

Samantekt

Lög nr. 70/1996, um réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins (Ásamt lögskýringargögnum, dómsúrlausnum og álitum umboðsmanns Alþingis ofl.)

Mars 2011.

Uppfært janúar 2013.

Tóku gildi 1. júlí 1996. *Breytt með* [l. 150/1996](#) (tóku gildi 30. des. 1996), [l. 15/1998](#) (tóku gildi 1. júlí 1998 nema 38. gr. sem tók gildi 3. apríl 1998), [l. 23/1999](#) (tóku gildi 1. okt. 1999), [l. 155/2000](#) (tóku gildi 1. jan. 2001), [l. 93/2002](#) (tóku gildi 31. maí 2002), [l. 96/2002](#) (tóku gildi 1. jan. 2003), [l. 72/2003](#) (tóku gildi 10. apríl 2003), [l. 76/2005](#) (tóku gildi 1. jan. 2006), [l. 46/2006](#) (tóku gildi 1. jan. 2007 nema 6. gr. og ákvæði til bráðabirgða sem tóku gildi 16. júní 2006), [l. 47/2006](#) (tóku gildi 1. júlí 2006), [l. 108/2006](#) (tóku gildi 1. nóv. 2006 skv. augl. C 1/2006), [l. 88/2008](#) (tóku gildi 1. jan. 2009 nema brbákv. VII sem tók gildi 21. júní 2008), [l. 136/2009](#) (tóku gildi 1. jan. 2010) og [l. 86/2010](#) (tóku gildi 2. júlí 2010).

Efnisyfirlit

Formáli	4
Efnisskipan laganna	5
I. Hluti	6
Almenn ákvæði	6
I. KAFLI	7
Gildissvið laganna	7
1. gr.	7
2. gr.	9
3. gr.	12
4. gr.	13
II. KAFLI	14
Veiting starfs	14
5. gr.	14
6. gr.	34
7. gr.	55
III. KAFLI	71
Réttindi	71
8. gr.	71
9. gr.	73
10. gr.	87
11. gr.	90
12. gr.	94
13. gr.	100
[13. gr. a	101
IV. KAFLI	102
Skyldur	102
14. gr.	102
15. gr.	105
16. gr.	119
17. gr.	120
18. gr.	121
19. gr.	123
20. gr.	133
21. gr.	135
II. hluti	146
Sérstök ákvæði um embættismenn	146
V. KAFLI	147
Skipun eða setning í embætti.	147
22. gr.	147
23. gr.	151
24. gr.	152
25. gr.	153
VI. KAFLI	154
Lausn frá embætti	154
26. gr.	154
27. gr.	158
28. gr.	160
29. gr.	161
30. gr.	165
31. gr.	167
32. gr.	169
33. gr.	171
34. gr.	172
35. gr.	176
36. gr.	177
37. gr.	179
VII. KAFLI	180

Sérstakar skyldur.....	180
38. gr.....	180
39. gr.....	181
40. gr.....	184
III. hluti.....	185
Sérstök ákvæði um aðra starfsmenn ríkisins en embættismenn.....	185
VIII. KAFLI.....	186
Ráðning í starf.....	186
41. gr.....	186
42. gr.....	191
IX. KAFLI.....	192
Starfslok.....	192
43. gr.....	192
44. gr.....	197
45. gr.....	210
46. gr.....	212
X. KAFLI.....	213
Sérstök réttindi.....	213
47. gr.....	213
48. gr.....	214
IV. hluti.....	216
Önnur ákvæði.....	216
XI. KAFLI.....	217
Ýmis sérákvæði.....	217
49. gr.....	217
50. gr.....	219
51. gr.....	222
52. gr.....	223
53. gr.....	224
XII. KAFLI.....	225
Gildistaka og lagaskil.....	225
54. gr.....	225
55. gr.....	226
56. gr.....	227
Ákvæði til bráðabirgða.....	229
Viðauki I Yfirlit yfir dóma og álit.....	234
Yfirlit yfir dóma og álit.....	235
Úrskurðir, álit, svör og bréf Persónuverndar er varða málefni er tengjast starfsmannamálum.....	266
Úrskurðir úrskurðarnefndar um upplýsingamál er varða málefni er tengjast starfsmannamálum og ekki er getið um í samantektinni.....	268
Viðauki II.Ferli frumvarps um réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins (heildarlög).....	270
Ferli frumvarps um réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins (heildarlög).....	271
Lög nr. 38/1954, um réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins.....	277

Formáli

Lög nr. [70/1996](#), um réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins, öðluðust gildi 1. júlí 1996. Frumvarp það sem varð að lögunum sætti allnokkrum breytingum í meðförum Alþingis. Alls voru samþykktar 45 breytingartillögur frá meiri hluta efnahags- og viðskiptanefndar við hin ýmsu ákvæði frumvarpsins. Upphaflegi [frumvarpstextinn](#) veitir því takmarkaða leiðbeiningu við skýringu einstakra ákvæða laganna.

Við undirbúning kennslu í opinberum starfsmannarétti við Lagadeild Háskóla Íslands, haustið 1997, tók Þórhallur Vilhjálmsson, lögfræðingur, saman ákvæði laganna með skýringum í frumvarpi sem varð að lögum nr. [70/1996](#) ásamt ummælum í nefndarálitum og í umræðum við flutning þeirra. Í viðauka [II](#) má nálgast ummælin í nefndarálitum og umræðum. Við síðari undirbúning kennslu, einkum við Háskóla Íslands og hjá Endurmenntun Háskóla Íslands, bætti Þórhallur við reifunum á dómum og álitum umboðsmanns Alþingis við samantektina. Jafnframt var öðru efni bætt við af Þórhalli eftir því sem við átti og tilefni gafst til. Í samantekt Þórhalls frá því október 2006 má finna rétt liðlega 200 tilvísanir til dóma og álita umboðsmanns auk annarra úrlausna sem varða einstök ákvæði laganna.

Í tilefni þess að 1. júlí 2011 voru 15 ár liðin frá því að lög nr. [70/1996](#) tóku gildi og nokkuð var um liðið frá síðustu samantekt Þórhalls þótti starfsmannaskrifstofu fjármálaráðuneytisins rétt að gefa samantektina út með þeim dómum og álitum sem gengið höfðu eftir október 2006. Björn Rögnvaldsson, lögfræðingur á starfsmannaskrifstofu, tók saman þá dóma, álit, viðbætur ofl. sem gengið höfðu eftir október 2006 til ársloka 2010. Reifanir á dómum, álitum umboðsmanns ofl. voru látnar fylgja einstökum efnisákvæðum laganna eftir því sem við gat átt. Í viðaukum [I](#) og [II](#) var bætt við yfirlit yfir dóma, álit, úrskurði og efni um ferli frumvarps um réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins af heimasíðu Alþingis ofl. Til hægðarauka var samantektin í fyrsta skipi gefinn út á rafrænu formi með linkum¹ á það efni sem finna má á veraldarvefnum, s.s. dóma, álit og úrskurði. Starfsmannaskrifstofa ráðgerði að samantektin yrði a.m.k. uppfærð árlega á [heimasíðu](#) ráðuneytisins. Var samantektin fyrst uppfærð í janúar 2012 vegna ársins 2011 og er hún nú uppfærð í annað sinn vegna ársins 2012. Hefur Björn haft umsjón með uppfærslum 2012 og 2013.

Uppfærslur:
Janúar 2012.
Janúar 2013.

---

¹ Ef linkar í Adobe Reader virka ekki þá getur ástæðan fyrir því verið gæðastaðlar í Adobe Reader forritinu. Til að virkja linka þá er líkleg lausn að fara í Edit og velja Preferences. Síðan er valið Documents og PDF/a View mode stílt á Never.

Efnisskipan laganna

Lögin skiptast í fjóra hluta:

Í [fyrsta hluta](#) er mælt fyrir um gildissvið þeirra. Þar er ennfremur að finna reglur um veitingu starfs, réttindi starfsmanna og skyldur sem ætlað er að gilda um alla ríkisstarfsmenn.

Í [öðrum hluta](#), sem aðeins tekur til embættismanna, er skilgreint hverjir af starfsmönnum ríkisins teljist embættismenn í skilningi laganna. Í öðrum hluta er að finna reglur um það þegar þeir eru skipaðir eða settir í starf og þeim veitt lausn úr starfi. Þar er einnig að finna fyrirmæli um sérstakar skyldur embættismanna umfram aðra ríkisstarfsmenn.

[Þriðji hluti](#) laganna tekur til annarra starfsmanna ríkisins en embættismanna. Þar er að finna reglur um ráðningu þeirra til starfa og starfslok auk þess sem kveðið er á um sérstök réttindi þeirra starfsmanna sem undir þriðja hluta falla, þ.e. sammings- og verkfallsrétt.

[Fjórði hluti](#) hefur að geyma ýmsar sérreglur auk fyrirmæla um gildistöku laganna og lagaskil.

Í [ákvæðum til bráðabirgða](#) er loks fjallað um sérstök réttindi starfsmanna sem hafa verið skipaðir, settir eða ráðnir í tíð eldir laga nr. [38/1954](#).

Enska útgáfu laganna má finna á heimasíðu fjármála- og efnahagsráðuneytisins, [The Government Employees Act, No. 70/1996](#).

I. Hluti

Almenn ákvæði

I. hluti tekur til *allra* starfsmanna ríkisins, hvort sem þeir eru skipaðir settir eða ráðnir.

Í [I. kafla](#) er fjallað um gildissvið starfsmannalaganna, þ. á m. um gildissvið þeirra gagnvart sérákvæðum laga um einstaka ríkisstarfsmenn. [II. kafli](#) geymir almenn ákvæðum um veitingu starfs, þ. á m. hver veitir starf, um skilyrði þess að geta fengið starf hjá ríkinu og um skyldu til þess að auglýsa laus störf. Þá er í [III. kafla](#) fjallað um réttindi ríkisstarfsmanna, t.d. eftir hvaða reglum laun og önnur starfskjör skulu ákveðin og um rétt til sveigjanlegs vinnutíma. [IV. kafli](#) geymir loks almenn ákvæði um skyldur ríkisstarfsmanna, en þar er einnig að finna reglur um skyldur starfsmanna til þess að hlíta breytingum á störfum sínum, um aukastörf og um áminningu, brjóti ríkisstarfsmaður starfsskyldur sínar.

I. KAFLI

Gildissvið laganna

1. gr.

Lög þessi taka til hvers manns sem er skipaður, settur eða ráðinn í þjónustu ríkisins til lengri tíma en eins mánaðar, án tillits til þess hvort og þá hvaða stéttarfélagi hann tilheyrir, enda verði starf hans talið aðalstarf.

Ákvæði [II. hluta](#) laganna taka þó einvörðungu til embættismanna, sbr. [22. gr.](#), og ákvæði [III. hluta](#) einvörðungu til annarra starfsmanna ríkisins.

Ef ekki er annað tekið fram er með hugtakinu „starf“ átt við sérhvert starf í þjónustu ríkisins sem lögin ná til, en með hugtakinu „embætti“ er einungis átt við starf sem maður er skipaður til að gegna, sbr. [22. gr.](#)

1. Lögskýringargögn

Ákvæðinu fylgdu svohljóðandi skýringar í greinargerð:

„Upphaf 1. mgr. er sótt til nágildandi laga nr. [38/1954](#), en í stað þess að einskorða gildissvið laganna við það að starfsmaður fái „föst laun“ er lagt til að tekin verði upp önnur viðmiðun, þ.e. að hann sé skipaður, settur eða ráðinn „til lengri tíma en eins mánaðar“. Þá er tilskilið eins og í lögum nr. [38/1954](#) að starf hans sé „aðalstarf“, en með því er átt við að starfið sé a.m.k. hálf starf, miðað við dagvinnu, þó þannig að fái maður meginhluta af launatekjum sínum frá ríkinu, t.d. ef hann gegnir engu öðru starfi eða fleiri en einu hlutastarfi, falli hann undir lögin. Orðalagið „í þjónustu ríkisins“ ber að skýra rúmt, svo sem fram kemur í athugasemdum um 2. gr.

Eins og fram kemur í almennum athugasemdum er, með hliðsjón af 65. og 74. gr. [stjórnarskrárinna](#), gert ráð fyrir að lögin taki til ríkisstarfsmanns „án tillits til þess hvort og þá hvaða stéttarfélagi hann tilheyrir“. Þetta þýðir t.d. að þeir starfsmenn ríkisins, sem eru félagar í verkafélögum innan vébanda Alþýðusambands Íslands og fengið hafa greidd laun á grundvelli kjarasamninga við þau félög, myndu falla undir lögin, öfugt við lög nr. [38/1954](#) eins og þau hafa verið skýrð.

Lagt er til að [I.](#) og [IV.](#) hluti laganna taki almennt til allra ríkisstarfsmanna. Hins vegar nái [II.](#) hluti eingöngu til þeirra starfsmanna, sem teljast embættismenn skv. [22. gr.](#), en [III.](#) hluti til annarra starfsmanna ríkisins en embættismanna.

Í 3. mgr. eru hugtökin „starf“ og „embætti“ skilgreind, en þau koma bæði fyrir á mörgum stöðum í frumvarpinu. Yfirleitt er með hugtakinu „starf“ átt við starf í þjónustu ríkisins, en þó er það á stöku stað notað í rýmri merkingu, t.d. í [34. gr.](#) þar sem það vísar jöfnum höndum til starfs hjá ríkinu og öðrum aðilum. Hugtakið „staða“, sem kemur víða fyrir í lögum nr. [38/1954](#), er af ásettu ráði afnumið, ekki síst vegna þess, sem lýst er í almennum athugasemdum, að stefnt er að því að starfsmannafjöldi hjá stofnunum ríkisins verði framvegis miðaður við raunverulega starfsmannaþörf á hverjum tíma en ekki við fyrir fram ákveðin stöðugildi“.²

2. Dómar

2.1 Dómar Hæstaréttar

² Alþt. 1995, A-deild, bls. 3144. Sjá einnig viðauka nr. II.

Hrd. 8. desember 2011 í máli nr. 258/2011. Aðilaskipti. Uppsögn öryggisvarðar hjá Isavia ohf. Áminningarskylda. Gildissvið.

Sjá reifun við [44](#). gr.

Hrd. 26. september 2002 í máli nr. 310/2002. Íslenska ríkið gegn Háskóla Íslands, Á, B, I, S og E. Aukastörf prófessora við MBA-nám á vegum viðskipta- og hagfræðideildar Háskóla Íslands.

Talið að kennslustörf prófessora við MBA-nám væri viðbót við regluleg störf þeirra hjá viðskipta- og hagfræðideild.

2.2 Dómar héraðsdóms

Héraðsdómur Reykjavíkur 16. maí 2012 í máli nr E-3673/2011. Uppsögn vegna skipulagsbreytinga. Kjarasamningur. Ríkisstarfsmaður.

M, sjúkraliði á Hrafnistu, var sagt upp störfum með vísan til skipulagsbreytinga. M mótmælti uppsögninni með því að í gildi hafi verið samkomulag frá árinu 1993 þess efnis að um réttindi og skyldur starfsmanna skyldi fara eftir ákvæðum laga nr. 38/1954, sbr. nú lög nr. 70/1996. M taldi að raunverulegar ástæður uppsagnarinnar hafi verið ávirðingar sem fram komu í samtali hjúkrunarforstjóra H við hjúkrunarforstjóra G. H. hélt því fram að lög um réttindi og skyldur starfsmanna giltu ekki um M og að samkomulagið frá 1993 væri fallið úr gildi. Niðurstaða héraðsdóms var sú að samkomulagið frá 1993 gildi ekki lengur og var M því ekki í þjónustu ríkisins en H er rekið af Sjómannadagsráði. Starfsmannalögin áttu því ekki við M. Dómi héraðsdóms hefur verið áfrýjað til Hæstaréttar, sbr. mál nr. 384/2012.

3. Álit

3.1 Álit umboðsmanns Alþingis

SUA 2005:120. Álit umboðsmanns Alþingis 22. mars 2005 í máli nr. 4227/2004. Ráðning landvarða. Rökstuðningur. Leiðbeiningaskylda.

Um starfskjör landvarða fór samkvæmt kjarasamningi fjármálaráðherra og Verkamannasambandsins. Tekið fram að landverðir hefðu lögmæltum starfsskyldum að gegna á náttúruverndarsvæðum. Væri þeim m.a. ætlað að hafa eftirlit með því að ákvæðum friðlýsingar og náttúruverndarlaga væri fylgt á viðkomandi svæðum. Störf þeirra féllu ennfremur undir lög nr. 70/1996, um réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins, sbr. 1. mgr. 1. gr. laganna, enda væru þeir ráðnir til lengri tíma en eins mánaðar og að því gefnu að starfið væri þeirra aðalstarf á umræddu tímabili. Á landvörðum hvíldu sérstakar starfsskyldur og vammleysiskröfur skv. 1. mgr. 14. gr. og leiðbeiningarskylda skv. 2. mgr. sama ákvæðis, svo og þagnarskylda skv. [18](#). gr. laganna. Yrði því að álíta að landverðir væru opinberir starfsmenn í þeim skilningi sem fram kæmi í athugasemdum við frumvarp til stjórnarsýslulaga. Samkvæmt því teldist ráðning landvarða ákvörðun skv. 2. mgr. 1. gr. [stjórnarsýslulaga](#). Því bæri að fylgja fyrirmælum þeirra laga um meðferð og úrlausn umsókna um störf landvarða auk þess sem almennar meginreglur stjórnarsýsluréttar, sem ekki ættu sérstaka stoð í stjórnarsýslulögum, giltu um töku slíkra ákvarðana eftir því sem við ætti.

SUA 2000:110. Álit umboðsmanns Alþingis 29. desember 2000 í máli nr. 2799/1999. Frádráttur frá biðlaunum. Aðalstarf.

Sjá reifun við [34](#). gr.

SUA 2000:98. Álit umboðsmanns Alþingis 31. maí 2000 í máli nr. 2606/1998. Laun embættismanna. Aukastarf. Kjaranefnd.

Sjá reifun við [39](#) gr.

2. gr.

Lög þessi taka ekki til forseta Íslands, ráðherra eða alþingismanna. Löggin taka til hæstaréttardómara og héraðsdómara eftir því sem við getur átt.

Löggin taka ekki til eftirgreindra starfsmanna:

1. starfsmanna hlutafélaga og annars konar félaga, einkaréttareðlis, jafnvel þótt þau séu að öllu leyti í eigu ríkisins,
2. starfsmanna stofnana sem að einhverju eða öllu leyti eru í eigu annarra en ríkisins, þar á meðal sjálfseignarstofnana, jafnvel þótt þær séu einvörðungureknar fyrir framlög frá ríkinu.

1. Lögskýringargögn

Ákvæðinu fylgdu svohljóðandi skýringar í greinargerð:

„Segja má að forseti Íslands og alþingismenn, sem kjörnir eru í lýðræðislegum kosningum, falli ekki undir skilgreiningu 1. mgr. 1. gr. á því hverjir falli undir löggin. Engu að síður að lagt til í 1. mgr. 2. gr. að það verði tekið fram, berum orðum, að löggin taki ekki til forseta og alþingismanna. Jafnframt er gerð tillaga um að löggin taki heldur ekki til ráðherra því að þótt þeir séu skipaðir í embætti þá hafa þeir að mörgu leyti sérstöðu meðal embættismanna, t.d. gilda sérstök lög um ábyrgð þeirra í starfi, þ.e. lög nr. [4/1963](#), um ráðherraábyrgð.

Skilgreining 1. mgr. 1. gr. er sem fyrr segir rúmt orðuð á sama hátt og í lögum nr. [38/1954](#). Í 2. mgr. 2. gr. er gerð undantekning að því er varðar nokkra flokka starfsmanna sem löggin tækju ella til, fyrst og fremst vegna þess að þessir starfsmenn eiga í mörgum tilvikum meiri samleið með starfsmönnum á hinum almenna vinnumarkaði auk þess sem nauðsynlegt er að afmarka gildissvið laganna með almennum og skýrum hætti. Ekkert væri því hins vegar til fyrirstöðu að samið yrði við starfsmenn hjá tilteknu hlutafélagi eða sameignarstofnun, sem féllu undir 1. eða 2. tölul. 2. mgr., um að réttindi þeirra og skyldur færu eftir meginreglum þessara laga“.³

1.1 Breytingar við 2. umræðu

Við 2. umræðu voru breytingar gerðar á 1. mgr. Upphaflega hljóðaði 1. mgr. 2. gr. frumvarpsins svo:

„Lög þessi taka ekki til forseta Íslands, ráðherra eða alþingismanna.“

Meiri hluti efnahags- og viðskiptanefndar lagði til að nýr málslíður bættist við 1. mgr. 2. gr., þar sem fram kæmi að löggin tækju til „hæstaréttardómara og héraðsdómara eftir því sem við [gæti] átt“. Í nefndarálitni meiri hlutans sagði um þessa breytingu:

„Við 2. gr. Hæstaréttardómarar og héraðsdómarar hafa nokkra sérstöðu meðal embættismanna. Þannig gilda sérreglur um laun þeirra frá embætti, frábrugðnar þeim sem frumvarpið mælir fyrir um. Því er lagt til að löggin gildi einungis um þá eftir því sem við getur átt.“⁴

Í ræðu framsögumanns meiri hluta efnahags- og viðskiptanefndar kemur fram að við umfjöllun nefndarinnar hafi verið upplýst að fyrirhugað væri að setja sérstök lög um dómstóla þar sem kveðið yrði sérstaklega á um framangreind atriði.⁵

³ Alþt. 1995, A-deild, bls. 3145. Sjá einnig viðauka nr. II.

⁴ Alþt. 1995, B-deild, dálkur 5805. Sjá einnig viðauka nr. II.

⁵ Alþt. 1995, B-deild, dálkur 5805. Sjá einnig viðauka nr. II.

1.2 Breytingar við 3. umræðu

Í framhaldsnefndaráli meiri hluta efnahags- og viðskiptanefndar var gerð tillaga um breytingu á orðalagi 2. mgr. til samræmis við breytingu þá sem gerð var á 1. mgr. við 2. umræðu frumvarpsins. Í stað orðanna „þá taka lögin heldur ekki“ í 2. mgr. kæmi: „Lögin taka ekki“.⁶

2. Dómar

2.1 Dómar Hæstaréttar

Hrd. 8. desember 2011 í máli nr. 258/2011. Aðilaskipti. Uppsögn öryggisvarðar hjá Isavia ohf. Áminningarskylda. Gildissvið.

Sjá reifun við [44.](#) gr.

G hélt því fram að við flutning úr starfi hefði hann haldið öllum þeim réttindum sem hann hafði hjá fyrri vinnuveitanda og uppsögn án undanfarandi áminningar hefði því verið óheimil. Hæstiréttur vísaði til þess að í bréfi til G hefði ekki verið gerður fyrirvari um að G ætti að njóta lakari verndar gegn uppsögn en hann bjó við hjá fyrri vinnuveitanda. Fram kemur í niðurstöðu dómsins að I hefði verið í lófa lagið að búa þannig um hnútana að hann hefði rýmri heimild að þessu leyti, en það var honum meðal annars kleift með því að ganga frá skriflegum ráðningarsamningi þess efnis við G. Til þess var og fullt tilefni í ljósi þess að G var að færast úr starfi hjá ríkinu til fyrirtækis sem starfar á almennum vinnumarkaði. Þennan vafa um réttarstöðu G verður að virða I í óhag og leggja til grundvallar að hliðstæðar reglur hafi áfram gilt um heimild hans til að segja G upp starfi og eiga við eftir lögum nr. 70/1996, enda eru ekki lagðar skorður við því í lögum að starfsmenn á almennum vinnumarkaði njóti slíks réttar.

Hrd. 1. mars 2007 í máli nr. 438/2006. Uppsögn sviðsmanns hjá Sinfóníuhljómsveit Íslands. Andmælaréttur. Skaðabætur.

Sjá einnig við [44.](#) gr.

Þ var sagt upp störfum hjá SÍ. Í dómi Hæstaréttar kom fram að af rekstrarformi SÍ leiddi að ekki teldist vera um ríkisstofnun að ræða í skilningi laga nr. 70/1996 um réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins. Hins vegar var fallist á með Þ að SÍ teldist vera stjórnvald í skilningi [stjórnsýslulaga](#) nr. 37/1993 og af þeim sökum hafi borið að gæta form- og efnisreglna þeirra laga við uppsögn hans. Með vísan til þess að Þ var ekki gefinn kostur á að tala máli sínu áður en ákvörðun um uppsögn var tekin svo sem skylt var samkvæmt 13. gr. [stjórnsýslulaga](#) var uppsögn hans talin hafa verið ólögmat og af því leiddi réttur hans til skaðabóta úr hendi SÍ.

Hrd. 12. maí 1999 í máli nr. 266/1998. Starfsmaður Háskólabíós. Sjálfseignarstofnun.

S var starfsmaður Háskólabíós, sem var í eigu sjóðsins A. Voru kjör hans að mestu miðuð við kjör ríkisstarfsmanna en ekki var gerður við hann skriflegur ráðningarsamningur. Þegar S var sagt upp störfum stefndi hann kvikmyndahúsinu og gerði kröfu til bóta á þeim grunni að hann hefði verið ríkisstarfsmaður í skilningi laga nr. [38/1954](#) eða notið sambærilegrar stöðu. Talið var að þar sem A væri ekki ríkisstofnun heldur sjálfseignarstofnun með sjálfstæðan fjárhag hefði S ekki verið ríkisstarfsmaður í skilningi laganna. Viðmiðun kjara hans við kjarasamning opinberra starfsmanna gæti ekki ein sér leitt til þess að hann nyti réttinda sem æviráðinn starfsmaður. Var kvikmyndahúsið því sýknað af kröfum hans.

Hrd. 25. nóvember 1999 í máli nr. 192/1999. Fyrirvaralaus uppsögn fulltrúa á meðferðarstofnun SÁÁ.

⁶ Alþt. 1995, A-deild, bls. 4634. Sjá einnig viðauka nr. II.

Þ vísaði til þess að samkvæmt ráðningarsamningi skyldu starfsmannalög gilda um réttarstöðu hans. Í dómi héraðsdóms er byggt á því að við uppsögn hafi átt að gæta ákvæða [44.](#) og [21.](#) gr. stml. Í dómi Hæstaréttar er vísað til þess að ráðningarsamningur aðila hafi haft að geyma gagnkvæma heimild til uppsagnar. Hafi Þ ekki mátt treysta því að geta gegnt starfinu áfram hjá S um ókominn tíma. Var S frjálst að neyta þessarar heimildar til að segja Þ upp störfum gegn greiðslu launa í uppsagnarfresti, en ekki hafi verið tekið fram að heimildin hafði verið háð því að Þ hefði brotið af sér í starfi eða öðrum atvikum.

2.2 Dómar héraðsdóms

Héraðsdómur Reykjaness 9. febrúar 2011 í máli nr. [E-1037/2010](#). Aðilaskipti. Ráðningarsamningur. Uppsögn.

A var opinber starfsmaður á Keflavíkurflugvelli og fluttist yfir til Keflavíkurflugvallar ohf. og varð þá starfsmaður á almennum vinnumarkaði. Stuttu síðar var honum sagt upp störfum. Ekki var fallist á sjónarmið stefnanda um að um uppsögnina giltu reglur laga um réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins um áminningu áður en til uppsagnar kemur.

Héraðsdómur Reykjaness 9. febrúar 2011 í máli nr. [E-1347/2010](#). Aðilaskipti. Ráðningarsamningur. Uppsögn.

A var opinber starfsmaður á Keflavíkurflugvelli og fluttist yfir til Keflavíkurflugvallar ohf. og varð þá starfsmaður á almennum vinnumarkaði. Stuttu síðar var honum sagt upp störfum. Ekki var fallist á sjónarmið stefnanda um að um uppsögnina giltu reglur laga um réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins um áminningu áður en til uppsagnar kemur.

3. Álit

3.1 Álit umboðsmanns Alþingis

SUA 1999:135. Álit umboðsmanns Alþingis 13. apríl 1999 í máli nr. [2275/1997](#). Starfsmenn Sinfóníuhljómsveitar Íslands. Stjórnarsýslulög.

Í álitinu er rakinn sú niðurstaða fjármálaráðuneytisins að með vísan til 2. tölul. 2. mgr. [2.](#) gr. stml. og 3. gr. laga nr. [36/1982](#), um Sinfóníuhljómsveit Íslands, að starfsmenn hljómsveitarinnar falli ekki undir gildissvið þeirra laga. Það var m.a. niðurstaða umboðsmanns, að það leiddi af 2. mgr. 1. gr., sbr. 3. gr. laga nr. [36/1982](#), að Sinfóníuhljómsveit Íslands teldist stjórnvald í skilningi 2. mgr. 1. gr. [stjórnarsýslulaga](#) og af því leiddi að þegar stjórn hljómsveitarinnar tæki ákvörðun um réttindi og skyldur starfsmanna hennar bæri henni að gæta ákvæða þeirra laga.

SUA 2000:175. Álit umboðsmanns Alþingis 20. febrúar 2000 í máli nr. [2830/1999](#). Ráðning í starf hjá Listaháskóla Íslands.

A hafði kvartað yfir ráðningu í starf deildarforseta myndlistardeildar Listaháskóla Íslands. Listaháskóli Íslands var sjálfseignarstofnun, sem rekin var að stórum hluta til með framlögum á fjárlögum og um hann giltu m.a. ákveðnar opinberar réttarreglur. Þrátt fyrir þetta var það niðurstaða umboðsmanns að við málsmeðferð og ákvörðun Listaháskóla Íslands, við ráðningu í starf deildarforseta myndlistadeildar skólans, hafi rektor og aðrir sem að þeirri ráðningu komu ekki farið með málið sem stjórnvald.

3. gr.

Sérákvæði í lögum, sem öðruvísi mæla um réttindi og skyldur einstakra flokka starfsmanna, skulu haldast.

1. Lögskýringargögn

Ákvæðinu fylgdu svohljóðandi skýringar í greinargerð:

„Þetta ákvæði er að finna í niðurlagi 1. mgr. 1. gr. laga nr. [38/1954](#). Samkvæmt því er það skýrt og ótvírætt að öll sérákvæði í öðrum lögum ganga frammar hinum almennu ákvæðum laganna. Þótt svo sé til orða tekið, eins og t.d. í 5. gr., að fara skuli eftir viðeigandi ákvæði ef ekki er öðruvísi fyrir mælt eða kveðið á um í öðrum lögum er það einungis gert til að áréttta fyrrgreinda reglu, en að sjálfsögðu er með öllu óheimilt að gagnálykta frá slíku orðalagi“.⁷

---

⁷ Alþt. 1995. A-deild, bls. 3145. Sjá einnig viðauka nr. II.

4. gr.

Nú verður ágreiningur um gildissvið laga þessara og sker fjármálaráðherra þá úr. Ef starfsmaður eða annar sá sem í hlut á vill ekki hlíta úrskurði ráðherra getur hann borið málið undir dómstóla.

1. Lögskýringargögn

Í skýringum við ákvæðið í greinargerð segir, að það svari til 2. mgr. 1. gr. laga nr. [38/1954](#) og hafi verið lagað að venjulegum réttarfarsreglum og þarfnist ekki frekari skýringa.⁸

---

⁸ Alþt. 1995, A-deild, bls. 3145. Sjá einnig viðauka nr. II.

II. KAFLI

Veiting starfs

5. gr.

Það fer eftir ákvæðum laga hvaða stjórnvald veitir starf.

Séu ekki fyrirmæli um það í lögum skal sá ráðherra er stofnun lýtur skipa forstöðumann stofnunar og, eftir atvikum, aðra embættismenn er starfa við stofnunina, en forstöðumaður ræður í önnur störf hjá henni.

1. Lögskýringargögn

Í upphaflega frumvarpstextanum var gert ráð fyrir því í 1. mgr., að það færi einnig eftir ákvæðum laga „hvort skipa skuli eða ráða í starfið“. Orð þessi voru felld brott við 3. umræðu. Ákvæðinu fylgdu á hinn bóginn svohljóðandi skýringar í greinargerð:

„Ákvæði 1. mgr. er sama efnis og upphaf 2. gr. laga nr. [38/1954](#), en að auki er þar sett fram sú meginregla að í lögum skuli ákvarða hvort skipa skuli eða ráða í starf.

Í 2. mgr. kemur fram sú meginregla að hlutaðeigandi ráðherra skipi forstöðumann stofnunar og aðra þá starfsmenn viðkomandi stofnunar sem falla undir [22.](#) gr. frumvarps þessa. Forstöðumaður ræður alla aðra starfsmenn. Þetta er gert með það fyrir augum að auka sjálfstæði forstöðumanna eins og markvisst er stefnt að með frumvarpinu. Ákvæði þetta tengist eins og áður sagði [22.](#) gr. frumvarpsins, en þar er gengið út frá því að einungis sumir af starfsmönnum hjá þeim stofnunum, sem falla undir þá grein, verði embættismenn, svo sem nánar er gerð grein fyrir í athugasemdum um greinina. Stefnt er að því að það verði a.m.k. í sumum tilvikum ákveðið í viðeigandi lögum hverjir teljist embættismenn hjá þeim stofnunum sem taldar eru upp í [22.](#) gr., en verði það ekki gert er það hlutaðeigandi ráðherra eða forstöðumaður stofnunar sem ákveður það í hverju tilviki“.⁹

1.1 Breytingar við 3. umræðu

Í framhaldsnefndaráliti meiri hluta efnahags- og viðskiptanefndar segir, að í frumvarpinu hafi verið gengið út frá því, að það fari eftir ákvæðum í öðrum lögum, hvort skipað verði eða ráðið í einstök störf hjá ríkinu. Væri því eðlilegt, þegar litið væri til þeirra breytinga sem lagðar væru til á [22.](#) gr. frumvarpsins, að þessu yrði breytt.¹⁰

2. Dómar

2.1 Dómar Hæstaréttar

Hrd. 20. ágúst 2010 í máli nr. [435/2010](#). G gegn íslenska ríkinu. Ráðning þyrluflugmanna hjá Landhelgisgæslu ríkisins.

„Kærður var úrskurður héraðsdóms þar sem máli G gegn Í var vísað frá dómi. Í málinu krafðist G viðurkenningar á skaðabótaskyldu Í og jafnframt miskabóta vegna þess að brotinn hafi verið á honum réttur við umsókn hans um starf sem þyrluflugmaður hjá L. Þótti krafa hans um skaðabætur ekki uppfylla skilyrði 1. og 2. mgr. 25. gr. laga nr. [91/1991](#) um meðferð einkamála og jafnframt fara í bága við d- og e-liði 80. gr. sömu laga. Með dómi Hæstaréttar var niðurstaða héraðsdóms staðfest um

⁹ Alþt. 1995, A-deild, bls. 3145. Sjá einnig viðauka nr. II.

¹⁰ Alþt. 1995, A-deild, bls. 4634. Sjá einnig viðauka nr. II.

frávísun á máli G til viðurkenningar á skaðabótaskyldu, enda yrði að leiða nægar líkur að því að hann hafi orðið fyrir tjóni og gera grein fyrir því í hverju tjón hans fælist og hver tengsl þess væru við atvik máls. Hvað varðaði kröfur G um miskabætur var talið að ekki væri unnt að fallast á með héraðsdómi að þar væri um að ræða annmarka á reifun kröfunnar sem valda ætti frávísun hennar. Var hinn kærði úrskurður því felldur úr gildi að því er kröfu G um miskabætur varðaði og lagt fyrir héraðsdóm að taka hana til efnislegrar meðferðar.“¹¹

Hrd. 15. október 2009 í máli nr. 25/2009. Jafnréttisstofa vegna Ö gegn Háskóla Íslands. Ráðning í stöðu dósents í tölvunarfræði. Jafnrétti. Stöðuveiting.

„A var ein fjögurra umsækjenda um starf lektors eða dósents í tölvunarfræði við tölvunarfræðiskor í verkfræðideild H sem auglýst var laust til umsóknar í október 2004. Að álitni dómnefndar voru tveir umsækjendur, A og K, taldir hæfir til að gegna stöðu dósents. Verkfræðideild H fékk dómnefndarálitnið til umfjöllunar og var það tekið fyrir á deildarfundum 8. júní 2005. Á fundinum var samþykkt að mæla með því að K yrði ráðinn í stöðuna og óskað eftir því að það yrði gert í bréfi deildarforseta til rektors 23. júní sama ár. Í bréfinu kom fram að mat meirihluta fundarmanna hefði verið að það sjónarmið sem vægi þyngst við ákvörðun um ráðstöfun starfsins væri þörf verkfræðideildar fyrir kennslu í grunnnámi, en að teknu tilliti til þess væri K hæfasti umsækjandinn í starfið. Af hálfu rektors var óskað eftir ítarlegri rökstuðningi fyrir þessu og var hann veittur á grundvelli samþykktar deildarfundar 14. október 2005. Að þessum rökstuðningi fengnum féllst rektor á tillögu deildarinnar. J höfðaði síðar mál fyrir hönd A og krafðist þess að viðurkennt yrði að H hefði með því að ganga fram hjá A við ráðningu í stöðuna brotið gegn ákvæðum laga nr. 96/2000. Þá var krafist viðurkenningar á skaðabótaskyldu H vegna fyrrgreindrar ráðningar og greiðslu miskabóta. Talið var að við mat á því hver af hæfum umsækjendum teldist hæfastur til að gegna starfi dósents yrði að teljast lögmætt sjónarmið að leggja mesta áherslu á kennsluþáttinn, eins og gert hafi verið af hálfu verkfræðideildar. Deildarfundur hefði á þessum grunni metið K hæfari en A og bæri að hafna því að matið byggðist á ómálefnalegum forsendum eða væri bersýnilega rangt. Var hvorki fallist á að brotnar hefðu verið reglur stjórnáskilslulaga né að leiddar hefðu verið líkur að því að beinni eða óbeinni mismunun hefði verið beitt vegna kynferðis við ráðningu í starfið. Var því hafnað að brotið hefði verið gegn þágildandi lögum nr. 96/2000 og H sýknaður af kröfum J.“¹²

Hrd. 22. janúar 2008 í máli nr. 239/2008 Ráðning í starf kennara hjá Framhaldsskólanum á Húsavík. Starfsréttindi.

„K, sem hafði verið lausráðinn kennari við F í sjö ár, fékk ekki starf við F þegar hann sótti um. K hafði leyfi til að nota starfsheitið framhaldsskólakennari, en í starfið var ráðinn réttindalaus kennari. Taldi K að brotið hefði verið á sér og krafðist skaða- og miskabóta. Talið var að leyfi K hafi veitt honum forgang í starfið umfram umsækjanda sem hafði ekki slíkt leyfi. Var K því talinn eiga rétt á bótum vegna hugsanlegs tjóns. Ekki voru þó taldar forsendur til að ákvarða K bætur vegna fjártjóns þar sem ekki voru lögð fram gögn sem gætu skotið stoðum undir ákvörðun bóta. K var hins vegar talinn eiga rétt til miskabóta þar sem vegið hafði verið að starfsheiðri hans.“¹³

Hrd. 29. mars 2007 í máli nr. 516/2006. Ráðning starfsmanns í afgreiðslu Héraðsdóms Reykjavíkur. Málefni fatlaðra. Starfsumsókn.

„H krafðist þess að Í yrði gert að greiða honum skaðabætur og miskabætur þar sem brotið hefði verið gegn 32. gr. laga nr. 59/1992 um málefni fatlaðra við ráðningu í auglýst starf í Héraðsdómi Reykjavíkur. Ekki var talið að mat dómstólsins um að sá umsækjandi sem ráðinn var væri hæfari en H hefði verið ómálefnalegt eða að þau skilyrði sem birtust í auglýsingu um starfið girtu fyrir rétt

¹¹ Heimasíða Hæstaréttar, <http://www.haestirettur.is/domar?nr=6784>.

¹² Heimasíða Hæstaréttar, <http://www.haestirettur.is/domar?nr=6144>.

¹³ Heimasíða Hæstaréttar, <http://www.haestirettur.is/domar?nr=5639>.

vinnuveitanda til að velja þann umsækjanda sem hefði meiri menntun en krafist var. H byggði jafnframt á því að röng ályktun um að fötlun hans hefði hreyfihömlun í för með sér hefði ráðið úrslitum um að hann fékk ekki starfið. Talið var að gera yrði ráð fyrir því að H hefði verið krafinn um læknisvottorð um örorku sína hefði umsókn hans verið tekin til nánari skoðunar. H lagði fram í málinu örorkumat lífeyristrygginga þar sem vísað var til læknisvottorðs þar sem fram kom að hann væri óvinnufær og var ályktun tryggingalæknis sú að örorka hans væri 75%. Að því virtu var ekki talið að ályktun sú um hæfni H til starfsins sem vinnuveitandi dró af lýsingu hans á eigin örorku hefði verið röng. Krafa H var jafnframt byggð á lögum nr. [96/2000](#) um jafna stöðu og jafnan rétt karla og kvenna, en staðhæfingar hans voru taldar ósannaðar enda hafði ekki verið aflað upplýsinga um fjölda starfsmanna og hlutfall kynja hjá dómstólnum. Var í því sýknað af kröfu H.¹⁴

Hrd. 3. júní 2004 í máli nr. 39/2004. E gegn Neyðarlínunni hf. Ráðning í starf vaktstjóra. Jafnrétti. Ákvörðun skaðabóta.

N féllst á niðurstöðu héraðsdóms um að hafa brotið gegn 1. mgr. 24. gr. laga nr. [96/2000](#) um jafna stöðu og jafnan rétt kvenna og karla, þegar gengið var fram hjá E við ráðningu í starf vaktstjóra. Þótti helst mega ráða að framkvæmdastjórar N hefðu ekkert hugað að ákvæðum laganna við ráðninguna, svo sem þeim bar að gera. Tekið fram að lögin takmarki stjórnunarrétt vinnuveitenda við val í stöður. N var ekki sammála þeirri niðurstöðu héraðsdóms að E skyldi dæmdar að álitum batur fyrir fjártjón. Af málsatvikum var talið ljóst að E hafði í raun orðið fyrir fjártjóni og með vísan til 24. gr., sbr. 28. gr. laga nr. [96/2000](#) var nægjanlega fram komið að það stafaði að því hvernig staðið var að umræddri ráðningu. Var niðurstaða héraðsdóms um fjárhæð bótanna staðfest.

Hrd. 19. september 2002 í máli nr. 90/2002. G gegn Heilbrigðisstofnuninni Blönduósi. Annmarkar á málsmeðferð álitsgjafa.

Hjúkrunarráð hafði ekki lagt mat á umsókn G vegna skorts á framlögðum gögnum. Málsmeðferð ráðsins var ábótavant þar sem það hafði látið undir höfðu leggjast að óska eftir frekari gögnum um G og taka afstöðu til umsóknar hennar. Þótt ekki hafi verið unnt að fullyrða hver niðurstaða stjórnar stofnunarinnar hefði orði ef umsógn hjúkrunarráðs um hæfi G hefði legið fyrir var stofnunin talin hafa sýnt fram á að ákvörðunin hefði verið reist á málefnalegum sjónarmiðum og gert líklegt að umsógn hjúkrunarráðs hefði ekki leitt til annarrar niðurstöðu.

2.2 Dómar héraðsdóms

3. Álit

3.1 Álit umboðsmanns Alþingis

SUA 2011:102. Álit umboðsmanns Alþingis 18. nóvember 2011 í máli nr 5986/2010. Ráðningar læknanema í afleysingarstörf á heilbrigðisstofnunum. Félagafrelsi. Valdframsal. Yfirstjórnunar- og eftirlitsheimildir ráðherra.

Sjá einnig álit umboðsmanns Alþingis í máli nr. [5858/2009](#).

A kvartaði yfir því að Heilbrigðisstofnun Suðurlands hefði dregið til baka ákvörðun um ráðningu hans í sumarstarf árið 2009 þar sem ákveðið hefði verið að læknanemar yrðu eingöngu ráðnir til starfa fyrir milligöngu Félags læknanema. A hélt því fram að í aðkomu Félags læknanema að ráðningarferlinu fælist ólöglegt valdframsal þar sem stjórnendur heilbrigðisstofnunarinnar fengju ekki sjálfir í hendur umsóknir um störf heldur réðu undantekningarlaust þá umsækjendur sem félagið úthlutaði starfinu. Einnig hélt A því fram að þar sem ekki væri tekið við umsóknum nema fyrir milligöngu Félags læknanema væri þeim, sem ekki væru félagsmenn eða vildu af öðrum ástæðum ekki

¹⁴ Heimasíða Hæstaréttar, <http://www.haestirettur.is/domar?nr=4465>.

notfæra sér ráðningarkerfi félagsins, ómögulegt að sækja um sumarstörf. A hafði áður leitað til umboðsmanns vegna aðkomu Félags læknanema að ráðningum læknanema í afleysingarstörf á heilbrigðisstofnunum, sbr mál nr. [5858/2009](#). Umboðsmaður taldi leiða af félagafrelsisákvæði 74. gr. stjórnarskrárinnar að stjórnvald gæti ekki gert aðild að einkaréttarlegu félagi að skilyrði fyrir ráðningu í opinbert starf nema slíkt styddist við sérstaka lagaheimild eða hugsanlega kjarasamning og þá án þess að brotið væri gegn kjarna þeirra réttinda sem vernduð væri af ákvæðinu. Ekki var leitt í ljós að slíkar heimildir hefðu verið fyrir hendi vegna ráðninga læknanema í afleysingarstörf á heilbrigðisstofnunum. Umboðsmaður fékk jafnframt ekki betur séð en að aðkoma Félags læknanema að ráðningunum hefði falist í því að þrengja hóp umsækjenda og það hefði haft afgerandi áhrif til útilokunar gagnvart læknanemum eins og A sem ekki höfðu hug á að nýta sér kerfið. Umboðsmaður taldi að í því að fela Félagi læknanema að þrengja hóp umsækjenda um opinber störf með þeim hætti sem gert var hefði falist framsal stjórnsluvalds til aðila utan stjórnslukerfisins án þess að til þess hefði staðið viðhlítandi heimild að lögum. Af þessu taldi umboðsmaður leiða að sú afstaða Heilbrigðisstofnunar Suðurlands, að A kæmi ekki til greina í afleysingarstarf á stofnuninni nema hann nýtti sér ráðningarkerfi Félags læknanema, hefði ekki verið í samræmi við lög.

SUA 2011:x. Álit umboðsmanns Alþingis 10. október 2011 í máli nr. 6387/2011. Ráðningar í starf lögfræðings hjá Mannvirkjastofnun.

A kvartaði yfir ákvörðun M um ráðningu í starf lögfræðings hjá stofnuninni, en A var á meðal umsækjenda um starfið. Umboðsmaður taldi sig ekki hafa forsendur til að gera athugasemdir við val M á sjónarmiðum sem fram komu í starfsauglýsingu enda taldi hann þau málefnaleg, m.a. þegar litið væri til eðlis starfsins. Þá fékk umboðsmaður ekki annað séð en að þau sjónarmið sem Mannvirkjastofnun kvað ákvörðun sína hafa byggst á hefðu komið fram í auglýsingunni. Jafnframt taldi hann sig ekki hafa forsendur til að gera athugasemdir við það að þekking á starfssviði stofnunarinnar hefði haft mesti vægi við töku ákvörðunar um ráðninguna og þar á eftir þekking og reynsla af störfum hjá stjórnslu ríkis og sveitarfélaga, enda þótt eingöngu hefði verið tekið fram í starfsauglýsingu að slík þekking og reynsla væri „æskileg“. Enn fremur taldi umboðsmaður, með hliðsjón af svigrúmi sem játa yrði veitingarvaldshafa við ráðningu í opinber störf og í ljósi fyrirbyggjandi gagna og skýringa, ekki forsendur til þess að gera athugasemdir við efnislegt mat M og samanburð á hæfni A og þess sem hlaut starfið. Þá taldi umboðsmaður sig ekki hafa forsendur til að gera athugasemdir við það fyrirkomulag við ráðningarferlið að meta umsækjendur út frá fyrirfram skilgreindum viðmiðum og boða í framhaldinu þá tvo umsækjendur sem hlutu flest stig fyrir þá þætti sem lágu til grundvallar matinu í viðtöl. Í þessu sambandi hafði hann í huga að unnt var að leggja mat á þessa þætti með athugun á umsóknum og ferilskrá. Með vísan til þessa taldi umboðsmaður sig ekki hafa forsendur til að gera athugasemdir við þá ákvörðun M að boða A ekki í viðtal í tilefni af starfsúmsókn hans.

SUA 2011:x. Álit umboðsmanns Alþingis 30. september 2011 í máli nr. 6354/2011. Ráðningar í hálfu stöðu prófessors við Háskóla Íslands.

A kvartaði yfir ráðningu í hálfu stöðu prófessors við HÍ. Kvörtunin beindist að áliti dómnefndar sem mat hæfi umsækjenda um starfið en í álitinu var A ekki talinn uppfylla lágmarksskilyrði til að gegna stöðunni. A taldi nefndarmanninn X jafnframt hafa verið vanhæfa til setu í dómnefndinni vegna samskipta hennar við tiltekna venslamenn sína og að Y, starfsmaður skólans, hefði einnig verið vanhæf til aðkomu að málinu vegna tengsla við fyrrverandi eiginmann eiginkonu föður A.

SUA 2011:108. Álit umboðsmanns Alþingis 20. september 2011 í máli nr. 6327/2011. Ráðning í starf framkvæmdastjóra Íslandsstofu. Ríkisstofnun. Gildissvið stjórnslulaga. Meinbugir á lögum.

A kvartaði yfir málsmeðferð við ráðningu í starf framkvæmdastjóra Íslandsstofu, en hann var á meðal umsækjenda. Í kvörtuninni kom fram að A hefði óskað eftir upplýsingum frá stjórn Íslandsstofu um hvaða umfjöllun og meðferð umsókn hans um starfið hefði fengið, aðgangi að hæfnismati sem lá til grundvallar ákvörðun um að verða ekki við beiðni hans um viðtal vegna

starfsumsóknarinnar og rökstuðningi fyrir ákvörðun um ráðningu í starfið í samræmi við ákvæði stjórnarsýslulaga nr. 37/1993. Því hefði hins vegar verið hafnað með vísan til þess að Íslandsstofa hefði stöðu einkaréttarlegs aðila. Það var álit umboðsmanns að Íslandsstofa væri stjórnvald og hefði því borið að fylgja stjórnarsýslulögum, óskráðum reglum stjórnarsýsluréttarins og ákvæðum laga nr. 70/1996, um réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins, við ákvörðun um ráðningu í starf framkvæmdastjóra.

SUA 2011:105. Álit umboðsmanns Alþingis 14. júlí 2011 í máli nr. 6218/2010. Ráðning í starf upplýsingafulltrúa. Ráða skal hæfasta einstaklinginn í starfið. Rannsóknarreglan. Vandaðir stjórnarsýsluhættir. Aðgangur að gögnum máls. Rökstuðningur.

A kvartaði yfir ráðningu C í starf upplýsingafulltrúa hjá sjávarútvegs- og landbúnaðarráðuneytinu og gerði ýmsar athugasemdir við meðferð málsins.

SUA 2011:89. Álit umboðsmanns Alþingis 24. júní 2011 í máli nr. 5890/2010. Skipun í embætti forstöðumanns. Varðveisla og skráning gagna. Aðgangur að gögnum máls. Rannsóknarreglan. Jafnræðisreglan. Aðstoð ráðningarfyrtækis.

A kvartaði yfir skipun félags- og tryggingamálaráðuneytisins í embætti forstjóra Þjónustu- og þekkingarmiðstöðvar fyrir blinda, sjónskerta og daufblinda einstaklinga.

SUA 2011:100. Álit umboðsmanns Alþingis 29. apríl 2011 í máli nr. 5949/2010 og 5959/2010. Ráðning í starf umsjónarmanns. Auglýsing á lausum störfum. Almenn hæfisskilyrði. Skráningarskylda. Rökstuðningur. Birting ákvörðunar. Leiðbeiningar um rétt til rökstuðnings.

A og B leituðu til umboðsmanns Alþingis og kvörtuðu yfir þeirri ákvörðun skrifstofu forseta Íslands að ráða C í starf umsjónarmanns á Bessastöðum. Beindist kvörtun þeirra m.a. að því að sá umsækjandi sem ráðinn hefði verið í starfið hefði ekki haft meirapróf til aksturs bifreiða eins og áskilið hefði verið í starfsauglýsingu, en bæði A og B uppfylltu þetta skilyrði þegar þeir sóttu um starfið.

SUA 2011:97. Álit umboðsmanns Alþingis 31. mars 2011 í máli nr. 5778/2009. Auglýsing á lausum embættum. Skipun í embætti prests. Sjónarmið sem ákvörðun verður byggð á. Reglur um mat á hæfni umsækjenda.

A kvartaði yfir þeirri ákvörðun biskups Íslands að skipa X í embætti prests við Garðaprestakall. Í þessu sambandi benti A á að hlutlægt mat á þeim atriðum sem fram kæmu í 17. gr. starfsreglna nr. 735/1998, um presta, og 7. gr. leiðbeinandi reglna biskups um málsmeðferð fyrir valnefnd við val á sóknarpresti eða presti í prestakalli hefði verið sér í hag en valnefnd hefði ekki rökstutt val sitt með hliðsjón af þessum atriðum. Það var niðurstaða umboðsmanns að hann fengi ekki séð að biskup Íslands hefði sýnt fram á að heildstæður samanburður hefði farið fram á milli A og X á grundvelli þeirra sjónarmiða, sem mælt væri fyrir um í þeim reglum sem giltu um skipun í prestsembættið sem fullnægði þeim kröfum sem taldar væru hluti af grundvallarreglum í stjórnarsýslurétti um undirbúning stöðuveitingar og mat á hæfni umsækjenda. Umboðsmaður beindi þeim tilmælum til biskups Íslands að gerðar yrðu ráðstafanir til að leiðbeina þeim sem kæmu að undirbúningi skipana í embætti presta, og þá sérstaklega valnefndum, um þau sjónarmið sem fram kæmu í álitinu.

SUA 2011:95. Álit umboðsmanns Alþingis 31. mars 2011 í mál nr. 5757/2009. Auglýsing á lausum embættum. Skipun í embætti prests. Sjónarmið sem ákvörðun verður byggð á. Reglur um mat á hæfni umsækjenda.

A kvartaði yfir þeirri ákvörðun biskups Íslands að skipa X í embætti prests við Seljaprestakall. Athugasemdir A lutu m.a. að því að hann hefði verið hæfari en X að nær öllu leyti, m.a. þegar litið væri til þeirra sjónarmiða sem mælt væri fyrir um í starfsreglum fyrir valnefndir og leggja bæri til grundvallar við ákvörðun um skipun í embætti prests. Það var niðurstaða umboðsmanns að hann fengi

ekki séð að biskup Íslands hefði sýnt fram á að heildstæður samanburður hefði farið fram á milli A og X á grundvelli þeirra sjónarmiða, sem mælt væri fyrir um í þeim reglum sem giltu um skipun í prestsembættið sem fullnægði þeim kröfum sem taldar væru hluti af grundvallarreglum í stjórnsýslurétti um undirbúning stöðuveitingar og mat á hæfni umsækjenda. Umboðsmaður beindi þeim tilmælum til biskups Íslands að gerðar yrðu ráðstafanir til að leiðbeina þeim sem kæmu að undirbúningi skipana í embætti presta, og þá sérstaklega valnefndum, um þau sjónarmið sem fram kæmu í álitinu.

SUA 2010:102. Álit umboðsmanns Alþingis 31. desember 2010 í máli nr. 5740/2009. Ráðning í starf starfsmanns verkefnisstjórnar 2. áfanga rammaáætlunar um nýtingu vatnsafls og jarðvarma. Sjónarmið sem ákvörðun verður byggð á. Rannsóknarregla. Réttmætisregla. Jafnræðisregla. Stjórnarskrá. Tjáningarfrelsi.

A kvartaði yfir þeirri ákvörðun iðnaðarráðuneytisins að ráða B í starf starfsmanns verkefnisstjórnar 2. áfanga rammaáætlunar um nýtingu vatnsafls og jarðvarma og málsmeðferð við þá ráðningu. Í kvörtuninni var þess m.a. óskað að metið yrði hvort utanaðkomandi aðilar hefðu á óeðlilegan hátt komið að ráðningunni og hvort sú staðreynd að A hefði starfað að umhverfismálum hefði haft áhrif á ákvörðun um ráðningu í starfið. Hefði svo verið óskaði A eftir afstöðu umboðsmanns til þess hvort slík afgreiðsla væri lögleg við ráðningar í störf hjá hinu opinbera. Umboðsmaður vísaði til þess að þegar litið væri til skýringa iðnaðarráðuneytisins yrði að telja ljóst að það sem hefði ráðið úrslitum um niðurstöðu ráðuneytisins um að velja B til starfans umfram A hefði verið að A hefði ekki verið talin njóta trausts verkefnisstjórnar 2. áfanga rammaáætlunar. Ástæður þess hefðu verið að rekja til þess að A hefði á undanförunum árum tekið þátt í umræðum á opinberum vettvangi um virkjana- og umhverfismál. Þannig hefði A komið fram opinberlega sem málsvari umhverfisverndarsjónarmiða og hefðu bæði birst greinar eftir hana og viðtöl við hana í blöðum þar sem fjallað hefði verið um ýmis atriði er tengdust orku- og umhverfismálum.

SUA 2010:103. Álit umboðsmanns Alþingis 31. mars 2010 í máli nr. 5858/2009. Ráðningar læknanema í afleysingarstörf á heilbrigðisstofnunum. Yfirstjórnunar- og eftirlitsheimildir ráðherra. Sjá einnig álit umboðsmanns Alþingis í máli nr. 5986/2010.

A kvartaði yfir tilhögun við ráðningar læknanema í störf á opinberum heilbrigðisstofnunum. Í kvörtuninni kom m.a. fram að A hefði sótt um starf á heilsugæslu en fengið þau svör að ef læknanemar yrðu ráðnir á heilsugæsluna væri það regla að leita á náðir félags læknanema. Í skýringum heilbrigðisráðuneytisins til umboðsmanns kom fram að ráðuneytið hefði þegar brugðist við erindi A til ráðuneytisins vegna málsins með tilteknum hætti. M.a. af þeirri ástæðu lauk umboðsmaður athugun sinni á máli A með bréfi, dags. 31. mars 2010. Í bréfi umboðsmanns til heilbrigðisráðuneytisins af því tilefni kom fram að umboðsmaður skildi svarbréf ráðuneytisins til sín og bréf sem ráðuneytið sendi heilbrigðisstofnunum í tilefni af erindi A, á þá leið að ráðuneytið teldi það fyrirkomulag við ráðningar læknanema fyrir milligöngu Félags læknanema sem tíðkast hefði á heilbrigðisstofnunum ekki samrýmst gildandi lögum. Umboðsmaður tók jafnframt fram að hann legði þann skilning í svarbréfið að heilbrigðisráðuneytið myndi bregðast við á grundvelli yfirstjórnunar- og eftirlitsheimilda sinna kæmu fram upplýsingar um að heilbrigðisstofnanir hefðu, þrátt fyrir bréf ráðuneytisins til heilbrigðisstofnana, haldið áfram ráðningum á grundvelli fyrirkomulagsins.

SUA 2010:98. Álit umboðsmanns Alþingis 24. mars 2010 í máli nr. 5424/2008 (óbirt). Ráðning í starf deildarsérfræðings í ráðuneyti. Rannsóknarreglan. Skráningarskylda. Aðstoð ráðningarfyrtækja.

A kvartaði yfir þeirri ákvörðun iðnaðarráðuneytisins að ráða B í starf deildarsérfræðings á skrifstofu orkumála í ráðuneytinu. Kvörtun A beindist m.a. að því að hæfasti og reyndasti umsækjandinn hefði ekki verið ráðinn í starfið. Í kvörtuninni kom m.a. fram að A hefði kennt B nánar tilgreind námskeið við Háskólann á Akureyri og verið leiðbeinandi B við B.Sc. lokaverkefni B í umhverfisfræðum við sama háskóla. Umboðsmaður vísaði til þess að ekki yrði annað ráðið af skýringum iðnaðarráðuneytisins til sín en að B.Sc. gráða B í umhverfis- og orkufræðum við auðlindadeild Háskólans á Akureyri hefði ráðið úrslitum um þá ákvörðun ráðuneytisins að boða B í

viðtal og að lokum að ráða B í starfið. Að því virtu taldi umboðsmaður að það hefði verulega þýðingu við mat á því hvort ráðuneytinu hefði borið að eigin frumkvæði að afla frekari upplýsinga um nám og starfsreynslu A á grundvelli 10. gr. stjórnsýslulaga, áður en því var hafnað að veita A kost á viðtali, að af ferilskrá A varð með skýrum hætti ráðið að hann var kennari í sama námi og B hafði lokið, þ.e. í umhverfisfræðum við auðlindadeild Háskólans á Akureyri. Umboðsmaður taldi óhjákvæmilegt, eins og atvikum var háttað, að álykta á þann veg að þessar upplýsingar hefðu a.m.k. átt að gefa ráðuneytinu tilefni til að ganga úr skugga um hvaða þekking og kunnátta A hefði legið til grundvallar því að A hefði verið fenginn til að kenna umhverfisfræði við Háskólann á Akureyri. Umboðsmaður taldi í ljósi þeirra upplýsinga sem fram komu með skýrum hætti í ferilskrá A, m.a. um menntun hans og starfsreynslu, og þess að ekki var auglýst sérstaklega eftir tiltekinni menntun til að gegna starfinu, að iðnaðarráðuneytinu hefði borið að grennslast frekar fyrir um hæfni A til að gegna starfinu með því að afla nánari upplýsinga um efnisinntak náms hans og í hverju starfsreynsla A sem kennara í umhverfisfræðum við Háskólann á Akureyri hefði verið fólgin, þ.á m. hvaða námskeið A hefði kennt og hvert hefði verið efnisinntak þeirra, áður en ákvörðun var tekin um að útiloka A frá frekara mati með því að boða A ekki í viðtal. Umboðsmaður taldi því að iðnaðarráðuneytið hefði ekki hagað undirbúningi ákvörðunar um val á umsækjendum í viðtöl í samræmi við 10. gr. stjórnsýslulaga.

SUA 2009:138. Álit umboðsmanns Alþingis 28. september 2009 í máli nr. 5466/2008. Skipun í embætti Orkumálastjóra. Sjónarmið sem ákvörðun verður byggð á. Forsvaranlegt mat. Andmælaréttur. Skráningarskylda. Aðgangur að gögnum.

A kvartaði yfir þeirri ákvörðun iðnaðarráðherra að skipa C í embætti orkumálastjóra. Beindist kvörtun A að niðurstöðu og vinnubrögðum iðnaðarráðherra og óskaði A álits á því hvort brotið hefði verið gegn stjórnsýslulögum nr. [37/1993](#), upplýsingalögum nr. [50/1996](#) og þágildandi lögum nr. [96/2000](#) um jafna stöðu og jafnan rétt kvenna og karla. Að öðru leyti var vísað til fyrri kvörtunar A þar sem því var haldið fram að gengið hefði verið fram hjá henni sem hæfasta umsækjandanum um starfið og jafnframt kvartað yfir að iðnaðarráðherra hefði ekki orðið við beiðni A um afhendingu allra skjala og gagna er sneru að samanburði á hæfni hennar og C. Umboðsmaður taldi ekki tilefni til að gera athugasemdir við þau sjónarmið sem lögð voru til grundvallar við skipun iðnaðarráðherra í embætti orkumálastjóra, enda yrði að telja þau almennt séð lögmæt og málefnaleg. Þá taldi umboðsmaður ekki fært að fullyrða annað en að þessi sjónarmið teldust vera í eðlilegu samræmi við þær ályktanir sem dregnar yrðu af ákvæðum laga nr. [87/2003](#) um þau verkefni sem Orkustofnun væri falið með lögum að sinna. Umboðsmaður tók einnig fram að gögn málsins bæru ekki annað með sér en að á meðan á undirbúningi málsins stóð hefði farið fram samanburður á þeim atriðum sem ráðuneytið taldi að greindi á milli A og C með tilliti til hæfni til að gegna embætti orkumálastjóra. Niðurstaða umboðsmanns um þennan þátt málsins var sú að í ljósi gagna málsins mætti gera tilteknar athugasemdir við það hvernig iðnaðarráðuneytið hefði lýst menntun C í samanburði við menntun A en að ekki yrði fullyrt af sinni hálfu að mat iðnaðarráðherra og samanburður á grundvelli annarra hlutlægra sjónarmiða, s.s. um starfsreynslu og reynslu af stjórnun og rekstri, hafi verið óforsvaranlegt. Umboðsmaður taldi því ekki mögulegt að álykta á þann veg að A hefði á þeim grundvelli verið sýnilega hæfari en C þannig að ráðherra hafi ekki verið heimilt að ljá sjónarmiðum um framtíðarsýn umsækjendanna eða um persónulega eiginleika talsvert vægi við endanlegt val á milli þeirra. Þegar mat iðnaðarráðherra á sjónarmiðum um framtíðarsýn A og C og persónulegum eiginleikum þeirra væri skoðað í þessu ljósi taldi umboðsmaður ekki fært að leggja annað til grundvallar en að ráðherra hefði þegar á heildina væri litið dregið forsvaranlegar ályktanir af fyrirbyggjandi upplýsingum um hæfni A og C. Með hliðsjón af því svigrúmi sem játa yrði veitingarvaldshafa við ráðningu og skipun í opinber störf taldi umboðsmaður sig því ekki hafa forsendur til að gera athugasemdir við efnislegt mat iðnaðarráðherra og samanburð á hæfni A og C.

SUA 2008:135. Álit umboðsmanns Alþingis 8. maí 2009 í máli nr. 5408/2008. Ráðning í starf Þjóðgarðsvarðar hjá Vatnajökulsþjóðgarði. Sjónarmið sem ákvörðun verður byggð á. Mat á hæfni umsækjenda. Valdframsal. Álitsumleitun. Leiðbeiningarskylda. Skráningarskylda.

A kvartaði yfir þeirri ákvörðun stjórnar Vatnajökulsþjóðgarðs að ráða B í starf þjóðgarðsvarðar á norðursvæði Vatnajökulsþjóðgarðs. Í kvörtuninni var m.a. tekið fram að A væri

efins um að hæfasti umsækjandinn hefði verið ráðinn til starfans. Umboðsmaður taldi sig ekki hafa forsendur til þess að gera athugasemdir við val stjórnar Vatnajökulsþjóðgarðs á þeim sjónarmiðum sem lögð voru til grundvallar við mat á umsækjendum enda taldi hann umrædd sjónarmið lögmæt og málefnaleg. Umboðsmaður taldi með hliðsjón af ákvæðum laga nr. [60/2007](#), um Vatnajökulsþjóðgarð, ekki tilefni til athugasemda við þá niðurstöðu stjórnar Vatnajökulsþjóðgarðs að ljá sjónarmiðum um þekkingu á náttúruvernd og reynslu eða þekkingu á fræðslu til mismunandi hópa aukið vægi við mat og samanburð á þeim sem sóttu um umrætt starf. Umboðsmaður taldi með hliðsjón af því svigrúmi sem yrði að játa veitingarvaldshafa við ráðningu í opinber störf, að virtum ákvæðum laga nr. [60/2007](#), um Vatnajökulsþjóðgarð, og í ljósi umsóknargagna og rökstuðnings stjórnar Vatnajökulsþjóðgarðs að ekki væru forsendur til þess að gera athugasemdir við þá niðurstöðu stjórnarinnar að ráða B í starf þjóðgarðsvarðar. Umboðsmaður tók og til athugunar hvort svæðisráði norðursvæðis Vatnajökulsþjóðgarðs hefði verið heimilt að velja þá aðila úr hópi umsækjenda sem boða skyldi í viðtöl án aðkomu stjórnar Vatnajökulsþjóðgarðs. Umboðsmaður taldi ekki annað ráðið af ákvæðum laga nr. [60/2007](#) en að svæðisráð væru hluti af lögbundnu skipulagi Vatnajökulsþjóðgarðs. Í íslenskum stjórnsýslurétti væri almennt viðurkennt að innra valdframsal væri heimilt á grundvelli venju án þess að til þess stæði sérstök lagaheimild. Þegar litið væri til framangreinds taldi umboðsmaður ekki unnt að fullyrða að svæðisráði norðursvæðis hefði verið óheimilt að taka ákvörðun um hvaða umsækjendur skyldu boðaðir í viðtöl, án beinnrar aðkomu stjórnarinnar, enda tæki stjórnin endanlega ákvörðun og sæi til þess að málið væri upplýst með fullnægjandi hætti. Í þessu sambandi vísaði umboðsmaður til þess að hann hefði ekki forsendur til að fullyrða annað en að ákvörðun stjórnarinnar um að ráða B í starfið hefði byggst á sjálfstæðu mati hennar á fyrirliggjandi gögnum um umsækjendur og samanburði á milli þeirra.

SUA 2008:135. Álit umboðsmanns Alþingis 30. desember 2008 í málum nr. [5220/2008](#) og [5230/2008](#). Skipun í embætti héraðsdómara. Reglur um undirbúning stöðuveitingar og mat á hæfni umsækjenda. Umsögn dómnefndar. Rannsóknarregla. Forsvaranlegt mat. Rökstuðningur. Sérstakt hæfi.

A og B, tveir af umsækjendum um embætti héraðsdómara, sem staðsettur er við Héraðsdóm Norðurlands eystra, leituðu til umboðsmanns vegna skipunar setts dómsmálaráðherra á C í embættið í desember 2007. A taldi að skipunin hefði ekki verið nægilega vel undirbúin með vísan til jafnræðisreglu og rannsóknarreglu stjórnsýsluréttar, sbr. 10. og 11. gr. [stjórnsýslulaga](#) nr. 37/1993. Einnig taldi hann að skipunin hefði ekki byggst á málefnalegum, gildum og löglegum sjónarmiðum miðað við umsögn og álit sérstakrar dómnefndar sem starfar samkvæmt 12. gr. laga nr. [15/1998](#), um dómstóla, og metur hæfni umsækjenda. Enn fremur taldi A að rökstuðningur setts dóms- og kirkjumálaráðherra í bréfi til hans hefði ekki verið í samræmi við kröfur 22. gr. [stjórnsýslulaga](#) um efni rökstuðnings. Loks gerði hann athugasemd við meðferð reglulegs dóms- og kirkjumálaráðherra á málinu. B taldi að ráðherrann hefði ekki sinnt rannsóknarskyldu sinni sem skyldi. Hann hefði sniðgengið álit framangreindrar dómnefndar án þess að hafa aflað sérstaklega skýringa frá dómnefndinni um það hvers vegna þeim umsækjanda er var skipaður í embætti hafi verið raðað svo neðarlega í flokk sem raun ber vitni. Einnig taldi B að settur ráðherra hefði ekki virt regluna um að stjórnvaldi sem fer með skipunarvald beri að velja þann hæfasta úr hópi umsækjenda til að gegna opinberu embætti sem auglýst er laust til umsóknar. Hélt B því fram að sá sem var skipaður gæti naumast hafa talist hæfastur til starfans með tilliti til venjubundinna sjónarmiða um hæfni umsækjenda til að gegna embætti dómara. Í áliti umboðsmanns varð fjallað um stöðu hinnar lögbundnu dómnefndar um hæfni umsækjenda en við stofnun hennar var tekið fram að megintilgangurinn með henni væri að styrkja sjálfstæði dómstólanna og auka traust almennings á því að dómarar séu valdir samkvæmt hæfni einvörðungu. Umboðsmaður tók fram að þegar gætt væri að því hvernig löggjafinn hefði afmarkað verkefni dómnefndarinnar og val á nefndarmönnum væri ljóst að þótt umsögn dómnefndarinnar væri ekki að formi til bindandi þegar kæmi að ákvörðun ráðherra kynni hún að setja honum ákveðnar skorður og leggja ákveðnar skyldur á hann um nauðsynlega rannsókn málsins, sbr. 10. gr. [stjórnsýslulaga](#) nr. 37/1993, ef hann hefði til athugunar eða áformaði að skipa í embætti héraðsdómara í ósamræmi við mat dómnefndarinnar á hæfni umsækjenda. Það var niðurstaða umboðsmanns að fyrst ráðherra hefði talið að þeir gallar væru á umsögn hinnar lögbundnu dómnefndar að hún væri ógagnsæ, lítt rökstudd og að innra ósamræmis gætti við mat á reynslu sem hin ýmsu störf veita, hefði hann í samræmi við rannsóknarreglu 10. gr. [stjórnsýslulaga](#) átt að óska eftir

að dómnefndin fjallaði að nýju um málið og léti honum í té nýja umsögn þar sem bætt væri úr þessum annmörkum áður en hann tæki ákvörðun í málinu. Þá hefði einnig verið rétt, með tilliti til athugasemda ráðherra, að óska eftir að nefndin skýrði frekar hvað hefði ráðið mati hennar á starfsreynslu eins umsækjandans sem aðstoðarmanns dóms- og kirkjumálaráðherra í samanburði við mat á annarri starfsreynslu. Það var niðurstaða umboðsmanns að ekki hefði verið lagður fullnægjandi grundvöllur í samræmi við reglur stjórnisýsluréttarins að ákvörðun setts dómsmálaráðherra um að skipa C í embætti héraðsdómara með starfsstöð við Héraðsdóm Norðurlands eystra. Þar sem ráðherra hefði ekki gætt þeirra reglna um undirbúning og mat á umsóknum sem tryggja eiga að hæfasti umsækjandinn verði skipaður þá fengi umboðsmaður ekki séð að ráðherra hefði haft forsendur til að fullyrða að hann hefði í reynd valið hæfasta umsækjandann.

SUA 2008:130. Álit umboðsmanns Alþingis 17. nóvember 2008 í máli nr. 5129/2007. Ráðning í starf hjá Háskólanum á Akurevri. Andmælaréttur. Rannsóknarreglan. Skráning munnlegra upplýsinga. Vandaðir stjórnisýsluhættir. Viðurlög við brotum á stjórnisýslulögum.

A kvartaði vegna málsmeðferðar ríkisstofnunarinnar X í tengslum við ráðningar í tvö störf sem hún sótti um hjá U-sviði X vorið 2007. Í kjölfar umsóknanna átti A samskipti við forstöðumann U-sviðs X, en var ekki boðuð í starfsviðtöl og var síðan tilkynnt bréflega að ekki hefði verið hægt að verða við umsóknum hennar. Í bréfum framkvæmdastjóra X til umboðsmanns vegna málsins kom fram að haft hafði verið samband við tiltekinn aðila vegna umsóknar hennar sem hafði starfað með henni á árunum 1989-1995, en var þó ekki meðal þeirra meðmælenda sem hún sagðist hafa bent á. Af hálfu X kom fram samtal við þennan aðila hefði þó ekki haft úrslitaáhrif á að hún þótti ekki koma til greina í störfun, heldur hefðu það verið upplýsingar, sem birtar voru á heimasíðu fyrrverandi vinnuveitanda A, um að gerður hefði verið starfslokasamningur við hana og henni veitt veikindaleyfi fram að þeim tíma sem samningurinn tæki gildi. X vísaði til þess að þær upplýsingar hefðu ekki komið fram í umsókn A eða samtölum hennar við forstöðumann U-sviðs. Einnig kom fram að í öðrum tilvikum hafi ákvörðun um hverjir yrðu boðaðir í viðtal verið tekin á grundvelli gagna frá umsækjendum og umsögnum frá meðmælendum, en samtölin hefðu farið fram símleiðis og ekki hefði verið skráð niður við hverja var rætt eða hvað kom fram í þessum samtölum. Þá var A sögð hafa fallið frá umsókn sinni um annað starfið en því mótmælti hún. Umboðsmaður benti á að samkvæmt 13. gr. [stjórnisýslulaga](#) nr. 37/1993 ber stjórnvaldi almennt að eigin frumkvæði og áður en ákvörðun er tekin um ráðningu í opinbert starf að veita umsækjanda færi á að kynna sér upplýsingar, sem það hefur aflað um viðkomandi og honum er ekki kunnugt um að dregnar hafi verið inn í málið, enda hafi þær upplýsingar verulega þýðingu fyrir úrlausn málsins og séu umsækjandanum í óhag, og gefa honum ráðrúm til að tjá sig um þær. Umboðsmaður benti einnig á að stjórnvaldi ber, samkvæmt 10. gr. [stjórnisýslulaga](#), að sjá til þess að málsatvik séu nægilega upplýst áður en það tekur afstöðu til þess hver skuli ráðinn til að gegna opinberu starfi. Í því felist m.a. að stjórnvaldið verði að tryggja að viðhlítandi upplýsingar liggi fyrir um þau atriði sem það telur að eigi að hafa þýðingu við samanburð milli hæfra umsækjenda. Þá verði stjórnvaldið að hafa í huga að ákvörðun um að boða umsækjanda ekki í viðtal feli að öllu jöfnu í sér endanlegar lyktir ráðningarferlisins fyrir þann umsækjanda. Því geti, þrátt fyrir að lög eða sjónarmið um vandaða stjórnisýsluhætti leiði ekki til þess að gerð sé almenn krafa um að allir umsækjendur séu boðaðir í viðtal, í sumum tilvikum verið þörf á að afla frekari upplýsinga frá umsækjanda en koma fram í umsókn eða fylgigögnum með þeim til þess að grundvöllur ákvörðunar um val á milli umsækjenda í viðtöl teljist nægilega upplýst. Þegar einungis þeir umsækjendur sem helst komi til greina séu kallaðir í viðtal þurfi undirbúningur ákvörðunar um ráðningu og þar með val úr hópi umsækjenda jafnframt að byggjast á viðhlítandi athugun á fyrirliggjandi gögnum um umsækjendur að teknu tilliti til lögmætra og málefnalegra sjónarmiða. Í ljósi þessa taldi umboðsmaður að X hafi, áður en ákvörðun var tekin um hvort A kæmi til greina í umrædd störf og veittur kostur á viðtali, borið að kynna henni að X hefði undir höndum upplýsingar um að henni hefði nýlega verið veitt veikindaleyfi og gefa henni kost á að tjá sig um þær, enda hafði þar verið um að ræða upplýsingar sem að lögum geti hugsanlega talist viðkvæmar persónuupplýsingar. Þar sem það var ekki gert var það niðurstaða umboðsmanns að málsmeðferðin hefði ekki samrýmst 10. og 13. gr. [stjórnisýslulaga](#). Umboðsmaður taldi að einnig hefði skort á að upplýsingar um við hverja var rætt sem meðmælendur og umsagnaraðila vegna umsókna um starfið, hvað kom fram hjá þeim og einnig það sem fram kom í símtali A og forstöðumanns U-sviðs hefði verið skráðar í samræmi við 23.

gr. [upplýsingalaga](#) nr. 50/1996. Jafnframt hefði verið í betra samræmi við vandaða stjórnsýsluhætti að fara fram á skriflega afturköllun umsóknar.

SUA 2008:132. Álit umboðsmanns Alþingis 4. júní 2008 í máli nr. 5151/2007. Skipun sendifulltrúa í utanríkisráðuneytinu. Jafnrétti. Rökstuðningur.

A kvartaði yfir skipun utanríkisráðherra í fjögur embætti sendifulltrúa utanríkisþjónustunnar sem auglýst voru laus til umsóknar með auglýsingu í Lögbirtingablaði. Í kvörtuninni hélt A m.a. því fram að mat á umsókn hans af hálfu utanríkisráðuneytisins, tillögugerð til ráðherra og ákvörðun um veitingu embættanna hefðu verið haldin efnislegum annmörkum sem brytu gegn ákvæðum [stjórnsýslulaga](#) nr. 37/1993. Jafnframt var því haldið fram að auglýsing ráðuneytisins um veitingu embættanna hefði verið haldin efnislegum annmarka og að samhliða og eftirfarandi rökstuðningur fyrir ákvörðuninni hefði verið ófullnægjandi og ekki í samræmi við stjórnsýslulög. Umboðsmaður taldi að þeir annmarkar sem A vísaði til í kvörtun sinni og hann taldi að hefðu verið á undirbúningi eða töku ákvörðunar um skipun í umrædd fjögur embætti gæfu ekki tilefni af hálfu umboðsmanns til að aðhafast frekar í málinu. Því lauk umboðsmaður athugun sinni með bréfi til A, sbr. a-lið 2. mgr. 10. gr. laga nr. [85/1997](#), um umboðsmann Alþingis.

SUA 2006:131. Álit umboðsmanns Alþingis 21. mars 2006 í máli nr. 4210/2004. Skipun í embætti ráðuneytisstjóra. Auglýsing. Framlenging umsóknarfrests. Kröfur um framkvæmd mats á hæfni umsækjenda.

Ekki var talin ástæða til athugasemda við það að auglýsing um embætti ráðuneytisstjóra félagsmálaráðuneytisins skyldi eingöngu birt í Lögbirtingablaði, sbr. 7. gr. stml. Það hefði þó verið rétt í samræmi við áætlun ríkisstjórnarinnar í jafnréttismálum að í auglýsingunni kæmi fram hvatning til kvenna jafnt sem karla að sækja um starfið. Þá var ekki talið að lög settu því skorður að umsóknarfrestir væru framlengdir með nýrri auglýsingu ef lögmætar ástæður lægju framlengingunni til grundvallar. Taka yrði þó eðlilegt og sanngjarnt tillit til hagsmuna umsækjenda. Umboðsmaður tók fram að ekki væri ágreiningur um lögmæti eða réttmæti þeirra sjónarmiða sem ráðherra ákvað að byggja á við skipun sína í embættið. Á hinn bóginn skorti að sýnt hefði verið fram á að sá samanburður sem haldið væri fram að hefði átt sér stað á hæfni A og B á grundvelli sjónarmiðanna hefði verið fullnægjandi eða ályktanir sem dregnar hefðu verið af gögnum málsins hefðu verið forsvaranleg. Taldi umboðsmaður að í málinu hefði ekki verið sýnt fram á ákvörðun um að ráða B í starf ráðuneytisstjóra hefði uppfyllt þær kröfur sem leiddu af almennum grundvallarreglum í stjórnsýslurétti um rökstuðning stöðuveitingar og mat á hæfni umsækjenda. Umboðsmaður áréttaði að niðurstaða hans fæli ekki í sér endanlega afstöðu til þess hver hefði verið hæfastur umsækjenda af þeim sem sóttu um starfið. Í þessu ljósi og að teknu tillit til hagsmuna þess sem hlaut umrætt starf taldi umboðsmaður ólíklegt að þeir annmarkar sem voru á meðferð málsins leiddu til ógildingar á skipuninni.

SUA 2006:142. Bréf umboðsmanns Alþingis 7. mars 2006 í máli nr. 4469/2005. Ráðning í starf jafnréttisfulltrúa Háskóla Íslands. Rökstuðningur. Málsmeðferð.

Umboðsmaður benti á að almennt verði að vera eðlilegt samhengi á milli þeirra sjónarmiða og atriða sem fram koma í auglýsingu um opinbert starf og þess matsgrundvallar og málsmeðferðar við samanburð á umsækjendum sem veitingarvaldshafi leggur til grundvallar við ráðningu í starfið.

Álit umboðsmanns Alþingis 6. mars 2006 í máli nr. 4427/2005. Ráðning sérfræðings við Landspítala-háskólasjúkrahús. Viðtöl. Rökstuðningur.

Kvörtun A var fjórþætt. Að því er varðarði þann þátt er laut að rökstuðningi ákvörðunarinnar tók umboðsmaður fram að rökstuðningur stjórnvalds fyrir ákvörðun ætti að meginstefnu til að vera stuttur en þó það greinargóður að búast megi við því að aðili gæti skilið af lestri hans hvers vegna niðurstaða máls hefði orðið sú sem raun varð á. Vísaði umboðsmaður þar til athugasemdar í [greinargerð](#) með frumvarpi því er varð að stjórnsýslulögum og álits síns í máli nr. [3955/2003](#) og tók

fram að þegar ráðið væri í opinbert starf væri það jafnan gert að undangengnum samanburði á upplýsingum um umsækjendur út frá tilteknum forsendum. Til að umsækjandi geti skilið hvers vegna annar væri valinn til að gegna starfinu yrði almennt að ætla að í rökstuðningi væri lýst þeim meginforsendum sem skipt hefðu máli við samanburðinn svo og þeim upplýsingum sem gera mátti ráð fyrir að viðkomandi væri ekki kunnugt um og skiptu verulegu máli við samanburðinn. Ekki yrði á grundvelli 22. gr. stjórnslulaga krafist frekari rökstuðnings, að gerð væri viðhlítandi grein fyrir þeim ástæðum sem réðu því að starfið var veitt þeim sem það hlaut.

Álit umboðsmanns Alþingis 30. desember 2005 í máli nr. 4430/2005. Skipun í embætti umboðsmanns barna. Rannsóknarreglan. Starfsviðtöl. Sjónarmið sem ákvörðun byggist á.

A kvartaði yfir þeirri ákvörðun forsætisráðherra að skipa C í embætti umboðsmanns barna. Taldi A að annmarkar hefðu verið á rannsókn málsins og benti því til stuðnings m.a. á að skammur tími hefði liðið frá því að flestar umsóknirnar bárust ráðuneytinu uns skipun C var tilkynnt og að umsækjendur hefðu ekki verið kallaðir til viðtals. Þá taldi A ákvörðun forsætisráðherra hafa byggst á ólögmetu sjónarmiði og vísaði þar til þess að ráðuneytið hefði ákveðið að fá lögfræðing til starfsins. Umboðsmaður lauk umfjöllun sinni um kvörtunina með bréfi til A, dags. 30. desember 2005. Þar benti hann á að skammur tími frá því að erindi bærst og þar til það væri afgreitt gæti verið til marks um að undirbúningur ákvörðunar hefði ekki verið fullnægjandi en um það yrði þó ekki eingöngu ályktað út frá afgreiðslutímanum og fjölda erinda. Yrði að gæta að því hvaða rannsóknar hefði verið þörf áður en ákvörðun var tekin miðað við þau sjónarmið sem veitingarvaldshafinn hefði valið að byggja ákvörðun sína á. Taldi umboðsmaður sig ekki geta fullyrt að sá skammti tími sem ráðherra hefði tekið sér til að fjalla um fyrirbyggjandi umsóknir hefði leitt til þess að undirbúningur ákvörðunar og þar með rannsókn málsins hefði ekki uppfyllt þær lágmarkskröfur sem leiddu af rannsóknarreglu 10. gr. [stjórnslulaga](#) nr. 37/1993. Þá tók umboðsmaður fram að það hefði ekki verið talið leiða af rannsóknarreglu stjórnsluréttarins að stjórnvöldum væri ávallt skylt að gefa hæfum umsækjendum kost á að gera nánari grein fyrir sjálfum sér í starfsviðtölum eða afla á annan hátt frekari upplýsinga um starfshæfni þeirra. Réðist það hvort þörf væri á slíkum viðtölum eða frekari upplýsingum af því hvaða upplýsinga væri talið nauðsynlegt að afla til að málið teldist nægjanlega upplýst með tilliti til þeirra sjónarmiða sem veitingarvaldshafinn hefði ákveðið að byggja á við val sitt á milli umsækjenda. Að þessu leyti væri munur á hvort við val milli umsækjenda væri byggt á sjónarmiðum eins og um menntun og starfsreynslu eða persónulegum eiginleikum og viðhorfum umsækjenda til þess hvernig viðkomandi starf yrði rækt til frambúðar. Taldi umboðsmaður að umfram þessa viðmiðun, sem leiddi af rannsóknarreglu 10. gr. [stjórnslulaga](#), yrði ekki talið að á stjórnvöldum hvíldi skylda til að taka starfsviðtöl þannig að frávik frá því teldist annmarki á undirbúningi ákvörðunar um ráðningu í starf. Umboðsmaður tók fram að í lögum væri ekki mælt skýrt fyrir um á hvaða atriðum forsætisráðherra ætti að byggja þegar hann tæki afstöðu til umsækjenda um embætti umboðsmanns barna. Það væri því í meginatriðum á valdi hans að ákveða á hvaða sjónarmiðum hann byggði að því gefnu að þau gætu talist málefnaleg. Taldi umboðsmaður að forsætisráðherra hefði almennt á grundvelli skipunarvalds síns samkvæmt 1. mgr. 2. gr. laga nr. [83/1994](#), um umboðsmann barna, heimild til að meta eftir aðstæðum hvaða menntun yrði helst talin mæta þörfum starfseminnar hverju sinni og þeim markmiðum sem lægju henni til grundvallar. Fékk umboðsmaður ekki séð, í ljósi þeirra raka sem forsætisráðuneytið hefði fært fyrir þeirri ákvörðun sinni að skipa lögfræðing í embættið, að ólögmet markmið hefðu legið henni til grundvallar. Þá taldi hann ekki liggja fyrir að með ákvörðun ráðuneytisins hefði verið gengið gegn þeirri meginreglu að óheimilt sé að takmarka óhóflega skyldubundið mat stjórnvalda, enda virtist sem umrædd ákvörðun hefði byggst á mati á aðstæðum og þörfum starfseminnar í umræddu tilviki en ekki á vinnureglu eða fastmótaðri framkvæmd. Varð niðurstaða umboðsmanns sú að hann taldi ekki ástæðu til athugasemda við skipun í embætti umboðsmanns barna í tilefni af kvörtun A og lauk hann umfjöllun sinni um kvörtunina með vísan til a-liðar 10. gr. laga nr. [85/1997](#), um umboðsmann Alþingis.

SUA 2005:127. Álit umboðsmanns Alþingis 30. desember 2005 í máli nr. 4413/2005. Skipun í embætti umboðsmanns barna. Starfsviðtöl. Rannsóknarreglan. Sjónarmið sem ákvörðun byggist á.

B kvartaði yfir þeirri ákvörðun forsætisráðherra að skipa C í embætti umboðsmanns barna. Taldi B að annmarkar hefðu verið á rannsókn málsins og benti því til stuðnings m.a. á að skammur tími hefði liðið frá því að flestar umsóknirnar bárust ráðuneytinu uns skipun C var tilkynnt og að umsækjendur hefðu ekki verið kallaðir til viðtals. Þá taldi B að ekki hefðu verið færð málefnaleg rök fyrir ákvörðun forsætisráðherra og vísaði þar einkum til þess að ráðuneytið hefði ákveðið að fá lögfræðing til starfsins. Sjá einnig álit í máli nr. [4430/2005](#).

SUA 2005:108. Álit umboðsmanns Alþingis 15. júlí 2005 í máli nr. 3977/2003. Ráðning sérfræðings á sviði framleiðslu- og markaðsmála í landbúnaðarráðuneytinu. Boðun í viðtöl. Skráning munnlegra upplýsinga. Skilyrði um sérmenntun. Starfsreynsla. Auglýsing.

Orðalag auglýsingar um starfið, að hægt væri að fá nánari upplýsingar um það hjá starfsmanni ráðuneytisins, skapaði þeim sem hugðust leggja fram umsókn ekki rétt til að koma til viðtals vegna starfsins. Það væri almennt á valdi stjórnvalds að ákveða með hvaða hætti það upplýsti mál þó að aðferðirnar sem notaðar væru þyrftu að vera til þess fallnar að varpa nægu ljósi á þau atriði sem skiptu máli, sbr. 10. gr. [stjórnsýslulaga](#). Hvorki lög né sjónarmið um vandaða stjórnsýsluhætti leiddu til þess að gera yrði almenna kröfu um að umsækjendur væru boðaðir til slíkra viðtala áður en afstaða væri tekin til þess hver þeirra skyldi ráðinn til starfa. Tók umboðsmaður fram að heimilt væri að kalla einungis þá umsækjendur sem helst þættu koma til álita í starfið til viðtals án þess að það færi í bága við jafnræðisreglu og rannsóknarreglu stjórnsýslulaga, sbr. UA [2793/1999](#). Viðkomandi stjórnvald ætti að hafa nokkurt svigrúm við túlkun þeirra menntunarkrafna sem það hefði sjálft talið nauðsynlegt að gera til óaðfinnanlegrar rækslu starfans. Ekki var ástæða til athugasemda við að ráðuneyti hefði metið nám B í iðnrekstrarfræði svo að hún hefði háskólamenntun sambærilega prófi í viðskipta- eða hagfræði og að nám hennar nýttist í starfinu. Skýringar ráðuneytisins gáfu það til kynna að það hefði verið talið heppilegt við ákvörðun um að þrengja hóp umsækjenda, að fá einstakling í starfið sem hefði takmarkaða eða jafnvel enga starfsreynslu. Fram kom að sá sem þyrfti að taka ákvörðun um ráðningu í opinbert starf hefði heimild til þess að ákveða að leggja fremur áherslu á umfang og inntak menntunar en starfsreynslu ef þessi sjónarmið leiddu ekki til sömu niðurstöðu. Ekki væri hægt að útiloka að ákveðin störf hjá hinu opinbera væru þess eðlis að réttlæt看legt gæti talist að lítið væri lagt upp úr starfsreynslu umsækjenda um þau. Auglýsing um starfið gaf það aftur á móti ekki sérstaklega til kynna enda því lýst sem sérfræðistarfi á sviði framleiðslu- og markaðsmála. Það gæti almennt ekki talist lögmætt við ráðningu í opinbert starf, þar sem skylt væri að velja þann umsækjanda sem teldist hæfastur, að leggja til grundvallar sjónarmið sem gerðu það að verkum að ef viðkomandi hefði nokkra eða umfangsmikla starfsreynslu væri ólíklegra en ella að hann yrði ráðinn til að gegna starfinu. Ætti sú reynsla, sem hann hefði öðlast í fyrri störfum, svo og upplýsingar um það hvernig hann hefði staðið sig í þeim, almennt að hafa þýðingu þegar lagt væri mat á hvernig viðkomandi myndi standa sig í því starfi sem um væri að ræða. Umboðsmaður taldi að fyrirbyggjandi upplýsingar bentu ekki til þess að unnt væri að skýra ákvörðunina með því að áherslur í námi þeirra sem boðaðir voru til viðtals hefðu skapað þeim sérstöðu samanborið við aðra umsækjendur. Yrði því ekki séð að það mat sem lagt var á framkomnar umsóknir áður en hópur umsækjenda var þrengdur og ákveðið hverjir skyldu boðaðir til viðtals hefði verið byggt á málefnalegum sjónarmiðum. Taldi hann því að verulegir efnisannmarkar hefðu verið á úrlausn ráðuneytisins að þessu leyti.

SUA 2005:119. Álit umboðsmanns Alþingis 11. júlí 2005 í máli nr. 4217/2004. Ráðning í starf á rekstrarsviði Byggðastofnunar. Aðstoð ráðningarfyriretækja. Sjónarmið sem ákvörðun verður byggð á. Skráning munnlegra upplýsinga.

Athugasemdir A beindust m.a. að því að B hefði haft minni menntun og starfsreynslu og að rökstuðningur gæfi til kynna að við mat á umsækjendum hefði einkum verið lítið til þess að B var þegar starfandi hjá stofnuninni. Umboðsmaður tók fram að ekki hefðu verið lögfestar almennar reglur um það hver sjónarmið ætti að leggja til grundvallar við skipun setningu eða ráðningu í opinber störf. Yrði því að miða við það að það væri á valdi forstjóra stofnunarinnar að ákveða á hvaða sjónarmiðum skyldi byggt þegar afstaða væri tekin til þess hverjum skyldi veitt starfið. Ef þau sjónarmið leiddu ekki öll til sömu niðurstöðu yrði enn fremur að ganga út frá því að það hafi í meginatriðum verið á valdi forstjórans að ákveða á hvaða sjónarmiðum skyldi lögð sérstök áhersla. Ákvörðun hans varð þó að

byggjast á málefnalegum sjónarmiðum eins og um menntun, starfsreynslu, hæfni og eftir atvikum þeim persónulegu eiginleikum sem talið var að skiptu máli við rækslu starfsmanna. Þá væri litið svo á að velja bæri þann umsækjanda sem talinn yrði hæfastur til að gegna starfinu með hliðsjón af þeim sjónarmiðum sem byggt er á. Umboðsmaður rakti þau sjónarmið sem forstjóri tilgreindi í rökstuðningi og þá þætti sem ráða mátti að byggt hefði verið á. Var af þessum atriðum ekki hægt að draga þá ályktun að ákvörðunin hefði verið haldin efnislegum annmörkum að lögum. Að því er varðaði aðkomu ráðningarfyrirtækis að undirbúningi ákvörðunarinnar benti umboðsmaður á að það stjórnvald sem tæki ákvörðun um veitingu opinbers starfs bæri enn fremur að sjá til þess að ákvörðunin byggðist á nægilega traustum grundvelli og tryggja að lögmælt réttindi málsaðila yrðu ekki fyrir borð borin við málsmeðferðina. Vísaði umboðsmaður þar til álita sinna í málum nr. [3616/2002](#) og nr. [4020/2004](#). Ýmsar ákvarðanir sem teknar væru við vinnslu málsins gætu haft grundvallarþýðingu fyrir stöðu einstakra umsækjenda í ferlinu. Ætti það við um allar ákvarðanir sem miðuðu að því að þrengja hóp umsækjenda sem til álita kæmi að ráða í starfið enda leiddu þær til þess að umsóknir annarra kæmu ekki til frekara mats. Í ljósi þeirra krafna sem lög gerðu við meðferð mála af þessu tagi væri ljóst að slíkar ákvarðanir yrðu ekki teknar nema af stjórnvaldinu sjálfu. Umboðsmaður gerði enn fremur athugasemdir við það hvernig staðið var að öflun upplýsinga um umsækjendur og um skráningu þeirra. Hefði þar ekki verið fylgt ákvæðum 23. gr. [upplýsingalaga](#) og að sú afstaða fyrirtækisins X að greina ekki frá því hvaða upplýsinga hefði verið aflað hefði torveldað það að A fengi notið þess réttaröryggis sem ákvæði stjórnsýslulaga miðuðu að.

SUA 2005:117. Álit umboðsmanns Alþingis 30. júní 2005 í máli nr. 4205/2004. Skipun í embætti rektors Landbúnaðarháskóla Íslands. Lagakröfur um framkvæmd starfsviðtala. Sjónarmið sem ákvörðun verður byggð á. Skráning munnlegra upplýsinga.

Sérstök áhersla hafði verið lögð á framtíðarsýn umsækjenda fyrir íslenskan landbúnað og hvaða hugmyndir þeir hefðu um það hvernig landbúnaðarskólinn gæti best þjónað atvinnugreininni og með hvaða hætti þeir vildu standa að samþættingu og samruna þeirra þriggja stofnana sem mynduðu skólann. Þá var ráðið að einnig hefði verið litið til hæfni umsækjenda til að setta ólík sjónarmið og fá fólk til samstarfs. Umboðsmaður taldi að ráðherra hefði verið heimilt að ljá ofangreindum sjónarmiðum auk þess vægi við mat á starfshæfni umsækjenda um umrætt starf. Aftur á mót lá ekki fyrir í hverju hugmyndir, þess sem ráðinn var til starfsins, hafi falist. Gæti umboðsmaður því ekki dregið ótvíræða ályktun um að samanburður á hæfni umsækjenda hefði í raun byggst á þessum atriðum. Starfsviðtöl af því tagi sem fram fóru gætu varpað ljósi á ýmis þau atriði sem þýðingu ættu að hafa þegar taka þyrfti afstöðu til umsækjenda um starf. Eftir sem áður þyrfti að taka mið af ýmsum lagakröfum um framkvæmd slíkra viðtala og vinnslu upplýsinga sem aflað væri með þessum hætti. Vísaði umboðsmaður þar m.a. til þeirra kröfu 23. gr. [upplýsingalaga](#) um skráningu munnlegra upplýsinga sem hefðu verulega þýðingu fyrir úrslausn málsins.

SUA 2005:123. Álit umboðsmanns Alþingis 6. júní 2005 í máli nr. 4291/2004. Setning 10 lögreglumanna hjá lögreglunni í Reykjavík. Valdsvið ríkislögreglustjóra. Tilkynning ákvörðunar. Andmælaréttur. Skráning munnlegra upplýsinga. Rannsókn máls. Efni rökstuðnings.

Umboðsmaður vék að skipulagi lögreglu samkvæmt lögreglulögum, þar sem ríkislögreglustjóra væri almennt falið vald til þess að veita störf lögreglumanna hjá einstökum lögreglustjóraembættum. Þó svo að undirbúningur málsins hefði að mestu leyti verið í höndum lögreglustjórans í Reykjavík og starfsmanna hans taldi umboðsmaður að ákvarðanirnar hefðu verið teknar af þar til bærum aðila. Betra hefði þó verið, og í samræmi við ákvæði stjórnsýslulaga, að embætti ríkislögreglustjóra tilkynnti sjálft þeim umsækjendum sem ekki hlytu lögreglustörf niðurstöðu í málinu. Gagnrýndi umboðsmaður að A hefði ekki verið leiðbeint um rétt hans til rökstuðnings og að þar hefði ekki verið fylgt fyrirmælum ríkislögreglustjóra. Umboðsmaður taldi að meðferð málsins í heild hefði ekki samræmst kröfum um andmælarétt, sbr. 13. gr. [stjórnsýslulaga](#), en A var ekki gefið færi á að tjá sig um neikvæðar upplýsingar í hans garð sem aflað hafði verið með umsögnum yfirmanna hans. Þá hefði meðferð embættis ríkislögreglustjóra ekki verið í samræmi við rannsóknarreglu 10. gr. [stjórnsýslulaga](#), þar sem ekki hefði verið óskað eftir nánari upplýsingum um hvað það hefði verið ábótavant við framkomu A í viðtali og hvað í umsögnum yfirmanna hans hefðu

verið honum óhagstæð. Þá hefði embættinu verið rétt að afla gagna um afstöðu A til þessara atriða. Í álitinu fjallaði umboðsmaður einnig um þær kröfur sem gerðar eru til efnis rökstuðnings, skv. 22. gr. [stjórnsýslulaga](#).

SUA 2005:122. Álit umboðsmanns Alþingis 6. júní 2005 í máli nr. 4249/2004. Setning 13 lögreglumanna hjá lögreglunni í Reykjavík. Valdsvið ríkislögreglustjóra. Tilkynning ákvörðunar. Andmælaréttur. Skráning munnlegra upplýsinga. Rannsókn máls.

A hélt því m.a. fram að hann hefði staðið öðrum umsækjendum framur hvað varðaði menntun og starfsreynslu og að hann hefði ekki notið andmælaréttar áður en ákvörðun var tekin. Gerði A einnig athugasemdir við rannsókn málsins og að ákvörðunin hefði verið tekin og birt af röngum aðila. Umboðsmaður vék að skipulagi lögreglu samkvæmt lögreglulögum, þar sem ríkislögreglustjóra væri almennt falið vald til þess að veita störf lögreglumanna hjá einstökum lögreglustjóraembættum. Undirbúningur málsins var að mestu leyti í höndum lögreglustjórans í Reykjavík. Starfsmannastjóra embættisins var aftur á móti ekki bær til þess að tilkynna A um niðurstöðu í málinu áður en afstaða ríkislögreglustjóra lá fyrir. Taldi umboðsmaður það vera í betra samræmi við ákvæði [stjórnsýslulaga](#) að embætti ríkislögreglustjóra tilkynnti sjálft þeim umsækjendum sem ekki hljóta lögreglustörf niðurstöðu í málinu. Í álitinu var gagnrýnt að A hefði ekki verið leiðbeint um rétt hans til rökstuðnings og að þar hefði ekki verið fylgt fyrirmælum ríkislögreglustjóra. Umboðsmaður gerði ekki athugasemdir við þau sjónarmið sem ákvarðanirnar byggðust á eða innbyrðis vægi þeirra. Niðurstaðan varðandi A hefði byggst á verulega neikvæðri afstöðu lögreglunnar í Reykjavík til framgöngu hans í starfi þegar hann starfaði þar. A hafði ekki fengið tækifæri til að tjá sig um þær upplýsingar, sbr. 13. gr. [stjórnsýslulaga](#). Sú skylda hefði hvílt á ríkislögreglustjóra að sjá til þess að málið væri upplýst nægilega áður en ákvarðanir voru teknar, sbr. 10. gr. [stjórnsýslulaga](#) og því verið rétt að óska eftir gögnum og upplýsingum um, á hvaða grundvelli hin afgerandi neikvæða afstaða til A byggðist og hver afstaða A til þess atriðis hefði verið.

SUA 2005:120. Álit umboðsmanns Alþingis 22. mars 2005 í máli nr. 4227/2004. Ráðning landvarða. Rökstuðningur. Leiðbeiningarskylda.

Tekið fram að skylda til að rökstyðja ákvörðun tengdist kröfunni um að stjórnvöld vandi til undirbúnings að töku stjórnvaldsákvörðana. Í því fælist að aðili máls geti skilið niðurstöðuna, metið réttarstöðu sína og ef til vill fellt sig við ákvörðunina, þótt hún kynni að vera honum í óhag. Væru síðastgreind atriði þeim mun mikilvægari þegar ákvörðunin byggðist á jafn matskenndum grundvelli og þegar um væri að ræða ráðningu í störf hjá hinu opinbera. Þannig væri t.d. ljóst að umsækjendur um störf þekktu jafnan ekki til málsatvika er kynnu að hafa ráðið afstöðu stjórnvalds til þess sem hlýtur starfið. Af þessum sökum væri brýnna en ella að veita umsækjanda leiðbeiningar um rétt hans til rökstuðnings, sbr. 20. gr. [stjórnsýslulaga](#). Í álitinu vék umboðsmaður einnig að þeim kröfum sem stjórnvöldum bæri að fylgja við töku ákvörðana um veitingu opinberra starfa. Benti umboðsmaður á að málefnalegt gæti talist að ljá því sjónarmiði sérstakt vægi við ráðningu í störf landvarða á því svæði sem um var að ræða ef erfiðleikar hefðu áður komið upp í samskiptum þess sem sækir um landvarðarstarf á svæðinu og aðila á vegum tilgreinds ferðafélags sem ekki hefði tekist að leysa.

SUA 2004:148. Álit umboðsmanns Alþingis 29. nóvember 2004 í máli nr. 4108/2004. Skipun í embætti héraðsdýralæknis. Sjónarmið sem byggt verður á. Skráning upplýsinga. Aðgangur að gögnum.

A taldi að ekki hefði verið lagt rétt mat á starfsreynslu hans og B sem sóttu um embættið og að það hefði verið andstætt 10. og 11. gr. [stjórnsýslulaga](#). Í álitinu rakti umboðsmaður þær kröfur sem gerðar eru til veitingu opinberra starfa. Við val á sjónarmiðum yrðu stjórnvöld að byggja niðurstöðu sína á málefnalegum sjónarmiðum eins og menntun, starfsreynslu, hæfni og eftir atvikum þeim persónulegu eiginleikum sem talið væri að skiptu máli við rækslu starfans. Að mati umboðsmanns var ekki tilefni til athugasemda við að landbúnaðarráðherra ákvað að leggja áherslu á formlega reynslu þeirra í starfi héraðsdýralæknis auk þess að líta til þeirrar reynslu sem umsækjendur höfðu öðlast við störf í því héraði sem viðkomandi embætti tæki til. Taldi umboðsmaður að rannsókn málsins hefði verið fullnægjandi að því er laut að starfsreynslu umsækjenda. Um aðgang umsækjenda að gögnum

málsins vísað umboðsmaður til ákvæða 15. –17. gr. [stjórnsýslulaga](#). Ekki lá fyrir skýring af hálfu landbúnaðarráðuneytisins hvers vegna A var ekki afhent ljósrit af prófskírteini B þegar honum voru afhent önnur gögn málsins. Úrlausn málsins var að því leyti ekki í samræmi við 1. mgr. 19. gr. [stjórnsýslulaga](#). Þá var það niðurstaða umboðsmanns að meðferð ráðuneytisins hefði ekki verið í samræmi við 23. gr. [upplýsingalaga](#) að því leyti sem hún varðaði skráningu upplýsinga sem fram komu í viðtölum við umsækjendur. Að mati umboðsmanns voru annmarkar á meðferð málsins ekki þess eðlis að líkur væru á því að þeir gætu valdið ógildingu ákvörðunarinnar.

SUA 2004:143. Álit umboðsmanns Alþingis 1. september 2004 í máli nr. 3956/2003. Ráðning í starf deildarsérfræðings hjá samgönguráðuneytinu. Auglýsingaskýlda.

Fram kom að skylt var að auglýsa starfið. Af þessum sökum taldi umboðsmaður ekki tilefni til ítarlegrar umfjöllunar um þá afstöðu A að menntun B og reynsla yrði að teljast léttvæg í samanburði við verkfræðimenntun hans og 15 ára starfsreynslu að samgöngumálum hjá vegagerð ríkisins. Umboðsmaður tók þó fram að þær forsendur sem vikið hefði verið að í rökstuðningi fyrir ráðningu B yrðu að teljast málefnalegar. Gat umboðsmaður þess að almennt tæki hann ekki afstöðu til þess hvort menntun eða reynsla eins umsækjanda væri heppilegri en annars ef áherslur stjórnvaldsins að þessu leyti gætu talist forsvaranlegar í ljósi viðfangsefna starfsins. Sjá einnig við 7. gr.

SUA 2004:98 og 2005:181. Álit umboðsmanns Alþingis 6. júlí 2004 í máli nr. 3769/2003. Ráðning í starf hjúkrunarforstjóra hjá Heilbrigðisstofnuninni X. Sjónarmið um viðhorf til stjórnunar og rekstrar stofnunar. Samanburður á umsækjendum.

Nýju starfi hjúkrunarforstjóra hafði verið komið á fót við sameiningu sjúkrahúss og heilsugæslustöðvar á X. Var C ráðinn til starfsins. Að mati umboðsmanns bar rökstuðningur fyrir ákvörðuninni með sér að mismunandi afstaða umsækjenda til stjórnunar og rekstrar stofnunarinnar hefði ráðið úrslitum þegar ákveðið var að ráða C en ekki A. Umboðsmaður tók fram að almennt væri heimilt að byggja val á milli hæfra umsækjenda um opinbert starf m.a. á því hvaða hugmyndir þeir hefðu um viðkomandi starfsemi og hvort þær féllu að viðhorfum þess sem veitir starf. Áhersla á þetta sjónarmið þyrfti þó að byggjast á þörfum hins opinbera og þeim hagsmunum sem viðkomandi starfsemi ætti að vinn að. Það var niðurstaða umboðsmanns að heilbrigðisstofnunin hefði ekki sýnt nægilega fram á að framangreint sjónarmið hefði að teknu tilliti til upplýsinga um starfsreynslu og menntun A, réttlætt að C skyldi valin til að gegna starfinu fremur en A.

SUA 2004:142. Álit umboðsmanns Alþingis 6. júlí 2004 í máli nr. 3955/2003. Ráðning í starf yfirfélagsráðgjafa. Rökstuðningur. Lögmaetar ástæður uppsagnar. Aðgangur umsækjanda að gögnum.

Í umfjöllun umboðsmanns um rökstuðning ráðningarinnar var það afstaða hans að lýsing á atriðum um starfshæfni B hefði verið fremur takmörkuð enda hefði þar einungis verið lýst almennum ályktunum handhafa veitingarvalds af gögnum málsins m.a. um menntun og reynslu B án þess að þar kæmi fram í hverju sú menntun og reynsla fælist. Samrýmdist þessi lýsing ekki þeim kröfum sem leiddar yrðu af 2. mgr. 22. gr. [stjórnsýslulaga](#) og að 3. mgr. sama ákvæðis hafi ekki komið í veg fyrir að nánari grein væri gerð fyrir bæði menntun og reynslu B. Að því er varðarði þann hluta kvörtunar A um að henni hefði verið synjað um að fá afhent afrit tiltekinna gagna málsins eftir að ákvörðunin var tekin eða upplýsingar um efni þeirra þótti umboðsmanni ljóst að A hefði verið synjað um aðgang að umsókn B og gögnum sem fylgt höfðu umsókninni án þess að fram hefði farið mat á þeim tilteknu upplýsingum sem þar kæmu fram eins og áskilið er, sbr. 15. og 17. gr. [stjórnsýslulaga](#) svo og 2. mgr. 16. gr. sömu laga. Þá yrði ekki séð að tekið hefði verið tillit til síðari máls. 3. tölul. 1. mgr. 16. gr. [stjórnsýslulaga](#) þegar A var synjað um að fá að kynna sér upplýsingar um B sem fram komu í skjali sem tekið hafði verið saman af hálfu sjúkrahússins við undirbúning ráðningarinnar. Því hefði heldur ekki verið leyst úr beiðni hennar að þessu leyti með réttum hætti.

SUA 2004:145. Álit umboðsmanns Alþingis 18. júní 2004 í máli nr. 4020/2004. Aðgangur að umsögnum vegna umsóknar um starf forstöðumanns fréttasviðs Ríkisútvarpsins. Aðstoð ráðningarfyritækja.

A hafði verið synjað um aðgang að nöfnum þeirra sem veittu umsögn vegna umsóknar hans auk afrits af umsögnunum. Ríkisútvarpið gaf þær skýringar að það hefði ekki upplýsingarnar undir höndum heldur ráðningarfyrirtækið X, sem hafði aðstoðað við undirbúning að ráðningu í stafið. Umboðsmaður tók m.a. fram að þegar stjórnvöld leituðu atbeina einkaaðila í slíkum málum bæri þeim almennt að tryggja að slíkt fyrirkomulag leiddi ekki til þess að réttarstaða þeirra sem ákvarðanirnar beindust að yrði lakari en mælt væri fyrir um í stjórnsýslulögum. Ríkisútvarpinu hefði borið að sjá til þess að fyrir lægju hjá stofnuninni upplýsingar um nöfn þeirra einstaklinga sem veittu umsögn vegna umsóknar A um starf forstöðumanns fréttasviðs og að stofnunin hefði umsagnirnar sjálfar undir höndum þannig að hún gæti tekið afstöðu til beiðni A um aðgang að þeim á grundvelli 15. og 17. gr. [stjórnsýslulaga](#).

SUA 2004:144. Álit umboðsmanns Alþingis 28. maí 2004 í máli nr. 3989/2004. Ráðning í starf yfirfélagsráðgjafa hjá Landspítala-háskólasjúkrahúsi. Rökstuðningur.

Umboðsmaður gerði grein fyrir þeim meginsjónarmiðum sem giltu um rökstuðning ákvarðana um veitingu opinberra starfa. Tók umboðsmaður fram að í rökstuðningi fyrir slíkum ákvörðunum bæri að gera grein fyrir þeim meginsjónarmiðum sem réðu því að starfið var veitt þeim umsækjanda sem það hlaut og þeim málsatvikum sem hefðu verulega þýðingu fyrir niðurstöðuna. Umsækjandi ætti almennt ekki tilkall til þess að ákvörðun væri útskýrð nánar af hálfu þess stjórnvalds sem veitti starfið. Á skorti að gerð hefði verið fullnægjandi grein fyrir því í hverju reynsla og menntun X sem ráðinn var til starfsins hefði verið fólgin.

SUA 2004:107. Álit umboðsmanns Alþingis 3. maí 2004 í málum nr. 3882/2003, 3909/2003 og 3980/2003. Skipun í embætti Hæstaréttardómara. Rannsókn máls.

Í álitinu fjallaði umboðsmaður um þá ákvörðun dómsmálaráðherra að leggja til við forseta Íslands að D yrði skipaður í embætti dómara við Hæstarétt. Í álitinu sínu taldi umboðsmaður að skýra bæri 4. mgr. 4. gr. laga nr. [15/1998](#), um dómsóla, um að ráðherra skyldi leita umsagnar Hæstaréttar um hæfi og hæfni umsækjenda, þ. á m. um „lögfræðilega þekkingu þeirra“, á þá leið að skorður væru reistar við því að dómsmálaráðherra byggði val sitt á milli umsækjenda sérstaklega á þekkingu þeirra á tilteknu afmörkuðu sviði lögfræðinnar, sem ekki yrði fyrirfram séð að kæmi sérstaklega til mats við val á dómaraefni í Hæstarétti, nema fyrir lægi umsögn Hæstaréttar á þeim grundvelli. Að öðrum kosti yrði ekki séð að lögbundin umsögn Hæstaréttar myndi þjóna þeim tilgangi sem lögin gerðu ráð fyrir til að tryggja aðkomu Hæstaréttar að vali á dómaraefnum, m.a. að virtri sjálfstæðri stöðu dómsvaldsins sem eins þriggja þátta ríkisvaldsins. Tók umboðsmaður fram að ráðherra hefði án fyrirbyggjandi umsagnar Hæstaréttar metið þörfina á því að í Hæstarétt yrði skipaður maður með þekkingu á tilteknu réttarsviði, Evrópurétti, auk þess sem hann hefði einhliða lagt mat á þekkingu umsækjenda á því sviði. Var það niðurstaða umboðsmanns að við málsmeðferð dómsmálaráðherra í framhaldi af umsögn Hæstaréttar og við þá ákvörðun hans að leggja sérstaka áherslu á þekkingu á Evrópurétti við val milli umsækjenda hefði hann, eins og atvikum var háttað, ekki fullnægt kröfum 4. mgr. 4. gr. laga nr. [15/1998](#) um að umsögn Hæstaréttar lægi fyrir um þessi atriði, bæði almennt með tilliti til þarfa réttarins og einnig um hæfni umsækjenda á þessu réttarsviði.

SUA 2003:124. Álit umboðsmanns Alþingis 2. júní 2003 í máli nr. 3680/2002. Ráðning yfirflugumferðarstjóra. Umsækjendum heitið trúnaði. Varðveisla gagna. Skráning upplýsinga. Rökstuðningur. Ráðningarfyrirtæki.

A gerði ýmsar athugasemdir við málsmeðferð flugvallarstjóra á Keflavíkurflugvelli, við veitingu starfs yfirflugumferðarstjóra, sbr. 2. mgr. [5](#). gr. stml. Umboðsmaður benti á að það leiddi af upplýsingalögum og starfsmannalögum að veitingarvaldshafi gæt ekki gefið umsækjendum um opinbert starf loforð um að með um sóknir þeirra yrði farið sem trúnaðarmál. Um aðgang A að umsóknum annarra umsækjenda tók umboðsmaður fram að stjórnvöldum bæri almennt að tryggja að þær upplýsingar sem þau byggðu ákvarðanir sínar á lægju áfram fyrir hjá þeim eftir lok mála. Í því sambandi benti umboðsmaður á skyldu stjórnvalda skv. lögum um Þjóðskjalasafn Íslands að afhenda

skjöl sín til varðveislu. Um skráningu upplýsinga sem m.a. kæmu fram í viðtölum við umsækjendur benti umboðsmaður á skyldur stjórnvalda skv. upplýsingalögum. Loks taldi umboðsmaður að flugvallastjóra hefði ekki verið heimilt að fela ráðningarfyrtækkinu X að tilkynna umsækjendum þá ákvörðun að ráða B í starf yfirflugumferðarstjóra. Um aðkomu ráðningarfyrtækja að ráðningarferlinu benti umboðsmaður á álit sitt í máli nr. [3616/2002](#).

SUA 2003:106. Álit umboðsmanns Alþingis 18. júní 2003 í máli nr. 3490/2002. Skipun sýslumanns á Ísafirði. Rannsókn máls og skráning upplýsinga. Rökstuðningur starfsveitingar. Málefnaleg sjónarmið.

Umboðsmaður benti á að þegar fleiri en einn umsækjandi uppfyllir lágmarkskröfur væri óhjákvæmilegt að fram færi samanburður á milli viðkomandi umsækjenda á grundvelli þeirra sjónarmiða sem byggt væri á. Til þess að það væri hægt yrðu þau atriði sem þýðingu hefðu að vera upplýst, sbr. 10. gr. [stjórnsýslulaga](#). Umboðsmaður gagnrýndi meðferð dóms- og kirkjumálaráðuneytisins á málinu að þessu leyti. Um efni rökstuðnings tók umboðsmaður fram að hann þyrfti ávallt að gefa nægilega skýra og glögga mynd af raunverulegum ástæðum ákvörðunar en ekki að vera tilbúin réttlætning ákvörðunar. Almennt mætti orða það svo að í rökstuðningi kæmi fram lýsing á því hvers konar starfsmanni veitingarvaldshafi var að leita að og hvernig sá umsækjandi sem valinn var féll að þeirri lýsingu.

SUA 2003:115. Álit umboðsmanns Alþingis 26. maí 2003 í máli nr. 3616/2002. Ráðning dagskrárstjóra. Aðstoð ráðningarfyrtækja.

Umboðsmaður taldi að af almennum reglum stjórnsýsluréttar leiddi að við meðferð máls um ráðningu í opinbert starf yrði veitingarvaldshafi almennt sjálfur að taka ákvarðanir um réttarstöðu umsækjanda sem hefðu verulega þýðingu fyrir stöðu hans í ráðningarferlinu. Veitingarvaldshafa væri þó eftir atvikum heimilt án lagaheimildar að leita aðstoðar ráðningarfyrtækja til að annast afmarkaða þætti við undirbúning að ráðningu starfsmanna svo lengi sem slíkum aðilum væri ekki falið að taka ákvarðanir um stöðu. Vegna þeirra skyldna sem hvíla á veitingarvaldshafa samkvæmt almennum reglum stjórnsýsluréttar í slíkum tilvikum væri umfang og eðli slíkrar aðstoðar takmörkunum háð. Yrði einkum að gæta þess að réttarstaða umsækjenda yrði ekki að efni til önnur og lakari við slíkar aðstæður en lög mæla almennt fyrir um.

SUA 2003:123. Álit umboðsmanns Alþingis 11. maí 2003 í máli nr. 3667/2002. Setning í starf lögreglufulltrúa við efnahagsbrotadeild ríkislögreglustjóra. Andmælaréttur.

Talið að gefa hefði átt A kost á að tjá sig um umsögn fyrrum yfirmanns hans, sbr. 13. gr. [stjórnsýslulaga](#). Þá hefði ríkislögreglustjóra borið að sjá til þess að atvik sem ályktun hans um starfshæfni A byggðust á væru nægilega upplýst, sbr. 10. gr. [stjórnsýslulaga](#).

SUA 2003:127. Álit umboðsmanns Alþingis 2. september 2003 í máli nr. 3736/2003. Skipun flokksstjóra hjá tollstjóranum í Reykjavík. Meðferð umsagna um umsækjendur. Málsmeðferð við veitingu starfa. Persónulegir eiginleikar. Frestur til að koma að andmælum.

A, B og C lögðu fram kvörtun út af skipun tollstjórans í Reykjavík í starf flokksstjóra í tollpósti. Laut kvörtun þeirra að því að ekki hefði verið fylgt ákvæðum stjórnsýslulaga við meðferð málsins. Tollstjóri hafði falið fjórum yfirmönnum við embættið að meta ákveðin atriði í fari umsækjenda á grundvelli fyrirfram afmarkaðra sjónarmiða. Í þessu sambandi fylltu yfirmennirnir út sérstakt eyðublað. Í síðari hluta matsins skráðu þeir álit sitt á stundvísi umsækjenda árið 2001, sjálfstæði þeirra hæfni til mannlegra samskipta, leiðtogahæfileika þeirra, hæfni til starfsmannastjórnunar og almenns dugnaðar í starfi. Settu þeir krossa í viðeigandi reiti eftir hvar þeir töldu umsækjendurna standa sig að þessu leyti. Umboðsmaður lagði til grundvallar að í kvörtuninni væri byggt á því að val á þeim yfirmönnum sem falið var að meta umsækjendur hafi stangast á við 10. gr. [stjórnsýslulaga](#) þar sem þeir hefðu ekki þekkt nægilega vel til þeirra A, B og C, en þeir störfuðu allir hjá embætti tollstjórans í Reykjavík þegar starfið var auglýst. Umboðsmaður taldi að miðað við

þær upplýsingar sem lágu fyrir að ekki væri tilefni til þess að álíta að tollstjóranum hefði verið óheimilt að taka mið af þeirri niðurstöðu sem leiða mátti af mati yfirmanna samkvæmt könnuninni. Mat tollstjóra á ýmsum persónulegum eiginleikum umsækjenda réði mestu um að sá sem skipaður var valinn. Þegar litið var til hlutverks flokksstjóra að vera yfirtollverði til aðstoðar við stjórnun og úrlausn verkefna og að verkstjórn væri stór hluti af starfi flokksstjóra var að mati umboðsmanns ekki tilefni til að gera athugasemd við hversu rík áhersla skyldi lög á þá persónulegu eiginleika sem vísað var til meðal annars í rökstuðningi tollstjórans til umsækjenda. Áðurnefnd matsblöð voru kynnt A, B og C á fundi þar sem þeim var jafnframt gefinn kostur á að tjá sig um matið. Umboðsmaður taldi að kynning á tilvist meginniðurstöðu matsblaðanna hefði átt að gefa umsækjendum nægilegt tilefni til að óska aðgangs að þeim og tjá sig sérstaklega um efni þeirra. Það var á hinn bóginn skoðun umboðsmanns að þeim A, B og C hefði verið gefið takmarkað ráðrúm til að kynna sér þær upplýsingar sem þau fengu aðgang að á nefndum fundi og meta hvort tilefni væri til athugasemda við þær. Hefði verið eðlilegt að embættið setti þeim stuttan frest, sbr. 18. gr. [stjórnsýslulaga](#) að fara yfir matsblöðin og taka afstöðu til þeirra í kjölfar fundanna. Niðurstaða umboðsmanns varð sú að ekki væri tilefni til þess að taka skipun í umrætt starf til frekari athugnar með vísan til ákvæða stjórnsýslulaga.

SUA 2001:155. Álit umboðsmanns Alþingis 5. desember 2001 í máli nr. 3066/2000. Meðferð umsóknar um starf framkvæmdastjóra kennslu og fræða við Landspítala-háskólasjúkrahús. Andmælaréttur við umsögn matsnefndar læknadeildar Háskóla Íslands. Leiðbeiningarskylda. Hæfisskilyrði.

Stjórnarnefnd spítalans hafði annast undirbúning ráðningar í starfið og leitað umsagnar læknadeildar Háskóla Íslands um umsækjendur án þess að mælt væri fyrir um slíka álitsumleitan í lögum. Nefndin taldi eðlilegt að umsækjendur uppfylltu kröfur um dósentshæfi, samkvæmt reglum Háskóla Íslands. Umboðsmaður taldi á hinn bóginn að þær hefðu verið strangari en þær kröfur sem fram komu í auglýsingu um starfið. Kvörtun A gaf ekki tilefni til sérstakrar umfjöllunar um niðurstöðu matsnefndarinnar. Aftur á móti hefði umsögnin verið A í óhag og hafði að mati umboðsmanns haft þá þýðingu við mat á starfshæfni umsækjenda að rétt hefði verið að gefa honum kost á því að koma að athugasemdum sínum við umsögn nefndarinnar um hann, sbr. 13. gr. [stjórnsýslulaga](#), áður en ráðherra tók ákvörðun í málinu. Umboðsmaður taldi að þeir annmarkar sem voru á málinu leiddu ekki til ógildingar á þeirri ákvörðun að ráða E í starfið.

SUA 2001:154. Álit umboðsmanns Alþingis 21. maí 2001 í máli nr. 2999/2000. Aðgangur að umsögn um umsækjanda starfs forstöðuþroskþjálfara. Skráning upplýsinga 23. gr. upplýsingalaga.

A hafði ekki verið leiðbeint um rétt sinn til þess að fá ákvörðunina rökstudda, sbr. 1. tölul. 2. mgr. 20. gr. [stjórnsýslulaga](#). Leitað hafði verið upplýsinga um A m.a. hjá B sem hafði verið leiðbeinandi hennar í verkþjálfun. Upplýsingarnar höfðu ekki verið skráðar, sbr. 23. gr. [upplýsingalaga](#), en ljóst var að þær höfðu haft verulega þýðingu fyrir úrlausn málsins og komið í veg fyrir ráðningu A. Með hliðsjón af eðli upplýsinganna var ótvírætt að mati umboðsmanns að A hefði átt rétt á að fá að kynna sér minnisblað svæðisskrifstofunnar með þeim, sbr. 15. gr. [stjórnsýslulaga](#) ef það hefði legið fyrir. Í samræmi við 13. gr. [stjórnsýslulaga](#) hefði borið að gefa A kost á því að kynna sér upplýsingarnar og færi á að tjá sig um þær.

SUA 2000:103. Álit umboðsmanns Alþingis 29. febrúar 2000 í máli nr. 2641/1999. Skipun í embætti skólustjóra Garðyrkjuskóla ríkisins. Álitsumleitan. Sjónarmið sem ákvörðun verður byggð á. Rannsóknarreglan. Rökstuðningur.

A kvartaði yfir setningu í embætti skólustjóra G. Taldi hann rökstuðning ákvörðunarinnar ófullnægjandi og gerði jafnframt athugasemdir við rannsókn málsins. Umboðsmaður rakti ákvæði laga nr. [91/1936](#), um garðyrkjuskóla ríkisins og ákvæði reglugerðar nr. 712/1996 en þar kom fram að landbúnaðarráðherra skyldi leita álits skólaneftdar G áður til skipunar í embættið kæmi. Benti hann á að ef stjórnvald hyggt láta sitja við þá athugun sem liggur til grundvallar tillögu álitsgjafa um veitingu á opinberu starfi yrði að gera ríkar kröfur til þess að ítarlegar upplýsingar liggi fyrir um það með hvaða hætti álitsgjafi hefði upplýst um starfshæfni umsækjenda. Þá rakti umboðsmaður eldri álit þar sem

gerðar voru kröfur um rökstuðning umsagnar álitsgjafa og taldi að nauðsynlegt hefði verið að gera grein fyrir því í umsögn skólanefndar hvaða atriði voru talin leiða til þess að B var talinn hæfastur umsækjenda. Taldi umboðsmaður að rökstuðningur skólanefndar til ráðuneytisins hafi verið annmörkum háður að þessu leyti. Varðandi rannsókn málsins taldi umboðsmaður að gera yrði þá kröfu að viðkomandi stjórnvald leitaðist við að upplýsa um starfshæfni allra umsækjenda sem til greina kæmu í viðkomandi starf með hliðsjón af þeirri meginreglu að stjórnvaldi væri skylt að velja þann umsækjanda um opinbert starf er teldist hæfastur til að gegna því á grundvelli þeirra sjónarmiða er byggt væri á í því máli. Bæri stjórnvaldi því að gæta jafnræðis milli umsækjenda að ákveðnu marki svo samræmis væri gætt við beitingu þeirra sjónarmiða. Það var því niðurstaða umboðsmanns að annmarki hefði verið á rökstuðningi umsagnar skólanefndar til ráðuneytisins og að ekki hafi að öllu leyti legið fyrir fullnægjandi upplýsingar um starfshæfni umsækjenda áður en ákvörðun um skipun í embættið var tekin. Þá voru annmarkar á rökstuðningi ráðuneytisins til A. Tók umboðsmaður fram að hann teldi að þessir annmarkar leiddu ekki til ógildingar ákvörðunarinnar. Beindi hann þeim tilmælum til ráðuneytisins að það tæki í framtíðinni mið af þeim sjónarmiðum er fram kæmu í álitinu við ákvarðanir um veitingu opinberra starfa.

SUA 1994:261. Álit umboðsmanns Alþingis 29. mars 1994 í máli nr. 887/1993. Skipun í embætti forstjóra Tryggingastofnunar Ríkisins. Stöðuveiting. Umsögn. Málsmeðferð tryggingaráðs í sambandi við skipun í stöðu forstjóra Tryggingastofnunar ríkisins.

A kvartaði yfir málsmeðferð og umsögn tryggingaráðs við skipun í stöðu forstjóra TR. Kvartaði A yfir því að tryggingaráð hefði ekki farið að lögum er það veitti ráðherra umsögn um umsækjendur í stað tillagna, og að gegn skýru lagaboði 1. mgr. 3. gr. laga nr. [67/1971](#) um almannatryggingar hefði tryggingaráð komið sér saman um tiltekna málsmeðferð þar sem umsækjendur hefðu með óviðurkvæmilegum hætti verið flokkaðir í hæfa og vanhæfa umsækjendur. Í álitinu sínu gerði umboðsmaður grein fyrir sjónarmiðum um álitsumleitan stjórnvalda og tók fram að álitsumleitan væri mikilvægur þáttur í könnun máls, sem fæli oft í sér upplýsingar um málsatvik og greinargerð um málefnaleg sjónarmið. Þá tók umboðsmaður fram að í lagamáli virtist greinargerð álitsgjafa oft nefnd umsögn hvort sem skylda hvíldi á álitsgjafa að gera tillögur um niðurstöðu máls eða ekki. Umboðsmaður taldi að í umsögn meirihluta tryggingaráðs hefði falist tillaga til veitingarvaldshafa um fimm umsækjendur og hefði tryggingaráð að þessu leyti uppfyllt lagaskyldu sína um tillögu. Hins vegar varð hvorki ráðið af orðalagi 1. mgr. 3. gr. laga nr. [67/1971](#), né lögskýringargögnum, að tryggingaráði hefði skilyrðislaust borið að veita umsögn um hæfni allra umsækjenda. Þá féllst umboðsmaður ekki á, að ummæli tryggingaráðs hefðu verið meiðandi fyrir þá umsækjendur sem ekki var gerð tillaga um eða að í því hefði falist yfirlýsing um vanhæfi þeirra. Þá var það heldur ekki brot á jafnræðisreglu að gera upp á milli umsækjenda á grundvelli málefnalegra sjónarmiða um það hvaða umsækjendur teldust best til þess fallnir að gegna stöðunni. Með hliðsjón af markmiðum álitsumleitunar taldi umboðsmaður að tryggingaráði hefði borið að rökstyðja nánar þá niðurstöðu sína að fimm umsækjendur uppfylltu best þau skilyrði sem mat ráðsins byggðust á og m.a. að gera grein fyrir þekkingu, reynslu og hæfni hvers umsækjanda sem tillaga var gerð um. Þessir annmarkar urðu hins vegar ekki einir sér taldir svo verulegir að þeir leiddu til ógildis ákvörðunar um skipun í stöðu forstjóra TR.

SUA 1994:186. Álit umboðsmanns Alþingis 24. febrúar 1994 í máli nr. 968/1993. Veiting stöðu stöðvarstjóra Póst- og símamálastofnunar. Stöðuveiting. Umsögn.

A kvartaði yfir veitingu stöðu stöðvarstjóra Póst- og símamálastofnunarinnar á X. Taldi A að gengið hefði verið fram hjá hæfari umsækjendum er V var ráðin í stöðuna. Umboðsmaður benti á að ekki væru ákvæði í póstlögum nr. [36/1977](#) um hæfisskilyrði stöðvarstjóra, en að ákvæði 3. gr. laga nr. [38/1954](#) ættu við. Ekki varð ráðið af gögnum málsins að ólöglega hefði verið staðið að skipun í stöðuna, eða ólögmet sjónarmið legið að baki ákvörðun ráðherra. Taldi umboðsmaður ekki efni til afskipta af málinu.

SUA 1992:151. Álit umboðsmanns Alþingis 10. september 1992 í máli nr. 382/1991. Skipun í embætti tollvarðar á Keflavíkurflugvelli. Veiting á opinberri stöðu. Auglýsing á lausri stöðu. Undirbúningur og

rannsókn máls. Almenn hæfisskilyrði. Mat á hæfni umsækjenda. Svör við umsóknum um auglýsta stöðu.

A kvartaði yfir því, að C hefði verið ráðinn í fasta tollvarðarstöðu hjá tollgæslunni á Keflavíkurflugvelli. Taldi A, að við ráðninguna hefði verið gengið fram hjá tveimur hæfari umsækjendum, þ.e. sér og B, en þeir hefðu báðir haft meiri starfsreynslu og menntun. Umboðsmaður taldi það annmarka á auglýsingu stöðunnar, að hún hefði ekki verið auglýst í Lögbirtingablaði svo sem skylt væri skv. 1. mgr. 5. gr. laga nr. [38/1954](#) heldur einungis í dagblöðum. Þá tók umboðsmaður fram, að þegar í lögum og reglugerð væru sett skilyrði um hæfi til að gegna stöðu, yrði að gera þá kröfu til stjórnvalds, sem stöðu veitti, að það staðreyndi, hvort umsækjendur uppfylltu sett skilyrði. Í þeirri skyldu stjórnvalds fælist, að það yrði að sjá til þess, að mál væri nægjanlega upplýst, áður en ákvörðun væri tekin, eftir atvikum með því að kalla að eigin frumkvæði eftir upplýsingum og gögnum, ef þau skorti. Þar sem utanríkisráðuneytið hafði vanrækt þetta, taldi umboðsmaður að verulegur annmarki hefði verið á undirbúningi málsins. Þá vék umboðsmaður að hæfi umsækjenda, en C, sem ráðinn var, uppfyllti ekki almenn menntunarskilyrði tollvarða. Umboðsmaður kvað almenn hæfisskilyrði í eðli sínu vera lögfest lágmarksskilyrði, sem opinberir starfsmenn þyrftu að uppfylla til þess að geta fengið starf og haldið því. Til þess að heimilt væri að víkja frá almennum hæfisskilyrðum á grundvelli undantekningarreglu, sem bundin væri við „sérstakar ástæður“, yrðu því að liggja fyrir veigamikil og málefnaleg sjónarmið. Af hálfu utanríkisráðuneytisins hefðu hins vegar ekki verið færð fram nein gögn eða rök, sem gætu réttlætt að vikið hefði verið frá almennum menntunarskilyrðum tollvarða en þessi skilyrði hefðu tveir umsækjenda uppfyllt. Auk hinna almennu menntunarskilyrða var samkvæmt 16. gr. reglugerðar nr. 85/1983 krafist prófs frá tollskólanum fyrir veitingu fastrar tollstöðu. Enginn umsækjenda uppfyllti þetta skilyrði.

6. gr.

Almenn skilyrði til þess að fá skipun eða ráðningu í starf eru þessi:

1. Átján ára aldur. Þó má víkja frá þessu aldurslágmarki um störf samkvæmt námssamningi, ræstingastörf, sendilsstörf eða önnur svipuð störf. Einstökákvæði í lögum, þar sem annað aldurstakmark er sett, skulu haldast.
2. Lögræði. Þó gildir lögræðiskrafan ekki þegar undanþága er gerð skv. 1. tölul.
3. Nauðsynleg heilbrigði, andleg og líkamleg, til þess að gegna þeim starfa sem hverju sinni er um að ræða.
4. Íslenskur ríkisborgararéttur. Þó má ráða ríkisborgara frá öðrum ríkjum Evrópska efnahagssvæðisins [eða aðildarríkjum stofnsamnings Fríverslunarsamtaka Evrópu]¹⁵ til starfa með sömu kjörum og íslenska ríkisborgara. Einnig má víkja frá þessu ákvæði þegar um er að ræða aðra erlenda ríkisborgara ef sérstaklega stendur á.
5. Almenn menntun og þar að auki sú sérmenntun sem lögum samkvæmt er krafist eða eðli málsins samkvæmt verður að heimta til óaðfinnanlegrar rækslu starfans.
6. Fjárforræði, ef starfi fylgja fjárreiður, svo sem gjaldkera eða innheimtustörf, eða ef svo er fyrir mælt í lögum eða sérstök ástæða þykir til að gera þá kröfu.

Nú hefur umsækjandi um starf hlotið dóm fyrir refsiverðan verknað, slíkan sem um ræðir í 1. mgr. 68. gr. almennra hegningarlaga, og telst hann þá ekki fullnægja starfsskilyrðum.

Konur og karlar hafa jafnan rétt til opinberra starfa og til sömu launa fyrir sambærileg störf.

1. Lögskýringargögn

Ákvæðinu fylgdu svohljóðandi skýringar í greinargerð:

„Hér er mælt fyrir um almenn hæfisskilyrði til að fá skipun eða ráðningu í starf á vegum ríkisins, en 3. gr. laga nr. [38/1954](#) fjallar um almenn hæfisskilyrði. Greinin er í meginráttum óbreytt, en vikið skal að helstu breytingum.

Í 1. mgr. er lagt til að hugtakið „starf“ verði tekið upp í stað orðsins „staða“ í samræmi við 1. gr. frumvarpsins.

Í 1. tölul. er lagt til að aldurslágmark verði fært úr 21 ári niður í 18 ár enda verður að telja eðlilegt að færa aldurslágmark niður til samræmis við lögræðisaldur. Einnig er lagt til að undanþáguheimild verði fyrir hendi, svo sem er í lögum nr. [38/1954](#), þegar um hin ábyrgðarminni störf er að ræða. Sendilsstörf, ræstingastörf og störf samkvæmt námssamningi eru talin upp í dæmaskyni, en að öðru leyti er ekki um efnisbreytingu að ræða.

2. tölul. þarfnast ekki skýringa.

Í 3. tölul. er eingöngu um orðalagsbreytingu að ræða.

Í 4. tölul. er sem fyrr gert ráð fyrir, í samræmi við 20. gr. [stjórnarskrárinnar](#), að íslenskur ríkisborgararéttur sé skilyrði þess að fá skipun í embætti. Hins vegar má ráða ríkisborgara frá öðrum ríkjum til annarra starfa, þó ríkisborgara utan Evrópska efnahagssvæðisins aðeins ef sérstaklega stendur á.

Í 5. tölul. er sem áður kveðið á um menntunarskilyrði, en ákvæðið er óbreytt að efni til. Umboðsmaður Alþingis hefur talið að veitingarvaldið skuli sjálfstætt meta hæfi umsækjenda m.t.t. menntunar nema öðrum aðilum verði falið slíkt mat með lögum eða að lögmælt séu sérstök hæfisskilyrði, sbr. [SUA 90/158](#).

6. tölul. og 2. mgr. eru óbreytt.

¹⁵ Sbr. 16. gr. laga nr. [72/2003](#).

Í 3. mgr. er orðalagi breytt til samræmis við jafnréttislög. Nægilegt er að störf teljist sambærileg eftir almennum efnislegum mælikvarða, en í lögum nr. [38/1954](#) er notað orðalagið „sömu störf“.

Almennt verður að telja að veitingarvaldshafi hafi heimild til að veita hverjum þeim manni sem uppfyllir skilyrði 6. gr. starf að gættum grundvallarreglum stjórnsýsluréttarins, sbr. t.d. [SUA 94/\[186\]](#)¹⁶.

2. Dómar

2.1 Dómar Hæstaréttar

Hrd. 19. desember 2012 í máli nr. [236/2012](#). Lausn embættismanns vegna heilsubreysts.

Sjá reifun við [30](#). gr.

Hrd. 14. apríl 2011 í máli nr. [412/2010](#). Íslenska ríkið og Á gegn G og gagnsök. Skipun í embætti héraðsdómara.

Sjá einnig álit umboðsmanns Alþingis í málum nr. [5220/2008](#) og [5230/2008](#).

G höfðaði mál gegn Í og Á í kjölfar þess að G hlaut ekki skipun í embætti héraðsdómara. Í umsögn dómnefndar samkvæmt 12. gr. laga nr. [15/1998](#) um dómstóla kom fram að G og tveir aðrir umsækjendur hefðu staðið öðrum frammar og verið mjög vel hæfir til að gegna embættinu. Á, sem þá var settur dóms- og kirkjumálaráðherra, skipaði aftur á móti umsækjanda sem nefndin taldi að stæði framangreindum umsækjendum að baki þrátt fyrir að sá teldist hæfur til að gegna embætti héraðsdómara. Þar sem ekkert lá fyrir um að G hefði staðið nær en aðrir umsækjendur sem taldir voru hæfastir til að hljóta embættið voru Í og Á sýknuð af kröfu G um viðurkenningu á skaðabótaskyldu vegna fjártjóns hans. Þrátt fyrir að Á hefði ekki látið orð falla til að vega að persónu eða æru G taldi Hæstiréttur að ekki yrði litið fram hjá því að Á mátti vera ljóst að gerðir hans gætu að ófyrirsynju bitnað á orðspori G og orðið honum þannig að meini. Þrátt fyrir þetta hefði hann gengið fram án þess að skeyta nokkuð um þessa augljósu hættu. Skilyrðum b. liðar 1. mgr. 26. gr. skaðabótalaga nr. [50/1993](#) var því talið fullnægt og breytti engu að G hefði ekki átt lögvarinn rétt á að hljóta embættið. Þar sem ekki var talið að ákvæði laga girtu fyrir að ráðherra gæti orðið skaðabótaskyldur eftir almennum reglum vegna stjórnsýsluákvörðunar sinnar voru Í og Á í sameiningu dæmd til að greiða G miskabætur.

Hrd. 24. september 2009 í máli nr. [686/2008](#). I gegn íslenska ríkinu. Skipun í embætti rektors Landbúnaðarháskóla Íslands. Jafnrétti. Stöðuveiting.

Sjá einnig álit umboðsmanns Alþingis í máli nr. [4205/2004](#).

I krafðist þess að viðurkennt yrði að með ráðningu í stöðu rektors L hefði landbúnaðarráðherra brotið gegn ákvæðum laga nr. [96/2000](#) um jafna stöðu og jafnan rétt kvenna og karla. Þá krafðist I jafnframt viðurkenningar á skaðabótaskyldu stefnda. Byggði I meðal annars á því að vegna menntunar sinnar og starfsreynslu hefði hún verið hæfari til að gegna starfi L en sá sem ráðinn var. Taldi I að kynjasjónarmið lægju að baki stöðuveitingunni, þar sem ekki hefði verið hægt að útskýra með fullnægjandi hætti hvers vegna gengið hefði verið framhjá henni. Þá taldi I að ef ekki yrði fallist á að hún hefði verið hæfari en sá sem ráðinn var yrði að miða við að hún hefði að minnsta kosti verið jafnhæf viðkomandi aðila og því hefði borið að skipa hana sem konu í stöðuna vegna þess lága hlutfalls kvenna sem væru í stjórnunarstöðum á vegum ráðuneytisins. Var íslenska ríkið sýknað af kröfu I.

Hrd. 22. janúar 2008 í máli nr. [239/2008](#). K gegn Framhaldsskólanum á Húsavík. Ráðning í starf kennara. Starfsréttindi. Stjórnsýsla. Skaðabætur. Fjártjón.

---

¹⁶ Alþt. 1995, A-deild, bls. 3145. Sjá einnig viðauka nr. II. Álitid sem vísað er til í niðurlagi skýringanna er mál nr. [968/1993](#) og fjallar um veitingu stöðu stöðvarstjóra hjá Pósts- og síma.

„K, sem hafði verið lausráðinn kennari við F í sjö ár, fékk ekki starf við F þegar hann sótti um. K hafði leyfi til að nota starfsheitið framhaldsskólakennari, en í starfið var ráðinn réttindalaus kennari. Taldi K að brotið hefði verið á sér og krafðist skaða- og miskabóta. Talið var að leyfi K hafi veitt honum forgang í starfið umfram umsækjanda sem hafði ekki slíkt leyfi. Var K því talinn eiga rétt á bótum vegna hugsanlegs tjóns. Ekki voru þó taldar forsendur til að ákvarða K bætur vegna fjártjóns þar sem ekki voru lögð fram gögn sem gætu skotið stoðum undir ákvörðun bóta. K var hins vegar talinn eiga rétt til miskabóta þar sem vegið hafði verið að starfsheiðri hans.“¹⁷

Hrd. 16. nóvember 2006 í máli nr. 195/2006. Íslenska þjóðkirkjan gegn S. Stöðuveiting. Jafnrétti.

Embætti sendiráðsprests í London var auglýst laust til umsóknar, en embættið er samstarfsverkefni Íslensku þjóðkirkjunnar, Utanríkisráðuneytisins og Tryggingastofnunar ríkisins. Skipuð var sérstök hæfisnefnd með fulltrúum fyrrnefndra aðila og tekið fram að álit hennar væri bindandi. Nefndin mælti með því að A, sem er tengdasonur biskups, yrði skipaður til að gegna embættinu og var það gert. S, sem hafði einnig sótt um embættið, krafðist viðurkenningar á því að Í væri skaðabótaskyld vegna skipunarinnar. Dómurinn taldi ekkert því til fyrirstöðu að biskup hefði í samráði við þá sem tilnefndu fulltrúa í hæfisnefndina mátt ákveða að niðurstaða hennar yrði bindandi, enda hélt hann formlegu skipunarvaldi sínu og bar áfram ábyrgð á því að skipun í embættið væri lögmæt. Þá féllst dómurinn ekki á að brotið hefði verið gegn vanhæfisreglum stjórnsluréttar með afskiptum biskups af skipuninni eða að fulltrúi U hefði verið vanhæfur til setu í nefndinni. Þá taldi dómurinn ekki að formgalli hafi verið á málsmeðferð nefndarinnar þar sem einn nefndarmanna hefði setið hjá við afgreiðslu málsins eða að brotið hefði verið gegn rannsóknarreglu stjórnsluréttar þar sem ákvörðun hefði verið tekin án þess að tiltekin meðmæli hefðu borist nefndinni. Hins vegar komist dómurinn að þeirri niðurstöðu að nefndin hefði ekki gætt málefnaþgra sjónarmiða við mat á starfsreynslu og framhaldsmenntun umsækjenda. Taldi dómurinn að S hefði sýnt fram á að starfsreynsla hennar og menntun hefðu nýst henni þannig að hún hafi verið A jafnhæf eða hæfari til að gegna umræddu embætti. Engin kona gegndi prestsembætti erlendis og hafði Í ekki sýnt fram á að aðrar ástæður en kynferði hefðu legið til grundvallar þeirri ákvörðun að skipa A í embættið. Niðurstaða dómsins var sú að brotið hefði verið gegn 1. mgr. 24. gr. laga nr. 96/2000 um jafna stöðu og jafnan rétt karla og kvenna með skipuninni. Auk þess komst dómurinn að þeirri niðurstöðu að S hefði leitt nægilegar líkur að því að hún hefði orðið fyrir fjárhagstjóni sem Í bæri skaðabótaábyrgð á.

Hrd. 20. janúar 2005 í máli nr. 258/2004. Akureyrarbær gegn G. Jafnverðmæt og sambærileg störf. Sératkvæði

G, sem gegndi starfi deildarstjóra á félagsmálastofnun sveitarfélagsins A, höfðaði mál gegn A til greiðslu skaðabóta vegna brota A á [jafnréttislögum](#). Taldi G starf sitt og starf deildartæknifræðings hjá A jafnverðmæt, en í starfsmati sem fram fór á nokkrum störfum hjá A árið 1996, þar á meðal á framangreindum tveimur störfum, voru störfin metin til sama stigafjölda. Var krafa G reist á því að hún ætti að njóta sömu kjara og deildartæknifræðingur. G var talin hafa leitt verulegar líkur að því, að starf hennar og deildartæknifræðings hafi verið svo sambærileg að inntaki og ytri búnaði, að henni hafi verið mismunandi í kjörum hjá A í skilningi ákvæða jafnréttislaga. A yrði að sýna fram á, að svo hafi ekki verið gert á grundvelli kynferðis. A var ekki talinn hafa fært haldbær rök að því, að markaðssjónarmið hafi átt að leiða til svo mismunandi kjara þegar litið væri til stöðu þessara starfa í stjórnkerfi A. Tókst A ekki að sanna, að hlutlægar og málefnalegar ástæður hafi ráðið kjaramuninum, en mismunandi kjarasamningar gætu ekki réttlætt mismun starfskjara kvenna og karla í skilningi jafnréttislaga.

Hrd. 3. júní 2004 í máli nr. 39/2004. E gegn Neyðarlínunni hf. Ráðning í starf vaktstjóra. Jafnréttislög. Ákvörðun skaðabóta.

Sjá við [5.](#) gr.

¹⁷ Heimasíða Hæstaréttar, <http://www.haestirettur.is/domar?nr=5639>.

Hrd. 22. janúar 2004 í máli nr. 330/2003. Leikfélag Akureyrar gegn H. Veiting starfs Leikhússtjóra á Akureyri. Sönnunarreglur. Lögmæt sjónarmið. 24. gr. laga nr. 96/2000, um jafna stöðu og jafnan rétt kvenna og karla.

Tekið fram að það væri meginregla vinnuréttar, að atvinnurekandi hefði um það frjálsar hendur, hvern hann velur til starfa í sína þágu. Því vali væru þó settar þær skorður, sem leiddar yrðu af ákvæðum laga nr. 96/2000, þegar kona og karl sækja um sama starfið. Í 3. mgr. 24. gr. jafnréttislaga væri sett fram sú sönnunarregla, sem væri í samræmi við ólögfestar reglur um sönnun í einkamálum fyrir íslenskum dómstólum, að væru leiddar líkur að beinni eða óbeinni mismunum vegna kynferðis meðal annars við ráðningu í starf skyldi atvinnurekandi sýna fram á, að aðrar ástæður en kynferði hafi legið til grundvallar ákvörðun hans. Þótt H hefði haft að baki lengra háskólanám en Þ hefði ekki verið gert líklegt, að það nám eða önnur reynsla hefði nýst henni þannig, að hún yrði talin jafnhæf eða hæfari honum til að stjórna leikhúsi. Ekki var talið að H hefði sýnt fram á, að mat L hefði verið ómálefnalegt, og var ekki fallist á, að H hefði verið mismunað eftir kynferði.

Hrd. 10. október 2002 í máli nr. 121/2002. Íslenska ríkið gegn K. Veiting embættis sýslumanns á Keflavíkurlflugvelli. Lögmæt sjónarmið. Efni auglýsingar.

Tekið var fram að við úrlausn málsins yrði að meta hvort ráðherra hefði reist ákvörðun sína á lögmætum sjónarmiðum. Var talið að auglýsing um embætti sýslumannsins hefði veitt ákveðna forsögn um það hvernig umsóknirnar yrðu metnar en þar var að finna lýsingu á meginverkefnum sýslumanns er brá ljósi á sérstætt eðli embættisins vegna staðsetningar þess á varnarsvæðinu og þátttöku Íslands í alþjóðlegu samstarfi um landamæraeftirlit. Sjónarmið utanríkisráðherra voru talin málefnaleg og ekki fallist á að K hefði verið mismunað eftir kynferði.

Hrd. 11. maí 2000 í máli nr. 11/2000. Akureyrarbær gegn Kærunefnd jafnréttismála vegna R. Jafnverðmæt og sambærileg störf.

Talið var að úrlausn þess, hvort störf teldust jafnverðmæt og sambærileg í skilningi jafnréttislaga, yrði að byggja á heildstæðu mati og því gæti verið um slík störf að ræða þótt einstaka þættir þeirra kynnu að vera ólíkir. Þá næðist markmið jafnréttislaga ekki, ef launajöfnuður ætti einungis að ná til fólks innan sömu starfsstéttar, en óhjákvæmilegt væri, að samningsfrelsi á vinnumarkaði sætti þeim takmörkunum, er leiddi af ákvæðum jafnréttislaga þannig skýrðum. Talið að K hefði leitt verulegar líkur að því, að störf jafnréttis- og fræðslufulltrúa og atvinnumálafulltrúa hjá A hefðu verið svo sambærileg að inntaki og ytri búnaði, að R hefði verið mismunað í kjörum hjá A. Nægðu þær til þess samkvæmt almennum sönnunarreglum, að A yrði að sýna fram á að svo hafi ekki verið gert á grundvelli kynferðis. Var A ekki talinn hafa sannað að hlutlægar og málefnalegar ástæður hefðu í hvívetna ráðið kjaramuninum og voru mismunandi kjarasamningar einir ekki taldir geta réttlætt mismun starfskjara kvenna og karla. Þá var fallist á niðurstöðu héraðsdóms um yfirvinnu- og akstursgreiðslur, en A var ekki talinn hafa sýnt fram á, að í þessu máli ættu við önnur sjónarmið um þá þætti starfskjaranna en föst laun. Viðurkennt var að sá munur, sem var á launum og öðrum starfskjörum jafnréttis- og fræðslufulltrúa og atvinnumálafulltrúa A hefði, frá ráðningu R og fram í mars 1997, brotið gegn lögum nr. 28/1991, um jafna stöðu og jafnan rétt kvenna og karla. Ekki voru talin efni til að dæma R sérstakar miskabætur.

Hrd. 1997:1008 13. mars 1997 í máli nr. 255/1996. Kærunefnd jafnréttismála f.h. G gegn íslenska ríkinu. Launajafnrétti. Sönnun. Mismunandi laun útsendingarstjóra hjá RÚV. Kjarasamningar.

Mismunandi kjarasamningar útsendingarstjóra hjá RÚV, karls og konu, leiddu til hærri launa fyrir karlinn fyrir sama starfið. Í dóminum segir að RÚV hafi samkvæmt almennum sönnunarreglum staðið það nær að sýna fram á það að hlutlægar ástæður hafi ráðið launamuninum. Það hefði stofnunin ekki gert, en mismunandi kjarasamningar gætu ekki einir sér réttlætt launamun kvenna og karla. Fallist var á að RÚV hefði brotið gegn 1. mgr. 4. gr., sbr. 6. gr. laga nr. 28/1991, og væri skaðabótaskyld skv. 22. gr. laganna.

Hrd. 1997:1544 15. maí 1997 í máli nr. 310/1996. Ráðning í starf grunnskólakennara. Kennsluréttindi. Skaða- og miskabætur.

A taldi að framhjá sér hefði verið gengið þegar B, án kennsluréttinda, var ráðin grunnskólakennari við grunnskólann S. Fram kom hjá formanni skólanefndar S að A hefði verið grunaður um siðferðilega ámælisvert athæfi, sem hefði verið til opinberrar rannsóknar. Varð ekki annað ráðið en að sögusagnir um siðferðilega ámælisvert athæfi A hefðu verið ákvörðunarástæða þess að menntamálaráðherra hafði heimilað undanþágu til ráðningar B. Ráðuneytið hafði tækifæri til þess að kanna þetta nánar og gefa A kost á að lýsa sinni hlið málsins. Var rannsókn málsins því ekki í samræmi við 10. gr. [stjórnsýslulaga](#). Með þessu hefði verið brotið gegn rétti, sem A hafði sem umsækjandi um stöðuna og var ákvörðun ráðherra því ekki málefnaleg. Ennfremur tekið fram að forsjardeilur vegna barna A og deilur sem hann kynni að hafa átt við hreppsnefnd um innheimtu gjalda til hreppsins gátu ekki heldur komið til skoðunar við veitingu kennarastöðunnar. Þá var talið ósannað að ráðning A myndi hafa valdið almennri úlfúð í hreppnum. A var ekki talinn eiga lengur lögvarða hagsmuni af því að fá ráðningu B dæmda ólögmeta þar sem ráðning hennar hefði varað aðeins eitt skólaár. A var ekki talinn hafa sannað að hann hefði orðið fyrir fjárhagstjóni, en réttur hans til miskabóta var viðurkenndur.

2.2 Dómar héraðsdóms

Dómur Héraðsdóms Reykjavíkur 20. júní 2012 í máli nr. E-2870/2011. A gegn íslenska ríkinu. Stöðuveiting. Jafnrétti. Miskabætur. Skaðabótamál.

A krafðist skaða- og miskabóta úr hendi Í vegna þess að annmarkar hafi verið á veitingu embættis skrifstofustjóra á skrifstofu stjórnsýslu- og samfélagsþróunar í forsætisráðuneytinu. Embættisveitingin hafi verið ólögmet. Hélt A því fram að hún hefði verið hæfasti umsækjandinn, eða að minnsta kosti jafnhæf og M, sem hlaut starfið. Með skipuninni hafi því jafnréttislög verið brotin. A kærði skipun M í embætti skrifstofustjóra til kæruneftar jafnréttismála. Með úrskurði 22. mars 2011 (sjá mál nr. [3/2010](#)) komst kæruneftindin að þeirri niðurstöðu að forsætisráðherra hefði brotið gegn ákvæðum laga nr. [10/2008](#), um jafna stöðu og jafnan rétt karla og kvenna, við skipun í embættið. Taldi nefndin að sá sem skipaður hafi verið í embættið hafi hvorki haft menntun eða starfsreynslu umfram A, né sérþekkingu eða aðra þá hæfileika sem hafi átt að ráða úrslitum um skipun hans í embættið. Forsætisráðuneytið hafi ekki sýnt fram á að málefnaleg sjónarmið hafi ráðið því að sá sem embættið hafi hlotið hafi verið skipaður, en ekki A. Þegar menntun, starfsreynsla og hæfni A í þeim sérstöku hæfnisþáttum sem sérstaklega hafi verið óskað eftir sé borin saman við sambærilega kosti þess sem embættið hafi hlotið verði vart önnur ályktun dregin en að A hafi í það minnsta verið jafn hæf og sá sem hlotið hafi embættið. Þá hafi allir fjórir skrifstofustjórar forsætisráðuneytisins verið karlar og af 54 skrifstofustjórum Stjórnarráðsins, utan utanríkisráðuneytisins, hafi, eftir því sem næst verði komist, verið 38 karlar og 16 konur. Að þessu öllu virtu hafi ekki verið sýnt fram á að aðrar ástæður en kynferði hafi legið til grundvallar því að gengið hafi verið fram hjá A við skipun í embætti skrifstofustjóra, sbr. 4. mgr. 26. gr. laga nr. [10/2008](#). Héraðsdómur lagði til grundvallar í málinu að við skipun í embætti skrifstofustjóra í forsætisráðuneytinu hafi forsætisráðherra brotið gegn ákvæðum laga nr. [10/2008](#), um jafna stöðu og jafnan rétt kvenna og karla. Að því er skaðabótakröfu A varðaði leit héraðsdómur til þess að A var ein fimm umsækjenda sem metnir voru hæfastir til að gegna embætti skrifstofustjóra. Samkvæmt hæfnismati stjórnunar- og mannauðsráðgjafa var A raðað neðst þeirra fimm. A ber sönnunarbyrði fyrir því að hún hafi átt lögvarinn rétt til stöðunnar umfram aðra umsækjendur. Í málinu liggja fyrir umsóknir þeirra þriggja umsækjenda sem raðað var í annað til fjórða sæti samkvæmt framangreindu hæfnismati. Eru þeir umsækjendur allir konur. Þá liggja fyrir niðurstöður viðtala allra þeirra fimm umsækjenda sem taldir voru hæfastir. A byggir kröfu sína um skaðabætur á því að ljóst hafi verið að hún hafi í raun verið metin næst M að hæfni þar sem haft hafi verið samband við umsagnaraðila hennar, þó ekki alla, ásamt umsagnaraðilum M, en ekki hafi verið haft samband við umsagnaraðila annarra umsækjenda. Þá hafi verið gerður samanburður á hæfni þeirra tveggja, en að því loknu hafi verið gerður samanburður á hæfni M og þess sem var í öðru sæti í hæfnismatinu, eins og fram kom við skýrslugjöf fyrir dóminum. R, ráðuneytisstjóri í forsætisráðuneytinu, skýrði frá því fyrir dóminum að ástæða þess að haft hefði verið samband við

umsagnaraðila A hefði verið sú að hún hefði viljað hafa sem fyllstar upplýsingar um umsækjendur til þess að leggja fyrir ráðherra fyrir skipun í starfið. Hún hefði talið óþarft að leita til umsagnaraðila annarra umsækjenda en A og M þar sem hún hefði þekkt vel til þeirra. Í ljósi þessa þykir það að haft hafi verið samband við umsagnaraðila A ekki sanna að hún hafi í raun verið metin næst þeim sem starfið hlaut að hæfni. Samanburður á hæfni A og M þykir heldur ekki veita sönnun þess, enda var einnig gerður samanburður á hæfni M og þess umsækjanda sem næst kom honum að stigum í hæfnismatinu. Þykir ekki verða fullyrt að A hafi borið starfið umfram þá þrjá umsækjendur sem raðað var frammar henni í hæfnismatinu og verður Í því sýknaður af skaðabótakröfu A. Krafa A um miskabætur byggist á því að henni hafi af hálfu forsætisráðherra verið sýnd lítilsvirðing, hún hafi verið niðurlægð á opinberum vettvangi og vegið hafi verið að starfsheildri hennar, reynslu og hæfni, en í því hafi falist meingerð gegn æru hennar og persónu, sbr. 31. gr. laga nr. [10/2008](#) og b-lið 1. mgr. 26. gr. skaðabótalaga nr. [50/1993](#). Sú staðreynd að A hafi ekki fengið embætti skrifstofustjóra þykir ein og sér ekki valda því að hún eigi rétt til miskabóta. Hins vegar þykir yfirlýsing sú sem birt var á vef forsætisráðuneytisins í tilefni af úrskurði kærufundar jafnréttismála í máli A, þar sem því er meðal annars hafnað að hún hafi verið jafn hæf og sá sem embættið hlaut og sérstaklega bent á að stefnandi hafi verið fimmti umsækjandi í hæfnismati, ásamt skipun rýnihóps til þess að fara yfir ferli undirbúnings skipunar í embætti skrifstofustjóra í kjölfar úrskurðarins, þess eðlis að bitnað gæti á orðsþori A. Í ljósi þessa verður talið að uppfyllt séu skilyrði 31. gr. laga nr. [10/2008](#) og b-liðar 1. mgr. 26. gr. laga nr. [50/1993](#) til þess að dæma A miskabætur. A krafðist 500.000 króna í miskabætur. Þótti sú krafa hæfileg og féllst dómurinn á hana.

Dómur Héraðsdóms Reykjavíkur frá 22. janúar 2009 í máli nr. E-2865/2008. R gegn Sýslumanninum á Húsavík og Ríkissjóði Íslands. Launaleiðrétting. Jafnrétti.

R krafðist launaleiðréttingar samkvæmt lögum nr. [96/2000](#) um jafna stöðu og jafnan rétt kvenna og karla. Vísaði R til markmiðs laganna skv. 1. gr. og 14. gr. um jöfn laun til karla og kvenna. Taldi R að með því að greiða henni lægri laun en karlmanni í sama starfi hefði sýslumaður brotið ákvæði jafnréttis laga og leiðrétt bæri kynbundinn launamun. Fram kom í niðurstöðu dómsins að sýslumanni bæri, eftir nefndum ákvæðum jafnræðis laga, að gæta þess að körlum og konum væru greidd jöfn laun fyrir sambærileg og jafnverðmæt störf. Þótti dómnum R hafa sýnt fram á það að laun karlmannsins væri hærra á nokkrum tímabilum sem um var deilt. Taldi dómurinn því að sýslumaður hefði vanrækt við ákvörðun launakjara að gæta þess að kjör R væru jöfn kjörum karlmanns í sambærilegu starfi. Með þessu var brotið gegn 1. mgr. 14. gr. og 1. mgr. 23. gr. laga nr. [96/2000](#).

Héraðsdómur Reykjavíkur 23. maí 2005 í máli E-9175/2004. G gegn íslenska ríkinu. Grundvöllur uppsagnar. Heilsubrestur.

Sjá reifun við [43](#). gr.

Héraðsdómur Reykjavíkur 27. janúar 2006 í máli E-10430/2004. Skipun í embætti sendiráðsprests í London. Jafnréttislög. Viðurkenning skaðabótakröfu. Framsal skipunarvalds. Málsmeðferð hæfnisnefndar. Miskabætur

Ekki var talið að sýnt hefði verið fram á að B hefði haft augljóslega yfirburði yfir A þannig að skylt hefði verið að ráða hann í stöðuna. Tekið fram að í samræmi við dómafurdæmi Hæstaréttar Íslands beri að skýra ákvæði 24. gr. jafnréttis laga nr. [96/2000](#) þannig að ef kona og karl sækja um stöðu sé skylt að skipa konuna, ef hún er að minnsta kosti jafnt að stöðunni komin að því er varðar menntun og annað sem máli skiptir, enda séu fáar konur á viðkomandi starfssviði. Talið að skipun B í embættið hafi brotið gegn nefndu ákvæði jafnréttis laga. Miskabætur ekki dæmdar, sbr. 28. gr. jafnréttis laga.

2.3 Dómar Evrópu dómstólsins

Mál nr. C-127/92, Enderby-mál. Mismunandi kjarasamningar geta einir sér ekki réttlætt mismunandi launakjör.

Mál nr. C-109/88, Danfoss-mál. Mismunandi kjarasamningar geta einir sér ekki réttlætt mismunandi launakjör.

Mál nr. C-262/88, Barber-mál. Hafnað að vinnuveitandi gæti lagt almennt mat á mismunandi kjör heldur var gerð krafa um samanburð á einstökum kjaraatriðum.

3. Álit

3.1 Álit umboðsmanns Alþingis

SUA 2012:x. Álit umboðsmanns Alþingis 18. júní 2012 í máli nr. 6276/2011. Skipun í embætti lögreglumanna. Auglýsingar á lausum störfum. Tímabundnar setningar lögreglumanna.

A kvartaði yfir ákvörðun ríkislögreglustjóra að skipa C og D í embætti lögreglumanna við embætti lögreglustjórans á Akureyri. Kvörtunin laut að því að málsmeðferð við skipun í embættin hefði verið ábótavant með tilliti til hæfis umsækjenda. Jafnræðisreglu hefði ekki verið gætt við val umsækjenda og rannsókn málsins hefði ekki verið fullnægjandi. Þá gerði A m.a. athugasemdir við að þeir umsækjendur sem skipaðir hefðu verið hefðu haft forskot á aðra umsækjendur þar sem þeir hefðu verið settir tímabundið í störf hjá embætti lögreglustjórans um nokkurt skeið og að ósanngjarnt hefði verið að telja þeim það til tekna. A gerði enn fremur athugasemdir við það að setningar þeirra umsækjenda sem skipaðir hefðu verið hefðu ekki verið auglýstar. Athugun á þessu máli varð umboðsmanni tilefni til þess að fjalla með almennum hætti um auglýsingar á störfum sem ráða þarf í eða setja í hjá ríkinu vegna forfalla og afleysinga þess sem gegnir starfinu eða embættinu. Ákvað umboðsmaður af þessu tilefni að setja fram ábendingar um þýðingu þess að forstöðumenn gæti að þeim tilgangi sem býr að baki lagareglunni um auglýsingaskyldu starfa hjá ríkinu í tilefni af setningum og ráðningum í tímabundin störf vegna forfalla og afleysinga. Umboðsmaður taldi hins vegar að með hliðsjón af því svigrúmi sem játa yrði veitingarvaldshafa við skipun í opinber embætti og þess að verið væri að skipa lögreglumenn til almennra lögreglustarfa að ekki væru forsendur til þess að gera athugasemdir við þá ákvörðun ríkislögreglustjóra að skipa umrædda einstaklinga í embætti lögreglumanna. Þá taldi umboðsmaður ekki fært að fullyrða að brotið hefði verið gegn jafnræðis- og rannsóknarreglu stjórnsluréttar við meðferð málsins. Umboðsmaður lauk því athugun sinni á málinu með bréfi til ríkislögreglustjóra með vísan til a-liðar 2. mgr. 10. gr. laga nr. 85/1997, um umboðsmann Alþingis, þar sem umboðsmaður setti fram almennar ábendingar sínar um auglýsingar á störfum auk þess sem hann gerði tiltekna athugasemdir við meðferð málsins, svo sem um efni rökstuðnings þar sem skort hefði á að gerð væri fullnægjandi grein fyrir þeim meginsjónarmiðum sem lögð hefðu verið til grundvallar ákvörðunum um skipun í embættin. Þá vakti umboðsmaður athygli á því að, þrátt fyrir lagareglur sem kveða á um formlega setningu lögreglumanna sem embættismanna í forföllum með aðkomu ríkislögreglustjóra, lægi fyrir að þeir tveir einstaklingar sem skipaðir hefðu verið í þau embætti sem kvörtunin fjallaði um hefðu samkvæmt gögnum málsins um nokkurra mánaða skeið starfað sem lögreglumenn á grundvelli ráðningarsamninga sem lögreglan á Akureyri gerði við þá. Umboðsmaður fjallaði einnig í II. kafla bréfsins um þær athugasemdir sem settar höfðu verið fram í kvörtun málsins um að jafnræði umsækjenda hefði verið raskað, þar sem að þeir sem skipaðir hefðu verið í umrædd embætti, hefðu ítrekað verið settir og ráðnir til að gegna störfum lögreglumanna við embætti lögreglunnar á Akureyri frá því í desember 2006 og þar til þeir voru skipaðir frá og með 1. febrúar 2010.

SUA 2012:x. Álit umboðsmanns Alþingis 18. júní 2012 í máli nr. 6137/2010. Setning í embætti lögreglumanns. Auglýsing á lausum störfum. Sjónarmið sem ákvörðun verður byggð á. Mat á hæfni umsækjenda. Forsvaranlegt mat. Álitsumleitan. Rannsóknarreglan. Rökstuðningur.

A leitaði til umboðsmanns Alþingis og kvartaði yfir þeirri ákvörðun ríkislögreglustjóra að setja C í embætti lögreglumanns í umferðardeild hjá lögreglustjóranum á höfuðborgarsvæðinu. Í kvörtun A kom m.a. fram að við töku ákvörðunar um setningu í embættið hefði ekki verið farið eftir hæfni umsækjenda heldur hefðu aðrir þættir ráðið þar úrslitum. Í þessu sambandi vísaði A til þess að

af gögnum málsins hefði verið ljóst að embætti lögreglustjórans á höfuðborgarsvæðinu hefði fyrirfram verið búið að ákveða að setja þann lögreglumann í stöðuna sem gegndi henni fyrir. Umboðsmaður taldi að þegar atvik málsins væru virt í heild sinni að ríkislögreglustjóri hefði með þeirri ákvörðun að auglýsa embættið tekið ákvörðun um að það væri laust í skilningi 1. mgr. 7. gr. laga nr. 70/1996, um réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins, og því hefði honum borið að fara eftir skráðum og óskráðum reglum stjórnarsýsluréttarins við undirbúning og töku ákvörðunar um hver yrði settur í embættið. Umboðsmaður taldi jafnframt ljóst af atvikum málsins að sú forsaga að lögreglustjórinn á höfuðborgarsvæðinu hefði óskað eftir því að sá einstaklingur sem gegndi embættinu yrði skipaður eða settur í það án auglýsingar hefði haft þýðingu þegar kom að töku ákvörðunar um setningu í embættið. Umboðsmaður taldi einnig að á hefði skort í málinu að ríkislögreglustjóri hefði með þeim gögnum og skýringum sem hann hefði lagt fyrir umboðsmann sýnt fram á að sá samanburður sem hann sagðist hafa gert á grundvelli þeirra sjónarmiða sem byggt hefði verið á, þ.e. reynslu af akstri bifhjóla og starfsreynslu, hefði verið fullnægjandi. Þá taldi umboðsmaður að ríkislögreglustjóri hefði ekki sýnt fram á að þær ályktanir sem hann sagðist hafa dregið af fyrirliggjandi umsóknargögnum og lagt til grundvallar við beitingu þeirra sjónarmiða sem hann byggði á við setninguna hefðu verið forsvaranlegar að efni til. Umboðsmaður taldi því að ríkislögreglustjóri hefði ekki sýnt fram á að ákvörðun hans um að setja C í embætti lögreglumanns hefði uppfyllt þær kröfur sem leiða af almennum grundvallarreglum í stjórnarsýslurétti um undirbúning stöðuveitingar og mat á hæfni umsækjenda. Umboðsmaður taldi að sú umsógn sem lögreglustjórinn á höfuðborgarsvæðinu lét ríkislögreglustjóra í té við undirbúning að setningu í embættið hefði vegna skorts á rökstuðningi ekki getað komið ríkislögreglustjóra að viðunandi gagni við samanburð hans á milli umsækjenda eða haft áhrif gagnvart þeirri skyldu hans að rannsaka málið nægjanlega áður en ákvörðun var tekin í því. Umboðsmaður taldi að ríkislögreglustjóri hefði með athugun á mati á þeim upplýsingum sem fram hefðu komið í umsóknum og fylgigögnum þeirra getað gert sér í meginatriðum grein fyrir menntun umsækjenda og reynslu þeirra af akstri bifhjóls. Að því marki sem þetta mat byggði á persónulegum eiginleikum umsækjenda yrði hins vegar ekki séð að þær upplýsingar sem skráðar hefðu verið í viðtölum við umsækjendur af hálfu lögreglustjórans hefðu legið fyrir ríkislögreglustjóra áður en hann tók ákvörðun í málinu. Umboðsmaður taldi að annmarkar hefðu verið á undirbúningi ákvörðunarinnar að þessu leyti. Þá taldi umboðsmaður að rökstuðningur ríkislögreglustjóra fyrir setningu í embættið hefði ekki verið fyllilega í samræmi við fyrirmæli 2. mgr. 22. gr. [stjórnarsýslulaga](#).

SUA 2012:x. Álit umboðsmanns Alþingis 18. júní 2012 í máli nr. 5864/2009. Ráðningar í störf stjórnarráðsfulltrúa. Auglýsing á lausum störfum. Sjónarmið sem ákvörðun verður byggð á. Mat á hæfni umsækjenda. Forsvaranlegt mat. Skyldubundið mat.

A leitaði til umboðsmanns Alþingis og kvartaði yfir þeim ákvörðunum utanríkisráðuneytisins að ráða C, D og E í störf stjórnarráðsfulltrúa í ráðuneytinu. Athugasemdir A lutu m.a. að því að hún hefði talið sig hæfari til að gegna störfunum en þeir sem hefðu verið ráðnir, m.a. þegar litið væri til menntunar hennar og starfsreynslu, þ. á m. fyrri starfa hennar sem stjórnarráðsfulltrúa hjá ráðuneytinu heima og erlendis. Þá gerði A einnig athugasemdir við að ráðuneytið hefði talið að hún hefði haft of mikla reynslu í starf stjórnarráðsfulltrúa sökum þess að hún hafði gegnt stjórnunarstarfi hjá tilteknu fjármálafyrirtæki eftir að hún lét af starfi stjórnarráðsfulltrúa. Athugun umboðsmanns á þessu máli varð honum tilefni til þess að fjalla sérstaklega og með almennum hætti um efni auglýsinga um opinber störf og þá með tilliti til þeirra upplýsinga sem þurfa að koma fram í auglýsingu og þýðingu atriða sem þar koma fram og lúta að hæfis- og hæfniskröfum þegar kemur að því að framkvæma þá óskráðu grundvallarreglu stjórnarsýsluréttarins að velja skuli þann hæfasta úr hópi umsækjenda. Þá fjallaði umboðsmaður einnig almennt um það álitaeftir þegar ráðið verður af gögnum máls að litið hafi verið til þess við mat á umsækjendum um opinber störf að þeir séu taldir hafa of mikla starfsreynslu eða menntun til að gegna störfunum. Umboðsmaður taldi að orða hefði þurft auglýsingu starfa stjórnarráðsfulltrúanna skýrar með því að tilgreina nánar hvaða störf var í raun verið að auglýsa, hvaða verkefni féllu undir þau og hvaða hæfniskröfur og sjónarmið ætlunin hefði verið að leggja til grundvallar við mat á umsóknum. Umboðsmaður taldi að ráðuneytið hefði ekki sýnt fram á að það hefði verið málefnalegt og forsvaranlegt að byggja á því við mat á umsækjendum um störf stjórnarráðsfulltrúa að ýmist líta fram hjá þeim einstaklingum sem höfðu framhaldsmenntun á háskólastigi eða ljá aukinni menntun og starfsreynslu takmarkað vægi á grundvelli almennra

hugleiðinga án þess að meta það í hverju tilviki hvernig sú menntun eða starfsreynsla gæti nýst við framkvæmd starfsins eins og það var afmarkað í auglýsingu. Það var niðurstaða umboðsmanns að málsmeðferð ráðuneytisins hefði að þessu leyti ekki verið í samræmi við lög. Umboðsmaður taldi að ráðuneytið hefði ekki sýnt fram á að mat þess á menntun, kunnáttu og starfsreynslu A hefði verið fullnægjandi í samanburði við mat þess á hliðstæðum atriðum hjá þeim umsækjendum sem ráðnir voru í störfin miðað við þær kröfur sem leiða af hinni óskráðu grundvallarreglu stjórnsýsluréttarins um að velja skuli hæfasta umsækjandann. Umboðsmaður taldi einnig að fyrir lægi að sú afstaða ráðuneytisins að vilja frekar ráða í störfin einstaklinga með takmarkaða starfsreynslu hefði mótað þann feril sem afgreiðsla umsókna um störf stjórnarráðsfulltrúa hefði almennt verið lögð í af hálfu ráðuneytisins. Umboðsmaður taldi að ráðuneytinu hefði borið að leggja mat á það hvernig sú sérstaka starfsreynsla sem A hafði aflað sér gæti nýst við starf stjórnarráðsfulltrúa en af gögnum málsins fengi hann ekki séð að það hefði verið gert með viðhlítandi hætti. Það var því jafnframt niðurstaða umboðsmanns að mat ráðuneytisins á umsókn A hefði ekki verið forsvaranlegt.

SUA 2012:x. Álit umboðsmanns Alþingis 30. desember 2011 í máli nr. 6045/2010. Ráðning í starf þjóðleikhússtjóra. Jafnræðisregla. Starfsreglur. Vanhæfi. Upplýsingaskylda. Rökstuðningur.

A, B, C og D kvörtuðu yfir ákvörðun mennta- og menningarmálaráðherra um að skipa E í embætti þjóðleikhússtjóra. Kvörtunin beindist að broti á jafnræðisreglu stjórnsýslulaga við ráðningarferli í embættið, brotum á starfsreglum þjóðleikhúsráðs við umsagnarvinnu í lögskipuðu ráðningarferli, vanhæfni þjóðleikhúsráðs sem umsagnaraðila um hæfni umsækjenda, brotum starfsmanna ráðuneytisins í vinnsluferli umsókna, broti á upplýsingaskyldu í viðtölum við umsækjendur, rökstuðningi við skipunina og stjórnsýslu á öllum stigum ráðningarferlisins. M.a. kom fram að starfandi þjóðleikhússtjóri hefði verið í hópi umsækjenda og hefði í starfi sínu haft aðgang að öllum upplýsingum um fjármál og rekstraráætlunum. Umboðsmaður fékk ekki annað séð en að ákvörðun um skipun í embætti þjóðleikhússtjóra hefði byggst á heildstæðu mati á mörgum þáttum. Með hliðsjón af því svigrúmi sem játa yrði veitingarvaldshafa við skipun í opinbert embætti og þegar litið væri til gagna málsins varð það niðurstaða umboðsmanns að hann hefði ekki forsendur til að gera athugasemdir við ákvörðun ráðherra um að skipa E í embætti þjóðleikhússtjóra. Þá fékk umboðsmaður ekki séð að gögn málsins gæfu til kynna að embættinu hefði verið ráðstafað fyrirfram. Þótt E, sem var starfandi þjóðleikhússtjóri, hefði verið á meðal umsækjenda um embættið og þjóðleikhúsráð hefði, í samræmi við lögbundið hlutverk sitt fjallað um rekstrar- og fjármál þjóðleikhússins, féllst umboðsmaður ekki á að ráðið hefði verið vanhæft til að veita umsögn um umsækjendur enda væri gerð ráð fyrir því í leiklistarlögum nr. [138/1998](#). Umboðsmaður fékk ekki séð að athugasemdir í bréfi E til mennta- og menningarmálaráðherra vegna andmæla, sem einn umsækjenda birti opinberlega við umsögn þjóðleikhúsráðs um hæfni umsækjenda, hefðu beinst sérstaklega að persónu umsækjandans eða hæfni hans til að gegna embættinu. Umboðsmaður fékk því ekki séð að athugasemdirnar hefðu verið þess efnis að ráðuneytinu hefði borið að veita honum andmælarétt samkvæmt 13. gr. [stjórnsýslulaga](#) og taldi því ekki ástæðu til að aðhafast vegna þess atriðis í kvörtuninni. Að lokum taldi umboðsmaður ekki ástæðu til að aðhafast frekar vegna svara mennta- og menningarmálaráðuneytisins við tilteknum fyrirspurnum sem umsækjendurnir sendu ráðuneytinu eftir að tilkynnt var um embættisveitinguna og sneru einkum að því hvaða upplýsingar starfandi þjóðleikhússtjóri hefði haft um fyrirsjáanlegan niðurskurð í Þjóðleikhúsinu og hvers vegna þeir hefðu ekki hlotið stöðuna. Umboðsmaður benti þar á að í ljósi starfsauglýsingarinnar hefði mátt gera ráð fyrir því að umsækjendur ættu sjálfir frumkvæði að því að afla upplýsinga sem þeir töldu þörf á um hlutverk og starfsemi Þjóðleikhússins, þ. á m. upplýsinga um fjármál þess, enda hefði verið ljóst að fyrirhugaður væri niðurskurður í opinberum rekstri. Þá benti umboðsmaður að ekki hefði verið talið að umsækjandi um opinbert embætti ætti kröfu á að í rökstuðningi til hans kæmi fram hvaða ástæður hefðu ráðið því að hann hefði ekki verið skipaður til starfans. Umboðsmaður lauk athugun sinni á málinu en ákvað þó að rita mennta- og menningarmálaráðherra bréf þar sem hann gerði tilteknar athugasemdir stjórnsýslu í málinu

SUA 2012:x. Álit umboðsmanns Alþingis 28. desember 2011 í máli nr. 6320/2011. Ráðning í starf framkvæmdastjóra Íbúðalánasjóðs. Rökstuðningur. Umsagnir. Aðstoð ráðningarfyrirtækis. Auglýsing. Athugasemdir við stjórnsýslu.

A kvartaði yfir málsmeðferð við töku ákvörðunar stjórnar Íbúðalánasjóðs um að skipa B í embætti framkvæmdastjóra sjóðsins, en A var á meðal umsækjenda. A taldi að B hefði ekki verið hæfasti umsækjandinn og í kvörtun hans kom jafnframt fram að hann teldi gagnrýni sína á Íbúðalánasjóð hafi haft áhrif á niðurstöðu málsins. A taldi einnig að rökstuðningi stjórnarinnar fyrir skipuninni hefði verið ábótavant. Þá gerði hann athugasemdir við að ekki hefði verið aflað umsagna meðmælenda um sig, en í rökstuðningi stjórnarinnar kom fram að meðmæli B hefðu haft vægi við ákvörðun um skipun í embættið. Í skýringum Íbúðalánasjóðs kom m.a. fram að sérstaklega hefði verið leitað eftir umsögnum um þriðja umsækjanda, sem var boðið starfið en hafnaði því, og að stjórnin hefði verið upplýst um meðmæli með B sem aflað hefði verið vegna umsóknar hans um annað starf. Um hefði verið að ræða „lokaskimun“ áður en umsækjendunum var boðið starfið. Þá hefði meðmælabréf fylgt umsókn B. Í ljósi þessara skýringa taldi umboðsmaður sér ekki fært að fullyrða að brotið hefði verið gegn rannsóknarreglu stjórnsýsluréttarins með því að afla ekki umsagna um A. Þá fékk umboðsmaður ekki annað séð en að ákvörðun um skipun í embætti framkvæmdastjóra Íbúðalánasjóðs hefði byggst á heildstæðu mati á mörgum þáttum. Með hliðsjón af því svigrúmi sem játa yrði veitingarvaldshafa við skipun í opinbert embætti og þegar litið væri til rökstuðnings stjórnarinnar fyrir ákvörðuninni, skýringa stjórnarinnar og umsagnargagna A og B var það niðurstaða umboðsmanns að ekki væru forsendur til þess af sinni hálfu að gera athugasemdir við ákvörðun stjórnar Íbúðalánasjóðs um að skipa B í embættið. Í tilefni af athugasemdum A við að B hefði ekki verið á meðal þeirra fjögurra umsækjenda sem ráðningarfyrtæki, er aðstoðaði stjórn Íbúðalánasjóðs við undirbúning ákvörðunarinnar, taldi hæfasta og fjallaði um í samanburðarskýrslum, tók umboðsmaður fram að hann fengi ekki betur séð en að ákvörðun stjórnarinnar um að boða fleiri umsækjendur til viðtals við sig en þá sem ráðningarfyrtækið mat hæfasta hefði verið í samræmi við sjónarmið sem leiða af óskráðum meginreglum stjórnsýsluréttar um að stjórnvaldi beri að leggja sjálfstætt mat á allar umsóknir sem berast um starfið áður en ákveðið er hversu margir umsækjendur koma til viðtals. Að lokum tók umboðsmaður fram að ekkert í gögnum málsins veitti sér nægar forsendur til að fullyrða að gagnrýni A á Íbúðalánasjóð hefði haft þýðingu við skipun í embættið og því teldi hann ekki tilefni til frekari umfjöllunar um það. Umboðsmaður lauk athugun sinni á málinu en ákvað þó að rita stjórn Íbúðalánasjóðs bréf þar sem hann gerði athugasemdir við stjórnsýslu í málinu. Umboðsmaður gerði athugasemdir við að embættið hefði eingöngu verið auglýst í tveimur dagblöðum og á Starfatorgi en ekki í Lögbirtingablaði, sbr. 7. gr. laga nr. 70/1996, um réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins, en í ljósi þeirra skýringa að um mistök hefðu valdið því taldi hann ekki ástæðu til að aðhafast frekar vegna þess. Umboðsmaður taldi sig ekki geta fullýrt um það hvort aðkoma stjórnar Íbúðalánasjóðs að vali á fjórtán umsækjendum sem voru boðaðir í fyrstu viðtöl hjá ráðningarfyrtæki hefði fullnægt kröfum sem leiða af meginreglu stjórnsýsluréttar um nauðsyn á aðkomu stjórnvaldsins sjálfs að ákvörðunum sem hafa verulega þýðingu gagnvart umsækjendum í ráðningarferli. Þá fékk hann ekki heldur að fullu ráðið að hvaða leyti stjórn Íbúðalánasjóðs lagði sjálfstætt mat á umsækjendurna fjórtán áður en fjórir nánar tilgreindir umsækjendur voru boðaðir til viðtals við stjórnina þótt ráða mætti af gögnum málsins að slíkt mat hefði farið fram eftir að tiltekinn umsækjandi afþakkaði boð stjórnarinnar um að taka við embættinu. Umboðsmaður taldi því rétt að koma því á framfæri að hugað yrði að þessum þáttum við meðferð mála í tilefni af ráðningum í störf hjá stofnuninni. Þar sem fyrir lá að stjórn Íbúðalánasjóðs fékk ekki afhent persónuleikapróf sem ráðningarfyrtækið lagði fyrir umsækjendurna fjórtán, önnur gögn sem sérstaklega var vísað til í rökstuðningi fyrir ráðningunni var ekki að finna í gögnum málsins og ekki varð ráðið í hvaða mæli aðrar upplýsingar sem ráðningarfyrtækið aflaði lágu fyrir hjá stjórninni minnti umboðsmaður á nauðsyn þess að stjórn Íbúðalánasjóðs kallaði eftir öllum gögnum sem ráðningarfyrtæki, sem stofnunin leitar aðstoðar hjá, hefði aflað og minnti í því sambandi á að gögn og upplýsingar sem aflað væri í tengslum við ráðningu í opinbert starf, svo sem upplýsingar sem fram koma í viðtölum, væru háðar reglum um upplýsingarétt málsaðila og skráningar- og varðveisluskyldu stjórnvalda. Þá taldi umboðsmaður að þrátt fyrir að ekki yrðu gerðar athugasemdir við að fulltrúar ráðningarfyrtækis hefðu rætt munnlega við fyrirsvarsmenn Íbúðalánasjóðs á fundi um starfsviðtöl sem fyrirtækið tók yrði að áskilja að samhliða munnlegri upplýsingagjöf lægu fyrir skriflegar upplýsingar um viðtölin svo stjórnvaldinu væri fært að meta á þeim grundvelli hvort skilyrði 23. gr. [upplýsingalaga](#) væru uppfyllt. Jafnframt væri í betra samræmi við vandaða stjórnsýsluhætti að skrá þegar í upphafi upplýsingar sem fram koma í viðtölum við umsækjendur um opinbert starf jafnvel þótt ekki sé fyrirfram ljóst að þær

muni hafa verulega þýðingu fyrir úrlausn málsins. Auk þess fékk umboðsmaður ekki annað séð en að í viðtölum stjórnar Íbúðalánasjóðs við umsækjendur hefðu komið fram upplýsingar sem gátu haft þýðingu við mat á umsækjendum og því hefði borið að skrá þær og varðveita, sbr. 22. og 23. gr. [upplýsingalaga](#). Til viðbótar þessu gerði umboðsmaður athugasemdir við að upplýsingar um framtíðarsýn B og annarra umsækjenda hefðu ekki verið skráðar og varðveittar í samræmi við ákvæði upplýsingalaga. Hann taldi auk þess að með tilliti til 2. mgr. 22. gr. [stjórnsýslulaga](#) og þess að framtíðarsýn B hefði m.a. legið til grundvallar ákvörðun um skipunina hefði átt að gera nánari grein fyrir framtíðarsýn B í rökstuðningi stjórnar fyrir ákvörðuninni. Að lokum taldi umboðsmaður að Íbúðalánasjóði hefði sjálfum borið að tilkynna umsækjendum um ákvörðun sína um skipunina í stað þess að fela ráðningarfyrtækinu að gera það. Í ljósi þeirra skýringa að misskilningur milli stjórnarinnar og fyrirtækisins hefði leitt til þessa og þeirrar afstöðu stjórnarinnar að henni hafi borið að tilkynna umsækjendum um lyktir málsins, sbr. 1. mgr. 20. gr. [stjórnsýslulaga](#), taldi umboðsmaður þó ekki ástæðu til að aðhafast frekar vegna þessa atriðis.

SUA 2011:100. Álit umboðsmanns Alþingis 29. apríl 2011 í máli nr. 5949/2010 og 5959/2010. Ráðning í starf umsjónarmanns. Auglýsing á lausum störfum. Almenn hæfisskilyrði. Skráningarskylda. Rökstuðningur. Birting ákvörðunar. Leiðbeiningar um rétt til rökstuðnings.

A og B leituðu til umboðsmanns Alþingis og kvörtuðu yfir þeirri ákvörðun skrifstofu forseta Íslands að ráða C í starf umsjónarmanns á Bessastöðum. Beindist kvörtun þeirra m.a. að því að sá umsækjandi sem ráðinn hefði verið í starfið hefði ekki haft meirapróf til aksturs bifreiða eins og áskilið hefði verið í starfsauglýsingu, en bæði A og B uppfylltu þetta skilyrði þegar þeir sóttu um starfið. Umboðsmaður tók fram að þó það yrði ekki ótvírætt ráðið af lýsingu á starfsskyldum umsjónarmannsins að akstur bifreiða, eða bifreiða þar sem krafist væri aukinna ökuréttinda, væri slíkur meginþáttur í starfi hans að nauðsynlegt hefði verið af þeim sökum að gera kröfu um meirapróf sem almennt hæfisskilyrði til að gegna starfinu, yrði ekki litið framhjá því hvernig forsetaskrifstofa hafði kosið að beita lagaheimildum sínum í þessu efni. Í þessu sambandi vísaði umboðsmaður til þess að í auglýsingu starfsins hefði komið skýrt fram að „[n]auðsynlegt [væri] að umsækjandi [hefði] meirapróf“. Þetta skilyrði hefði einnig verið í samræmi við þá starfslýsingu sem gerð hefði verið fyrir starf umsjónarmanns á Bessastöðum en þar hefði m.a. sérstaklega verið tekið fram að umsjónarmaður „[skyldi] hafa meirapróf á ökutæki“. Jafnframt hefði komið fram í starfslýsingunni að umsjónarmaður skyldi sinna akstri fyrir embætti forseta Íslands eftir nánara samkomulagi. Umboðsmaður vakti einnig athygli á því að í síðari rökstuðningsbréfum forsetaskrifstofu til A og B hefði komið fram að þeim einstaklingi sem ráðinn hefði verið hefði verið gert ljóst að það væri „forsenda þess að hann fengi starfið“ að hann aflaði sér meiraprófs eins fljótt og auðið væri enda hefði hann þegar hafið nám í því skyni. Í þessu ljósi gat umboðsmaður ekki fallist á þær skýringar forsetaskrifstofu að krafa um meirapróf hefði ekki verið sett fram sem almennt hæfisskilyrði í skilningi 5. tölul. 1. mgr. 6. gr. laga nr. 70/1996 þegar starf umsjónarmanns á Bessastöðum hefði verið auglýst.

SUA 2009:129. Álit umboðsmanns Alþingis 19. ágúst 2009 í máli nr. 5118/2007. Ráðning í starf lögfræðings hjá Neytendastofu. Rannsóknarreglan. Auglýsing. Rökstuðningur. Svör stjórnvalda.

A kvartaði vegna ráðningar í starf lögfræðings hjá Neytendastofu. Gerði A athugasemdir við rökstuðning sem veittur var fyrir ráðningunni og bar því jafnframt við að ekki stæðist að ráða einstakling til starfa sem lögfræðing sem hefði aðeins lokið námi til B.S. prófs í viðskiptalögfræði. Umboðsmaður gerði ekki athugasemdir við að Neytendastofa hefði lagt til grundvallar að með menntunarskilyrði auglýsingar um starf lögfræðings hjá stofnuninni hefði ekki verið gert að skilyrði að umsækjandi hefði lokið meira en grunnnámi á sviði lögfræði. Umboðsmaður taldi hins vegar að þróun og breytingar á laganámi undanfarinn áratug leiddu til þess að af hálfu stjórnvalda væri rétt, í samræmi við 7. tölul. 4. gr. reglna nr. 464/1996 og sjónarmið um vandaða stjórnsýsluhætti, að taka með skýrum og afdráttarlausum hætti fram í auglýsingum um störf lögfræðinga hvort nægjanlegt væri að umsækjandi hefði aðeins lokið grunnnámi í lögfræði eða hvort áskilið væri að hlutaðeigandi hefði einnig lokið meistaraprófi á því sviði eða eftir atvikum embættisprófi. Umboðsmaður taldi jafnframt, eins og atvikum var hátað, að Neytendastofu hefði borið að afla frekari upplýsinga um inntak B.S. náms í viðskiptalögfræði við Háskólann á Bifröst sem B, umsækjandinn sem ráðinn var, hafði lokið

áður en stofnunin tók þá ákvörðun að byggja á því sem meginsjónarmiði við ráðningu í starfið að B hefði verið hæfari til að gegna starfinu en A þar sem hún hefði lokið þeirri prófgráðu. Þá taldi umboðsmaður að eftir atvikum hefði komið til greina að leggja mat á það hvort og þá að hvaða marki sú viðbótarmenntun sem B hafði þegar lokið í meistaranámi sínu hefði þýðingu við heildstæðan samanburð á umsækjendum. Þar sem það var ekki gert var það niðurstaða umboðsmanns að Neytendastofa hefði ekki hagað undirbúningi ákvörðun um ráðningu í umrætt starf lögfræðings á neytendaréttarsviði stofnunarinnar í samræmi við 10. gr. [stjórnsýslulaga](#) nr. 37/1993.

SUA 2008:135. Álit umboðsmanns Alþingis 30. desember 2008 í málum nr. 5220/2008 og 5230/2008. Skipun í embætti héraðsdómara. Reglur um undirbúning stöduveitingar og mat á hæfni umsækjenda. Umsögn dómnefndar. Rannsóknarregla. Forsvaranlegt mat. Rökstuðningur. Sérstakt hæfi.
Sjá einnig Hrd. 14. apríl 2011 í máli nr. [412/2010](#).

A og B, tveir af umsækjendum um embætti héraðsdómara, sem staðsettur er við Héraðsdóm Norðurlands eystra, leituðu til umboðsmanns vegna skipunar setts dómsmálaráðherra á C í embættið í desember 2007. A taldi að skipunin hefði ekki verið nægilega vel undirbúin með vísan til jafnræðisreglu og rannsóknarreglu stjórnsýsluréttar, sbr. 10. og 11. gr. stjórnsýslulaga nr. 37/1993. Einnig taldi hann að skipunin hefði ekki byggst á málefnalegum, gildum og löglegum sjónarmiðum miðað við umsögn og álit sérstakrar dómnefndar sem starfar samkvæmt 12. gr. laga nr. 15/1998, um dómstóla, og metur hæfni umsækjenda. Enn fremur taldi A að rökstuðningur setts dóms- og kirkjumálaráðherra í bréfi til hans hefði ekki verið í samræmi við kröfur 22. gr. stjórnsýslulaga um efni rökstuðnings. Loks gerði hann athugasemd við meðferð reglulegs dóms- og kirkjumálaráðherra á málinu. B taldi að ráðherrann hefði ekki sinnt rannsóknarskyldu sinni sem skyldi. Hann hefði sniðgengið álit framangreindrar dómnefndar án þess að hafa aflað sérstaklega skýringa frá dómnefndinni um það hvers vegna þeim umsækjanda er var skipaður í embætti hafi verið raðað svo neðarlega í flokk sem raun ber vitni. Einnig taldi B að settur ráðherra hefði ekki virt regluna um að stjórnvaldi sem fer með skipunarvald beri að velja þann hæfasta úr hópi umsækjenda til að gegna opinberu embætti sem auglýst er laust til umsóknar. Hélt B því fram að sá sem var skipaður gæti naumast hafa talist hæfastur til starfans með tilliti til venjubundinna sjónarmiða um hæfni umsækjenda til að gegna embætti dómara.

SUA 2006:140. Álit umboðsmanns Alþingis 10. janúar 2006 í máli nr. 4279/2004. Skipun í embætti umboðsmanns barna. Auglýsing á lausu starfi. Almenn hæfisskilyrði.

Læknafélag Íslands kvartaði yfir því að í auglýsingu forsætisráðuneytisins um laust embætti umboðsmanns barna hefði komið fram að það væri skilyrði fyrir skipun í embættið að umsækjandi hefði lokið embættisprófi í lögfræði eða öðru háskólaprófi á sviði hugvísinda. Byggði kvörtunin á því að með þessu hefðu skilyrði til starfans verið þrengd meira en heimild stæði til og hefði þetta leitt til þess að hæfir læknar hefðu verið útilokaðir frá því að hljóta embættið.

SUA 2005:108. Álit umboðsmanns Alþingis 15. júlí 2005 í máli nr. 3977/2003. Ráðning sérfræðings á sviði framleiðslu- og markaðsmála í landbúnaðarráðuneytinu. Boðun í viðtöl. Skráning munnlegra upplýsinga. Skilyrði um sérmenntun. Starfsreynsla. Auglýsing.

Sjá reifun við [5](#). gr.

SUA 2005:120. Álit umboðsmanns Alþingis 22. mars 2005 í máli nr. 4227/2004. Ráðning landvarða. Rökstuðningur. Leiðbeiningarskylda.

Tekið fram að réttur til þess að starfa sem landvörður væri háður því skilyrði að viðkomandi hefði lokið námskeiði í náttúruvernd á vegum Náttúruverndarráðs, nú Umhverfisstofnunar eða hefði fengið aðra þá menntun sem Umhverfisstofnun mæti gilda. Yrði að líta svo á að þær kröfur sem gerðar væru í reglugerð nr. 61/1990 fælu í sér lágmarksskilyrði til hæfis þeirra sem gegndu störfum landvarða. Bæri Umhverfisstofnun að leggja þetta atriði til grundvallar þegar afstaða væri tekin til umsókna um störf landvarða.

SUA 2002:138. Álit umboðsmanns Alþingis, 5. febrúar 2002 í máli nr. 3245/2001. Skipun í embætti framkvæmdastjóra Þróunarsamvinnustofnunar Íslands

Val á sjónarmiðum í samræmi við kröfur í auglýsingu. Tilkynning til umsækjanda ekki í samræmi við 20. gr. [stjórnsýslulaga](#).

SUA 2001:154. Álit umboðsmanns Alþingis 21. maí 2001 í máli nr. 2999/2000. Aðgangur að umsögn um umsækjanda starfs forstöðuproskajálfa. Skráning upplýsinga 23. gr. [upplýsingalaga](#).

SUA 2000:109. Álit umboðsmanns Alþingis 22. júní 2000 í máli nr. 2795/1999. Setning tveggja tollvarða á Keflavíkurlflugvelli. Krafa um sérmenntun. Skráning munnlegra upplýsinga 23. gr. [upplýsingalaga](#).

SUA 2000:101. Álit umboðsmanns Alþingis 7. apríl 2000 í máli nr. 2630/1998. Auglýsing á starfi deildarstjóra búnaðarsviðs landbúnaðarráðuneytisins. Rökstuðningur. Sjónarmið sem ákvörðun verður byggð á.

Samkvæmt 5. mgr. 6. gr. stml. ráðast almenn hæfisskilyrði um menntun ýmist af fyrirmælum laga eða eðli máls þegar krafist er menntunar til óaðfinnanlegrar rækslu starfans. Það er komið undir mati handhafa veitingarvalds hvort krefjast skuli ákveðinnar menntunar til starfans sé ekki mælt fyrir um það í lögum. Lög mæltu ekki fyrir um almenn hæfisskilyrði deildarstjóra búnaðarsviðs landbúnaðarráðuneytisins önnur en þau sem fram komu í 6. gr. stml. Var það mat ráðuneytisins að ekki væri nauðsynlegt að krefjast sérmenntunar á sviði búvísinda til þess er gegndi starfinu. Taldi umboðsmaður að ekki yrði fullyrt að mat ráðuneytisins að þessu leyti hefði verið haldið annmörkum að lögum. Umboðsmaður taldi á hinn bóginn að skilyrði auglýsingar um langa og víðtæka reynslu af stjórnunarstörfum í framleiðslu- og félagsmálum landbúnaðarins og stjórnsýslu hans hefði að nokkru leyti gengið lengra en svo að heimilt hefði verið að gera það að almennu hæfisskilyrði á grundvelli eðlis starfsins, sbr. 5. mgr. 6. gr. stml. Hefði orðalag auglýsingar því verið til þess fallið að þrengja mat ráðuneytisins meira en samrýmst gæti þeim lagasjónarmiðum sem almenn hæfisskilyrði til opinbers starfs byggðust á.

SUA 1999:137. Álit umboðsmanns Alþingis 22. júlí 1999 í máli nr. 2408/1998. Auglýsing um starf á hljóðvarpsdeild RÚV. Krafa um háskólamenntun. Orðalag auglýsingar.

Í auglýsingu um starfið kom fram að umsækjendur skyldu hafa lokið háskólanámi. Upplýst var í málinu að sá umsækjandi sem valinn var til starfans hefði lokið rekstrar- og viðskiptanámi við Endurmenntunarstofnun Háskóla Íslands. Umboðsmaður rakti almenn hæfisskilyrði 6. gr. stml., að því er varðaði kröfur til menntunar. Kom þar fram að almenn hæfisskilyrði gætu ráðist af eðli máls þegar krefjast yrði tiltekinnar menntunar til óaðfinnanlegrar rækslu starfans. Væri þá skylt að slíkar kröfur kæmu fram í auglýsingu um hið lausa starf, sbr. 7. tölul. 4. gr. reglna nr. 464/1996, um auglýsingar á lausum störfum. Eftir að hafa rakið lögskýringargögn um 5. tölul. 1. mgr. 6. gr. laga nr. 70/1996 taldi umboðsmaður að það yrði að játa því stjórnvaldi er færi með veitingarvaldið nokkurt svigrúm við mat á því hvort og hvernig afmarka skyldi skilyrði um menntun í auglýsingu. Var það niðurstaða umboðsmanns að umsækjandi um framangreint starf hafi þurft að uppfylla skilyrði um að hafa lokið háskólanámi til að geta fengið starfið. Eftir að hafa rakið upplýsingar sem aflað var um nám í rekstrar- og viðskiptanámi við Endurmenntunarstofnun Háskóla Íslands var ekki talin ástæða til athugasemda við þá túlkun menntamálaráðuneytisins að slíkt nám gæti talist til háskólanáms. Var þar vísað til þess svigrúms sem stjórnvaldið sem færi með veitingarvaldið hefði við afmörkun menntunarskilyrða og þess að hugtakið háskólamenntun virtist ekki hafa skýrt afmarkaða merkingu. Hins vegar taldi umboðsmaður að orðalag auglýsingarinnar hefði verið til þess fallið að vekja þá hugmynd að krafa væri gerð um að umsækjendur hefðu lokið fullnaðarprófi í háskólagrein eða háskólagreinum með tiltekinni prófgráðu.

SUA 1999:134. Álit umboðsmanns Alþingis 4. júní 1999 í máli nr. 2202/1997. Skipun í embætti skólustjóra Listdanskóla Íslands. Auglýsing á lausum störfum. Álitsumleitan. Sjónarmið sem ákvörðun verður byggð á. Birting stjórnvaldsákvörðunar. Leiðbeiningarskylda.

A kvartaði yfir því að fram hjá sér hefði verið gengið við veitingu á starfi skólustjóra Listdanskóla Íslands. Taldi hann að skólanefnd skólans hefði hunsað umsókn hans um starfið. Umboðsmaður rakti ákvæði laga nr. 70/1996, um réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins, um embættismenn og aðra starfsmenn ríkisins. Tók hann fram að réttarstaða þeirra er væru settir eða skipaðir til að gegna embættum væru í ýmsum atriðum ólík réttarstöðu annarra starfsmanna í þjónustu ríkisins. Með hliðsjón af þessu taldi umboðsmaður að nauðsynlegt hefði verið að leiða í ljós við upphaf undirbúnings að veitingu starfsins á hvaða lagagrundvelli ákvörðunin yrði tekin. Taldi hann því að menntamálaráðuneytinu, er veitti starfið, hafi borið að leita eftir úrskurði fjármálaráðherra um það hvort starfið teldist vera embætti eða annað starf, á grundvelli 2. mgr. 22. gr. laga nr. 70/1996, áður en það var auglýst. Umboðsmaður rakti jafnframt ólíkar reglur um auglýsingu lausra starfa hjá ríkinu eftir því hvort um embætti væri að tefla eða annað starf í þjónustu ríkisins. Taldi hann að auglýsing sú sem birtist í Lögbirtingablaðinu um hið lausa starf skólustjóra listdanskólans hefði hvorki uppfyllt í öllum atriðum skilyrði 4. gr. reglna nr. 464/1996, um auglýsingar á lausum störfum, sem taka til annarra starfa í þjónustu ríkisins en embætta, né ólögfest lágmarksskilyrði um efni slíkra auglýsinga um laus embætti.

SUA 1996:451. Álit umboðsmanns Alþingis 26. júní 1996 í máli nr. 1391/1995. Veiting embættis umboðsmanns barna. Krafa um lögfræðimenntun. Málefnaleg sjónarmið.

Eftir könnun á lögskýringargögnum taldi umboðsmaður að ráðherra hefði að lögum verið heimilt að byggja ákvörðun í málinu á því sjónarmiði að umsækjandi hefði lögfræðimenntun. Einnig hefði verið heimilt að skipa í embættið umsækjanda með háskólapróf á öðru sviði. Um það hvort réttmætt hefði verið að skipa lögfræðing í starfið tók umboðsmaður fram, að lög nr. 83/1994, um umboðsmann barna, veittu ráðherra frjálst mat við val á því hvaða sjónarmiðum skyldi byggt á við ákvörðun, með þeim almenna fyrirvara að sjónarmiðin væru lögmæt. Það væri því ekki á valdi umboðsmanns að endurskoða eða haggja mati ráðherra að þessu leyti. Þá tók umboðsmaður fram, að sjónarmið um víðtæka reynslu og staðgóða þekkingu á réttarkerfinu og stjórnkerfinu hefðu verið málefnaleg og lögmæt.

SUA 1994:186. Álit umboðsmanns Alþingis 24. febrúar 1994 í máli nr. 968/1993. Veiting stöðu stöðvarstjóra Pósts- og síma. Málefnaleg sjónarmið. Almenn hæfisskilyrði.

Við veitingu stöðu stöðvarstjóra Póst- og símamálastofnunar var byggt á fyrri störfum V hjá Pósti og síma. Tekið fram að ekki væru ákvæði í póstlögum um sérstök hæfisskilyrði stöðvarstjóra og giltu því ákvæði 3. gr. laga nr. 38/1954, sbr. nú 6. gr. stml., um almennt hæfi til þess að fá skipun í starf. Var það mat umboðsmanns að ekki yrði séð að V hefði ekki uppfyllt þau skilyrði eða önnur skilyrði sem eðli málsins samkvæmt þyrfti til að rækslu starfans.

3.2 Álit kærunefndar jafnréttismála

Álit kærunefndar jafnréttismála 12. desember 2012 í máli nr. 6/2012. Ráðning Seðlabanka Íslands í starf sérfræðings í lánamálum ríkisins.

SÍ auglýsti laust starf sérfræðings í lánamálum ríkisins. Kærandi, sem er kona, taldi að brotið hefði verið gegn jafnréttislögum með því að ráða karl í starfið en hún taldi sig vera hævafi en karlinn sem ráðinn var. Kærunefnd jafnréttismála taldi kæranda hafa verið að minnsta kosti jafn hæfa til að gegna starfinu og sá er ráðinn var. Konur í starfi sérfræðings hjá kærða voru umtalsvert færri og bar því kærða, með vísan til 18. gr. laga nr. 10/2008 að leitast við að jafna stöðu kynjanna hvað þau störf varðar. Seðlabanki Íslands taldist því hafa brotið gegn ákvæðum laga nr. 10/2008, um jafna stöðu og jafnan rétt kvenna og karla, við ráðningu í starf sérfræðings í lánamálum ríkisins.

Álit kæruneftndar jafnréttismála 9. nóvember 2012 í máli nr. 4/2012. Konu hjá Heilsugæslu höfuðborgarsvæðisins mismunað í launum gagnvart samstarfsmanni sem er karlmaður.

K, taldi að brotið hefði verið gegn jafnréttislögum þar sem henni hefði verið mismunað í launum gagnvart samstarfsmanni sem er karlmaður. K er iðjuþjálfari en karlmaðurinn var nærri því að afla sér starfsréttinda sem sálfræðingur þegar hann var ráðinn til starfa og þáði laun sem slíkur. Féllst kæruneftndin á það að K hefði verið mismunað í kjörum gagnvart þeim er hún bar sig saman við. Átti það við bæði um tímabilið fram til 1. desember 2011 þegar laun K voru hækkuð en einnig eftir það tímamark þar sem ekki höfðu komið fram skýringar á því að K nyti ekki kjara sem launaður staðgengill forstöðumanns.

Álit kæruneftndar jafnréttismála 9. nóvember 2012 í máli nr. 5/2012. Kona hjá Slökkviliði Akureyrar taldi karlmann njóta betri starfskjara. (ATH: Varðar sveitarfélagi).

Kærandi, sem er kona, taldi að brotið hafi verið gegn jafnréttislögum þar sem hún taldi karlmann sem hún bar sig saman við njóta betri starfskjara. Talið var að mismunur í starfskjörum þeirra ætti sér málefnanlegar ástæður og því væri ekki um brot að ræða á lögum nr. 10/2008 um jafna stöðu og jafnan rétt kvenna og karla.

Álit kæruneftndar jafnréttismála 28. ágúst 2012 í máli nr. 2/2012. Skipun innanríkisráðherra í embætti sýslumanns á Húsavík.

I auglýsti laust embætti sýslumannsins á Húsavík. Kærandi, sem er kona, taldi að brotið hefði verið gegn jafnréttislögum með því að skipa karl í embættið en hún taldi sig vera hæfari en karlinn sem skipaður var. I taldi hins vegar að karlinn hefði verið best til þess fallinn að gegna því embætti sem auglýst var. Kæruneftnd jafnréttismála horfði til þess að kærandi hefði verið að minnsta kosti jafn hæf til að gegna embættinu og sá er skipaður var. Við þær aðstæður að embætti sýslumanna voru að miklum meiri hluta skipuð körlum hefði kærða borið, meðal annars með vísan til 18. gr. laga nr. 10/2008, um jafna stöðu og jafnan rétt kvenna og karla, að leitast við að jafna stöðu kynjanna hvað embætti þessi varðar. I taldist því hafa brotið gegn ákvæðum laga nr. 10/2008, um jafna stöðu og jafnan rétt kvenna og karla, við skipun í embætti sýslumannsins á Húsavík.

Álit kæruneftndar jafnréttismála 15. maí 2012 í máli nr. 1/2012. Ráðning í starf tryggingafulltrúa hjá Tryggingastofnun ríkisins

TR auglýsti laust starf tryggingafulltrúa á réttindasviði. Kærandi, sem er karl, taldi að brotið hafi verið gegn jafnréttislögum þar sem hann taldi sig vera hæfari eða jafn hæfan þeirri konu sem ráðin var, á grundvelli menntunar sinnar, hæfni og reynslu. TR taldi hins vegar að konan hefði verið hæfasti umsækjandinn um starfið af þeim umsækjendum sem boðaðir voru í viðtal, höfðu stúdentspróf og reynslu af skrifstofu- og ritarastörfum. Kæruneftnd jafnréttismála taldi að ekki hafi verið leiddar líkur að því að kynferði hafi legið til grundvallar ráðningu í starf tryggingafulltrúa, sbr. 4. mgr. 26. gr. laga, nr. 10/2008. Bæði kærandi og aðrir umsækjendur með háskólapróf voru útilokaðir í ráðningarferlinu, óháð kyni. Var því ekki talið að TR hafi brotið gegn ákvæðum laga um jafna stöðu og jafnan rétt kvenna og karla, nr. 10/2008, þegar ákvörðun var tekin um að ráða konu í starf tryggingafulltrúa.

Álit kæruneftndar jafnréttismála 22. desember 2011 í máli nr. 7/2011. Ráðning í starf ráðgjafa hjá búsetudeild Akureyrarbæjar (ATH: Ráðning í starf hjá sveitarfélagi).

A auglýsti laust til umsóknar starf ráðgjafa hjá búsetudeild bæjarins. Kærandi, sem er karl, taldi að brotið hefði verið gegn jafnréttislögum með því að ráða konu í starfið en hann taldi sig vera hæfari eða að minnsta kosti jafn hæfan og kona sem ráðin var. A taldi hins vegar að konan hefði verið hæfasti umsækjandinn á grundvelli reynslu og persónulegra eiginleika. Kæruneftnd jafnréttismála komst að þeirri niðurstöðu að kærandi hefði bæði meiri menntun og starfsreynslu en sú sem ráðin var. Í ljósi þeirrar niðurstöðu hvíldi það á kærða að leiða líkur að því að kæranda hafi ekki verið mismunað á grundvelli kynferðis. Taldi nefndin ekki nægilega fram komið að aðrar ástæður en kynferði hafi legið til

grundvallar ákvörðun um ráðningu í starfið. A taldist því hafa brotið gegn ákvæðum laga um jafna stöðu og jafnan rétt kvenna og karla, nr. [10/2008](#).

Álit kærunefndar jafnréttismála 22. desember 2011 í máli nr. [6/2011](#). Ráðning í starf verkefnisstjóra fjölmeningarmála hjá Akureyrarbæ (ATH: Ráðning í starf hjá sveitarfélagi).

A auglýsti starf verkefnisstjóra fjölmeningarmála laust til umsóknar. Kærandi, sem er karl, taldi að brotið hefði verið gegn jafnréttislögum með því að ráða konu í starfið en hann taldi sig vera hæfari eða að minnsta kosti jafn hæfan og kona sem ráðin var. A taldi hins vegar að konan hefði verið hæfasti umsækjandinn, meðal annars á grundvelli tungumálakunnáttu og reynslu. Kærunefnd jafnréttismála horfði til þess að sú sem ráðin var uppfyllti skilyrði um kunnáttu í þriðja tungumáli ásamt því að uppfylla aðrar kröfur er áskildar voru fyrir ráðningu í starfið en kærandi uppfyllti ekki kröfu um kunnáttu í þriðja tungumáli. Taldi nefndin því nægilega fram komið að aðrar ástæður en kynferði hafi legið til grundvallar ákvörðun um ráðningu í starfið. A taldist því ekki hafa brotið gegn ákvæðum laga um jafna stöðu og jafnan rétt kvenna og karla, nr. [10/2008](#).

Álit kærunefndar jafnréttismála 22. mars 2011 í máli nr. [3/2010](#). Skipun í embætti skrifstofustjóra á skrifstofu stjórnarsýslu- og samfélagsþjónustu í forsætisráðuneytinu.

F auglýsti laust embætti skrifstofustjóra á skrifstofu stjórnarsýslu- og samfélagsþróunar í ráðuneytinu. Kærandi, sem er kona, taldi að brotið hafi verið gegn jafnréttislögum með því að skipa karl í embættið en hún taldi sig vera hæfari eða jafn hæfa þeim karli sem skipaður var. Þá taldi kærandi að einkunnagjöf vegna hæfnisþátta væri röng og ófullnægjandi. F taldi hins vegar að karlinn hefði verið hæfasti umsækjandinn um embætti skrifstofustjóra, meðal annars á grundvelli hæfnismats, þekkingar og reynslu. Kærunefnd jafnréttismála taldi að f hefði ekki sýnt fram á að aðrar ástæður en kynferði hefðu legið til grundvallar því að gengið var framhjá kæranda við skipun í embætti skrifstofustjóra. Taldist því ráðuneytið hafa brotið gegn ákvæðum laga um jafna stöðu og jafnan rétt kvenna og karla við skipun í embætti skrifstofustjóra á skrifstofu stjórnarsýslu- og samfélagsþróunar í ráðuneytinu.

Álit kærunefndar jafnréttismála 22. september 2009 í máli nr. [8/2009](#). Ráðning Vinnumálastofnunar í starf forstöðumanns hjá Vinnumálastofnun á Norðurlandi eystra.

V auglýsti eftir forstöðumanni hjá V á Norðurlandi eystra. Kærandi, sem er karl, taldi að hann hafi verið hæfari en kona sú sem ráðin var, bæði hvað varðaði menntun og reynslu, eða að minnsta kosti jafn hæfur. Því hafi með vísan til jafnréttisstefnu V og 18. gr. laga nr. [10/2008](#) átt að ráða hann enda færri forstöðumenn karlar en konur á vegum stofnunarinnar. V taldi konuna sem ráðin var í starfið vera hæfari en kærandi og þess vegna hafi hún verið ráðin. Á þeim tíma er ráðningin átti sér stað hafi starfsmenn í stjórnunar- og áhrifastöðum verið 13, sjö konur og sex karlar og kynjahlutfallið því eins jafnt og unnt var. Af hálfu kærunefndar var fallist á að mat V á hæfni umsækjenda hafi ekki verið ómálefnalegt. Ekki hafi því verið um að ræða brot á ákvæðum laga um jafna stöðu og jafnan rétt kvenna og karla við ráðningu í starfið.

Álit kærunefndar jafnréttismála 22. september 2009 í máli nr. [6/2009](#). Ráðning Fornleifaverndar ríkisins í starf minjavarðar Suðurlands.

F auglýsti laust starf minjavarðar Suðurlands. F fól ráðningarfyrtæki að fara yfir umsóknir og tók fyrirtækið í framhaldi af því viðtöl við tiltekna umsækjendur. Kærandi, sem er kona, taldi að hún væri umtalsvert hæfari en karlmaður sá sem ráðinn var, bæði hvað varðaði menntun og reynslu. F taldi karlinn vera hæfasta umsækjandann og taldi að kærandi hafi ekki uppfyllt kröfur sem gerðar voru varðandi hæfni í mannlegum samskiptum. Kærunefnd jafnréttismála taldi að kærandi hefði haft meiri menntun en sá sem ráðinn var og að starfsreynsla kæranda væri lengri. Kærunefnd féllst hins vegar á að F hefði mátt, með tilliti til starfslýsingar, leggja sérstaka áherslu á hæfni umsækjenda í mannlegum samskiptum. Með vísan til skriflegra athugasemda málsaðila til nefndarinnar og með tilliti til gagna málsins féllst kærunefnd á sjónarmið F varðandi hæfni kæranda að þessu leyti og var talið nægilega sýnt fram á að kynferði kæranda hafi ekki haft þýðingu við ákvörðun um ráðningu í starfið.

Álit kærunefndar jafnréttismála 28. maí 2009 í máli nr 8/2008. Ráðning í stöðu sérfræðilæknis hjá Landspítala.

Kærandi var kona sem sótti um stöðu sérfræðilæknis hjá Landspítala. Fimm umsækjendur voru um stöðuna, þrír karlar og tvær konur. Tveir karlar voru ráðnir í 40% stöðu hvor. Síðar var ákveðið að auka starfshlutfall þriðja karlumsækjandans úr 5% í 20%. Í auglýsingu vegna stöðunnar kom fram að umsækjendur skyldu hafa sérfræðiviðurkenningu í almennum lyflækningum og víðtæka þjálfun og þekkingu á öllum meginþáttum meltingarfæralækninga. Tekið var fram að æskilegt væri að umsækjendur hefðu sérstaka reynslu á tilteknum sérsviðum. Starfið fælist einkum í klínískri þjónustu við sjúklinga en gert væri ráð fyrir þátttöku í kennslu og vísindastörfum og reynsla á þeim sviðum því æskileg. Kærandi, sem hafði lokið doktorsprófi, taldi sig hæfari en tiltekinn karlkynsumsækjandi sem ráðinn var í 40% stöðu. Kærandi hefði fengið fleiri stig hjá stöðunefnd spítalans, en stöðunefnd metur til stiga ritstörf og rannsóknir, svo og kennslustörf, og hefði því við ráðninguna verið gengið fram hjá konu sem hefði haft hærra stigamat. Af hálfu L var á því byggt að við ráðningu hefði verið tekið tillit til sérstakrar þekkingar og reynslu þess sem ráðinn var á tilteknum undirsviðum meltingarlækninga og í því tilliti tekið mið af þörfum spítalans. Var ráðningin talin í samræmi við auglýsingu vegna stöðunnar. Fallist var á það af hálfu kærunefndar að sá umsækjandi sem kærandi bar sig saman við undir rekstri málsins hjá kærunefnd hefði haft sérþekkingu umfram kæranda á tilteknum undirsviðum meltingarlækninga í samræmi við fyrrnefnda auglýsingu. Talið var, meðal annars með hliðsjón af því sem upplýst var í málinu varðandi þörf deildarinnar á sérfræðiþekkingu á tilteknum undirsviðum, en stöðunni var skipt í hlutastöður af þeim ástæðum, að nægilega væri fram komið af hálfu vinnuveitanda að kynferði kæranda hefði ekki legið til grundvallar ákvörðun hans.

Álit kærunefndar jafnréttismála 11. desember 2008 í máli nr. 7/2008. Ráðning í starf forstöðumanns Fjöliðjunnar á Akranesi og í Borgarnesi.

Talið að Svæðisskrifstofa um málefni fatlaðra á Vesturlandi hafi ekki sýnt fram á það að aðrar ástæður en kynferði hafi legið til grundvallar þeirri ákvörðun að ráða karlmann í umrædda stöðu forstöðumanns.

Álit kærunefndar jafnréttismála 14. nóvember 2008 í máli nr. 5/2008. Ráðning í starf verkefnisstjóra sjávarútvegsmála á Srí Lanka.

Ekki talið að ákvörðun Þróunarsamvinnustofnunar Íslands um ráðningu karls í starf verkefnisstjóra á Srí Lanka hafi verið ómálefnaleg þannig að leiddar hafi verið líkur að því að ákvörðunin hafi tengst kynferði kæranda.

Álit kærunefndar jafnréttismála 28. ágúst 2008 í máli nr 6/2008. Skipun í embætti skrifstofustjóra stjórnsýslu- og stefnumótunarviðs félags- og tryggingamálaráðuneytisins.

Fallist á að karlmaður sá sem skipaður var, sem var lögfræðimenntaður og með reynslu af stjórnsýslu og stjórnsýslurétti, hafi staðið kæranda framar við skipun í stöðuna. Því var ekki talið að ákvörðun félags- og tryggingamálaráðherra, um skipan í stöðu skrifstofustjóra stjórnsýslu- og stefnumótunarviðs í janúar 2008, hafi verið ómálefnaleg þannig að telja meggi að sú skipan hafi tengst kynferði kæranda.

Álit kærunefndar jafnréttismála 22. júlí 2008 í máli nr 2/2008. Skipun í embætti orkumálastjóra við Orkustofnun.

Sjá álit umboðsmanns Alþingis í máli nr. [5466/2008](#), sjá reifun við 5. gr.

Þegar litið var til umsagnar ráðningarskrifstofu og til ferilskráa kæranda og þess sem skipaður var, svo og til eðlis þeirrar stöðu sem hér um ræðir varð ekki talið að ákvörðun iðnaðarráðuneytisins um skipun í stöðu orkumálastjóra hafi verið ómálefnaleg þannig að kynferði kæranda teldist hafa skipt máli sérstaklega.

Álit kæruneftndar jafnréttismála 22. janúar 2008 í máli nr 4/2007. Hvort Flugmálastjórn Keflavíkurflugvallar hefði við starfslok A brotið gegn ákvæðum laga nr. 96/2000, um jafna stöðu og jafnan rétt kvenna og karla.

Kæruneftnd féllst á það með F að aðstæður við brotthvarf þessara karla úr starfi annars vegar og kæranda hins vegar hafi ekki verið sambærilegar. Þeirra starfslok komu til í lok starfsaldurs þeirra en hennar í kjölfar veikindaforfalla. Þá var samið við karlana um að sinna störfum tiltekinn hluta þess tímabils sem starfslokasamningar þeirra tóku til en svo háttáði ekki til um starfslok kæranda. Jafnframt leit kæruneftndin til þess að kærandi féllst á að láta af störfum í júlí 2006 og fékk greidd laun til ársloka 2006. Hafi engin gögn verið færð fram því til stuðnings að starfslokin hafi verið knúin fram með ólögmetum hætti eða að kærandi hafi á sumarmánuðum 2006 verið ófær um að afráða um hagsmuni sína í þessum efnunum en á þeim tíma var henni jafnframt kunnugt um þau starfslokakjör sem umræddir karlar nutu. Því taldi kæruneftndin að ekki væri hægt að rekja megi þann mun, er var á milli starfsloka kæranda og þeirra tveggja karla sem hún ber sig saman við, til kynferðis kæranda.

Álit kæruneftndar jafnréttismála 27. desember 2007 í máli nr 5/2007. Launagreiðslur til námsráðgjafa hjá Háskólanum á Akureyri.

Kæruneftndin taldi nægjanlegt fram komið í málinu að mismunur sá sem var á kjörum kæranda annars vegar og þeirra tveggja karla sem hún bar sig saman við hins vegar mætti rekja til þess að umræddir karlar voru upphaflega ráðnir til annarra starfa hjá H og að kjör þeirra leiddu af þeirri stöðu mála. Þegar af þessari ástæðu var á það fallist að af almennum sjónarmiðum á sviði vinnuréttar og þeim takmörkunum sem vinnuveitandi hefur á einhliða breytingum á launakjörum starfsmanna í starfi, að málefnalegar ástæður þóttu skýra þann launamun sem kærandi vísaði til. Launamunurinn skýrðist því af öðrum þáttum en kynferði, sjá til hliðsjónar álit kæruneftndar jafnréttismála í máli nr. [2/2001](#).

Álit kæruneftndar jafnréttismála 14. desember 2007 í máli nr 3/2007. Skipun í embætti forstöðumanns Blindrabókasafns Íslands.

Með vísan til þess svigrúms, sem stjórnvald jafnan hefur við embættisveitingar að lagaskilyrðum uppfylltum taldi kæruneftndin að kæranda hefði ekki tekist að sýna fram á að ómálefnalegt hefði verið staðið að ráðningu þess sem embættið hlaut. Því var ekki talið að leiddar hefðu verið líkur að því að ákvörðun um skipun konu í embætti forstöðumanns Blindrabókasafns Íslands hefði tengst kynferði umsækjenda.

Álit kæruneftndar jafnréttismála 16. apríl 2007 í máli nr. 14/2006. Hvort mismunur á launagreiðslum til A, sem sýslumannsfulltrúa við embætti sýslumannsins á Húsavík, og karlkyns sýslumannsfulltrúa fælu í sér mismunun sem bryti í bága við ákvæði laga nr. 96/2000, um jafna stöðu og jafnan rétt kvenna og karla.

Sjá dóm héraðsdóms Reykjavíkur frá 22. janúar 2009 í [máli nr. E-2865/2008](#).

Þar sem enginn samanburður fór fram á inntaki starfa kæranda og þess karlmanns sem hún bar kjör sín saman við var ekki talið að sýslumanninum á Húsavík hefði tekist að sanna að hlutlægar og málefnalegar ástæður hefðu ráðið þeim kjaramuni sem var á störfunum.

Álit kæruneftndar jafnréttismála 9. Mars 2007 í máli nr. 12/2006. Launakjör forstöðuiðjuþjálfara í samanburði við launakjör forstöðusálfræðinga við geðsvið Landsþítala-háskólasjúkrahúss.

Það var álit kæruneftndar að störfin væru ekki sambærileg að því leyti að mun meiri menntunarkröfur voru gerðar til forstöðusálfræðings geðsviðs, þar sem doktorspróf var meðal annars áskilið, en forstöðuiðjuþjálfara. Þá mátti ráða af samanburði þeirra starfslýsinga, sem lagðar voru fram í málinu, að inntak starfanna var að nokkru ólíkt auk þess sem ábyrgð sem fylgi störfunum var ekki sú sama.

Álit kærunefndar jafnréttismála 21. desember 2006 í máli nr. 13/2006. Hvort utanríkisráðuneytið hefði brotið gegn lögum um jafna stöðu og jafnan rétt kvenna og karla með ákvörðun um greiðslu eftirlauna vegna starfsloka þriggja forsetaskipaðra embættismanna hjá ráðuneytinu.

Sjá einnig álit umboðsmanns Alþingis í máli nr. 4962/2007.

Kærunefndin féllst á það með utanríkisráðuneytinu að störf ritara annars vegar og störf sendifulltrúa hins vegar gætu hvorki talist sambærileg né jafnverðmæt í skilningi laga nr. 96/2000, með vísan til eðlis starfanna og þess munar sem var á starfsskyldum og ábyrgð í starfi, sbr. og 8. gr. laga um utanríkisþjónustu Íslands, nr. 39/1971, og 2. tölul. 1. mgr. 22. gr. laga um réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins, nr. 70/1996. Því varð ekki talið að rekja mætti þann mun, er var á milli starfsloka kæranda og þeirra tveggja karla sem hún ber sig saman við, til kynferðis kæranda.

Álit kærunefndar jafnréttismála 18. desember 2006 í máli nr. 7/2006. Ráðning í starf sérfræðings við stærðfræðistofu Raunvísindastofnunar Háskóla Íslands.

Kærunefndin féllst ekki á það með HÍ að fyrir hafi legið við ákvarðanatöku um ráðningu karlmanns í starf sérfræðings við stærðfræðistofu Raunvísindastofnunar Háskóla Íslands að kærandi hafi ekki að minnsta kosti mátt teljast jafnhæf karlmanninum til að gegna starfinu. Þótti málsmeðferð við ákvarðanatökuna ekki styðja aðra niðurstöðu að því er þetta varðaði.

Álit kærunefndar jafnréttismála 26. september 2006 í máli nr. 5/2006. Ráðning í starf lektors í fjölmiðlafræði, fjölmiðlarýni og vinnulagi á fjölmiðlum við félagsvísinda- og lagadeild Háskólans á Akureyri.

Það var álit kærunefndar að líta mætti svo á að sá sem ráðinn var hafi haft meiri og víðtækari reynslu en kærandi. Jafnframt varð ekki hrakið það mat HA að sú reynsla hafi getað talist mikilsverð í því starfi sem ráðið var í, meðal annars við að leiða uppbyggingu náms í fjölmiðlafræði með áherslu á hagnýtt gildi námsins og tengsl við atvinnulíf. HA vísaði til þess í rökstuðningi sínum vegna ráðningar í starfið að reynsla þess sem ráðinn var hafi haft úrslitapýðingu varðandi ákvörðun um ráðninguna. Það var álit kærunefndar að rök HA teldust málefnaleg og því var ekki talið að kynferði kæranda hafi ráðið því að hún var ekki ráðin.

Álit kærunefndar jafnréttismála 7. júlí 2006 í máli nr. 4/2006. Ráðning í starf umsjónarmanns sjúkraflutninga við Heilbrigðisstofnun Suðurlands.

Fram kom í álit kærunefndar að viðurkenna yrði atvinnurekendum frelsi til að ákveða fyrirkomulag starfsemi sinnar og skipulag hennar, m.a. varðandi fyrirkomulag einstakra starfa. Átti það ekki hvað síst við þegar um mótun nýrrar starfsemi væri að ræða. Á því var byggt af hálfu H við ráðningu í starfið, þrátt fyrir óljóst orðalag auglýsingarinnar að þessu leyti til, að viðkomandi umsjónarmaður myndi einnig ganga almennar vaktir sem sjúkraflutningamaður. Fyrir lá að kærandi hafði ekki áhuga á að ganga slíkar vaktir. Þegar af þessum ástæðum, og með vísan til þess að telja mátti rökstuðning H málefnalegan, var ekki talið að leiddar hafi verið líkur að því að ákvörðun um ráðningu karlmanns hafi tengst kynferði kæranda sérstaklega.

Álit kærunefndar jafnréttismála 16. júní 2006 í máli nr. 6/2005. Ráðning í tímabundna stöðu framkvæmdastjóra rannsóknarstofu hjá Umhverfisstofnun.

Í rökstuðningi U var m.a. vísað til þess, að sá sem ráðinn var hafi lokið doktorsprófi og að viðkomandi hafi haft víðtæka reynslu af stjórnun og rannsóknum, þar með talið rannsóknum á umhverfi og matvælum. Taldi kærunefndin að þessi rök, svo og önnur þau sjónarmið sem U vísað til, styðji nægilega að ekki hafi verið leiddar líkur að beinni eða óbeinni mismunun vegna kynferðis við ráðningu í starf framkvæmdastjóra rannsóknarstofu Umhverfisstofnunar og því taldist ekki líklegt að kynferði kæranda hafi legið til grundvallar ákvörðuninni.

Álit kærunefndar jafnréttismála 1. júní 2006 í máli nr. 10/2005. Ráðning í starf dósents í tölvunarfræði við tölvunarfræðiskor verkfræðideildar Háskóla Íslands.

Það var álit kærunefndar að HÍ hefði ekki sýnt fram á að gætt hafi verið jafnréttis kynjanna við ráðningu í starf dósents við tölvunarfræðiskor verkfræðideildar Háskóla Íslands.

Álit kærunefndar jafnréttismála 29. desember 2005 í máli nr. 7/2005. Skipun í stöðu rektors við Landbúnaðarháskóla Íslands.

Með hliðsjón meðal annars af dómi Hæstaréttar í máli nr. [330/2003](#) og með vísan til rökstuðnings landbúnaðarráðherra, auk þess að um nýtt embætti var að ræða, þótti ekki hafa verið leiddar líkur að óbeinni mismunun í skilningi 3. mgr. 24. gr. laga nr. [96/2000](#) við skipun landbúnaðarráðherra í embættið.

Álit kærunefndar jafnréttismála 29. desember 2005 í máli nr. 2/2005. Skipun í stöðu rektors við Landbúnaðarháskóla Íslands.

Með hliðsjón m.a. af fyrrgreindum dómi Hæstaréttar í máli nr. [330/2003](#) og rökstuðnings landbúnaðarráðherra, um að sá sem skipaður var hafi verið talinn heppilegastur til að uppfylla þær kröfur sem gerðar voru til þess sem stöðunni gegndi, þykir ekki liggja fyrir að mat landbúnaðarráðherra á því hver hafi verið hæfastur til að gegna umræddri stöðu hafi verið ómálefnalegt. Eru því ekki efni til að líta svo á að landbúnaðarráðherra hafi brotið gegn ákvæðum laga nr. [96/2000](#), um jafna stöðu og jafnan rétt kvenna og karla við skipun í stöðu rektors við Landbúnaðarháskóla Íslands.

Álit kærunefndar jafnréttismála 1. nóvember 2005 í máli nr. 16/2004. Ákvörðun launa fyrir jafnverðmæt störf. Jafnrétti.

Ekki var ágreiningur um að starf G, lífeindafræðings hjá Blóðbankanum hefði verið sambærilegt starfi náttúrufræðings hjá stofnuninni og á þeim tíma sem kæran tók til hefðu laun G verið 0,8% lægri. Því var haldið fram að mismunurinn hefði einungis stafað af mismunandi uppbyggingu kjarar- og stofnanasamningum. Fram kom í málinu að með nýjum kjarasamningum væru laun G orðin 2,8 % hærri. Talið að sá munur sem var á launum og öðrum starfskjörum G í óhag frá 1. maí 2001 og fram að gildistöku nýrra kjarasamninga árið 2005 hefði brotið gegn lögum nr. [96/2000](#), um jafna stöðu og jafnan rétt kvenna og karla.

Álit kærunefndar jafnréttismála 28. janúar 2005 í máli nr. 12/2004. Skipan í embætti aðstoðaryfirlögregluþjóns hjá sýslumanninum í Kópavogi.

Fallist á það með dómismálaráðherra að A, sá sem skipaður var, hafi haft víðtæka reynslu af rannsóknum mála í nær öllum tegundum afbrota. Þá hafi A jafnframt haft umtalsverða stjórnunarreynslu á þessu sviði og að þessi reynsla hafi skipað A framur B að því leyti til. Með vísan til þessa, svo og þess sem fram kom um menntun A var ekki efni til að líta svo á að dómismálaráðherra hefði brotið gegn ákvæðum laga nr. [96/2000](#), um jafna stöðu og jafnan rétt kvenna og karla, við skipun í stöðu aðstoðaryfirlögregluþjóns við rannsóknardeild sýslumannsins í Kópavogi.

Álit kærunefndar jafnréttismála 24. ágúst 2004 í máli nr. 15/2003. Ráðning í starf dagskráargerðar- og fréttamanns við svæðisútvarpið D.

Líkur voru ekki leiddar að mismun.

Álit kærunefndar jafnréttismála 10. ágúst 2004 í máli nr. 8/2004. Ráðning sérhæfðra aðstoðarmanna ljósmóður á kvennadeild Landspítala háskólasjúkrahúss.

Talið að fullnægjandi rök hefðu komið fram af hálfu kvennasviðs spítalans að vegna tillits til sængurkvenna og skipulags á starfsemi deildarinnar sem af því leiddi væri nauðsynlegt að manna umrædd störf með þeim hætti að þeim gegndu konur en ekki karlar.

Álit kærunefndar jafnréttismála 29. apríl 2004 í máli nr. 2/2004. Ráðning í starf starfsmanns hjá tölvudeild Fræðslumiðstöðvar Reykjavíkur.

Talið að leiddar hefðu verið líkur að beinni mismunun vegna kynferðis við ráðningu í starf hjá F. Ekki hefði verið sýnt fram á að málefnaleg rök hefðu staðið til þess að líta fram hjá A við ráðninguna. Það var álit kærunefndarinnar að brotið hefði verið gegn ákvæðum 1. mgr. 24. gr. laga um jafna stöðu og jafnan rétt kvenna og karla nr. [96/2000](#), sbr. 3. mgr. 24. gr. sömu laga.

Álit kærunefndar jafnréttismála 29. apríl 2004 í máli nr. 16/2003. Veiting embættis Hæstaréttardómara.

Tekið fram að með vísan til laga um jafna stöðu og jafnan rétt kvenna og karla og í ljósi lögbundinna skilyrða laga um dómstóla gætu sjónarmið um sérstaka kosti tiltekinna umsækjenda ekki komið til skoðunar nema í því skyni að velja á milli umsækjenda sem teljast jafnhæfir í ljósi starfsferils og lögfræðilegrar þekkingar. Urðu þau sjónarmið sem byggt var á við veitingu embættisins, ein og sér, því ekki talin haldbær í skilningi laga um jafna stöðu og jafnan rétt kvenna og karla.

Álit kærunefndar jafnréttismála 5. apríl 2004 í máli nr. 14/2003. Ráðning í stöðu skólustjóra “ráðgjafarskóla Reykjavíkur”.

Tekið fram að lögð hefðu verið til grundvallar eðlileg og málefnaleg sjónarmið og því ekki um brot á lögum nr. [96/2000](#) um jafna stöðu og jafnan rétt kvenna og karla.

Álit kæranefndar jafnréttismála 20. október 2000, í máli nr. 1/2000. Veiting starfs deildarstjóra við embætti ríkistollstjóra. Krafa um sambærilega menntun við próf frá tollskóla tengist því starfi sem um er að ræða.

Talið að fjármálaráðherra hefði ekki brotið gegn 2. tl. 1. mgr. 6. gr. laga um jafna stöðu og jafnan rétt kvenna og karla, nr. [28/1991](#), sbr. nú 24. gr. laga nr. [96/2000](#), með skipan C í stöðu deildarstjóra tollgæslu við embætti ríkistollstjóra.

7. gr.

Laust embætti skal auglýsa í Lögbirtingablaði og skal umsóknarfrestur ekki vera skemmri en tvær vikur frá útgáfudegi blaðsins. Þó er heimilt að skipa mann eða setja í embætti skv. 2. mgr. [23. gr.](#) [eða setja í forföllum skv. 1. málsl. [24. gr.](#)]¹⁸ eða flytja hann til í embætti skv. [36. gr.](#) án þess að embættið sé auglýst laust til umsóknar.

Önnur störf skulu auglýst opinberlega samkvæmt reglum¹⁹ sem settar skulu af fjármálaráðherra. Forstöðumanni stofnunar er heimilt að setja sérreglur um það hvernig auglýsa skuli störf hjá stofnuninni, enda sé það gert opinberlega og reglurnar hljóti staðfestingu fjármálaráðherra. Í reglum samkvæmt þessari málsgrein má mæla svo fyrir að störf þar sem ekki er krafist tiltekinnar sérmenntunar eða sérhæfingar þurfi ekki að auglýsa opinberlega.

Skylt er, sé þess óskað, að veita almenningi aðgang að upplýsingum um nöfn og starfsheiti umsækjenda þegar umsóknarfrestur er liðinn.

1. Lögskýringargögn

Ákvæðinu fylgdu svohljóðandi skýringar í greinargerð:

„Í 5. gr. laga nr. [38/1954](#) segir að lausa stöðu hjá ríkinu skuli auglýsa í Lögbirtingablaði. Eins og fram kemur í nýlegu álitum umboðsmanns Alþingis, dags. 2. febrúar 1996²⁰, er mikill misbrestur á því að eftir þessum lagafyrirmælum sé farið.

Við samningu þessarar greinar hefur verið tekið mið af fyrrgreindu álitum umboðsmanns. Í 1. mgr. er lagt til að laus embætti verði almennt auglýst í Lögbirtingablaði, þó með þeim undantekningum sem þar eru greindar, en í 2. mgr. er gert ráð fyrir að önnur störf hjá ríkinu skuli auglýst opinberlega, t.d. í dagblöðum, samkvæmt reglum sem fjármálaráðherra setur. Í 2. mgr. er forstöðumanni stofnunar veitt heimild til að setja sérreglur um það hvernig auglýsa skuli störf hjá stofnuninni og er tilskilið að þær hljóti staðfestingu fjármálaráðherra, fyrst og fremst til þess að nokkurs samræmis verði gætt á milli einstakra ríkisstofnana. Í því skyni að gera reglur um auglýsingu á störfum einfaldari í framkvæmd er gerð tillaga um að þar sem ekki er krafist sérmenntunar eða sambærilegrar sérhæfingar þurfi ekki að auglýsa störfin opinberlega, en það mun tíðkast í mörgum tilvikum að í slík störf sé ráðið gegnum ráðningarstofur, án auglýsingar.

Ákvæði 3. mgr. eru í samræmi við reglur, sem forsætisráðherra setti Stjórnarráðinu 16. janúar 1996, en ákvæði sama efnis er og að finna í frumvarpi til upplýsingalaga sem nýlega hefur verið lagt fram á Alþingi“.²¹

1.1 Breytingar við 2. umræðu

¹⁸ Sbr. 7. gr. laga nr. [150/1996](#), um breytingar á sérákvæðum í nokkrum lögum er varða réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins. Í skýringum við ákvæðið, er fylgdi breytingartillögu meirihluta efnahags- og viðskiptanefndar segir að með breytingunni sé lagt til að undanþáguheimild frá skyldu til auglýsingar embætta nái ekki til reynsluskipunar samkvæmt 2. málslið 24. gr. laganna, sbr. Alpt. 1996, A-deild, bls. 2615. Í ræðu framsögumanns segir að í breytingartillögunni sé „gert ráð fyrir því að taka þurfi fram að þegar menn eru settir í embætti án auglýsingar sé það einungis vegna þess að sá sem er í embættinu fyrir geti ekki gegnt því og þess vegna geti menn ekki verið settir í embætti án auglýsingar án þess að um forföll sé að ræða“. Alpt. 1996, B-deild, dálk. 2893.

¹⁹ Reglur nr. [464/1996](#), um auglýsingar á lausum störfum, sbr. reglur nr. 479/2002.

²⁰ Hér er vísað til álitis umboðsmanns Alþingis í máli nr. [1320/1994](#) og birt er í skýrslu umboðsmanns fyrir árið 1996, bls. 344.

²¹ Alpt. 1995, A-deild, bls. 3146-47. Sjá einnig viðauka nr. II.

Í lokamálslið 2. mgr. voru til skýringar nefnd þau störf, sem ekki þyrfti að auglýsa: „svo sem minniháttar skrifstofustörf, störf samkvæmt námssamningi, ræstingastörf, sendilsstörf eða önnur svipuð störf“. Við aðra umræðu frumvarpsins lagði meiri hluti efnahags- og viðskipanefndar til, að orð þessi yrðu felld brott.²² Í ræðu framsögumanns meiri hlutans kemur fram, að í reglum settum samkvæmt ákvæðinu mætti mæla svo fyrir að störf, þar sem ekki væri krafist tiltekinnar sérmenntunar eða sérhæfingar þyrfti ekki að auglýsa opinberlega.²³

2. Dómar

2.1 Dómar Hæstaréttar.

Hrd. 24. september 2009 í máli nr. 686/2008. I gegn íslenska ríkinu. Skipun í embætti rektors Landbúnaðarháskóla Íslands. Jafnrétti. Stöðuveiting.

Sjá einnig álit umboðsmanns Alþingis í máli nr. [4205/2004](#) og álit kærunefndar jafnréttismála 29. desember 2005 í málum nr. [7/2005](#) og [2/2005](#).

„I var meðal 14 umsækjenda um stöðu rektors L sem auglýst var laus til umsóknar í júlí 2004. Háskólaráð L veitti umsögn um það hverjir af umsækjendum uppfylltu skilyrði laga til að gegna stöðu rektors og í kjölfarið voru allir umsækjendur boðaðir til starfsviðtals í landbúnaðarráðuneytinu. Landbúnaðarráðherra skipaði Á í stöðu rektors í ágúst sama ár og óskaði I eftir rökstuðningi ráðuneytisins. Kom þar meðal annars fram að Á hefði haft sterka sýn um framtíð íslensks landbúnaðar og stöðu L innan hans. I sendi kvörtun vegna stöðuveitingarinnar til umboðsmanns Alþingis og vísaði málinu jafnframt til kærunefndar jafnréttismála. I höfðaði síðan mál og krafðist þess að viðurkennt yrði að með ráðningu í stöðu rektors L hefði landbúnaðarráðherra brotið gegn ákvæðum laga nr. [96/2000](#) um jafna stöðu og jafnan rétt kvenna og karla. Þá krafðist hún jafnframt viðurkenningar á skaðabótaskyldu stefnda gagnvart sér. Byggði L meðal annars á því að vegna menntunar sinnar og starfsreynslu hefði hún verið hæfari til að gegna starfi L en sá sem ráðinn var. Taldi hún að kynjasjónarmið lægju að baki stöðuveitingunni, þar sem ekki hefði verið hægt að útskýra með fullnægjandi hætti hvers vegna gengið hefði verið framhjá henni. Þá taldi hún að ef ekki yrði fallist á að hún hefði verið hæfari en sá sem ráðinn var yrði að miða við að hún hefði að minnsta kosti verið jafnhæf viðkomandi aðila og því hefði borið að skipa hana sem konu í stöðuna vegna þess lága hlutfalls kvenna sem væru í stjórnunarstöðum á vegum ráðuneytisins. Var talið að þegar litið væri til þeirra gagna sem fyrir lægju í málinu um störf og stjórnunarreynslu I og Á yrði að telja að samanburður á milli þeirra væri í óhagstæður. Þá lá fyrir að frammistaða Á í starfsviðtali hefði verið mun betri en I. Þótt starfsviðtölin hefðu haft verulegt vægi við mat á hæfni umsækjenda og þeirra hefði ekki verið getið sérstaklega í auglýsingu um stöðu rektors yrði ekki á það fallist að leiða mætti líkur að því að forsendur ráðherra við ráðninguna væru byggðar á ómálefnalegum ástæðum. Þá var ekki talið að sá annmarki, að þess hefði ekki verið gætt að skrá meginatriðin í svörum umsækjenda í starfsviðtali, hefði skipt máli varðandi skipun ráðherra í embættið. Var fallist á það með I að Á hefði verið hæfari til að gegna starfinu en I og ekki hefðu verið leiddar líkur að því að um mismunun vegna kynferðis hefði verið að ræða. Var kröfum I hafnað. Staðfesti Hæstiréttur héraðsdóm með vísan til forsendna.“²⁴

2.2 Dómar héraðsdóms

Dómur Héraðsdóms Reykjavíkur 20. júní 2012 í máli nr. E-2870/2011. A gegn íslenska ríkinu. Stöðuveiting. Jafnrétti. Miskabætur. Skaðabótamál.

Sjá reifun við [6.](#) gr.

²² Alþt. 1995, A-deild, bls. 4220 og 4634. Sjá einnig viðauka nr. II.

²³ Alþt. 1994, B-deild, dalkur 5805. Sjá einnig viðauka nr. II.

²⁴ Heimasíða Hæstaréttar, <http://www.haestirettur.is/domar?nr=6090>.

3. Álit

3.1 Álit umboðsmanns Alþingis

SUA 2012:x. Álit umboðsmanns Alþingis 18. júní 2012 í máli nr. 6276/2011. Skipun í embætti lögreglumanna. Auglýsingar á lausum störfum. Tímabundnar setningar lögreglumanna.

Sjá reifun við 6. gr.

SUA 2012:x. Álit umboðsmanns Alþingis 18. júní 2012 í máli nr. 6137/2010. Setning í embætti lögreglumanns. Auglýsing á lausum störfum. Sjónarmið sem ákvörðun verður byggð á. Mat á hæfni umsækjenda. Forsvaranlegt mat. Álitsumleitan. Rannsóknarreglan. Rökstuðningur.

Sjá reifun við 6. gr.

SUA 2012:x. Álit umboðsmanns Alþingis 18. júní 2012 í máli nr. 5864/2009. Ráðningar í störf stjórnarráðsfulltrúa. Auglýsing á lausum störfum. Sjónarmið sem ákvörðun verður byggð á. Mat á hæfni umsækjenda. Forsvaranlegt mat. Skyldubundið mat.

A kvartaði yfir þeim ákvörðunum utanríkisráðuneytisins að ráða C, D og E í störf stjórnarráðsfulltrúa í ráðuneytinu. Athugasemdir A lutu m.a. að því að hún hefði talið sig hæfari til að gegna störfunum en þeir sem hefðu verið ráðnir, m.a. þegar litið væri til menntunar hennar og starfsreynslu, þ. á m. fyrri starfa hennar sem stjórnarráðsfulltrúa hjá ráðuneytinu heima og erlendis. Þá gerði A einnig athugasemdir við að ráðuneytið hefði talið að hún hefði haft of mikla reynslu í starf stjórnarráðsfulltrúa sökum þess að hún hafði gegnt stjórnunarstarfi hjá tilteknu fjármálafyrirtæki eftir að hún lét af starfi stjórnarráðsfulltrúa. Athugun umboðsmanns varð honum tilefni til þess að fjalla sérstaklega og með almennum hætti um efni auglýsinga um opinber störf og þá með tilliti til þeirra upplýsinga sem þurfa að koma fram í auglýsingu og þýðingu atriða sem þar koma fram og lúta að hæfis- og hæfniskröfum þegar kemur að því að framkvæma þá óskráðu grundvallarreglu stjórnsýsluréttarins að velja skuli þann hæfasta úr hópi umsækjenda. Þá fjallaði umboðsmaður einnig almennt um það álitaefni þegar ráðið verður af gögnum máls að litið hafi verið til þess við mat á umsækjendum um opinber störf að þeir séu taldir hafa of mikla starfsreynslu eða menntun til að gegna störfunum. Umboðsmaður taldi að orða hefði þurft auglýsingu starfa stjórnarráðsfulltrúanna skýrar með því að tilgreina nánar hvaða störf var í raun verið að auglýsa, hvaða verkefni féllu undir þau og hvaða hæfniskröfur og sjónarmið ætlunin hefði verið að leggja til grundvallar við mat á umsóknum. Umboðsmaður taldi að ráðuneytið hefði ekki sýnt fram á að það hefði verið málefnalegt og forsvaranlegt að byggja á því við mat á umsækjendum um störf stjórnarráðsfulltrúa að ýmist líta fram hjá þeim einstaklingum sem höfðu framhaldsmenntun á háskólastigi eða ljá aukinni menntun og starfsreynslu takmarkað vægi á grundvelli almennra hugleiðinga án þess að meta það í hverju tilviki hvernig sú menntun eða starfsreynsla gæti nýst við framkvæmd starfsins eins og það var afmarkað í auglýsingu. Það var niðurstaða umboðsmanns að málsmeðferð ráðuneytisins hefði að þessu leyti ekki verið í samræmi við lög. Umboðsmaður taldi að ráðuneytið hefði ekki sýnt fram á að mat þess á menntun, kunnáttu og starfsreynslu A hefði verið fullnægjandi í samanburði við mat þess á hliðstæðum atriðum hjá þeim umsækjendum sem ráðnir voru í störfin miðað við þær kröfur sem leiða af hinni óskráðu grundvallarreglu stjórnsýsluréttarins um að velja skuli hæfasta umsækjandann. Umboðsmaður taldi einnig að fyrir lægi að sú afstaða ráðuneytisins að vilja frekar ráða í störfin einstaklinga með takmarkaða starfsreynslu hefði mótað þann feril sem afgreiðsla umsókna um störf stjórnarráðsfulltrúa hefði almennt verið lögð í af hálfu ráðuneytisins. Umboðsmaður taldi að ráðuneytinu hefði borið að leggja mat á það hvernig sú sérstaka starfsreynsla sem A hafði aflað sér gæti nýst við starf stjórnarráðsfulltrúa en af gögnum málsins fengi hann ekki séð að það hefði verið gert með viðhlítandi hætti. Það var því jafnframt niðurstaða umboðsmanns að mat ráðuneytisins á umsókn A hefði ekki verið forsvaranlegt.

SUA 2011:x. Álit umboðsmanns Alþingis 28. desember 2011 í máli nr. 6320/2011. Ráðning í starf framkvæmdastjóra Íbúðalánasjóðs.

Sjá reifun við [6.](#) gr.

[SUA 2011:x. Álit umboðsmanns Alþingis 10. október 2011 í máli nr. 6387/2011. Ráðningar í starf lögfræðings hjá Mannvirkjastofnun.](#)

A kvartaði yfir ákvörðun M um ráðningu í starf lögfræðings hjá stofnuninni, en A var á meðal umsækjenda um starfið. Umboðsmaður taldi sig ekki hafa forsendur til að gera athugasemdir við val M á sjónarmiðum sem fram komu í starfsauglýsingu enda taldi hann þau málefnaleg, m.a. þegar litið væri til eðlis starfsins. Þá fékk umboðsmaður ekki annað séð en að þau sjónarmið sem Mannvirkjastofnun kvað ákvörðun sína hafa byggst á hefðu komið fram í auglýsinguinni.

[SUA 2011:100. Álit umboðsmanns Alþingis 29. apríl 2011 í máli nr. 5949/2010 og 5959/2010. Ráðning í starf umsjónarmanns. Auglýsing á lausum störfum. Almenn hæfisskilyrði. Skráningarskylda. Rökstuðningur. Birting ákvörðunar. Leiðbeiningar um rétt til rökstuðnings.](#)

Sjá einnig við [5.](#) og [6.](#) gr.

[SUA 2011:97. Álit umboðsmanns Alþingis 31. mars 2011 í máli nr. 5778/2009. Auglýsing á lausum embættum. Skipun í embætti prests. Sjónarmið sem ákvörðun verður byggð á. Reglur um mat á hæfni umsækjenda.](#)

Sjá einnig við [5.](#) gr.

[SUA 2011:95. Álit umboðsmanns Alþingis 31. mars 2011 í máli nr. 5757/2009. Auglýsing á lausum embættum. Skipun í embætti prests. Sjónarmið sem ákvörðun verður byggð á. Reglur um mat á hæfni umsækjenda.](#)

Sjá einnig við [5.](#) gr.

[SUA 2010:102. Álit umboðsmanns Alþingis 31. desember 2010 í máli nr. 5740/2009. Ráðning í starf starfsmanns verkefnisstjórnar 2. áfanga rammaáætlunar um nýtingu vatnsafls og jarðvarma. Sjónarmið sem ákvörðun verður byggð á. Rannsóknarregla. Réttmætisregla. Jafnræðisregla. Stjórnarskrá. Tjáningarfrelsi.](#)

A kvartaði yfir þeirri ákvörðun iðnaðarráðuneytisins að ráða B í starf starfsmanns verkefnisstjórnar 2. áfanga rammaáætlunar um nýtingu vatnsafls og jarðvarma og málsmeðferð við þá ráðningu. Í kvörtuninni var þess m.a. óskað að metið yrði hvort utanaðkomandi aðilar hefðu á óeðlilegan hátt komið að ráðningunni og hvort sú staðreynd að A hefði starfað að umhverfismálum hefði haft áhrif á ákvörðun um ráðningu í starfið. Hefði svo verið óskaði A eftir afstöðu umboðsmanns til þess hvort slík afgreiðsla væri lögleg við ráðningar í störf hjá hinu opinbera. Settur umboðsmaður vísaði til þess að þegar litið væri til skýringa iðnaðarráðuneytisins yrði að telja ljóst að það sem hefði ráðið úrslitum um niðurstöðu ráðuneytisins um að velja B til starfins umfram A hefði verið að A hefði ekki verið talin njóta trausts verkefnisstjórnar 2. áfanga rammaáætlunar. Ástæður þess hefðu verið að rekja til þess að A hefði á undanförunum árum tekið þátt í umræðum á opinberum vettvangi um virkjana- og umhverfismál. Þannig hefði A komið fram opinberlega sem málsvari umhverfisverndarsjónarmiða og hefðu bæði birst greinar eftir hana og viðtöl við hana í blöðum þar sem fjallað hefði verið um ýmis atriði er tengdust orku- og umhverfismálum. Settur umboðsmaður tók m.a. fram að það leiddi af 2. mgr. 11. gr. [stjórnsýslulaga](#) nr. 37/1993 að almennt væri óheimilt að mismuna aðilum við úrlausn mála á grundvelli sjónarmiða byggðum á stjórnmalaskoðunum. Afstaða manna til mikilvægra samfélagslegra málefna, s.s. umhverfismála, teldist ótvírætt falla þar undir. Vísaði hann jafnframt til tjáningarfrelsisákvæðis 73. gr. [stjórnarskrárinnar](#). Settur umboðsmaður taldi þó ekki með öllu fært að útiloka að það gæti í undantekningartilvikum talist málefnalegt að líta til ummæla eða afstöðu umsækjanda um opinbert starf þótt hún yrði talin liður í umfjöllun á opinberum vettvangi um samfélagsleg málefni við mat á hæfni hans til að gegna starfinu. Væri fyrirhugað að láta traust handhafa veitingarvalds og eftir atvikum annarra aðila hafa veruleg áhrif á niðurstöðu veitingarvaldshafa um ráðningu í opinbert starf yrði hins vegar að taka til sérstakrar skoðunar á hvaða grundvelli það traust byggðist eða eftir atvikum ályktun um að umsækjandi nyti ekki nægilegs trausts. Væri ályktun um skort á trausti til umsækjanda reist á opinberri afstöðu hans eða öðrum ummælum um

Það málefni sem hið auglýsta starf beindist að, yrðu þannig að liggja fyrir skýrar og glöggar upplýsingar um efni ummælanna, af hvaða tilefni þau væru sett fram og samhengi þeirra að öðru leyti. Settur umboðsmaður vísaði til þess að í skýringum iðnaðarráðuneytisins hefði komið fram að það hefði í reynd ekki ráðið úrslitum af hálfu ráðuneytisins hvaða ástæður hefðu verið þess valdandi að A naut ekki trausts verkefnisstjórnarinnar, heldur sú staðreynd að vantraust hafði verið fyrir hendi. Settur umboðsmaður benti á að ef sú staðreynd, eins og sér, að á skorti að stjórnvald treysti umsækjanda til að sinna opinberu starfi, yrði talinn fullnægjandi ástæða að lögum til þess að útiloka einstakling frá starfinu, án tillits til þess á hvaða grundvelli slíkur skortur á trausti byggðist, væri sú vernd sem jafnræðisreglu og réttmætisreglu stjórnsýsluréttar væri ætlað að veita borgurunum fyrir borð borin. Settur umboðsmaður taldi að iðnaðarráðuneytinu hefði borið að afla frekari upplýsinga um þau ummæli sem A átti að hafa viðhaft á opinberum vettvangi og leggja mat á inntak þeirra og samhengi og þá hvort réttlætlanlegt hefði verið að líta til þeirra við mat á umsókn hennar, sbr. 10. gr. [stjórnsýslulaga](#). Settur umboðsmaður taldi, eins og atvikum málsins var háttað, óhjákvæmilegt að komast að þeirri niðurstöðu að iðnaðarráðuneytið hefði ekki sýnt fram á að það hefði hagað undirbúningi þeirrar ákvörðunar að ráða í umrætt starf í samræmi við rannsóknarreglu 10. gr. [stjórnsýslulaga](#). Taldi hann þó ekki unnt að fullyrða að þeir annmarkar sem hefðu verið á meðferð málsins leiddu til ógildingar á umræddri ákvörðun ráðuneytisins. Þá taldi umboðsmaður ekki tilefni til frekari umfjöllunar um réttaráhrif þessara annmarka og þar með talið hugsanlega bótaábyrgð ríkisins gagnvart A. Það yrði að vera hlutverk dómstóla að fjalla um slíkt. Hann beindi hins vegar þeim tilmælum til ráðuneytisins að það tæki framvegis mið af þeim sjónarmiðum sem rakin væru í álitinu við veitingu opinberra starfa.

SUA 2010:112. Álit umboðsmanns Alþingis 18. júní 2010 í máli nr. 5947/2010. Ráðning í sérfræðistörf hjá Vinnumálastofnun. Rökstuðningur.

A kvartaði yfir því að Vinnumálastofnun hefði synjað beiðni hans um að veita honum upplýsingar um nöfn þeirra sem ráðnir voru í störf sérfræðiráðgjafa hjá Vinnumálastofnun í tengslum við átakið „Ungt fólk til athafna“, en A var á meðal umsækjenda. A óskaði jafnframt eftir því að efni rökstuðnings Vinnumálastofnunar fyrir ráðningum í störfin yrði tekið til athugunar. Á meðan á athugun málsins stóð endurskoðaði Vinnumálastofnun afstöðu sína að því leyti að A voru veittar upplýsingar um nöfn umsækjendanna. Umboðsmaður taldi því ekki tilefni til að fjalla sérstaklega um synjun Vinnumálastofnunar á að veita A þær upplýsingar en lagði þó áherslu á að opinbert stjórnvald gæti ekki synjað málsaðilum eða öðrum borgurum um aðgang að fyrirbyggjandi gögnum og upplýsingum á grundvelli laga nr. [77/2000](#), um persónuvernd og meðferð persónuupplýsinga, eins og Vinnumálastofnun hafði gert án þess að fram hefði farið vel ígrundað mat á því hvort samspil stjórnsýslulaga, upplýsingalaga og laga nr. [77/2000](#) leiddi í reynd til þeirrar niðurstöðu. Í því sambandi benti umboðsmaður á að samkvæmt 2. mgr. 44. gr. laga nr. [77/2000](#) takmörkuðu lögin ekki þann rétt til aðgangs að gögnum sem mælt væri fyrir um í upplýsingalögum og stjórnsýslulögum. Umboðsmaður rakti ákvæði 20. gr. [stjórnsýslulaga](#) og tók fram að í tilkynningu um ráðningu í opinbert starf þyrfti að gera öllum umsækjendum grein fyrir niðurstöðu stjórnvalds um hverjum umsækjenda hefði verið veitt starfið. Umboðsmaður taldi einnig ljóst að rökstuðningur Vinnumálastofnunar hefði ekki fullnægt þeim kröfum sem gerðar væru í 22. gr. [stjórnsýslulaga](#) um efni rökstuðnings. Þar breytti engu að Vinnumálastofnun hefði síðar upplýst A um nöfn þeirra sem hlutu ráðningu í störfin enda hefði framsetning þeirra upplýsinga ekki eins og sér leitt til þess að viðtakanda þeirra mætti vera ljóst hvers vegna viðkomandi einstaklingar væru taldir standa frammar öðrum umsækjendum. Það var niðurstæða umboðsmanns að sá rökstuðningur sem Vinnumálastofnun veitti A fyrir ráðningu í umrædd störf hjá stofnuninni hefði ekki verið í samræmi við 1. mgr. 20. gr. og 1. mgr. 22. gr. [stjórnsýslulaga](#). Hann beindi því þeim tilmælum til Vinnumálastofnunar að taka beiðni A um rökstuðnings til endurskoðunar leitaði hann eftir því og taka þá mið af þeim sjónarmiðum sem fram kæmu í álitinu.

SUA 2010:98. Álit umboðsmanns Alþingis 24. mars 2010 í máli nr. 5424/2008. Ráðning í starf deildarsérfræðings í iðnaðarráðuneytinu. Rannsóknarreglan. Skráningaraskylda. Aðstoð ráðningar-fyrirtækja.

A kvartaði yfir þeirri ákvörðun iðnaðarráðuneytisins að ráða B í starf deildarsérfræðings á skrifstofu orkumála í ráðuneytinu. Kvörtun A beindist m.a. að því að hæfasti og reyndasti umsækjandinn hefði ekki verið ráðinn í starfið. Í kvörtuninni kom m.a. fram að A hefði kennt B nánar tilgreind námskeið við Háskólann á Akureyri og verið leiðbeinandi B við B.Sc. lokaverkefni B í umhverfisfræðum við sama háskóla. Í málinu lá fyrir að iðnaðarráðuneytið hafði tekið þá ákvörðun að bjóða fjórum umsækjendum, sem taldir voru uppfylla best þær kröfur sem fram komu í auglýsingu starfsins, í viðtöl en A var ekki á meðal þeirra. Athugun umboðsmanns beindist því einkum að málsmeðferð iðnaðarráðuneytisins við undirbúning þeirrar ákvörðunar að velja á milli umsækjenda í viðtöl.

SUA 2010:110. Álit umboðsmanns Alþingis 10. febrúar 2010 í máli nr 5900/2010. Ráðning í auglýst sumarstarf. Auglýsingar á lausum störfum. Frumkvæðisathugun.

A kvartað yfir nánar tilgreindum ákvörðunum X-stofnunar er vörðuðu ráðningar í störf hjá stofnuninni, m.a. ráðningar háskólanema á nánar tilgreindu fræðasviði í sumarstörf sumarið 2008. Með bréfi, dags. 25. janúar 2010, lauk umboðsmaður athugun sinni á málinu í tilefni af beiðni viðkomandi einstaklings um að málið yrði fellt niður. Með bréfi til X-stofnunar dagsett sama dag tilkynnti umboðsmaður stofnuninni um framangreind málalok en tók fram að þrátt fyrir að umboðsmaður hefði lokið athugun sinni á umræddri kvörtun myndi hann taka til skoðunar hvort einhver atriði sem komið hefðu fram við athugun sína á málinu væru þess eðlis að ástæða væri til þess að hann tæki þau til umfjöllunar að eigin frumkvæði, sbr. 5. gr. laga nr. [85/1997](#), um umboðsmann Alþingis. Við nánari skoðun ákvað umboðsmaður að taka til athugunar tilgreind sjónarmið er fram komu í skýringum X-stofnunar til hans og lutu að ráðningum í sumarstörf hjá stofnuninni sumarið 2008. Í skýringum X-stofnunar til umboðsmanns í tilefni af framangreindri kvörtun kom meðal annars fram að ekki hefði verið skylt að auglýsa sumarafleysingarstörf hjá stofnuninni, sbr. 2. tölul. 2. mgr. 2. gr. reglna nr. [464/1996](#), um auglýsingar á lausum störfum. Þá var rakið að allt ráðningarferli í afleysingarstörf væri eðli máls samkvæmt mun einfaldara en ráðningarferli við aðrar ráðningar. Í skýringunum sagði einnig að sömu forsendur og viðmið ættu ekki við um aðferðir í tengslum við ráðningar í sumarafleysingarstörf og ráðningar almennt og því viðhefðu stofnanir ríkisins margvíslegar aðferðir í tengslum við slíkar ráðningar. Þá kom fram að það væri afstaða X-stofnunar að viðurkenna yrði stofnunum ríkisins meira svigrúm í tengslum við ráðningar í sumarstörf en þegar um ráðningar í föst og varanleg störf væri að ræða. Umboðsmaður vísaði til þess að þótt ríkisstofnun kynni að vera heimilt á grundvelli 2. tölul. 2. mgr. 2. gr. reglna nr. [464/1996](#), um auglýsingar á lausum störfum, að láta hjá líða að auglýsa laust sumarstarf, sem teljist afleysingarstarf, væri ákvörðun um ráðningu í slíkt starf stjórnvaldsákvörðun í merkingu 2. mgr. 1. gr. stjórnsýslulaga. Væri afleysingarstarf ekki auglýst í slíkum tilvikum ætti sá sem ráðinn væri að jafnaði einn aðild að því stjórnsýslumáli enda öðrum umsækjendum þá almennt ekki til að dreifa. Hefðu fleiri umsækjendur verið um afleysingarstarf, t.d. í kjölfar þess að það hefði verið auglýst laust til umsóknar, bæri stjórnvaldi hins vegar að fylgja málsmeðferðarreglum stjórnsýslulaga gagnvart umsækjendum sem aðild ættu að því máli. Umboðsmaður taldi að í samræmi við óskráðar grundvallarreglur stjórnsýsluréttar um mat á hæfni umsækjenda til að gegna opinberum störfum yrði að ganga út frá því að þegar ríkisstofnun auglýsti sumarstarf meðal háskólanema á tilteknu fræðasviði laust til umsóknar, og fleiri en einn umsækjandi sækta um starfið, þyrfti að fara fram heildstætt mat og samanburður, eins og við aðrar ráðningar í opinber störf, með það að markmiði að velja þann nemanda sem best uppfyllti þau sjónarmið sem lögð væru til grundvallar við ráðninguna. Með vísan til alls framangreinds gat umboðsmaður ekki almennt séð fallist á að ríkisstofnun væri að gildandi lögum heimilt að viðhafa „einfaldara ráðningarferli“ við ráðningar í afleysingarstörf, kysi stofnunin á annað borð að auglýsa slík störf þrátt fyrir að undanþága frá auglýsingaskyldu samkvæmt 2. mgr. 2. gr. reglna nr. [464/1996](#) ætti við, a.m.k. ef slíkt ferli leiddi til þess að vikið væri frá því að leggja ráðningarferlið við þær aðstæður í þann farveg sem áskilinn væri samkvæmt stjórnsýslulögum og almennum grundvallarreglum stjórnsýsluréttar um mat á hæfni umsækjenda.

SUA 2009:152. Álit umboðsmanns Alþingis 4. september 2009 í máli nr. 5677/2009. Ráðning í starf almennatengils hjá Landspítala. Auglýsingaskylda. Opinber tilkynning um að ákvörðun stjórnvalda sé ákveðin og skýr. Frumkvæðisathugun.

Umboðsmaður Alþingis ritaði forstjóra Landspítalans bréf og óskaði eftir nánar tilgreindum upplýsingum um fyrirhugaða ráðningu X til Landspítalans til sex mánaða frá og með 1. september 2009 til þess að móta nýtt verklag á sviði almannatengsla. Tilefni bréfanna var frétt þar sem greint var frá því að X hefði verið ráðinn til spítalans til að gegna framangreindu starfi. Í fréttinni kom fram að starfið hefði ekki verið auglýst þar sem að ekki hefði verið um að ræða nýja stöðu. Í bréfi, dags. 2. júní 2009, óskaði umboðsmaður m.a. eftir upplýsingum um á hvaða lagagrundvelli hefði verið ráðið í umrætt starf án auglýsingar. Með vísan til skýringa Landspítalans taldi umboðsmaður ekki ástæðu til að afhafast frekar vegna máls þessa á grundvelli heimildar sinnar til að taka mál til athugunar að eigin frumkvæði, sbr. 5. gr. laga nr. [85/1997](#), um umboðsmann Alþingis. Í því sambandi leit umboðsmaður einnig til þess að samkvæmt upplýsingum á heimasíðu forsætisráðuneytisins hafði X verið ráðinn í starf upplýsingafulltrúa í ráðuneytinu til sex mánaða frá og með 1. september 2009. Umboðsmaður tilkynnti því forstjóra Landspítalans um lok frumkvæðisathugunar sinnar með bréfi, dags. 4. september 2009. Í bréfinu taldi umboðsmaður þó rétt að koma á framfæri tilteknum ábendingum til forstjóra spítalans í tilefni af athugun sinni á málinu.

SUA 2008:173. Álit umboðsmanns Alþingis 29. desember 2008 í máli nr. 5519/2008. Ráðning skrifstofustjóra á nýrri efnahags- og alþjóðafjarmálaskrifstofu forsætisráðuneytis. Tímabundin setning. Auglýsing á lausu starfi.

Í frétt á heimasíðu forsætisráðuneytisins í október 2008 var greint frá því að forsætisráðherra hefði sett X sem skrifstofustjóra á nýrri efnahags- og alþjóðafjarmálaskrifstofu ráðuneytisins frá 1. nóvember 2008 til 31. ágúst 2009. Umboðsmaður tók til athugunar að eigin frumkvæði hvort umrætt embætti hefði verið auglýst laust til umsóknar og beindi fyrirspurn til forsætisráðuneytisins. Svör forsætisráðuneytisins voru m.a. þau að túlka yrði heimildir stjórnvalda á grundvelli laga nr. 70/1996, um réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins, og eftir atvikum einnig laga nr. [73/1969](#), um Stjórnarráð Íslands, að vissu marki í ljósi þess alvarlega ástands sem uppi hefði verið í þjóðfélaginu. Ráðuneytið taldi einnig að nauðsynlegt hefði verið að bregðast á skjótan hátt við vaxandi verkefnum í hagstjórninni ásamt því að byggja trúverðugleika í samskiptum, innanlands og á alþjóðavettvangi. Í áliti sínu taldi umboðsmaður að leggja yrði til grundvallar að umrætt embætti skrifstofustjóra hefði verið nýtt og laust embætti í skilningi 1. mgr. [7](#). gr. laga nr. 70/1996. Þar með hefði embættið fallið undir almenna auglýsingaskyldu sömu lagagreinar. Umboðsmaður fjallaði því næst um heimildir til að víkja frá auglýsingaskyldu lausra embætta. Að frátöldum framlengingum á skipunartíma eða flutningi embættismanns úr einu embætti í annað væri eina undantekning laga nr. 70/1996 frá auglýsingaskyldu lausra embætta sú heimild að setja mann í embætti án auglýsingar í forföllum skipaðs embættismanns. Með vísan til forsögu ákvæðisins og lögskýringargagna taldi umboðsmaður að túlka yrði þessa undanþágu þröngt. Einnig yrðu undantekningar frá meginreglunni um auglýsingaskyldu að byggjast á skýrum ákvæðum í lögum. Því taldi umboðsmaður ekki unnt að líta svo á að forsætisráðherra hefði verið heimilt að setja X í umrætt embætti á grundvelli þeirra ólögfestu sjónarmiða sem vísað var til í skýringum ráðuneytisins. Með vísan til dæma af öðrum ráðstöfunum ríkisvaldsins í tilefni af aðstæðum í efnahagslífinu gat umboðsmaður ekki fallist á röksemdir ráðuneytisins um að rétt hefði verið af þeim sökum að víkja frá auglýsingaskyldu til að flýta því að embættið hæfi störf. Um það vísaði umboðsmaður einnig til þess að ráðuneytið hefði að lögum haft ýmsar heimildir sem gátu stuðlað að því sama markmiði. Umboðsmaður minnti að lokum á tilgang reglna um auglýsingaskyldu lausra embætta og starfa hjá ríkinu. Hann undirstrikaði mikilvægi þess að gæta þess sérstaklega að fylgja þeim reglum við núverandi aðstæður í efnahags- og atvinnumálum, með vísan til verulegra fjárhagslegra og félagslegra hagsmuna sem fylgdu ráðningum í slík störf. Niðurstaða umboðsmanns var að forsætisráðuneytinu hefði borið að auglýsa hið nýja embætti skrifstofustjóra í samræmi við meginreglu 1. mgr. [7](#). gr. laga nr. 70/1996 um auglýsingaskyldu. Því taldi umboðsmaður að óheimilt hefði verið að setja X í embættið án undangenginnar auglýsingar. Umboðsmaður beindi þeim tilmælum til ráðuneytisins að það leitaði leiða til að bæta úr þessum annmarka á ákvörðun þess, eftir atvikum með auglýsingu embættisins, og að það tæki framvegis mið af þeim sjónarmiðum sem álitíð hefði að geyma við ráðstafanir í starfsmannamálum ráðuneytisins.

SUA 2008:123. Álit umboðsmanns Alþingis 18. nóvember 2008 í máli nr. 4866/2006. Lögreglumaður fluttur úr starfi lögreglumanns í starf deildarstjóra innheimtumiðstöðvar sekta og sakarkostnaðar hjá sýslumanninum á Blönduósi. Auglýsing starfa. Stjórnunarheimildir forstöðumanna.

A kvartaði yfir því að lögreglumaður hefði verið fluttur úr starfi lögreglumanns í starf deildarstjóra innheimtumiðstöðvar sekta og sakarkostnaðar sem rekin væri af embætti sýslumannsins á Blönduósi samkvæmt ákvörðun dóms- og kirkjumálaráðherra. Laut kvörtun A að því að starfið hefði ekki verið auglýst og honum hefði verið mismunað þar sem hann hefði ekki átt þess kost að sækja um starfið. Athugun umboðsmanns á kvörtuninni beindist að því hvort sýslumaðurinn á Blönduósi hefði getað falið tilteknum starfsmanni að gegna starfi deildarstjóra án þess slík breyting fæli í sér laust starf sem skylt væri að auglýsa samkvæmt reglum nr. 464/1996, um auglýsingar á lausum störfum, með síðari breytingum, sem fjármálaráðherra hefði sett á grundvelli 2. mgr. 7. gr. laga nr. 70/1996, um réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins. Umboðsmaður rakti ákvæði laganna um auglýsingaskyldu og þau sjónarmið sem lægu þar að baki. Benti umboðsmaður á að reglan um skyldu stjórnvalda til að auglýsa lausar stöður til umsóknar byggðist annars vegar á jafnræðissjónarmiðum um að veita bæri öllum þeim sem áhuga kynnu að hafa, tækifæri til að sækja um opinbera stöðu. Með opinberri auglýsingu væri áhugasömum aðilum þannig almennt veittir jafnir möguleikar á að leggja inn umsókn, uppfylltu þeir á annað borð þau almennu hæfisskilyrði sem giltu um stöðuna. Hins vegar byggði að baki reglunni það sjónarmið að með slíku fyrirkomulagi væri betur en ella stuðlað að því að ríkið ætti kost á sem flestum færum og hæfum umsækjendum þegar ráðið væri í starf. Umboðsmaður taldi að það leiddi af ákvæðum laga nr. 70/1996 að forstöðumenn ríkisstofnana hefðu nokkurt svigrúm á grundvelli stjórnunarheimilda sinna til að ákveða hvort tiltekin viðfangsefni á vegum stofnunar væru skilgreind sem laust starf sem félli undir auglýsingaskyldu 7. gr. laganna eða hvort þau væru felld undir störf starfsmanna sem fyrir væru hjá stofnun. Stjórnunarheimildir forstöðumanns kynnu þó að takmarkast annars vegar af reglum um réttindi starfsmanna stofnunarinnar og hins vegar af almennum reglum sem giltu um starfsemi hins opinbera. Þannig bæri forstöðumönnum ríkisstofnana að virða þær skorður sem settar væru með ákvæðum laga nr. 70/1996 um auglýsingaskylduna og þau sjónarmið sem af þeim ákvæðum yrðu leidd. Taldi umboðsmaður að því væri nauðsynlegt að taka til þess sérstaka afstöðu hverju sinni hvort þau viðfangsefni sem starfsmanni væru falin væru þess eðlis að þau fælu í reynd í sér nýtt starf sem telja yrði laust í skilningi ákvæða laga nr. 70/1996 og reglna nr. 464/1996. Eftir að hafa rakið atvik málsins og skýringar sýslumanns taldi umboðsmaður að þegar horft væri til þess hvernig sýslumaður hefði ákveðið að skipuleggja og skilgreina þau verkefni deildarstjóra innheimtumiðstöðvar þá yrði ekki annað ráðið en að sýslumaður hefði ákveðið að stofna til nýs starfs hjá embættinu, sem skylt væri að auglýsa. Af þeirri ástæðu taldi umboðsmaður jafnframt að óheimilt hefði verið að ráða í starfið án undangenginnar auglýsingar þar sem öllum sem áhuga hefðu á starfinu væri gefinn kostur á að leggja fram umsókn. Beindi umboðsmaður þeim tilmælum til sýslumannsins á Blönduósi að hann tæki framvegis mið af þeim sjónarmiðum sem rakin væru í álitinu við ráðningu í störf á vegum embættisins og þá jafnframt við ráðstöfun á starfi deildarstjóra innheimtumiðstöðvarinnar við lok gildandi ráðningarsamnings þess sem gegndi því starfi.

SUA 2008:130. Álit umboðsmanns Alþingis 17. nóvember 2008 í máli nr. 5129/2007. Ráðning í starf hjá Háskólanum á Akureyri. Andmælaréttur. Rannsóknarreglan. Skráning munnlegra upplýsinga. Vandaðir stjórnsýsluhættir. Viðurlög við brotum á stjórnsýslulögum.

A kvartaði vegna málsmeðferðar ríkisstofnunarinnar X í tengslum við ráðningar í tvö störf sem hún sótti um hjá U-sviði X vorið 2007. Í kjölfar umsóknanna átti A samskipti við forstöðumann U-sviðs X, en var ekki boðuð í starfsviðtöl og var síðan tilkynnt bréflaga að ekki hefði verið hægt að verða við umsóknum hennar.

SUA 2008:120. Álit umboðsmanns Alþingis 28. janúar 2008 í máli nr. 4699/2006. Skipun í embætti lögregluvarðstjóra. Rannsóknarregla. Álitsumleitan. Jafnrétti kynjanna. Sjónarmið sem ákvörðun verður byggð á.

A kvartaði vegna ákvörðunar ríkislögreglustjóra um að skipa Y í starf lögregluvarðstjóra við embætti sýslumannsins á X. Gerði A meðal annars athugasemdir við að sá sem ráðinn var hefði ekki

búið yfir eins víðtækri starfsreynslu og hann, auk þess að hafa styttri starfsaldur. Umboðsmaður rakti að þótt vald til þess að veita embætti lögreglumanna væri í höndum ríkislögreglustjóra, sbr. 4. mgr. 28. gr. lögreglulaga nr. [90/1996](#) hefði það tíðkast að viðkomandi lögreglustjóraembætti sem staða er auglýst hjá hefði að mestu leyti umsjón með undirbúningi að skipun og setningu lögreglumanna. Var þessu fyrirkomulagi lýst á þann veg í skýringum ríkislögreglustjóra til umboðsmanns að umsóknum væri skilað til viðkomandi lögreglustjóra sem færi yfir þær, hann eða starfsmaður hans ræddi við umsækjendur og sendi síðan gögn málsins til ríkislögreglustjóra ásamt umsögn eða tillögu um hverjum skyldi veitt viðkomandi starf. Ríkislögreglustjóri tæki síðan ákvörðun um veitingu starfsins. Umboðsmaður benti á að í framkvæmd virtist almennt farið eftir umsögnum eða tillögum lögreglustjóra við veitingu starfs innan lögreglu, enda þótt engin lagaskylda hvíldi á ríkislögreglustjóra til að afla slíkrar umsagnar, auk þess sem umsagnir lögreglustjóra væru ekki bindandi fyrir ríkislögreglustjóra við ákvörðun hans. Umboðsmaður benti á að hvað sem liði þessu fyrirkomulagi þá væri það ríkislögreglustjóri sem að lögum bæri ábyrgð á því að ákvörðun um stöðuveitingu yrði lögmæt og forsvaranleg í ljósi gagna máls og að málið væri nægjanlega upplýst, sbr. 10. gr. [stjórnsýslulaga](#), enda væri það hann sem fer með veitingarvaldið en ekki viðkomandi lögreglustjóri. Umboðsmaður taldi að sú umsögn sem sýslumaðurinn á X hafði látið ríkislögreglustjóra í té við undirbúning að skipun í starf lögregluvarðstjóra hefði vegna skorts á rökstuðningi ekki getað komið ríkislögreglustjóra að viðunandi gagni við samanburð hans á milli umsækjenda eða leyst hann að neinu leyti undan því að sinna þeirri skyldu 10. gr. [stjórnsýslulaga](#) að rannsaka málið nægjanlega áður en ákvörðun var tekin í því. Rakti umboðsmaður í því sambandi atriði úr umsögn sýslumanns og lutu að heildarmati hans á umsækjendum. Taldi umboðsmaður ekki verða séð að þar kæmi fram sú lýsing á rannsókn sýslumanns á málinu eða sá rökstuðningur að baki ályktunum hans að umsögnin hafi að þessu leyti getað komið ríkislögreglustjóra að gagni við samanburð hans á milli umsækjenda. Benti umboðsmaður á að umsögnin hefði í reynd verið tillaga sýslumannsins um hvern úr hópi umsækjenda skyldi skipa í stöðuna. Umboðsmaður féllst á að ríkislögreglustjóri hefði á grundvelli umsókna og gagna sem þeim fylgdu getað gert fullnægjandi samanburð á starfsreynslu og menntun umsækjenda með tilliti til þess hvernig hún kæmi til með að nýtast þeim í varðstjórastarfinu og hvern úr hópi umsækjenda hann teldi hæfastan á þeim grundvelli. Öðru máli gegndi hins vegar um mat á þáttum sem lytu að persónulegri starfshæfni en ekki hefði verið aflað upplýsinga að þessu leyti um aðra umsækjendur en þann sem fékk starfið. Var það álit umboðsmanns að þetta fæli í sér annmarka á undirbúningi ákvörðunar í málinu af hálfu ríkislögreglustjóra. Þá gerði umboðsmaður athugasemd við að af hálfu ríkislögreglustjóra hefði ekki komið skýrt fram hvort ákvörðun hans um skipun í umrædda stöðu var byggð á því að í hópi umsækjenda hefðu karl eða karlar og kona verið jafnhæf til starfsins og kona hefði því átt rétt til starfsins á grundvelli þeirrar undantekningar- og forgangsreglu sem Hæstiréttur hefur mótað um túlkun á ákvæðum jafnréttis laga, nú laga nr. [96/2000](#), sem víki frá hinum almennu jafnræðisreglum stjórnarskrár og stjórnsýslulaga. Umboðsmaður taldi að stjórnvald þyrfti með skýrum og ákveðnum hætti að gera grein fyrir því ef ákvörðun um ráðningu í starf hefði verið ráðið til lykta á grundvelli þessarar reglu. Í þeim tilvikum væri ekki fullnægjandi að vísa aðeins til þess hvert væri hlutfall kvenna í ákveðnum störfum og að dómaframkvæmd um túlkun jafnréttis laga hefði verið höfð til hliðsjónar. Þá beindi umboðsmaður þeim tilmælum til ríkislögreglustjóra að embætti hans samræmði og leiðbeindi lögreglustjórum og sýslumönnum með ákveðnum hætti um þann undirbúning sem fram færi hjá einstökum lögregluembættum til undirbúnings ákvörðun ríkislögreglustjóra um skipun í starf lögreglumanns, m.a. um hvaða reglna stjórnsýsluréttarins þyrfti að gæta við þennan undirbúning, svo og í hvaða formi ríkislögreglustjóri óskaði eftir að lögreglustjórar létu honum í té umsögn og/eða tillögu um umsækjendur.

SUA 2007:131. Álit umboðsmanns Alþingis 6. febrúar 2007 í máli nr. [4456/2005](#). Sviðsstjórar á Landspítala. Valdmörk. Valdframsal. Auglýsing.

Læknarnir A, B og C leituðu til umboðsmanns og kvörtuðu yfir skipuriti L og starfslýsingum sviðsstjóra á sjúkrahúsinu. Gerðu læknarnir athugasemdir við að staða sviðstjóra, verksvið þeirra og ábyrgð stönguðust á við lögbundið verksvið yfirlækna á sjúkrahúsinu, sbr. 5. mgr. 29. gr. laga nr. [97/1990](#), um heilbrigðisþjónustu. Töldu A, B og C að verksvið yfirlækna takmarkaðist ekki við lækningar samkvæmt lögum heldur væri yfirlæknum þar einnig ætlað að koma að rekstri og fjármálum þeirrar starfseiningar sem þeir væru yfirlæknað við. Lutu athugasemdir læknanna að því að gerðar

hefðu verið breytingar á störfum og verksviði yfirlæknanna sem að samrýmdust ekki lögum að þessu leyti. Þá voru af hálfu A, B og C gerðar athugasemdir við að ráðið hefði verið í stöður sviðsstjóra án þess að þær hefðu verið auglýstar og að það hæfnismat hefði verið farið fram sem lögum samkvæmt væri krafist að yfirlæknar hefðu staðist. Loks beindust athugasemdir A, B og C að málsmeðferð heilbrigðis- og tryggingamálaráðuneytisins í tilefni af erindum þeirra.

SUA 2005:108. Álit umboðsmanns Alþingis 15. júlí 2005 í máli nr. 3977/2003. Ráðning sérfræðings á sviði framleiðslu- og markaðsmála í landbúnaðarráðuneytinu. Boðun í viðtöl. Skráning munnlegra upplýsinga. Skilyrði um sérmenntun. Starfsreynsla. Auglýsing.

Sjá við [5.](#) gr.

SUA 2005:117. Álit umboðsmanns Alþingis 30. maí 2005 í máli nr. 4205/2004. Skipun í embætti rektors Landbúnaðarháskóla Íslands. Sérstakt hæfi. Sjónarmið sem ákvörðun verður byggð á. Rannsóknarreglan. Skráning munnlegra upplýsinga. Rökstuðningur.

Sjá einnig hrd. í máli nr. [686/2008](#) og álit kærunefndar jafnréttismála 29. desember 2005 í málum nr. [7/2005](#) og [2/2005](#).

A kvartaði yfir skipun B í embætti rektors L. Í kvörtuninni voru gerðar ýmsar efnislegar athugasemdir við þær skýringar sem komu fram í rökstuðningi landbúnaðarráðherra fyrir ákvörðuninni og talið að ekki hafi verið gætt að rannsóknarreglu 10. gr. [stjórnsýslulaga](#) nr. 37/1993 við undirbúning hennar. Þá taldi A líklegt að ráðherra hefði verið vanhæfur til að taka umrædda ákvörðun vegna persónulegra vinatengsla hans við B í gegnum sameiginlegan áhuga á íslenska hestinum. Í því sambandi vísaði A m.a. til blaðagreinar þar sem haft var eftir ráðherra að B væri „ágætur vinur“ sinn og að hann ætti marga aðra vini og kunningja í hópi umsækjenda.

SUA 2004:143. Álit umboðsmanns Alþingis 1. september 2004 í máli nr. 3956/2003. Ráðning í starf deildarsérfræðings hjá samgönguráðuneytinu. Auglýsingaskylda.

Umboðsmaður tók til sérstakar athugunar hvort B hefði verið falið að gegna umræddu starfi áður en umsóknir bárust og þá hvort auglýsingin kynni að hafa verið birt einungis til málamynda. Umboðsmaður dró þá ályktun af ákvæðum [7.](#) gr. starfsmannalaga og [2.](#) gr. reglna nr. [464/1996](#), um auglýsingar á lausum störfum að stjórnvöldum væri óheimilt að ráða tiltekinn einstakling til starfa með fyrirvara að starfið yrði síðar auglýst laust til umsóknar nema að einhver undantekning [2.](#) gr. reglnanna ætti við þegar ráðningin ætti sér stað. Ekki var ráðið að þær undantekningar ættu við.

SUA 2003:128. Álit umboðsmanns Alþingis 12. desember 2003 í máli nr. 3878/2003. Möguleikar Flugmálastjórnar til þess að færa flugumferðarstjóra í önnur störf án auglýsingar.

Sjá einnig við [19.](#) gr.

Félag íslenskra flugumferðastjóra lagði fram kvörtun til umboðsmanns Alþingis út af framkvæmd Flugmálastjórnar Keflavíkurflugvallar á auglýsingum á störfum flugumferðarstjóra hjá flugumferðarþjónustunni á Keflavíkurflugvelli. Fram kom að um áralangt bil hafði verið stuðst við þá framkvæmd að auglýsa í flugturni umrædd störf laus til umsóknar. Jafnframt því að þeim sem höfðu heimild til að gegna starfinu var gefinn kostur á að sækja um. Umboðsmaður tók fram að þó svo að um væri að ræða afmarkaðan hóp aðila sem gæti sinnt starfinu veitti það út af fyrir sig ekki heimild til að víkja frá ákvæðum [7.](#) gr. stml. um auglýsingaskyldu. Í skýringum flugmálastjórnar kom fram að þar sem gerð hefði verið athugasemd við framkvæmdina hefði verið ákveðið að endurskoða hana. Í þeirri endurskoðun yrði tekin afstaða til þess hvort auglýsa ætti allar lausar stöðu á vefsvæðinu starfatorg.is, hvort stofnunin setti sérreglur um auglýsingar, skv. 2. másl. 2. mgr. [7.](#) gr. laganna eða þá að starfsmenn yrðu færðir til innan stofnunar með heimild í [19.](#) gr. starfsmannalaga. Vegna afstöðu flugmálastjórnar ákvað umboðsmaður að benda á afstöðu sína til fáeinna atriða sem vörðuðu túlkun á [2.](#) mgr. [7.](#) gr. stml. um auglýsingar á lausum störfum. Í því sambandi benti umboðsmaður á að ákvæðið og þ. á m. hvort settar yrðu sérstakar reglur yrði þó að skýra í ljósi annarra ákvæða starfsmannalaga og þá einkum [19.](#) gr. laganna. Þyrfti þá að hafa í huga að skylda til að auglýsa starf ætti aðeins við ef umrætt starf væri laust í merkingu [7.](#) gr. stml. Hvort starf teldist laust væri að ýmsu

leyti komið undir aðstæðum og aðstöðu forstöðumanns. Vísaði umboðsmaður þar til álits síns í málum nr. [3684/2003](#) og [3714/2003](#).

Álit umboðsmanns Alþingis 4. apríl í máli nr. 3630/2002 (óbirt). Auglýsing og ráðning kennara við ATS-skóla flugmálasviðs Flugmálastjórnar Íslands.

A kvartaði yfir ráðningu í störf kennara við ATS-skóla flugumferðarsviðs Flugmálastjórnar Íslands. Störfin höfðu verið auglýst í flugstjórnarmiðstöð flugmálastjórnar en ekki samkvæmt 2. mgr. 7. gr. stml. og reglum nr. [464/1996](#) þar sem þær höfðu ekki verið birtar í dagblaði sem gefið var út á landsvísu. Ekki var á því byggt af hálfu flugmálastjórnar að um breytingu á verkswiði umræddra starfsmanna, skv. 19. gr. stml. hefði verið að ræða. Störfin hefðu því verið laus til umsóknar og skylt hafi verið að auglýsa þau opinberlega.

SUA 2003:127. Álit umboðsmanns Alþingis 2. september 2003 í máli nr. 3736/2003. Skipun þriggja tollvarða hjá tollstjóranum í Reykjavík. Heimild til flutnings embættismanns. Auglýsingaskylda.

Sjá einnig við [5.](#) gr.

A, B og C heldu því m.a. fram að auglýsing starfs tollvarðar hefði verið til málamynda. Umboðsmaður tók fram að lög nr. 70/1996 legðu aðeins þá skyldu á ríkisstofnanir að auglýsa starf að það væri laust í merkingu 7. gr. þeirra laga. Tollverðir væru embættismenn og heimilt væri á grundvelli 36. gr. laganna að flytja mann í embætti án þess að það væri auglýst laust til umsóknar. Var það mat umboðsmanns að miðað við þau gögn sem lágu fyrir í málinu gæti hann ekki séð annað en að heimilt hefði verið að flytja þann tollvörð sem valinn var úr því starfi sem hann gegndi hjá tollstjóranum í umrætt starf hjá sama embætti án þess að auglýsa það laust til umsóknar.

SUA 2003:125. Álit umboðsmanns Alþingis 1. júlí 2003 í máli nr. 3684/2003 og 3714/2003. Ráðning í starf innkaupastjóra við sjúkrahús. Breytingar á störfum. Auglýsingaskylda.

Í breytingum sem sjúkrahúsið X gerði á innra skipulagi stofnunarinnar fólst m.a. að tiltekin verkefni A, innkaupafulltrúa, voru færð til innkaupastjóra og hann gerður að undirmanni hans. A taldi að hann hefði í raun gegnt þessu starfi og að framhjá sér hefði verið gengið þegar C var fluttur í starfið á grundvelli 36. gr. stml. Að því er varðaði skyldu til þess að auglýsa umrætt starf laust til umsóknar tók umboðsmaður fram að forstöðumenn ríkisstofnana ættu á grundvelli stjórnunarheimilda að nokkru marki mat um það hvort tiltekin viðfangsefni væru skilgreind sem laust starf eða hvort þau væru felld undir starfssvið starfsmanna sem fyrir væru hjá stofnuninni. Þá væri ekki sjálfgefið að þegar nýtt starf yrði til að það væri auglýst laust til umsóknar heldur kynni að vera unnt að haga breytingunum með þeim hætti að starfsmaður sem fyrir væri hjá stofnuninni tæki yfir þau verkefni sem féllu undir hið nýja starf og annað starf en stofnaðist yrði auglýst. Umboðsmaður féllst ekki á að í 36. gr. stml. fælist heimild til þess að flytja embættismann í almennt starf hjá ríkinu og að slíkt viki til hliðar skyldu til þess að auglýsa almennt starf skv. 2. mgr. 7. gr. stml. Þegar litið var til þess að um nýtt starf var að ræða og að sjúkrahúsið hafði lýst því yfir að það hafði stefnt að því að fá til starfsins einstakling sem hefði víðtæka stjórnunarreynslu innan heilbrigðisstofnana eða menntun á háskólastigi sem nýttist til starfsins, til að gegna hinu nýja starfi, taldi umboðsmaður að þessi atriði bentu til þess að starfið hefði verið laust til umsóknar skv. 1. mgr. 2. gr. reglna nr. [464/1996](#) enda væri ekki séð að nokkur hefði átt lagalegt tilkall til starfsins.

SUA 2001:157. Álit umboðsmanns Alþingis 15. nóvember 2001 í málum nr. 3091/2000 og 3215/2001. Efni auglýsinga. Aðgangur umsækjanda að gögnum.

A sótti um starf hjá opinberri stofnun sem auglýst var í Morgunblaðinu. Í auglýsingunni var þess ekki getið um hvaða stofnun væri að ræða. Svarbréf stofnunarinnar til A var óundirritað og af efni þess var ekki hægt að greina hvaða opinbera stofnun átti í hlut. Umboðsmaður benti á að skv. 4. gr. reglna nr. [464/1996](#), um auglýsingar á lausum störfum, væri m.a. gerð sú krafa að í auglýsingu komi fram hver veiti nánari upplýsingar um starf og hvert umsókn eigi að berast. Þá bæri í auglýsingu að greina frá því hvaða starf/starfssvið væri um að ræða og hver stjórnunarleg staða þess innan stofnunar

eða ríkisfyrirtækis væri. Taldi umboðsmaður ótvírætt að af þessum kröfum leiddi að í auglýsingu bæri að geta þess hvaða ríkisstofnun eða ríkisfyrirtæki ætti í hlut. Umboðsmaður taldi að ekki hefði verið heimilt að heita umsækjendunum fullum trúnaði í auglýsingunni og vísaði þar til álits síns í máli nr. [2793/1999](#). Þá var það niðurstaða hans að sú leynd sem hvíldi á því hvaða stjórnvald ætti hlut að máli á öllum stigum málsins, allt frá birtingu auglýsingar þar til ákvörðunin var tilkynnt A, hefði verið andstæð lögum og hefði torvelað því að A fengi notið réttinda samkvæmt stjórn-sýslulögum. Þá hefði stofnuninni borið að varðveita upplýsingar um nöfn, heimilisföng og starfsheiti allra umsækjenda um umrætt starf og láta A í té upplýsingar um nöfn og heimilisföng þeirra í samræmi við óskir hans, sbr. 4. tölul. 4. gr. [upplýsingalaga](#) nr. 50/1996 og 3. mgr. 7. gr. stml. Synjun stofnunarinnar um að veita A aðgang að umsóknum B og C, sem ráðin voru til starfa í umræddu tilviki, byggðist á 17. gr. [stjórn-sýslulaga](#). Umboðsmaður benti á að meta bæri upplýsingar í einstökum gögnum með tilliti til þeirra andstæðu hagsmuna sem uppi væri í hverju tilviki. Féllst umboðsmaður á að á grundvelli 16. og 17. gr. [stjórn-sýslulaga](#) væri stjórnvaldi heimilt að takmarka aðgang umsækjanda að upplýsingum sem aflað hefði verið um aðra umsækjendur vegna einkahagsmuna þeirra. Þá benti hann á að í 2. mgr. 16. gr. [stjórn-sýslulaga](#) væri sú meginregla lögfest að ef skjal hefði aðeins að hluta að geyma upplýsingar, sem aðili ætti ekki rétt til aðgangs að, skyldi veita honum aðgang að öðru efni skjalsins. Eftir að hafa kynnt sér umræddar umsóknir með hliðsjón af framangreindu taldi umboðsmaður að ekki hafi verið heimilt að synja A um aðgang að þeim að öðru leyti en því er laut að mati meðmælenda á starfshæfni B og C, mati á framgöngu þeirra í starfsviðtali, ljósmyndum af þeim og upplýsingum um fjölskylduhagi.

SUA 2001:153. Álit umboðsmanns Alþingis 18. apríl 2001 í máli nr. [2992/2000](#). Ráðning í afleysingastarf félagsráðgjafa. Auglýsingaskylda. Rökstuðningur.

Ekki hafði verið skylt að auglýsa starfið þar sem það taldist afleysingastarf, skv. 2. tölul. 2. mgr. 2. gr. reglna nr. [464/1996](#). Eftir sem áður yrði að telja slíka ákvörðun stjórnvaldsákvörðun í skilningi 2. mgr. 1. gr. [stjórn-sýslulaga](#). Umboðsmaður gagnrýndi að í tilkynningu til A um niðurstöðu sjúkrahússins hefði henni ekki verið leiðbeint um rétt hennar til að fá ákvörðunina rökstudda, sbr. 1. tölul. 2. mgr. 20. gr. [stjórn-sýslulaga](#). Umboðsmaður gagnrýndi einnig efni rökstuðningsins. Hefði hann ekki verið í samræmi við 1. og 2. mgr. 22. gr. [stjórn-sýslulaga](#), en engin grein hefði verið gerð fyrir hvaða atriði skiptu mestu varðandi starfshæfni B með hliðsjón af þeim sjónarmiðum sem byggt var á við matið.

SUA 2000:106. Álit umboðsmanns Alþingis 21. nóvember 2000 í máli nr. [2787/1999](#). Ráðning í starf sérfræðings á rannsóknarstofnun. Aðgangur umsækjanda að upplýsingum. Skráning munnlegra upplýsinga. 3. mgr. 7. gr. stml. Andmælaréttur

Ráðið var að upplýsingar sem aflað var munnlega um A hefðu ekki haft verulega þýðingu við úrlausn málsins. Hefðu þær eingöngu staðfest það sem þegar lá fyrir í gögnum málsins. Var því ekki unnt að fullyrða að nauðsynlegt hefði verið að veita A kost á því að koma að athugasemdum sínum við þær upplýsingar samkvæmt 13. gr. [stjórn-sýslulaga](#). Upplýsinga hafði verið aflað með starfsviðtölum og þær nýttar til þess að draga ályktanir um lipurð, þjónustulund og starfshæfni umsækjanda. Umboðsmaður var þeirrar skoðunar að starfsviðtöl gætu varpað ljósi á persónuleg atriði sem skiptu máli við mat á starfshæfni umsækjenda. Skrá bæri niður þær upplýsingar sem þýðingu hefðu við úrlausn málsins við framkvæmd viðtalanna skv. 23. gr. [upplýsingalaga](#) nr. 50/1996. Umsækjandi ætti ávallt rétt á aðgangi að gögnum sem yrðu til í kjölfar slíkra starfsviðtala á grundvelli 15. gr. [stjórn-sýslulaga](#) nema undantekningar 16. eða 17. gr. laganna ættu við. Þá ætti aðili máls rétt á aðgangi að vinnuskjölum stjórnvalda skv. 3. tölul. 16. gr. [stjórn-sýslulaga](#) geymdu þau endanlega ákvörðun um afgreiðslu máls eða upplýsingar sem ekki yrði aflað annars staðar frá. Almennt væri ekki hægt að heita umsagnaraðila trúnaði um að upplýsingar, er þeir veittu, yrðu ekki lagðar fyrir þann umsækjanda sem þær vörðuðu. Umboðsmaður tók fram að allir sem þess óskuð ættu rétt á að fá upplýsingar um nöfn, heimilisföng og starfsheiti allra umsækjenda eftir að umsóknarfrestur væri liðinn skv. 4. tölul. 4. gr. [upplýsingalaga](#) og 3. mgr. 7. gr. stml. Umsækjandi kynni á hinn bóginn að eiga ríkari rétt til upplýsinga um aðra umsækjendur skv. 15. gr. [stjórn-sýslulaga](#), sbr. þó 16. og 17. gr.

SUA 2000:111. Álit umboðsmanns Alþingis 21. nóvember 2000 í máli nr. 2826/1999. Auglýsing embættis skrifstofustjóra á lyfjamálaskrifstofu heilbrigðis- og tryggingamálaráðuneytisins. Umsókn berst að liðnum umsóknarfresti. Setning í embætti.

Kvörtun A laut að því að umsókn er barst eftir að umsóknarfrestur var liðinn var tekin gild og sá umsækjandi settur í embættið. Umboðsmaður tók fram að ekki hefði verið skylt að auglýsa embættið þar sem ætlunin var að setja í það í forföllum annars embættismanns. Það var á hinn bóginn gert og því ætti að fylgja þeim meginreglum sem giltu um umsóknarfrest. Umboðsmaður rakti ákvæði eldri laga og vék að þeirri breytingu sem gerð hafði verið með stml. að ekki væri lengur gert ráð fyrir því að heimilt væri að líta til umsókna sem bærust að liðnum umsóknarfresti. Umboðsmaður taldi að heimilt hefði verið að auglýsa starfið á ný eða framlengja umsóknarfrestinn.

SUA 2000:108. Álit umboðsmanns Alþingis 20. nóvember 2000 í máli nr. 2793/1999. Ráðning í starf deildarstjóra launavinnslu hjá Sjúkrahúsi Reykjavíkur. Aðstoð ráðningarfyrtækis. 3. mgr. 7. gr. stml.

Þegar ríkið tók við rekstri og stjórn Sjúkrahúss Reykjavíkur taldist A ríkisstarfsmaður í skilningi starfsmannalaga. Það var ekki talið fara í bága við 10. gr. [stjórnsýslulaga](#) um rannsóknarskyldu stjórnvalda eða jafnræðisreglu 11. gr. sömu laga að þeim tveimur umsækjendum sem hæfastir þóttu var gefinn kostur á að koma til viðtals til að veita frekari upplýsingar og skýra mál sitt. Vísaði umboðsmaður til þess að fullnægjandi upplýsingar kynnu að koma fram í umsóknum og fylgigögnum þeirra. Þá gæti handhafi veitingarvalds verið í vafa um hverjir tveir eða fleiri úr hópi umsækjenda kæmu helst til greina. Væri lögmætt að gefa þeim sérstaklega kost á því að skýra mál sitt og veita frekari upplýsingar. Ekkert talið því til fyrirstöðu að opinberir aðilar leituðu atbeina ráðningarfyrtækis við undirbúning ráðningar. Það leysti á hinn bóginn handhafa veitingarvalds ekki undan þeim skyldum sem á honum hvíldu við meðferð slíkra mála. Það stóðst ekki ákvæði 4. tölul. 4. gr. [upplýsingalaga](#), 3. mgr. 7. gr. stml. og 15. gr. [stjórnsýslulaga](#), sbr. þó undantekningu 16. og 17. gr. sömu laga að heita umsækjendum um opinbert starf hjá ríkinu því að farið yrði með umsókn sem trúnaðarmál.

SUA 2000:117. Álit umboðsmanns Alþingis 5. september 2000 í máli nr. 2850/1999. Framlenging setningar forstjóra Flugstöðvar Leifs Eiríkssonar um eitt ár. Auglýsingaskylda.

Niðurstaða umboðsmanns varð sú að utanríkisráðherra hefði ekki átt þess kost, eins og atvikum var háttað, að framlengja setningu B í embættið til reynslu án þess að auglýsa það laust til umsóknar þar sem efnisleg afstaða yrði tekin til þeirra umsókna sem bærust á grundvelli málefnalegra sjónarmiða.

SUA 2000:109. Álit umboðsmanns Alþingis 22. júní 2000 í máli nr. 2795/1999. Setning tveggja tollvarða á Keflavíkurflugvelli. Krafa um sérmenntun. Skráning munnlegra upplýsinga 23. gr. [upplýsingalaga](#).

Við túlkun á því hvort sú menntun, er þeir sem settir voru í störf, gæti talist sambærileg námi við tollskóla taldi umboðsmaður að taka bæri mið af þeim markmiðum sem að væri stefnt með lagakröfum um menntun tollstarfsmanna auk þess sem líta þyrfti til eðlis þess náms sem fram færi við tollskólann. Taldi umboðsmaður ljóst að markmiðum með námi við tollskólann yrði hvorki náð með iðnmenntun né stúdentsprófi eða námi í óperusöng. Var það niðurstaða umboðsmanns að slík menntun gæti ekki talist sambærileg námi við tollskólann. Umboðsmaður benti á að af ákvæðum 7. og 10. gr. [stjórnsýslulaga](#) leiddi m.a. að væru upplýsingar í umsókn eins umsækjanda ófullnægjandi að mati stjórnvalds til þess að unnt væri að viðhafa samræmt mat á umsóknum á grundvelli þeirra sjónarmiða sem ákveðið hefði verið að byggja á bæri honum að eigin frumkvæði að óska eftir ítarlegri upplýsingum frá umsækjanda. Umboðsmaður benti einnig á að umsagna sem aflað hafði verið munnlega um A og B hjá aðila sem þekkti til starfa þeirra hefði átt að skrá niður, sbr. 23. gr. [upplýsingalaga](#). Lutu þessar upplýsingar m.a. að meintum örðugleikum í samskiptum A og B við yfirmenn sína og frammistöðu þeirra í störfum sem og námi. Þar sem upplýsingar höfðu verulega þýðingu við úrlausn málsins taldi umboðsmaður að sýslumanni hefði borið að tilkynna þeim A og B

um þær og gefa þeim kost á að koma athugasemdum sínum við þær í samræmi við 13. gr. [stjórnsýslulaga](#).

SUA 2000:101. Álit umboðsmanns Alþingis 7. apríl 2000 í máli nr. 2630/1998. Auglýsing á starfi deildarstjóra búnaðarsviðs landbúnaðarráðuneytisins. Skyldubundið mat.

Skilyrði auglýsingar um langa og víðtæka reynslu við stjórnunarstörf í framleiðslu og félagsmálum landbúnaðarins og stjórnsýslu hans voru talin ganga nokkru lengra en svo að heimilt hefði verið að gera það að almennu hæfisskilyrði. Hefði orðalag auglýsingar því verið til þess fallið að þrengja mat ráðuneytisins meira en samrýmst gæti þeim lagasjónarmiðum sem almenn hæfisskilyrði til opinbers starfs byggðust á. Þótt heimilt hefði væri samkvæmt reglum [464/1996](#) að gefa til kynna í auglýsingu hvaða sjónarmiðum handhafi veitingarvalds hygðist beita við úrlausn á viðkomandi máli taldi umboðsmaður það ekki samrýmst sjónarmiðum, að baki skyldu stjórnvalda að auglýsa laus störf, að orða líkar auglýsingar sem fortakslaut skilyrði til að umsækjandi fengi starfið.

SUA 1999:165. Álit umboðsmanns Alþingis 2. nóvember 1999 í máli nr. 2699/1999. Setning í stöðu lögreglufulltrúa við embætti ríkislögreglustjóra.

A hafði ekki verið kallaður í viðtal. Taldi A að stöðunni hefði verið ráðstafað áður en hún var auglýst og að ekki hefði verið gætt fyrir mæla 20. gr. [stjórnsýslulaga](#) um leiðbeiningar við birtingu ákvörðunarinnar. Í niðurstöðu umboðsmanns er fundið að því að ekki hafi verið aflað upplýsinga frá A um tölvuþekkingu hans. Einnig gagnrýnt að ekki hafi verið gætt ákvæða 20. gr. [stjórnsýslulaga](#) um leiðbeiningar á rétti til rökstuðnings.

SUA 1999:159. Álit umboðsmanns Alþingis 2. nóvember 1999 í máli nr. 2685/1999. Aðgangur að ljósritum málsskjala vegna ráðningar í starf verkefnisstjóra Rannsóknarstofnunar Kennaraháskóla Íslands.

Niðurstaða umboðsmanns var sú að A ætti rétt á öllum gögnum sem vörðuðu ráðningu í viðkomandi starf nema undantekningarákvæði 17. gr. [stjórnsýslulaga](#) ætti við einhvern hluta þeirra. Taldi umboðsmaður ljóst að rektor hefði ekki lagt slíkt mat á upplýsingarétt A.

SUA 1999:134. Álit umboðsmanns Alþingis 4. júní 1999 í máli nr. 2202/1997. Skipun í embætti skólustjóra Listdanskóla Íslands. Auglýsing á lausum störfum. Álitsumleitan. Sjónarmið sem ákvörðun verður byggð á. Birting stjórnvaldsákvörðunar. Leiðbeiningarskylda.

Sjá reifun við [6.](#) gr.

SUA 1996:352. Álit umboðsmanns Alþingis 15. október 1996 í máli nr. 1611/1995. Ráðning yfirlæknis geðdeildar á Landspítala. Auglýsing á lausum stöðum. Flutningur úr einni stöðu í aðra.

Geðlæknafélag Íslands kvartaði yfir því að staða yfirlæknis geðdeildar Landspítala hefði ekki verið auglýst laus til umsóknar, áður en X var skipaður til að gegna henni. Af hálfu heilbrigðis- og tryggingamálaráðuneytisins komu fram þær skýringar að um hefði verið að ræða breytingu á starfssviði X, sem fallið hefði undir 33. gr. laga nr. [38/1954](#), um réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins, en ekki hefði verið um lausa stöðu að ræða samkvæmt 5. gr. laganna. Umboðsmaður tók fram að breytingar á störfum ríkisstarfsmanna væru heimilar ef þær væru í samræmi við lög, byggðar á málefnalegum sjónarmiðum og ekki þyngrí í garð starfsmanna en nauðsyn bæri til, sbr. SUA 1994, bls. 10 og 11. Það hefði grundvallarþýðingu að stjórnvöld tækju skýra afstöðu til þess, á hvaða lagagrundvelli ætlunin væri að breyta störfum eða stöðu ríkisstarfsmanna, þar sem ólík sjónarmið ættu við um úrlausn mála eftir því á hvaða lagagrundvelli leyst væri úr þeim og ólíkar reglur giltu um meðferð slíkra mála. Umboðsmaður taldi ljóst að hér hefði verið um tilflutning í starfi að ræða, sbr. 4. mgr. 20. gr. stjórnarskrárinnar, sbr. 5. tölul. 4. gr. laga nr. [38/1954](#). Umboðsmaður vísaði til álits síns í máli nr. [1320/1994](#), um auglýsingu á lausum stöðum ríkisstarfsmanna, og þess sem þar kom fram, að svo virtist sem stöður væru oft ekki auglýstar þegar starfsmenn væru fluttir til í starfi í tilefni af skipulagsbreytingum hjá hinu opinbera, þótt berum orðum væri undanþága til þess ekki gerð í

lögnum. Hins vegar er í 2. máls. 1. mgr. [7.](#) gr. laga nr. 70/1996, um réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins, ákvæði þess efnis að heimilt sé að flytja menn til í embætti samkvæmt [36.](#) gr. laganna, án þess að embættið sé auglýst laust til umsóknar. Umboðsmaður tók fram að í ákvörðun um flutning starfsmanns úr einni stöðu í aðra fælist að ljóst væri hver hljóta skyldi stöðuna. Í slíkum tilvikum væri því tilgangslaust að auglýsa stöðuna, enda ekki verið að leita að umsækjanda um hana og væri auglýsing stöðu ósanngjörn gagnvart umsækjendum, sem vegna ákvörðunar um tilflutning kæmu ekki til álita við ráðningu í hana. Taldi umboðsmaður því að eðli málsins samkvæmt hefði borið að játa undantekningu frá ákvæðum 5. gr. laga nr. [38/1954](#) þegar um flutning úr einni stöðu í aðra væri að ræða.

SUA 1996:451. Álit umboðsmanns Alþingis 26. júní 1996 í máli nr. [1391/1995](#). Veiting stöðu umboðsmanns barna.

E og F kvörtuðu m.a. yfir því að A hefði komið að meðferð máls þess sem snerti veitingu stöðunnar með undirbúningi auglýsingar og með því að svara fyrirspurnum um stöðuna. Einnig eftir að hún sótti sjálf um stöðuna. Samkvæmt upplýsingum ráðuneytisins hætti A öllum afskiptum af meðferð málsins frá þeim tíma er umsókn hennar um stöðuna barst. Sem umsækjandi var hún orðin aðili málsins og því vanhæf til frekari meðferðar þess, sbr. 1. tölul. 1. mgr. 3. gr. [stjórnsýslulaga](#). Þeirri fullyrðingu A og ráðuneytisins varð ekki hnekkt, að hún hefði eftir þann tíma ekki haft afskipti af meðferð málsins. Hins vegar lágu fyrir upplýsingar um það að fyrirspurnum um gang málsins hefði verið beint til A. Taldi umboðsmaður að ráðuneytinu hefði verið óheimilt að vísa fyrirspurnum um veitingu stöðunnar til A. Haggaði það ekki þeirri niðurstöðu þótt A hefði ekki svarað fyrirspurnum, heldur vísað þeim áfram til ráðuneytisstjóra. Benti umboðsmaður á að þessi mistök ráðuneytisins hefðu verið til þess fallin að veikja traust umsækjenda á því að málefnalega yrði staðið að veitingu stöðunnar. Hins vegar varð ekki séð að þessi annmarki hefði haft áhrif á ákvörðun um veitingu stöðunnar og var hann því ekki til þess fallinn að hagga gildi ákvörðunarinnar.

SUA 1996:344. Álit umboðsmanns Alþingis 2. febrúar 1996 í máli nr. [1320/1994](#). Auglýsing á lausum stöðum ríkisstarfsmanna. Undirbúningur stjórnvaldsákvörðunar. Frumkvæðisathugun.

Á árinu 1995 tók umboðsmaður að eigin frumkvæði til athugunar framkvæmd Stjórnarráðs Íslands á 1. mgr. 5. gr. laga nr. [38/1954](#), um réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins, sem mælir fyrir um að lausar stöður ríkisstarfsmanna skuli auglýstar áður en þær eru veittar. Í álitinu er veitt yfirlit um helstu meginreglur um auglýsingu á lausum stöðum ríkisstarfsmanna.

SUA 1995:313. Álit umboðsmanns Alþingis 13. október 1995 í máli nr. [1097/1994](#). Réttur umsækjanda til nafnleynar. Aðgangur að upplýsingum hjá stjórnvöldum. Meinbugir á lögum.

A kvartaði yfir því, að dóms- og kirkjumálaráðuneytið tæki ekki við umsóknum manna um laus embætti, ef þeir óskuðu nafnleynar. A mótmælti túlkun ráðuneytisins á 5. gr. laga nr. [38/1954](#) og taldi að nafnbirting í fjölmiðlum þjónaði engum efnislegum tilgangi við meðferð máls. Taldi A að rannsóknarskylda veitingarvaldshafa krefðist ekki nafnbirtingar, og yrði nafnbirting að þoka fyrir hagsmunum umsækjanda um vernd upplýsinga um persónuleg málefni. Þá benti A á, að sami áskilnaður væri ekki gerður í öllum embættisauglýsingum stjórnarráðsins.

SUA 1992:151. Álit umboðsmanns Alþingis 10. september 1992 í máli nr. [382/1991](#). Skipun í embætti tollvarðar á Keflavíkurlflugvelli. Veiting á opinberri stöðu. Auglýsing á lausri stöðu. Undirbúningur og rannsókn máls. Almenn hæfisskilyrði. Mat á hæfni umsækjenda. Svör við umsóknum um auglýsta stöðu.

Sjá reifun við [6.](#) gr.

3.2. Álit kærunefndar jafnréttismála

Sjá reifun álita við [6.](#) gr.

4. Úrskurðir

4.1 Úrskurðir úrskurðarnefndar um upplýsingamál

Úrskurður úrskurðarnefndar um upplýsingamál 29. mars 2012 í máli nr. [413/2012](#).

Kærð var sú ákvörðun að Bankasýslu ríkisins um að synja beiðni um lista yfir nöfn, heimilisföng og starfsheiti allra umsækjenda um stöðu forstjóra B þar sem einnig komi fram upplýsingar um þá sem drógu umsókn sína til baka eftir að umsóknarfresti lauk. Kærandi óskaði einnig eftir því að nefndin úrskurðaði um hvort B hafi borið að birta lista yfir umsækjendur strax og umsóknarfresti loknum og hvort henni hafi verið heimilt að neita ríkisútvarpinu um aðgang að listanum þegar um hann var beðið. B ekki talið skylt að útbúa lista á þann hátt sem óskað var eftir þar sem líta yrði svo á að þegar einstaklingur sem sótt hefur um opinbert starf dregur umsókn sína til baka verði almennt að líta svo á að hann sé ekki lengur umsækjandi um starfið. Varðandi úrskurð um það hvort B hafi borið að birta lista yfir umsækjendur strax og umsóknarfresti var liðinn vísaði nefndin til þess að hér væri um að ræða almenna spurningu um túlkun upplýsingalaga sem ekki verði beint sérstaklega til nefndarinnar. Jafnframt taldi nefndin kæranda ekki hafa rétt til að bera mál undir nefndina er varðaði annan aðila en hann sjálfan, þ.e. ríkisútvarpið. Synjun var því staðfest.

Úrskurður úrskurðarnefndar um upplýsingamál 14. desember 2010 í máli nr. [A-346/2010](#).

Kærð var sú ákvörðun Íslandsstofu að synja um aðgang að gögnum um ráðningu framkvæmdastjóra Íslandsstofu. Gildissvið upplýsingalaga. Umsóknir um störf hjá ríki eða sveitarfélögum og gögn sem þær varða. Aðgangur veittur að upplýsingum um nöfn, heimilisföng og starfsheiti umsækjenda.

Úrskurður úrskurðarnefndar um upplýsingamál 29. apríl 2010 í máli nr. [A-335/2010](#).

Kærð var sú ákvörðun Sambands íslenskra sveitarfélaga að synja um upplýsingar um nöfn umsækjenda um starf sérfræðings í félagsþjónustu sveitarfélaga hjá Sambandi íslenskra sveitarfélaga og nöfn þeirra umsækjenda sem boðaðir voru í viðtal vegna starfsins. Gildissvið gagnvart stjórnvöldum. Stjórnvaldsákvörðun

Úrskurður úrskurðarnefndar um upplýsingamál 24. september 2009 í máli nr. [A-311/2009](#).

Kærð var sú ákvörðun félags- og tryggingamálaráðuneytisins að afhenda einungis upplýsingar um nöfn og stöðu umsækjenda um stöðu framkvæmdastjóra Svæðisskrifstofu málefna fatlaðra í Reykjavík en ekki upplýsingar um menntun umsækjenda um stöðuna. Umsóknir um störf hjá ríki eða sveitarfélögum og gögn sem þær varða. Synjun staðfest.

5. Dreifibréf fjármálaráðuneytisins

[Nr. 7/2002 Upphaf starfs](#) - Almennir ríkisstarfsmenn - Framkvæmd og túlkun á 2. mgr. [7.](#) gr. laga nr. 70/1996, um réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins, sbr. reglur nr. [464/1996](#) um auglýsingar á lausum störfum, sbr. reglur nr. 479/2002.

[Nr. 8/2002 Upphaf starfs](#) - Embættismenn- Framkvæmd og túlkun á 1. mgr. [7.](#) gr. laga nr. 70/1996.

III. KAFLI

Réttindi

8. gr.

Veita skal starfsmanni upplýsingar um skipunar eða ráðningarkjör þegar hann er skipaður eða ráðinn til starfa. Fjármálaráðherra skal setja nánari reglur²⁵ um framkvæmd þessa ákvæðis.

Hver sá er starf veitir getur sett starfsmanni erindisbréf, enda skal að jafnaði setja starfsmanni slík fyrirmæli ef hann óskar þess, hvort sem það varðar starf hans almennt eða einstaka grein þess eða greinar.

1. Lögskýringargögn

Ákvæðinu fylgdu svohljóðandi skýringar í greinargerð:

„Ákvæði 1. mgr. er efnislega samhljóða 3. gr. laga nr. [97/1974](#), um eftirlit með ráðningum starfsmanna og húsnæðismálum ríkisstofnana, nema nú nær ákvæðið til allra starfsmanna ríkisins en ekki einungis þeirra sem falla undir lög nr. [94/1986](#). Ákvæði þetta er í samræmi við þá stefnu sem sett er fram í tilskipum 91/533/EBE, um skyldu vinnuveitanda að skýra launþegum frá samningsskilmálum eða ráðningarfyrikomulagi svo sem vikið er að í 8. gr. þessa frumvarps.

Í 2. mgr. er fjallað um heimild veitingarvaldshafa til að setja starfsmanni erindisbréf og um rétt starfsmanns til að fá slíkt bréf, en sambærilegt ákvæði að finna í 6. gr. laga nr. [38/1954](#). Áréttá verður að mjög mikilvægt er að fyrirmæli um störf og starfsskyldur starfsmanna séu skýr og glögg, sbr. m.a. [SUA 89/104](#). Ekki er um efnisbreytingu að ræða, en orðalag er fært til samræmis við 1. gr. frumvarpsins“²⁶

2. Dómar

3. Álit

3.1 Álit umboðsmanns Alþingis

SUA 1999:157. Álit umboðsmanns Alþingis 18. nóvember 1999 í máli nr. [2680/1999](#). Áminning starfsmanns skattstjóra. Lögleg fyrirmæli yfirmanns. Andmælaréttur.

Samkvæmt starfslýsingu í erindisbréfum var A falið að sinna ýmsum tilfallandi verkefnum á skattstofunni. Sjá nánar við [19](#). gr.

SUA 1989:104. Álit umboðsmanns Alþingis 19. desember 1989 í máli nr. [53/1988](#). Fyrirmæli til starfsmanns um framkvæmd starfs.

Í febrúar 1985 hafði A, yfirverkfræðingi, verið fengin verkefni, einkum við virðingarmat mannvirkja sem féllu undir stofnunina og gagna- og bókaþvöslu. A skilaði forstöðumanni stofnunarinnar skýrslu um störf sín í júnímánuði 1986. Gerðar voru athugasemdir við störf A í bréfi,

²⁵ Reglur nr. [351/1996](#), um form ráðningarsamninga og skyldu til að upplýsa starfsmenn um ráðningarkjör, og ennfremur reglur nr. [413/1996](#), um skyldu til að upplýsa embættismenn um skipunarkjör.

²⁶ Alþt. 1995, A-deild, bls. 3147. Sjá einnig viðauka nr. II.

dags. 13. janúar 1987 og svaraði A þeim með bréfi, dags. 4. febrúar 1987. Þar óskaði A sérstaklega eftir því að störf sín hjá stofnuninni yrðu tekin til endurskoðunar og honum fengin störf við sitt hæfi. Í álitinu benti umboðsmaður m.a. á að miklu skipti að í störfum opinberra stofnana, að í samskiptum stjórnenda og starfsmanna væru fyrirmæli um störf og starfsskyldur starfsmanna skýr og glögg. Benti umboðsmaður þar á reglu 6. gr. laga nr. [38/1954](#) varðandi erindisbréf.

9. gr.

Starfsmenn eiga rétt á launum fyrir störf sín samkvæmt ákvörðun [kjararáð]²⁷, sbr. 39. gr., eða samkvæmt kjarasamningum, sbr. 47. gr.

Forstöðumenn stofnana geta ákveðið að greiða einstökum starfsmönnum, [öðrum en embættismönnum og þeim sem [kjararáð]²⁸ ákvarðar laun]²⁹, laun til viðbótar grunnlaunum, sem samið er um skv. 1. mgr., vegna sérstakrar hæfni er nýtist í starfi eða sérstaks álags í starfi, svo og fyrir árangur í starfi. Þessum ákvörðunum má breyta hvenær sem er. Starfsmaður getur kosið að segja upp starfi sínu vegna slíkrar breytingar, enda skýri hann forstöðumanni frá því innan eins mánaðar frá því að breytingin var tilkynnt honum. Sé breytingin starfsmanni í óhag tekur hún ekki gildi fyrir en að liðnum uppsagnarfresti hans, sbr. 46. gr.

Ákvarðanir forstöðumanna skv. 2. mgr. skulu fara eftir reglum sem fjármálaráðherra setur þar sem meðal annars skal kveðið á um það að karlar og konur hafi sömu möguleika á að fá viðbótarlaun. Fjármálaráðherra hefur eftirlit með framkvæmd þessara reglna. Þar á meðal getur hann að eigin frumkvæði breytt ákvörðunum um viðbótarlaun ef þær brjóta í bága við reglurnar og afnumið heimild einstakra forstöðumanna til að ákvarða starfsmönnum viðbótarlaun ef rekstrarútgjöld og rekstrarafkoma stofnunar er ekki í samræmi við fjárlög.

1. Lögskýringargögn

Upphaflegi frumvarpstextinn tók allnokkrum breytingum við aðra og þriðju umræðu frumvarpsins. Er því rétt að greina hér frá ákvæðinu, eins og það var í upphaflega frumvarpstextanum, ásamt skýringum við það í greinargerð. Upphaflega hljóðaði ákvæðið þannig:

„Starfsmenn eiga rétt á launum fyrir störf sín samkvæmt ákvörðun kjaranefndar, sbr. 39. gr., eða samkvæmt kjarasamningum, sbr. 47. gr.

Forstöðumenn stofnana geta ákveðið að greiða einstökum starfsmönnum laun til viðbótar grunnlaunum, sem ákvörðuð eru eða samið er um skv. 1. mgr., vegna sérstakrar hæfni er nýtist í starfi, eða sérstaks álags í starfi, svo og fyrir árangur í starfi. Ráðherrar geta enn fremur ákveðið að greiða forstöðumönnum einstakra stofnana, sem undir þá heyra, laun fyrir árangur í starfi til viðbótar þeim launum sem ákvörðuð eru skv. 1. mgr. Þessum ákvörðunum má breyta hvenær sem er, en sé breytingin starfsmanni í óhag tekur hún ekki gildi fyrir en að liðnum uppsagnarfresti þess starfsmanns sem hún varðar, sbr. 37. og 46. gr.

Ákvarðanir forstöðumanna skv. 2. mgr. skulu fara eftir reglum, sem fjármálaráðherra setur, þar sem meðal annars skal kveðið á um það að karlar og konur hafi sömu möguleika á að fá viðbótarlaun. Fjármálaráðherra hefur eftirlit með framkvæmd þessara reglna“.

Ákvæðinu fylgdu svohljóðandi skýringar í greinargerð:

²⁷ a-liður 3. tl. 13. gr. laga nr. 47/2006.

²⁸ b-liður 3. tl. 13. gr. laga nr. 47/2006.

²⁹ Sbr. 8. gr. laga nr. 150/1996, um breytingar á sérákvæðum í nokkrum lögum er varða réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins. Í skýringum við ákvæðið, er fylgdi breytingartillögu meirihluta efnahags- og viðskiptanefndar segir að með breytingunni sé lögð til breyting á orðalagi 9. gr. laganna til að tryggja að heilsugæslulæknar og próffessorar, sem færðir eru undir kjaranefnd eigi ekki rétt til viðbótarlauna skv. 2. mgr. 9. gr. laganna, Alpt. 1996, A-deild, bls. 2615. Í ræðu framsögumanns segir að í breytingartillögunni sé „...verðið að gera ráð fyrir því að undir kjaranefnd geti fleiri heyrt en þeir sem nákvæmlega teljast embættismenn. Þess vegna er ekki um það að ræða að þeir aðilar sem kjaranefnd ákveður laun fyrir geti jafnframt notið viðbótarlauna.“ Alpt. 1996, B-deild, dálkur 2893.

„Í 1. mgr. segir að starfsmenn eigi rétt á launum fyrir störf sín samkvæmt ákvörðun kjaranefndar þegar um embættismenn er að ræða, sbr. 39. gr. frumvarpsins, eða samkvæmt kjarasamningum þegar í hlut eiga aðrir ríkisstarfsmenn, sbr. 47. gr. frumvarpsins.

Það hefur sem kunnugt er tíðkast hjá ríkinu að greiða einstökum starfsmönnum uppbætur á laun, þar á meðal í formi ómældrar yfirvinnu sem svo hefur verið nefnd, vegna sérstaks álags á þá í starfi. Þetta hefur ekki síst verið gert af hálfu ríkisins til þess að tryggja sér hæfa starfsmenn í samkeppni við hinn almenna vinnumarkað.

Í 2. mgr. er forstöðumönnum stofnana veitt heimild til að greiða einstökum starfsmönnum laun til viðbótar grunnlaunum sem ákvörðuð eru af kjaranefnd eða samið er um í kjarasamningum, ekki aðeins vegna sérstakrar hæfni eða sérstaks álags í starfi, heldur fyrir árangur í starfi. Með þessu móti er lögð áhersla á það sem er einn mikilvægasti hlekkurinn í nýrri starfsmannastefnu ríkisins, að ríkið og stofnanir þess geti veitt almenningi sem til þeirra leitar bætta þjónustu, svo sem fram kemur í almennum athugasemdum hér að framan. Lögð er áhersla á að ákvörðunum um viðbótarlaun megi breyta með stuttum fyrirvara, en þó er gert ráð fyrir að slíka breytingu verði að tilkynna starfsmanni með a.m.k. jafnlöngum fyrirvara og lögbundnum eða sammingsbundnum uppsagnarfresti hans nemur svo að hann eigi þess kost að segja starfi sínu lausu sætti hann sig ekki við breytinguna, sbr. 37. og 46. gr. frumvarpsins.

Ákvarðanir um launauppbætur af þessu tagi hafa hins vegar verið ósamræmdar og tilviljanakenndar og því m.a. haldið fram að konur hafi ekki haft sömu möguleika til að fá uppbætur á laun og karlar. Af þessum sökum er í 3. mgr. lagt til að ákvarðanir um slík viðbótarlaun skuli fara eftir reglum sem fjármálaráðherra setur þar sem m.a. skuli kveðið á um það að karlar og konur hafi sömu möguleika á að fá slík viðbótarlaun.³⁰

1.1 Breytingar við 2. umræðu

Meiri hluti efnahags- og viðskiptanefndar lagði til að þrjár breytingar á frumvarpstextanum:

- „1. Á eftir orðunum „samkvæmt ákvörðun“ í 1. mgr. komi: Kjaradóms eða.
2. 2. mgr. orðist svo:
Forstöðumenn stofnana geta ákveðið að greiða einstökum starfsmönnum, öðrum en embættismönnum, laun til viðbótar grunnlaunum, sem samið er um skv. 1. mgr., vegna sérstakrar hæfni er nýtist í starfi eða sérstaks álags í starfi, svo og fyrir árangur í starfi. Þessum ákvörðunum má breyta hvenær sem er, en sé breytingin starfsmanni í óhag tekur hún ekki gildi fyrir en að liðnum uppsagnarfresti þess starfsmanns sem hún varðar, sbr. 46. gr.
3. Við 3. mgr. bætist nýr málslíður er orðist svo: Þar á meðal getur hann að eigin frumkvæði breytt ákvörðunum um viðbótarlaun ef þær brjóta í bága við reglurnar og afnumið heimild einstakra forstöðumanna til að ákvarða starfsmönnum viðbótarlaun ef rekstrarútgjöld og rekstrarafkoma stofnunar er ekki í samræmi við fjárlög.“

Í nefndaráliti meiri hlutans er tekið fram, að í fyrsta lagi væri lögð til breyting á 1. mgr., sem leiddi af breytingartillögu meiri hlutans við 56. gr. frumvarpsins. Í öðru lagi væri sú breyting lögð til á 2. mgr. að ákvarðanir um viðbótarlaun næðu ekki til embættismanna þannig að ákvörðun um laun þeirra yrði alfarið á vegum Kjaradóms eða kjaranefndar. Loks væri í þriðja lagi lagt til, að í 3. mgr. yrði kveðið á um að fjármálaráðherra gæti gripið inn í ef forstöðumaður færi út fyrir þær reglur um viðbótarlaun, sem settar yrðu³¹. Í ræðu framsögumanns meiri hluta efnahags- og viðskiptanefndar er eins og í nefndaráliti rakið, að í fyrsta lagi væri gert ráð fyrir því, að Kjaradómur kæmi inn í upptalningu ásamt kjaranefnd. Þá væri 2. mgr. endurorðuð, þar sem fjallað væri um viðbótarlaun. Þá er tekið upp efni 2. mgr. og tekið fram, ákvæðið taki einungis til þeirra sem væru með laun samkvæmt kjarasamningum en ekki til embættismanna, „toppana í ríkiskerfinu“. Um 3. mgr. ákvæðisins sagði svo í ræðu framsögumannsins:

³⁰ Alþt. 1995, A-deild, bls. 3147. Sjá einnig viðauka nr. II.

³¹ Alþt. 1995, A-deild, bls. 4220. Sjá einnig viðauka nr. II.

„Hér er verið að fjalla um heimildir [fjármálaráðherra] til að grípa inn í ákvarðanir um viðbótarlaun ef þessar ákvarðanir hafa farið út fyrir þær reglur og viðmiðanir sem um þær eru sett. Eins ef fjárhagsleg afkoma viðkomandi ríkisstofnunar er ekki í takt við það sem henni er sett fyrir í fjárlögum. Í umfjöllun nefndarinnar var þetta ákvæði rætt allmikið og þessi brtt. frá meiri hlutanum endurspeglar vilja til þess að fara varlega í þessu máli og þróa þetta hægt og rólega þannig að þetta geti orðið eðlilegur hluti af launakerfi opinberra starfsmanna en ekki að fara í þetta með einhverjum fljótheitum og gassagangi“.³²

1.2 Breytingar við 3. umræðu

Við 3. umræðu frumvarpsins lagði meiri hluti efnahags- og viðskiptanefndar til að svofelldar breytingar yrðu gerðar á 2. mgr. ákvæðisins:

„Við 9. gr. Í stað síðari málsliðar 2. mgr. komi þrír nýir málsliðir er orðist svo: Þessum ákvörðunum má breyta hvenær sem er. Starfsmaður getur kosið að segja upp starfi sínu vegna slíkrar breytingar, enda skýri hann forstöðumanni frá því innan eins mánaðar frá því að breytingin var tilkynnt honum. Sé breytingin starfsmanni í óhag tekur hún ekki gildi fyrr en að liðnum uppsagnarfresti hans, sbr. 46. gr.“

Í ræðu framsögumanns meiri hluta efnahags- og viðskiptanefndar kemur fram, að í 9. gr. sé tekið upp nýtt ákvæði. Sé þar um að ræða aukinn rétt launþega og að með því sé „verið að koma til móts við ákveðna gagnrýni og beiðni, sem ...“ hafi komið fram.³³

2. Dómar

2.1 Dómar Hæstaréttar

Hrd. 16. júní 2012 í máli nr. 655/2011. Lögreglustjórinn á Suðurnesjum gerði starfslokasamning við varðstjóra í öryggisdeild. Starfslokasamningur staðfestur.

V, varðstjóri öryggisdeildar, og J, lögreglustjóri, gerðu samkomulag um starfslok V við embætti lögreglu- og tollstjórans á Suðurnesjum. Þann 1. janúar 2009 tók Keflavíkurflugvöllur ohf. til starfa í samræmi við lög nr. 76/2008 um stofnun opinbers hlutafélags um rekstur Keflavíkurflugvallar o.fl. V þáði laun hjá Lögreglustjóranum á Suðurnesjum til ársloka 2008. Þann 1. janúar 2009 hóf samgönguráðuneytið að greiða V biðlaun og greiddi V föst mánaðarlaun auk greiðslna fyrir 18 yfirvinnustundir á mánuði fyrstu 6 mánuði ársins. Með bréfi í júlí 2009 tilkynnti Fjársýsla ríkisins V að Samgönguráðuneytið hefði falið Fjársýslunni að stöðva greiðslur til V þar sem ráðuneytið teldi sig fyrir misskilning hafa tekist þær á hendur og yrði því ekki um frekari launagreiðslur að ræða. Lögmaður V ritaði Lögreglustjóranum á Suðurnesjum bréf í apríl 2010 og krafðist þess að embættið lyki við uppgjör starfslokasamnings V í samræmi við efni hans. Embættið varð ekki við kröfu V og höfðaði V því mál á til greiðslu kröfunnar. Í niðurstöðu héraðsdóms var fallist á það með V að samkomulagið hafi verið „starfslokasamningur“. Fram kom í héraðsdómnum að í lögum nr. 70/1996 um réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins væru ekki ákvæði um starfslokasamninga. Þeir væru þar hvorki heimilaðir eða bannaðir og skipti ekki máli í því sambandi þótt starfsmanni kunni við starfslok að vera ákveðin betri starfslokakjör en lög nr. 70/1996 mæla almennt fyrir um. Taldi héraðsdómur að ekki hefði af hálfu Í verið sýnt framá að neitt í ráðningarsambandi V stæði í vegi fyrir samningi af þessu tagi þ.m.t. ákvæði kjarasamnings. Starfslokasamningar hafi verið tíðkaðir um árabil og orðið andlag fyrirspurna og umræðna á Alþingi, sbr. 118. löggjafarþingið 1994, þingskjal 263 og 122. löggjafarþingið 1997-1998, þingskjal 1401. Þá hafi samningar af þessu tagi ítrekað komið til opinberrar umræðu á vettvangi fjölmiðla og orðið andlag álits Umboðsmanns Alþingis, sbr. mál nr. 4962/2007. Þrátt fyrir að samningar af þessu tagi hafi oft á tíðum verið gagnrýndir m.a. á Alþingi hefði

³² Alpt. 1995, B-deild, dalk. 5805-6. Sjá einnig viðauka nr. II.

³³ Alpt. 1995, B-deild, dalkur 6862. Sjá einnig viðauka nr. II.

lögjafinn ekki séð ástæðu til að setja umræddum samningum t.d. hvað ríkisstarfsmenn varðar efnisleg takmörk eða skilyrði. Taldi héraðsdómur að Í yrði að bera sönnunarbyrði fyrir þeirri fullyrðingu að samningurinn hefði hvað efni varðar brotið í bága við lög nr. 70/1996 eða aðrar bindandi reglur um starfslok ríkisstarfsmanna og uppgjör greiðslna þeim samfara eða ráðningarsamning V eins og Í hélt fram. Engin slík sönnun lá fyrir í málinu að mati héraðsdóms og varð Í að bera hallann af því. Einnig var því haldið fram af Í að samningurinn væri ekki skuldbindandi fyrir Í þar sem ekki hafi verið aflagð heimildar í fjárlögum eða fjárukalögum til gerðar hans, sbr. ákvæði laga nr. [88/1997](#) um fjárreiður ríkisins. Um þetta sagði í niðurstöðu héraðsdóms að ekki hefði verið sýnt framá af hálfu Í að greiðslur til V samkvæmt umræddu samkomulagi hefðu ekki rúmast innan þeirra fjárheimilda sem Lögreglustjórinn á Suðurnesjum hafði samkvæmt fjárlögum á árinu 2008 eða 2009 eða V eigi samkvæmt lögum eða öðrum réttarheimildum að bera hallann af að slík heimild hafi ekki verið til staðar eða hennar ekki aflagð enda enginn fyrirvari um slíkt í samkomulaginu. Féllst héraðsdómur því ekki á umrædda málsástæðu Í. Í hélt því einnig fram að samningurinn hefði ekki verið skuldbindandi þar sem hann hefði ekki verið staðfestur af dómsmála- eða fjármálaráðuneyti. Um þessa málsástæðu sagði héraðsdómur að Í hefði ekki sýnt framá að slíkrar staðfestingar hefði verið þörf samkvæmt lögum eða öðrum bindandi réttarheimildum og hafnaði dómurinn því þessari málsástæðu. Niðurstaða héraðsdóms var því sú að Í var dæmt til að greiða kröfu V. Í áfrýjaði dómi héraðsdóms til Hæstaréttar. Hæstiréttur staðfesti niðurstöðu héraðsdóm um greiðsluskyldu Í. Vísaði Hæstiréttur m.a. til þess að við niðurlagningu starfs V hjá embættinu hefði honum, samkvæmt lögum, ekki verið ætlað að flytjast til nýs hlutafélags er tók við starfsemi og hefði hann því átt rétt til biðlauna á grundvelli laga nr. 70/1996. Fram kom í dómi Hæstaréttar að í samningnum fælust ekki bótagreiðslur eða greiðslur til V sem talist gátu umfram það sem hann hefði fyrirsjáanlega átt rétt til. Þá hefði forstöðumaður embættisins verið bær að lögum til þess að gera samning við V um starfslok og Í ekki sýnt fram á að honum hefði verið skylt að leita sérstakrar heimildar á fjárlögum til þess að gera samninginn.

Hrd. 16. janúar 2012 í máli nr. [267/2011](#). Kynferðisleg áreitni. Laun. Miskabætur.

A höfðaði mál á hendur Isavia ohf. til heimtu vangoldinna launa auk miskabóta vegna kynferðislegrar áreitni sem hún kvaðst hafa orðið fyrir af hálfu yfirmanns síns E sem var starfsmaður I. Byggði A á því að viðbrögð I hefðu ekki verið í samræmi við alvarleika málsins og breytingar verið gerðar á starfi hennar svo að henni hafi verið gert ókleift að sinna því. Hæstiréttur hafnaði því að háttsemi E félli undir skilgreiningu hugtaksins kynferðisleg áreitni í lögum nr. [10/2008](#) um jafna stöðu og jafnan rétt kvenna og karla. Þá taldi rétturinn með engu móti hafa verið í ljós leitt að A hafi verið beitt óréttlæti í starfi með tilliti til starfsöryggis og starfskjara. A hefði ekki sýnt fram á að hún ætti rétt til greiðslu launa fyrir það tímabil sem hún kaus að mæta ekki til vinnu eða að framkoma I í hennar garð hafi á einhvern hátt falið í sér ólöglega meingerð. Var I því sýknað af kröfum A.

Hrd. 24. september 2009 í máli nr. [24/2009](#). Kjarasamningur. Ráðningarsamningur. Stjórnsýsla. Valdmörk.

L starfaði sem flugumferðarstjóri og í ráðningarsamningi hans var starfsheiti tilgreint „varðstjóri“. Samkvæmt eldri kjarasamningum fengu flugumferðarstjórar starfsheitið varðstjóri eftir 10 ára starf án þess að því fylgdu breytingar á störfum eða stjórnunarlegri ábyrgð og var starfsheitið því eingöngu starfsheiti til launa. Í kjarasamningi aðila sem tók gildi 1. desember 1995 var fellt út ákvæðið um að menn fengju starfsheitið varðstjóri vegna starfsaldurs. Nýr kjarasamningur tók gildi 1. desember 1997 en með honum voru gerðar grundvallarbreytingar á uppbyggingu og fyrirkomulagi kjaramála flugumferðarstjóra. Í nýjum samningi var flugumferðarstjórum raðað í launaflokka innan ramma A en varðstjórum/kennurum raðað í launaflokka innan ramma B. L var settur í launaflokk A, enda gegndi hann eftir sem áður starfi almenns flugumferðarstjóra. L ritaði í júlí 2004 bréf til flugmálastjóra og fór fram á leiðréttingu á því misræmi launa sem honum hefðu verið greidd frá desember 1997 og þeirra sem honum hefði borið þar sem starfsheiti hans var tilgreint „varðstjóri“ í ráðningarsamningi. Því var hafnað í ágúst 2004 og sendi L í kjölfarið „stjórnsýslukæru“ til samgönguráðherra. Með úrskurði samgönguráðuneytisins í nóvember 2004 var fallist á kröfu L. Fjármálaráðuneytið gerði verulegar athugasemdir við úrskurðinn, þar sem ráðuneytið taldi að samgönguráðuneytið hefði skort lagagrundvöll til að úrskurða í málinu. L leitaði til umboðsmanns

Alþingis í mars 2005 og kvartaði yfir því að Flugmálastjórn hefði ekki framfylgt úrskurði samgönguráðuneytisins. Umboðsmaður taldi að úrskurður samgönguráðuneytisins hefði verið stjórnvaldsákvörðun í skilningi stjórnsýslulaga, sem L ætti að geta byggt rétt sinn á. Beindi hann þeim tilmælum til samgönguráðuneytisins og Flugmálastjórnar að launaútreikningar yrðu gerðir til að úrskurðurinn kæmi til framkvæmda án tafar. Ítrekaði umboðsmaður að hann hefði á þessu stigi ekki tekið afstöðu til aðkomu fjármálaráðuneytisins, valdmarka milli ráðuneyta og röksemda fjármálaráðuneytisins um valdþurrð samgönguráðuneytisins til þess að fjalla um launamál. Um röðun í launaflokk sagði Hæstiréttur að L gæti borið hana undir samstarfsnefnd samkvæmt 10. gr. kjarasamningsins og eftir atvikum Félagsdóm samkvæmt 26. gr. laga nr. [94/1986](#) um kjarasamninga opinberra starfsmanna, en gerði ekki. Þess í stað fór hann fram á leiðréttingu í bréfi til flugmálastjóra tæpum sjö árum síðar. Hæstiréttur taldi að svarbréf flugmálastjóra í ágúst 2004 hefði falið í sér túlkun á kjarasamningi og verið staðfesting á röðun í launaflokk. Sú niðurstaða hefði verið fengin á grundvelli vinnuréttar en ekki stjórnsýsluréttar og gæti því ekki talist stjórnsýsluákvörðun samkvæmt stjórnsýslulögum, sem kæra mætti til æðra stjórnvalds. Féllst Hæstiréttur á það með fjármálaráðuneytinu að með því að kveða upp úrskurð um kæru án kærueimildar hefði úrskurður samgönguráðuneytisins orðið markleysa og gat L ekki reist á honum kröfu sína.

Hrd. 12. október 2006 í máli nr. [503/2005](#). Starfslokasamningur um lífeyrisréttindi. Vextir.

Talið að A hefði mátt treysta því að L efndi loforð sitt um að rétta hlut hans nægði hann ekki fram rétti sínum gagnvart Lífeyrissjóði bankamanna. Dráttarvextir reiknaðir af höfuðstól kröfunnar mánuði frá því að A krafði lífeyrissjóðinn sannanlega um greiðslu.

Hrd. 26. maí 2005 í máli nr. [501/2004](#). Frádráttur launatengdra gjalda frá launum úr ritlauna- og rannsóknarsjóði prófessora.

J starfaði sem prófessor við H og voru launakjör hans ákvörðuð af kjaranefnd. Auk fastra launa átti J þess kost að sækja um úthlutun úr ritlauna- og rannsóknarsjóði prófessora, en sjóðurinn naut framlaga frá ríkissjóði sem nam tilteknu hlutfalli af föstum launum prófessora við H. Fallist var á með J að óheimilt hafi verið að draga tiltekin launatengd gjöld frá þeirri fjárhæð sem hann hafði fengið úthlutað úr sjóðnum.

Hrd. 27. janúar 2005 í máli nr. [329/2004](#). Ákvæði kjarasamnings um greiðslu slysabóta vegna slyss í íþróttakappleik. Lögreglumenn.

J slasaðist í íþróttakappleik milli lögregluvakta. J krafði Í um greiðslu skaðabóta á þeim grundvelli að hann hafi ekki fengið greiddar slysabætur samkvæmt lögum um almannatryggingar. Í málinu var óumdeilt að J hafi verið að störfum í þágu Í, enda þótt slysið hafi borið að með framangreindum hætti. Því var hins vegar hafnað að Í hafi með kjarasamningi fjármálaráðherra fyrir hönd ríkissjóðs og Landssambands lögreglumanna skuldbundið sig til greiðslu slysabóta samkvæmt lögum um almannatryggingar. Þá var J ekki talinn hafa sýnt fram á samningsbundinn rétt sinn til frekari greiðslna frá Í en hann hafði fengið úr launþegatryggingu og tryggingu sem Landssamband lögreglumanna hafði tekið hjá váttryggingarfélaginu V hf., en íslenska ríkið greiddi helming iðgjalds hennar. Sama niðurstaða í Hrd. 27. janúar 2005 í máli nr. [330/2004](#).

Hrd. 29. apríl 2004 í máli nr. [366/2003](#). Vinnusamningur. Endurkrafa.

„Deilt var um túlkun samnings um starfslok K hjá Í. Í taldi að í samningnum hefði falist að laun vegna unninnar yfirvinnu, auk þóknunar fyrir nefndarstörf K, skyldu falla niður vegna hærri fastra launa og fastrar yfirvinnu, sem hann fengi í staðinn með samningnum. Þessu mótmælti K og krafðist þess að bakfærsla Í á launum til hans yrði dæmd ólögumæt. Talið var að Í bæri sönnunarbyrði fyrir því að samið hefði verið við K á þann hátt sem Í byggði á. Þar sem Í þótti ekki hafa tekist sú

sönnunarfærsla var umrædd bakfærsla talin ólögmat. Aðrar kröfur K voru lækkaðar með vísan til þess að Í hafði ofgreitt honum.“³⁴

Hrd. 6. nóvember 2003 í máli nr. 210/2003. Afstaða stéttarfélags við gerð kjarasamnings til samninga um viðbótarkjör. Uppsögn á einstaklingsbundnum viðbótarkjörum.

K taldi sig auk launa samkvæmt kjarasamningi eiga rétt til nánar tilgreindra viðbótarkjara á grundvelli sérstaks samnings við H. Deilt var um hvernig skilja bæri sameiginlega yfirlýsingu með kjarasamningi, en talið var að með henni hefði stéttarfélag K skuldbundið sig til þess eins að aðhafast ekki þótt samningum um persónubundin viðbótarkjör yrði sagt upp frá og með tilgreindu tímamarki. Stéttarfélagið átti ekki aðild að samningnum um viðbótarkjör K og var því talið að H hefði borið að segja samningnum við K upp með lögformlegum hætti kysi hann að vera laus undan þeim skuldbindingum sem þar var kveðið á um. Þar sem það var ekki gert, var ekki talið að umrædd yfirlýsing aðila kjarasamningsins hefði fellt úr gildi viðbótarkjör K.

Hrd. 16. janúar 2003 í máli nr. 343/2002. Starfslokasamningur við kennara hafði ekki lagaheimild.

Í samningi skólameistara S og A var tekið fram að A léti af starfi sem kennari við skólann og skólinn greiddi honum fullnaðarbætur vegna starfslokanna með eingreiðslu. Fyrir lá vottorð um starfshæfni A. Tekið var fram að samningurinn fjallaði ekki um venjuleg starfsmannamál, væri ekki launasamningur eða útfærsla á veikindarétti, heldur bótagreiðslu við starfslok sem greiða skyldi í einu lagi og jafngilti 24 mánaða launum. Þá hefði samningurinn ekki heldur verið reistur á því að um væri að ræða uppsögn af hálfu skólans. Talið var að ákvæði starfsmannalaga eða laga nr. [80/1996](#) um framhaldsskóla hefðu ekki leitt til stofnunar greiðsluskyldu vegna þeirrar eingreiðslu sem kveðið var á um í starfslokasamningnum. Hefði þurft að afla sérstakrar heimildar í fátækislagum fyrir árið 2001 eða fjárlögum, sbr. ákvæði laga nr. [88/1997](#) um fjárreiður ríkisins. Mátti báðum aðilum samningsins vera það ljóst, en þeir nutu aðstoðar lögmannna. Samningurinn talinn óskuldbindandi fyrir ríkissjóð.

Hrd. 7. nóvember 2002 í máli nr. 240/2002. Kaupauki við ákvörðun launa í barnsburðarleyfi.

Í nóvember 1996 fór A í barnsburðarleyfi og um rétt hennar til launa í slíku leyfi fór samkvæmt þágyldandi reglugerð um barnsburðarleyfi starfsmanna ríkisins. Lagt var til grundvallar niðurstöðu í málinu að umsamið endurgjald A fyrir átta stunda vinnudag skyldi vera laun samkvæmt viðeigandi launaflokk og andvirði 30 yfirvinnustunda. Ekki var fallist á þá röksemd ríkisins að hugtakið dagvinnulaun í 1. gr. reglugerðarinnar hlyti að merkja dagvinnulaun samkvæmt kjarasamningi. Yrði í því sambandi ekki komist hjá að lít til þess að þegar reglugerðin var sett hefði löngu verið þekkt hjá ríkinu að forstöðumenn stofnana hefðu samið við starfsmenn um yfirborganir vegna dagvinnu og þá gjarnan í formi tiltekins fjölda yfirvinnustunda til viðbótar viðeigandi launaflokki samkvæmt kjarasamningi. Hefði fullt tilefni verið til þess að taka fram í reglugerðinni að um dagvinnulaun samkvæmt kjarasamningi hefði verið að ræða, hefði önnur laun fyrir dagvinnu ekki átt að koma til greiðslu barnsburðarleyfis starfsmanna. Miðað var við að vanefnd hefði orðið af hálfu ríkisins 1. desember 1998, eða mánuði eftir að F gerði athugasemdir við greiðslu launa í barnsburðarleyfinu og var krafan látin bera dráttarvexti frá þeim tíma.

2.2 Dómar héraðsdóms

Héraðsdómur Reykjavíkur frá 3. október 2012 í máli nr. [E-4668/2011](#) M gegn Seðlabanka Íslands.

M krafðist þess að úrskurður kjararáðs um laun og starfskjör hans yrði felldur úr gildi. M reisti kröfu sína á því að kjararáð hefði ekki haft heimild til að skerða laun og starfskjör eftir skipun hans í embætti, enda yrðu lög nr. [87/2009](#) ekki túlkuð svo að þeim verði beitt afturvirkum um það réttarsamband sem stofnast hefði með skipuninni áður en fyrrgreind lög tóku gildi. M kvaðst líta svo á

³⁴ Heimasíða Hæstaréttar, <http://www.haestirettur.is/domar?nr=2834>.

að vinnuréttarlegt samband hans við S hefði stofnast þann dag sem hann var skipaður í embættið og að réttarstaða hans ætti að miðist við það tímamark. Í niðurstöðu héraðsdóms segir að með 2. gr. laga nr. [87/2009](#) var heimildum kjararáðs sett afdráttarlaus mörk um hámark fastra launa fyrir dagvinnu þeirra starfsmanna ríkisins sem falla undir ákvörðunarvald ráðsins. Ekki eru í lögnum fyrirmæli um hvaða áhrif þessi nýja regla eigi að hafa á ákvörðun launa þeirra sem skipaðir höfðu verið í embætti fyrir gildistöku hennar. Í athugasemdum er fylgdu frumvarpi því er varð að lögum nr. [87/2009](#) er heldur ekki tekið afdráttarlaust af skarið um þetta atriði. Þar er þó vísað til 2. mgr. 9. gr. stjórnarskrárinnar til útskýringar á því að hámarkið taki ekki til forseta Íslands, en í stjórnarskrárákvæðinu segir að óheimilt sé að lækka greiðslur af ríkisfé til forseta á kjörtímabili hans. Engin ástæða hefði verið að taka þetta fram af hálfu löggafans ef ganga átti út frá því að fyrirmæli 2. gr. [87/2009](#) hreyfðu ekki við launum á kjör- eða skipunartíma viðkomandi. Þá er ljóst af almennum athugasemdum með frumvarpinu að þessi nýja regla var hluti af aðgerðum sem var ætlað að laga rekstur ríkisins að „gjörbreyttum efnahagslegum raunveruleika“. Þessi atriði gefa til kynna að við setningu laganna hafi verið við það miðað að við gildistöku þeirra yrði fylgt almennum meginreglum um lagaskil þannig að nýju reglunni yrði framvegis fylgt við töku ákvarðana um laun og starfskjör embættismanna óháð því hvort þeir hefðu verið skipaðir í embætti fyrir gildistöku laganna. Ekki verður séð að ummæli í nefndaráli efnahags- og skattanefndar Alþingis um frumvarpið breyti þessari ályktun. M byggði meðal annars á því að ákvæði laga nr. 70/1996 veiti embættismönnum ríka réttarvernd á skipunartíma þeirra. Af lögnum dró M þá ályktun að laun embættismanna og önnur starfskjör verði jafnan ekki skert eftir að þeir hafa verið skipaðir í embætti. Um þetta vísaði M meðal annars til þess að þeir séu að jafnaði skipaðir tímabundið í embætti til fimm ára í senn auk þess sem M taldi að fyrirmæli 19. gr. og 2. mgr. 36. gr. laga nr. 70/1996 væri til marks um að í gildi væri meginregla þess efnis að embættismenn haldi óbreyttum launakjörum út skipunartíma sinn. M taldi að kjararáði hefði borið að taka mið af þessari meginreglu þegar afstaða var tekin til þess hvenær breytingin á launakjörum M átti að taka gildi, enda engin fyrirmæli um annað í lögum nr. [87/2009](#). Um þessa röksemd M segir í niðurstöðu héraðsdóms að ekki er gerður gagnkvæmur ráðningarsamningur við embættismenn eins og almennt tíðkast við ráðningar í störf. Starfssamband þeirra við íslenska ríkið byggist því ekki á samningi heldur á stjórnvaldsákvörðun. Um réttindi og skyldur aðila þessa starfssambands fer í meginatriðum eftir lögum nr. 70/1996. Þar er í 23. gr. mælt fyrir um að embættismenn skuli almennt skipaðir til fimm ára í senn, en skipun þeirra framlengist þó sjálfkrafa til næstu fimm ára sé embættið ekki auglýst laust til umsóknar sex mánuðum áður en skipunartíminn rennur út. Skal embættismaður gegna embætti sínu þar til eitthvert þeirra atriða sem talin eru upp í 25. gr. laganna koma til. Hins vegar er ekki við það miðað að skipun hans verði slitið með uppsögn á samningi, enda engum samningi til að dreifa. Þá njóta embættismenn almennt ekki samningsréttar um launakjör sín heldur eru þau ákveðin einhliða af sérstöku stjórnvaldi, kjararáði, sbr. fyrrgreinda 39. gr. laganna. Réttarstaða embættismanna er að þessu leyti önnur en starfsmanna sem ráðnir eru til starfa með gagnkvæmum, samningsbundnum uppsagnarfresti. Í hefðbundnu samningssambandi um vinnu er almennt unnt að skerða umsamin starfskjör að virtum uppsagnarfresti enda stangist það ekki á við videigandi kjarasamning. Fékk dómurinn ekki séð að tímabundinn skipunartími embættismanna verði lagður að jöfnu við samningsbundinn uppsagnarfrest að þessu leyti. Þá verður ekki lögð víðtækari merking í 19. gr. og 2. mgr. 36. gr. laga nr. 70/1996 en að breytingar á störfum og verkefnum eða tilflutningur embættismanna milli embætta megi ekki valda skerðingu á starfskjörum hans fyrr en að liðnum skipunartíma. Því til stuðnings má benda á að ákvæði, sem var hliðstætt 19. gr. laganna, var í eldri lögum nr. 38/1954 á sama tíma og þar var mælt fyrir um að starfsmönnum væri almennt skylt að hlíta breytingum á launakjörum sínum samkvæmt lögum eða reglugerðum, sbr. 2. mgr. 18. gr. laganna. Ákvæði þessi, önnur fyrirmæli laga nr. 70/1996 eða ákvæði 4. mgr. 20. gr. stjórnarskrárinnar voru því að mati dómsins ekki til marks um að í gildi sé almenn meginregla þess efnis að óheimilt sé að skerða laun og starfskjör embættismanna á skipunartíma þeirra. Hins vegar yrði skerðing á kjörum embættismanna, sem ekki hafa samningsrétt um laun og starfskjör sín, að eiga viðhlítandi lagastoð. Í niðurstöðu héraðsdóms kom einnig fra að kjararáð væri bundið af fyrirmælum laga nr. [47/2006](#) þegar það tæki slíkar ákvarðanir sem og af almennum stjórnsýslureglum. Kjararáði ber að taka mál til meðferðar þegar því þykir þurfa og ætíð ef orðið hafa verulegar breytingar á þeim launum í þjóðfélaginu sem höfð skulu til viðmiðunar eða á störfum þeirra sem heyra undir ákvörðunarvald ráðsins, sbr. 1. mgr. 10. gr. laganna. Eins og segir í 2. mgr. sömu greinar ber ráðinu þó ekki sjaldnar er árlega að meta hvort tilefni sé til breytinga á starfskjörum sem úrskurðarvald þess tekur til. Með

lögfestingu laga nr. [87/2009](#) var kjararáði falið að ákveða laun og starfskjör M. Í kjölfar lagasetningarinnar varð það að taka launakjör er fylgdu embættinu til viðeigandi stjórnarsýslumeðferðar. Á sama tíma var fyrrgreint hámark sett á föst laun embættismanna sem kjararáð ákveður. Þegar kjararáð tók ákvörðun um launakjör M, eins og því bar lagaskylda til, varð kjararáð að taka mið af þessu hámarki. Eins og lög nr. [47/2006](#) um kjararáð, sbr. lög nr. [87/2009](#), var háttað, og að teknu tilliti til réttarstöðu embættismanna gat ráðið ekki beðið með að breyting sú, sem gera þurfti á launum M, tæki gildi eins og M telur að skylt hafi verið að gera. M hefur ekki borið því við að 2. gr. laga nr. [87/2009](#) brjóti í bága við 1. mgr. 72. gr. [stjórnarskrárinnar](#) eða aðrar stjórnskipunarreglur. Verður ekki séð að fyrrgreint ákvæði stjórnarskrárinnar breyti þeirri túlkun sem að framan greinir. Krafa M um ógildingu úrskurðar kjararáð var því ekki tekin til greina og S sýknaður af öllum kröfum M. M áfrýjaði héraðsdómi til Hæstaréttar, sbr. mál nr. 695/2012.

Héraðsdóms Reykjavíkur frá 14. september 2012 í máli nr. E-4867/2011: Þ gegn íslenska ríkinu. Dráttarvextir á launaleiðréttingu.

Deilt var um dráttarvexti á leiðrétt laun lögreglumanns vegna starfsaldurs. Ágreiningslaust var að Þ var raðað í rangan launaflokk vegna rangs starfsaldurs. Í leiðrétti laun hans í samræmi við réttan starfsaldur. Ágreiningur málsins laut að kröfum Þ um dráttarvexti samkvæmt 6. gr. laga nr. [38/2001](#) um vexti og verðtryggingu á hin vangoldnu laun. Í niðurstöðu héraðsdóms sagði að um gjalddaga launagreiðslna til Þ vegna starfa hans hjá Í gildi 10. gr. laga nr. 70/1996, en samkvæmt henni skulu laun hans greidd eftir á fyrsta virkan dag hvers mánaðar. Sé gjalddagi peningakrafna fyrir fram ákveðinn er mælt fyrir um í 1. mgr. 5. gr. laga nr. [38/2001](#) um vexti og verðtryggingu, að kröfuhafa sé heimilt að krefja skuldara um dráttarvexti, sem reiknast af ógreiddri peningakröfu frá og með gjalddaga fram að greiðsludegi. Í hélt því fram að ekki væri skylt að greiða dráttarvexti á hin vangoldnu laun. Í byggði á því að þegar um væri að ræða hefðbundna leiðréttingu á röngum starfsaldri starfsmanns, sem ekki væri að rekja til augljósra mistaka vinnuveitenda, hefði Í ekki fallist á að greiða bæri vexti/dráttarvexti af leiðréttingunni. Um þetta sagði í dómnum að hér væri til þess að líta að túlkun Í hefði ekki stoð í ákvæðum laga nr. [38/2001](#) um vexti og verðtryggingu með síðari breytingum. Til þess væri einnig að líta að Í hefði allar upplýsingar um Þ og Í gerði mistök. Launaseðlar Þ bæru ekki með sér við hvaða starfsaldur væri miðað og ekki væri að sjá að Í hefði kynnt Þ sérstaklega, hvernig honum var raðað í launaflokk eða launaþrep. Því voru málsaðilar ekki jafnsettir og ábyrgðinni yrði ekki varpað yfir á Þ, enda um mistök að ræða hjá Í. Þá höfðu sjónarmið Í um að það væri andstætt hlutverki og tilgangi dráttarvaxta að Í greiddi þá í þessu tilviki ekki þýðingu í málinu. Sagði í dómnum að Í bæri að greiða dráttarvexti sem og öðrum er vanefnir skuldbindingar sínar og einnig bæri að líta til þess að Í hefði, sbr. framlögð gögn í málinu, greitt dráttarvexti til annarra vegna vangoldinna launa. Engin efni þóttu standa til annars en að Þ sæti við sama borð.

Héraðsdómur Reykjavíkur frá 19. júní 2012 í máli nr. E-183/2012. Þjóðskrá Íslands. Krafa um breiðslu fyrir bakvaktir.

Ágreiningur málsins laut að því að S taldi að þar sem allir þrír starfsmenn í tölvudeild hjá Þjóðskrá Íslands hafi verið hættir störfum í desember 2010 og þá hafi S borið að taka allar bakvaktirnar á árinu 2011, þar til hann hætti störfum í maí 2011. Þ hafnaði þessu og taldi ekki fót fyrir þessari fullyrðingu S og að þetta fyrirkomulag bryti auk þess gegn lögum nr. [88/1971](#) um 40 stunda vinnuviku og IX. kafla laga nr. [46/1980](#), um aðbúnað, hollustuhætti og öryggi á vinnustöðum, en í þeim kafla er fjallað um hvíldartíma, frídaga og hámarksvinnutíma. Í niðurstöðu héraðsdóms kom fram að þessi skilningur S fengi ekki stoð í gögnum málsins og fyrir dómi upplýsti S að honum og samstarfsmönnum hans hafi verið tilkynnt munnlega í nóvember 2010 að þeir myndu ekki sinna bakvöktum eftir áramótin 2010/2011, þar sem A væri að taka yfir hluta af starfsemi tölvudeildarinnar. S taldi að F, yfirmaður hans, hefði sagt honum að bakvaktirnar yrðu óbreyttar hjá honum fram í apríl 2011, það er þar til að A hefði náð fullum tókum á rekstrinum. Þessu var mótmælt af hálfu Þ. F, yfirmaður S, gaf ekki skýrslu fyrir dómi og var þessi fullyrðing S því ósönnuð. S lagði ekki fram bakvaktaplan yfirmanna sinna fyrir árið 2011 samsvarandi því er liggur fyrir vegna ársins 2010. Taldi dómurinn því að S hefði ekki með öðrum hætti fært fram sönnur þess að yfirmenn hans hefðu óskað eftir því að hann sinnti bakvöktum á árinu 2011. Gögn málsins bentu aftur á móti til þess að bakvaktir

myndu falla niður frá og með áramótunum 2010/2011 vegna skipulagsbreytinga og yfirtöku A á þessari þjónustu. Taldi dómurinn því engum vafa undirorpið að S vissi að það yrðu ekki bakvaktir eftir áramótin, samanber yfirlýsingu S fyrir dómi. Hafi S tekið einhverjar bakvaktir eftir áramótin 2010/2011 gerði hann það í sjálfboðavinnu, samanber tölvupóst S, og ber Í ekki að greiða fyrir það.

Héraðsdómur Reykjavíkur 10. maí 2011 í máli nr. E-5840/2010. Fjárskýsla ríkisins gegn B. B ranglega greidd tvenn mánaðarlaun í ellefu mánuði. Endurgreiðslukrafa samþykkt.

B var ráðin sem kennari hjá L með ráðningarsamningi þann 1. september 2003 og var ráðningin ótímabundin. B hafði áður starfað hjá forverum L í meira en tvo áratugi. Í júní 2006 var L lagður niður og staða B þar með. Átti B rétt á biðlaunum á grundvelli starfsmannalaga. Vegna mistaka í launaafgreiðslu af hálfu F voru B ranglega greidd of há laun á árunum 2006 og 2007, þannig að hún fékk tvenn mánaðarlaun í stað einfaldra launa. F kvað mistök þessi ekki hafa komið í ljós fyrr en við endurskoðun og launaleiðréttingar hinn 1. júlí 2007. Í dómnum kom fram að samkvæmt íslenskum rétti gildir sú meginregla að þeir sem fá fyrir mistök greidda peninga sem þeir eiga ekki rétt til, skuli endurgreiða þá. Fram kom einnig að frá þessari reglu væru þó undantekningar eftir því hver atvik væru að ofgreiðslunni og endurkröfu hennar. Við mat á endurkröfu launa hefur þannig sérstaklega verið litið til þess hvort viðtakanda launanna hafi mátt vera ljóst að hann hafi fengið of háa greiðslu. Fram kemur í niðurstöðu dómsins að B átti rétt til biðlauna í tólf mánuði. Samkvæmt fyrirbyggjandi launaseðlum sem sendir voru B voru henni greidd tvöföld mánaðarlaun í ellefu mánuði. Skýringar fyrir greiðslum þessum á launaseðlum voru annars vegar „mánaðarlaun biðlaun“ og hins vegar „mánaðarlaun“. Voru heildarlaun B því tvöfalt hærri en hún átti að venjast og útborguð laun þar af leiðandi umtalsvert hærri, þó svo B greiddi hlutfallslega hærri skatt af laununum. Í greinargerð B var því haldið fram að hún hafi fengið rétt sinn til greiðslna staðfestan í símtali við F. B gaf ekki aðilaskýrslu fyrir dómi né voru leidd fram vitni eða lögð fram gögn er gátu staðfest þessa fullyrðingu og var hún því metin ósönnuð. Að mati dómsins varð því að leggja til grundvallar að B hefði mátt vera ljóst að um mistök við útreikning launa var að ræða er B fékk greidd tvöföld mánaðarlaun án nokkurs vinnuframlags. Af hálfu F var því haldið fram að F hefði orðið mistakanna áskynja við endurskoðun og launaleiðréttingar 1. júlí 2007. Taldi fyrirvarsmaður F, í skýrslu sinni fyrir dómi, að B hefði í kjölfar þess verið gerð grein fyrir mistökunum. Fyrsta bréf F til B var hins vegar dagsett 11. september 2008. Gegn andmælum B verður að leggja til grundvallar að ósannað sé að F hafi gert reka að endurgreiðslukröfu sinni úr hendi B fyrr en með framangreindu bréfi. Hins vegar liggur fyrir að B var hinn 1. júlí 2007 sendur launaseðill þar sem heildarlaun B vegna 1. júlí 2006 til 31. maí 2007 voru leiðrétt. Fékk B því ekki greidd biðlaun vegna júnímánaðar það ár. Féllst dómurinn á það með B að F hefði sýnt af sér tómlæti við endurheimtu kröfunnar en féllst ekki á að það væri slíkt að leiddi til réttindamissis. Þá sagði í dómnum að B hefði mátti vita að um mistök var að ræða og hlaut því að gera ráð fyrir því að þau yrðu leiðrétt fyrr eða síðar. Var endurgreiðslukrafa F á hendur B því tekin til greina.

Héraðsdómur Reykjavíkur 10. desember 2010 í máli nr. E-2960/2010. B gegn sýslumanninum í Reykjavík. Uppsögn á fastri yfirvinnu.

Í október 2009 var öllum starfsmönnum sýslumannsembættisins, sem höfðu laun umfram 400.000 krónur á mánuði, tilkynnt að fyrirhugað væri að fækka föstum yfirvinnustundum þeirra til að mæta niðurskurði á fjárheimildum embættisins fyrir árið 2010. B var í þeim hópi. Sýslumannsembættið náði í októberlok 2009 samkomulagi við alla starfsmenn embættisins aðra en B um þessa skerðingu sem tók síðan gildi 1. febrúar 2010. Í lok október 2009 var B kynnt að til stæði að segja upp gildandi yfirvinnusamningi hennar og henni gefið færi á að tjá sig um það auk þess sem henni hafi verið boðið að ganga til samninga um að fá greiddar 28 klukkustundir á mánuði í fasta yfirvinnu. B féllst ekki á tilboðið og var í framhaldinu feld niður sú ákvörðun að greiða B 33 klst. á mánuði fyrir óunna yfirvinnu. Með ákvörðun í apríl 2010 var fyrri ákvörðun embættisins dregin til baka þannig að ákveðið var að greiða B 28 klst. á mánuði fyrir óunna yfirvinnu. S taldi hinar umdeildu ákvarðanir lúta reglum vinnumarkaðsréttar en ekki stjórnarsýsluréttar. Um það sagði í dómnum að þegar litið væri til þeirra forsendna sem liggja til grundvallar setningu stjórnarsýslulaga og fyrirmæla laga nr. 70/1996 væri ekki hægt að fallast á að unnt sé að ákvarða gildissvið stjórnarsýslulaga í starfsmannamálum ríkisins að öllu leyti á sjónarmiðum sem reist eru á fræðikerfi lögfræðinnar líkt og

S virðast byggja á. Ræðst þetta álitafni fremur af þýðingu viðkomandi ákvörðunar fyrir réttindi og skyldur starfsmannsins og hvort telja verði að sérstök þörf sé á því að hann njóti þeirra réttinda sem stjórnarsýslulögin mæla fyrir um. Ákvörðun S frá því í október 2009 leiddi til verulegrar lækkunar á heildarlaunum B er hún tók gildi 1. febrúar 2010 auk þess sem hún fól í sér umtalsvert frávík frá umsömdum skerðingum á föstum yfirvinnugreiðslum annarra starfsmanna hjá embættinu. Þó að hún hafi verið liður í almennum aðgerðum til að draga úr launakostnaði hjá ríkinu hafði hún á sér yfirbragð þvingunar til samkomulags um hliðstæða lækkun og aðrir starfsmenn höfðu gengist undir en B hafði lýst sig andvíga henni. Í þessu ljósi verður að telja að rétt hafi verið að fylgja meginreglum stjórnarsýslulaga við ákvörðunartökuna. Í stefnunni byggir B málatilbúnað sinn á því að ákvörðun þessi hafi farið í bága við 11. og 12. gr. [stjórnarsýslulaga](#) sem fjalla um jafnræði og meðalhóf við töku stjórnvaldsáskvarðana. Þá taldi B að ákvörðunin hefði verið reist á ómálefnalegu sjónarmiði og farið gegn jafnræðisreglu 65. gr. [stjórnarskrárinnar](#). Um þetta sagði í niðurstöðu dómsins að ákvörðun um að fækka föstum yfirvinnustundum hjá starfsmönnum S væri reist á því málefnalega sjónarmiði að þörf væri á að draga úr kostnaði í rekstri embættisins til að mæta niðurskurði á fjárframlögum til embættisins. Í samræmi við þær kröfur sem leiddar verða af meðalhófsreglu og jafnræðisreglu stjórnarsýsluréttar bar við framkvæmd ákvörðunarinnar gagnvart einstökum starfsmönnum að gæta samræmis og jafnræðis milli þeirra og ganga ekki lengra við skerðingu réttinda þeirra en nauðsynlegt var. Þó verður að telja að heimilt hafi verið að útfæra skerðinguna þannig að hún væri hlutfallslega meiri eftir því sem starfsmenn höfðu hærrí tekjur og tæki ekki til þeirra sem voru með tekjur undir 400.000 krónum. Hins vegar var ekki unnt að láta hana koma af mun meiri þunga niður á einum starfsmanni hjá embættinu, sem vildi ekki samþykkja skerðinguna. Í því sambandi tók dómurinn fram að ekki yrði séð að nauðsynlegt hafi verið að afla samþykkis starfsmannanna til þess einungis að fækka yfirvinnueiningunum hjá hverjum og einum þeirra en ekki þegar þær voru felldar alveg niður. Jafnframt sagði í dómnum að með ákvörðun S í apríl 2010 var þeirri ákvörðun, sem krafist er ógildingar á, breytt þannig að ekki varð lengur séð að hún kæmi harðar niður á B en öðrum starfsmönnum embættisins, sem voru með heildarlaun yfir 400.000 krónum á mánuði, þannig að það kunni að fara í bága við jafnræðis- og meðalhófsreglur stjórnarsýslu- eða stjórnskipunarréttar. Eftir þessa breytingu varð því ekki talið að ákvörðunin væri í andstöðu við framangreindar reglur og ekki var heldur talið að hún væri reist á ómálefnalegum sjónarmiðum. Var S því sýknað af kröfum B.

Héraðsdómur Reykjavíkur 22. janúar 2009 í máli nr. E-2865/2008. R gegn Sýslumanninum á Húsavík og Ríkissjóði Íslands. Kynbundinn launamunur.

R krafðist launaleiðréttingar samkvæmt lögum nr. [96/2000](#) um jafna stöðu og jafnan rétt kvenna og karla. Vísaði R til markmiðs laganna skv. 1. gr. og 14. gr. um jöfn laun til karla og kvenna. Taldi R að með því að greiða henni lægri laun en karlmanni í sama starfi hefði sýslumaður brotið ákvæði jafnréttislaga og leiðrétt bæri kynbundinn launamun. Fram kom í niðurstöðu dómsins að sýslumanni bæri, eftir nefndum ákvæðum jafnræðislaga, að gæta þess að körlum og konum væru greidd jöfn laun fyrir sambærileg og jafnverðmæt störf. Þótti dómnum R hafa sýnt fram á það að laun karlmannsins væri hærrí á nokkrum tímabilum sem um var deilt. Taldi dómurinn því að sýslumaður hefði vanrækt við ákvörðun launakjara að gæta þess að kjör R væru jöfn kjörum karlmanns í sambærilegu starfi. Með þessu var brotið gegn 1. mgr. 14. gr. og 1. mgr. 23. gr. laga nr. [96/2000](#).

Héraðsdómur Reykjavíkur 24. apríl 2007 í máli nr. E-4351/2008. Einkaleyfastofan gegn Ó. Ó greidd laun í 8 mánuði eftir starfslok. Endurgreiðslukrafa samþykkt.

Ó dæmdur til að endurgreiða ofgreidd laun en hann fékk fyrir mistök laun í átta mánuði eftir að hann hætti störfum hjá E.

Héraðsdómur Reykjavíkur 13. mars 2000 í máli nr. E-1540/1999. H gegn Svæðisskrifstofu málefna fatlaðra á Reykjanesi. Endurgreiðslukröfu H hafnað.

Körfu H um endurgreiðslu hafnað þar sem hún gerði samkomulag um endurgreiðslu við S áður en hún hóf störf á ný hjá S eftir barnsburðarleyfi.

3. Álit

3.1 Álit umboðsmanns Alþingis

SUA 2011:x. Álit umboðsmanns Alþingis 14. júlí 2011 í máli nr. 6294/2011. Laun og starfskjör.

A kvartaði yfir því að stjórnvald það sem hann starfaði hjá hefði krafist sig um greiðslu að tiltekinni fjárhæð á þeim grundvelli að honum hefðu verið ofgreidd laun á árinu 2010. Niðurstaða umboðsmanns var sú að hann taldi sig ekki hafa forsendur til að gera athugasemdir við þá afstöðu stjórnvaldsins að það kæmi skýrlega fram á launaseðli A að um mánaðarlaun að tiltekinni fjárhæð fyrir uppgjörstímabilið 01.09.10-30.09.10 hefði verið að ræða eða að A hefði mátt vita að um ofgreiðslu launa væri að ræða sem næmi mánaðarlaunum fyrir september 2010. Að því virtu og þegar litið var til þess að um uppgjör á þriggja mánaða starfi var að ræða, að ofgreiðslan átti sér stað aðeins einu sinni en ekki yfir lengra tímabil og þess tíma sem leið þar til ofgreiðslan átti sér stað þar til A var tilkynnt um hana taldi umboðsmaður sig ekki hafa forsendur til að gera athugasemdir við þá afstöðu stjórnvaldsins að það hefði átt endurgreiðslukröfu á hendur A vegna ofgreiðslunnar.

SUA 2011:x. Fyrirspurnarbréf Umboðsmanns Alþingis til fjármálaráðherra í máli nr. 6376/2011. Opinberir starfsmenn. Jafnræði. Laun. Fyrirspurn.

Umboðsmaður ritaði fjármálaráðherra bréf, dags. 28. mars 2011, þar sem hann rakti að sér hefðu borist ábendingar um að framkvæmd launalækkana ríkisstarfsmanna, sem fram fóru í samræmi við samþykkt ríkisstjórnarinnar frá 18. ágúst 2009, hefðu verið með mismunandi hætti milli einstakra ríkisstofnana og að dæmi væru um að ekki hefði komið til þeirra hjá ákveðnum stofnunum. Í bréfinu vísaði umboðsmaður jafnframt til skýrslu Ríkisendurskoðunar um endurskoðun ríkisreiknings 2009 þar sem staðfest var að launabreytingar hefðu ekki verið gerðar hjá hluta þeirra ríkisaðila sem könnun Ríkisendurskoðunar tók til og að í nokkrum tilvikum hefði orðið misbrestur á að ákvarðanir kjararáðs um laun og starfskjör framkvæmdastjóra hlutafélaga í eigu ríkisins og félaga sem slík félög eiga meiri hluta í kæmu til framkvæmda hjá félögunum. Þar sem fram kom í samþykkt ríkisstjórnarinnar frá 18. ágúst 2009 að fjármálaráðuneytið myndi leiða verkefni það sem samþykktin tók til óskaði umboðsmaður eftir tilteknum gögnum og upplýsingum frá fjármálaráðherra sem lúta að því hvort samræmis og jafnræðis hafi verið gætt gagnvart starfsmönnum ríkisins við framkvæmd launalækkana.

SUA 2007:210. Álit umboðsmanns Alþingis 22. nóvember 2007 í máli nr 5103/2007. Upplýsingar um laun útvarpsstjóra.

Fréttir í fjölmiðlum þar sem haft var eftir formanni stjórnar Ríkisútvarpsins ohf. að hann myndi ekki hvað útvarpsstjóri hefði í laun og þau yrðu gefin upp á næsta aðalfundi Ríkisútvarpsins og ummæli útvarpsstjóra þar sem hann bar við minnisleysi um upphæð eigin launa og tímalengd rekstarleigu bifreiðar urðu umboðsmanni Alþingis tilefni til að taka til athugunar að eigin frumkvæði hvernig Ríkisútvarpið ohf. fylgdi reglum upplýsingalaga við að veita upplýsingar og aðgang að gögnum um laun starfsmanna. Samkvæmt lögum nr. 6/2007, um Ríkisútvarpið ohf., skulu upplýsingalög nr. 50/1996 gilda um starfsemi þess. Umboðsmaður ákvað að ljúka athugun sinni á málinu með bréfi til stjórnar Ríkisútvarpsins ohf. eftir að upplýsingar um þau launakjör sem um hafði verið fjallað í fréttum fjölmiðla höfðu verið birtar opinberlega. Umboðsmaður taldi hins vegar tilefni til að koma ábendingum á framfæri við stjórnina er lytu að framkvæmd upplýsingalaga við veitingu upplýsinga um laun starfsmanna hins opinbera hlutafélags og aðgangi almennings að slíkum upplýsingum. Einnig ákvað hann að tilkynna menntamálaráðherra um bréf sitt til stjórnarinnar í ljósi þess að ráðherrann færi með eignarhlut íslenska ríkisins í Ríkisútvarpinu ohf., sbr. 1. mgr. 7. gr. laga nr. 6/2007.

SUA 2005:125. Álit umboðsmanns Alþingis 25. nóvember 2005 í máli nr. 4315/2005. Breyting á viðbótarlaunum sérfræðings hjá X-stofnun Háskóla Íslands.

Umboðsmaður rakti ákvæði 2. mgr. 9. gr. stml. og tók fram að ganga yrði út frá því, í samræmi við almennar reglur vinnuréttar, að samkomulag um slíkar greiðslur umfram grunnlaun yrði hluti af ráðningarkjörum viðkomandi starfsmanns sem ekki yrði fellt niður eða takmarkað einhliða af hálfu vinnuveitandans nema með því að segja því upp. Ákvörðun um breytingu á viðbótarlaunum þyrfti að tilkynna með skýrum hætti og væri hún starfsmanni í óhag væri gildistaka hennar bundin tímamörkum uppsagnarfrests starfsmannsins.

SUA 1994:196. Álit umboðsmanns Alþingis 2. maí 1994 í máli nr. 665/1992. Ofgreidd laun. Skuldajöfnun á móti áunnu orlofsfé.

Umboðsmaður taldi að þegar laun væru ofgreidd vegna misskilnings launagreiðanda yrðu þau yfirleitt ekki endurheimt úr hendi grandlauss viðtakanda. Þá yrði að krefjast þess að launagreiðandi sýndi ekki verulegt tómlæti um endurkröfu sína. Vegna aðstæðna í umræddu máli yrði naumast fullyrt að A hefði mátt vera ljóst að henni hefðu verið ofgreidd laun eða að hún hefði átt þátt í því að svo var gert. Taldi umboðsmaður að fjármálaráðuneytið hefði ekki öðlast endurkröfu á hendur A og að þegar af þeirri ástæðu væri ekki grundvöllur fyrir kröfum á hendur A.

4. Úrskurðir

4.1 Úrskurðir úrskurðarnefndar um upplýsingamál

Úrskurður úrskurðarnefndar um upplýsingamál 14. desember 2011 í máli nr. A-395/2011

Kærð var sú ákvörðun Fjármálaeftirlitsins að synja um aðgang að ráðningarsamningi forstjóra stofnunarinnar. Kæruheimild. Þegar orðið við beiðni. Frávísun.

Úrskurður úrskurðarnefndar um upplýsingamál 14. desember 2011 í máli nr. A-393/2011

Kærð var sú ákvörðun Fjármálaeftirlitsins að takmarka aðgang að gögnum um föst launakjör tiltekinna starfsmanna. Beiðni skal beint að stjórnvaldi sem tekur stjórnvaldsákvörðun. Tilgreining máls eða gagna í máli. Einka- eða fjárhagsmálefni einstaklinga. Launakjör opinberra starfsmanna. Aðgangur veittur að hluta.

Úrskurður úrskurðarnefndar um upplýsingamál 26. maí 2009 í máli nr. A-304/2009.

Kærð var synjun Fasteignamats ríkisins, nú Þjóðskrá Íslands, á beiðni A um aðgang að upplýsingum um föst laun og önnur föst kjör B, vegna starfa hans hjá Fasteignamati ríkisins, eins og þau voru í maí 2007. Þá segir í kærinni að kærður sé óhæfilegur dráttur á afgreiðslu Fasteignamats ríkisins á afgreiðslu á beiðni kæranda. Aðgangur veittur að hluta. Frávísun.

Úrskurður úrskurðarnefndar um upplýsingamál 26. maí 2009 í máli nr. A-303/2009.

Kærð var synjun Fjármálaeftirlitsins á beiðni um afhendingu afrits af ráðningarsamningi A, auk skjalfestra breytinga sem gerðar hefðu verið á samningnum, bréfi viðskiptaráðherra til stjórnar Fjármálaeftirlitsins um að hún gengi frá starfslokum við A og segði af sér í kjölfarið, og starfslokasamningi sem stjórn Fjármálaeftirlitsins hefði gert við A. Beiðni um aðgang ekki beint að réttu stjórnvaldi. Einka- eða fjárhagsmálefni einstaklinga. Framsending. Mikilvægir almannahagsmunir vegna viðskipta. Frávísun. Aðgangur veittur.

Úrskurður úrskurðarnefndar um upplýsingamál 19. desember 2008 í máli nr. A-290/2008.

Kærð var synjun Nýja Landsbankans hf. (nú Landsbankinn hf.) á beiðni um upplýsingar um laun bankastjóra og annarra stjórnenda bankans. Gildissvið upplýsingalaga. Frávísun.

Úrskurður úrskurðarnefndar um upplýsingamál 19. ágúst 2008 í máli nr. [A-288/2008](#).

Kærð var synjun Fasteignamats ríkisins á beiðni um aðgang að sundurliðuðum upplýsingum um föst laun og önnur föst kjör A vegna starfa hans hjá Fasteignamati ríkisins eins og þau voru í maí 2007. Einka- eða fjárhagsmálefni einstaklinga. Gildissvið gagnvart lögum um persónuvernd og meðferð persónuupplýsinga. Aðgangur veittur.

Úrskurður úrskurðarnefndar um upplýsingamál 19. ágúst 2008 í máli nr. [A-287/2008](#).

Kærð var synjun Reykjavíkurborgar á aðgangi að upplýsingum um laun starfsmanna Reykjavíkurborgar, fjölda þeirra í hverjum launaflokki fyrir sig, flokkað eftir kyni. Afmörkun kæruefnis. Upplýsingar ekki verið teknar saman. Synjun staðfest.

Úrskurður úrskurðarnefndar um upplýsingamál 5. maí 2008 í máli nr. [A-277/2008C](#).

Krafist var endurupptöku úrskurðar nr. [A-277/2008](#), sem kveðinn var upp 11. mars 2008. Aðili máls. Frávísun.

Úrskurður úrskurðarnefndar um upplýsingamál 18. mars 2008 í máli nr. [A-277/2008B](#).

Krafist var frestunar á réttaráhrifum úrskurðar nr. [A-277/2008](#), sem kveðinn var upp 11. mars 2008. Frestun réttaráhrifa. Kröfu hafnað.

Úrskurður úrskurðarnefndar um upplýsingamál 11. mars 2008 í máli nr. [A-277/2008](#).

Kærð var synjun Ríkisútvarpsins ohf. á beiðni um aðgang að upplýsingum um mánaðarlaun X og Y fyrir septembermánuð 2007. Einka- eða fjárhagsmálefni einstaklinga. Mikilvægir almannahagsmunir vegna viðskipta. Aðgangur veittur.

Úrskurður úrskurðarnefndar um upplýsingamál 25. júlí 2005 í máli nr. [A-214/2005](#). Aðgangur að upplýsingum hjá Fjársýslu ríkisins um föst laun og kjör 49 nafngreindra opinberra starfsmanna. Gildissvið gagnvart lögum um persónuvernd og meðferð persónuupplýsinga.

Í úrskurði sínum vísaði nefndin m.a. til ákvæða laga nr. [83/2000](#) og ummæla í lögskýringargögnum með þeim lögum. Tók nefndin fram að utan gildissviðs upplýsingalaga falli „... áfram persónuupplýsingar sem færðar hafa verið kerfisbundið í rafræna skrá. Með skrá í þessum skilningi er þá vísað til skilgreiningar 3. tölul. 2. gr. laga nr. [77/2000](#) þar sem skrá er skilgreind sem „sérhvert skipulagsbundið safn persónuupplýsinga þar sem finna má upplýsingar um einstaka menn.“ Það varð niðurstaða nefndarinnar að þar sem umbeðnar upplýsingar væru einvörðungu að finna í rafrænni skrá sem haldin væri kerfisbundið felli beiðnin ekki undir gildissvið [upplýsingalaga](#), sbr. 2. mgr. 2. gr. og uppl. og 2. mgr. 3. gr. sömu laga.

Úrskurður úrskurðarnefndar um upplýsingamál 28. október 2003 í máli nr. [A-165/2003](#). Aðgangur að samningum um föst laun læknaaritara.

A, trúnaðarmaður læknaaritara á sjúkrahúsinu X kærði synjun Landspítala háskólasjúkrahúss á að veita henni aðgang að upplýsingum um föst laun 28 nafngreindra læknaaritara og skrifstofustjóra á sjúkrahúsinu. Upplýst var að gerðir höfðu verið samningar um slíkar greiðslur við 21 af þessum 28 starfsmönnum. Í niðurstöðu sinni tók úrskurðarnefndin fram að í 2. mgr. 2. gr. [upplýsingalaga](#) eins og henni var breytt með 1. gr. laga nr. 83/2000 væri tekið fram að lögin giltu ekki um aðgang að upplýsingum samkvæmt lögum um persónuvernd og meðferð persónuupplýsinga, nema óskað væri eftir aðgangi að skjölum eða öðrum gögnum sem 2. mgr. 3. gr. [upplýsingalaga](#) tæki til. Í 2. mgr. 44. gr. laga um persónuvernd og meðferð persónuupplýsinga væri kveði svo á um að þau lög takmarki ekki þann rétt til aðgang að gögnum sem mælt væri fyrir í upplýsingalögum. Úr málinu yrði því leyst á

grundvelli upplýsingalaga. Í niðurstöðu sinni vísaði nefndin til þess að í lögskýringargögnum með frumvarpi til upplýsingalaga kæmi fram að upplýsingar um föst laun og önnur föst kjör opinberra starfsmanna væru ekki undanþegnar aðgangi almennings. Á grundvelli 5. gr. laganna væri það aftur á móti undanþegið aðgangi almennings hver heildarlaun hver opinber starfsmaður hefði haft, hvort sem laun hans væru hærri en föst laun og kjör sem stöðu hans fylgdu sökum unninnar yfirvinnu, eða þá lægi vegna launa frádráttar sökum fjarvista eða annarra atvika. Nefndin taldi að í þeim 21 samningi hefði í öllum tilvikum verið samið um fastar lágmarksgreiðslur fyrir yfirvinnu á mánuði óháð því hvort vinnuframlag þeirra breyttist frá einum mánuði til annars. Teldust þessar greiðslur til fastra launa starfsmanna og væru upplýsingar um þær þar af leiðandi ekki undanþegnar upplýsingarétti almennings, skv. 5. gr. [upplýsingalaga](#). Nefndin taldi að beiðni A hefði verið nægilega afmörkuð í skilningi 1. mgr. 10. gr. [upplýsingalaga](#), en hún hefði beinst að tilteknum upplýsingum úr 21. stjórnsýslumáli. Samningar þeir um fastar yfirvinnugreiðslur, sem um væri að ræða, væru staðlaðir ef frá væru taldar almennar upplýsingar um hlutaðeigandi starfsmenn, starfshlutfall hans fjölda fastra yfirvinnustunda á mánuði og gildistíma, hvers samnings. Af þeim sökum væri rétt að kærandi fengi aðgang að samningunum í heild sinni ásamt tilkynningum um breytingar á þeim.

Úrskurður úrskurðarnefndar um upplýsingamál 1. ágúst 2001 í málinu nr. A-122/2001. Aðgangur að ráðningarsamningum starfsmanna sveitarfélags.

Í niðurstöðu nefndarinnar í vísað til þess að ákvæði laga um persónuvernd og meðferð persónuupplýsinga takmarki ekki þann rétt til aðgangs að gögnum sem mælt er fyrir um í upplýsingalögum. A hafði óskað eftir aðgangi að tveimur ráðningarsamningum sem féllu að mati nefndarinnar augljóslega undir 1. tölul. 2. mgr. 3. gr. [upplýsingalaga](#) og því ætti að leysa úr málinu á grundvelli þeirra laga en ekki laga um persónuvernd og meðferð persónuupplýsinga. A var talinn hafa stöðu aðila máls þar sem ráðningarsamningarinnar vörðudu eftirmanna hans í starfi við ákvörðun lífeyrisréttinda hans. Af þeim sökum varð að leysa úr málinu á grundvelli ákvæða III. kafla upplýsingalaga. Í niðurstöðu úrskurðarnefndarinnar segir að nefndin hafi áður komist að þeirri niðurstöðu með vísun til lögskýringargagna að skýra beri ákvæði 5. gr. [upplýsingalaga](#) svo að almenningur eigi rétt til þess að fá vitneskju um föst laun og launakjör opinberra starfsmanna. Þar af leiðandi verði þeir almennt að sæta því að ráðningarsamningar þeirra verði gerðir opinberir. Þótt í samningum þeim sem A hafði óskað eftir aðgangi að gerðu ráð fyrir breytilegum launagreiðslum viðkomandi starfsmanna fyrir yfirvinnu og/eða aukavinnu gæti það eitt og sér ekki skert rétt hans skv. 1. mgr. 9. gr. [upplýsingalaga](#) til þess að kynna sér efni þeirra. Var Akureyrarbæ því skylt að veita A aðgang að samningunum í heild sinni, enda væri þar ekki að finna neinar þær upplýsingar sem réttlættu að þeim væri haldið leyndum á grundvelli 3. mgr. 9. gr. laganna.

Úrskurður úrskurðarnefndar um upplýsingamál 17. nóvember 1999 í málinu A-86/1999. Aðgangur að upplýsingum um laun og launa kjör B hitaveitustjóra Seltjarnaneskaupstaðar.

Veita bar A aðgang að upplýsingum um mánaðarlaun B sem fram komu á launalista Hitaveitunnar, en ekki upplýsingar um aðrar greiðslur sem þar væri að finna.

10. gr.

Föst laun skulu greidd eftir á fyrsta virkan dag hvers mánaðar. Með hugtakinu „föst laun“ er í þessum lögum átt við föst laun fyrir dagvinnu án viðbótarlauna skv. 2. mgr. 9. gr.

Nú tekur maður við starfi eftir fyrsta dag mánaðar, og fær hann þá laun í réttu hlutfalli við tölu þeirra daga sem eftir eru af þeim mánuði.

1. Lögskýringargögn

Ákvæðinu fylgdu svohljóðandi skýringar í greinargerð:

„Í 1. mgr. er lagt til að tekin verði upp sú meginregla að greiða skuli út föst laun eftir á, fyrsta virkan dag hvers mánaðar. Jafnframt er skilgreint hvað felist í hugtakinu „föst laun“. Hjá langflestum hópum launþega á íslenskum vinnumarkaði er þessi meginregla við lýði. Hjá starfsmönnum ríkisins hafa verið tvær undantekningar frá henni. Önnur varðar þá starfsmenn, sem hafa fallið undir lög nr. [38/1954](#), en föst mánaðarlaun þeirra fyrir dagvinnu hafa verið greidd fyrir fram fyrsta virkan dag hvers mánaðar. Á því yrði breyting samkvæmt þessari tillögu. Í 1. mgr. ákvæðis til bráðabirgða er ákvæði um að þeir sem fá laun greidd fyrir fram við gildistöku laganna haldi þeim rétti. Engin breyting yrði á greiðslu yfirvinnu þessara starfsmanna því samkvæmt ákvæðum nógildandi kjarasamninga eru þau greidd eftir á fyrir hvern mánuð, eða 30 daga tímabil. Hið venjulega er að yfirvinnutímabil teljist frá 15. fyrri mánaðar til 14. næsta mánaðar á eftir og greiðslan sé innt af hendi næstu mánaðamót á eftir. Hin undantekningin frá fyrrnefndri meginreglu varðar starfsmenn sem hafa verið á vikukaupi og fengið útborgað eftir á vikulega. Í kjarasamningum þeirra starfshópa er gert ráð fyrir mánaðargreiðslum og yrði, innan hvernar stofnunar, að laga launagreiðslur til þessara starfsmanna að breytingunni.

Ákvæði 2. mgr. er óbreytt frá lögum nr. [38/1954](#).“³⁵

1.1 Breytingar við 2. umræðu

Upphaflega var í 2. másl. 1. mgr. tekið fram, að með hugtakinu „föst laun“ væri „...átt við föst laun fyrir dagvinnu ásamt viðbótarlaunum, skv. 2. mgr. 9. gr.“ Meiri hluti efnahags- og viðskiptanefndar lagði til við 2. umræðu, að svofelldar breytingar yrðu gerðar á [10.](#) gr. frumvarpstextans:

„Við [10.](#) gr. Í stað 2. másl. 1. mgr. komi nýr málslíður er orðist svo: Með hugtakinu „föst laun“ er í þessum lögum átt við föst laun fyrir dagvinnu án viðbótarlauna skv. 2. mgr. 9. gr.“³⁶

Í nefndaráliti meiri hlutans er tekið fram, að lögð sé fram breyting á hugtakinu „föst laun“ frá því sem frumvarpið gerði ráð fyrir. Væri breytingunni ætlað „... að tryggja að greiðsla viðbótarlauna geti aldrei orðið grundvöllur hækkunar lífeyrisgreiðslna til fyrrverandi starfsmanna samkvæmt svonefndri eftirmannsreglu laga um Lífeyrissjóð starfsmanna ríkisins“³⁷. Í ræðu framsögumanns meiri hlutans er þeirri skoðun lýst, að ekki sé eðlilegt, að einstaklingsbundnar ákvarðanir um viðbótarlaun hefðu áhrif á lífeyrisgreiðslu til þess sem í því starfi var áður.³⁸

2. Dómar

³⁵ Alþt. 1995, A-deild, bls. 3147-48. Sjá einnig viðauka nr. II.

³⁶ Alþt. 1995, A-deild, bls. 4222. Sjá einnig viðauka nr. II.

³⁷ Alþt. 1995, A-deild, bls. 4221. Sjá einnig viðauka nr. II.

³⁸ Alþt. 1995, B-deild, dalkur 5806. Sjá einnig viðauka nr. II.

2.1 Dómar Hæstaréttar

Hrd. 1996:3251 31. október 1996 í máli nr. 11/1996. Endurkrafa ofgreiddra launa sveitarstjóra. Vextir.

A hafði sem sveitarstjóri haft með höndum útreikning eigin launa auk þess að færa bókhald hreppsins. Vegna stöðu sinnar gat A hvorki borið fyrir sig almennar reglur um takmarkanir á heimild vinnuveitanda til það endurkrefja launþega um ofgreidd laun en að hreppnum hefði mátt vera ljós mistök í launaútreikningi við endurskoðun reikninga. Dráttarvextir dæmir þegar mánuður var liðinn frá því að hreppurinn hafði krafið A sannanlega um fyrstu greiðslu.

2.2 Dómar héraðsdóms

Héraðsdómur Reykjavíkur 10. maí 2011 í máli nr. E-5840/2010. Fjársýsla ríkisins gegn B. B ranglega greidd tvenn mánaðarlaun í ellefu mánuði. Endurgreiðslukrafa samþykkt.

B var ráðin sem kennari hjá L með ráðningarsamningi þann 1. september 2003 og var ráðningin ótímabundin. B hafði áður starfað hjá forverum L í meira en tvo áratugi. Í júní 2006 var L lagður niður og staða B þar með. Átti B rétt á biðlaunum á grundvelli starfsmannalaga. Vegna mistaka í launaafgreiðslu af hálfu F voru B ranglega greidd of há laun á árunum 2006 og 2007, þannig að hún fékk tvenn mánaðarlaun í stað einfaldra launa. F kvað mistök þessi ekki hafa komið í ljós fyrir en við endurskoðun og launaleiðréttingar hinn 1. júlí 2007. Í dómnum kom fram að samkvæmt íslenskum rétti gildir sú meginregla að þeir sem fá fyrir mistök greidda peninga sem þeir eiga ekki rétt til, skuli endurgreiða þá. Fram kom einnig að frá þessari reglu væru þó undantekningar eftir því hver atvik væru að ofgreiðslunni og endurkröfu hennar. Við mat á endurkröfu launa hefur þannig sérstaklega verið litið til þess hvort viðtakanda launanna hafi mátt vera ljóst að hann hafi fengið of háa greiðslu. Fram kemur í niðurstöðu dómsins að B átti rétt til biðlauna í tólf mánuði. Samkvæmt fyrirliggjandi launaseðlum sem sendir voru B voru henni greidd tvöföld mánaðarlaun í ellefu mánuði. Skýringar fyrir greiðslum þessum á launaseðlum voru annars vegar „mánaðarlaun biðlaun“ og hins vegar „mánaðarlaun“. Voru heildarlaun B því tvöfalt hærri en hún átti að venjast og útborguð laun þar af leiðandi umtalsvert hærri, þó svo B greiddi hlutfallslega hærri skatt af laununum. Í greinargerð B var því haldið fram að hún hafi fengið rétt sinn til greiðslna staðfestan í símtali við F. B gaf ekki aðilaskýrslu fyrir dómi né voru leidd fram vitni eða lögð fram gögn er gátu staðfest þessa fullyrðingu og var hún því metin ósönnuð. Að mati dómsins varð því að leggja til grundvallar að B hefði mátt vera ljóst að um mistök við útreikning launa var að ræða er B fékk greidd tvöföld mánaðarlaun án nokkurs vinnuframlags. Af hálfu F var því haldið fram að F hefði orðið mistakanna áskynja við endurskoðun og launaleiðréttingar 1. júlí 2007. Taldi fyrirsvarsmaður F, í skýrslu sinni fyrir dómi, að B hefði í kjölfar þess verið gerð grein fyrir mistökunum. Fyrsta bréf F til B var hins vegar dagsett 11. september 2008. Gegn andmælum B verður að leggja til grundvallar að ósannað sé að F hafi gert reka að endurgreiðslukröfu sinni úr hendi B fyrir en með framangreindu bréfi. Hins vegar liggur fyrir að B var hinn 1. júlí 2007 sendur launaseðill þar sem heildarlaun B vegna 1. júlí 2006 til 31. maí 2007 voru leiðrétt. Fékk B því ekki greidd biðlaun vegna júnímánaðar það ár. Féllst dómurinn á það með B að F hefði sýnt af sér tómlæti við endurheimtu kröfunnar en féllst ekki á að það væri slíkt að leiddi til réttindamissis. Þá sagði í dómnum að B hefði mátti vita að um mistök var að ræða og hlaut því að gera ráð fyrir því að þau yrðu leiðrétt fyrir eða síðar. Var endurgreiðslukrafa F á hendur B því tekin til greina.

3. Álit

3.1 Álit umboðsmanns Alþingis

SUA 2011:x. Álit umboðsmanns Alþingis 14. júlí 2011 í máli nr. 6294/2011. Laun og starfskjör.

A kvartaði yfir því að stjórnvald það sem hann starfaði hjá hefði krafið sig um greiðslu að tiltekinni fjárhæð á þeim grundvelli að honum hefðu verið ofgreidd laun á árinu 2010. Niðurstaða

umboðsmanns var sú að hann taldi sig ekki hafa forsendur til að gera athugasemdir við þá afstöðu stjórnvaldsins að það kæmi skýrlega fram á launaseðli A að um mánaðarlaun að tiltekinni fjárhæð fyrir uppgjörstímabilið 01.09.10-30.09.10 hefði verið að ræða eða að A hefði mátt vita að um ofgreiðslu launa væri að ræða sem næmi mánaðarlaunum fyrir september 2010. Að því virtu og þegar litið var til þess að um uppgjör á þriggja mánaða starfi var að ræða, að ofgreiðslan átti sér stað aðeins einu sinni en ekki yfir lengra tímabil og þess tíma sem leið þar til ofgreiðslan átti sér stað þar til A var tilkynnt um hana taldi umboðsmaður sig ekki hafa forsendur til að gera athugasemdir við þá afstöðu stjórnvaldsins að það hefði átt endurgreiðslukröfu á hendur A vegna ofgreiðslunnar.

SUA 1994:196. Álit umboðsmanns Alþingis 2. maí 1994 í máli nr. 665/1992. Ofgreidd laun. Skuldajöfnun á móti áunnu orlofsfé.

Umboðsmaður taldi að þegar laun væru ofgreidd vegna misskilnings launagreiðanda yrðu þau yfirleitt ekki endurheimt úr hendi grandlauss viðtakanda. Þá yrði að krefjast þess að launagreiðandi sýndi ekki verulegt tómlæti um endurkröfu sína. Vegna aðstæðna í umræddu máli yrði naumast fullyrt að A hefði mátt vera ljóst að henni hefðu verið ofgreidd laun eða að hún hefði átt þátt í því að svo var gert. Taldi umboðsmaður að fjármálaráðuneytið hefði ekki öðlast endurkröfu á hendur A og að þegar af þeirri ástæðu væri ekki grundvöllur fyrir kröfum á hendur A.

11. gr.

Starfsmenn skulu eiga rétt á orlofi eftir því sem fyrir er mælt í lögum og, eftir atvikum, ákveðið eða um samið með sama hætti og laun, sbr. 1. mgr. 9. gr.

Forstöðumaður stofnunar ákveður í samráði við starfsmenn hvenær þeir taki orlof.

Skylt er starfsmanni að taka orlof.

1. Lögskýringargögn

Upphaflega var ákvæðið fimm málsgreinar. Við 2. umræðu lagði meiri hluti efnahags- og viðskiptanefndar til, að 3. og 4. mgr. yrðu felldar brott. Upphaflega hljóðaði ákvæðið svo:

„Starfsmenn skulu eiga rétt á orlofi eftir því sem fyrir er mælt í lögum og, eftir atvikum, ákveðið eða um samið með sama hætti og laun, sbr. 1. mgr. 9. gr.

Forstöðumaður stofnunar ákveður í samráði við starfsmenn hvenær þeir taki orlof.

Nú tekur starfsmaður ekki orlof tiltekið orlofsár, og er honum þá rétt, með samþykki forstöðumanns, að leggja saman orlof þess árs og hins næsta til orlofstöku síðara árið.

Nú tekur starfsmaður ekki orlof, sem ákveðið hefur verið skv. 2. mgr., að beiðni forstöðumanns, og geymist þá orlofið til næsta orlofsárs. Ef starfsmaður lýkur ekki töku þessa orlofs síðara árið skal hann fá það sem eftir stendur greitt eins og um yfirvinnu væri að ræða.

Skylt er starfsmanni að taka orlof.“

Ákvæðinu fylgdu svohljóðandi skýringar í greinargerð:

„Um orlof almennt gilda lög nr. [30/1987](#). Þar er aðeins tiltekinn lágmarksréttur til orlofs og aðilum heimilað að semja um betri rétt. Því er gert ráð fyrir því í 1. mgr. að sömu aðilar og fjalla um laun og önnur kjör geti breytt frá þessum lágmarksrétti.

Í 2. mgr. er áréttað það sem segir í 5. gr. laga nr. [30/1987](#) og útfært hver teljist vinnuveitandi, þ.e. forstöðumaður stofnunar.

Í 3. mgr. er fjallað um það ef starfsmaður óskar af persónulegum ástæðum eftir því að taka ekki allt orlof sitt á tilteknu orlofsári getur forstöðumaður heimilað viðkomandi starfsmanni að leggja saman orlof þess árs og hins næsta til orlofstöku síðara árið. Aðeins er heimilt að flytja sama orlof einu sinni milli ára þannig að taki starfsmaður orlofið ekki út næsta orlofsár þá fyrnist það við lok þess.

Í 4. mgr. er tekið á því ef starfsmaður er fyrirvaralítið beðinn að fresta þegar ákveðnu orlofi að beiðni forstöðumanns. Þá flyst það milli ára en ef hann nær ekki að taka það á síðara árinu þá er skylt að greiða honum það á því yfirvinnukaupi sem þá er í gildi.

5. mgr. þarfnast ekki skýringa.“³⁹

1.1 Breytingar við 2. umræðu

Við 2. umræðu lagði meiri hluti efnahags- og viðskiptanefndar til, að 3. og 4. mgr. ákvæðisins yrðu felldar brott. Segir svo um það í nefndaráliti meiri hlutans, að rétt sé að fella brott ákvæði um heimild til að færa orlof milli ára, þar sem um slíkt sé samið í kjarasamningum opinberra starfsmanna.⁴⁰ Í ræðu framsögumanns meiri hlutans kemur fram, að ákvæðið hafi tekið mið af því fyrirkomulagi sem gilt hefði hjá BSRB og BHMR félögum í kjarasamningum þeirra, en það hafi ekki verið í samræmi við það sem tíðkaðist hjá Alþýðusambandsfélagunum. Þess vegna væri lagt til að

³⁹ Alþt. 1995, A-deild, bls. 3148. Sjá einnig viðauka nr. II.

⁴⁰ Alþt. 1995, A-deild, bls. 4221. Sjá einnig viðauka nr. II.

nefndar málgreinar yrðu felldar brott. Hafi það verið í samræmi við það, sem Alþýðusambandið hefði farið fram á.⁴¹

2. Dómar

2.1 Dómar Hæstaréttar

Hrd. 29. mars 2012 í máli nr. [531/2011](#). Uppsagnarfrestur. Orlof.

A kennari við skóla Í hóf störf hjá skólanum á árinu 2006 en var sagt upp störfum um mánaðamótin maí/júní 2009 skömmu áður en hann hóf að taka orlof. Deilt var um hvort A hefði átt rétt á framlengingu uppsagnarfrests vegna töku orlofs meðan á sex mánaða umsömdum uppsagnarfresti hans stóð. Fram kom í dómi Hæstaréttar að óumdeilt væri í málinu að samkomulag hafði tekist með A og fyrirsvarsmönnum Í um töku A á 25 daga orlofi sumarið 2009 áður en til uppsagnar kom. Einnig var ágreiningslaust að A vann uppsagnarfrestinn ef frá er talinn orlofstíminn og að A óskaði, áður en hann lét af störfum, eftir því við Í að uppsagnarfresturinn yrði framlengdur sem orlofstímanum næmi en þeirri ósk var hafnað. Hæstiréttur féllst einnig á með héraðsdómi að tilgangi laga nr. [30/1987](#) um orlof væri hvorki raskað né vegið að markmiðum laganna þótt orlof A hafi fallið innan uppsagnarfrestsins. Var staðfest niðurstaða hins áfrýjaða dóms um sýknu Í af kröfu Á. Uppsagnarfrestur A var 6 mánuðir.

Hrd. 2. apríl 2004 í máli nr. [411/2003](#). Sveitarfélagið Skagafjörður gegn SB. Orlof á fasta yfirvinnu. Dráttarvextir.

SB sveitarstjóri hjá sveitarfélaginu S, krafðist þess að honum yrði greitt orlofsfé á fasta yfirvinnu fjögur ár aftur í tímann. Með hliðsjón af skýrum ákvæðum laga nr. [30/1987](#) um orlof var talið að enda þótt dregist hefði af hálfu SB að setja kröfuna fram, leysti sá dráttur ekki S undan þeirri skyldu sem á því hvíldi samkvæmt lögnum. SB var talinn eiga rétt til orlofslaunanna með vísan til 1. gr. laga nr. [30/1987](#) og meginreglu 2. mgr. 7. gr. sömu laga. Dráttarvextir greiddir á orlofslaunin frá gjalddögum viðkomandi yfirvinnugreiðslna

Hrd. 11. maí 2000 í máli nr. [473/1999](#). Hafnarfjarðarkaupstaður gegn Á. Heildarlaun.

Á starfaði hjá sveitarfélaginu H og fór um laun hans samkvæmt kjarasamningi STH við sveitarfélagið. Við upphaf ráðningar Á varð að samkomulagi að hann fengi greiddar 60 fastar yfirvinnustundir á mánuði. Á taldi þessar greiðslur hluta af heildarlaunum sínum og væri því skylt að greiða orlof af þeim samkvæmt 1. gr. og 2. mgr. 7. gr. laga nr. [30/1987](#), um orlof. H hélt því hins vegar fram að þar sem Á hefði fengið fasta yfirvinnugreiðslu fyrir sumarleyfismánuði jafnt sem aðra mánuði ársins væri orlof hans fyrir yfirvinnu að fullu uppgert. Talið var ósannað að aðilar hefðu samið svo um að orlofslaun væru innifalin í greiðslum fyrir yfirvinnu og aðra kaupauka. Var niðurstaða héraðsdóms um að H skyldi greiða orlof af yfirvinnugreiðslunum samkvæmt meginreglu 2. mgr. 7. gr. laga nr. [30/1987](#) staðfest.

2.2 Dómar héraðsdóms

Héraðsdómur Reykjavíkur 10. janúar 2008 í máli nr. [E-938/2007](#): B gegn Þjóðleikhúsinu. Orlofsfé.

B var sagt upp störfum með fjögurra mánaða uppsagnarfresti. Hann átti inni tveggja mánaða orlof við upphaf orlofsfrests og tók hann orlofið á uppsagnartímanum. Hann krafði Þ um greiðslu orlofs, til vara laun og til þrautavara skaðabætur vegna þeirra tveggja mánaða, sem orlofið féll inn í uppsagnarfrestinn. Byggði hann m.a. á því, að um réttindi hans og skyldur hefði farið eftir lögum um opinbera starfsmenn. Þ var sýknað.

⁴¹ Alþt. 1995, B-deild, dalk. 5806. Sjá einnig viðauka nr. II.

Héraðsdómur Reykjavíkur 28. febrúar 2001 í máli nr. E-1956/2000: S gegn Landspítala-háskólasjúkrahúsi. Fyrning orlofsréttar.

S, sjúkraliði, hafði ekki tekið allt orlof sitt orlofsárið 1. maí 1995 til 30. apríl 1996, þegar því orlofstímabili lauk. S sagði upp starfi sínu með þriggja mánaða uppsagnarfresti í ágúst 1998. Taldi S að hún ætti, vegna áunnins en ótekens orlofs, rétt til að vera á launum út uppsagnarfrestinn. S byggði á því að hún hefði tæmt þennan eldri rétt með orlofstöku á næsta ári, áður en hún hóf töku orlofs þess árs og þannig koll af kalli, og því væri krafan vegna óunnins en ótekens orlofs frá síðasta orlofstímabili, er hún lét af störfum. S byggði einnig á því að réttur hennar til orlofsins fyrndist á fjórum árum, sbr. 14. gr. orlofslaga og 2. tölul. 3. gr. [fyrningarlaga](#). Þá benti S á að af starfssambandi vinnuveitanda og starfsmanns leiddi að vinnuveitanda væri skylt að ákveða hvenær orlof starfsmanns skyldi veitt, en engin slík fyrirmæli hafi verið gefin. Hún hefði því verið í góðri trú um að réttindin flyttust til næsta orlofsárs. Af hálfu L. var vísað til þess að hvorki við orlofstöku sumarið 1996 né fram til aprílloka 1998 hefði S lokið töku alls áunnins orlofs vegna þess orlofsárs. Vísaði L til ákvæða 3. mgr. 16. gr. laga nr. [38/1954](#), og nú [11.](#) og [47.](#) gr. laga nr. 70/1996 og grein 4.7.1. í kjarasamningi stéttarfélags S og fjármálaráðherra. Samkvæmt þessu hefði S verið heimilt að leggja hið ótekna orlof við töku orlofs næsta árs. Þegar S lét af störfum hafi þessi möguleiki ekki verið lengur til staðar. Í niðurstöðum héraðsdóms er vísað til þess, að samkvæmt 5. gr. laga um orlof nr. [30/1987](#) skuli atvinnurekandi ákveða í samráði við launþega, hvenær orlof skuli veitt og skv. 13. gr. laganna sé framsal orlofslauna og flutningur þeirra milli ára óheimill. Jafnframt er bent á þá reglu 2. gr. laganna að launþegi geti öðlast rýmri eða hagkvæmari rétt en orlofslögin kveði á um samkvæmt öðrum lögum eða samningum. Í orlofslögunum sé á hinn bóginn engin bein heimild til að flytja áunnin orlofsrétt milli ára. Jafnframt er í dóminum vísað til ákvæða [11.](#) gr. laga nr. 70/1996. Er það niðurstaða dómsins að samkvæmt gr. 4.7.1. og 4.7.2 í kjarasamningi stéttarfélags S og fjármálaráðherra sé heimilt að fresta töku orlofs í eitt ár. Skilyrði þess sé annars vegar, að til komi samþykki yfirmanns, óski starfsmaður eftir því, og hins vegar að það sé gert að ósk yfirmanns. Að mati dómsins voru þessi skilyrði ekki til staðar. Ekki var heldur fallist á þau rök S að þar sem hún hefði ekki fengið fyrirmæli frá yfirmanni sínum hefði hún mátt vera í góðri trú um að orlofsréttur hennar flyttist á milli ára. Taldist S því hafa glatað orlofsrétti sínum vegna orlofsársins 1. maí 1995 til 30. apríl 1996. Þá var ekki fallist á að ákvæði fyrningarlaga tækju til greiðslu fyrir ótekið orlof þegar sjálfur rétturinn til orlofsins væri fyrndur.

Héraðsdómur Reykjavíkur, 17. janúar 2002 í máli nr. E-4228/2001. H gegn sýslumannsembættinu í Keflavík og ríkissjóði. Skipulagning orlofs. Áminning.

A, lögreglumanni, var veitt áminning fyrir að taka sér orlof á meðan Kristnihátíð stóð. Í febrúar 2000 hafði H rætt við yfirmann deildar sinnar um að taka orlof á tímabilinu 28. júní til 14. júlí, en hann hafði ráðgert að vera þá í sumarleyfi á Spáni. Síðar kom í ljós af hálfu sýslumanns að ekki yrði unnt að veita starfsmönnum leyfi daganna 1. og 2. júlí vegna Kristnihátíðar, sbr. tilmæli ríkislögreglustjóra frá 12. október 1999. Byggt var á því að engin gögn hefðu verið lögð fram um að H yrði að mæta til vinnu nefnda daga fyrr en þegar listi sýslumanns um orlofstöku starfsmanna kom fram 5. júní 2000, en það hafi verið rúmum þremur vikum fyrir upphaf fyrirhugaðs orlofs. Fyrirmæli til H 21. júní um að mæta til vinnu umrædda daga hafi heldur ekki komið fram innan þess tíma er 5. gr. laga um orlof kvæði á um. Tekið fram að engar skýringar hefðu komið fram hvers vegna sýslumaður eða aðrir yfirmenn embættisins brugðust ekki við óskum H um orlof þrátt fyrir að sýslumaður hefði með löngum fyrirvara fengið fyrirmæli ríkislögreglustjóra um að skipuleggja sumarfrí lögreglumanna þannig að þeir yrðu ekki í orlofi hátíðisdagana. Ekki var fallist á að sýslumanni hafi verið rétt að leggja bann við því með svo skömmum fyrirvara að H færi í orlof umrædda daga. Um leið var ekki fallist á að með því að vera í sumarleyfi á nefndum tíma hefði hann óhlyðnast löglegu banni yfirmanns síns. Voru því ekki lagaskilyrði til að veita H áminningu eins og gert var með ákvörðun sýslumanns. Sýknað var að kröfu um skaðabætur, enda hefðu ekki komið fram rök fyrir því að í áminningunni fælist meingerð sem unnin hefði verið af ásetningi eða gáleysi gegn æru stefnanda eða öðrum hagsmunum hans, sbr. 26. gr. [skaðabótalaga](#).

3. Álit

3.1 Álit umboðsmanns Alþingis

SUA 1994:196. Álit umboðsmanns Alþingis 2. maí 1994 í máli nr. 665/1992. Ofgreidd laun. Skuldajöfnun á móti áunnu orlofsfé.

Hinn 1. desember 1988 var ákveðið af hálfu fjármálaráðuneytisins að orlofslaun, sem A hafði áunnið sér frá 1. maí 1988, yrðu tekin upp í ofgreidd laun A. Umboðsmaður tók fram að þótt fjármálaráðuneytið hefði átt endurkröfu á hendur A vegna hinna ofgreiddu launa, hefði ráðuneytinu verið óheimilt að skuldajafna endurkröfunni við áunnin orlofslaun A. Í fyrsta lagi benti umboðsmaður á, að almenn skilyrði skuldajafnaðar voru ekki fyrir hendi, eins og á stóð, þar sem krafan um orlofslaun var ekki í gjalddaga fallin, sbr. 7. gr. orlofslaga nr. [30/1987](#). Í öðru lagi yrði að telja að almennt væri óheimilt að nota orlofslaun til skuldajafnaðar vegna eðlis orlofsréttinda svo og þeirra meginreglna, sem 13. gr. og 2. mgr. 2. gr. orlofslaga nr. [30/1987](#) væru byggðar á.

12. gr.

Starfsmenn skulu eiga rétt til launa í veikindaförföllum og fæðingarorlofi eftir því sem fyrir er mælt í lögum og, eftir atvikum, ákveðið eða um samið með sama hætti og laun, sbr. 1. mgr. 9. gr.

1. Lögskýringargögn

Ákvæðinu fylgdu svohljóðandi skýringar í greinargerð:

„Nú byggist rétturinn til greiðslu launa í veikindaförföllum og fæðingarorlofi á mismunandi forsendum. Hvað varðar þá starfsmenn, sem falla undir lög nr. [38/1954](#), þá er í 17. gr. þeirra laga gert ráð fyrir að slíkar greiðslur séu ákveðnar með reglugerð og eru í gildi annars vegar reglugerð nr. 410/1989, um barnsburðarleyfi starfsmanna ríkisins, og hins vegar reglugerð nr. 411/1989, um veikindaförföll starfsmanna ríkisins. Hvað aðra starfsmenn ríkisins varðar þá er þeim tryggður lágmarksréttur með lögum nr. [19/1979](#), um rétt verkafólks til uppsagnarfrests frá störfum og til launa vegna sjúkdóms og slysaforfalla, auk þess sem í kjarasamningum hefur yfirleitt verið samið um rýmri rétt. Um greiðslur til þeirra í fæðingarorlofi gilda ákvæði 15. og 16. gr. laga nr. [117/1993](#), um almannatryggingar.

Í 1. mgr. segir að sömu aðilar og fjalla um laun og önnur kjör skuli fjalla um rétt starfsmanna til launa í veikindaförföllum og fæðingarorlofi. Fyrir þá starfsmenn, sem nú falla undir lög nr. [38/1954](#) og ekki eru skilgreindir sem embættismenn samkvæmt þessu frumvarpi, myndi þetta þýða að um réttindi þeirra færi með sama hætti og annarra starfsmanna á íslenskum vinnumarkaði, þ.e. að þeim væri tryggður lágmarksréttur til greiðslna í veikindaförföllum, en um frekari rétt yrði viðkomandi stéttarfélag að semja. Hvað varðar greiðslur í fæðingarorlofi þá færi það eftir 15. og 16. gr. laga nr. [117/1993](#). Hér er um töluverða breytingu að ræða en í 2. mgr. ákvæðis til bráðabirgða er gert ráð fyrir að þeir sem falli undir núgildandi reglur haldi þeim réttindum eins og í ákvæðinu greinir“.⁴²

2. Dómar

2.1 Dómar Hæstaréttar

Hrd. 31. maí 2012 í máli nr. [598/2011](#). Starfsmanni dæmdar skaðabætur vegna veikinda sem raktar voru til aðstæðna á vinnustað. Atvinnusjúkdómur.

Árið 1997 hóf H störf hjá útibúi R á Ísafirði. Útibúið var þá staðsett í austurenda hússins að Á 2-4 en þar mun útibúið hafa verið með starfsemi frá árinu 1975. Árið 1999 flutti R starfsemi sína í nýuppsett húsnæði B í vesturenda hússins að Á 2-4. H starfaði hjá R þar til í maí 2004 en þá hóf H störf hjá A. sem á þeim tímapunkti tók yfir hluta þeirra verkefna sem R hafði áður sinnt. Tók A á leigu hluta þess húsnæðis sem R hafði nýtt undir starfsemi sína, auk þess sem félagið leigði húsbúnað og tæki frá R. A hafði verið stofnað skömmu áður af þremur eigendum fisk- og rækjuverksmiðja í þeim tilgangi að reka rannsóknarþjónustu fyrir sjávarútvegsfyrirtæki á norðanverðum Vestfjörðum. Á árunum 1997 til 2000 leitaði H ítrekað til lækna vegna hósta og öndunareinkenna, og tvisvar árið 2000 vegna langvarandi höfuðverkja og ógleði, án þess að niðurstaða fengist um hvað að H amaði. Í september 2005 vísaði yfirlæknir FSÍ H til S, lungna- og atvinnusjúkdómalæknis, sem greindi H með astma og ofnæmiskvef. Í læknaþréfi S frá 24. október 2005 segir meðal annars að greinileg tenging sé á milli einkenna H og vinnu. Þá lýsir læknirinn því álitinu sínu „... að sagan renni mjög styrkum stöðum undir það að einkennin séu í raun tengd a.m.k. að einhverju leyti vinnustaðnum.“ Í matsgerð undirmatsmanna frá 21. desember 2007 segir meðal annars: „Sambandið milli vinnuaðstæðna

⁴² Alpt. 1995, A-deild, bls. 3148-49. Sjá einnig viðauka nr. II.

matsbeiðanda og núverandi heilsufarseinkenna, það er vægs astmasjúkdóms, langvinnrar nefbólgu, nefkoksbólgu, og kokbólgu, langvinnrar barkakýlisbólgu og barkakýliskrampa (truflun á raddböndum), sem hún hefur virðist vera nokkuð skýrt.“ Var það niðurstaða matsmannanna að H væri haldin atvinnusjúkdómum. Fram kom m.a. í niðurstöðu dómsins að við mat á mögulegu saknæmi þess vinnufyrirkomulags R og A að láta starfsmenn vinna án persónuhlífa fyrir öndunarfæri við ætagerð þykir verða að líta til 37. gr. laga nr. [46/1980](#) um aðbúnað, hollustuhætti og öryggi á vinnustöðum og 3, 5 og 8. gr. reglna nr. 467/1994. Af fyrirmælum ákvæðanna og öðru sem fram kom var það álit dómsins að vinnuaðstæður H við ætagerð, sem sannað þykir með framburðum vitna að H hafi sinnt í nokkrum mæli í störfum sínum hjá R og A, hafi ekki verið forsvaranlegar. Með því að láta H vinna við ætagerð án persónuhlífa fyrir öndunarfæri, eða eftir atvikum á hluta starfstíma H hjá stefnda A án fullnægjandi persónuhlífa, í húsnæði sem ekki var nægjanlega vel lofræst, sýndu R og A bæði af sér saknæma og ólögmeta háttsemi í skilningi skaðabótaréttar. Taldi dómurinn nægar líkur til þess að veikindi H mætti rekja til hinnar saknæmu og ólögmetu háttsemi R og A og voru þeir því dæmdir til að greiða H skaðabætur vegna veikinda. Í áfrýjaði dómi héraðsdóms til Hæstaréttar. Fyrir Hæstarétti kom því einungis til endurskoðunar krafa H á hendur Í. Í dómi Hæstaréttar kom meðal annars fram að fallist væri á það með héraðsdómi að Í hefði sýnt af sér saknæma og ólögmeta háttsemi með því að láta H vinna við svokallaða ætagerð án persónuhlífa fyrir öndunarfæri í húsnæði sem ekki hefði verið nægjanlega lofræst. Taldi Hæstiréttur að Í bæri óskipta ábyrgð með A á tjóni H þrátt fyrir að starfstími H hjá hvorum aðila um sig hefði verið mismunandi. Var Í því gert að greiða H skaðabætur.

Hrd. 24. nóvember 2011 í máli nr. [257/2011](#). Uppsögn K hjá Greiningar- og ráðgjafarstöðinni. Fæðingarorlof. Rökstuðningur.

K byggði á því að óheimilt hefði verið að segja henni upp störfum vegna ákvæða 30. gr. laga nr. 95/2000 um fæðingar- og foreldraorlof. Óumdeilt var að uppsögn K tengdist því ekki að hún hefði tilkynnt um fyrirhugaða töku fæðingarorlofs heldur greindi aðila á um hvort gildar ástæður hefðu búið að baki uppsögninni í skilningi lagagreinarinnar. Fyrir lá að K hafði ekki sérmenntun á því sviði sem starf hennar hjá G laut að. Í janúar 2010 var K tilkynnt að til stæði að ráða starfsmann með slíka sérþekkingu og var starfsmönnum stofnunarinnar einnig tilkynnt þetta í tölvubréfi 1. febrúar sama ár. Féllst Hæstiréttur á með héraðsdómi að uppsögn K hefði ekki verið andstæð 30. gr. laga nr. 95/2000 og var Í sýknað af kröfum K.

Hrd. 1. október 2009 í máli nr. [53/2009](#). Ráðningarsamningur. Starfslok.

H krafðist þess að viðurkennt yrði að henni hefði með ólögmetum hætti verið skipað í veikindafjarvistir frá starfi sínu sem tónlistarkennari hjá F og að F yrði dæmt til að greiða henni skaða- og miskabætur vegna þessa. Í málinu hélt F því fram að veikindi H hefðu orðið þess valdandi að hún gæti ekki sinnt starfi sínu. Þar sem H hafði ekki aflað sér sönnunar um vinnufærni sína, þrátt fyrir að það hefði staðið henni nær, yrði að leggja til grundvallar að hún hefði horfið frá vinnu vegna veikinda. Þar sem F hafði uppfyllt launagreiðsluskyldu sína gagnvart H í samræmi við rétt hennar samkvæmt gildandi kjarasamningi og lagareglum var F sýknað af kröfu H.

Hrd. 8. mars 2007 í máli nr. [315/2006](#). Íslenska ríkið gegn H. Vinnusjúkdómur. Mengun.

H vann á speglunardeild Landakotsspítala frá 1988 til 1996 og á sömu deild Sjúkrahúss Reykjavíkur í Fossvogi frá þeim tíma til 13. nóvember 1997. Í starfi sínu þurfti H að nota sótthreinsiefnið glútaraldehyð til þess að hreinsa speglunartæki. H krafðist skaðabóta þar sem hún taldi að óvarleg meðferð glútaraldehyðs á spítölunum hefði ollið því að hún sýktist af astma sem gerði henni ókleift að sinna starfi sínu áfram. Dómkvaddir matsmenn og yfirmatsmenn töldu að H hefði hlotið atvinnusjúkdóm og að glútaraldehyðmengun væri líklegasta ástæða sjúkdómsins. Í niðurstöðu Hæstaréttar var vísað til reglna nr. 401/1989 um mengunarmörk og aðgerðir til að draga úr mengun á vinnustöðum, og talið að forráðamenn Landakotsspítala hefðu ekki leitt í ljós að þeir hefðu uppfyllt skyldur sínar samkvæmt reglunum. Þá var talið að forráðamönnum spítalans hefði borið að kynna hættulega eiginleika glútaraldehyðs fyrir þeim sem notuðu efnið í störfum sínum. Varðandi aðstöðuna á Sjúkrahúsi Reykjavíkur var vísað til reglna nr. 496/1996 um efnanotkun á vinnustöðum, sem tóku

gildi 1. janúar 1997. Þær reglur lögðu enn ríkari skyldur á forráðamenn spítalans til að tryggja að mengunarvaldandi efni sem unnið var með stofnuðu ekki öryggi og heilsu starfsmanna í voða og að starfsmönnum væri kynntar nauðsynlegar verklagsreglur og öryggisleiðbeiningar. Af gögnum málsins var ekkert ráðið um að þessa hefði verið gætt á Sjúkrahúsi Reykjavíkur. Vegna alls þessa var lagt á Í að sanna að aðstaðan á speglunardeildum framangreindra spítala hefði verið fullnægjandi á þeim tíma sem H vann þar, að mengun af völdum glútaraldehyðs hefði verið undir leyfilegum mörkum og að meðferð efnisins á Sjúkrahúsi Reykjavíkur hefði uppfyllt kröfur reglna nr. 496/1996. Var talið að Í hefði ekki tekist sú sönnun og bæri hann því skaðabótaábyrgð á tjóni H.

Hrd. 1984:439 29. mars 1984 í máli nr. 109/1982. Áfengissýki ekki talin veikindi.

Í dómi Hæstaréttar segir að „enda þótt drykkjusýki (alcoholismus chronicus) kunni að teljast sjúkdómur í skilningi læknisfræði, hafa fjarvistir manna frá vinnu vegna áfengisneyslu eða drykkjuhneigðar lengst af verið virtar að lögum á annan veg en fjarvistir vegna veikinda eða slysa“. Hvergi kæmi fram í kjarasamningum að ætlast væri til þess að litíð yrði á áfengissýki sem veikindi en um það þyrfti sérstaklega að kveða ætti áfengissýki að falla þar undir.

2.2. Dómar héraðsdóms

Hrd. 19. desember 2012 í máli nr. 236/2012. Lausn embættismanns vegna heilsubrestra.

„S höfðaði mál gegn Í til heimtu bóta vegna starfsloka hennar sem fangavörður. S hafði verið í veikindaleyfi í kjölfar aðgerðar og er veikindaréttur hennar var að renna út var henni tilkynnt bréflaga að meðan hún hefði ekki heilsu til að gegna starfi fangavarðar yrði ekki um endurkomu hennar í það starf að ræða. Var í bréfinu vísað til vottorðs trúnaðarlæknis F um starfshæfni S. Tæplega ári síðar var S tilkynnt að henni væri veitt lausn frá störfum. Í dómi Hæstaréttar kom fram að S hafi verið embættismaður í merkingu laga nr. 70/1996 um réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins og um lausn hennar frá embætti færi eftir VI. kafla laganna. Taldi Hæstiréttur að með fyrrgreindu bréfi hafi verið lagður grunnur að þeirri ákvörðun að veita S lausn frá embætti með stoð í álitum trúnaðarlæknis F. Slík ákvörðun væri stjórnvaldsákvörðun í merkingu stjórnvaldsákvörðunarlaga nr. 37/1993. Hafi F borið að veita S færi á að kynna sér umrædd gögn og tjá sig um efni málsins áður en því hafi endanlega verið ráðið til lykta. Meðferð málsins hafi því ekki verið í samræmi við andmæla-reglu 13. gr. laga nr. 37/1993 og 1. mgr. 15. gr. laganna um aðgang að gögnum. Þá hafi málsmeðferðin einnig brotið í bága við 10. gr. sömu laga um rannsókn máls. Embættismissir S hafi því verið ólögmætur og bæri Í ábyrgð á honum eftir almennum reglum skaðabótaréttar. Voru S dæmdar bætur að álitum en ekki voru talin lagaskilyrði til greiðslu miskabóta.“⁴³

Héraðsdómur Reykjavíkur 17. október 2012 í máli nr. E-275/2012. S gegn Áfengis- og tóbaksverslun ríkisins. Veikindi. Bætur vegna ólögmætrar uppsagnar.

S var aðstoðarverslunarstjóri í vínubúð Á. Í ráðningarsamningi málsaðila var tiltekið sérstaklega að um réttindi og skyldur starfsmanns færi eftir lögum um réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins nr. 70/1996. Voru þau lög lögð til grundvallar við gerð ráðningarsamnings auk kjarasamnings þess stéttarfélags sem tilgreint var í ráðningarsamningi. S þjáðist af bakverkjum snemmsumars 2010 en í byrjun júní skilaði S læknisvottorði frá bæklunarlækni. Í vottorðinu kom fram að S væri með brjós-klos í baki og mætti því ekki lyfta neinu þungu meðan S væri í meðferð vegna brjós-klossins hjá sjúkrahúsjálfara til loka nóvember 2010. Með bréfi í október 2010 var S sagt upp störfum með þriggja mánaða fyrirvara miðað við mánaðamótin október/nóvember og tiltekið að uppsögnin væri í samræmi við 43. gr. laga um réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins, nr. 70/1996. Ekki var óskað eftir vinnuframlagi stefnanda í uppsagnarfresti. Stéttarfélag S óskaði eftir rökstuðningi fyrir uppsögninni. Í rökstuðningi Á kom fram að S hefði verið sagt upp störfum þar sem S væri „...ófær um að sinna núverandi starfi með fullnægjandi hætti“. Ákvörðunin var rökstudd nánar með vísan til samtals S við

⁴³ <http://www.haestirettur.is/domar?nr=8505>

trúnaðarlækni Á en í samtalinu átti S að hafa rætt um bakverki sem hafi hrjáð S vegna brjósclass í baki og að S vonaðist til að fá lyftara til að létta undir með sér í starfi, að öðrum kosti myndi S beita „vinnuhagræðingu“, meðan S væri að jafna sig á bakverkjunum, s.s. með því að lyfta ekki heilu kössunum heldur taka upp eina og eina flösku, setjast við að raða í hillur o.s.frv. Að mati Á hafi það verið „fullkomlega óraunhæft“ að S gæti uppfyllt starfsskyldur sínar með þeirri vinnuhagræðinu sem S hafi stungið upp á. Annars vegar vegna þess að ekki hafi staðið til að kaupa lyftara eins og S vonaðist eftir. Hins vegar vegna þess að það hafi ekki verið raunhæft fyrir S að ætla að taka eina flösku í einu þegar tekið væri af vörubrettum og fært í hillur verslunarinnar, auk þess sem slíkt væri alls ekki kleift í öllum tilvikum. Fram kom í niðurstöðu héraðsdóms að samkvæmt 2. ml. 1. mgr. 44. gr. laga nr. 70/1996 hafi forstöðumaður stofnunar rétt til að segja starfsmanni upp störfum eftir því sem fyrir er mælt í ráðningarsamningi, án þess að veita starfsmanni áminningu samkvæmt 21. gr. laga nr. 70/1996, ef uppsögnin á ekki rætur að rekja til ástæðna sem þar eru greindar. Með því að uppsögn S var grundvölluð á því að S gæti ekki rækt starfann sökum heilsuþrengingar var ekki þörf á að veita S áminningu áður en til uppsagnarinnar kom. Hins vegar bar að líta til þess að er ákvörðun um uppsögn S var tekin lá ekki fyrir læknisvottorð um að S gæti ekki rækt starfann sökum heilsuþrengingar heldur aðeins tölvupóstskýti trúnaðarlæknis Á, þar sem fram kemur að læknirinn hafi talað við S um tilhögun vinnu S. S hélt því fram að hún hafi verið orðin heil heilsu er henni var sagt upp störfum. Gegn mótmælum S taldi dómurinn að Á hefði ekki sýnt fram á það að S hafi ekki verið fær um að rækja starfann á fullnægjandi hátt, er henni var sagt upp störfum. Þar með hafi ekki verið heimilt að segja S upp störfum með vísan til heilsufars S. Var uppsögn S samkvæmt niðurstöðu dómsins grundvölluð á ómálefnalegu sjónarmiði og því ólögmat. Var Á skaðabótaskyldur af þessum sökum gagnvart S samkvæmt almennum reglum skaðabótaréttarins.

Héraðsdómur Reykjavíkur 11. febrúar 2011 í máli nr. E-3507/2010. Starfsmaður Landspítala-háskólasjúkrahúss átti rétt til greiðslu veikindalauna jafnlangan tíma og nam rétti til uppsagnarfrests.

M var með ótímabundin ráðningarsamning við LS en undirritaði í desember 2008 tilkynningu um breytingar á ráðningarsamningi, þar sem fram kom að starfshlutfall M skyldi vera 50 % og væri M ráðin tímabundið frá 1. janúar til 31. mars 2009. Með bréfi stéttarfélags M var skorað á LS að draga til baka ráðningarsamninginn frá því í desember 2008 og því haldið fram að löggerningurinn væri í andstöðu við lög og kjarasamningsbundin réttindi. LS hafnaði þeirri málaleitan með bréfi í mars 2009, þar sem fram kom að forsenda breytingar á starfskjörum M hefði verið að M hafi ætlað að leita sér vinnu annars staðar. Stéttarfélagið hafnaði skýringum LS á breytingum á ráðningarsamningi og krafði LS um greiðslu veikindalauna til M frá 1. janúar til 31. mars 2009. Þeirri kröfu hafnaði LS með bréfi í apríl 2009. Fram kom í niðurstöðu dómsins að hinn nýi ráðningarsamningur hafði í för með sér verulega skerðingu á launakjörum og réttindum M. Samkvæmt 19. gr. starfsmannalaga átti M rétt á að halda óbreyttum launakjörum og réttindum um jafnlangan tíma og nam rétti til uppsagnarfrests, eða í þrjú mánuði, sbr. ákvæði 17.1.2 kjarasamnings Eflingar-stéttarfélags og ríkisins. M fékk greidd 50% laun frá 1. janúar til 31. mars 2009, en samkvæmt læknisvottorði gat M þá aðeins sinnt hálfu starfi. Var það mat dómsins að M ætti rétt til 50% veikindalauna á því tímabili, sbr. 12. gr. starfsmannalaga. Dómurinn taldi hins vegar að samkvæmt 19. gr. starfsmannalaga ætti M ekki rétt til launa vegna veikinda eftir lok uppsagnarfrests samkvæmt ákvæði 12.2.1 kjarasamnings Eflingar-stéttarfélags og ríkisins. Þá féllst dómurinn ekki á það með M að M ætti rétt til lausnarlauna samkvæmt ákvæði 12.5.1 kjarasamningsins enda var ekki sýnt fram á það að M hefði verið veitt lausn frá störfum sökum óvinnufærni vegna veikinda svo sem greinir í ákvæði 12.4.2 kjarasamningsins.

Héraðsdómur Reykjavíkur 2. mars 2011 í máli nr. E-4905/2010. K gegn Ríkissjóði Íslands. Fæðingarorlof. Gildar ástæður til uppsagnar skv. 30. gr. laga nr. 95/2000.

Sjá dóm Hæstaréttar í máli nr. [257/2011](#) og reifun við [43](#). gr.

Héraðsdómur Reykjavíkur 7. maí 2008 í máli nr. E-6409/2007. V gegn Landspítala-háskólasjúkrahúsi. Veikindadagur.

Á árinu 2006 greindist V með alvarlegan sjúkdóm og var af þeim sökum frá vinnu. V var 100% veik frá 12. febrúar 2006 til 30. september 2006, alls 230 daga. V kom aftur til starfa í 50% starfshlutfall þann 1. október 2006 og var V óvinnufær að 50% hluta frá þeim degi. Að ósk V tók L saman veikindarétt V og tilkynnti V í júní 2007 um stöðu veikindaréttar. Kom þá í ljós að V hafði verið ofgreidd laun í veikindum frá 8. febrúar 2007. Stéttarfélag V hafði í framhaldinu samband við starfsmenn L og gerði athugasemdir við útreikning spítalans á veikindarétti V. Þegar í ljós kom að V höfðu verið ofgreidd veikindalaun frá 8. febrúar 2007 hóf L að leiðrétta ofgreidd veikindalaun V með skuldajöfnuði. Við útborgun launa fyrir júlí 2007 voru V greidd full laun í stað 50% launa. Við útborgun launa fyrir ágúst 2007 leiðrétti L ofgreidd veikindalaun L fyrir júlí 2007 og við útborgun launa fyrir september 2007 voru V greidd 50% laun í samræmi við útreiknaðan veikindarétt V. Eftir stóð hins vegar að L átti eftir að leiðrétta ofgreidd 50% veikindalaun til L frá 8. febrúar 2007 til og með júní 2007. Héraðsdómur hafnaði því að L hefði haft heimild til að skuldajafna orlofi og launum upp í ofgreidd veikindalaun. Fram kemur í dómnum að heimild L til að beita skuldajöfnuði hafi verið háð því að L gerði fullnægjandi grein fyrir endurgreiðslu sem L skuldfærði samkvæmt launaseðli án nánari skýringa. Taldi dómurinn ósannað að V hefði ekki verið í góðri trú um rétt til veikindalauna þegar V voru greidd 100% laun samkvæmt launaseðli í júlí s.á. en umræddur skuldajöfnuður var vegna þeirra. Að þessu virtu taldi dómurinn að skilyrði skuldajöfnuðar hafi ekki verið fyrir hendi.

Héraðsdómur Reykjavíkur 20. febrúar 2008 í máli nr. E-4803/2007. K gegn íslenska ríkinu. Hlutaveikindi K starfsmanns skattstjórans í Reykjanesumdæmi.

K var veik að hluta og í starfi að hluta á tímabilinu 4. febrúar 2004 til 23. október 2006, þ.e.a.s. 100% veikindi frá 4. febrúar 2004 til 7. mars 2004, 50% veikindi frá 8. mars 2004 til 31. ágúst 2004, 30% veikindi frá 1. september 2004 til 31. desember 2004, 20% veikindi frá 1. janúar 2005 til 28. febrúar 2005, 20% veikindi frá 1. september 2005 og 100% veikindi frá 23. október 2006. Óskaði S eftir því við Fjárskýringarstofnu ríkisins að hún reiknaði út rétt til launa í veikindum vegna K þar sem S taldi að það væri búið að ofgreiða K laun í veikindum. Fjárskýringarstofnu ríkisins reiknaði út rétt K til launa í veikindum og kom þá í ljós að K kláraði 20% veikindarétt 1. júní 2006 og 80% veikindarétt átti K frá 23. október 2006 til 22. júní 2007. Í framhaldinu áttu sér stað samskipti milli S og framkvæmdastjóra SFR. Var framkvæmdastjóra SFR gerð grein fyrir því að S ætlaði að afgreiða mál K þannig að við útreikning á fjárhæð K yrði eins staðið að málum og að K hefði fullan rétt til launa í veikindum, þ.e. K hefði 18 ára starfsaldur að baki sem gefa 360 daga rétt til launa í veikindum en starfsaldur K var rétt rúm 16 ár sem gefa 273 daga rétt til launa í veikindum. Rökin fyrir þessari tilhögun voru þau að K mátti aldrei ætla að hún ætti meiri rétt til launa í veikindum en sem næmi 360 dögum. Með þessu móti taldi S að verið væri að koma til móts við K þannig að laun K yrðu einungis skert einn mánuð. Með bréfi S í janúar 2007 til K var K tilkynnt að S ætlaði að endurkrefja K um ofgreiðslu 20% veikindalauna í september, október og nóvember 2006 en falla frá endurkröfu vegna 20% veikindalauna í júní, júlí og ágúst 2006 þrátt fyrir að 20% veikindaréttur K hefði lokið þann 1. júní 2006. Með þessu vildi S koma til móts við K og hafði þá í huga að K gat ekki talið sig eiga lengri rétt til launa í veikindum en 360 daga, sbr. grein 12.2.1 í kjarasamningi SFR og ríkisins. Í samræmi við bréf S í janúar 2007 til K voru laun K leiðrétt við útborgun launa fyrir janúarmánuð 2007 þann 1. febrúar 2007. Niðurstaða dómsins var sú að K hafi verið í góðri trú um að útreikningar á laununum hefðu verið réttir og því ekki hægt að kenna K um að hafa tekið við ofgreiddum launum og íslenska ríkið dæmt til að greiða K vangoldin laun.

Héraðsdómur Vesturlands 7. nóvember 2006 í máli E-27/2006. S gegn Fjölbrautaskóla Vesturlands. Uppsögn. Veikindi.

Sjá reifun við [44](#). gr.

Héraðsdómur Reykjavíkur 29. desember 2000 í máli nr. E-2303/2000. S gegn íslenska ríkinu. Uppsögn. Veikindi. Lyf.

Fjarvera frá vinnu vegna meðferðar við lyfjamisnotkun veitti S hvorki rétt til veikindalauna samkvæmt reglum um veikindaforföll starfsmanna ríkisins né ákvæðum kjarasamninga S.

2. *Álit umboðsmanns Alþingis*

3. *Dreifibréf fjármálaráðuneytisins*

- *Dreifibréf um fæðingarorlof og foreldraorlof*

[Nr. 1/2002 - Fæðingarorlof](#) - Algengar spurningar og svör.

[Nr. 1/2001 - Foreldraorlof](#) - Réttur til orlofstöku en ekki orlofslauna.

[Nr. 2/2001 - Fæðingarorlof](#) - Réttur til orlofstöku, orlofslauna og persónu- og orlofsuppbótar.

- *Dreifibréf um veikindi og slys.*

[Nr. 1/2007 Veikindaréttur](#)

[Nr. 5/2001 - Veikindi](#) - Fjarvistir vegna meðferðar við áfengissýki eru ekki greiðsluskyldar.

13. gr.

Starfsmenn eiga rétt á sveigjanlegum vinnutíma. Ber forstöðumanni stofnunar að verða við óskum starfsmanna þess efnis eftir því sem unnt er, sbr. 1. mgr. 17. gr., enda bitni slíkt ekki á þjónustu stofnunar við almenning.

Ef forstöðumaður hafnar beiðni starfsmanns skv. 1. mgr. er heimilt að bera þá ákvörðun undir hlutaðeigandi ráðherra.

1. Lögskýringargögn

Við aðra umræðu voru gerðar breytingar á orðalagi ákvæðisins. Áður en þær verða raktar er rétt að gera grein fyrir ákvæðinu eins og það hljóðaði upphaflega:

„Starfsmenn eiga rétt á sveigjanlegum vinnutíma samkvæmt ákvörðun forstöðumanns stofnunar enda verði slíku við komið að skaðlausu.

Ef forstöðumaður hafnar beiðni starfsmanns skv. 1. mgr. er heimilt að bera þá ákvörðun undir hlutaðeigandi ráðherra“.

Ákvæðinu fylgdu svohljóðandi skýringar í greinargerð:

„Starfsmenn eiga rétt á sveigjanlegum vinnutíma samkvæmt ákvörðun forstöðumanns stofnunar enda verði slíku við komið að skaðlausu.

Ef forstöðumaður hafnar beiðni starfsmanns skv. 1. mgr. er heimilt að bera þá ákvörðun undir hlutaðeigandi ráðherra“.⁴⁴

1.1 Breytingar við 2. umræðu

Í nefndaráliti meiri hluta efnahags- og viðskiptanefndar er tekið fram, að gerð sé tillaga um breytingu á orðalagi ákvæðisins.⁴⁵ Í ræðu framsögumanns meiri hlutans segir að í ákvæðinu sé fyrst og fremst um það að ræða, að forstöðumanni stofnunar beri að verða við óskum starfsmanna um sveigjanlegan vinnutíma eftir því sem unnt er, sbr. 1. mgr. 17. gr., enda bitni slíkt ekki á þjónustu stofnunar við almenning.⁴⁶

---

⁴⁴ Alþt. 1995, A-deild, bls. 3149. Sjá einnig viðauka nr. II.

⁴⁵ Alþt. 1995, A-deild, bls. 4221. Sjá einnig viðauka nr. II.

⁴⁶ Alþt. 1995, B-deild, dálk. 5806. Sjá einnig viðauka nr. II.

[13. gr. a

Óheimilt er að láta starfsmann gjalda þess að hann greini viðeigandi aðilum frá lögbrotum eða brotum á siðareglum sem hann hefur orðið áskynja um í starfi.]1)

1)[L. 86/2010, 4. gr.](#)

1. Lögskýringargögn

Lög nr. [86/2010](#)

Sjá almennar athugasemdir með frumvarpinu í umfjöllun með [15.](#) gr.

Ákvæðinu fylgdu svohljóðandi skýringar í [greinargerð](#):

„Í 4. gr. frumvarpsins er lagt til að lögfest verði uppljóstrunarákvæði á þann veg að starfsmenn megi ekki gjalda þess ef þeir greina viðeigandi aðilum frá lögbrotum eða brotum á siðareglum. Þarna er því um að ræða vörn fyrir starfsmenn og jafnframt hvatningu til að aðhafast verði þeir áskynja um lögbrot eða brot á siðareglum. Með viðeigandi aðilum er átt við næsta yfirmann í ráðuneyti eða ríkisstofnun sem ekki er sjálfur viðriðinn málið. Einnig mundi umboðsmaður Alþingis falla undir hugtakið „viðeigandi aðili“ eða eftir atvikum önnur embætti sem hafa eftirlit með stjórnslunni.“

IV. KAFLI

Skyldur.

14. gr.

Starfsmanni er skylt að rækja starf sitt með alúð og samviskusemi í hvívetna. Hann skal gæta kurteisi, lipurðar og réttssýni í starfi sínu. Hann skal forðast að hafast nokkuð það að í starfi sínu eða utan þess sem er honum til vanvirðu eða álitshnekkis eða varpað getur rýrð á það starf eða starfsgrein er hann vinnur við.

Starfsmanni er skylt að veita þeim sem til hans leita nauðsynlega aðstoð og leiðbeiningar, þar á meðal að benda þeim á það, ef svo ber undir, hvert þeir skuli leita með erindi sín.

1. Lögskýringargögn

Ákvæðinu fylgdu svohljóðandi skýringar í greinargerð:

„Í 1. mgr., sem er að orði og efni óbreytt frá lögum nr. [38/1954](#), er fjallað um hina almennu skyldu sérhvers starfsmanns til að rækja starf sitt af alúð og samviskusemi.

Í 2. mgr. er um nýmæli að ræða sem á sér hliðstæðu í 7. gr. [stjórnsýslulaga](#), nr. 37/1993, um leiðbeiningarskyldu stjórnvalds. Ákvæðið leggur þær skyldur á sérhvern ríkisstarfsmann að aðstoða þá sem til hans leita eftir fremsta megni. Form leiðbeininga verður að fara eftir atvikum hverju sinni, en algengast mun vera að veita munnlegar leiðbeiningar þótt eftir atvikum geti talist rétt að gefa leiðbeiningar skriflega.

Hversu víðtæk leiðbeiningarskyldan er verður að fara eftir atvikum hverju sinni en takmarkast þó við svið stofnunar sem starfsmaður starfar hjá. Ef málefni heyrir ekki undir starfsmann eða ef starfsmaður getur af einhverjum ástæðum ekki liðsinnt þeim sem leitar til hans, ber honum að leiðbeina honum um hvert hann skuli leita með erindi sitt. Leiðbeiningarskyldan takmarkast þó ávallt við þær upplýsingar sem starfsmaður býr yfir eða getur aflað með aðgengilegum hætti.“⁴⁷

2. Dómar

2.1 Dómar Hæstaréttar

Hrd. 22. september 2005 í máli nr. [33/2005](#). Frávikning tollvarðar úr embætti deildarstjóra tollgæslunnar á Selfossi. Skilyrði lausnar um stundarsakir. Margítrekuð vanræksla. Sératkvæði.

Sjá reifun við [29](#). gr.

Hrd. 22. mars 2001 í máli nr. [368/2000](#). Frávikning lögreglumanns.

R lögreglumaður ók ölvaður á fjölförnum vegi. Olli hann umferðarslysi er hann hugðist taka fram úr bifreið. Ekki urðu slys á mönnum. R samþykkti sektargerð sýslumanns, þar sem honum var boðið að ljúka málinu með sekt og þola sviptingu ökuréttar í 12 mánuði. Áfengismagn í blóði reyndist 2,35 prómill. Í dómi Hæstaréttar segir að um réttmæti frávikningar hans fari eftir mati á því hvort ætla megi að þessi háttsemi hans geti varðað réttindamissi, skv. 68. gr. [hegningarlaga](#). Síðan segir í dómi Hæstaréttar: „Áfrýjandi ók mjög ölvaður eftir fjölfarinni braut og reyndi að aka fram úr með þeim afleiðingum að til áreksturs kom við bifreið, sem á móti kom, og bifreið hans lenti út af veginum. Verulegt tjón varð á bifreiðunum og hending ein réði að ekki urðu slys á mönnum. Var akstur áfrýjanda sérlega vítaverður. Hann hafði meðal annars atvinnu af að halda uppi lögum og reglu í

⁴⁷ Alpt. 1995, A-deild, bls. 3149. Sjá einnig viðauka nr. II.

umferðinni. Miklu skipti að almenningur beri fullt traust til lögreglumanna og hlíti boðvaldi þeirra. Var brot áfrýjanda til þess fallið að ganga nærri siðferðilegum orðstír hans og gera lögregluþyriföldum erfitt að hafa hann áfram í starfi. Skiptir hér ekki máli að hann var ekki við störf er hann framdi brot sitt. Auk þessa missti hann ökuleyfi í tólf mánuði, en leyfi til aksturs væri mikilvægt starfsstétt hans samkvæmt 3. mgr. 28. gr. [lögregluglaga](#), sbr. c. lið 2. mgr. 38. gr. sömu laga. Yrði ekki hjá því komist að telja að refsiverð háttsemi hans hafi verið slík að hann væri ekki lengur verður þess að gegna starfi lögreglumanns. Embættismissir hans var því réttmætur og átti hann ekki rétt til bóta vegna frávikningar ríkislögreglustjóra 24. ágúst 1999⁴⁸.

Hrd. 17. febrúar 2000 í máli nr. 369/1999. Áminning kennara við Fjölbrautaskólann B.

Skólameistari B veitti Ó áminningu, þar sem hann hafði tekið eintak af stærðfræðiprófi úr skólanum og notað í þágu sumarskólans S. Ó hafði fengið prófið hjá annarri deild en þeirri, sem hann starfaði hjá og án þess að leita heimildar hennar. Dreifing hans á prófinu innan S, sem hann rak sjálfur í samkeppni við B, yrði að telja á hans ábyrgð og væri slík notkun prófsins annars eðlis en hagnýting þess meðal nemenda B. Var heimildarlaus taka og hagnýting prófsins með þessum hætti ekki talin hafa samrýmst ábyrgðar- og trúnaðarskyldum Ó samkvæmt [IV. kafla](#) laga nr. 70/1996.

Hrd. 1997:490 6. febrúar 1997 í máli nr. 110/1996. Frávikning yfirlögregluþjóns.

A hafði verið veitt lausn frá störfum vegna meintra tollagabrota. A var sýknaður í refsímálinu af þeim brotum sem lausn hans byggðist á. A höfðaði þá mál til heimtu bóta vegna ólögsmætrar frávikningar. Tekið fram að sönnunaraðstaða í einkamálinu væri ekki hin sama og í refsímálinu. Var litið svo á að þau atvik sem lausnin hefði byggst á hefðu borið vott um atferli, sem ósamrýmanlegt hefði verið því ábyrgðarstarfi, sem A hafði á hendi.

Hrd. 1989:1627 8. desember 1989 í máli nr. 252/1989. Brottvikning hæstaréttardómara.

A var forseti Hæstaréttar á árunum 1987-1988. Á þeim tíma keypti hann á annað þúsund flaskna af áfengi. Í dómi meirihluta Hæstaréttar segir að áfengismagnið hafi farið langt fram úr því sem hæfilegt gat talist og samboðið var virðingu embættis hans. Hefðu þessi miklu áfengiskaup hlotið að rýra álit dómans siðferðislega og voru til þess fallin að skerða virðingu fyrir Hæstarétti Íslands og það traust sem miklu skipti að borið væri til réttarins. Tveir dómamarar skiluðu séráliti.

Hrd. 1981:834 6. júní 1978 í máli nr. 198/1978. Frávikning bæjarlögmanns.

A, bæjarlögmanni, hafði verið vikið frá störfum vegna þess að hann hafði á nauðungaruppboði húseignar, sem hann hafði átt þátt í að knýja, fram boðið sjálfur í eignina fjárhæð sem var langtum lægri en nam verðmæti húseignarinnar. Í dómi Hæstaréttar í er vísað til þess að boðið hafi verið ótilhlýðilegt og ósamrýmanlegt starfi hans sem bæjarlögmanns. Var háttsemi hans til þess fallin að vekja tortryggni bæjarbúa um að hann léti eigin hagsmuni sitja í fyrirrúmi við störf sín. Fyrirvaralaus frávikning var á hin bóginn ekki talin heimil, en hann hafði ekki áður verið veitt áminning. Við ákvörðun bóta var litið til háttsemi A.

Hrd. 1970:459 30. apríl 1970 í máli nr. 166/1969. Uppsögn bryta á heimavistarskóla.

A sem ráðinn hafði verið bryti við heimavistarskóla var uppvís að því að hafa bruggað áfengt öl í húsnæði skólans. Einnig að hafa neytt þess og gefið nemendum með sér. Í dómi Hæstaréttar segir að háttsemin í sambandi við ölbrugg í húsakynnum skólans, eins og hún var rakin í vitnaframburðum hefði verið óviðurkvæmleg og samrýmdist ekki starfi hans. Hefði skólastjóra því verið heimilt að rifta ráðningu A. Í málinu var ekki fjallað um, hvort A hefði haft stöðu ríkisstarfsmanns.

⁴⁸ Heimasíða Hæstaréttar, <http://www.haestirettur.is/domar?nr=2260>.

Hrd. 1969:305 10 mars 1969 í máli nr. 129/1968. Framkoma lögregluvarðstjóra við undirmenn sína.

A var m.a. sakaður um að hafa haldið uppi áróðri við undirmenn sína gegn nauðsyn tiltekinnar löggæslu á Reykjanesbraut. Talið að A hefði ekki sýnt þá háttsemi í starfi sem ákjósanleg væri þegar um lögregluvarðstjóra var að ræða. Hefði hann því átt þátt í því að starfi hans lauk fyrr en ella og var litið til þess við ákvörðun bóta.

3. Álit

3.1 Álit umboðsmanns Alþingis

SUA 2010:104. Álit umboðsmanns Alþingis 30. desember 2010 í máli nr. 5882/2009 (óbirt). Niðurlagning starfs. Uppsögn vegna hagræðingar. Vandaðir stjórnsluhættir.

Sjá einnig við [34.](#) gr. og [44.](#) gr.

A kvartaði yfir ákvörðun utanríkisráðuneytisins um að leggja niður embætti sem hann gegndi hjá ráðuneytinu. Umboðsmaður taldi sig ekki hafa forsendur til að gera athugasemdir við málsmeðferð utanríkisráðuneytisins að öðru leyti en því að við framkvæmd starfslokanna hefði ekki verið gætt nægjanlega að því að fylgja sjónarmiðum sem leiða af vönduðum stjórnsluháttum og 1. mgr. 14. gr. laga nr. 70/1996 þar sem fram kemur að starfsmenn ríkisins skuli gæta kurteisi, lipurðar og réttssýni í starfi.

SUA 1999:138. Álit umboðsmanns Alþingis 26. júlí 1999 í máli nr. 2475/1998. Áminning kennara við Fjölbrautaskólann X. Lögmæt sjónamið sem áminning verður byggð á. Tjáningarfrelsi. Málsmeðferð. Leiðbeiningar og rökstuðningur.

A og B, kennarar við Fjölbrautaskólann X ráku sumarskólann S. A var veit áminning fyrir ummæli S í bréfi til samkeppnisstofnunar og fyrir að hafa auglýst í heimildarleysi starfsemi S í skólanum. Ákvörðun um áminningu byggðist á 21. og 14. gr. stml. Umboðsmaður tók fram að meginreglan væri sú að ríkisstarfsmenn ættu rétt á að láta í ljós hugsanir sínar án afskipta stjórnvalda og að takmarkanir á þeim rétti mætti eingöngu gera að uppfylltum skilyrðum 3. mgr. 73. gr. [stjórnarskrárinnar](#). Ekki væri útilokað að leiða mætti ákveðnar takmarkanir á tjáningarfrelsi ríkisstarfsmanna af ákvæðum [14.](#) og [21.](#) gr. stml. um vammleysi ríkisstarfsmanna. Það var mat umboðsmanns að ummælin hefðu ekki gengið lengra en vammleysiskröfur starfsmannalaga gerðu til starfsmanna ríkisins.

SUA 1994:209. Álit umboðsmanns Alþingis 30. desember 1994 í máli nr. 912/1993. Vammleysi ríkisstarfsmanna.

Í máli þar sem stéttarfélag lögfræðinga í ríkisþjónustu kvörtuðu yfir reglum sem dóms- og kirkjumálaráðherra setti um ölvunarakstur lögreglumanna, lögreglustjóra og fulltrúa lögreglustjóra, tók umboðsmaður fram að kröfur, sem gerðar væru til vammleysis ríkisstarfsmanna væru misríkar og réðust meðal annars af því trausti og virðingu sem starfinu yrði að fylgja.

15. gr.

Skylt er starfsmanni að hlýða löglegum fyrirskipunum yfirmanna um starf sitt. [Fjármálaráðherra staðfestir almennar siðareglur fyrir starfsmenn ríkisins. Kjósi forstöðumenn stofnana, annarra en ráðuneyta, að útfæra þær nánar með sértækari hætti skal haft um það samráð við viðkomandi starfsmenn og félag þeirra. Siðareglur skal birta almenningi á aðgengilegan hátt.

Forseti Alþingis staðfestir siðareglur fyrir starfsmenn Alþingis og stofnana þess. Dómstólaráð staðfestir siðareglur fyrir starfsmenn dómstóla.]¹⁾

¹⁾[L. 86/2010, 5. gr.](#)

1. Lögskýringargögn

Í skýringum við ákvæði er tekið fram, að um sé að ræða samsvarandi ákvæði og sé að finna í 1. mgr. 29. gr. laga nr. [38/1954](#), um réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins.⁴⁹

1.1 Breytingar eftir gildistöku

Lög nr. [86/2010](#)

Almennar athugasemdir með [frumvarpinu](#):

1. Undirbúningur frumvarps.

Í stefnuyfirlýsingu fyrsta ráðuneytis Jóhönnu Sigurðardóttur sem tók við stjórnartaumunum í byrjun febrúar 2009 segir að settar verði siðareglur fyrir ráðherra ríkisstjórnarinnar og stjórnarsýslu ríkisins. Áður höfðu hliðstæð áform komið fram í stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnar Sjálfstæðisflokks og Samfylkingarinnar þar sem sagði: „Verkaskipting ráðuneyta verði endurskipulögð og ráðherrum, alþingismönnum og stjórnarsýslu ríkisins settar siðareglur.“ Hvað ráðherra snertir þá var samþykkt í ríkisstjórn 17. mars 2009 að ráðherrarnir skyldu gera almenningi grein fyrir fjárhagslegum hagsmunum sínum og trúnaðarstörfum sem þeir gegna í samræmi við reglur forsætisnefndar Alþingis.

Settur var á fót starfshópur í mars 2009 til að undirbúa siðareglur fyrir ráðherra og stjórnarsýslu ríkisins. Í honum áttu sæti Páll Þórhallsson, skrifstofustjóri forsætisráðuneytinu, formaður, Jón Ólafsson, prófessor í heimspeki við Háskólann á Bifröst, og Halldóra Friðjónsdóttir, sérfræðingur á starfsmannaskrifstofu fjármálaráðuneytisins. Starfshópurinn hafði samráð við samtök starfsmanna Stjórnarráðsins, skrifstofustjóra lagaskrifstofa ráðuneytanna, umboðsmann Alþingis og Vilhjálmm Árnason, formann siðahóps rannsóknarnefndar Alþingis. Starfshópurinn skilaði af sér 15. september 2009 og voru tillögur hans þá sendar öllum ráðuneytum til umsagnar. Tekið var tillit til umsagnanna og tillögurnar kynntar á heimasíðu forsætisráðuneytisins 9. október 2009. Frestur var gefinn til 9. nóvember til að senda inn athugasemdir. Þá ákvað ríkisstjórnin að við setningu siðareglna yrði tekið mið af niðurstöðum Þjóðfundarins sem haldinn var í Reykjavík 14. nóvember 2009.

Frumvarp það sem hér er lagt fram er byggt á tillögu starfshópsins um að lögfesta umgjörð um siðareglur og tryggja samhæfingu milli ólíkra aðila innan stjórnkerfisins sem vinna að því að bæta vinnubrögð hjá starfsmönnum ríkisins. Skýrsla starfshópsins þar sem koma fram drög að siðareglum fyrir ráðherra og starfsfólk Stjórnarráðsins fylgir frumvarpinu til kynningar. Í skýrslunni er jafnframt að finna tillögu um góðar siðvenjur í stjórnarsýslu sem gætu orðið grunnur að þeim almennu siðareglum fyrir ríkið og stofnanir þess sem fjármálaráðherra gefur út. Rétt er að geta þess að tillögum starfshópsins er ekki fylgt í einu og öllu. Þannig gerir frumvarpið ekki ráð fyrir siðanefnd forsætisráðherra heldur samhæfingarnefnd sem hefur annað hlutverk. Þess í stað er umboðsmanni Alþingis falið það eftirlitshlutverk sem siðanefndin átti að gegna. Þá er fjármálaráðherra falið það

⁴⁹ Alþt. 1995, A-deild, bls. 3149. Sjá einnig viðauka nr. II.

fræðsluhlutverk samkvæmt frumvarpinu sem starfshópurinn lagði til að forsætisráðherra hefði með höndum.

2. Samráð.

Starfshópur forsætisráðherra um siðareglur skilaði af sér fyrstu tillögum 15. september sl. eins og áður segir. Í framhaldi af því voru tillögur hópsins sendar öllum ráðuneytum til umsagnar. Athugasemdir ráðuneytanna beindust einkum að beitingu reglnanna en í tillögum starfshópsins var gert ráð fyrir úrskurðarnefnd og sérstökum ráðgjöfum innan hvers ráðuneytis sem áttu að hafa það hlutverk að gefa ráð um álitamál. Einnig var bent á að störf úrskurðarnefndarinnar gætu skarast við störf sérfræðinganefndar sem kveðið er á um í 27. gr. laga um réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins sem væri óheppilegt. Nokkrar ábendinganna lutu að ákvæði um að starfsmönnum beri að upplýsa ráðuneytisstjóra um fjárhag sinn séu starfsskyldur þess eðlis að til hagsmunaárekstra geti komið. Þá bárust gagnlegar ábendingar varðandi orðalag og orðanotkun. Sérfræðingur Stjórnarráðsins í jafnréttismálum vakti sérstaka athygli á aðgerðaáætlun ríkisstjórnarinnar gegn mansali en í lið 22 í áætluninni segir að stjórnvöld eigi að tryggja að kaup fulltrúa íslenskra stjórnvalda á hvers konar kynlífsþjónustu verði ekki liðin.

Tekið var tillit til ábendinganna og endurbættar tillögur birtar á heimasíðu forsætisráðuneytisins 9. október 2009. Almennungi gafst kostur á að senda inn athugasemdir og var gefinn frestur til 9. nóvember sl. 14 einstaklingar nýttu sér þann möguleika. Nokkrir fögnuðu því framtaki að setja ætti siðareglur fyrir ráðherra og starfsmenn stjórnarsýslunnar þótt einnig væru þeir til sem töldu að um sýndarmennsku og tímasóun væri að ræða. Ábendingar komu meðal annars fram um að drögin að siðareglum væru í sumum tilfellum of almenn eins og til dæmis varðandi það hvað fælist í „persónulegum tengslum“ og „hagsmunaárekstrum“; lagt var til að banna ætti ráðherrum og embættismönnum að segja ósatt, hagræða sannleikanum og hygla vinum, ættingjum og kunningjum; athugasemdir voru gerðar við að tekið skyldi sérstaklega fram að kaup á kynlífsþjónustu væru brot á siðareglum því þar væri væntanlega um lögbrot að ræða; banna ætti ráðherrum að halda dýrar veislur fyrir ríkisfé nema öllum almennungi væri þá boðið og einnig að skera ætti niður öll fríðindi ráðamanna; taka ætti fyrir það að ráðherrar og starfsfólk Stjórnarráðsins þægju styrki sem ætlaðir væru námsmönnum, lista- eða fræðimönnum; þá var kallað eftir því að skýr viðurlög væru við brotum á siðareglum.

Við gerð frumvarpsins var haft samráð við umboðsmann Alþingis að því er varðar breytingar á lögum um umboðsmann Alþingis og starfsmannaskrifstofu fjármálaráðuneytisins að því er varðar breytingar á lögum um réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins. Þá var haft samráð við forráðamenn Þjóðfundarins sem haldinn var í Reykjavík í nóvember 2009. Í því sambandi komu fram sjónarmið um að stjórnarsýslan gerði grunnildi Þjóðfundarins að sínum: heiðarleika, virðingu, réttlæti og jafnrétti. Ekki er tekin afstaða til þess í frumvarpinu enda mun sú stefnumörkun einkum fara fram í kjölfar lagasetningar. Eðlilegt má telja að þegar fjármálaráðherra gefur út almennar siðareglur fyrir stjórnarsýslu ríkisins verði þar í inngangi rakin grunnildi sem fara eigi eftir. Grunnildi Þjóðfundarins eru að mörgu leyti hliðstæð þeim sem starfshópur um siðareglur lagði til, þ.e. óhlutdrægni, ábyrgð, þjónusta og heilindi, sjá fylgiskjal II.

3. Meginefni frumvarps.

Meginefni frumvarpsins er eftirfarandi:

1. Siðareglur fái lagastoð þannig að fjármálaráðherra staðfesti almennar siðareglur fyrir starfsmenn ríkisins, en forsætisráðherra siðareglur fyrir ráðherra og aðstoðarmenn þeirra og enn fremur siðareglur fyrir starfsmenn Stjórnarráðsins.

2. Setningu siðareglna verði fylgt eftir með víðtækri fræðslu fyrir ríkisstarfsmenn. Fjármálaráðuneytið mun bera ábyrgð á því að skipuleggja og hrinda slíkri fræðslu í framkvæmd. Sérstök samhæfingarnefnd forsætisráðherra fylgist með því að siðareglur nái tilætluðum árangri og gerir tillögur til stjórnvalda um leiðir til að draga úr hættu á

spillingu og hagsmunaárekstrum. Samhæfingarnefndin hafi samráð við umboðsmann Alþingis og ríkisendurskoðanda.

3. Meginábyrgð á framfylgd siðareglna verði á herðum stjórnenda hjá ríkinu. Því til viðbótar taki umboðsmaður Alþingis við kærnum um brot á siðareglum og gefi álit. Kveðið verði skýrt á um vernd ríkisstarfsmanna sem greina viðeigandi aðilum frá brotum á siðareglum og lögbrotum almennt sem þeir verða áskynja um í starfi.

4. Kveðið verði á um að liggi fyrir að siðareglur hafi verið brotnar geti það leitt til agaviðurlaga samkvæmt starfsmannalögum. Einnig verði lögum um ráðherraábyrgð breytt þannig að ljóst sé að brot á siðareglum geti leitt til viðurlaga samkvæmt þeim lögum.

4. Viðmið frá alþjóðastofnunum.

Undanfarin ár hefur mikil umræða átt sér stað á alþjóðavettvangi um gildi siðareglna í opinberri stjórnsýslu. Efnahags- og framfarastofnun Evrópu (OECD) hefur verið leiðandi á því sviði. Undirliggjandi í þessari þróun er vaxandi skilningur á því að heilindi (e. integrity) eru hornsteinn góðra stjórnháttanna og skilyrði þess að stjórnvöld séu talin lögmæt, þeim sé treyst og að þau séu skilvirk. Rannsóknir af hálfu OECD sýna að það getur aukið skilvirkni stjórnsýslunnar að verja mannafla og fjármunum í að efla siðferði. Með heilindum er átt við að opinberir aðilar starfi í raun í anda almennt viðurkenndra gilda og viðmiða, en séu ekki undir áhrifum annarlegra eða óviðkomandi sjónarmiða og hagsmuna (sjá vinnuskjal OECD, [Towards a Sound Integrity Framework: Instruments, Processes, Structures and Conditions for Implementation](#), GOV/PGC/GF(2009)1, bls. 9).

Aukna umræðu um siðferði í opinberri stjórnsýslu má einnig rekja til ýmissa hneykslismála er varða spillingu eða ósiðlega framkomu af hálfu ráðherra eða opinberra starfsmanna. Þá er þörf á því að skýra kröfur til stjórnsýslunnar og skerpa á þeim við aðstæður sem hafa breyst frá því sem áður var. Hlutverk starfsmanna stjórnsýslunnar við að móta stefnu hefur aukist, almenningur krefst aukins gagnsæis, og opinberar stofnanir hafa tekið upp ýmsar aðferðir einkafyrirtækja. Þar má til dæmis nefna aðferðir árangursstjórnunar, gæðastjórnunar og mannauðsstjórnunar. Flóknara og margþættara hlutverk stjórnsýslunnar hefur orðið til þess að fjölga siðferðilegum álitamálum.

OECD hefur á síðustu árum lagt áherslu á nýja hugsun í baráttu gegn spillingu í opinberri stjórnsýslu sem byggist á því fyrst og fremst að efla hvata til góðrar breyttni. Í þeim anda er leitast við að móta leiðir til að leggja mat á heilindi í opinberri stjórnsýslu og skilgreina ramma eða mörk æskilegrar framgöngu í starfi. Um leið er reynt að koma auga á áhættuþætti, þ.e. aðstæður sem geta orðið til þess að skapa eða viðhalda spillingu.

Í tilmælum OECD frá 1998 um að bæta siðferði í almannaþjónustu voru tilgreind eftirfarandi meginatriði: 1. Siðferðilegir mælikvarðar almannaþjónustu þurfa að vera skýrir. 2. Siðferðilegir mælikvarðar ættu að endurspeglast í lögum. 3. Starfsmenn þurfa að eiga kost á ráðgjöf um siðferðileg efni. 4. Starfsmenn þurfa að kunna skil á réttindum sínum og skyldum komi þeir upp um brot. 5. Stjórnámálamenn þurfa að styrkja siðvitund almennra starfsmanna með stuðningi við bætt siðferði. 6. Opinberar ákvarðanir þurfa að vera gagnsæjar og þola skoðun. 7. Viðmið um samskipti opinberra geirans og einkageirans þurfa að vera skýr. 8. Stjórnendur þurfa að sýna og hvetja til hegðunar sem stenst siðferðilegar kröfur. 9. Stjórnunarstefna, ferli og venjur eiga að hvetja til hegðunar sem stenst siðferðilegar kröfur. 10. Vinnuumhverfi hjá ríkinu og mannauðsstjórnun eiga að hvetja til hegðunar sem stenst siðferðilegar kröfur. 11. Almannaþjónusta þarf að ráða yfir fullnægjandi leiðum til að tryggja ábyrgð. 12. Viðeigandi ferli og viðurlög þurfa að vera til svo hægt sé að bregðast við brotum (sjá Principles for Managing Ethics in the Public Service. OECD Recommendation. OECD, 1998 bls. 3–5, vefslóð: <http://www.oecd.org/dataoecd/60/13/1899138.pdf>).

OECD hefur lagt ríka áherslu á það á undanförunum árum að hugað sé vel að virkum aðgerðum í ljósi þessara meginatriða til að sjá til þess að opinberir starfsmenn leitist í raun við að starfa í anda góðs siðferðis. Það er ljóst að engin ein aðgerð, á borð við setningu siðareglna, getur komið í veg fyrir eða upprætt spillingu. Séu siðareglur settar þarf að gæta þess vel að

þær hafi í raun áhrif á dagleg störf. Eins er mikilvægt að siðareglurnar haldist í hendur við grunngildi, endurspegli anda þeirra og þann starfsanda sem allir starfsmenn stjórnsýslunnar geta verið sammála um að eigi að ríkja í starfsumhverfi þeirra.

Áhrif vel heppnaðra siðareglna eru einkum þrenns konar. Þær hafa í fyrsta lagi leiðsagnargildi, sem ræðst að hluta til af því hversu ítarlegar þær eru og hversu vel þær eiga við um tilteknar aðstæður. Í öðru lagi eru þær stýrandi í þeim skilningi að reglur sem starfsfólk fer eftir og tileinkar sér móta störf þess almennt. Í þriðja lagi hafa reglurnar eftirlitsgildi ef þær eru nógu skýrar til að hægt sé að beita þeim til að bregðast við óæskilegri framkomu eða hegðun, til dæmis ef mögulegt er að kæra brot á þeim og úrskurða um slík brot.

Það er mikilvægt við undirbúning siðareglna að ljóst sé að þær eru ekki settar til höfuðs einhverjum. Við gerð siðareglna er gengið út frá því að allt starfsfólk, hvort sem það er hjá fyrirtæki í einkarekstri eða opinberri stofnun, vilji leggja sig fram og líti á það sem metnaðarmál að standa sig sem best í starfi. Siðareglur eiga að auðvelda því að ná þessu markmiði.

Þegar sett eru markmið um átak á vegum stjórnsýslunnar sem miðar að því að efla gott siðferði og efla heilindi eftir því sem kostur er skiptir mestu máli að skapa aðstæður sem tryggja að aðgerðir sem gripið er til hafi tilætluð áhrif. Siðareglurnar eru eitt skref í þessa átt, en um leið er mikilvægt að fræðsla og þátttaka í umræðum um gott siðferði í stjórnsýslunni komi til, einnig virkt eftirlit og eftirfylgni séu siðareglur brotnar eða vafasamir starfshættir látnir viðgangast. Einnig þarf að huga að fleiri þáttum, svo sem að efla vitund um og þekkingu á alþjóðlegum sáttmálum gegn spillingu, svo sem sáttmála Sameinuðu þjóðanna gegn spillingu, sáttmálum Evrópuráðsins gegn spillingu og samþykktum [GRECO](#) – samtaka ríkja gegn spillingu.

Þegar siðferði í opinberri stjórnsýslu er nálgast með þessum hætti er gagnlegast að gera ráð fyrir að best verði unnið að heilindum með samspili allra þátta sem máli skipta. Ekkert eitt atriði er mikilvægara en annað. Það má segja að kerfið skipti máli frekar en einstakir þættir þess. Eins þarf kerfið að vera opið, stjórnsýslan er ekki einangrað fyrirbæri heldur þróast hún í samspili við önnur kerfi sem hún tekur mið af og þau af henni. Það er mjög mikilvægt að stjórnsýslan sé fær um að veita leiðsögn og ráða ferðinni þegar það á við, frekar en að hún til dæmis tileinki sér gagnrýnislaust venjur og starfshætti einkageirans. Það hlutverk stjórnsýslunnar að þjóna almannahagsmunum og vernda þá þarf að móta samskipti hennar út á við.

Þegar lagt er mat á spillingu er oft dregin upp sú mynd af stjórnkerfi ríkis eða starfsháttum opinberra stofnana að þar sé annaðhvort spillingu að finna eða ekki – eða að spillingu sé þar hugsanlega að finna að vissu marki. OECD hefur gagnrýnt aðferðir af þessu tagi á undanförunum árum og bent á að það gefi iðulega ranga mynd að mæla eða meta spillingu sem fasta eða staðreynd. Árangursríkara sé að meta áhættuþætti í hverju kerfi fyrir sig og reyna með því móti að meta hættu á spillingu með tilliti til kringumstæðna hverju sinni. Þannig fæst miklu raunhæfari mynd af aðstæðum. Sem dæmi má nefna að kerfi sem afgreiðir tiltekin mál mjög hægt er líklegt til að skapa aðstæður þar sem starfsmenn eru í aðstöðu til að liðka fyrir einstökum umsækjendum og getur því stuðlað að spillingu. Það má vera að nákvæmt eftirlit eða ströng viðurlög dragi aftur úr hættunni eða geri hana að engu, en meginatriðið er ekki hvort spurt sé hvort spilling viðgangist í raun, heldur hvort kerfið feli í sér ranga hvata og vinni því sjálft gegn því markmiði að starfsmenn ræki störf sín af heilindum.

Að mati OECD má draga þann lærdóm af reynslu undangenginna áratuga að innan stjórnkerfa þurfi að móta siðaramma sem nýtist við tvennt: a) koma í veg fyrir spillingu, draga úr siðferðisbrotum með því að kortleggja hættur og grípa til gagnaðgerða; b) stuðla að bættu siðferði með því að auka skilning, og hæfni til að taka ákvarðanir í siðferðilegum efnum, og leggja áherslu á siðferðilegar skuldbindingar starfsmanna gagnvart ákvörðunum sem þeir eiga aðild að eða ber að framkvæma.

Þegar settar eru siðareglur þurfa allir starfsmenn að koma að því að hrinda þeim í framkvæmd. Mikilvægast er að yfirmenn á öllum stigum láti engan vafa leika á afstöðu sinni gagnvart reglunum en á hverju sviði og í hverju starfi innan stofnunar þurfa starfsmenn einnig að verða sér meðvitaðir um siðferðileg álitamál og leiðir til að taka á þeim. Starfsmenn þurfa einnig að upplifa reglurnar svo að þær endurspegli góða starfshætti frekar en að þær setji fram

kröfur sem sveigja skuli starfshætti undir. Siðareglur og umræður um starfshætti sem þurfa að fylgja í kjölfarið varða þennan skilning á reglum og á þeim ramma sem leitast er við að móta utan um heilindi í starfi.

Ráðherranefnd Evrópuráðsins samþykkti 11. maí 2000 tilmæli [nr. R\(2000\) 10](#) um háttsemisreglur fyrir opinbera starfsmenn. Þar segir meðal annars að opinberir starfsmenn skuli í athöfnum gæta hlutleysis í pólitískum efnum og að þeir megi ekki torvela framgang lögmætrar stefnu stjórnvalda. Opinberir starfsmenn eigi að vera heiðarlegir, óhlutdrægir og skilvirkir og inna skyldur sínar af hendi af færni, sanngirni og skilningi með almannahagsmunum eina að leiðarljósi og aðstæður í hverju máli. Þar eru sérstök ákvæði um hvernig opinber starfsmaður eigi að bregðast við verði hann var við spillingu og um vernd starfsmanna komi þeir slíkum ábendingum á framfæri. Þá er mælt með því að við ráðningu nýrra starfsmanna eða stöðuhækkanir sé gengið úr skugga um heilindi þeirra. Þá er að finna ákvæði um að fyrrverandi opinberir starfsmenn skuli ekki í tiltekinn tíma taka við störfum hjá aðilum utan stjórnsýslunnar hafi þeir í sínu opinbera starfi haft með ákvarðanir að gera sem vörðuðu viðkomandi aðila.

Þá er rétt að geta sammings Sameinuðu þjóðanna gegn spillingu, sbr. ályktun allsherjarþings Sameinuðu þjóðanna 58/4 frá 31. október 2003. Í 8. gr. sammingsins er fjallað um siðareglur opinberra starfsmanna. Þar er mælt með beitingu siðareglna innan opinbera geirans, ráðstöfunum sem gera opinberum starfsmönnum kleift að tilkynna viðeigandi yfirvöldum um spillingu, skyldu fyrir opinbera starfsmenn að upplýsa um hagsmunaárekstra og að þeir verði beittir viðurlögum brjóti þeir gegn siðareglum.

Hinn 24. nóvember árið 2004 samþykktu fulltrúar allra Evrópusambandsríkja skjal sem ber heitið: Megindrættir í siðferðilegri umgjörð opinbera geirans (e. Main features of an Ethics Framework for the Public Sector). Þar kemur fram að lykilatriði í stefnumörkun varðandi heilindi í opinberri þjónustu sé að finna jafnvægi milli stefnu sem er mótuð ofan frá og frumkvæðis sem kemur frá ríkisstarfsmönnum sjálfum. Þá sé mikilvægt að hafa áhrif á ríkjandi viðhorf innan opinbera geirans. Æskilegt sé að ná fram óþvinguðu vinnuumhverfi þar sem er svigrúm til að axla ábyrgð á því að meta hvað sé ásættanlegt og hvað ekki. Í sumum tilvikum kunni þó að vera þörf á strangari reglum og ósveigjanlegri um tiltekin málefni.

Fram kemur að æskilegt sé að „siðareglur“ samanstandi af þrennu: þ.e. umgjörð til að takast á við siðferðileg álitamál, sérstökum reglum og raunhæfum dæmum. Ríkisstarfsmenn verði að gera sér grein fyrir að það sé ógerningur að setja ítarlegar reglur um siðferðilega breytni og þeir verði að ætíð að einhverju leyti að treysta á eigin dómgreind. Að gegna opinberu starfi með sóma sé spurning um afstöðu – siðferðilega afstöðu. Siðareglur séu tæki til að koma af stað umræðu um viðmið og gildi og til að draga stöðugt athyglina að þessu viðfangsefni. Til þess að siðareglur nái fram að ganga til fulls þurfi stöðugt samráð milli stjórnmalamanna við völd, yfirmanna og undirmanna. Siðareglur ættu ef vel á að vera að leggja áherslu á ábyrgð hvers og eins ríkisstarfsmanns. Með því að staðfesta mikilvægustu siðferðisreglurnar eru líka send skilaboð til þjóðfélagsins um hvers sé að vænta af opinberri þjónustu.

Mikilvægustu gildin fyrir ríkisstarfsmenn eru í þessu sameiginlega skjali fulltrúa ríkja Evrópusambandsins sögð vera: 1. Að stjórnsýslan sé lögbundin en í því felst m.a. að athafnir stjórnsýslunnar þurfa að eiga sér stoð í landslögum, ESB-rétti eða þjóðarétti. 2. Óhlutdrægni/hlutlægni. 3. Áreiðanleiki/gagnsæi. 4. Aðgát/hófsemi. 5. Kurteisi/tillitssemi. 6. Fagmennska/ábyrgð.

Í þessu ljósi eru viðfangsefni siðareglna talin þessi helst: Meðferð upplýsinga/trúnaður og tjáningarfrelsi; viðtaka gjafa; aðgerðir til að afstýra hagsmunaárekstrum, þ.m.t. varðandi aukastörf, fjárhagslega hagsmuni og verktöku fyrrverandi ríkisstarfsmanna; notkun opinberra fjármuna, tækja og eigna og loks opinber innkaup.

Til þess að innleiða virðingu fyrir gildum og siðareglum er rétt að mati fulltrúa Evrópusambandsríkja að huga að eftirfarandi þáttum: a) Þegar nýtt fólk er ráðið til starfa ætti að ganga úr skugga um að viðkomandi búi yfir skilningi á siðferðislegum efnum. b) Námskeið og þjálfun fyrir starfsmenn. c) Hreyfanleiki, en markviss stefna á því sviði getur hindrað að spilling nái að skjóta rótum. d) Miðla verður upplýsingum til starfsmanna um það til hvers er ætlast af þeim. e) Þáttur stjórnenda er mikilvægur, bæði vegna þess að þeir eru fyrirmyndir og

vegna þess að á þeim hvílir að koma siðareglum til skila til starfsmanna og verðlauna góða hegðun og beita viðurlögum gagnvart þeim sem gerast brotlegir.

Leiðir þurfa að vera færar fyrir starfsmenn til að greina frá brotum: Vitanlega geta komið upp tilvik þar sem ekki er ljóst hvort reglur nái yfir. Í slíkum tilvikum er æskilegt að ríkisstafsmenn geti leitað til samstarfsmanna, yfirmanns eða siðferðisráðgjafa. En hvað eiga ríkisstafsmenn að gera ef þeir verða vitni að brotum á reglum eða viðmiðum? Iðulega hvílir sú skylda á ríkisstafsmönnum samkvæmt hegningarlögum viðkomandi ríkis að kæra brot á lögum til yfirvalda. Til álita kæmi, að mati fulltrúa Evrópusambandsríkja, að víkka þessa skyldu út þannig að hún næði til brota á siðareglum. Jafnhliða þyrfti að mæla skýrlega fyrir um meðferð kvartana af þessu tagi og tryggja að viðkomandi ríkisstafsmaður þurfi ekki að gjalda fyrir.

5. Aðstæður á Íslandi.

Í lögum sem gilda um starfsemi ríkisins er að finna ýmis grundvallarviðmið sem starfsmenn stjórnýslunnar eigi að fara eftir. Þannig er fjallað um skyldur starfsmanna ríkisins, nr. 70/1996, en þær eru að: a) auðsýna kurteisi og lipurð og leiðbeina þeim sem til hans leita, b) gæta réttssýni, c) gæta að virðingu sinni og starfsins eða starfsgreinar, d) hlýða löglegum fyrirskipunum, e) sýna stundvísi, f) gæta þagmælsku, g) sýna fagmennsku og vandvirkni í starfi, og h) taka ekki við launuðu starfi hjá öðrum nema það samrýmist starfi hans hjá ríkinu.

Einnig segir í lögum um umboðsmann Alþingis, nr. 85/1997, að umboðsmaður skuli gæta að því að jafnræði sé í heiðri haft í stjórnýslunni og að hún fari að öðru leyti fram í samræmi við lög og vandaða stjórnýsluhætti (1. mgr. 2. gr.). Þá fjalla ákvæði stjórnýslulaga, nr. 37/1993, m.a. um vanhæfi, jafnræði og meðalhóf við beitingu opinbers valds. Loks fjalla ákvæði IV. kafla almennra hegningarlaga, nr. 19/1940, um brot í opinberu starfi.

Hvað ráðherra snertir sérstaklega, þ.e. ráðherra sem sæti eiga á þingi, má nefna 4. mgr. 64. gr. þingskapalaga, nr. 55/1991, þar sem segir að enginn þingmaður megi greiða atkvæði með fjárveitingu til sjálfs sín sem er ákvæði er hamlar gegn hagsmunaárekstrum. Lög um ráðherraábyrgð, nr. 4/1963, kveða á um ábyrgð ráðherra ef hann hefur af ásetningi eða stórkostlegu hirðuleysi farið í bága við stjórnarskrá lýðveldisins, önnur landslög eða að öðru leyti stofnað hagsmunum ríkisins í fyrirsjáanlega hættu. Einnig er þar ákvæði í a-lið 10. gr. um að ráðherra verði sekur eftir lögnum ef hann misbeitir stórlega valdi sínu.

Umboðsmaður Alþingis hefur í álitum sínum fjallað um vandaða stjórnýsluhætti. Þar birtast kröfur sem skarast að einhverju leyti við þær kröfur sem að jafnaði koma fram í siðareglum. Ekki síst af þeirri ástæðu er mikilvægt að huga vel að samspili umboðsmanns Alþingis og þeirra úrræða sem sett verða á fót til að framfylgja siðareglum.

Um ræða um siðareglur fyrir stjórnýsluna á sér nokkra sögu á Íslandi. Þannig fluttu Jóhanna Sigurðardóttir o.fl. þingsályktunartillögu um siðareglur í stjórnýslunni á 131. löggjafarþingi 2004–2005. Þar var lagt til að ríkisstjórnin skipaði nefnd til að setja siðareglur í stjórnýslunni. Markmiðið væri að tryggja betur aga, vönduð vinnubrögð og ábyrga meðferð fjármuna í stjórnýslunni. Tillagan var ekki afgreidd.

Á 122. löggjafarþingi hafði Jóhanna Sigurðardóttir ásamt fleirum flutt tillögu til þingsályktunar um bætt siðferði í opinberum rekstri. Tillagan var samþykkt í breyttri mynd 2. júní 1998 og í samræmi við þá ályktun Alþingis var skipuð nefnd til að kanna starfsskilyrði stjórnvalda, eftirlit með starfsemi þeirra og viðurlög við réttarbrotum í stjórnýslunni. Skýrsla forsætisráðherra um framangreint efni var lögð fram á 125. löggjafarþingi. Þar er minnt á þá staðreynd að ekki hafi verið settar almennar siðareglur fyrir opinbera starfsmenn á Íslandi. Á hinn bóginn séu mörg lög, sem taka til athafna opinberra starfsmanna, byggð á siðferðisreglum. Í niðurstöðukafla segir enn fremur: „Í skýrslunni er minnt á að á sumum sviðum stjórnýslunnar kunnist það að vera álitlegur kostur að setja opinberum starfsmönnum siðareglur. Svo að siðareglur komi á hinn bóginn að sem mestu gagni þurfa þær jafnan að vera sniðnar sérstaklega að aðstæðum starfsmanna á hverju sviði stjórnýslunnar. Oft ræðst það af skýrleika gildandi réttarreglna á ákveðnu sviði hvort þörf er fyrir sérstakar siðareglur. Sem dæmi um svið þar sem til álita kemur að taka saman sérstakar siðareglur er nefnt það álitamál hvaða gjafir, sem falla utan við gildissvið 128. gr. almennra hegningarlaga um mútur,

opinberir starfsmenn megi þiggja frá þeim sem eftirlitið lýtur að. Áréttað var að enda þótt vandaðar og ítarlegar siðareglur verði teknar saman geti þær þó ekki leyst allan vanda því sífellt koma upp ný siðferðileg álítaefni.“

Ekki hafa verið settar almennar reglur á Íslandi til að vernda réttindi ríkisstarfsmanna þegar þeir greina frá spillingu á starfsvettvangi sínum. Hins vegar hefur verið sett sérregla um þetta efni í 12. gr. laga nr. [142/2008](#), um rannsókn á aðdraganda og orsökum falls íslensku bankanna 2008 og tengdra atburða. Þar segir að óheimilt að sé að láta mann gjalda þess ef hann hefur látið rannsóknarnefndinni sem starfar á grundvelli laganna í té upplýsingar sem hafa þýðingu fyrir rannsóknina.

Þá er rétt að geta þess að nú þegar eru í gildi viðmið fyrir góða starfshætti ríkisstarfsmanna, sbr. dreifibréf starfsmannaskrifstofu fjármálaráðuneytisins nr. [1/2006](#) sem gefið var út í janúar 2006. Þar er lögð áhersla á að ríkisstarfsmaður starfi í þjónustu ríkisins og honum beri að haga störfum sínum í samræmi við það. Í því felist fyrst og fremst að hann skuli virða lög og stjórnarskrá og hafa grunnreglur lýðræðis og mannréttinda í heiðri. Hann skuli enn fremur leggja sig fram um að sinna starfi sínu af alúð, trúmennsku, heiðarleika og ábyrgð. Sjá einnig til hliðsjónar „Siðareglur í opinberri stjórnýsly“, gefnar út af [Ríkisendurskoðun árið 2003](#). Þá hafa tvö ráðuneyti, þ.e. utanríkisráðuneytið og samgöngu- og sveitarstjórnarráðuneytið, þegar sett sér siðareglur, en einnig ýmsar ríkisstofnanir.

6. *Upplýsingar um önnur lönd.*

Verður nú vikið að stöðunni í nokkrum öðrum ríkjum.

Danmörk: Í stefnuyfirlýsingu dönsku ríkisstjórnarinnar frá febrúar 2005 kemur fram vilji til að auka gagnsæi um fjárhagslega stöðu ráðherra. Ákveðið var að hver og einn ráðherra mundi fylla út eyðublað um fjárhagsstöðu og fjármálaleg tengsl og aðild að félögum atvinnurekenda (sk. VL-grupper). Eyðublaðið er birt á heimasíðu forsætisráðuneytisins, <http://www.stm.dk>. Gagnrýnt hefur verið að á eyðublaðinu er farið fram á sambærilegar upplýsingar um fjárhagsstöðu maka ráðherra.

Í júní 2007 gaf danska fjármálaráðuneytið út leiðbeiningar til ríkisstarfsmanna um vandaða stjórnýsluhætti ([God adfærd i det offentlige](#)). Þar er fjallað um grundvallargildi starfs hjá ríkinu og þær meginreglur sem við eiga. Síðan eru tekin fyrir afmörkuð efni eins og hlýðniskylda og takmörk hennar, tjáningarfrelsi, þagnarskylda, hæfi, móttaka gjafa, heimildir til að gegna aukastarfi, viðurlög sem beita má starfsmenn og möguleikar þeirra til málskots. Tilgangur leiðbeininganna er meðal annars að afstýra því að upp komi mál sem gefi tilefni til að draga vinnubrögð hjá hinu opinbera í efa.

Noregur: Ekki hafa verið settar almennar siðareglur fyrir starfsmenn stjórnýslunnar eða ráðherra. Hins vegar hafa nýverið verið settar reglur sem setja því tímabundnar hömlur að ráðherra og pólitískt ráðnir embættismenn og aðstoðarmenn, sem láta af störfum, taki að sér tiltekin störf í einkageiranum. Á það við þegar starfið er á því málefna sviði sem viðkomandi sinni. Tilgangurinn með því að leggja bann við því að viðkomandi taki að sér tiltekin störf er þrens konar. Í fyrsta lagi kann að vera ástæða til að hindra að trúnaðarupplýsingar berist frá stjórnýslunni til viðkomandi fyrirtækis sem gæti t.d. haft í för með sér óréttmætt samkeppnisforskot. Í öðru lagi kann að vera ástæða til að vernda viðskiptaleyndarmál er varða önnur fyrirtæki í sama geira og viðkomandi kann að þekkja til. Í þriðja lagi kann að vera nauðsynlegt að standa vörð um traust til stjórnýslunnar. Ef stjórnmalamaður gengur beint úr embætti í tiltekið starf í einkageiranum kann að vakna grunur um að verið sé að launa honum greiðvikni á meðan hann gegndi embætti. Sérstök nefnd hefur verið sett á fót sem úrskurðar um bann við því að viðkomandi taki að sér starf í einkageiranum. Bannið getur varað í allt að sex mánuði. Sé slíkt bann lagt á kann viðkomandi stjórnmalamaður að eiga rétt á bótum sem nema þeim launum sem hann hafði í opinberu embætti og í þann tíma sem bannið varir. (Sjá [Retningslinjer om informationsplikt, karantene og saksforbud for politikere, fastsatt af Moderniseringsdepartementet den 29. september 2005.](#))

Bretland: Í Bretlandi gefur forsætisráðherra út siðareglur fyrir ráðherra. Þær nýjustu eru staðfestar af Gordon Brown og eru frá júlí 2007. Þar er fjallað um hvaða málefni eigi að bera upp á ríkisstjórnarfundum, hina sameiginlegu ábyrgð ríkisstjórnarinnar og hvaða þýðingu hún hafi.

Þá er fjallað um skyldur ráðherra gagnvart þinginu og afleiðingar þess ef ráðherra gefur þinginu vísvitandi rangar upplýsingar. Þá kemur fram að ráðherrar eigi að vera opinskáir gagnvart þinginu og almenningi og eigi ekki að synja um upplýsingar nema almannahagsmunir krefjist þess og lög heimili. Þá beri ráðherrum að sjá til þess opinberir starfsmenn sem komi fyrir þingnefndir af þeirra hálfu gefi sem bestar upplýsingar.

Ráðherrar verða jafnframt að gæta þess að opinberar skyldur þeirra rekist ekki né sýnist rekast á við einkahagsmuni þeirra. Ekki megi þeir þiggja gjafir eða greiðasemi sem gæti haft áhrif, eða virst hafa áhrif, á dómgreind þeirra eða skuldbundið þá með óeðlilegum hætti. Árlega er birtur listi yfir gjafir til ráðherra sem eru metnar á meira en 140 pund. Þegar ráðherrar taka til starfa verða þeir að láta ráðuneytisstjórum í té lista yfir hagsmunatengsl sín, maka og nánustu fjölskyldu, sem gætu valdið árekstrum. Árlega er birtur listi yfir þau hagsmunatengsl ráðherra sem talin eru hafa þýðingu.

Þá verða ráðherrar sem jafnframt eru þingmenn að halda þessu tvennu aðgreindu. Ráðherrar mega ekki nota opinber gæði í flokkspólitískum tilgangi. Þá ber ráðherrum að standa vörð um pólitískt hlutleysi hinnar opinberu þjónustu og óheimilt er að biðja opinbera starfsmenn að aðhafast nokkuð sem mundi stríða gegn siðareglum þeirra.

Í siðareglunum er jafnframt fjallað um ferðalög ráðherra. Það eigi að vera keppikefli að sendinefndir á ferðalögum erlendis séu sem minnstar. Árlega verði birtur listi yfir ferðalög ráðherra sem kosti meira en 500 pund sem og heildarferðakostnaður ráðherra. Þegar ferðalag sé að hluta til í flokkspólitískum tilgangi sé mikilvægt að viðkomandi stjórnmalaflokkur greiði sinn hluta kostnaðar. Þá er lagt bann við því að ferðamílur sem ráðherrar safna í opinberum ferðum renni til einkanota.

Forsætisráðherra metur hvort brotið hefur verið gegn siðareglunum og hvaða afleiðingar brot hefur. Hann getur leitað álits óháðs ráðgjafa ef þörf krefur.

Í Bretlandi hafa enn fremur verið settar sérstakar siðareglur fyrir pólitíska ráðgjafa ráðherra.

Að því er embættismenn varðar hafa verið settar sérstakar starfsreglur ([Civil Service Code](#)) og er nýjasta útgáfan frá 6. júní 2006. Þar eru tíunduð grundvallargildi embættismanna stjórnvísunna sem eru heilindi, heiðarleiki, hlutlægni og hlutleysi. Tilteknar almennar háttsemisreglur eru svo leiddar af þessum grundvallargildum. Þannig fellur til dæmis undir heilindi sú regla að embættismenn skuli ekki misnota opinbera stöðu sína í einkabágu, t.d. með því að hagnýta sér upplýsingar sem þeir hafi komist að í starfi. Undir heiðarleika fellur sú regla að embættismenn megi ekki villa um fyrir ráðherrum, þinginu eða öðrum. Í hlutlægni er talið felast að embættismenn megi ekki leiða hjá sér óþægilegar staðreyndir eða sjónarmið sem skipta máli þegar þeir veita ráð eða taka ákvarðanir. Undir hlutleysi fellur sú regla að embættismenn skuli þjóna ríkisstjórninni óháð stjórnmalaviðhorfum sem þar ríki. Jafnframt skuli þeir gæta að pólitísku hlutleysi sínu óháð eigin skoðunum.

Kanada: Forsætisráðherra Kanada gaf árið 2007 út leiðbeiningar til ráðherra og aðstoðarráðherra undir yfirskriftinni Ábyrg stjórn eða „[Accountable Government](#)“. Þar eru settar fram þær meginreglur að ráðherrar verða að vera heiðarlegir og óhlutdrægir; háttsemi þeirra í embætti og í einkalífi verður að standast ströngustu skoðun af hálfu almennings; þeir beri ábyrgð á því að hagkvæmni og heilindi ráði ferð í rekstri ráðuneyta; þeir verði að halda sig innan ramma þess sem lög og venjur mæla fyrir um; þá beri þeir ábyrgð gagnvart þinginu á meðferð þess valds sem þeim er falið og verði að vera til staðar í þinginu til að svara heiðarlega og nákvæmlega fyrir ábyrgðarsvið sitt; enn fremur að ráðherrar standi saman, beri sameiginlega ábyrgð á verkum ríkisstjórnarinnar og tali til þings og þjóðar einni röddu, sem krefjist opinskárrar umræðu innan ríkisstjórnar og trúnaðar um aðdraganda ákvarðanatöku; þá verða ráðherrar að virða hlutleysi hinnar opinberu þjónustu og mega því ekki fela opinberum starfsmönnum verkefni sem falla utan ramma þess sem eðlilegt má teljast.

Nýverið hafa verið sett lög í Kanada um hagsmunaárekstra. Samkvæmt þeim er sett á fót embætti eftirlitsmanns með hagsmunaárekstrum sem starfar á vegum þingsins. Eftirlitsmaðurinn gefur álit á því hvort brotið hefur verið gegn lögnum. Þar er mælt svo fyrir um að enginn þingmaður eða ráðherra megi taka við gjöfum eða greiðasemi sem tengist beint eða óbeint því hvernig hann sinni starfi sínu. Þetta á þó ekki við um umbun sem heimiluð er með lögum eða venju eða þegar hún er þess eðlis að ekki sé með skynsamlegum hætti hægt að

ætla að hún muni hafa áhrif á embættisfærslu viðkomandi. Allar gjafir að verðmæti meira en 500 dalir verður að tilkynna eftirlitsmanninum.

Þá eru því settar hömlur að þingmenn og ráðherrar geti stofnað til nýrra samninga við ríkið. Óheimilt er að ganga til samninga við fyrrverandi ráðherra í sex mánuði frá því þeir láta af störfum. Eins eru settar skorður við því að ráðherrar reki fyrirtæki.

Mælt er fyrir um að þingmenn og ráðherrar skuli víkja sæti við afgreiðslu mála þar sem um hagsmunaárekstra er að ræða (þ.e. möguleiki á því að taka ákvörðun sem kemur viðkomandi persónulega til góða).

Þá er kveðið á um að þingmenn og ráðherrar skuli innan 60 daga frá kjöri gefa yfirlýsingu sem varðveitt er af eftirlitsmanni með hagsmunaárekstrum þar sem greint er frá eignum og skuldum hans og nánustu fjölskyldu, tekjum undanfarna 12 mánuði og samningum við ríkið sem þau eru aðilar að. Þessa yfirlýsingu skal endurnýja á ársfresti. Eftirlitsmaðurinn gefur síðan út opinbera yfirlýsingu á grundvelli þessara gagna þar sem:

lýst er uppruna og eðli tekna, eigna og skulda viðkomandi þingmanns eða ráðherra án þess að tilgreina fjárhæðir,
tilgreindir eru aðilar sem eiga hagsmuna að gæta varðandi viðkomandi eignir og skuldir,
tilgreindir eru samningar við ríkið sem viðkomandi er aðili að,
tilgreind eru fyrirtæki sem viðkomandi tengist,
tilgreindar eru gjafir yfir ákveðinni lágmarksfjárhæð.

Í **Hollandi** var í mars 2006 sett á fót skrifstofa til að stuðla að siðferði og heilindum í opinbera geiranum. Á heimasíðu skrifstofunnar kemur fram að heilindi séu einn mikilvægasti þátturinn í vönduðum stjórnarháttum. Borgararnir séu háðir opinberri þjónustu og henni verði einungis treyst ef ríkisstafsmenn hegði sér á siðferðilega réttan hátt. Þetta sé mikilvægt málefni sem njóti vaxandi athygli. Heilindi séu nú álitin skilyrði fyrir gæðum og eðlilegri starfsemi opinbera geirans. Innanríkisráðherra Hollands fer með þessi málefni. Til að tryggja sjálfstæði skrifstofunnar var henni valinn staður utan ráðuneytanna og er hún hluti af stærsta þekkingarsetri Hollands á sviði opinbera vinnumarkaðarins. Helsta markmið skrifstofunnar er að auka þekkingu opinberra stofnana til þess að þeim verði gert kleift að móta eigin siða- og heilindastefnu. Heilindahugtakið er skilið víðum skilningi og nær yfir mun fleira en lög, reglur og ferla. Jafnmikilvægt er talið að stuðla að opnu starfsumhverfi, að stjórnendur séu til fyrirmyndar og styrkja siðvitund starfsmanna með menntun og þjálfun.

Ákvæðið eins og það var í [frumvarpi](#):

Við 15. gr. laganna bætist ný málsgrein, svohljóðandi:

Fjármálaráðherra staðfestir almennar siðareglur fyrir starfsmenn ríkisins. Kjósi forstöðumenn stofnana, annarra en ráðuneyta, að útfæra þær nánar með sértækari hætti skal haft um það samráð við viðkomandi starfsmenn og félög þeirra. Siðareglur skal birta almenningi á aðgengilegan hátt.

Ákvæðinu fylgdu svohljóðandi skýringar í [greinargerð](#):

Fjármálaráðherra er í 6. gr. frumvarpsins falið að staðfesta almennar siðareglur fyrir starfsmenn ríkisins. Þær reglur munu útfæra nánar, en með mjög almennum hætti samt, grundvallargildi sem eiga við um starf í opinberri þjónustu eins og þau birtast meðal annars í lögum. Ekki er tekið sérstaklega fram hvernig fjármálaráðherra skuli haga undirbúningi að slíkum reglum. Má í því sambandi vísa til 52. gr. starfsmannalaga þar sem kveðið er á um samráð við félög ríkisstarfsmanna. Einnig kemur fram í ákvæðinu að vera kann að einstakar stofnanir vilji setja sér sértækari siðareglur sem taki þá mið af þeim almennu.

Ákvæðið eftir [2 umræðu](#):

Við 15. gr. laganna bætast þrjár nýjar málsgreinar, svohljóðandi:

Fjármálaráðherra staðfestir almennar siðareglur fyrir starfsmenn ríkisins. Kjósi forstöðumenn stofnana, annarra en ráðuneyta, að útfæra þær nánar með sértækari hætti skal haft um það samráð við viðkomandi starfsmenn og félög þeirra. Siðareglur skal birta almenningi á aðgengilegan hátt.

Forseti Alþingis staðfestir siðareglur fyrir starfsmenn Alþingis og stofnana þess.

Dómstólaráð staðfestir siðareglur fyrir starfsmenn dómstóla.

Siðareglur fyrir starfsmenn Stjórnarráðs Íslands:

Rétt er að geta þess hér að með lögum nr. [115/2011](#), um Stjórnarráð Íslands, voru sett ákvæði í VI. kafla laganna um siðferðileg viðmið fyrir starfsmenn Stjórnarráðs Íslands.

24. gr.

Forsætisráðherra staðfestir siðareglur fyrir starfsmenn Stjórnarráðs Íslands. Við undirbúning reglnanna skal hafa samráð við starfsmenn sem í hlut eiga og leita eftir tillögum frá Siðfræðistofnun Háskóla Íslands. Einstökum ráðuneytum er heimilt að útfæra siðareglurnar nánar með hliðsjón af sérstökum verkefnum sem þau sinna. Heimilt er forsætisráðherra að setja sérstakar siðareglur fyrir aðstoðarmenn ráðherra, sbr. 22. gr.

Ríkisstjórn samþykkir siðareglur fyrir ráðherra. Forsætisráðherra undirritar siðareglurnar fyrir hönd ríkisstjórnar og birtir þær. Við undirbúning þeirra skal leita eftir tillögum frá Siðfræðistofnun Háskóla Íslands.

Siðareglur skal birta almenningi á aðgengilegan hátt.

Ákvæðinu fylgdu svohljóðandi skýringar í [greinargerð](#):

Samkvæmt ákvæðinu er gert ráð fyrir að forsætisráðherra staðfesti siðareglur fyrir starfsmenn Stjórnarráðs Íslands og þær eigi við um störf embættismanna og allra annarra starfsmanna Stjórnarráðsins. Orðalagið, þar sem talað er um að „staðfesta“ reglur en ekki „setja“ þær, vísar til þess að reglurnar eiga að vera afsprengi samráðs meðal starfsmanna og þær eiga því ekki að koma ofan frá ef svo má að orði komast. Gert er ráð fyrir að einstök ráðuneyti geti útfært þessar reglur nánar með hliðsjón af sérstökum verkefnum sem þau sinna. Má nefna að utanríkisráðuneytið hefur gefið út eigin siðareglur sem taka mið af sérstöku eðli utanríkisþjónustunnar.

Þá segir í niðurlagi 1. mgr. að forsætisráðherra sé heimilt að setja sérstakar reglur fyrir aðstoðarmenn ráðherra og ráðgjafa ráðherra skv. 22. gr. frumvarpsins. Þær reglur mundu væntanlega vera keimlíkar siðareglum ráðherra en taka þó mið af séreðli aðstoðarmannsstarfsins. Má benda á að samkvæmt frumvarpinu verður hlutverk aðstoðarmanns ráðherra og ráðgjafa ráðherra skilgreint betur en í gildandi lögum.

Samkvæmt 2. mgr. staðfestir forsætisráðherra siðareglur fyrir ráðherra ríkisstjórnar sinnar. Slíkar reglur voru staðfestar 22. mars 2011 með heimild í gildandi lögum og voru það fyrstu siðareglurnar sem settar eru í kjölfar þeirra lagabreytinga sem gerðar voru með lögum nr. [86/2010](#).

Í 3. mgr. segir að birta skuli siðareglur almenningi á aðgengilegan hátt. Siðareglur ráðherra hafa verið birtar almenningi. Enn fremur má gera ráð fyrir að samhæfingarnefnd um siðferðileg viðmið fyrir stjórnsýsluna komi á laggirnar heimasíðu þar sem allar siðareglur sem settar eru með stoð í lögum verði birtar auk annarra upplýsinga um starf nefndarinnar.

25. gr.

Forsætisráðherra skipar til þriggja ára í senn samhæfingarnefnd um siðferðileg viðmið fyrir stjórnsýsluna. Í nefndinni eiga sæti formaður, skipaður án tilnefningar, einn samkvæmt tilnefningu Félags forstöðumanna ríkisstofnana, fulltrúi ráðherra sem fer með starfsmannamál ríkisins, tveir fulltrúar samtaka ríkisstarfsmanna og tveir aðrir valdir á grundvelli sérþekkingar sinnar á stjórnsýslu og siðfræðilegum eignum.

Forsætisráðuneytið sér nefndinni fyrir starfsaðstöðu.

Helstu verkefni samhæfingarnefndarinnar eru:

- a. að stuðla að því að siðferðileg viðmið séu í hávegum höfð í opinberum störfum og veita stjórnvöldum ráðleggingar um ráðstafanir til að koma í veg fyrir hagsmunaaðrekstra og spillingu,
- b. að veita umsögn um drög að siðareglum á grundvelli laga þessara og laga um réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins og gefa stjórnvöldum ráð um túlkun þeirra,
- c. að beita sér fyrir upplýsingaöflun og fræðirannsóknnum á málefnasviði nefndarinnar,
- d. að stuðla að því að brugðist sé með samhæfðum hætti við ábendingum eftirlitsembætta Alþingis og öðrum tiltækum upplýsingum um brot á siðareglum eða hættu á spillingu hjá ríkinu,
- e. að taka þátt í samstarfi við félagasamtök, stofnanir og embætti hér á landi og erlendis sem vinna gegn spillingu í opinbera geiranum,
- f. að gefa forsætisráðherra árlega skýrslu um starf sitt þar sem komi fram ef ástæða þykir til tillögur til stjórnvalda um frekari aðgerðir til að efla traust á stjórnsýslu ríkisins, draga úr hættu á spillingu og vanda betur til verka í stjórnsýslunni. Skýrslan skal lögð fyrir Alþingi.

Til þess að tryggja samræmi við störf umboðsmanns Alþingis og Ríkisendurskoðunar skal samhæfingarnefndin hafa reglulegt samráð við þau embætti.

Ákvæðinu fylgdu svohljóðandi skýringar í [greinargerð](#):

Í ákvæðinu er kveðið á um samhæfingarnefnd um siðferðileg viðmið fyrir stjórnsýsluna. Sú nefnd sem fyrst var skipuð 1. október 2010 á grundvelli gildandi laga hefur fjölþætt samræmingar- og leiðbeiningarhlutverk að því er varðar aðgerðir stjórnvalda til að draga úr hættunni á spillingu og efla virðingu við grundvallargildi starfsemi ríkisins. Nefndin er skipuð til þriggja ára í senn skv. 1. mgr. Þar eiga sæti sjö fulltrúar, valdir á grundvelli tilnefninga frá félögum starfsmanna ríkisins, félagi forstöðumanna ríkisstofnana og vegna sérþekkingar á stjórnsýslu og siðfræðilegum efnum

Í 3. mgr. er kveðið á um verkefni samhæfingarnefndarinnar. Vert er að áréttu að nefndin fjallar ekki einvörðungu um siðareglur sem settar eru á grundvelli laga um Stjórnarráð Íslands heldur einnig aðrar siðareglur er varða ríkisstarfsmenn og settar verða á grundvelli laga um réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins. Þar verður um að ræða reglur er varða ríkisstarfsmenn almennt, reglur fyrir starfsmenn dómstóla, aðra en dómara, og reglur fyrir starfsmenn skrifstofu Alþingis, sbr. 2.–4. mgr. 15. gr. laga um réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins, nr. 70/1996. Helstu verkefni samhæfingarnefndarinnar eru talin upp í a–f-liðum 3. mgr. Þau eru óbreytt frá gildandi lögum að öðru leyti en því að áréttað er í b-lið að auk þess að veita umsögn um drög að siðareglum geti nefndin veitt stjórnvöldum ráð um túlkun þeirra.

Þá mun nefndin skv. 4. mgr. 25. gr. frumvarpsins hafa samráð við umboðsmann Alþingis og Ríkisendurskoðun en þau embætti hafa öðrum þræði það hlutverk að stuðla að vandaðri stjórnsýslu sem getur tengst mjög siðareglum og beitingu þeirra.

Úr almennum athugasemdum með [frumvarpinu](#) um VI kafla:

VI. kafli frumvarpsins fjallar um siðareglur. Tilgangur slíkra reglna er að efla traust á stjórnsýslu ríkisins, þ.m.t. ædstu stjórnsýslu ráðuneytanna, og vekja ráðherra, aðstoðarmenn þeirra, embættismenn og starfsmenn til vitundar um þau grunngildi sem búa að baki þeim ábyrgðarstörfum sem þeir sinna. Innleiðing siðareglna og eftirfylgni er fyrst og fremst verkefni hvers og eins ráðuneytis og stofnunar. Samhæfingarnefnd um siðferðileg viðmið fyrir

stjórnsýsluna gætir að samræmi í því efni og er henni ætlað að vera nokkurs konar miðstöð þekkingar á þessu sviði. Mikilvægt er að siðareglum sé fylgt eftir með markvissri fræðslu og að þær verði lifandi þáttur í starfi ráðuneyta og ríkisstofnana.

VI. kafli frumvarpsins er tekinn nánast óbreyttur úr gildandi lögum en ákvæði um siðareglur voru nýlega verið tekin upp í lög um Stjórnarráðið, sbr. lög nr. [86/2010](#). Þó eru lagðar til tvær breytingar. Í fyrsta lagi verði hlutverk samhæfingarnefndar um siðferðileg viðmið fyrir stjórnsýsluna skýrt betur þannig að nefndin veiti ekki einungis umsögn um drög að siðareglum heldur geti hún einnig gefið stjórnvöldum ráð um túlkun slíkra reglna, sbr. b-lið 3. mgr. 25. gr. frumvarpsins. Í öðru lagi er lagt til að heiti ráðherra annarra en forsætisráðherra verði fellt út úr lögnum og í stað „fjármálaráðherra“ verði talað um „ráðherra sem fer með málefni starfsmanna ríkisins“. Er þessi breyting lögð til í samræmi við almenna stefnumörkun þá sem felst í frumvarpinu og frumvarpi til laga um breytingar á ýmsum lögum sem lagt er fram samhliða þessu frumvarpi.

Lesið verður VI. kafla frumvarpsins í samhengi við aðrar þær lagabreytingar sem gerðar voru með lögum nr. [86/2010](#). Þannig er umboðsmanni Alþingis falið ákveðið eftirlitshlutverk með siðareglum. Koma má ábendingum á framfæri við umboðsmann Alþingis en hann gætir þess meðal annars að stjórnsýslan fari fram í samræmi við siðareglur settar á grundvelli laga um Stjórnarráð Íslands, sbr. 1. mgr. 2. gr. laga nr. [85/1997](#), um umboðsmann Alþingis. Slíkar ábendingar um brot á siðareglum geta því leitt til þess að umboðsmaður Alþingis hefji frumkvæðisathugun. Telji einhver að brot á siðareglum hafi jafnframt falið í sér að hann sjálfur hafi verið beittur rangsleitni er unnt að bera fram kvörtun við umboðsmann Alþingis, sbr. 2. mgr. 4. gr. laga nr. [85/1997](#). Í því tilfelli fjallar umboðsmaður Alþingis um kvörtun með hefðbundnum hætti.

Settar siðareglur

Siðferðileg viðmið og siðareglur Stjórnarráðsins:

Siðareglur fyrir ráðherra, settar 22. mars 2011.

Siðareglur fyrir starfsmenn stjórnarráðsins, settar 3. maí 2012.

Sjá einnig skýrslu forsætisráðherra í júní 2012 „[Traust í krafti fagmennsku](#)“ lögð fyrir Alþingi á 140. löggjafarþingi 2011-2012.

2. Dómar

2.1 Dómar Hæstaréttar

Hrd. 18. desember 2003 í máli nr. 247/2003. G gegn skipulagsstofnun. Brot gegn hlýðniskyldu 15. gr. stml.

G, sem gegndi starfi sviðstjóra rekstrarsviðs, var falið að inna greiðslur til B, en við hana hafði forstjóri stofnunarinnar gert samning um að vinna ákveðið rannsóknarverkefni. G taldi samninginn ólöglegan og neitaði að inna greiðsluna til B. Í framhaldi af því var G veitt áminning fyrir brot á að hlýða ekki lögum fyrirmælum yfirboðara síns, sbr. [15. gr. stml](#). Í dómi Hæstaréttar var talið að samningur skipulagsstjóra við B hefði verið óvenjulegur að efni og verulega til hagsbóta fyrir B, en þrátt fyrir það væri ekki fram komið að S hefði farið út fyrir valdheimildir sínar við gerð hans. G hefði ekki verið rétt að bera brigður á heimildir yfirmanns síns til að ákveða B yfirvinnugreiðslur. Forstjóra var talið rétt að áminna G eftir að honum hafði verið veittur lögboðinn andmælaréttur.

Hrd. 24. febrúar 1999 í máli nr. 247/1998. Svæðisskrifstofa málefna fatlaðra á Suðurlandi gegn E. Forstöðumaður vinnustofu fatlaðra. Form og efni áminningar.

E hafði verið ráðin með samning 12. janúar 1987 til þess að vera forstöðumaður vinnustofu fyrir fatlaða. Um áramótin 1996/1997 útbjó S verkefnalista fyrir vinnustofuna. E gagnrýndi

verkefnalistann í skriflegri greinargerð. Varð það niðurstaða E að frá hennar bæjardyrum séð væri það ekki á hennar „...færi að láta hlutina ganga upp samkvæmt verkefnalistanum“. E var veitt áminning í kjölfar greinargerðarinnar. Í áminningarbréfinu er vísað til þess að með ummælum í greinargerð sinni væri ljóst að E hefði að engu haft lögmæt fyrirmæli yfirboðara um starf sitt, sbr. [15.](#) gr. starfsmannalaga. Samskiptum S og E lauk síðan með því að E var sagt upp störfum með tilvísun til heimildar í ráðningarsamningi E. Héraðsdómur féllst ekki á að með greinargerð sinni hefði E brotið gegn hlýðniskyldu sinni. Hæstiréttur féllst á þá niðurstöðu og bætir við að greinargerðin hafi falið í sér málefnalega afstöðu til þeirra vandkvæða, sem E sá því samfara að hrinda í framkvæmd þeim atriðum sem um var fjallað í verkefnalistanum. Yrði að telja að á þessum tíma hafi í raun ekki verið úr því skorið, hvort E myndi víkjast undan þeim verkum sem ætlast mátti til af henni við þær aðstæður, sem starfseminni á vinnustofunni voru eða myndu verða búnar.

2.2 Dómar héraðsdóms

Héraðsdómur Reykjavíkur 17. janúar 2002 í máli nr. E-4228/2001. H gegn sýslumannsembættinu í Keflavík og ríkissjóð. Skipulagning orlofs lögreglumanna vegna Kristnihátíðar. Áminning felld úr gildi.

A, lögreglumanni var veitt áminning fyrir að taka sér orlof á meðan Kristnihátíð stóð. Annmarkar voru á meðferð málsins af hálfu sýslumanns. Var ekki fallist á að með því að vera í sumarleyfi á nefndum tíma hefði H óhlýðnast löglegu banni yfirmanns. Voru því ekki lagaskilyrði til að veita H áminningu eins og gert var með ákvörðun sýslumanns (Sjá einnig við [11.](#) gr.)

3. Álit

3.1 Álit Umboðsmanns Alþingis

SUA 2001:144. Álit umboðsmanns Alþingis 21. febrúar 2001 í máli nr. [2887/1999](#). Fyrirmæli um klæðaburð flugumferðarstjóra. Bláar gallabuxur.

Félag flugumferðarstjóra kvartaði yfir úrskurði samgönguráðuneytisins í kjölfar kæru félagsins vegna banns yfirmanns flugumferðarþjónustu flugmálastjórnar við því að einn félagsmanna klæddist bláum gallabuxum við vinnu sína. Umboðsmaður taldi að hin umdeildu fyrirmæli byggðust á almennum stjórnunarrétti yfirmanns á ríkisstofnun, sbr. [15.](#) gr. stml., en ekki reglugerð um einkennisbúning starfsmanna flugmálastjórnar. Með fyrirmælunum var stefnt að því markmiði að skapa faglega ásýnd yfir starfsemi flugumferðarstjóra í augum gesta flugmálastjórnar. Taldi umboðsmaður að ekki væru forsendur til þess í málinu að telja að ólögmæt sjónarmið hefðu legið að baki framangreindum fyrirmælum eða að þau hefðu gengið lengra en nauðsynlegt væri til að skapa þá ásýnd sem að væri stefnt. Umboðsmaður tók fram að samkvæmt framangreindri [15.](#) gr. stml. væri starfsmanni skylt að hlýða löglegum fyrirskipunum yfirmanna um starf sitt. Við mat á því hvort fyrirskipun, sem yfirmaður setti fram í skjóli stjórnunarvalds síns væri lögmæt, kynni að hafa þýðingu hvort fyrirskipun hans væri almenns eðlis eða bundin við ákveðin afmörkuð tilvik. Þegar sú aðstæða væri uppi að yfirmaður á vinnustað starfsmanna ríkisins mælti svo fyrir að almennt væri óheimilt að klæðast almennum eða algengum klæðnaði eins og bláum gallabuxum eða bómullarbuxum (nankinsbuxum) við störf taldi umboðsmaður að til þess að slík almenn fyrirmæli gætu verið grundvöllur að löglegri fyrirskipun í merkingu [15.](#) gr. laga nr. 70/1996 þyrftu þau að vera ákveðin fyrirfram með skýrum og glöggum hætti. Aðeins með því móti gæfist starfsmönnum raunhæfur kostur, að teknu tilliti til almennra réttaröryggis- og sanngirnissjónarmiða, að gera sér fyrirfram ljóst hvaða kröfur væru gerðar til þeirra að þessu leyti við rækslu starfs þeirra. Yrði ekki séð að mál þetta hafi snúist um það hvort þær einstöku bláu gallabuxur sem viðkomandi starfsmaður klæddist gætu ekki talist snyrtilegar. Var það niðurstaða umboðsmanns að fyrirskipun yfirmanns þess efnis að ákveðinn algengur daglegur klæðnaður fólks teldist ekki leyfilegur á þeim grundvelli að hann væri ekki snyrtilegur væri því aðeins lögleg í merkingu [15.](#) gr. stml. að hún styddist við fyrirfram ákveðin

fyrirmæli sem væru skýr og glögg. Taldi umboðsmaður að í því tilviki sem hér væri til umfjöllunar hefði þetta skilyrði ekki verið uppfyllt.

16. gr.

Starfsmenn skulu koma stundvíslega til starfa, hvort heldur er að morgni eða eftir hlé. Heimilt er að setja upp tímaskráningarkerfi til að fylgjast með því hvenær starfsmenn mæta til vinnu.

Starfsmanni, sem verið hefur frá starfi án gildra forfalla, er skylt að hlíta því að dregið sé af launum allt að tvöföldum þeim tíma sem hann var frá starfi.

1. Lögskýringargögn

Ákvæðinu fylgdu svohljóðandi skýringar í greinargerð:

„Ákvæði þessarar greinar samsvarar 30. gr. laga nr. [38/1954](#). Í 1. mgr. er fyrst og fremst um orðalagsbreytingu að ræða, en lagt er til að orðið „tímaskráningarkerfi“ verði tekið upp í stað orðsins „stimpilklukka“. Hér er um heimildarákvæði að ræða, en ekki þarf að fara mörgum orðum um hversu mikilvæg stundvísi starfsmanna er.

2. mgr. er efnislega svipuð en lagt er til að felld verði út heimild til að láta starfsmann vinna yfirvinnu vegna óheimillar fjarveru. Ákvæðið er að því leyti frábrugðið að ekki er lengur tekið sérstaklega fram um skyldu forstjóra eða yfirmanna að fylgjast með stundvísi starfsmanna en eðlilega er það eitt af hlutverkum forstöðumanna að stofnun sé rekin á sem hagkvæmastan hátt.“⁵⁰

---

⁵⁰ Alpt. 1995, A-deild, bls. 3149. Sjá einnig viðauka nr. II.

17. gr.

Forstöðumaður ákveður vinnutíma þeirra starfsmanna sem starfa hjá stofnun að því marki sem lög og kjarasamningar leyfa.

Skylt er starfsmönnum að vinna yfirvinnu sem forstöðumaður telur nauðsynlega. Þó er engum starfsmanni, nema þeim er gegnir lögreglustörfum eða annarri öryggisþjónustu, skylt að vinna meiri yfirvinnu í viku hverri en nemur fimmtungi af lögmæltum vikulegum vinnutíma.

1. Lögskýringargögn

Ákvæðinu fylgdu svohljóðandi skýringar í greinargerð:

„Þessi grein samsvarar 31. gr. laga nr. [38/1954](#). Í 1. mgr. er nýmæli þar sem kveðið er á um það að forstöðumaður stofnunar skuli ákveða upphaf, lok og lengd vinnutíma starfsmanna. Heimildin takmarkast þó af öðrum lögum og kjarasamningum.

Í 2. mgr. er lagt til að hugtakið „forstöðumaður“ komi í stað „yfirboðari“ í samræmi við önnur ákvæði frumvarpsins. Jafnframt er lagt til að yfirvinnuskylda verði takmörkuð við fimmtung lögmæltis vikulegs vinnutíma í stað þriðjungs, eins og gildir í dag. Ákvæðið er sett í samræmi við tilskipun nr. 93/104/EB um ákveðna þætti er varða skipulag vinnutíma. Í henni er gert ráð fyrir að starfsmenn í fullu starfi megi ekki vinna lengur en 48 klst. í viku hverri.“⁵¹

2. Dómar

3. Álit umboðsmanns Alþingis

4. Dreifi bréf fjármálaráðuneytisins um vinnutíma

[NR. 6/2001](#) - *Um vinnu barna og unglinga, svo sem aldurskilyrði, vinnutíma og hvíld.*

[NR. 2/2002](#) - *Vinnutími dagvinnumanna (matar- og kaffitími).*

---

⁵¹ Alþt. 1995, A-deild, bls. 3150. Sjá einnig viðauka nr. II.

18. gr.

Hverjum starfsmanni er skylt að gæta þagmælsku um atriði er hann fær vitneskju um í starfi sínu og leynt skulu fara samkvæmt lögum, fyrirmælum yfirmanna eða eðli málsins. Þagnarskyldan helst þótt látið sé af starfi.

1. Lögskýringargögn

Ákvæðinu fylgdu svohljóðandi skýringar í greinargerð:

„Hér er aðeins um eina orðalagsbreytingu frá 32. gr. laga nr. [38/1954](#) að ræða en lagt er til að í stað orðsins „yfirboðari“ komi „yfirmanna“ í samræmi við önnur ákvæði frumvarpsins“.⁵²

2. Dómar

3. Álit

3.1 Álit umboðsmanns Alþingis

SUA 1997:436. Álit umboðsmanns Alþingis 29. desember 1997 í máli nr. [2334/1997](#). Heimild opinberra starfsmanna til að afla sér trúnaðarupplýsinga.

Í tilefni af heimild skattstjóra, að láta Framleiðsluráði landbúnaðarins í té afrit af staðfestum landbúnaðarskýrslum hans áréttáði umboðsmaður þá meginreglu stjórnisýsluréttar, að opinberir starfsmenn mættu ekki í skjóli starfa sinna afla sér trúnaðarupplýsinga, sem ekki hefðu þýðingu fyrir verkefni, sem þeim væru falin í starfi. Af markmiðum laga nr. [99/1993](#), um framleiðslu, verðlagningu og sölu á búvörum, og lögákveðnu starfssviði Framleiðsluráðs landbúnaðarins yrðu leidd ákveðin takmörk fyrir því, í hvaða skyni upplýsinga yrðu aflað á grundvelli 1. mgr. 68. gr. laganna. Taldi umboðsmaður að upplýsinganna hefði verið aflað vegna lögboðinnar álagningar gjalda á A.

SUA 1995:357. Álit umboðsmanns Alþingis 29. ágúst 1995 í máli nr. [1272/1994](#). Þagnarskylda lögreglumanna.

A kvartaði yfir því að lögreglan á Keflavíkurflugvelli hefði afhent tryggingafélaginu T bréf skaðabótanefndar, þar sem komu fram athugasemdir, sem skilja mátti sem grunsemdir um refsivert athæfi A í tengslum við kröfu hans á hendur Skaðabótanefnd. Umboðsmaður tók fram, að þagnarskylda opinberra starfsmanna samkvæmt 32. gr. laga nr. [38/1954](#) væri ekki bundin við atriði sem leynt skyldu fara lögum samkvæmt, heldur einnig samkvæmt eðli máls. Benti umboðsmaður á, að eðlilegt væri að hafa hliðsjón af ákvæðum laga nr. [121/1989](#), um skráningu og meðferð persónuupplýsinga, við skýringu á inntaki þagnarskyldunnar, en meðal þeirra upplýsinga sem þar eru nefndar eru upplýsingar um það, hvort maður hefur verið grunaður, ákærður eða dæmdur fyrir refsiverðan verknað. Þar sem um upplýsingar var að ræða í bréfi skaðabótanefndar sem leynt áttu að fara, og þar sem tryggingafélagið T tryggði bifreið A ábyrgðartryggingu, sem ekki gat reynt á í sambandi við kröfu A á hendur skaðabótanefnd, taldi umboðsmaður, að samkvæmt 32. gr. laga nr. [38/1954](#) hefði ekki átt að afhenda T bréf skaðabótanefndar.

SUA 1992:236. Álit umboðsmanns Alþingis 29. október 1992 í máli nr. [698/1992](#). Aðgangur að gögnum samkeppnisadila. Meðferð og nýting upplýsinga sem aflað er við opinbert eftirlit.

⁵² Alpt. 1995, A-deild, bls. 3150. Sjá einnig viðauka nr. II.

Rekstraraðili útfararþjónustu kvartaði yfir því að formaður og fyrrverandi varaformaður stjórnar Kirkjugarða Reykjavíkur, sem jafnframt væri starfsmaður í rannsóknardeild ríkisskattstjóra, hefði haft aðgang að bókhaldi hans hjá ríkisskattstjóra. Í bréfi umboðsmanns til rekstraraðilans kemur m.a. fram að það sé ein grundvallarregla stjórnsýsluréttarins að opinber starfsmaður megi ekki í skjóli starfs síns afla sér trúnaðarupplýsinga er ekki hafi þýðingu fyrir verkefni sem honum eru falin í starfi. Upplýst var af hálfu skattrannsóknarstjóra að þessum reglum hafði verið fylgt.

19. gr.

Skylt er starfsmanni að hlíta breytingum á störfum sínum og verksviði frá því er hann tók við starfi. Starfsmaður getur kosið að segja upp starfi sínu vegna slíkra breytinga, enda skýri hann ráðherra eða forstöðumanni frá því innan eins mánaðar frá því að breytingarnar voru tilkynntar honum. Ef breytingarnar hafa í för með sér skert launakjör starfsmanns eða réttindi skal hann halda óbreyttum launakjörum og réttindum þann tíma sem eftir er af skipunartíma hans í embætti eða jafnlangan tíma og réttur hans til uppsagnarfrests er samkvæmt ráðningarsamningi, sbr. [46. gr.](#)

1. Lögskýringargögn

Eftir aðra umræðu voru lagðar til tvær breytingar á ákvæðinu. Fól sú fyrri í sér, að tekin var upp nýr málslíður er varð 2. málslíður. Síðari breytingin fól í sér, að úr 2. málslíð voru orðin „þó“ felld brott. Upphaflega hljóðaði 19. gr. frumvarpsins svo:

„Skylt er starfsmanni að hlíta breytingum á störfum sínum og verksviði frá því er hann tók við starfi. Ef breytingarnar hafa í för með sér skert launakjör starfsmanns eða réttindi skal hann þó halda óbreyttum launakjörum og réttindum þann tíma sem eftir er af skipunartíma hans í embætti eða jafn langan tíma og réttur hans til uppsagnarfrests er samkvæmt ráðningarsamningi, sbr. [46. gr.](#)“.

Ákvæðinu fylgdu svohljóðandi skýringar í greinargerð:

„Fyrri málslíður samsvarar efnislega 33. gr. laga nr. [38/1954](#). Síðari málslíðurinn samsvarar 2. mgr. 18. gr. laganna og styðst að auki við almennar reglur vinnuréttar sem staðfestar hafa verið í dómaframkvæmd, sbr. Hrd. 1980, 813 og 1987, 1339 svo og Félagsdóm nr. 2/1992. Breyting á viðbótarlaunum skv. 2. mgr. [9. gr.](#) telst ekki breyting á starfi í skilningi þessa ákvæðis“.⁵³

1.1 Breytingar við 3. umræðu

Eins og áður segir voru lagðar til tvær breytingar á 19. gr. frumvarpsins. Í nefndaráliti meiri hluta efnahags- og viðskiptanefndar segir að tillagan sé sama efnis og gerð hafi verið grein fyrir við [9. gr.](#), en í henni fólst, að starfsmaður skyldi eiga kost á að segja upp starfi sínu ef hann sættir sig ekki við breytingarnar⁵⁴.

2. Dómar

2.1 Dómar Hæstaréttar

Hrd. frá 10. nóvember 2011 í máli nr. [700/2010](#): F gegn Landspítala og gagnsök.

F starfaði sem yfirlæknir á L. Samkvæmt ráðningarsamningi var starfshlutfall hans 70%. Þetta starfshlutfalla var hækkað í 100% með skriflegu samkomulagi í nóvember 2000. Samhliða starfi sínu á spítalanum rak F eigin lækna stofu. Ekki var um það deilt í málinu að þegar starfshlutfall F hækkaði í 100% í nóvember 2000 dró hann jafnframt úr eigin rekstri. Upplýst var við skýrslutökur fyrir dómi að á tímabilinu frá 1. júní 2006 hafi F sinnt störfum á eigin stofu fyrir hádegi tvo daga vikunnar. Í kjarasamningi milli fjármálaráðherra f.h. ríkissjóðs og St. Franciskuspítala annars vegar og Læknafélags Íslands hins vegar, sem undirritaður var 2. maí 2002 með gildistímum frá 1. apríl 2002 til 31. desember 2005, var gerð sérstök bókun, bókun 2, er tók til þeirra lækna sem ráku lækna stofur

⁵³ Alpt. 1995, A-deild, bls. 3150. Sjá einnig viðauka nr. II.

⁵⁴ Alpt. 1995, A-deild, bls. 4634. Sjá einnig viðauka nr. II.

jafnhliða starfi sínu. Skyldu þeir eiga val um hvort þeir lækkuðu starfshlutfall sitt um fimmtung eða tækju laun samkvæmt launatöflu sem væri 20% lægri en launatafla í grein 3.1.1. Ef læknir veldi að lækka starfshlutfall sitt átti sú ákvörðun að taka gildi frá og með næstu mánaðamótum eftir að tilkynning um það bærst yfirmanni hans. F óskaði ekki eftir að starfshlutfall hans lækkaði. Í samræmi við bókun 2 fékk hann því greidd laun er tóku mið af 80% starfshlutfalli eftir gildistöku kjarasamningsins 2002. Nýr kjarasamningur milli sömu aðila var undirritaður í mars 2006 með gildistöku frá 1. febrúar sama ár til 30. apríl 2008. Þar var ekki fjallað sérstaklega um launagreiðslur eða starfshlutfall lækna sem ráku eigin læknastofur samhliða starfi hjá L. Frá 1. júní 2006 var starfshlutfalli F breytt í tímaskráningakerfi Landspítalans (Vinnustund) úr 100% í 80%. og hafi launagreiðslur til F frá og með þeim degi tekið mið af þessu starfshlutfalli. F krafði L um leiðréttingu á launum sínum en L hafnaði alfarið kröfu F. Í niðurstöðu héraðsdóms kemur fram að af gögnum málsins, einkum ráðningarsamningi og framlögðum launaseðlum, og framburði aðila og vitnis, verði ráðið að F hafi verið ráðinn í fast starf hjá L með þeim skilmálum að F ætti rétt á fullum launum fyrir dagvinnu er tækju mið af starfshlutfalli án tillits til tímamælinga á viðverustundum hans. Í ráðningarsamningi aðila var kveðið á um að starfshlutfall stefnanda væri 100%, sbr. breytingu á samningnum 7. nóvember 2000, en engar breytingar voru gerðar á samningi þessum í kjölfar kjarasamnings Læknafélags Íslands við fjármálaráðherra sem undirritaður var 2. maí 2002. Ráðningarsamningurinn hefur að geyma ákvæði þess efnis að hann sé uppsegjanlegur með þriggja mánaða fyrirvara. Í samræmi við almennar reglur samninga- og vinnuréttar, sem og 19. gr. laga nr. 70/1996 um réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins og 4. gr. reglna nr. 351/1996 um form ráðningarsamninga og um skyldu til að upplýsa starfsmenn um ráðningarkjör taldi dómurinn að L hafi ekki getað breytt einhliða þessu umsamda starfshlutfalli nema með því að segja upp þeim þætti ráðningarsamningsins enda leiddi hún til skerðingar á launum eða öðrum starfskjörum F. Slíka breytingu mátti einnig gera með samkomulagi milli samningsaðila. Fram kemur í héraðsdómi að framlagðir launaseðlar gefi til kynna að F hafi fengið greidd laun fyrir 100% starf frá gildistöku nýs kjarasamnings milli Læknafélags Íslands og fjármálaráðherra 1. febrúar 2006 til 1. júní sama ár. Þetta hlutfall var lækkað í tímaskráningarkerfi stefnda frá 1. júní 2006 og eftir það hafi laun F tekið mið af 80% starfshlutfalli. Ekki liggur fyrir að F hafi veitt samþykki sitt fyrir þessari lækkun áður en hún tók gildi. Þá verður ekki séð að L hafi sagt upp starfshlutfalli F samkvæmt ráðningarsamningi, en slíka breytingu varð að tilkynna með skriflegum hætti og með þeim fyrirvara sem gildi um uppsögn viðkomandi ráðningarsamnings þar sem hún leiddi til skerðingar á launakjörum F. Með hliðsjón af framangreindu taldi héraðsdómur að einhliða breyting á skráðu starfshlutfalli F í tímaskráningarkerfi stefnda, er tók gildi 1. júní 2006, hafi ekki verið lögmætur grundvöllur skerðingar á launum F. Í málinu lá einnig fyrir að F undirritaði samkomulag við L 5. júní 2007 um leyfi frá störfum frá 1. júlí 2007 til 31. desember 2007. Leit héraðsdómur svo á að rétt væri að líta svo á að F hafi með undirritun samkomulagsins 5. júní 2007 samþykkt að vinnuskylda hans skyldi ekki vera 100% frá 1. júlí 2007 heldur 80%. Í því ljósi var ekki unnt að fallast á að F ætti kröfu um laun fyrir 100% starf frá 1. júlí 2007 til ársloka 2009 eins og krafist var í fyrsta lið kröfugerðar F. Með sömu rökum kom annar liður kröfugerðar F heldur ekki til álita og var L sýknað af þeirri kröfu í héraðsdómi. Hæstiréttur staðfesti dóm héraðsdóms með vísan til forsendna hans.

Hrd. 27. janúar 2011 í máli nr. 244/2010. Hjúkrunarfræðingur fluttur á milli deilda. Starfslok. Veikindi. Skaðabætur.

„Með dómi Hæstaréttar í máli nr. [430/2007](#) var fallist á kröfu A um að ógilt yrði ákvörðun sviðstjóra L frá því 17. október 2006 um að flytja hana úr starfi sem hjúkrunarfræðing milli deilda og L gert að greiða A miskabætur að fjárhæð 800.000 krónur. Samkvæmt læknavottorði var A fyrst á eftir óvinnufær vegna veikinda, en fékk greidd veikindalaun í sex mánuði. Í þessu máli krafðist A bóta vegna fjártjóns sem hún taldi sig hafa orðið fyrir við að fá ekki greidd full laun frá því í nóvember 2006 til og með september 2007, er hún hóf störf hjá öðrum vinnuveitanda. Talið var að ákvörðunin frá 17. október 2006 hefði verið saknæm og L bæri skaðabótaábyrgð á fjártjóni A sem af henni leiddi. Veikindi A ættu rót sína að rekja til hinnar ólögættu og saknæmu ákvörðunar og því fallist á að L bæri að greiða A 2.803.807 krónur í skaðabætur.“⁵⁵

⁵⁵ Heimasíða Hæstaréttar, <http://www.haestirettur.is/domar?nr=7153>.

Hrd. 18. september 2008 í máli nr. 430/2007. Hjúkrunarfræðingur fluttur á milli deilda. Stjórnsýsluákvörðun. Andmælaréttur. Miskabætur.

D sem starfaði sem hjúkrunarfræðingur á geðsviði L, krafðist þess að ógilt yrði ákvörðun sviðstjóra um að flytja hana úr starfi sem hjúkrunarfræðingur á deild X á starfsstöð L við Hringbraut yfir á deild Y á Kleppi, auk þess sem hún krafðist miskabóta úr hendi L. Byggði D á því að flutningurinn hefði verið ólögmatr þar sem ákvörðunin um að flytja D úr starfi hefði verið stjórnvaldsákvörðun sem byggð hefði verið á ómálefnalegum forsendum, auk þess sem reglum stjórnsýslulaga hefði ekki verið fylgt við ákvarðanatökuna. L gaf þær ástæður fyrir flutningi D milli deilda að með honum væri hindrað að ágreiningur milli tveggja hjúkrunarfræðinga á deildinni truflaði starfsemina, en A, hjúkrunarfræðingur sem starfaði á deildinni, hafði sakað D um kynferðislega áreitni utan vinnustaðar. Í niðurstöðu Hæstaréttar sagði að yfirmönnum D hefði verið unnt að ná tilsettu markmiði í sátt við báða starfsmennina sem í hlut áttu, en fyrir lá að A hefði verið tilbúinn að færa sig milli deilda. Þess í stað hefðu þeir tekið þá ákvörðun að flytja D í starfi, gegn vilja D í stað þess að færa A, þrátt fyrir að það hefði legið beinast við, bæði vegna samþykkis A sjálfs og að því gættu að það var A en ekki D sem neitaði samstarfi á deildinni. Var því ekki talið að málefnalegar eða faglegar ástæður hefðu réttlætt brottflutning D eins og málum var háttáð. Þá taldi Hæstiréttur með vísan til þess að umrædd ákvörðun hefði vegið að æru D og mikilsverð réttindi þar með verið í húfi, auk þess sem flutningurinn hefði haft áhrif á réttarstöðu D að öðru leyti, að umrædd ákvörðun hefði verið stjórnvaldsákvörðun. Hefði L því brotið gegn 13. gr. [stjórnsýslulaga](#) nr. 37/1993, en D hafði ekki verið gefinn fullnægjandi eða raunhæfur kostur á að gæta lögbundins andmælaréttar síns áður en ákvörðunin var tekin. Að öllu þessu virtu var krafa D um ógildingu ákvörðunar sviðstjóra um að flytja hana úr starfi milli deilda L ógilt og L gert að greiða D miskabætur. Sjá einnig Hrd. í máli nr. [244/2010](#).

Hrd. 8. júní 2006 í máli nr. 8/2006. Breyting á störfum yfirlæknis. Starfslok starfsmanns með skipun í tíð eldri laga. Ógilding ákvörðunar. Aukastörf. Málskostnaður.

T hafði verði skipaður yfirlæknir á geðsviði Landspítala. Um starfslok hans fór því samkvæmt 25. gr. og [VI. kafla](#) stml., sbr. [3. mgr.](#) til bráðabirgða í þeim lögum. Á árinu 2001 ákvað framkvæmdastjórn Landspítala-háskólasjúkrahúss að hefja undirbúning að breytingum á starfstilhögun yfirmanna þess þannig að þeir myndu framvegis vera í 100% starfi og ekki sinna störfum utan sjúkrahússins öðrum en kennslu og annars konar störfum við háskóla. T hafði frá upphafi starfs síns rekið læknaströf samhliða yfirlæknisstarfi sínu. Viðræður við T um skyldu hans til að hlíta ákvörðun spítalans lauk með því að T var leystur undan þeirri ábyrgð og stjórnunarskyldum, sem fylgdu starfi yfirlæknis, og að framvegis myndu starfsskyldur hans felast í starfi sérfræðilæknis á geðsviði. Var ákvörðunin reist á [19. gr.](#) stml., og að eftir þessa breytingu yrðu ekki gerðar athugasemdir við fyrirkomulag atvinnurekstrar hans. T krafðist ógildingar en til vara viðurkenningar á ólögmati þessarar ákvörðunar. Ekki var fallist á að ákvörðunin hefði rúmast innan [19. gr.](#) laganna, heldur talið að í henni hefði falist lok á starfi T sem yfirlæknis og flutningur í annað starf. Þar sem ákvörðunin var ekki reist á réttum lagagrundi var fallist á hún hefði verið ólögmatr. Talið var að ákvörðunin hefði verið tekin af þar til bæru stjórnvaldi og var því ekki fallist á kröfu T um ógildingu hennar, sbr. [2. mgr.](#) [32. gr.](#) laganna. Viðurkennt að L hefði verið óheimilt að grípa til umræddrar breytingar á starfi T.

Hrd. 4. maí 2005 í máli nr. 475/2004. Breytingar á störfum hjúkrunarfræðings við Landspítala-háskólasjúkrahús. Breyting á störfum ekki talin niðurlagning starfs. Kröfugerð.

J hóf störf sem hjúkrunarfræðingur á Kleppspítala 1977 og síðar á geðdeild Landspítala. Í ágúst 1998 fór J í námsleyfi. Í upphafi árs 2000 var starfsemi Sjúkrahúss Reykjavíkur og Ríkisspítala sameinuð undir nafni Landspítala-háskólasjúkrahúss. J kom aftur til starfa í ágúst 2000, en þá höfðu orðið verulegar breytingar á starfsemi. Starfi J var breytt með tilvísun til [19. gr.](#) stml. J taldi að breytingin hefði verið ógild þar sem málsmeðferðin hefði verið verulegum annmörkum háð. Hélt J því fram að staða hennar hefði verið lögð niður og að sú ákvörðun hefði ekki verið tekin með lögmatrum

hætti. Tekið fram að samkvæmt 19. gr. stml. væri starfsmanni skylt að hlíta breytingum á störfum og verksviði frá því er hann tók við starfi. Hefði forstöðumaður ríkisstofnunar, eða annar yfirmaður sem til slíks er bær samkvæmt skipulagi stofnunar á grundvelli ákvæðisins ótvíræða heimild til að breyta störfum og verksviði ríkisstarfsmanns og væri það komið undir mati hans hvort tilefni væri til slíkra breytinga, en þær yrðu þó að byggjast á málefnalegum sjónarmiðum og mættu ekki vera meira íþyngjandi fyrir starfsmann en nauðsyn bæri til. Talið að ákvörðun L um breytingar á störfum og verkefnum J sem þáttur í endurskipulagningu í tilefni af sameiningu spítalanna hefði verið byggð á málefnalegum sjónarmiðum. Þá var með vísan til þess að L hefði leitast við að koma til móts við óskir J, auk þess sem ekki yrði séð að neinn þáttur fyrirhugaðra verkefna hennar gæti talist henni ósamboðinn með tilliti til menntunar hennar, ekki talið að breytingar á störfum hennar og verksviði hefði verið meira íþyngjandi en efni stóðu til. Var því talið að breytingarnar hefðu rúmast inn heimilda 19. gr. stml. og að ekki hefði falist í þeim að staða hennar væri lögð niður. Þar sem ekki varð séð að hin umdeilda ákvörðun L hefði skert launakjör eða réttindi J hefði yfirmönnum hennar ekki borið skylda til að fylgja ákvæðum [stjórnsýslulaga](#) nr. 37/1993. Var í því sambandi vísað til þess að ákvörðun um breytingu á starfi eða verksviði ríkisstarfsmanns væri almennt talin lúta að innra skipulagi stjórnsýslunnar ef hún hefði ekki jafnframt í för með sér skert launakjör eða önnur réttindi starfsmanns, sbr. dóm Hæstaréttar 16. desember 2004 í máli nr. [390/2004](#). Voru því engar forsendur til að telja hana ógilda vegna annmarka við málsmeðferð. Var L því sýknaður af þessum kröfum J. Hins vegar var fallist á hluta þrautavarakröfu J um að greiðsla vegna yfirvinnu á tilteknu tímabili hefði verið ranglega tekin af henni.

Hrd. 16. desember 2004 í máli nr. [390/2004](#). Gildi samþykktar háskólaráðs um breytingu á kennsluskyldu háskólakennara.

„Í tengslum við gerð nýs kjarasamnings í apríl 2001 samþykkti háskólaráð að hverfa frá því að veita háskólakennurum þá lækkun á kennsluskyldu við 55 og 60 ára aldur, sem ráðið hafði ákveðið árið 1987. Kennsluskylda J hafði minnkað í samræmi við eldri ákvörðunina í febrúar 1996 og aftur í febrúar 2001, er hann varð sextugur. Um skýrleika samþykktarinnar voru tekin af öll tvímæli um að samþykktin frá 1987 væri úr gildi fallin. Var það talið innan valdmarka háskólaráðs að fella úr gildi reglurnar frá 1987 og setja nýjar reglur um skiptingu starfsskyldna háskólakennara. Um tilvísun til 19. gr. stml. sagði svo: „Samkvæmt 19. gr. laga nr. 70/1996 er starfsmanni skylt að hlíta breytingum á störfum sínum og verksviði frá því er hann tók við starfi, en ákvörðun um breytingu á starfi eða verksviði er almennt talin ákvörðun um innra skipulag stjórnsýslunnar. Hafi breytingarnar hins vegar í för með sér skert launakjör starfsmanns eða réttindi, heldur hann óbreyttum launakjörum og réttindum þann tíma, sem eftir er af skipunartíma hans, eða til loka uppsagnarfrests. Í máli þessu er ekki byggt á því, að framangreindar breytingar hafi haft í för með sér skerðingu á launakjörum áfrýjanda. Tilfærslur þær, sem gerðar voru á starfssviði áfrýjanda með framangreindum breytingum voru málefnalegar og tóku jafnt til allra, sem eins var ástatt um. Skýrar heimildir til þessara breytinga voru í framangreindum lögum og reglum. Verður ekki talið, að með þessum breytingum hafi réttindi áfrýjanda verið skert í merkingu 19. gr. laga nr. 70/1996.“⁵⁶

Hrd. 26. september 2002 í máli nr. [92/2002](#). Lögreglumaður. Sérstakt vaktaálag.

Sjá umfjöllun við [36](#). gr.

Hrd. 24. apríl 2002 í máli nr. [342/2001](#). Breyting á skipulagi kennslu. Fækkun kennslustunda í einstökum kennsluáföngum við Iðnskólann í Reykjavík.

Framhaldsskólakennarinn T taldi sig hafa orðið fyrir kjaraskerðingu vegna ákvarðana skólastjórnenda I um að skerða þann fjölda kennslustunda sem áður höfðu verið í tiltekinni námsgrein, en með því fækkaði yfirvinnustundum hennar. Ekki var á það fallist að H ætti rétt á þeim greiðslum sem hún krafðist í málinu, hvorki með vísan til þess að rétturinn yrði leiddur af kjarasamningi né að I hefði með ólögmetum aðgerðum svipt hann þeim rétti. Var I því sýknaður af kröfum H. Í dómi

⁵⁶ Heimasíða Hæstaréttar, <http://www.haestirettur.is/domar?nr=3152>.

héraðsdóms, sem Hæstiréttur staðfesti með vísan til forsendna hans segir m.a.: „Í máli þessu er deilt um réttmæti krafna stefnanda sem byggðar eru á vinnuréttarsambandi málsaðila. Ekki hefur verið sýnt fram á að ákvarðanir um skipulag námsins, þar með taldar ákvarðanir um fjölda kennslustunda á viku í einstökum námsgreinum, skipti máli í þeim lögskiptum. Teljast þær í því samhengi sem hér um ræðir því ekki stjórnvaldsákvarðanir í skilningi 2. mgr. 1. gr. [stjórnsýslulaga](#) nr. 37/1993. Með vísan til þess er því hafnað að um brot á þeim lögum geti verið að ræða.“⁵⁷

2.2 Dómar héraðsdóms

Héraðsdómur Reykjavíkur frá 5. desember í máli nr. E-4607/2012: Störfum deildarstjóra mæðraverndar Heilbrigðisstofnunar Suðurnesja breytt. Niðurlagning.

Sjá einnig við [5.](#) mgr. ákvæði til bráðabirgða.

H, deildarstjóri mæðraverndar, krafðist þess að viðurkennt yrði að hún ætti, samkvæmt 5. mgr. bráðabirgðaákvæðis í stml., rétt til skaðabóta úr hendi HSS er næmi launum í tólf mánuði vegna niðurfellingar stöðu hennar. Í hélt því fram að staða H hefði ekki verið lögð niður heldur hefði HSS nýtt sér rétt til breytinga á starfi og verksvið H skv. 19. gr. stml. og hefði tilkynnt H fyrirhugaðar breytingar á stöfum með hæfilegum fyrirvara, að gættum fresti til handa H til að tjá sig um þær. HSS hafi einungis ætlað að gera breytingar á störfum og verksviði H vegna skipulagsbreytinga hjá HSS. Áherslur í starfsemi stofnunarinnar hefðu breyst þegar hagræða hafi þurft í starfsemi HSS m.a. vegna niðurskurðar almennt í heilbrigðisþjónustu, lokunar skurðstofu og þess að fæðingum hefði fækkað á sjúkrahúsinu. Fólust breytingarnar í því að sett hafi verið á fót ný sameinuð deild mæðraverndar og fæðinga. Forráðamenn HSS tóku þá ákvörðun við skipulagsbreytingarnar að ráða nýjan starfsmann til að gegna starfi deildarstjóra á nýrri deild og hafi nýtt starf deildarstjóra á sameinaðri deild verið auglýst. H lét af störfum hjá HSS þegar nýr deildarstjóri sameinaðrar deildar tók til starfa. Héraðsdómur féllst á það með H að fyrirhugaðar breytingar og sú staða sem henni hafi verið boðin hafi verið verulega frábrugðin fyrra starfi hennar og breytingar á verksviði hennar og vinnufyrirkomulagi hafi orðið verulega íþyngjandi þó svo að ekki lægi fyrir að breyting yrði á heildarlaunakjörum H. Að því virtu féllst héraðsdómur á það að starf H hefði verið lagt niður og svo umtalsverð breyting hefði orðið á starfi H við þá breytingu að líta bæri svo á að henni hafi ekki boðist sambærilegt starf. Féllst dómurinn á viðurkenningarkröfu H eins og hún var fram sett.

Héraðsdómur Reykjavíkur frá 5. desember í máli nr. E-4608/2012: Störfum deildarstjóra fæðingardeildar Heilbrigðisstofnunar Suðurnesja breytt. Niðurlagning.

Sjá einnig við [5.](#) mgr. ákvæði til bráðabirgða.

G, deildarstjóri fæðingardeildar í 60% starfshlutfalli, krafðist þess að viðurkennt yrði að hún ætti, samkvæmt 5. mgr. bráðabirgðaákvæðis í stml., rétt til skaðabóta úr hendi HSS er næmi launum í tólf mánuði vegna niðurfellingar stöðu hennar. Í hélt því fram að staða G hefði ekki verið lögð niður heldur hefði HSS nýtt sér rétt til breytinga á starfi og verksvið G skv. 19. gr. stml. og hefði tilkynnt G fyrirhugaðar breytingar á stöfum með hæfilegum fyrirvara, að gættum fresti til handa G til að tjá sig um þær. HSS hafi einungis ætlað að gera breytingar á störfum og verksviði G vegna skipulagsbreytinga hjá HSS. Áherslur í starfsemi stofnunarinnar hefðu brest þegar hagræða hafi þurft í starfsemi HSS m.a. vegna niðurskurðar almennt í heilbrigðisþjónustu, lokunar skurðstofu og þess að fæðingum hefði fækkað á sjúkrahúsinu. Fólust breytingarnar í því að sett hafi verið á fót ný sameinuð deild mæðraverndar og fæðinga. Forráðamenn HSS tóku þá ákvörðun við skipulagsbreytingarnar að ráða nýjan starfsmann til að gegna starfi deildarstjóra á nýrri deild og hafi nýtt starf deildarstjóra á sameinaðri deild verið auglýst. G hélt áfram störfum hjá HSS þegar nýr deildarstjóri sameinaðrar deildar tók til starfa. Héraðsdómur féllst á það með G að fyrirhugaðar breytingar og sú staða sem henni hafi verið boðin hafi verið verulega frábrugðin fyrra starfi hennar og breytingar á verksviði hennar og vinnufyrirkomulagi hafi orðið verulega íþyngjandi þó svo að ekki lægi fyrir að breyting yrði á heildarlaunakjörum G. Að því virtu féllst héraðsdómur á það að svo umtalsverð breyting hefði orðið á

⁵⁷ Heimasiða Hæstaréttar, <http://www.haestirettur.is/domar?nr=2051>.

starfi og verksviði G og hún jafnframt sett undir boðvald annars sem tók við deildarstjórarstarfi sameinaðrar deildar, að starf hennar hafi verið lagt niður, og varð ekki talið að það breyti nokkru um að G var aðeins í 60% starfi sem deildarstjóri. Var niðurstaða dómsins sú að G átti rétt til skaðabóta og ekki var fallist á að með því að taka við starfi almennrar ljósmóður hafi G fyrirgert þeim rétti sínum. Féllst dómurinn á viðurkenningarkröfu G eins og hún var fram sett.

Héraðsdómur Reykjavíkur 11. febrúar 2011 í máli nr. E-3507/2010. Starfsmaður Landspítala-háskólasjúkrahúss átti rétt til greiðslu veikindalauna jafnlangan tíma og nam rétti til uppsagnarfrests.

M var með ótímabundin ráðningarsamning við LS en undirritaði í desember 2008 tilkynningu um breytingar á ráðningarsamningi, þar sem fram kom að starfshlutfall M skyldi vera 50 % og væri M ráðin tímabundið frá 1. janúar til 31. mars 2009. Með bréfi stéttarfélags M var skorað á LS að draga til baka ráðningarsamninginn frá því í desember 2008 og því haldið fram að löggerningurinn væri í andstöðu við lög og kjarasamningsbundin réttindi. LS hafnaði þeirri málaleitan með bréfi í mars 2009, þar sem fram kom að forsenda breytingar á starfskjörum M hefði verið að M hafi ætlað að leita sér vinnu annars staðar. Stéttarfélagið hafnaði skýringum LS á breytingum á ráðningarsamningi og krafði LS um greiðslu veikindalauna til M frá 1. janúar til 31. mars 2009. Þeirri kröfu hafnaði LS með bréfi í apríl 2009. Fram kom í niðurstöðu dómsins að hinn nýi ráðningarsamningur hafði í för með sér verulega skerðingu á launakjörum og réttindum M. Samkvæmt 19. gr. starfsmannalaga átti M rétt á að halda óbreyttum launakjörum og réttindum um jafnlangan tíma og nam rétti til uppsagnarfrests, eða í þrjá mánuði, sbr. ákvæði 17.1.2 kjarasamnings Eflingar-stéttarfélags og ríkisins. M fékk greidd 50% laun frá 1. janúar til 31. mars 2009, en samkvæmt læknisvottorði gat M þá aðeins sinnt hálfu starfi. Var það mat dómsins að M ætti rétt til 50% veikindalauna á því tímabili, sbr. 12. gr. starfsmannalaga. Dómurinn taldi hins vegar að samkvæmt 19. gr. starfsmannalaga ætti M ekki rétt til launa vegna veikinda eftir lok uppsagnarfrests samkvæmt ákvæði 12.2.1 kjarasamnings Eflingar-stéttarfélags og ríkisins. Þá féllst dómurinn ekki á það með M að M ætti rétt til lausnarlauna samkvæmt ákvæði 12.5.1 kjarasamningsins enda var ekki sýnt fram á það að M hefði verið veitt lausn frá störfum sökum óvinnufærni vegna veikinda svo sem greinir í ákvæði 12.4.2 kjarasamningsins.

Héraðsdómur Reykjanes 14. mars 2007 í máli nr. E-664/2006. Starfsmaður Svæðisskrifstofu málefna fatlaðra á Reykjanesi fluttur á milli starfsstöðva í sama sveitarfélagi. Ákvörðun átti undir 19. gr.

S var ráðinn sem stuðningsfulltrúi á sambýlið M. S greindist með kæfisvefn og varð óvinnufær með öllu vegna sjúkdómsins frá september 2004 til janúar 2005. Er S kom aftur til starfa var honum sagt að færa ætti hann til í starfi og ætti hann að starfa á sambýlinu N. Einnig var S gert að afla sér starfshæfnisvottorðs. S sagði í framhaldinu upp störfum hjá R og tók uppsögnin gildi 1. apríl 2005 og þar sem uppsagnarfrestur S var þrjár mánuðir átti ráðningarsambandinu að ljúka í lok júní 2005. S mætti í janúar 2005 með starfshæfnisvottorð og óskaði eftir að fá að sjá vaktaplan fyrir þann tíma sem eftir stæði af ráðningunni. R hafnaði því og var S sagt að hann ætti ekki að koma aftur til starfa á sambýlið M. R gerði kröfu um endurgreiðslu veikindalauna S þar sem hann hefði stundað nám við Kennaraháskóla Íslands þann tíma sem hann hafði verið í veikindaleyfi. Jafnframt var S boðið með vísan til 19. gr. stml. að taka til starfa á sambýlinu N með sama vaktafyrirkomulagi og áður til þess tíma að uppsagnarfrestur væri liðinn. S gerði athugasemdir við breytingar á störfum og kröfu R um endurgreiðslu veikindalauna. Jafnframt gerði S kröfu um að hann fengi greidd laun samkvæmt ráðningarsamningi og kjarasamningi frá og með þeim tíma er hann hafi verið tekinn af launaskrá og út uppsagnarfrestinn. S lýsti því einnig yfir að hann væri tilbúinn að mæta til starfa á sambýlið M út uppsagnarfrestinn. Héraðsdómur hafnaði kröfu R um endurgreiðslu S á veikindalaunum en kvað breytingu á störfum S rúmast innan heimilda 19. gr. stml. og taldi S hafa sagt upp störfum einhliða og ætti því ekki rétt á launum frá því að breytingarnar áttu að taka gildi til loka uppsagnarfrests.

Héraðsdómur Reykjavíkur 10. júní 2003 í máli nr. E-13983/2002. Starfsmaður fluttur milli deilda hjá skattstjóra.

Breyting á verkefnum A, sem fólst m.a. í því að hann var færður í afgreiðslu, var talin liður í að styrkja afgreiðsluna. A hélt óbreyttum launaflokki og föstum yfirvinnutímum, sem hann hafði haft.

Ákvörðun skattstjóra var ekki talin stjórnvaldsákvörðun í skilningi stjórnvísulaga, heldur hefði hún byggst á stjórnunarrétti forstöðumanna og vinnuveitenda á vinnustað, skv. 19. gr. stml. Skattstjóra var þannig talið heimilt að breyta starfi og verksviði A. Er tekið fram í dómnum að í stjórnunarrétti forstöðumanns og vinnuveitanda á vinnustað felst meðal annars að ákveða, hvaða verk starfsmaður skuli vinna og hvar á vinnustaðnum vinnan skuli fara fram. Jafnframt var tekið fram að enda þótt starfsaðstaða A hafi breyst við flutninginn, eðli málsins samkvæmt, var þar ekki um að ræða breytingu á launakjörum hans eða réttindum í skilningi 19. gr. starfsmannalaga.

Héraðsdómur Reykjavíkur 27. des. 2002 í máli 3525/2002. Lögreglumaður fluttur milli deilda. Ágreiningur, hvort hinu nýja starfi hafi fylgt óbreytt launakjör. Ekki talið að 36. gr. stml. ætti við.
Sjá umfjöllun við 36. gr.

Héraðsdómur Reykjavíkur 27. des. 2002 í máli 3526/2002. Lögreglumaður fluttur milli deilda. Ágreiningur, hvort hinu nýja starfi hafi fylgt óbreytt launakjör. Ekki talið að 36. gr. stml. ætti við.
Sjá umfjöllun við 36. gr.

3. Álit

3.1 Álit umboðsmanns Alþingis

SUA 2003:128. Álit umboðsmanns Alþingis 12. desember 2003 í máli nr. 3878/2003. Möguleikar Flugmálastjórnar til þess að færa flugumferðarstjóra í önnur störf án auglýsingar.

Félag íslenskra flugumfeðrastjóra lagði fram kvörtun til umboðsmanns Alþingis út af framkvæmd Flugmálastjórnar Keflavíkurflugvallar á auglýsingum á störfum flugumferðarstjóra hjá flugumferðarþjónustunni á Keflavíkurflugvelli. Fram kom að um áralangt bil hafði verið stuðst við þá framkvæmd að auglýsa í flugturni umrædd störf laus til umsóknar. Jafnframt því að þeim sem höfðu heimild til að gegna starfinu var gefinn kostur á að sækja um. Umboðsmaður tók fram að þó svo að um væri að ræða afmarkaðan hóp aðila sem gæti sinnt starfinu veitti það út af fyrir sig ekki heimild til að víkja frá ákvæðum 7. gr. starfsmannalaga um auglýsingaskyldu. Í skýringum flugmálastjórnar kom fram að þar sem gerð hefði verið athugasemd við framkvæmdina hefði verið ákveðið að endurskoða hana. Í þeirri endurskoðun yrði tekin afstaða til þess hvort auglýsa ætti allar lausar stöðu á vefsvæðinu starfatorg.is, hvort stofnunin setti sérreglur um auglýsingar, skv. 2. málsl. 2. mgr. 7. gr. laganna eða þá að starfsmenn yrðu færðir til innan stofnunar með heimild í 19. gr. starfsmannalaga. Vegna afstöðu flugmálastjórnar ákvað umboðsmaður að benda á afstöðu sína til fáeinna atriða sem vörðuðu túlkun á 2. mgr. 7. gr. starfsmannalaga um auglýsingar á lausum störfum. Í því sambandi benti umboðsmaður á að ákvæðið og þ. á m. hvort settar yrðu sérstakar reglur yrði þó að skýra í ljósi annarra ákvæða starfsmannalaga og þá einkum 19. gr. laganna. Þyrfti þá að hafa í huga að skylda til að auglýsa starf ætti aðeins við ef umrætt starf væri laust í merkingu 7. gr. stml. Hvort starf teldist laust væri að ýmsu leyti komið undir aðstæðum og aðstöðu forstöðumanns. Vísaði umboðsmaður þar til álits síns í málum nr. 3684/2003 og 3714/2003. Taldi umboðsmaður að forstöðumaður ætti á grundvelli stjórnunarheimilda sinna að nokkru leyti mat um það hvort tiltekin viðfangsefni skuli skilgreind sem laust starf eða hvort þau yrðu felld undir starfssvið þeirra starfsmanna sem þegar starfa hjá stofnuninni. Þá væri ekki sjálfgefið að þegar nýtt starf yrði til vegna nýrra verkefna að skylt væri að auglýsa það enda kynni að vera heimilt að haga breytingum með þeim hætti að starfsmaður, sem þegar starfaði hjá viðkomandi stofnun tæki yfir þau verkefni og annað starf en stofnaðist yrði auglýst. Tók umboðsmaður fram að afstaða þessi byggðist á 19. gr. starfsmannalaga. Þannig væri ekki loku fyrir það skotið að forstöðumaður hækkaði starfsmann „í tign“ innan stjórnskipulags stofnunar þannig að hann tæki í raun við stöfum sem gerðu ráð fyrir aukinni hlutdeild í stjórnun og meiri ábyrgð. Kynni slíkt síðan að leiða til þess að hann raðaðist í annan launaramma í kjarasamningi en áður. Í lokinn tók umboðsmaður fram að ábendingar sínar væru settar fram með það í huga að þær gætu nýst við endurskoðun Flugmálastjórnar Keflavíkurflugvallar á framkvæmd stofnunarinnar við auglýsingar á lausum störfum.

SUA 2003:125. Álit umboðsmanns Alþingis 1. júlí 2003 í máli nr. 3684/2003 og 3714/2003. Ráðning í starf innkaupastjóra við sjúkrahús. Breytingar á störfum. Auglýsingaskylda.

Í breytingum sem sjúkrahúsið X gerði á innra skipulagi stofnunarinnar fólst m.a. að tiltekin verkefni A, innkaupafulltrúa, voru færð til innkaupastjóra og hann gerður að undirmanni innkaupastjóra. A taldi að hann hefði í raun gegnt þessu starfi og að framhjá sér hefði verið gengið þegar C var fluttur í starfið á grundvelli 36. gr. stml. Umboðsmaður benti m.a. á að A hefði verið ráðinn með gagnkvæmum uppsagnarfresti og ráðningunni ætlað að vara um óákveðinn tíma. Gat A því ekki vænst þess að eðli og inntak þeirra verka sem honum voru falin að leysa héldust að öllu leyti óbreytt út starfstíma hans hjá sjúkrahúsinu. Væri það almennt hlutverk atvinnurekanda í slíku réttarsambandi að afmarka á hverjum tíma hvaða verk skuli unnin og með hvaða hætti það skuli gert. Þegar forsendur að baki starfinu breytast hefði atvinnurekandi töluvert svigrúm til að breyta einhliða verkefnum starfsmanna án þess að nauðsynlegt væri að segja ráðningarsamningi upp. Kæmu þessu meginsjónarmið fram í 19. gr. stml. Hefði forstöðumaður ótvíræða heimild til þess að breyta störfum og verksviði ríkisstarfsmanns og væri það komið undir mati hans hvort tilefni væri til slíkra breytinga. Því mati væru þó settar almennar skorður á grundvelli óskráðra meginreglna stjórnarsýsluréttar. Yður ástæður slíkra breytinga að byggjast á málefnalegum sjónarmiðum og þá mættu þær ekki vera meira íþyngjandi fyrir starfsmann en nauðsynlegt væri til að ná því marki sem að væri stefnt. Í tilviki A hafði honum verið tilkynnt um breytingarnar í samræmi við 19. gr. stml. og að þær myndi ekki hafa áhrif á launakjör hans. Tók umboðsmaður fram að það væri undir viðbrögðum starfsmanns komið hvaða áhrif slík tilkynning hefði á ráðningarsambandið. Þá kemur fram í álitinu að um hafi verið að ræða ákvörðun um innra skipulag stofnunar sem ekki hefði haft áhrif á réttindi eða skyldur A og hefði því ekki átt undir ákvæði stjórnarsýslulaga.

SUA 1999:155 Álit umboðsmanns Alþingi 12. nóvember 1999 í máli nr. 2591/1998. Breytingar á starfsskyldum kennara við Fjölbrautaskólann B. Endurupptaka.

A og B kvörtuðu yfir synjun menntamálaráðherra á að viðurkenna að flutningur málmiðnaðardeildar frá Fjölbrautaskólanum í Breiðholti yfir í Borgarholtsskóla hefði einungis leitt til breytinga á starfsstöð þeirra og hafi því ekki átt að hafa áhrif á ráðningarkjör þeirra á grundvelli skipunarbréfa frá áunum 1979 og 1985. Þar sem frestur til þess að bera fram kvörtun við umboðsmann var liðinn fjallaði umboðsmaður um það hvort ráðuneytinu hafi verið skylt að endurupptaka málið, skv. 24. gr. [stjórnarsýslulaga](#). Við mat sitt taldi umboðsmaður m.a. að skipun þeirra frá 1979 og 1985 hefði aðeins náð til kennslustarfa við Fjölbrautaskólann í Breiðholti. Var hann því þeirrar skoðunar að það hefði vart fallið innan heimildar yfirmanns skv. 33. gr. þágildandi laga um réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins nr. [38/1954](#), að breyta störfum A og B með þeim hætti að þeim væri gert að kenna við málmiðnaðardeild Borgarholtsskóla á grundvelli skipunar þeirra frá 1979 og 1985. Kom því ekki til skoðunar af hálfu umboðsmanns hvort ráðuneytinu hefði verið skylt að endurupptaka ákvörðun sína um niðurlagningu á störfum þeirra sökum þess að það hefði byggt úrlausn sína í öðrum málum á öðrum lagagrundvelli.

SUA 1999:156. Álit umboðsmanns Alþingis 28. maí 1999 í máli nr. 2666/1999. Breytingar á starfi rannsóknarlögreglumanns. Flutningur milli deilda.

Í bréfi umboðsmanns til A, dags. 28. maí 1999, kom fram sú afstaða hans að af gögnum málsins og skýringum lögreglustjórans yrði ráðið að rétt hafi verið að byggja tilflutning A milli deilda embættisins á 19. gr. stml. Sagði í bréfinu að ef slíkar breytingar hefðu í för með sér skert launakjör eða réttindi starfsmanns yrði að telja slíka ákvörðun stjórnvaldsákvörðun í skilningi [stjórnarsýslulaga](#) nr. 37/1993. Taldi umboðsmaður að þótt framangreindar breytingar hefðu haft þau áhrif að A missti bakvaktir sem fylgdu fyrra starfinu leiddi það ekki til þess að ákvörðunin teldist stjórnvaldsákvörðun í þessum skilningi. Þar sem ekki yrði séð af gögnum málsins að ákvörðunin hefði verið tekin af aðila sem ekki hafi verið til þess bær eða að hún hefði byggt á ómálefnalegum sjónarmiðum. Taldi umboðsmaður ekki tilefni til athugasemda við ákvörðunina.

SUA 1999:157. Álit umboðsmanns Alþingis 18. nóvember 1999 í máli nr. 2680/1999. Áminning starfsmanns skattstjóra. Lögleg fyrirmæli yfirmanns. Andmælaréttur.

Samkvæmt starfslýsingu í erindisbréfum var A falið að sinna ýmsum tilfallandi verkefnum á skattstofunni. Taldi umboðsmaður að skattstjóra hefði verið heimilt að gefa A fyrirmæli um að hann skyldi sinna þeim verkefnum með vísan til 19. gr. laga nr. 70/1996, um réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins, og að gefa út erindisbréf þess efnis að hann skyldi sinna þeim. Urðu þau fyrirmæli við það hluti af starfsskyldum A á skattstofunni og brot á þeim gátu því eftir atvikum orðið tilefni áminningar af hálfu forstöðumanns stofnunarinnar, sbr. 21. gr. laga nr. 70/1996. Hins vegar taldi umboðsmaður það gagnrýnisvert að við áminninguna hefði verið byggt á starfslýsingu sem kom fram í bréfi sem honum hafði verið afhent 26. nóvember 1996 en var ekki að öllu leyti í samræmi við starfslýsingu er honum hafði verið afhent síðar þann sama dag.

Álit umboðsmanns Alþingis 4. apríl 2001 í máli nr. 2956/2000 (óbirt). Starfsmaður fluttur á milli deilda hjá skattstjóra.

A kvartaði yfir því að hann hefði verið færður til í starfi milli deilda embættisins. Í bréfi umboðsmanns til A kemur fram að heimild forstöðumanns til breytinga á grundvelli 19. gr. stml. byggist á almennum stjórnunarrétti hans, sem m.a. hefði þann tilgang að markmiðum um árangursríka nýtingu fjármuna verði náð, sbr. 2. mgr. 38. gr. sömu laga. Ákvörðun um breytingu á starfi starfsmanns, sem ráðinn hefur verið til stofnunar, teldist ákvörðun um innra skipulag hennar og staðfesta bæri slíka breytingu á skriflegum ráðningarsamningi, sbr. 4. gr. reglna nr. 351/1996, um form ráðningarsamninga og um skyldu til þess að upplýsa starfsmann um ráðningarkjör. Þá bendir umboðsmaður á að almennt teljist fyrirmæli skv. 19. gr. stml. ekki til stjórnvaldsákvæðana og þurfi því ekki að fylgja ákvæðum stjórnslulaga við slíka ákvarðanatöku. Þó gildi sú undantekning að mati umboðsmanns að hefði breyting í för með sér skert launakjör starfsmanna eða réttindi, sbr. lokamálslið 19. gr. bæri að fylgja ákvæðum stjórnslulaga. Það var niðurstaða umboðsmanns að ekki hefði hvílt sú skylda á yfirmönnum skattstofunnar að fylgja ákvæðum stjórnslulaga við ákvarðanatökuna. Umboðsmaður benti jafnframt á að hann hefði áður talið að umrædd heimild skv. sambærilegu ákvæði í eldri starfsmannalögum sætti þeirri takmörkun að starfsmanni væri vísað til starfs sem honum væri eftir öllum atvikum samboðið meðal annars með hlið sjón af menntun, sbr. álit umboðsmanns í máli nr. 259/1990 og í máli nr. 2680/1999. Umboðsmaður taldi að sú breyting sem hafði verið gerð á störfum A hefði eftir öllum atvikum verið A samboðin og verið innan þeirrar heimildar sem forstöðumaður stofnunar hefði skv. 19. gr. stml.

SUA 1996:352. Álit umboðsmanns Alþingis 15. október 1996 í máli nr. 1611/1995. Ráðning yfirlæknis geðdeildar á Landspítala. Auglýsing á lausum stöðum. Flutningur úr einni stöðu í aðra.

Geðlæknafélag Íslands kvartaði yfir því að staða yfirlæknis geðdeildar Landspítala hefði ekki verið auglýst laus til umsóknar, áður en X var skipaður til að gegna henni. Af hálfu heilbrigðis- og tryggingamálaráðuneytisins komu fram þær skýringar að um hefði verið að ræða breytingu á starfssviði X, sem fallið hefði undir 33. gr. laga nr. 38/1954, um réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins, en ekki hefði verið um lausa stöðu að ræða samkvæmt 5. gr. laganna. Umboðsmaður tók fram að breytingar á störfum ríkisstarfsmanna væru heimilar ef þær væru í samræmi við lög, byggðar á málefnalegum sjónarmiðum og ekki þyngri í garð starfsmanna en nauðsyn bæri til, sbr. SUA 1994, bls. 10 og 11. Það hefði grundvallarþýðingu að stjórnvöld tækju skýra afstöðu til þess, á hvaða lagagrundvelli ætlunin væri að breyta störfum eða stöðu ríkisstarfsmanna, þar sem ólík sjónarmið ættu við um úrlausn mála eftir því á hvaða lagagrundvelli leyst væri úr þeim og ólíkar reglur giltu um meðferð slíkra mála. Umboðsmaður taldi ljóst að hér hefði verið um tilflutning í starfi að ræða, sbr. 4. mgr. 20. gr. [stjórnarskrárinnar](#), sbr. 5. tölul. 4. gr. laga nr. 38/1954. Umboðsmaður vísaði til álits síns í máli nr. 1320/1994, um auglýsingu á lausum stöðum ríkisstarfsmanna, og þess sem þar kom fram, að svo virtist sem stöður væru oft ekki auglýstar þegar starfsmenn væru fluttir til í starfi í tilefni af skipulagsbreytingum hjá hinu opinbera, þótt berum orðum væri undanþága til þess ekki gerð í lögnum. Hins vegar er í 2. málsl. 1. mgr. 7. gr. laga nr. 70/1996, um réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins, ákvæði þess efnis að heimilt sé að flytja menn til í embætti samkvæmt 36. gr. laganna, án þess

að embættið sé auglýst laust til umsóknar. Umboðsmaður tók fram að í ákvörðun um flutning starfsmanns úr einni stöðu í aðra fælist að ljóst væri hver hljóta skyldi stöðuna. Í slíkum tilvikum væri því tilgangslaust að auglýsa stöðuna, enda ekki verið að leita að umsækjanda um hana og væri auglýsing stöðu ósanngjörn gagnvart umsækjendum, sem vegna ákvörðunar um tilflutning kæmu ekki til álita við ráðningu í hana. Taldi umboðsmaður því að eðli málsins samkvæmt hefði borið að játa undantekningu frá ákvæðum 5. gr. laga nr. [38/1954](#) þegar um flutning úr einni stöðu í aðra væri að ræða.

SUA 1991:97. Álit umboðsmanns Alþingis 22. mars 1991 í máli nr. 259/1990. Starfshlutfall skipaðs frönskukennara lækkað vegna samdráttar í kennslugrein hans.

Vegna samdráttar í kennslu grein A var starfshlutfall hennar breytt úr 100% í 66,67%, en það leiddi til skertra launagreiðslna til hennar. Umboðsmaður tók fram að skýra bæri ákvæði 4. gr. eldri starfsmannalaga þannig að starfsmaður ætti rétt til þess að taka full föst laun fyrir starfa sinn og hljóta önnur þau hlunnindi, er starfi fylgja, nema hann óskaði eftir eða samþykkti aðra tilhögun sjálfur. Að mati umboðsmanns gæti fækkun verkefna í tiltekinni starfsgrein með engu móti heimilað yfirboðurum þeirrar starfsgreinar að skerða einhliða föst laun skipaðs ríkisstarfsmanns. Umboðsmaður féllst ekki á að það samrýmdist ákvæðum eldri starfsmannalaga að beita sjónarmiðum almennra reglna vinnuréttar um réttmæti skerðingar launagreiðslna til launþega, þegar ekki væri lengur þörf fyrir vinnu hans eða hann af einhverjum ástæðum skilaði ekki vinnu á móti launagreiðslum. Þar sem ekki lá fyrir samþykki A til launaskerðingarinnar var óheimilt að skerða hana einhliða. Ágreiningur var um það hvort A hefði neitað því að taka að sér aðra kennslu en frönskukennslu til þess að fullnægja kennsluskyldu sinni, en A hafði um nokkra hríð gegnt starfi á skrifstofu skólans til að fullnægja kennsluskyldu sinni. Umboðsmaður taldi að réttur yfirboðara til þess að vísa starfsmanni til annarra starfa en þeirra sem hann upphaflega var ráðinn til að gegna, sbr. 33. gr. laga nr. [38/1954](#) sætti eðli málsins samkvæmt þeirri takmörkun að starfsmanni væri vísað til starfs sem honum væri eftir öllum atvikum samboðið, m.a. með hliðsjón af menntun. Einungis hafi verið heimilt að vísa A til að kenna þær aðrar greinar við skólann, sem hún hafði þekkingu til að kenna. Þá væri ekki heimilt að vísa skipuðum kennara til venjulegra skrifstofustarfa, nema hann samþykkti slíkt sjálfur. Var það mat umboðsmanns að A hefði ekki þurft að sæta því að sinna verkefnum á skrifstofum skólans til þess að fullnægja kennsluskyldu sinni, nema hún samþykkti slíkt sjálf.

4. Dreifibréf fjármálaráðuneytisins

[Nr. 1/2004 - Breytingar á starfi](#). Almennir starfsmenn/embættismenn.

20. gr.

Áður en starfsmaður hyggst, samhliða starfi sínu, taka við launuðu starfi í þjónustu annars aðila, ganga í stjórn atvinnufyrirtækis eða stofna til atvinnurekstrar ber honum að skýra því stjórnvaldi, er veitti starfið, frá því. Innan tveggja vikna skal starfsmanni skýrt frá því ef áðurnefnd starfsemi telst ósamrýmanleg starfi hans og honum bannað að hafa hana með höndum. Bera má slíkt bann undir hlutaðeigandi ráðherra.

Rétt er að banna starfsmanni slíka starfsemi sem í 1. mgr. segir ef það er síðar leitt í ljós að hún megi ekki saman fara starfi hans í þjónustu ríkisins.

1. Lögskýringargögn

Ákvæðinu fylgdu svohljóðandi skýringar í greinargerð:

„Hér er fjallað um aukastörf ríkisstarfsmanna samhliða aðalstarfi eins og það er skilgreint í 1. gr., en hliðstætt ákvæði er að finna í 34. gr. laga nr. [38/1954](#). Gert er ráð fyrir að ákvæðið verði þrengt frá því sem hingað til hefur gilt á þann hátt að ríkisstarfsmanni verði í öllum tilfellum skylt að leita samþykkis veitingarvaldshafa fyrir tilteknu aukastarfi, hvort sem um er að ræða starf í þágu ríkisins eða einkaaðila.

Rétt er að ítreka að hér er eingöngu átt við launuð aukastörf, en af því leiðir að ákvæðið tekur t.d. ekki til venjulegra félagsstarfa, starfa sjálfboðaliða eða nefndarstarfa.

Við ákvarðanatöku ber forstöðumanni að gæta reglna stjórnisýsluréttarins, m.a. 12. gr. laga nr. [37/1993](#), sbr. álit umboðsmanns Alþingis frá 9. maí 1995, mál nr. [858/1993](#)“.⁵⁸

2. Dómar

2.1. Dómar Hæstaréttar

Hrd. 24. september 2009 í máli nr. [596/2008](#). E gegn Landspítala-háskólasjúkrahúsi. Kjarasamningur. Ráðningarsamningur.

E hóf störf á augndeild L árið 1989 sem yfirlæknir með stjórnunarskyldur. E rak eigin læknaströf samhliða yfirlæknisstarfi sínu. Fór E í launalaust leyfi frá störfum á árinu 2000. Þegar E hóf störf á ný í september 2002 tók hann aftur við stöðu yfirlæknis en annar yfirlæknir gegndi áfram stjórnunarskyldum við deildina. Árið 2001 ákvað framkvæmdastjórn sjúkrahússins að hefja undirbúning að breytingum á starfstílhögun yfirmanna þess þannig að þeir myndu framvegis vera í 100% starfi og ekki sinna störfum utan sjúkrahússins öðrum en kennslu á háskólastigi og setu í nefndum á vegum hins opinbera. E mun hafa tilkynnt L í ágúst 2006 að hann væri reiðubúinn að taka á ný við stjórnunarskyldum en L féllst ekki á að E tæki við þeim nema hann hætti rekstri læknaströfu. Starf yfirlæknis með stjórnunarskyldur á augndeild var auglýst laust til umsóknar í kjölfar þess að E gat ekki sætt sig við skilyrði L. Engar umsóknir bárust um stöðuna og hófust viðræður milli E og L um að hann tæki að sér stöðuna á ný og lauk þeim með því að E féllst á skilyrði L og hætti rekstri læknaströfu sinnar. E höfðaði síðar mál og gerði kröfu um vangoldin laun og dráttarvexti af þeim á þeim grunni að L hefði einhliða breytt starfshlutfalli hans úr 100% í 80% eftir að nýr kjarasamningur tók gildi 1. febrúar 2006. Þá krafðist hann viðurkenningar á því að L hefði verið óheimilt að banna sér haustið 2006 að stunda sjálfstæðan stofurekstur samhliða því að gegna stöðu yfirlæknis með stjórnunarskyldur. Fyrir lá að E þáði frá 1. september 2002 80% laun fyrir fullt starf hjá L á grundvelli bókuar í kjarasamningi aðila frá 2002, þar sem læknum, sem rækju læknaströfu jafnhliða starfi sínu, var gert að lækka annaðhvort hlutfall starfa sinna eða taka fyrir þau 20% lægri laun. E valdi ekki á milli þeirra kosta sem í boði voru. Var þegar af þessari ástæðu talið að bókuarinn gæti efni sínu samkvæmt ekki haft áhrif á launakjör hans eftir að nýr kjarasamningur tók gildi á árinu 2006, en

⁵⁸ Alpt. 1995, A-deild, bls. 3150.

sambærilegt ákvæði var hvorki að finna í samningnum né bókunum sem honum fylgdu. Var því fallist á með E að L hefði verið óheimilt án samþykkis E að skerða laun hans frá og með 1. febrúar 2006, er nýr kjarasamningur tók gildi, til 30. júní 2007 er hann hætti rekstri læknastofu sinnar. Var krafa E um vangoldin laun á þessu tímabili því tekin til greina ásamt dráttarvöxtum. Þá var talið að með samkomulagi E og L í maí 2007, þar sem ákveðið var að E tæki við starfi yfirlæknis með stjórnunarskyldum á ný, hefði jafnframt verið mælt fyrir um starfskjör hans og því hefði samkomulagið falið efnislega í sér breytingar á ráðningarsamningi hans hjá L. Var því ekki litið svo á að ómálefnalegt hefði verið af L að setja E það skilyrði að hann léti af rekstri læknastofu samhliða því að hann tæki að sér aukin störf og ríkari ábyrgð fyrir L.

Hrd. 26. september 2002 í máli nr. 310/2002. Íslenska ríkið gegn Háskóla Íslands, Á, B, I, S og E. Aukastörf prófessora við MBA-nám á vegum viðskipta- og hagfræðideildar Háskóla Íslands.

Talið að kennslustörf prófessora við MBA-nám væri viðbót við regluleg störf þeirra hjá viðskipta- og hagfræðideild.

3. Álit

3.1 Álit umboðsmanns Alþingis

SUA 2000:98. Álit umboðsmanns Alþingis 31. maí 2000 í máli nr. 2606/1998. Laun embættismanna. Aukastarf. Kjaranefnd.

Sjá umfjöllun við [39.](#) gr.

SUA 1995:332. Álit umboðsmanns Alþingis 9. maí 1995 í máli nr. 858/1993. Riftun starfssamnings í tilefni af aukastarfi ríkisstarfsmanns.

Landbúnaðarráðuneytið staðfesti riftun Skógræktar ríkisins á ráðningarsamningi A, sem gerður hafði verið í tilefni af starfslokum hans. Riftunarástæður voru tilgreindar þær, að A hefði tekið við öðru starfi og forsendur samnings hans við Skógrækt ríkisins hefðu því brostið. Umboðsmaður benti á að þótt markmiðið með samningnum hefði verið að tryggja að A tapaði ekki lífeyrisréttindum í Lífeyrissjóði starfsmanna ríkisins, hefði ekki verið um það rætt eða samið að það ætti að skerða möguleika A til að taka að sér aukastörf í samræmi við meginreglu 34. gr. laga nr. [38/1954](#). Umboðsmaður taldi að svo íþyngjandi skilyrði hefði ekki bundið A, nema með skýrum og ótvíræðum samningi eða sérstöku ákvæði í lögum. Þar sem ekki var fram komið að A hefði vitað eða mátt vita að þetta væri ákvörðunarástæða af hálfu ríkisins, varð riftun samningsins ekki byggð á þessari ástæðu. Umboðsmaður rakti ákvæði 34. gr. eldri stml. um heimild ríkisstarfsmanna til að taka að sér aukastörf, svo sem rétt hefði verið. Sú vanræksla gat hins vegar ekki leitt til fyrirvaralausrar riftunar á samningnum, heldur bar veitingarvaldshafa að setja A ákveðinn frest til að láta af aukastarfinu, ef það samrýmdist ekki þjónustu hans í þágu ríkisins. Rakti umboðsmaður þau sjónarmið sem taka ætti tillit til við mat á því hvort aukastörf teldust ósamrýmanleg stöðu ríkisstarfsmanns, og benti m.a. á, að veitingarvaldshafa bæri að gæta hófs og beit ekki 34. gr. starfsmannalaga, um algert bann við aukastarfi, nema ekki væri unnt að nota önnur vægari úrræði.

21. gr.

Ef starfsmaður hefur sýnt í starfi sínu óstundvísi eða aðra vanrækslu, óhlýðni við löglegt boð eða bann yfirmanns síns, vankunnáttu eða óvandvirkni í starfi, hefur ekki náð fullnægjandi árangri í starfi, hefur verið ölvaður að starfi eða framkoma hans eða athafnir í því eða utan þess þykja að öðru leyti ósæmilegar, óhæfilegar eða ósamrýmanlegar starfinu skal forstöðumaður stofnunar veita honum skriflega áminningu. Áður skal þó gefa starfsmanni kost á að tala máli sínu ef það er unnt.

1. Lögskýringargögn

Upphaflega gerði frumvarpstextinn ráð fyrir því að ekki væri skylt að veita starfsmanni áminningu hefði hann brotið starfsskyldur sínar. Upphaflega hljóðaði 21. gr. frumvarpsins svo:

„Ef starfsmaður hefur sýnt í starfi sínu óstundvísi eða aðra vanrækslu, óhlýðni við löglegt boð eða bann yfirmanns síns, vankunnáttu eða óvandvirkni í starfi, hefur ekki náð fullnægjandi árangri í starfi, hefur verið ölvaður að starfi eða framkoma hans eða athafnir í því eða utan þess þykja að öðru leyti ósæmilegar, óhæfilegar eða ósamrýmanlegar starfinu, getur forstöðumaður stofnunar veitt honum skriflega áminningu. Áður skal þó gefa starfsmanni kost á að tala máli sínu ef það er unnt.“

Ákvæðinu fylgdu svohljóðandi skýringar í greinargerð:

„Í þessu ákvæði felst heimild til að veita starfsmanni áminningu vegna starfa hans. Nýmæli er að heimilt sé að áminna starfsmann hafi hann ekki náð fullnægjandi árangri í starfi sínu í þágu ríkisins. Hvenær árangur telst ófullnægjandi verður að meta heildstætt í hverju tilfalli, en túlka ber ákvæðið rúmt þannig að mörg tilvik geti komið til skoðunar þegar árangur í starfi er metinn. Afköst starfsmanns eru ekki einhlítur mælikvarði heldur verður einnig að líta til atriða eins og gæða þeirrar þjónustu sem látin er í té.

Við matið ber að hafa hliðsjón af reglum 14. gr. frumvarpsins, en þar eru talin upp atriði sem telja verður að hver góður og gegn ríkisstarfsmaður skuli hafa að leiðarljósi í öllum störfum sínum. Þá ber að taka mið af helstu markmiðum í rekstri stofnunar og verkefna hennar, sbr. 1. mgr. 38. gr. frumvarpsins, en gera verður þær kröfur til starfsmanna að þeir geti unnið saman að þeim markmiðum sem stofnun er ætlað að ná. Af þeim orsökum geta samstarfsörðugleikar haft verulegt vægi við mat ástarfsárangri.

Undir umrætt orðalag getur t.d. flokkast að þær væntingar sem gerðar voru til starfsmannsins við ráðningu hafi ekki verið uppfylltar, enda hafi honum verið slíkar væntingar ljósar eða mátt vera þær ljósar, eða að starfsmaður teljist að öðru leyti ekki uppfylla þær kröfur sem gerðar eru til starfsins án þess að um vanrækslu eða óvandvirkni sé að ræða. Sem dæmi um hið síðastgreinda má nefna ef starfsmaður virðist ekki valda því starfi sem hann er ráðinn til að gegna.

Leggja verður sérstaka áherslu á að við matið má eingöngu leggja til grundvallar málefnalegar ástæður.

Tekið er af skarið um það að það heyri undir forstöðumann stofnunar að veita starfsmanni áminningu, en skylt er að hafa áminningu í skriflegu formi, einkum til að tryggja sönnun fyrir tilvist og efni áminningar.

Almennt ber að gefa starfsmanni kost á að tjá sig um málið áður en áminning er veitt í samræmi við reglur stjórnarsýslulaga. Það athugast hér að ekki er nægilegt að gefa aðila kost á að koma að athugasemdum eftir að ákvörðun hefur verið tekin. Samkvæmt orðalagi ákvæðisins er andmælarétturinn þó ekki skilyrðislaus, enda verður að telja að í ákveðnum tilfellum sé óskylt að gefa aðila kost á að tjá sig um málið, t.d. ef öll gögn og upplýsingar

liggja fyrir í málinu eða ef afstaða starfsmannsins liggur þegar fyrir. Í vafatilfellum ber þó að gefa starfsmanni kost á að tjá sig, enda er meginreglan sú að andmælaréttar skuli gætt“.⁵⁹

1.1 Breytingar við 2. umræðu

Við aðra umræðu lagði meiri hluti efnahags- og viðskiptanefndar til að sú breyting yrði gerð, að forstöðumanni yrði gert *skýlt* að veita starfsmanni áminningu ef starfsmaður yrði uppvís að háttsemi sem greind væri í ákvæðinu. Í upphaflega frumvarpstextanum var gert ráð fyrir því, að forstöðumaður stofnunar *gæti* veitt slíka áminningu. Er tekið fram í álitni meiri hlutans, að tillagan leiði af sér breytingar á 26. og 44. gr.⁶⁰ Í ræðu framsögumanns meiri hlutans sagði svo um breytingartillöguna:

„Í 7. lið brtt. er lagt til að breyting verði á 21. gr. frv. Þar er um að ræða að forstöðumaður skal veita starfsmanni áminningu ef starfsmaður hefur sýnt í starfi sínu óstundvísi eða aðra vanrækslu, óhlýðni við löglegt boð ... Breytingin felst í því að forstöðumaðurinn er skyldugur til að veita slíkum manni áminningu en í frv. eins og það er í upphaflegri mynd er orðið "getur" í staðinn fyrir orðið "skal". Menn telja að það sé það alvarlegt að sinna starfi sínu með þessum hætti að það sé rétt að skylda forstöðumenn ríkisstofnana til að veita slíkum starfsmönnum skriflega áminningu. Vonandi verður þó aldrei þörf á slíku því ríkið vill að sjálfsgöðu hafa hæft fólk í sinni þjónustu“⁶¹

2. Dómar

2.1 Dómar Hæstaréttar

Hrd. 8. mars 2012 í máli nr. 505/2011. Lækni hjá Heilbrigðisstofnuninni Blönduósi veitt áminning vegna hegðunar sem ekki samrýmdist starfi hans.

H var framkvæmdastjóri lækninga á HSB en var í fæðingarorlofi frá 1. janúar 2010 til 1. júlí 2010 og síðan áfram í orlofi frá og með 1. júlí 2010 til og með 31. ágúst 2010. Í leyfi H gegndi S læknir stöðu framkvæmdastjóra lækninga hjá HSB. Í lok mars 2010 réð forstjóri HSB lækinn A til starfa og hóf hann störf í apríl 2010. Fljótlega eftir að A hóf störf fékk forstjóri HSB tilkynningar frá starfsfólki að komið hefði verið að A sofandi á skrifstofu sinni a.m.k. tvisvar sinnum. Ræddi forstjóri HSB þau tilvik við A sem kvaðst lítið hafa getað sofið þær nætur vegna höfuðverkja. Í maí 2010 fékk forstjóri HSB erindi í tölvupósti frá S, settum framkvæmdastjóra lækninga. Þar mæltist S til þess að A yrði sagt upp störfum að loknum reynslutíma. Taldi hann að ekki væri allt með felldu með störf læknisins og heilsufar hans. Á fyrstu 3 vikum hans í starfi hafi þrjú starfsmenn komið að honum sofandi í vinnutíma á bekk á stofu hans. H hafi síðan komið að máli við forstjóra HSB í maí 2010 og óskað eftir því að A yrði látinn fara í lok reynslutíma, þ.e. í lok júní 2010. Í júlí 2010 hafi H komið aftur að máli við forstjóra HSB og ítrekað þá skoðun sína að A væri óhæfur til starfa hjá stofnuninni og að H treysti sér ekki til að vinna með honum. H hafi enn komið að máli við forstjóra HSB um miðjan ágúst 2010 og ítrekað fyrri beiðni og skoðanir á A og að hann yrði að fara frá störfum. H tók síðan sýni úr gosdrykkjarflösku A án vitundar hans og sendi til rannsóknarstofu í lyfja- og eitufnafraði í ágúst 2010 með beiðni um ávana- og fíkniefnaleit í vökva með áherslu á slævandi lyf. Niðurstaða barst HSB 7. september 2010, sem leiddi ekkert óeðlilegt í ljós. Forstjóri HSB upplýsti A um málið þann 9. september 2010 og tilkynnti það landlæknisembættinu með bréfi dags. 13. september 2010. Sama dag sagði A upp störfum hjá HSB og óskaði eftir því að verða leystur frá störfum tafarlaust. Með bréfi HSB, dags. 14. september 2010, var H sent bréf vegna fyrirhugaðrar áminningar á grundvelli 21. gr. starfsmannalaga vegna framangreindrar háttsemi. Var H gefinn andmælafrestur til 28. september 2010. Andmæli við boðaða áminningu komu frá lögmanni H með bréfi, dags. 12. október 2010. Með bréfi HSB, dags. 18. október 2010, var H síðan veitt áminning

⁵⁹ Alþt. 1995, A-deild, bls. 3150. Sjá einnig viðauka nr. II.

⁶⁰ Alþt. 1995, A-deild, bls. 4221. Sjá einnig viðauka nr. II.

⁶¹ Alþt. 1995, B-deild, dalkur 5806. Sjá einnig viðauka nr. II.

samkvæmt 21. gr. starfsmannalaga fyrir að hafa brotið starfsskyldur sínar með hegðun sem væri óhæfileg og ósamrýmanleg starfi hans sem lækni, með því að taka sýni úr drykk í eigu A og senda það til rannsóknar á rannsóknarstofu í lyfja- og eitufnafræði og beðið um ávana- og fíkniefnaleit með áherslu á slævandi lyf, án vitundar viðkomandi lækni. A taldi að ekki hafi verið grundvöllur til þess að veita honum áminningu og höfðað mál gegn HSB til ógildingar áminningu. Um hegðun H segir í niðurstöðu dómsins að H hafi sjálfur tekið þá ákvörðun að taka sýni úr drykk starfandi lækni hjá HSB og senda það til rannsóknar á rannsóknarstofu í lyfja- og eitufnafræði. Gerði H þetta án vitundar viðkomandi lækni og án þess að láta forstjóra HSB, yfirmann sinn vita. Gerði H þetta þrátt fyrir að hann vissi eða mátti vita að framkvæmd slíkrar rannsóknar væri einungis á hendi landlækni. Féllst dómurinn ekki á að þetta hafi verið réttlæt看legt vegna sjónarmiða um öryggi og velferð sjúklinga HSB eða að H hafi sem faglegum yfirstjórnanda borið að bregðast við með þessum hætti. Um tilefni áminningar sagði dómurinn að samkvæmt 21. gr. starfsmannalaga skal forstöðumaður stofnunar veita starfsmanni skriflega áminningu ef framkoma hans eða athafnir í starfi þykja ósæmilegar, óhæfilegar eða ósamrýmanlegar starfinu. Mat dómurinn það svo að hegðun H, að taka með leynd sýni úr drykk hjá lækni sem starfaði hjá HSB og senda til rannsóknar á rannsóknarstofu í lyfja- og eitufnafræði, verði að telja óhæfilega og ósamrýmanlega starfi H og ekki í samræmi við starfsskyldur hans samkvæmt 14. gr. starfsmannalaga. Taldi dómurinn því þessa hegðun H ekki samrýmast starfi hans hjá HSB og forstjóra HSB hafi því borið að veita honum áminningu, eins og gert var. Taldi dómurinn að fullt tilefni hefði verið til þess að veita H áminningu vegna þessa. Féllst dómurinn ekki á þá málsástæðu H að áminning við þær aðstæður sem hér um ræddi hefði ekki þau varnaðaráhrif sem að var stefnt. Var HSB því sýknað af kröfu H.

Hrd. 8. desember 2011 í máli nr. 258/2011. Aðilaskipti. Uppsögn öryggisvarðar hjá Isavia ohf. Áminningarskylda. Gildissvið.

Sjá reifun við [44.](#) gr.

Hrd. 9. mars 2006 í máli nr. 441/2005. Uppsögn heilsugæslulækni hjá Heilbrigðisstofnun Suðurlands. Áminning.

Heilbrigðisstofnun Suðurlands var sýknuð af kröfum Á, fyrrum heilsugæslulækni við heilsugæslustöð sem síðar varð hluti af nefndri heilbrigðisstofnun. Stjórn heilsugæslustöðvarinnar sagði honum upp störfum vegna óheimilla fjarvista og óstundvísi eftir að hafa áður veitt honum áminningu fyrir samskonar hegðun. Niðurstaða dómsins var sú að uppsögnin hafi verið rétt, með vísan til [44.](#) gr. starfsmannalaga, og að löglega hafi verið staðið að töku þessara ákvarðana.

Hrd. 9. mars 2006 í máli nr. 384/2005. Uppsögn starfsmanns á sambyli fyrir fatlaða á Blönduósi. Áminning.

Tvær áminningar sem R, fyrrum starfsmanni á sambyli hjá svæðisskrifstofu málefna fatlaðra, höfðu verið veittar voru felldar úr gildi með þeim rökum: „að óumdeilt væri að honum hefði ekki verið veitt færi á að tala máli sínu áður en þær voru veittar svo sem þó var skylt, sbr. [21.](#) gr. starfsmannalaga“. Þá var íslenska ríkið dæmt til að greiða honum skaðabætur að fjárhæð kr. 800.000 vegna uppsagnar hans úr starfi af hálfu stofnunarinnar. Niðurstaða dómsins var sú að við uppsögnina hafi ekki verið gætt ákvæða 1. mgr. [44.](#) gr., sbr. [21.](#) gr. starfsmannalaga, og honum ekki gefinn kostur á að tjá sig áður en ákvörðun um uppsögn var tekin, sbr. 13. gr. [stjórnsýslulaga](#). Tilefni uppsagnarinnar var framgangi R í tengslum við umsókn manns um starf á sambylinu þar sem hann hafði starfað áður og grunsemdum hins fyrrnefnda um að maðurinn hefði þá gerst sekur um brot í starfi. Tekið var fram að við ákvörðun bóta væri litið til þess að R hefði farið offari í framgöngu sinni í málinu sem leiddi til samskiptavanda milli hans annars vegar og yfirmanna og annarra starfsmanna á sambylinu hins vegar. Kröfu R um miskabætur var hafnað.

Hrd. 18. mars 2004 í máli nr. 371/2003. Áminning lögreglumanns. Heimild varalögreglustjóra til þess að veita áminningu. Sönnun um atvik máls.

Í dómi héraðsdóms kom fram að yfirmenn B hefðu átt þann kost að skora á hann að gangast undir áfengismælinu til þess að hreinsa af sér grun um ölvun en ef B hefði neitað því hefði það veitt sterka vísbendingu um að hann hefði verið ölvaður. Einnig hefði Ó lögreglufulltrúi getað kallað á aðra yfirmenn til að fá mat fleiri á meintum áfengisáhrifum B. Hvorugt hefði verið gert. Þrátt fyrir að leidd hefðu verið fram vitni um að áfengislykt hefði verið af B var ekki talið sannað að A hefði verið undir áhrifum áfengis við störf sín umræddan dag. Varalögreglustjóri veitti A áminninguna, en ekki kom fram að hann hefði þá gegnt störfum lögreglustjóra eða að hann hefði komið á annan hátt fram sem staðgengill hans eða veitt áminninguna samkvæmt almennu eða sérstöku umboði frá honum. Fyrir Hæstarétt var lagt erindisbréf fyrir varalögreglustjórann, sbr. 2. mgr. 8. gr. stml. þar sem fram kom m.a. að hann hefði umsjón með starfsmannastjórn embættisins í samráði við lögreglustjóra. Vísað var til ummæla lögreglustjórans í bréfi til ríkislögmanns að með starfsmannastjórn og starfsmannahaldi embættisins fælist m.a. að varalögreglustjóri veitti starfsmönnum áminningu, skv. 21. gr. stml. Tekið fram að varalögreglustjóri hefði haft vald til þess að veita umrædda áminningu. Talið að þar sem yfirmenn hefðu ekki aflað sér fullnægjandi sönnunar um ölvunarástand hans í umrætt sinn hefði áminningin verið óréttmæt og var hún því felld úr gildi. Fallist var á rétt B til miskabóta.

Hrd. 18. desember 2003 í máli nr. 247/2003. G gegn skipulagsstofnun. Brot gegn hlýðniskyldu 15. gr. stml. Sjá einnig við 15. gr.

G, sem gegndi starfi sviðstjóra rekstrarsviðs, var falið að inna greiðslur til B, en við hana hafði forstjóri stofnunarinnar gert samning um að vinna ákveðið rannsóknarverkefni. G taldi samninginn ólöglegan og neitaði að inna greiðsluna til B. Í framhaldi af því var G veitt áminning fyrir brot á að hlýða ekki lögum fyrirmælum yfirboðara síns, sbr. 15. gr. stml. Forstjóra var talið rétt að áminna G eftir að honum hafði verið veittur lögboðinn andmælaréttur.

Hrd. 4. desember 2003 í máli nr. 145/2003. Áminning sjúkraliða felld úr gildi. Málsmeðferð. Miskabætur. Lögmannskostnaður vegna málarekstur fyrir stjórnvöldum.

H hafði verið boðuð á fund með yfirmönnum sínum 31. maí 1997, sem hún mætti ekki á. Taldi H að fundarefnið hefði verið þess eðlis að ástæða hefði veri fyrir hana að hafa fulltrúa stéttarfélags með sér á fundinn. H tókst ekki að ná sambandi við fulltrúann og mætti því ekki á fundinn. Yfirmenn H féllust ekki á að fresta fundinum. Í kjölfarið var henni veitt skrifleg áminning. Eftir að félagsmálaráðuneytið hafði úrskurðað áminninguna ógilda höfðaði H mál til heimtu skaðabóta vegna þess að henni hefði í kjölfarið verið mismunað við úthlutun aukavakta á vinnustað sínum. Ennfremur krafðist H greiðslu lögmannskostnaðar sem hún hefði orðið fyrir við málarekstur fyrir stjórnvöldum. Staðfest var að áminningin hefði verið ólögumæt bæði að formi og efni. Einnig var talið að H hefði fært fullnægjandi sönnur fyrir því að henni hafi verið mismunað við úthlutun aukavakta og að framkoma yfirmanna H gagnvart henni hefði falið í sér brot gegn persónu hennar. H þótti á hinn bóginn ekki hafa sýnt fram á fjártjón sitt vegna mismununarinnar. Í dómi Hæstaréttar voru H dæmdar miskabætur en kröfu hennar um bætur vegna lögmannskostnaðar við málarekstur fyrir stjórnvöldum var hafnað.

Hrd. 19. október 2000 í máli nr. 157/2000. Embættisfærsla sýslumanns. Boðun áminningar. Málsmeðferð.

Dómsmálaráðherra veitti sýslumanninum S skriflega áminningu vegna embættisfærslu hans við innheimtu sektar sem Hæstiréttur hafði dæmt Þ til að greiða. Laut áminningin að því að S hefði með gerð samkomulags við Þ um greiðslu sektarinnar brotið gegn 2. mgr. 52. gr. almennra hegningarlaga nr. 19/1940, sbr. lög nr. 57/1997, sem mælti fyrir um að ekki mætti veita lengri greiðslufrest en eitt ár frá því að sekt kæmi til innheimtu. S hafði fengið sektina til innheimtu eftir gildistöku laga nr. 57/1997 og bar honum sem sýslumanni að kynna sér sérstaklega nýja lagasetningu sem varðaði störf hans og fara eftir henni. Samkvæmt lagaákvæðinu mátti hann ekki semja um innheimtu sektarinnar með þeim hætti sem hann gerði. Ekki var talið unnt að líta fram hjá því að með gerð samkomulagsins hefði S sýnt af sér athæfi í starfi sem heyrði undir 21. gr. laga nr. 70/1996. Ekki væri annað fram komið en að ráðherra hefði staðið réttilega að áminningunni.

Hrd. 28. september 2000 í máli nr. 105/2000. Uppsögn kennara við Fjölbrautaskóla Vesturlands. Fullnægjandi árangur í starfi. Tímabundinn ráðningarsamningur.

Þ var ráðin í starf framhaldsskólakennara tímabilið 1. ágúst 1997 til 31. júlí 1998. Með bréfi til Þ 28. nóvember 1997 tilkynnti skólameistari henni að ráðningarsamningnum yrði rift frá og með 1. desember 1997, með starfslokum þegar skólastarfi á haustönn lyki. Ljóst var talið, að ástæður uppsagnarinnar hefðu verið þær, að skólameistari teldi Þ ekki valda starfi sínu. Með því að Hæstiréttur taldi uppsögnina samkvæmt þessu falla undir 21. gr. laga nr. 70/1996, bar F samkvæmt skýru ákvæði 44. gr. sömu laga að veita Þ skriflega áminningu áður en til uppsagnar kæmi og gefa henni kost á að bæta ráð sitt. Ekki var á það fallist með F, að 44. gr. laganna ætti ekki við þegar um tímabundna ráðningarsamninga er að ræða.

Hrd. 28. september 2000 í máli nr. 72/2000. Þýskukennari við Menntaskólann í Kópavogi. Boðun áminningar. Andmælaréttur.

A var veitt skrifleg áminning í framhaldi af fundi hjá skólameistara. Að mati Hæstaréttar var meðferð skólameistara á málinu haldin verulegum annmörkum, þar sem A hafði verið boðaður til fundar um málið án hæfilegs fyrirvara og án þess að honum hefði verið tilkynnt um efni fundarins. Þá hafði A ekki verið gefinn kostur á afriti af kvörtunarbrefi frá nemendum, sem var tilefni fundarins, og honum ekki kynnt gögn um fyrri atvik, sem skólameistari skírskotaði til. Ennfremur varð ekki séð, að A hefði verið tjáð með óyggjandi hætti að áminning í skilningi 21. gr. laga nr. 70/1996 gæti fylgt í kjölfar fundarins. Að auki var efni áminningarinnar talið ófullkomið í ýmsu tilliti. Af atvikum mátti ráða, að skólameistari hafi talið sér fært að fara með málið sem framhald fyrri kvartana og umræðna um kennslustörf A, í stað þess að miða andmælarétt hans og aðra stöðu við hinn beina aðdraganda þess. Staðfesti Hæstiréttur þá niðurstöðu héraðsdóms að áminningin til A hefði ekki fullnægt skilyrðum 21. gr. stml. meðal annars vegna þess, að á honum hafi verið brotinn lögvarinn andmælaréttur samkvæmt þeim lögum og 13. gr. [stjórnsýslulaga](#).

Hrd. 17. febrúar 2000 í máli nr. 369/1999. Áminning kennara við Fjölbrautaskólann B. Ábyrgðar og trúnaðarskyldur.

Skólameistari B veitti Ó áminningu, þar sem hann hafði tekið eintak af stærðfræðiprófi úr skólanum, og notað það í þágu sumarskólans S. Ó krafðist þess að áminningin yrði ógilt og byggði kröfu sína annars vegar á því, að málsmeðferðarreglur stjórnsýslulaga hefðu verið brotnar og hins vegar að ekki hefðu verið fyrir hendi skilyrði til áminningar samkvæmt 21. gr. stml. Talið var, að Ó hefði fengið tækifæri til þess að tjá sig um fyrirhugaða áminningu á þremur fundum, sem haldnir voru með honum, áður en honum var afhent skriflegt áminningarbréf. Talið var, að nægilega hefði verið sýnt fram á, að almennar reglur hefðu gilt um meðferð prófgagna í tengslum við próf hjá B þótt ekki yrði fullyrt, að Ó hefði vitað hvaða reglur giltu nákvæmlega um þessi efni hjá stærðfræðideild skólans. Ó hefði fengið prófið hjá annarri deild en þeirri, sem hann starfaði hjá og án þess að leita heimildar hennar. Dreifing hans á prófinu innan S, sem hann ræki sjálfur í samkeppni við B, yrði að telja á hans ábyrgð og væri slík notkun prófsins annars eðlis en hagnýting þess meðal nemenda B. Var heimildarlaus taka og hagnýting prófsins með þessum hætti ekki talin hafa samrýmst ábyrgðar- og trúnaðarskyldum Ó samkvæmt [IV. kafla](#) stml.

Hrd. 25. febrúar 1999 í máli nr. 247/1998. Uppsögn forstöðumanns vinnustofu fatlaðra. Boðun áminningar. Andmælaréttur. Óhlýðni við fyrirskipanir. Samstarfsörðugleikar.

E var áminnt og síðar sagt upp störfum. Verulegur vafi var talinn leika á því, hvort henni hefði verið kynnt, að til stæði að áminna hana og hverjar ástæður gætu legið til áminningar. Þótti andmælaréttar ekki hafa verið réttilega gætt. Þá var ekki fallist á að E hefði í starfi brotið gegn hlýðniskyldu sinni. Uppsögnin var því talin ólögumæt.

2.2 Dómar héraðsdóms

Héraðsdómur Reykjavíkur 16. maí 2012 í máli nr. E-3673/2011. Uppsögn vegna skipulagsbreytinga. Kjarasamningur. Ríkisstarfsmaður.

Sjá reifun við [1.](#) gr.

Héraðsdómur Reykjavíkur 8. mars 2012 í máli nr. 2355/2011. Andmælaréttur. Ráðningarsamningur. Riftun. Uppsögn.

Sjá reifun við [44.](#) gr.

Héraðsdómur Vestfjarða 19. maí 2010 í máli nr. E-118/2009. U gegn sýslumanninum á Ísafirði. Löglærðum fulltrúa veitt áminning og síðan sagt upp störfum þar sem hann bætti ekki ráð sitt. Áminning feld úr gildi

U, löglærður fulltrúi, var boðuð á fund S í júlí 2009 sem afhenti henni bréf þar sem fram kom að S ráðgerði að áminna U „[...] fyrir óhlýðni við fyrirmælum yfirmanns, óvandvirkni í starfi og fyrir að sýna ekki fullnægjandi árangur í starfi.“⁶² Var í bréfinu meðal annars vísað til [14.](#), [15.](#) og [21.](#) gr. laga nr. 70/1996 til stuðnings fyrirætlan S. Í niðurlagi bréfs S var U veittur frestur til andmæla. Lögmáður U sendi S bréf í júlí 2009 og skoraði á S að falla frá öllum áformum um áminningu þar sem ráðagerð S styddist ekki við nokkur efnisleg rök, auk þess sem ekki yrði séð að málsmeðferð hans samræmdest góðum stjórnarsýsluháttum eða meginreglum stjórnarsýslulaga. Bréfi lögmansins fylgdi skrifleg greinargerð U þar sem farið var yfir mál þau sem S hafði vísað til í fyrrnefndu bréfi sínu. Í júlí 2009 var U boðuð að nýju á fund S sem afhenti henni áminningu skv. [21.](#) gr. laga nr. 70/1996. Var í áminningarbréfinu vísað til flestra þeirra sömu atriða og í fyrra bréfi S og áréttað það mat hans að U hefði brotið gegn starfsskyldum sínum skv. [14.](#) og [15.](#) gr. nefndra laga. U höfðaði mál til ógildingar áminningu. Dómurinn taldi að U hefði ekki nægjanlega sinnt starfsskyldum sínum við meðferð sífjamáls og þá hefði U viðurkennt að hafa gert ákveðin mistök við afgreiðslu nauðungarsölumáls og dánarbúsmáls. Þá skorti einnig á að gögn í nauðungarsölumáli og tveim sífjamálum bæru með sér hver staða málanna væri er S tók meðferð þeirra yfir í leyfi U. Ennfremur dróst meðferð síðastnefnda málsins úr hófi hjá U. Dómurinn taldi hins vegar ekki fram hjá því litið að áminning skv. [21.](#) gr. laga nr. 70/1996 væri íþyngjandi stjórnvaldsákvörðun sem leitt gæti til starfsmisssis. Taldi dómurinn ekki séð að S hafi, áður en hann veitti U áminningu á grundvelli [21.](#) gr. laga nr. 70/1996, aðhafst nokkuð það sem með réttu verður talin tilraun til að fá U til að taka sig á í starfi og laga vinnubrögð sín að kröfum S. Að því athuguðu, og að virtu eðli þeirra mannlegu mistaka U sem áður var getið, taldi dómurinn að S hefði brotið gegn meðalhófsreglu 12. gr. [stjórnarsýslulaga](#) nr. 37/1993 með því að áminna U án þess að grípa áður til annarra og vægari úrræða. Niðurstaða dómsins var því sú að áminningin var felld úr gildi.

Héraðsdómur Reykjavíkur 12. október 2009 í máli nr. E-1215/2009. S gegn íslenska ríkinu. Starfsmanni hjá Vinnumálastofnun veitt áminning og síðan sagt upp störfum þar sem hann bætti ekki ráð sitt

S var starfsmaður V allt þar til henni var sagt upp starfi í júlí 2008. Með bréfi í maí 2008 tilkynnti forstjóri V S að ráðgert væri að áminna hana í starfi samkvæmt 21. gr. stml. vegna samskiptaerfiðleika á milli S og annarra starfsmanna þjónustuskrifstofunnar og óásættanlegrar framkomu S í þeirra garð. Í niðurstöðu héraðsdóms sagði að óumdeilt væri í málinu að S hefði borist boðunarbréf um áminningu í pósti, eftir að S hafði neitað að taka við bréfinu úr hendi forstjóra V. Í bréfinu voru talin tilvik um háttsemi S allt frá lokum ársins 2006 til mars 2008 og lutu þau öll með einum eða öðrum hætti að samstarfsörðugleikum S á vinnustað. Þá voru þar greind tilvik þar sem S lýsti því á fundum með starfsmannastjóra eða öðrum yfirmönnum V að samstarfskona S væri ekki starfi sínu vaxin og að ofnæmisköst sem S fékk væri að rekja til háttsemi samstarfskonu S. Með vísan til vitnisburðar þriggja starfsmanna V fyrir dómi taldi dómurinn sannað að S hefði haft uppi ávirðingar á hendur samstarfskonu sinni og yfirmönnum. Mat dómurinn það svo að þá háttsemi S, sem vitnin hefðu lýst, verði að telja samstarfsörðugleika sem gætu haft verulegt vægi við mat á starfsárangri.

⁶² Heimasíða Héraðsdóms Vestfjarða, <http://www.domstolar.is/vestfiridir>.

Háttsemin var alls ekki til þess fallin að ná þeim markmiðum sem þjónustuskrifstofu V er ætlað að ná eða þjóna hagsmunum þeirra er þjónustuna sækja. Var það því mat dómsins að skilyrði áminningar samkvæmt 21. gr. stml. hefðu verið fyrir hendi og engir þeir form- eða efnisannmarkar hafi verið á áminningu S að varðað gæti ógildingu hennar. Um uppsögn S sagði í dómnum að samkvæmt 44. gr. stml. skuli gefa starfsmanni færi á að bæta ráð sitt áður en honum er sagt upp störfum, en af hálfu S var því haldið fram að henni hafi ekki verið gefinn kostur á því, þar sem enginn hafi verið á vinnustaðnum til að meta hvort hún hefði bætt ráð sitt. Samkvæmt framburði K, forstöðumanns þjónustuskrifstofunnar, voru tveir starfsmenn við störf á vinnustað S, auk S og fulltrúa þess sem samskiptaörðugleikar sneru að, þann tíma sem S var gefið færi á að bæta ráð sitt, en forstöðumaðurinn, K, var í sumarleyfi. Kvaðst K hafa, eftir sumarleyfið rætt við starfsmennina, auk S og fulltrúans og sannreynt að ástandið á vinnustaðnum hefði ekki lagast og samskiptaörðugleikar væru enn fyrir hendi. Þegar litið er til þessa féllst dómurinn ekki á að S hafi ekki gefist kostur á að bæta ráð sitt. Óumdeilt var að S var ekki gefinn kostur á að tjá sig áður en ákvörðun um uppsögn var tekin. Andmæli S, sem fram komu við kröfu hennar um afturköllun uppsagnarinnar, komu hins vegar til skoðunar hjá V, og gafst S því kostur á að koma á framfæri sjónarmiðum sínum um uppsögnina á uppsagnarfrestinum, sbr. 44. gr. stml. og athugasemdir með því ákvæði, sbr. og 13. gr. [stjórnsýslulaga](#). Var íslenska ríkið sýknað af kröfu S.

Héraðsdómur Reykjavíkur 19. desember 2008 í máli nr. E-2813/2008. B gegn sýslumanninum á Sauðárkróki. Yfirlögregluþjóni veitt áminning vegna nokkurra ávirðinga í starfi.

B var yfirlögregluþjónn við embætti sýslumannsins á S og var skipun hans ótímabundin. Um nokkurt skeið hafði borið á samstarfsörðugleikum við embætti sýslumannsins á S, meðal annars á milli B og sýslumanns. Urðu samstarfsörðugleikarnir meðal annars tilefni sérstakra úttekta af hálfu embættis ríkislögrelustjóra. Í framhaldsúttekt þess embættis var að finna ýmsar upplýsingar um starfsemi og samskipti milli manna við embættið. Í greinargerð sýslumanns kemur fram að hann hafi á liðnum árum gert margar athugasemdir við störf B, bæði munnlegar og skriflegar, sem ekki hafi borið árangur. Með bréfi sýslumanns í nóvember 2007 var B gerð grein fyrir því að fyrirhugað væri að áminna hann fyrir brot í starfi. Í bréfinu voru meint brot B í starfi tilgreind í 7 tölusetnum liðum. B var veittur frestur til 30. nóvember 2007 til að koma að andmælum vegna hinnar fyrirhuguðu áminningar. Með bréfi B í nóvember 2007 gerði B athugasemdir vegna hinnar fyrirhuguðu áminningar og andmælti lið fyrir lið hinum meintu brotum. Þar hafnar B því algerlega að hafa gerst sekur um brot í starfi sem réttlætt gæti áminningu fyrir brot í starfi samkvæmt 21. gr. stml. en vísaði til þess að vægari og viðurhlutaminni úrræði væru til staðar væri talið að hann hefði að einhverju leyti orðið á í störfum sínum. B lagði áherslu á það í bréfi sínu að hann væri reiðubúinn til að leggja sitt af mörkum til að bregðast við erfiðleikum við embættið og lýsti þeirri von sinni að „á nýju ári getum við snúið bókum saman og unnið sameiginlega að því að hvetja mannskapinn til dáða, embættinu og okkur sjálfum til heilla.“ Sýslumaður brást við með í desember 2007 þar sem hann færir fram nánari útskýringar vegna fyrirhugaðrar áminningar og gaf B tækifæri til 10. desember 2007 til að koma að athugasemdum sínum. Með bréfi í desember 2007 færir B fram viðbótarathugasemdir sínar vegna málsins og skýrði þau atriði sem vikið var að í bréfi sýslumanns frá í desember 2007. Með bréfi dags. 12. desember 2007 veitt sýslumaður B síðan áminningu að teknu tilliti til athugasemda B. Í áminningarbréfi sýslumanns voru talin upp 6 aðskilin brot sem áminningin tók til. B höfðaði mál og krafðist þess að áminning sýslumanns yrði dæmt ógild en til vara að hver einstakur þáttur áminningarinnar yrði dæmdur ógildur. Dómurinn leit svo á að til þess að áminningin yrði felld úr gildi í heild sinni, af þeirri ástæðu að ekki hafi verið lögformlegar, efnislegar forsendur fyrir henni, yrði það að byggjast á því að engin hinna 6 áminningarástæðna sem taldar voru í áminningarbréfi, uppfyllti skilyrði þess að vera lögformleg ástæða áminningar. Tók dómurinn því til umfjöllunar hvern lið fyrir sig og komst að þeirri niðurstöðu að fjórar af sex áminningarástæðum hefðu uppfyllt skilyrði til að verða grundvöllur áminningar samkvæmt 21. gr. stml. og sýknaði sýslumanninn á S og íslenska ríkið af kröfum B og vísaði varakröfu B frá dómi.

Héraðsdómur Reykjavíkur 27. október 2006 í máli nr. E-7054/2005. F gegn Lögrelustjóranum í Reykjavík og íslenska ríkinu.

Viðurkennt var að F hefði sýnt óhlýðni við löglegt boð yfirmanns síns og hefði þar af leiðandi verið heimilt að áminna hann í starfi. Hins vegar taldi dómurinn ósannað að F bæri ábyrgð á símtali og smáskeytasendingum til nafngreinds manns sem vísað hafði verið til í áminningarbréfi.

Héraðsdómur Reykjavíkur 29. júní 2006 í máli nr. E-7184/2005. S gegn Landspítala-háskólasjúkrahúsi.

Við skipulagsbreytingar á LSH kom upp ágreiningur milli S og framkvæmdastjóra lækninga hjá LSH um það hvort S bæri að hætta rekstri lækningastofu. S taldi að ekki hefði verið uppfyllt af hálfu LSH það skilyrði í minnisblaði að fullnægjandi starfsaðstöðu hefði verið komið upp hjá LSH fyrir S og væri sá tími sem hann skyldi hætta rekstri lækningastofunnar þar með ekki kominn að álitum hans. LSH taldi hins vegar að breytingar og lagfæringar, sem gerðar hefðu verið, samrýmdust í öllum meginatriðum áformum þar um, auk þess sem þær stæðust fyllilega samanburð við þróun annars staðar á spítalanum. Var S að lokum veitt áminning og honum veitt færi á að bæta ráð sitt en ítrekað brot kynni að varða uppsögn, sbr. 44. gr. laga nr. 70/1996. S krafðist þess að áminning, sem LSH veitti honum 31. október 2005, yrði dæmd ólögmat. Niðurstaða dómsins var sú að LSH hefði ekki sýnt fram á að hann hefði haft lögmat ástæðu samkvæmt 21. gr. laga um réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins til að veita S áminningu. Áminningin var því talin ólögmat og krafa S þess efnis tekin til greina.

Héraðsdómur Reykjavíkur 27. maí 2005 í máli E-8800/2004. R gegn íslenska ríkinu Starfsmanni sagt upp störfum á sambýli fyrir fatlaða. Gildi tveggja áminninga og tengsl þeirra við ástæður uppsagnar. Ákvörðun bótafjárhæðar

Efni áminninganna var talið óskýrt og óljóst enda hefði skort fullnægjandi upplýsingar til að unnt hefði verið að meta hvort raunverulegt tilefni hefði verið til að veita þær og yrði Í að bera hallan af því. R var ekki gefinn kostur á að tala máli sínu áður en áminningarnar voru veittar eins og hann átti rétt á skv. 21. gr. stml. Voru áminningarnar felldar úr gildi. Sjá einnig við 44. gr. og Hrd. 9. mars 2006 í máli nr. 384/2005.

Héraðsdómur Reykjavíkur 10. desember 2003 í máli nr. E-3666/2003. S gegn ríkislögreglustjóra. Tilefni áminningar. Sönnun. Málsmeðferð. Sjá einnig við 44. gr.

S, sem vann afgreiðslustörf, var sagt upp störfum vegna ávirðinga á hendur henni. Uppsögnin var ekki talin samræmast ákvæðum 44. gr., sbr. 21. gr. starfsmannalaga og 10. 12 og 13. gr. [stjórnsýslulaga](#).

Héraðsdómur Reykjavíkur 17. janúar 2002 í máli nr. E-4228/2001. H gegn sýslumannsembættinu í Keflavík og ríkissjóði. Skipulagning orlofs lögreglumanna í tilefni Kristnihátíðar.

Byggt var á því að engin gögn hefðu verið lögð fram um að H yrði að mæta til vinnu vegna Kristnihátíðar fyrr en þegar listi sýslumanns um orlofstöku starfsmanna kom fram 5. júní 2000, en það hafi verið rúmum þremur vikum fyrir upphaf fyrirhugaðs orlofs. Fyrirmæli til H um að mæta til vinnu umrædda daga hefðu heldur ekki komið fram innan þess tíma er 5. gr. laga um orlof kvæði á um. Tekið fram að engar skýringar hefðu komið fram hvers vegna sýslumaður eða aðrir yfirmenn embættisins brugðust ekki við óskum H um orlof þrátt fyrir að sýslumaður hefði með löngum fyrirvara fengið fyrirmæli ríkislögreglustjóra um að skipuleggja sumarfrí lögreglumanna þannig að þeir yrðu ekki í orlofi hátíðisdagana. Ekki var fallist á að sýslumanni hafi verið rétt að leggja bann við því með svo skömmum fyrirvara að H færi í orlof umrædda daga. Um leið var ekki fallist á að með því að vera í sumarleyfi á nefndum tíma hefði hann óhlýðnast löglegu banni yfirmanns síns. Voru því ekki lagaskilyrði til að veita H áminningu eins og gert var með ákvörðun sýslumanns. Sýknað var að kröfu um skaðabætur, enda hefðu ekki komið fram rök fyrir því að í áminningunni fælist meingerð sem unnin hefði verið af ásetningi eða gáleysi gegn æru stefnanda eða örðum hagsmunum hans, sbr. 26. gr. [skaðabótalaga](#).

Héraðsdómur Reykjavíkur 18. maí 1998 í máli nr. E-5472/1998. S gegn Flugmálastjórn. Flugumferðarstjóri áminntur vegna brota á reglum með því að tilkynna ekki aðalvarðstjóra um synjun um flugheimild í tvö skipti. Áminning felld úr gildi.

3. Álit

3.1 Álit umboðsmanns Alþingis

SUA 2010:101. Álit umboðsmanns Alþingis 29. september 2010 í máli nr. 5525/2008. Menntamálaráðuneytið veitti skólameistarum áminningu á þeim grundvelli að hann hefði ekki farið að fyrirmælum ráðuneytisins um framtal prófaðra nemenda við X. Framhaldsskólar. Áminning. Jafnræðisregla.

A, skólameistari framhaldsskólans X kvartaði yfir áminningu sem menntamálaráðuneytið veitti honum á þeim grundvelli að hann hefði ekki farið að fyrirmælum ráðuneytisins um framtal prófaðra nemenda við X. Jafnframt var vísað til þess að engin víska væri um að hann myndi fara að fyrirmælum ráðuneytisins þar að lútandi í framtíðinni. Settur umboðsmaður rakti að fyrir lægi að athugun á nemendaframtölum X hefði verið liður í viðtækari athugun menntamálaráðuneytisins á nemendaframtölum framhaldsskólanna. Fimm framhaldsskólar hefðu verið teknir til sérstakrar athugunar og við þá athugun hefðu verið lögð til grundvallar almenn töluleg viðmið sem hefðu verið hin sömu við alla skólana. Skýringar skólameistara skólanna fimm til ráðuneytisins hefðu verið að verulegu leyti samhljóða. Menntamálaráðuneytið hefði brugðist við með því að tilkynna skólameisturinum með bréfum, sem einnig voru að hluta til samhljóða, að ráðgert væri að veita þeim áminningu og að þeim væri veittur kostur á að koma að andmælum sínum. Þeir hefðu jafnframt verið sérstaklega hvattir til þess að nýta andmælaréttinn til að koma að frambærilegum skýringum eða skýlausum yfirlýsingum um að úr brotum á löglegum fyrirmælum yrði bætt og þeim hlýtt framvegis. Skólameistararnir svöruðu með bréfum sem bárust ráðuneytinu í janúarbyrjun 2008. Í kjölfar svara skólameistaranna fimm tók menntamálaráðuneytið ákvörðun um að veita A og öðrum skólameistara áminningu en hinir þrír skólameistararnir hlutu ekki áminningu. Í bréfum til þeirra skólameistara, sem ekki hlutu áminningu, var m.a. vísað til þess að ákvörðun um að veita þeim ekki áminningu væri tekin í ljósi skýlausrar yfirlýsingar viðkomandi skólameistara um að farið yrði að fyrirmælum ráðuneytisins. A taldi sig einnig hafa gefið slíka yfirlýsingu í svarbréfi sínu og óskaði þess því að áminning hans yrði afturkölluð. Ekki var orðið við því. Í álitinu tók settur umboðsmaður Alþingis fram að hann teldi mál skólameistaranna fimm hafa verið sambærileg í lagalegu tilliti og að af því leiddi að mismunur á úrlausn ráðuneytisins á málefnum einstakra skólameistara yrði að hafa verið reistur á frambærilegum og málefnalegum forsendum. Hann bar síðan saman svör A og svör skólameistaranna þriggja, sem ekki fengu áminningu, til menntamálaráðuneytisins og komst að þeirri niðurstöðu að ráðuneytið hefði ekki sýnt fram á sá mismunur, sem gerður var á meðferð máls A annars vegar og skólameistaranna þriggja hins vegar, í kjölfar yfirlýsinga þeirra til ráðuneytisins í janúarbyrjun 2008 hefði byggst á frambærilegum og lögmætum sjónarmiðum. Í ljósi þess hvernig menntamálaráðuneytið hefði kosið að leysa úr málum skólameistaranna þriggja væri óhjákvæmilegt að leggja til grundvallar að ráðuneytið hefði, með því að veita A áminningu, tekið ákvörðun sem ekki hefði verið í samræmi við jafnræðisreglu 11. gr. [stjórnsýslulaga](#) nr. 37/1993. Ákvörðunin hefði því verið ólögmæt.

SUA 2005:116. Álit umboðsmanns Alþingis 15. apríl 2005 í máli nr. 4187/2004. Lagt að starfsmanni tollstjórans í Reykjavík að segja upp störfum. Skilyrði þess að starfsmanni verði sagt upp störfum vegna meintra ávirðinga í starfi.

Sjá reifun við [44.](#) gr.

SUA 1999:157. Álit umboðsmanns Alþingis 18. nóvember 1999 í máli nr. 2680/1999. Áminning starfsmanns skattstjóra. Lögleg fyrirmæli yfirmanns. Andmælaréttur.

A var áminntur fyrir að synja um að skipta um ljósaperu í afgreiðslu og tóner í ljósrítunarvél. Vafi lék á því hvort A hefði verið tilkynnt með fullnægjandi hætti á fundi hans og skattstjórans um það

hvaða atvik fyrirhugað væri að áminna hann fyrir. Umboðsmaður taldi með tilvísun til álits síns í máli nr. [2475/1998](#) og dóms Hrd. 1999:802 að ekki hefði legið fyrir að skattstjórinn hefði tilkynnt A með fullnægjandi hætt að til stæði að veita honum áminningu vegna umræddra atvika. Hefði honum því verið gert ókleyft að koma að athugasemdum sínum varðandi atvik þau sem lágu til grundvallar áminningu eins og hann átti rétt á skv. 13. gr. [stjórnsýslulaga](#).

SUA 1999:138. Álit umboðsmanns Alþingis 26. júlí 1999 í máli nr. [2475/1998](#). Áminning kennara við Fjölbrotaskólann X. Lögmet sjónamið sem áminning verður byggð á. Tjáningarfrelsi. Málsmeðferð Leiðbeiningar og rökstuðningur.

A og B, kennarar við Fjölbrotaskólann X ráku sumarskólann C sf. A var veitt áminning fyrir ummæli C sf. í bréfi til samkeppnisstofnunar og fyrir að hafa auglýst í heimildarleysi starfsemi C sf. í skólanum. Ákvörðun um áminningu byggðist á [21.](#) og [14.](#) gr. stml. Umboðsmaður tók fram að meginreglan væri sú að ríkisstarfsmenn ættu rétt á að láta í ljós hugsanir sínar án afskipta stjórnvalda og að takmarkanir á þeim rétti mætti eingöngu gera að uppfylltum skilyrðum 3. mgr. 73. gr. [stjórnarskrárinna](#). Ekki væri útilokað að leiða mætti ákveðnar takmarkanir á tjáningarfrelsi ríkisstarfsmanna af ákvæðum [14.](#) og [21.](#) gr. stml. um vammleysi ríkisstarfsmanna. Það var mat umboðsmanns að ummælin hefðu ekki gengið lengra en vammleysiskröfur starfsmannalaga gerðu til starfsmanna ríkisins. Þá var það mat umboðsmanns að við málsmeðferð við veitingu áminningar yrði að liggja fyrir með skriflegum hætti afmörkun þeirrar hegðunar og atvika, sem væru til nánari athugunar. Þar að auki þyrfti að geta þess að umrædd atvik væru til athugunar með tilliti til þess hvort rétt væri að áminna viðkomandi starfsmann. Taldi umboðsmaður að ekki lægi fyrir að skólameistari hefði tilkynnt A með fullnægjandi hætti að til stæði að veita honum áminningu vegna þess að hann hefði ekki farið að fyrirmælum sólameistara um hvernig standa skyldi að auglýsingum í og við skólann. Hefði A því verið ókleyft að koma að athugasemdum sínum varðandi þennan þátt áminningarinnar, eins og hann hafi átt rétt á skv. 13. gr. [stjórnsýslulaga](#) og [21.](#) gr. stml.

SUA 2001:148. Álit umboðsmanns Alþingis 23. maí 2001 í mál nr. [2970/2000](#). Riftun ráðningarsamnings ljósmóður á Landspítalanum.

A var ráðinn til Ríkisspítala í október 1992. Frá því í janúar 1993 starfaði hún á fæðingardeild L. Samhliða starfi sínu hafði hún verið verktaki skv. samningi Ljósmæðrafélags Íslands og Tryggingastofnunar ríkisins. A lagði fram vottorð vegna veikinda í júlí 1999 til loka ágúst mánaðar. Þann tíma hafði hún á hinn bóginn sent Tryggingastofnun reikninga vegna starfa sinna í heimahúsum. Með bréfi dags. 13. september 1999 var A boðuð til fundar með hjúkrunarforstjóra L 17. september, þar sem hún gæti tjáð sig um verktökuna. Í lok fundarins var A afhent uppsagnarbréf. A kærði þá ákvörðun til heilbrigðis- og tryggingamálaráðuneytisins með tilvísun til [44.](#) gr. stml. L hélt því fram að þar sem ástæða uppsagnar A væri ekki tilgreind í [21.](#) gr. stml hefði ekki verið nauðsynlegt að veita henni áminningu áður en henni var sagt upp störfum. Af sömu ástæðu bæri að vísa kærinni frá. Ráðuneytið taldi að hinar almennu reglur vinnuréttarins um riftun ættu einnig við um ríkisstarfsmenn og væru til fyllingar ákvæðum starfsmannalaga eftir því sem við ætti. Taldi ráðuneytið að ákvæði [49.](#) gr. stml geymdi ekki sérstaka kærheimild til ráðherra þegar ráðningarsamningi hefði verið rift. Í forsendum umboðsmanns eru ákvæði 43.-45. gr. stml. rakin. Ákvæði stml nefni ekki sérstaklega möguleika til riftunar á ráðningu ríkisstarfsmanna. Í álitnu er rakið að undir vissum kringumstæðum væri ekki útilokað að lögum að grípa mætti til þess úrræðis að rifta ráðningarsamningi. Slíkt væri á hinn bóginn útilokað í þeim tilvikum þegar lög nr. 70/1996 mæla beinlínis fyrir um meðferð máls við aðstæður sem kynnu að leiða til starfsloka. Til þess að svara því hvort heimilt hefði verið að rifta ráðningarsamningnum yrði fyrst að taka afstöðu til þess hvort þær ástæður sem L byggði á í máli A hefðu fallið undir ákvæði stml um tiltekna meðferð máls. Því næst er í álitnu rakin ákvæði [21.](#) og [44.](#) gr. stml og gerð grein fyrir lögskýringargögnum. Um efni [21.](#) gr. segir síðan: „Upptalningin í ákvæðinu er ítarleg og ætla má að hún sé tæmandi um þær ástæður sem leiða skuli til áminningar starfsmanns og síðan uppsagnar ef hann bætir ekki ráð sitt. Ákvæðið lýsir þó að jafnaði ekki afmörkuðum tilvikum heldur felur það í sér nokkra matskennda mælikvarða á framgöngu starfsmanns í starfi og eftir atvikum utan þess. Er þar meðal annars gert ráð fyrir áminningu ef starfsmaður sýnir í starfi sínu „óstundvísi eða aðra vanrækslu“. Verður að ætla að með vanrækslu sé t.d. átt við vanrækslu

á ýmsum starfsskyldum starfsmanns svo sem að mæta til vinnu samkvæmt ráðningarsamningi og vaktaskipulagi nema lögmæt forföll hamli því. Þá er tekið fram í ákvæðinu að það eigi einnig við þegar framkoma starfsmanns eða athafnir í starfi eða utan þess þykja að öðru leyti „ósæmilegar, óhæfilegar eða ósamrýmanlegar starfinu“. Undir ákvæði 21. gr. laganna geta þannig fallið tilvik þar sem framkoma og athafnir starfsmanns, hvort sem það er í starfi eða utan þess, hafa leitt til þess að ekki er lengur fyrir hendi milli starfsmanns og stjórnenda vinnustaðar hans sá gagnkvæmi trúnaður sem lög og ráðningarsamningur byggja á að þar þurfi að ríkja. Hér verður, eins og tekið er fram í athugasemdum við 21. gr. þess frumvarps sem síðar varð að lögum nr. 70/1996, að leggja áherslu á að til grundvallar því að ákvæðinu verði beitt verða að liggja málefnalegar ástæður. Ástæða starfsloka A voru meint ólögmæt veikindaforföll hennar frá starfi. Með því að tilkynna sig veika en sinna á sama tíma sjálfstæðum ljósmóðurstörfum utan spítalans taldi hjúkrunarforstjóri Landspítalans að A hefði framið mjög alvarlegt trúnaðarbrot og fyrirgert rétti sínum til starfs síns á spítalanum eins og fram kemur í gögnum málsins. Ég hef hér að framan bent á að upptalning 21. gr. lýsir að jafnaði ekki afmörkuðum tilvikum sem leiða eiga til áminningar heldur getur reynt þar á mat um hvort framkoma, framganga og afhafnir starfsmanns falli undir upptalningu ákvæðisins. Með tilliti til þeirrar réttarverndar sem ákvæðinu er ætlað að veita starfsmönnum ríkisins og tengsla þess við úrræði 44. gr. laganna tel ég að almennt verði að túlka vafa um hvort ákvæðið eigi við starfsmanni í vil. Ef ástæða íhlutunar í ráðningarsamband starfsmanns við ríkið á rætur að rekja til aðstæðna eða atvika er varða starfsmann sjálfan og þau eru þess eðlis að honum er unnt að bæta þar úr verður að telja veruleg líkindi á að þau falli undir ákvæðið.“ Það var niðurstaða umboðsmanns að stjórnendum L hefði borið að fara með málið skv. 21. gr. stml og eftir atvikum 44. gr. stml. Hefði ráðuneytið því ekki leyst úr málinu áréttum lagagrundvelli. Með hliðsjón af þessari niðurstöðu væri ekki þörf á að taka frekari afstöðu til þess hvort ríkinu kunni í einhverjum tilvikum að vera heimilt að ljúka ráðningarsamningi við starfsmann sinn með riftun.

SUA 2002:142. Álit umboðsmanns Alþingis 27. nóvember 2002 í mál nr. 3493/2002. Áminning sviðstjóra hjúkrunar á öldusnarviði Landspítala-háskólasjúkrahúsi haldin annmörkum.

Annmarkar voru á áminningu sem A hafði verið veitt vegna starfa hennar. Boðun fyrirhugaðrar áminningar og tímafrestrir til andmæla ekki í samræmi við almennar leiðbeiningar yfirstjórnar Landspítala-háskólasjúkrahúss og þau viðmið sem dómstólar hefðu sett.

4. Dreifibréf fjármálaráðuneytis

[Nr. 3/2002 Áminning](#) - Almennir starfsmenn - Framkvæmd og túlkun á 21. gr. laga nr. 70/1996, um réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins.

[Nr. 4/2002 Áminning](#) - Embættismenn - Framkvæmd og túlkun á 21. gr. laga nr. 70/1996, um réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins.

II. hluti.

Sérstök ákvæði um embættismenn.

Annar hluti frumvarpsins á einvörðungu við um embættismenn, sbr. 2. mgr. [1.](#) gr. laganna. Í almennum athugasemdum við II. hluta frumvarpsins kemur fram að lagt sé til að réttarstaða embættismanna verði önnur en réttarstaða annarra ríkisstarfsmanna. Þannig sé gert ráð fyrir því að þeir njóti „nokkru meira öryggis í starfi, sbr. [25.](#) gr. og [6. kafla](#) frumvarpsins, en á móti beri þeir aðrar og meiri skyldur sbr. [7. kafla](#) þess“.⁶³

---

⁶³ Alpt. 1995, A-deild, bls. 3151. Sjá einnig viðauka nr. II.

V. KAFLI

Skipun eða setning í embætti.

22. gr.

Embættismenn teljast samkvæmt lögum þessum einvörðungu þeir starfsmenn ríkisins sem taldir eru upp hér á eftir:

1. Skrifstofustjóri Alþingis, ríkisendurskoðandi og umboðsmaður Alþingis.
2. Forsetaritari, ráðuneytisstjórar og skrifstofustjórar í Stjórnarráði, sendiherrar og sendifulltrúar í utanríkisþjónustunni.
3. [Hæstaréttardómarar, skrifstofustjóri Hæstaréttar og héraðsdómarar]⁶⁴.
4. Biskup Íslands, vígslubiskupar, prófastar og prestar þjóðkirkjunnar.
5. Ríkissaksóknari, vararíkissaksóknari og saksóknarar.
6. Ríkislögmaður, ríkissáttasemjari og umboðsmaður barna.
7. [Sýslumenn, ríkislögreglustjóri, vararíkislögreglustjóri, lögreglustjórinn og varalögreglustjórinn í Reykjavík, skólastjóri Lögregluskóla ríkisins, [forstjóri Útlendingastofnunar]⁶⁵ og lögreglumenn.]⁶⁶
8. [Tollstjórinn í Reykjavík og tollverðir]⁶⁷
9. Forstjóri Fangelsismálastofnunar, forstöðumenn fangelsa og fangaverðir.
10. [...Ríkisskattstjóri, skattrannsóknarstjóri ríkisins, yfirskattanefnd sem hafa það starf að aðalstarfi og skattstjórar.
11. [...] ⁶⁸.
12. Yfirdýralæknir [héraðsdýralæknar og dýralæknir fisksjúkdóma]⁶⁹.
13. Forstöðumenn ríkisstofnana og ríkisfyrirtækja, áður ótaldir.]⁷⁰

Fjármálaráðherra sker úr því hvaða starfsmenn falla undir [13. tölul. 1. mgr.]⁷¹ og skal hann fyrir 1. febrúar ár hvert birta lista í Lögbirtingablaði⁷² yfir þá starfsmenn.

⁶⁴ Fyrst breytt með a-lið 9. gr. laga nr. [150/1996](#), sbr. nú 5. töluliður 36. gr. laga nr. [15/1998](#).

⁶⁵ Sbr. 4. töluliður 2. mgr. 59. gr. laga nr. [96/2002](#).

⁶⁶ Sbr. b-liður 9. gr. laga nr. [150/1996](#).

⁶⁷ Fyrst breytt með c-lið 9. gr. laga nr. [150/1996](#), sbr. nú 23. gr. laga nr. [155/2002](#).

⁶⁸ Með 33. gr. laga nr. [93/2002](#) var 11. töluliður um héraðslækna og héraðshjúkrunarfræðinga felldur brott.

⁶⁹ Féll brott 1. janúar 2006, sbr. 53. gr. laga nr. [76/2005](#).

⁷⁰ Sbr. e-liður 9. gr. laga nr. [150/1996](#).

⁷¹ Sbr. f-lið 9. gr. laga nr. [150/1996](#).

⁷² Í 94. tölublaði Lögbirtingarblaðsins frá 10. september 1997 var í fyrsta sinn birtur [listi yfir forstöðumenn](#) ríkisstofnana og ríkisstarfsmanna „áður ótalda“ Fyrir lok janúar ár hvert er birtur nýr listi í Lögbirtingarblaði.

1. Lögskýringargögn

Við meðferð Alþingis á frumvarpinu voru gerðar nokkrar breytingar á ákvæðinu, um það hverjir skyldu teljast embættismenn. Voru breytingar lagðar til bæði eftir 2. og 3. umræðu frumvarpsins. Upphaflega hljóðaði 22. gr. frumvarpsins svo:

„Embættismenn teljast samkvæmt lögum þessum einvörðungu þeir starfsmenn ríkisins sem taldir eru upp hér á eftir og skipaðir eru í starf skv. 23. gr.:

1. Starfsmenn Alþingis og stofnana þess.
2. Starfsmenn skrifstofu forseta Íslands.
3. Starfsmenn stjórnarráðs, þar með taldir starfsmenn utanríkisþjónustunnar.
4. Hæstaréttardómarar og héraðsdómarar, svo og aðrir starfsmenn Hæstaréttar og héraðsdómstóla.
5. Biskup Íslands og vígslubiskupar.
6. Ríkissaksóknari, ríkislögmaður, ríkissáttasemjari og umboðsmaður barna, svo og aðrir starfsmenn við embætti þeirra.
7. Sýslumenn og aðrir starfsmenn sýslumannsembætta, svo og rannsóknarlögreglustjóri ríkisins, lögreglustjórinn í Reykjavík og tollstjórinn í Reykjavík og aðrir starfsmenn rannsóknarlögreglu ríkisins, lögreglustjóra og tollstjóraembættanna.
8. Forstöðumenn stofnana og fyrirtækja ríkisins.
9. Starfsmenn Almannaþingarinnar ríkisins, Fangelismálastofnunar og Landhelgisgæslu.
10. Þeir aðrir, sem skipaðir eru í störf af forseta Íslands samkvæmt öðrum lögum, svo og þeir er gegna störfum sem öldungis verður jafnað til embætta þeirra manna sem getið er í 1.-9. tölulið.

Fjármálaráðherra sker úr því hvaða starfsmenn falla undir 8. og 10. tölulið þessarar greinar og skal hann fyrir 1. febrúar ár hvert birta lista í Lögbirtingablaði yfir þá starfsmenn.“

Ákvæðinu fylgdu svohljóðandi skýringar í greinargerð:

„Í þessari grein er kveðið á um það hverjir teljast embættismenn samkvæmt lögunum. Gert er ráð fyrir að það séu annars vegar ædstu stjórnendur ríkisins, þar á meðal forstöðumenn stofnana og fyrirtækja þess, og hins vegar þeir sem sjá um að halda uppi lögum og reglu í þjóðfélaginu og sinna öryggisgæslu, svo sem lögreglumenn, fangaverðir, tollverðir og starfsmenn almannaþingarinnar. Tekið skal fram að ekki er ætlunin að allir starfsmenn þeirra stofnana, sem taldar eru upp í greininni, verði embættismenn í skilningi laganna, heldur aðeins þeir sem skipaðir eru í embætti skv. 23. gr.

Við samningu þessarar greinar hefur verið höfð hliðsjón af 29. gr. laga nr. [38/1954](#). Vegna þess að gengið er út frá að embættismenn einir verði skipaðir í störf er lagt til í 10. tölul. að þeir sem skipaðir eru í störf af forseta Íslands samkvæmt öðrum lögum teljist embættismenn í skilningi laganna þótt þeirra sé ekki getið í 1.-9. tölul.

Í 2. mgr. er gert ráð fyrir að fjármálaráðherra skeri úr því hverjir teljist forstöðumenn stofnana og fyrirtækja skv. 8. tölul. og hvaða starfsmenn gegni störfum sem öldungis verður jafnað til embætta þeirra manna sem getið er í 1.-9. tölul.“

1.1 Breytingar við 2. umræðu

Eftir 1. umræðu lagði meiri hluti efnahags- og viðskiptanefndar til, að breytingar á því, hverjir skyldu teljast embættismenn. Segir í nefndaráliti meiri hlutans, að annars vegar væri lagt til, að prestar og prófastar ásamt ríkistollstjóra yrðu embættismenn, en starfsmenn Almannaþingarinnar ríkisins og Landhelgisgæslunnar ekki. Hins vegar væri lagt til, að skilyrði 10. töluliðar um „forsetaskipun“ yrði tekið út.⁷³ Í ræðu framsögumanns meiri hlutans við 2. umræðu frumvarpsins kom fram, að það „...“

⁷³ Alpt. 1995, A-deild, bls. 4221. Sjá einnig viðauka nr. II.

skipti ekki máli af hvaða stjórnvaldi eða hvaða ráðherra menn eru skipaðir til þess að þeir teljist embættismenn.“⁷⁴

1.2 Breytingar við 3. umræðu

Eftir 2. umræðu lagði meiri hluti efnahags- og viðskiptanefndar til frekari breytingar. Í nefndarálitum meiri hlutans kemur fram, að tilefni breytinganna hafi verið, að fyrirbyggjandi frumvarp til breytinga á sérákvæðum í lögum um réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins myndi ekki ná fram að ganga. Væri því óhjákvæmilegt að telja embættismenn upp með tæmandi hætti. Þá er það rakið að til álita hafi komið að taka háskólaprófessora upp í 22. gr. en frá því hafi verið horfið, þar sem sett hefði verið á stofn nefnd á vegum Háskóla Íslands, sem ætlað væri að samræma viðhorf háskólans og háskólakennara til þess, hvort prófessorar ættu framvegis að vera embættismenn. Kæmi það mál til kasta Alþingis þegar fjallað yrði um breytingu á stafsmannaákvæðum í háskólalögum, sem ráðgerð væri í frumvarpinu um breytingu á sérákvæðum í lögum um réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins, svo og ýmis önnur mál, er vörðudu réttindi og skyldur einstakra starfsstétta.⁷⁵ Breytingatillögur meiri hluta efnahags- og viðskiptanefndar hljóðuðu svo:

„Við 22. gr.

a. 1. mgr. orðist svo:

Embættismenn teljast samkvæmt lögum þessum einvörðungu þeir starfsmenn ríkisins sem taldir eru upp hér á eftir:

1. Skrifstofustjóri Alþingis, ríkisendurskoðandi og umboðsmaður Alþingis.
2. Forsetaritari, ráðuneytisstjórn og skrifstofustjórnar í Stjórnarráði, sendiherrar og sendifulltrúar í utanríkisþjónustunni.
3. Hæstaréttardómarar, hæstaréttarritari og héraðsdómarar.
4. Biskup Íslands, vígslubiskupar, prófastar og prestar þjóðkirkjunnar.
5. Ríkissaksóknari, vararíkissaksóknari og saksóknarar.
6. Ríkislögmaður, ríkissáttasemjari og umboðsmaður barna.
7. Sýslumenn, rannsóknarlögreglustjóri ríkisins, vararannsóknarlögreglustjóri ríkisins, ríkistollstjóri, lögreglustjórinn í Reykjavík og tollstjórinn í Reykjavík, lögreglumenn og tollverðir.
8. Fangelsismálastjóri og fangaverðir.
9. Forstöðumenn ríkisstofnana og ríkisfyrirtækja, áður ótaldir.

b. Í stað orðanna „8. og 10. tölul.“ í 2. mgr. komi: 9. tölul.“

Í ræðu framsögumanns meiri hlutans kemur fram, að nefndin hafði velt því töluvert fyrir sér, hvort það væri rétt að telja presta og prófasta til embættismanna. Rétt hafi þótt að hafa upphaflega frumvarpstextann óbreyttan að því er snerti presta og prófasta þegar litið væri til þess, að ráðagerð væri upp um, að leggja fram frumvarp um stöðu, stjórn og starfshætti kirkjunnar. Það yrði að teljast rétt að sérákvæði um presta kirkjunnar yrði í þeim lögum og eðlilegt að horfa til þess um frekari útfærslu á ráðningu þeirra.⁷⁶

2. Dómar

3. Álit

3.1 Álit umboðsmanns Alþingis

SUA 1999:134. Álit umboðsmanns Alþingis 4. júní 1999 í máli nr. 2202/1997. Úrskurðarvald fjármálaráðherra.

⁷⁴ Alþt. 1995, B-deild, dalk 5806. Sjá einnig viðauka nr. II.

⁷⁵ Alþt. 1995, A-deild, bls. 4634. Sjá einnig viðauka nr. II.

⁷⁶ Alþt. 1995, B-deild, dalk. 6863. Sjá einnig viðauka nr. II.

A kvartaði yfir því að fram hjá sér hefði verið gengið við veitingu starfs skólastjóra Listdansskóla Íslands. Umboðsmaður rakti ákvæði stml., um embættismenn og aðra starfsmenn ríkisins. Tók hann fram að réttarstaða þeirra er væru settir eða skipaðir til að gegna embættum væru í ýmsum atriðum ólík réttarstöðu annarra starfsmanna í þjónustu ríkisins. Með hliðsjón af þessu taldi umboðsmaður að nauðsynlegt hefði verið að leiða í ljós við upphaf undirbúnings að veitingu starfsins á hvaða lagagrundvelli ákvörðunin yrði tekin. Taldi hann því að menntamálaráðuneytinu, er veitti starfið, hefði borið að leita eftir úrskurði fjármálaráðherra um það hvort starfið teldist vera embætti eða annað starf, á grundvelli 2. mgr. [22.](#) gr. stml., áður en það var auglýst.

23. gr.

Embættismenn skulu skipaðir tímabundið, til fimm ára í senn, nema annað sé tekið fram í lögum.

Ef maður hefur verið skipaður í embætti skv. 1. mgr. skal honum tilkynnt eigi síðar en sex mánuðum áður en skipunartími hans rennur út hvort embættið verði auglýst laust til umsóknar. Sé það ekki gert framlengist skipunartími hans í embætti sjálfkrafa um fimm ár, nema hann óski eftir að láta af störfum með þeim hætti sem mælt er fyrir um í 1. mgr. [37. gr.](#)

1. Lögskýringargögn

Ákvæðinu fylgdu svohljóðandi skýringar í greinargerð:

„Í 1. mgr. er orðuð sú meginregla að embættismenn skuli hér eftir ekki skipaðir ótímabundið, heldur tímabundið til fimm ára í senn. Í öðrum lögum kann að vera svo fyrir mælt að skipun embættismanna skuli hagað með öðrum hætti. Má þar fyrst og fremst nefna 61. gr. stjórnarskrárinnar sem tekur til hæstaréttardómara og héraðsdómara, en þar virðist vera út frá því gengið sem meginreglu að dómendur skuli skipaðir í embætti ótímabundið enda verður þeim ekki vikið að fullu úr embætti nema með dómi. Ákvæði þetta, sem byggir á þrískiptingu ríkisvaldsins í löggjafarvald, framkvæmdarvald og dómvald, er ætlað að tryggja sjálfstæði dómstólanna gagnvart öðrum handhöfum ríkisvaldsins, fyrst og fremst handhöfum framkvæmdavaldsins.

Í 2. mgr. er ráð fyrir því gert að maður sem gegnt hefur embætti tímabundið skv. 1. mgr. skuli fá að vita það í tæka tíð hvort ætlunin sé að auglýsa embættið í samræmi við 1. mgr. 7. gr. frumvarpsins. Sé honum ekki tilkynnt það framlengist skipunartími hans í embætti um fimm ár. Þessu ákvæði er ætlað að stuðla að stöðugleika í röðum embættismanna sem hlýtur að teljast æskilegur, a.m.k. að vissu marki.“⁷⁷

1.1 Breytingar við 2. umræðu

Eftir 1. umræðu lagði meiri hluti efnahags- og viðskiptanefndar til, að þriggja mánaða frestur sá er tilgreindur væri í 2. mgr. yrði lengdur í sex mánuði. Þá lagði meiri hlutinn einnig til, breytingar á lokamálslið 2. mgr., sem fólu í sér að embættismaður gæti hætt af sjálfsdáðum ef hann kysi þess, sbr. 1. mgr. 37. gr.⁷⁸

⁷⁷ Alpt. 1995, A-deild, bls. 3152. Sjá einnig viðauka nr. II.

⁷⁸ Alpt. 1995, A-deild, bls. 4221. Sjá einnig viðauka nr. II.

24. gr.

Nú fellur maður frá sem skipaður hefur verið í embætti, eða er fjarverandi um lengri tíma vegna veikinda eða af öðrum ástæðum, og getur þá það stjórnvald sem veitir embættið sett annan mann til að gegna því um stundarsakir, þó aldrei lengur en í eitt ár. [Jafnframt má setja mann til reynslu í embætti, áður en hann er skipaður í það, til eins árs í senn, þó aldrei lengur en tvö ár.]⁷⁹ Sá sem settur er í embætti nýtur réttinda og ber skyldur skv. [VI.](#) og [VII.](#) kafla eftir því sem við á.

1. Lögskýringargögn

Í skýringum við ákvæðið kemur fram, að það sé nýmæli. Í lögum nr. 38/1954 hafi ekki verið ákvæði um setningu í embætti. Sá sem settur yrði í embætti yrði ekki sjálfkrafa embættismaður, en nyti þó réttinda og bæri skyldur samkvæmt VI. og VII. kafla eftir því sem við gætti átt. Þá gæti setning í embætti aldrei varað lengur en í eitt ár.⁸⁰

Með lögum nr. [150/1996](#), var bætt við nýjum málslíð á eftir 1. málslíð greinarinnar. Í skýringum með ákvæðinu sagði:

„Í 24. gr. stml. var í fyrsta skipti mælt fyrir um skilyrði fyrir setningu í embætti. Þau miðast hins vegar öll við atvik er varða þann sem skipaður er til að gegna embættinu, svo sem fráfall hans eða fjarveru um lengri tíma vegna veikinda eða af öðrum ástæðum. Rétt þykir að stjórnvöldum verði jafnframt gert kleift að setja í embætti til reynslu, t.d. áður en nýr maður er í það skipaður fyrsta sinni“.⁸¹

2. Dómar

3. Álit

3.1 Álit umboðsmanns Alþingis

SUA 2012:x. Álit umboðsmanns Alþingis 18. júní 2012 í máli nr. [6276/2011](#). Skipun í embætti lögreglumanna. Auglýsingar á lausum störfum. Tímabundnar setningar lögreglumanna.

Sjá reifun við [6.](#) gr

SUA 2012:x. Álit umboðsmanns Alþingis 18. júní 2012 í máli nr. [6137/2010](#). Setning í embætti lögreglumanns. Auglýsing á lausum störfum. Sjónarmið sem ákvörðun verður byggð á. Mat á hæfni umsækjenda. Forsvaranlegt mat. Álitsumleitan. Rannsóknarreglan. Rökstuðningur.

Sjá reifun við [6.](#) gr

⁷⁹ Sbr. 10. gr. laga nr. [150/1996](#), um breytingar á sérákvæðum í nokkrum lögum er varða réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins.

⁸⁰ Alþt. 1995, A-deild, bls. 3152. Sjá einnig viðauka nr. II.

⁸¹ Alþt. 1996, A-deild, bls. 2615. Sjá einnig viðauka nr. II.

25. gr.

Nú er maður skipaður eða settur í embætti og ber þá að líta svo á að hann skuli gegna því þar til eitthvert eftirgreindra atriða kemur til:

1. að hann brýtur af sér í starfinu svo að honum beri að víkja úr því;
2. að hann fullnægir ekki lengur skilyrðum [6. gr.](#);
3. að hann fær lausn samkvæmt eigin beiðni, sbr. [37. gr.](#);
4. að hann fær lausn vegna heilsubrests, sbr. [30. gr.](#);
5. að hann hefur náð hámarksaldri, sbr. [33. gr.](#);
6. að skipunartími hans skv. [23. gr.](#) er runninn út, nema ákvæði 2. mgr. eigi við;
7. að setningartími hans skv. [24. gr.](#) er runninn út;
8. að hann flyst í annað embætti, sbr. [36. gr.](#);
9. að embættið er lagt niður, sbr. [34. gr.](#)

1. Lögskýringargögn

Í skýringum við ákvæði segir, að um sé að ræða samsvarandi ákvæði og fram kemur í 4. gr. laga nr. [38/1954](#). Um skýringu einstakra töluliða er vísað til þeirra greina frumvarpsins, sem þar er vísað til.⁸²

---

⁸² Alþt. 1995, A-deild, bls. 3152. Sjá einnig viðauka nr. II.

VI. KAFLI

Lausn frá embætti

26. gr.

Stjórnvald er skipar í embætti veitir og lausn frá því um stundarsakir. Rétt er að veita embættismanni lausn um stundarsakir ef hann hefur sýnt í starfi sínu óstundvísi eða aðra vanrækslu, óhlýðni við löglegt boð eða bann yfirmanns síns, vankunnáttu eða óvandvirkni í starfi, hefur ekki náð fullnægjandi árangri í starfi, sbr. meðal annars [38. gr.](#), hefur verið ölvaður að starfi eða framkoma hans eða athafnir í því eða utan þess þykja að öðru leyti ósæmilegar, óhæfilegar eða ósamrýmanlegar því embætti sem hann gegnir.

Nú hefur embættismaður fjárreiður eða bókhald með höndum og má þá veita honum lausn um stundarsakir ef ætla má eða víst þykir að óreiða sé á bókhaldi eða fjárreiðum, bú hans er tekið til gjaldþrotaskipta eða hann leitar nauðasamninga. Sama er ef embættismaður er grunaður um háttsemi sem hefði í för með sér sviptingu réttinda skv. 68. gr. almennra hegningarlaga.

Lausn um stundarsakir skal jafnan vera skrifleg með tilgreindum ástæðum. Ef embættismanni er veitt lausn um stundarsakir af ástæðum sem greindar eru í 2. mgr. er skylt að veita honum áminningu skv. [21. gr.](#) og gefa honum færi á að bæta ráð sitt áður en honum er veitt lausn. Annars er ekki skylt að gefa honum kost á að tjá sig um ástæður lausnar áður en hún tekur gildi.

Ef embættismaður óskar skal rökstyðja ákvörðun um lausn um stundarsakir. Ef annað stjórnvald en ráðherra hefur tekið þá ákvörðun má bera hana undir hlutaðeigandi ráðherra.

1. Lögskýringargögn

Upphaflega hljóðaði ákvæði frumvarpsins svo:

„Stjórnvald er skipar í embætti veitir og lausn frá því um stundarsakir. Rétt er að veita embættismanni lausn um stundarsakir, ef hann hefur sýnt í starfi sínu óstundvísi eða aðra vanrækslu, óhlýðni við löglegt boð eða bann yfirmanns síns, vankunnáttu eða óvandvirkni í starfi, hefur ekki náð fullnægjandi árangri í starfi, sbr. meðal annars [38. gr.](#), hefur verið ölvaður að starfi eða framkoma hans eða athafnir í því eða utan þess þykja að öðru leyti ósæmilegar, óhæfilegar eða ósamrýmanlegar því embætti sem hann gegnir.

Nú hefur embættismaður fjárreiður eða bókhald með höndum og má þá veita honum lausn um stundarsakir ef ætla má eða víst þykir að óreiða sé á bókhaldi eða fjárreiðum, bú hans tekið til gjaldþrotaskipta eða hann leitar nauðasamninga. Sama er, ef embættismaður er grunaður um háttsemi sem hefði í för með sér sviptingu réttinda skv. 68. gr. [almennra hegningarlaga](#).

Lausn um stundarsakir skal jafnan vera skrifleg með tilgreindum ástæðum. Ekki er skylt að veita embættismanni áminningu skv. 21. gr. áður en honum er veitt lausn um stundarsakir, en hins vegar skal gefa honum kost á að tala máli sínu ef það er unnt“.

Þær skýringar, sem fylgdu upphaflega frumvarpstextanum hljóðuðu svo:

„Hér er fjallað um lausn embættismanna frá embætti um stundarsakir og er sambærilegt ákvæði í 7. gr. laga nr. [38/1954](#). Í 1. mgr. er tekið fram að veitingarvaldshafi skv. 5. gr. sé einn bær til að víkja embættismanni frá um stundarsakir.

Í 2. mgr. er að finna sams konar nýmæli og greinir í 21. gr. um ófullnægjandi árangur í starfi en þó er sérstaklega vísað til 38. gr. frumvarpsins er geymir nýmæli um sérstaka ábyrgð forstöðumanna ríkisstofnana.

Rétt er að vekja athygli á þeirri breytingu sem gerð hefur verið í 4. mgr. en lagt er til að óskilytt sé að veita embættismanni áminningu áður en lausn um stundarsakir er veitt en hins vegar ber að gefa honum kost á að tjá sig ef unnt er að koma því við áður en ákvörðun er tekin⁸³.

1.2 Breytingar við 2. umræðu

Meiri hluti efnahags- og viðskiptanefndar lagði til, að í fyrsta lagi yrði gerð sú breyting, að í stað síðari málsliðar 4. mgr. kæmu tveir nýir málsliðir, um að *skilytt* verði að veita embættismanni áminningu áður en honum verður veitt lausn um stundarsakir af ástæðum, sem taldar eru upp í 2. mgr. ákvæðisins og gefa honum kost á að bæta ráð sitt áður en honum er veitt lausn. Upphaflega gerði 4. mgr. ákvæðisins ráð fyrir því að *ekki* væri skilytt að veita embættismanni áminningu skv. 21. gr., áður en honum væri veitt lausn um stundarsakir. Í öðru lagi lagði meiri hlutinn til að bætt yrði við greinina nýrri málsgrein um að skilytt yrði að rökstyðja ákvörðun um lausn ef eftir því yrði óskað og um rétt til að kæra slíka ákvörðun. Tillögur nefndarinnar voru svohljóðandi:

a) Í stað síðari málsliðar 4. mgr. komi tveir nýir málsliðir er orðist svo: Ef embættismanni er veitt lausn um stundarsakir af ástæðum sem greindar eru í 2. mgr. er skilytt að veita honum áminningu skv. 21. gr. og gefa honum færi á að bæta ráð sitt áður en honum er veitt lausn. Annars er ekki skilytt að gefa honum kost á að tjá sig um ástæður lausnar áður en hún tekur gildi.

b) Við greinina bætist ný málsgrein er orðist svo: Ef embættismaður óskar skal rökstyðja ákvörðun um lausn um stundarsakir. Ef annað stjórnvald en ráðherra hefur tekið þá ákvörðun má bera hana undir hlutaðeigandi ráðherra. Í ræðu framsögumanns meiri hluta efnahags- og viðskiptanefndar kemur fram að breytingarnar séu til þess að „... hafa nægilegt samræmi milli þessara laga og stjórnarsýslulaganna um það hvernig málsmeðferð er háttað“⁸⁴.

2. Dómar

2.1 Dómar Hæstaréttar

Hrd. 22. september 2005 í máli nr. 33/2005. Frávikning tollvarðar úr embætti deildarstjóra tollgæslunnar á Selfossi. Skilyrði lausnar um stundarsakir. Margítrekuð vanræksla. Sératkvæði.

Sjá reifun við 29. gr.

Hrd. 8. desember 2005 í máli nr. 175/2005. Starfslok framkvæmdastjóra Jafnréttisstofu. Meðalhófsregla. Misbeiting valds. Málsmeðferð.

V sem skipuð hafði verið í embætti framkvæmdastjóra Jafnréttisstofu árið 2000, tók árið 2002, sem formaður stjórnar Leikfélags Akureyrar, þátt í ráðningu nýs leikhússtjóra hjá leikfélaginu. Var sú ákvörðun talin stangast á við 1. mgr. 24. gr. laga nr. 96/2000 af kærunefnd jafnréttismála. Komst héraðsdómur að sömu niðurstöðu ári síðar. Í kjölfar dómsins óskaði V eftir fundi með ráðherra, sem haldinn var skömmu síðar. Í upphafi fundarins lýsti ráðherra því yfir að hún nyti ekki lengur trausts hans og lagði að henni að láta sjálf af störfum. Á það féllst V og gaf ráðherra þá út fréttatilkynningu þess efnis að þau hefðu orðið sammála um að hún léti af störfum. Ekki náðist þó samkomulag um bætur til handa V vegna starfslokanna. Hálfu ári síðar féll dómur Hæstaréttar um ráðningu leikhússtjórans þar sem komist var að þeirri niðurstöðu að leikfélagið hefði ekki brotið gegn lögum nr. 96/2000. V krafði Í um bætur vegna starfslokanna og byggði á því að hún hefði látið af störfum að

⁸³ Alpt. 1995, A-deild, bls. 3152. Sjá einnig viðauka nr. II.

⁸⁴ Alpt. 1995, B-deild, dálk. 5807. Sjá einnig viðauka nr. II.

kröfu ráðherra og án sakar af hennar hálfu. Í dómi Hæstaréttar var vísað til þess að engin rök hefðu verið færð fyrir því að ekki hefði mátt ná því markmiði ráðherrans að skapa frið um starfsemi Jafnréttisstofu með því að V viki tímabundið úr starfi þar til Hæstiréttur hefði dæmt í máli leikfélagsins, eins og hún lagði til. Með þessu var talið að ekki hefði verið virt regla um meðalhof við töku stjórnvaldsákvörðunar. Þá yrði að líta svo á að með eindregnum yfirlýsingum sínum á fundinum hafi ráðherra stýtt sér leið að settu marki með því að knýja V í reynd til að fallast á að láta af starfinu. Var þessi leið talin ósamrýmanleg þeirri meginreglu stjórnsýsluréttar að óheimilt sé að undirbúningur og úrlausn máls miði að því að komast hjá að fylgja lögboðinni málsmeðferð, sem ætlað sé að tryggja réttaröryggi aðila. Var því talið að ráðherra hefði bakað Í skaðabótaskyldu gagnvart V. Með hliðsjón af dómaframkvæmd og aðstæðum í málinu var talið hæfilegt að Í greiddi V 6.000.000 krónur í bætur og hafði þá verið tekið tillit til miskabóta, sem hún átti rétt til á grundvelli 1. mgr. 26. gr. [skaðabótalaga](#), og greiðslu til hennar, sem þegar hafði verið innt af hendi og svaraði til 6 mánaða launa.

Hrd. 10. apríl 2003 í máli nr. [338/2002](#). Íslenska ríkið gegn H. Lausn embættismanns að fullu úr embætti tollfulltrúa.

H gerði kröfu um bætur fyrir óréttmætan embættismissi og vegna ólögmæts gæsluvarðhalds. Ávirðingar þær sem H var grunaður um, voru taldar réttlæta frávikningu hans um stundarsakir án áminningar samkvæmt 3. og 4. mgr. 26. gr. stml. Hins vegar sönnuðust þær ekki og gat Í þannig ekki sýnt fram á að lagaskilyrði hefðu verið til þess að víkja H að fullu úr embætti. Dráttur á meðferð málsins, frá því að rannsókn lögreglu lauk endanlega í júní 1998, var talin óhóflegur og án skýringa og andstæður 1. mgr. 70. gr. [stjórnskrárinnar](#), sbr. og 1. mgr. 6. gr. mannréttindasáttmála Evrópu, sbr. lög nr. [62/1994](#) um það efni. Var Í gert að greiða H bætur vegna ólögmæts gæsluvarðhalds, fjárhags- og miskabætur vegna embættismissis og miskabætur vegna óhóflegs dráttar á rannsókn opinbers máls, sem meðal annars beindist að honum. Einn dómari taldi að sönnunaraðstaða í einkamáli væri ekki sú sama og í refsimálinu, sbr. Hrd. 1997:490.

Hrd. 17. maí 2001 í máli nr. [25/2001](#). Flutningur sýslumanns. Valdbærni.

Dómsmálaráðherra ákvað að flytja A úr starfi sýslumanns á Akranesi. A hélt því m.a. fram að það hafi ekki verið réttur aðili sem tók ákvörðun um að flytja hann úr embætti sýslumanns á Akranesi í embætti sýslumanns á Hólmavík. Til þess hefði þurft atbeina forseta Íslands. Í dómi Hæstaréttar segir um þetta atriði: „Eftir 1. mgr. 20. gr. [stjórnskrárinnar](#) veitir forseti lýðveldisins þau embætti, er lög mæla. Samkvæmt 26. gr. og 31. gr. starfsmannalaga veitir stjórnvald sem skipar mann í embætti einnig lausn frá því bæði um stundarsakir og að fullu, nema öðruvísi sé sérstaklega mælt fyrir um í lögum. Samkvæmt þessu ber að leggja gildandi lög til grundvallar þegar leyst er úr hvaða stjórnvald veitir lausn frá embætti. Af því leiðir að sömu lögum verður ekki beitt við lausn frá embætti og giltu við skipun í það, nema þau væru enn í gildi þegar ákvörðun um lausn er tekin. Telja verður að eins fari um flutning á milli embætta eða lausn frá embætti með lögmæltum eftirlaunum á grundvelli 4. mgr. 20. gr. [stjórnskrárinnar](#). Var dómsmálaráðherra því ekki nauðsyn að leita atbeina forseta Íslands þegar tekin var ákvörðun um flutning aðaláfrýjanda eftir 36. gr. starfsmannalaga“.

Hrd. 22. mars 2001 í máli nr. [368/2000](#). Frávikning lögreglumanns.

Sjá við [14.](#) og [29.](#) gr.

Hrd. 11. nóvember 1999 í máli nr. [132/1999](#). Lausn Á forstjóra Landmælinga Íslands, skv. 3. mgr. Krafa um ógildingu ákvörðunar. Málsmeðferð.

Á var vikið úr starfi forstjóra L af umhverfisráðherra, fyrst um stundarsakir, en síðar að fullu eftir að rannsóknarnefnd skv. 27. gr. stml. hafði fjallað um mál hans. Til grundvallar frávikningunni um stundarsakir lá skýrsla ríkisendurskoðunar, þar sem taldar voru upp tólf ávirðingar vegna starfa Á, en í niðurstöðu nefndarinnar var talið að fjórar þessara ávirðinga, sem allar vörðuðu fjárhagsleg samskipti Á við L, ættu við rök að styðjast og réttlættu lausn um stundarsakir. Talið var að ekki yrði komist hjá því að virða þær fjórar ávirðingar, sem rannsóknarnefndin hafði slegið föstum í greinargerð sinni, sem alvarlegar misfellur í starfi. Var á það fallist, að efnisleg skilyrði hefðu verið til þess, að

umhverfissráðherra veitti Á lausn frá starfi um stundarsakir skv. 3. mgr. [26.](#) gr. stml. og að ekki hefði verið skylt að veita A fyrst áminningu skv. 4. mgr. sömu greinar. Þótt talið væri að rétt hefði verið, að ráðherra tilgreindi í bréfi til Á hvaða ávirðingar hann teldi leiða til lausnar um stundarsakir þótti þessi annmarki ekki leiða til ólögmetis ákvörðunarinnar, en Á hefði átt þess kost að krefjast nánari rökstuðnings skv. 5. mgr. [26.](#) gr. stml. Á það var fallist með héraðsdómara, að engir þeir annmarkar hefðu verið á málsmeðferð ráðherra eða ákvörðun hans um að víkja Á að fullu úr starfi, sem leitt gætu til ógildingar ákvörðunarinnar. Var Í því sýknað af kröfu Á um ógildingu umræddra ákvarðana ráðherra. Með því að ekki var talið að ákvarðanir ráðherra hefðu verið ólögmetar að efni eða formi, svo að leitt gæti til bótaskyldu Í, var Í einnig sýknað af varakröfu Á um viðurkenningu á bótarétti hans.

3. Álit

3.1 Álit umboðsmanns Alþingis

SUA 1998:145. Álit umboðsmanns Alþingis 13. október 1998 í máli nr. [2127/1997](#). Frávikning lögreglumanns að fullu. Nefnd skv. [27.](#) gr. stml.

A var veitt lausn frá starfi um stundarsakir á grundvelli 2. ml. 3. mgr. [26.](#) gr. stml. Dómsmálaráðuneytinu bar því að vísa máli hans til nefndar skv. [27.](#) gr. stml. og bíða álits nefndar sérfróðra manna um það, hvort rétt hefði verið að víkja honum frá störfum um stundarsakir, áður en ákvörðun um endanlega lausn yrði tekin. Sjá nánar við [29.](#) gr.

4. Dreifibréf fjármálaráðuneytisins

[Nr. 4/2002 Áminning](#) – Embættismenn.

27. gr.

Nú hefur embættismanni verið veitt lausn um stundarsakir fyrir meintar misfellur í starfi og skal mál hans þá þegar rannsakað af nefnd sérfróðra manna svo að upplýst verði hvort rétt er að veita honum lausn að fullu eða láta hann taka aftur við embætti sínu. Stjórnvaldi eða starfsmanni er þó ætíð heimilt að vísa máli til rannsókna að hætti opinberra mála.

Í nefnd, sem rannsaka skal mál embættismanns skv. 1. mgr., skulu eiga sæti þrjú menn, sérfróðir um stjórnslu. Fjármálaráðherra skipar nefndina, þar af formann hennar og varamann hans til fjögurra ára í senn. Aðrir nefndarmenn taka sæti í nefndinni í hvert sinn og skal annar þeirra tilnefndur af þeim ráðherra sem í hlut á en hinn af samtökum ríkisstarfsmanna sameiginlega. Ef samtökin koma sér ekki saman skal fjármálaráðherra skipa nefndarmanninn án tilnefningar. Nefndin skal láta í ljós rökstutt álit á því hvort rétt hafi verið að víkja embættismanni frá störfum um stundarsakir⁸⁵.

1. Lögskýringargögn

Í skýringum við ákvæðið kemur fram, að með því sé lagt til að mál embættismanna skuli rannsakað af nefnd sérfróðra manna sem fjármálaráðherra skipar í hverju tilfalli, sbr. 2. mgr. eða að hætti opinberra mála, sbr. 8. gr. laga nr. [38/1954](#).⁸⁶

1.1 Breytingar við 2. umræðu

Í nefndarálit meiri hluta efnahags- og viðskiptanefndar kemur fram að lagðar voru til breytingar á 1. mgr., sem skyldu miða að því, að réttur embættismanns yrði tryggður frekar en gert hefði verið ráð fyrir í upphaflega frumvarpstextanum. Gæti hann ávallt vísað máli vegna lausnar um stundarsakir til opinberrar rannsóknar.⁸⁷

2. Dómar

2.1 Dómar Hæstaréttar

Hrd. 28. maí 2009 í máli nr. 520/2008. Frávikning tollvarðar. Förgun áfengis.

Sjá við [29](#). gr.

Hrd. 22. september 2005 í máli nr. 33/2005. Frávikning tollvarðar úr embætti deildarstjóra tollgæslunnar á Selfossi. Skilyrði lausnar um stundarsakir. Margítrekuð vanræksla. Sératkvæði.

Sjá við [29](#). gr.

Hrd. 10. apríl 2003 í máli nr. 338/2002. Íslenska ríkið gegn H. Lausn embættismanns að fullu úr embætti tollfulltrúa.

H gerði kröfu um bætur fyrir óréttmætan embættismissi og vegna ólögmeats gæsluvarðhalds. Ávirðingar þær sem H var grunaður um, voru taldar réttlæta frávikningu hans um stundarsakir án áminningar samkvæmt 3. og 4. mgr. [26](#). gr. stml. Í dómi Hæstaréttar er tekið fram að mál H hafi verið til rannsókna að hætti opinberra mála og því hafi skv. 1. mgr. [27](#). gr. stml ekki verið þörf á því að vísa því til nefndar sérfróðra manna, svo sem gert hafi verið. Hefði sú meðferð á máli H ekki getað leitt til

⁸⁵ Nefndin hefur sett sér [starfsreglur](#) 29. júlí 1999. Einnig hefur nefndin látið frá sér skýrslu um störf sín fyrir tímabilið 1. júlí 1997 til 30. júní 1999. Er [skýrslan](#) birt á heimasíðu fjármálaráðuneytisins.

⁸⁶ Alpt. 1995, A-deild, bls. 3152. Sjá einnig viðauka nr. II.

⁸⁷ Alpt. 1995, A-deild, bls. 4221. Sjá einnig viðauka nr. II.

sjálfstæðrar niðurstöðu nema lausn um stundarsakir væru jafnframt byggðar á öðrum ástæðum en fram kæmu í niðurlagi 3. mgr. [26.](#) gr. stml. Sjá einnig við [26.](#) gr.

Hrd. 22. mars 2001 í máli nr. [368/2000](#). Frávikning lögreglumanns.

R lögreglumaður ók ölvaður á fjölförnum vegi. Olli hann umferðarslysi er hann hugðist taka fram úr bifreið. Ekki urðu slys á mönnum. R samþykkti sektargerð sýslumanns, þar sem honum var boðið að ljúka málin með sekt og þola sviptingu ökuréttar í 12 mánuði. R var veitt lausn um stundarsakir með tilvísun til [26.](#) gr. stml. Mál R var sent nefnd skv. [27.](#) gr. stml. til meðferðar, er skyldi rannsaka mál hans svo að upplýst yrði hvort rétt væri að veita honum lausn að fullu. Nefndin komst að þeirri niðurstöðu að ríkislögreglustjóra hefði ekki verið rétt að veita R lausn frá störfum um stundarsakir. Nefndarmennirnir þrír skiluðu allir sérstöku álit og höfðu hver sínar forsendur fyrir niðurstöðunni.

3. Álit

3.1 Álit umboðsmanns Alþingis

SUA 2011:x. Álit umboðsmanns Alþingis 20. júlí 2011 í máli nr. [6417/2011](#). Viðurlög. Lausn frá embætti um stundarsakir.

A kvartaði yfir synjun ríkislögreglustjóra á beiðni um að fella niður ákvörðun um að veita sér lausn um stundarsakir frá embætti lögreglumanns á grundvelli 2. málsl. 3. mgr. 26. gr. laga nr. 70/1996. Beiðni A byggðist á því að aðstæður væru breyttar þar sem hann hefði, með dómi héraðsdóms, verið sýknaður vegna þess máls sem var tilefni ákvörðunar um að leysa hann frá störfum. Niðurstaða umboðsmanns var að hann taldi rétt að A bæri umkvörtunarefnið undir innanríkisráðuneytið þar sem synjun ríkislögreglustjóra var kæránleg til þess áður en hann leitaði til sín með málið, sbr. 3. mgr. 6. gr. laga nr. [85/1997](#).

SUA 1998:146. Álit umboðsmanns Alþingis 13. október 1998 í máli nr. [2127/1997](#). Frávikning lögreglumanns að fullu. Nefnd skv. [27.](#) gr. stml.

Sjá við [29.](#) gr.

3.2 Álit 27. gr. nefndar

[Álit nefndarinnar](#) eru birt á heimasíðu fjármálaráðuneytisins.

28. gr.

Meðan lausn um stundarsakir stendur nýtur embættismaður helmings af föstum launum sem embætti hans fylgja. Embættishúsnæði og jarðnæði, ef um er að ræða, heldur hann, enda komi þau fríðindi til reiknings samkvæmt mati í þeim launum er hann fær.

Nú tekur sá aftur við embætti sínu sem lausn hefur fengið um stundarsakir og skal þá líta svo á að hann hafi gegnt starfanum óslitið, þar á meðal skulu honum þá greidd þau laun er hann hefur verið sviptur skv. 1. mgr.

1. Lögskýringargögn

Í skýringum við greinina kemur fram, að hún samsvari 9. gr. laga nr. 38/1954, en sé einfölduð og efnislega óbreytt.

1.1 Breytingar við 3. umræðu

Upphaflega gerði frumvarpið ráð fyrir því, að eftir að starfsmaður tæki við starfi sínu á ný, skyldi hann fá greiddan þann helming hinna föstu launa sem hann hefði verið sviptur. Meiri hluti efnahags- og viðskiptanefndar taldi eðlilegt að gera breytingar á 2. mgr. eftir þær breytingar, sem gerðar voru á hugtakinu „föst laun“ í 10. gr. Skyldi starfsmaðurinn því fá greidd þau „laun“, sem starfinu hefðu fylgt.⁸⁸

2. Dómar

2.1 Dómar Hæstaréttar

Hrd. 22. mars 2001 í máli nr. 368/2000. Frávikning lögreglumanns. Krafa um bætur vegna lausnar um stundarsakir.

Í október 1998 gerðist R sekur um ölvunarakstur. Hann gekkst síðar undir sektargreiðslu og sviptingu ökuréttar í eitt ár. Hinn 8. desember 1998 var R veitt lausn um stundarsakir og mál hans sent nefnd, skv. 27. gr. stml. til meðferðar. Frá þeim tíma fékk R greidd hálf laun. Nefndin skilaði álit sínu 2. júní 1999. Nefndin í þríklofnaði í afstöðu sinni. Lausn að fullu var því ekki byggð á 2. mgr. 29. gr. stml. Ríkislögreglustjóri tilkynnti R með bréfi 5. ágúst 1999, að honum væri vikið úr embætti að fullu frá og með 24. ágúst 1999, sbr. 3. mgr. 29. gr. stml. Krafa R um bætur byggðist m.a. á því að hann ætti rétt á þeim launum sem upp á vantaði frá 8. desember 1998 til 24. ágúst 1999. Meiri hluti Hæstaréttar þrír dómarar féllst ekki á að R gæti átt rétt til bóta vegna lausnar um stundarsakir. Bent var á að hin refsiverða háttsemi R hefði verið slík að honum hefði mátt víkja frá embætti þegar í stað. Þótt mildari aðferð hefði verið beitt, gæti það ekki skapað rétt til bóta fyrir lausn um stundarsakir, enda hefði framferði R verið slíkt að hann hefði ekki í raun haft réttmæta ástæðu til að ætla að hann fengi embætti sitt á ný. Tveir dómarar töldu á hinn bóginn, að ekki yrði miðað við annað en að R hafi fyrst verið veitt lausn frá embætti 24. ágúst 1998 og að hann ætti því rétt á fullum launum allt fram til þess tíma.

⁸⁸ Alpt. 1995, A-deild, bls. 4635. Sjá einnig viðauka nr. II.

29. gr.

Embættismanni skal víkja úr embætti að fullu ef hann hefur verið sviptur með fullnaðardómi rétti til að gegna því embætti. Nú hefur starfsmaður verið sviptur þeim rétti með dómi í héraði, og skal þá í þeim dómi kveða á um hvort það ákvæði hans skuli þegar koma til framkvæmdar eða fresta því þar til ráðið verður hvort honum skuli skjóta til æðra dóms eða þar til úrlausn æðra dóms er fengin.

Embættismanni skal víkja úr embætti að fullu ef meiri hluti nefndar skv. 27. gr. kemst að þeirri niðurstöðu að rétt hafi verið að víkja honum frá störfum um stundarsakir nema þær ávirðingar, sem honum voru gefnar að sök, hafi ekki reynst vera fyrir hendi.

Embættismanni skal og víkja úr embætti að fullu, án fyrirvara, ef hann hefur játað að hafa gerst sekur um refsiverða háttsemi sem ætla má að hefði í för með sér sviptingu réttinda skv. 68. gr. almennra hegningarlaga.

1. Lögskýringargögn

Ákvæðinu fylgdu svohljóðandi skýringar í greinargerð:

„Ákvæði 1. mgr. eru þau sömu og 12. gr. laga nr. [38/1954](#) og þarfnast ekki skýringa.

2. mgr. er í samræmi við þá framkvæmd sem hefur tíðkast þegar mál hafa verið rannsökuð af kunnáttumönnum skv. III. kafla laga nr. [38/1954](#).

3. mgr. er nýmæli sem skyldar veitingarvaldshafa til að víkja embættismanni frá embætti að fullu ef hann hefur játað þá háttsemi sem í ákvæðinu greinir. Nægilegt telst að embættismaður hafi játað háttsemina, en opinbert mál þarf ekki að hafa verið höfðað á hendur honum eða dómur gengið til að ákvæði þetta eigi við“.⁸⁹

1.1 Breytingar við 3. umræðu

Meiri hluti efnahags- og viðskiptanefndar lagði til, að við 2. mgr. bætist: „nema þær ávirðingar, sem honum voru gefnar að sök, hafi ekki reynst vera fyrir hendi“. Í nefndaráliti meiri hlutans er tekið fram, að með breytingunni verði tryggt, að embættismaður verði ekki látinn víkja úr embætti fyrir fullt og allt, jafnvel þótt eðlilegt hafi verið að víkja honum úr embætti um stundarsakir ef síðar kæmi í ljós að ávirðingar þær, sem honum voru gefnar að sök, hefðu ekki reynst vera fyrir hendi.⁹⁰

2. Dómar

2.1 Dómar Hæstaréttar

Hrd. 28. maí 2009 í máli nr. [520/2008](#). Frávikning tollvarðar. Förgun áfengis.

Tollverðinum Ó var vikið frá embætti um stundarsakir og síðar að fullu. Áður höfðu fjórir menn, sem störfuðu hjá skipafélaginu S, verið handteknir fyrir að taka ófrjálsri hendi áfengi sem skyldi farga. Þeir kváðu Ó hafa verið í vitorði með þeim, en Ó neitaði því. Í sakamáli gegn þeim voru fjórmennningarnir sakfelldir en Ó var sýknaður þar sem ekki var talið sannað að hann hefði gerst sekur um þá háttsemi sem ákært var fyrir. Krafðist Ó skaðabóta vegna fjártjóns og miska þar sem honum hafði með ólögmetum hætti verið vikið úr embætti tollvarðar. Ekki var talið að annmarkar hefðu verið á lausn Ó úr embætti um stundarsakir. Ó var vikið frá embætti að fullu áður en úrslit voru fengin í sakamálinu. Ó var sýknaður í sakamálinu og komu þær ástæður sem ákært var fyrir því ekki til neinna

⁸⁹ Alpt. 1995, A-deild, bls. 3153. Sjá einnig viðauka nr. II.

⁹⁰ Alpt. 1995, A-deild, bls. 4635. Sjá einnig viðauka nr. II.

álita við úrlausn málsins fyrir dómi. Ráðagerð í lausnarbréfi um fleira en refsiverð brot sem hafi legið að baki stöðumissinum hafi verið almenn og óljós. Taldi dómurinn að þegar virtur væri sá grundvöllur að frávikningu Ó úr starfi að fullu, sem lagður hafi verið með bréfum tollstjóra, geti síðar gefnar ástæður ekki skipt máli til að réttlæta frávikninguna. Tókst ekki að sýna fram á að lagaskilyrði hafi verið til að víkja Ó að fullu úr embætti og voru honum dæmdar skaðabætur en ekki þótti efni til að taka til greina kröfu Ó um miskabætur.

Hrd. 22. september 2005 í máli nr. 33/2005. Frávikning tollvarðar úr embætti deildarstjóra tollgæslunnar á Selfossi. Skilyrði lausnar um stundarsakir. Margítrekuð vanræksla. Sératkvæði.

S hafði verið veitt lausn úr starfi vegna gruns um að hann hefði átt aðild að tolla- og hegningarlagabrotum í tengslum við tollafgreiðslu á nánar tilgreindum bifreiðum. Hann var ákærður fyrir hluta af þessum sakargiftum og fyrir brot í opinberu starfi. Áður en dómur var lagður á sakarefnið var ákveðið að víkja S úr embætti að fullu á grundvelli 2. mgr. 29. gr. stml., en þá hafði nefnd skv. 27. gr. sömu laga komist að þeirri niðurstöðu að rétt hefði verið að leysa hann frá starfi um stundarsakir. S var sýknaður af þeim atriðum sem hann var ákærður fyrir með dómi Héraðsdóms Suðurlands og í kjölfarið krafði hann íslenska ríkið um bætur fyrir ólögmeta frávikningu. Tekið fram að staðið hefði verið rétt að lausn S úr starfi um stundarsakir. Vísað var til þess að ákvæði um brottvikningu embættismanna úr starfi að fullu væru að finna í 29. gr. stml. og að samkvæmt 2. mgr. ákvæðisins skyldi víkja embættismanni frá að fullu ef meiri hluti nefndar skv. 27. gr. laganna kæmist að þeirri niðurstöðu að rétt hafi verið að víkja honum frá störfum um stundarsakir, nema þær ávirðingar, sem honum voru gefnar að sök, hefðu ekki reynst vera fyrir hendi. Kom því til álita hvernig fyrirvari 2. mgr. 29. gr. laganna horfði við í málinu. Talið að með þeirri háttsemi, sem vísað var til þegar S var leystur frá starfi, og sakargiftir í refsímálinu tóku ekki til, hefði hann virt að vettugi skýrar reglur sem giltu um tollafgreiðslu á innfluttum vörum eða sendingum. Var um margítrekuð afglöp af sama toga að ræða sem ekki var unnt að rekja til reynsluleysis S. Varð hann með þessu uppvís að stórfelldri og ítrekaðri vanrækslu og hirðuleysi í starfi sínu og brást því trausti, sem honum var sýnt. Að þessu virtu var á það fallist að heimilt hafi verið að víkja S úr embætti að fullu. Íslenska ríkið var því sýknað af kröfum S. Einn dómari taldi að ekki hefðu verið skilyrði til þess að veita S lausn að fullu. Taldi hann að ekki hefði tekist að sanna að ávirðingar S hefðu verið aðrar og meiri en svo að þær féllu undir 21. gr. stml.

Hrd. 22. mars 2001 í máli nr. 368/2000. Frávikning lögreglumanns.

R lögreglumaður ók ölvaður á fjölförnum vegi. Olli hann umferðarslysi er hann hugðist taka fram úr bifreið. Ekki urðu slys á mönnum. R samþykkt sektargerð sýslumanns, þar sem honum var boðið að ljúka málin með sekt og þola sviptingu ökuréttar í 12 mánuði. Áfengismagn í blóði reyndist 2.35 prómill. R var veitt lausn um stundarsakir með tilvísun til 26. gr. stml. Mál R var sent nefnd skv. 27. gr. stml. til meðferðar, er skyldi rannsaka mál hans svo að upplýst yrði hvort rétt væri að veita honum lausn að fullu. Nefndin komst að þeirri niðurstöðu að ríkislögreglustjóra hefði ekki verið rétt að veita R lausn frá störfum um stundarsakir. R var síðar kynnt að það væri skoðun ríkislögreglustjóra að hann teldi að rétti væri að veita honum lausn frá embætti að fullu, skv. 3. mgr. 29. gr. stml., þar sem hann hefði með hegðun sinni gerst sekur um refsiverðan og siðferðislega ámælisverðan verknað og væri því ekki lengur hæfur eða verður þess að gegna embætti sem lögreglumaður og embættismaður. Eftir að R hafði mótmælt framangreindu vék ríkislögreglustjóri honum hins vegar endanlega úr embætti. Í dómi Hæstaréttar segir að með sektargerð sýslumanns hefði R játað að hafa gerst sekur um refsiverða háttsemi. Færi því um réttmæti frávikningar hans eftir mati á því hvort ætla mætti að þessi háttsemi hans geti varðað réttindamissi skv. 68. gr. hegningarlaga. Var talið að refsiverð háttsemi R hefði verið slík að hann væri ekki lengur verður þess að gegna starfi lögreglumanns. Embættississir hans hefði því verið réttmætur og hann ekki átt rétt til bóta vegna endanlegrar frávikningar. Sjá einnig við 28. gr.

3. Álit

3.1 Álit umboðsmanns Alþingis.

SUA 2006:142. Álit umboðsmanns Alþingis 31. október 2006 í máli nr. 4601/2005. Frávikning að fullu. Játning á refsiverðri háttsemi.

A kvartaði yfir ákvörðun dóms- og kirkjumálaráðuneytisins um að víkja honum að fullu úr embætti aðstoðaryfirlöggluþjóns hjá embætti ríkislögreglustjóra. Ákvörðun ráðuneytisins byggðist á því mati þess að uppfyllt væru skilyrði 3. mgr. 29. gr. laga nr. 70/1996, um réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins, um að fyrir lægi játning A á refsiverðri háttsemi sem hefði í för með sér sviptingu réttinda samkvæmt 68. gr. almennra hegningarlaga nr. 19/1940. Umboðsmaður lauk máli þessu með álitu, dags. 31. október 2006. Þar tók hann fram að hann skildi skýringar dóms- og kirkjumálaráðuneytisins svo að það teldi játningu í merkingu 3. mgr. 29. gr. laga nr. 70/1996 hafa legið fyrir strax eftir fund A með yfirmönnum sínum hjá embætti ríkislögreglustjóra 19. desember 2004, en um það sem fram fór á fundinum rituðu yfirmennirnir minnisblað. Auk þess væri ljóst að ráðuneytið liti svo á að í bréfi sem A ritaði ráðuneytinu 22. desember s.á. hefði falist „ný“ játning sem út af fyrir sig og sjálfstætt hefði uppfyllt skilyrði lagaákvæðisins. Umboðsmaður taldi að við skýringu ákvæðis 3. mgr. 29. gr. laga nr. 70/1996 bæri að hafa í huga að það fæli ótvírætt í sér undantekningu frá þeirri meginreglu samkvæmt lögunum að við frávikningu embættismanns skyldi fyrst beitt lausn um stundarsakir og mál hans síðan lagt fyrir nefnd sérfróðra manna samkvæmt 27. gr. laganna. Ennfremur yrði að skýra ákvæðið svo að fyrir þyrfti að liggja játning sem fæli í senn í sér að viðkomandi játaði að hafa gert það sem hann væri sakaður um og að sú háttsemi væri honum refsiverð. Umboðsmaður benti á að það væri meginregla okkar réttarríkis að það sé viðfangsefni dómstóla að leggja mat á hvort sekt þess sem borinn er sökum um refsiverða háttsemi hafi verið sönnuð. Að álitu hans þyrftu stjórnvöld að gæta sérstakrar varúðar við meðferð máls þegar þeim væri í lögum fengin heimild til að byggja ákvarðanir sínar á því að viðkomandi hafi játað að hafa gerst sekur um refsiverða háttsemi. Umboðsmaður benti á að hann hefði í álitu sínu í máli nr. 4187/2004 fjallað um hvaða kröfur yrði að gera til þess að yfirlýsing starfsmanns teldist játning í skilningi 2. mgr. 45. gr. laga nr. 70/1996, en það lagaákvæði væri um orðalag samhljóða 3. mgr. 29. gr. laganna. Taldi hann, á grundvelli þess sem fram kom í minnisblaði starfsmanna ríkislögreglustjóra, að ekki hefði nægjanlega verið sýnt fram á að A hefði á fundinum 19. desember 2004 notið þess réttaröryggis sem gera yrði kröfu um ef byggja ætti á því sem þar kom fram um að skilyrði 3. mgr. 29. gr. laganna væru uppfyllt. Þá taldi umboðsmaður að dóms- og kirkjumálaráðuneytinu hefði ekki heldur verið rétt að byggja ályktun sína um að fyrir lægi „játning“ á refsiverðri háttsemi í merkingu lagaákvæðisins á því sem fram kom í bréfi A til ráðuneytisins, dags. 22. desember s.á. Var niðurstaða umboðsmanns sú að ákvörðun dóms- og kirkjumálaráðuneytisins um að víkja A úr embætti að fullu hefði ekki verið í samræmi við kröfur 3. mgr. 29. gr. laga nr. 70/1996 til þeirrar játningar sem ákvörðun um brottvikningu að fullu, án undanfarandi brottvikningar um stundarsakir, yrði byggð á. Þar sem fyrir lá dómur héraðsdóms, sem ekki var áfrýjað, þar sem A var sakfelldur fyrir brot gegn ákvæðum almennra hegningarlaga taldi umboðsmaður ekki tilefni til þess að beina þeim tilmælum til dóms- og kirkjumálaráðuneytisins að það tæki mál hans fyrir að nýju. Umboðsmaður beindi hins vegar þeim tilmælum til ráðuneytisins að þeirra sjónarmiða sem hann hefði gert grein fyrir í álitinu yrði framvegis gætt við meðferð mála hjá ráðuneytinu. Taldi umboðsmaður að það yrði að vera verkefni dómstóla að skera úr um hugsanlegan rétt A til skaðabóta vegna ákvörðunar ráðuneytisins.

SUA 1998:145. Álit umboðsmanns Alþingis 13. október 1998 í máli nr. 2127/1997. Frávikning lögreglumanns að fullu. Nefnd skv. 27. gr. stml.

Ákvörðun dómsmálaráðuneytisins um frávikningu A var grundvölluð á endanlegum dómi í opinberu máli, sem höfðað var á hendur A til refsingar, vegna ávirðinga sem upphaflega leiddu til lausnar hans um stundarsakir og ákvæði 3. mgr. 29. gr. stml. Studdi ráðuneytið ákvörðun sína þeim rökum að 3. mgr. 29. gr. tæki til þeirrar aðstöðu þegar sannað teldist að embættismaður hafi gerst sekur um refsiverða háttsemi, sem ætla má að hefði í för með sér sviptingu réttinda, skv. 68. gr. almennra hegningarlaga nr. 19/1940, óháð því hvort hann hafi játað brot á sig. Tók umboðsmaður sérstaklega til athugunar hvort frávikning að fullu hafi verið stjórnvöldum heimil, enda þótt ekki hefði legið fyrir játning af hálfu starfsmannsins um refsiverða háttsemi, svo sem skýrt væri áskilið í

tilvitnuðu ákvæði [29.](#) gr. stml. Umboðsmaður vísaði til þess að þegar ekki liggi fyrir dómur um sviptingu starfsréttinda, verði frávikningu að fullu, án undanfarandi lausnar um stundarsakir, einungis beitt á grundvelli 3. mgr. [29.](#) gr. stml., en þar væri áskilið að starfsmaður hefði játað á sig refsiverða háttsemi. Í ákvörðun dómsmálaráðuneytisins hefði hins vegar falist að ákvæðinu væri með lögjöfnun beitt um það tilvik, þegar sönnur teljast hafa verið færðar að því í dómsmáli, án þess að játning liggi fyrir, að embættismaður hafi gerst sekur um refsivert brot. Heimild til frávikningar að fullu án undanfarandi lausnar um stundarsakir og málsmeðferðar skv. [27.](#) gr. stml. byggist þannig á sérreglu. Eðlilegast væri að skýra ákvæði [27.](#) gr. laganna svo, að nefnd skv. greininni skuli ávallt rannsaka mál, falli tilvik ekki undir undantekningarákvæði 1. eða 3. mgr. [29.](#) gr. laganna. Þessi lögskýring leiði til þess að ekki sé til að dreifa neinni ólögákveðinni aðstöðu, að því er snertir frávikningu starfsmanna, sem lögjöfnun verði beitt um. Yrði því ekki fallist á að lögjafnað yrði frá undantekningarákvæði 3. mgr. [29.](#) gr. stml. í andstöðu við hagsmuni embættismanns, svo sem gert hefði verið í máli A.

30. gr.

Ef embættismaður hefur verið frá störfum vegna sjúkdóma eða slysa samfelld í eitt ár eða sem svarar 1/18 af samfelldum starfstíma hans hjá ríkinu, ef sá tími er lengri en eitt ár, skal veita honum lausn frá störfum vegna heilsubreysts. Þetta gildir þó ekki ef læknir vottar að líkur séu til fulls bata innan næstu þriggja mánaða, enda sé honum þá veitt lausn að liðnum þessum þremur mánuðum ef hann er enn óvinnufær.

Ef embættismaður veikist og læknir vottar að heilsu hans sé svo farið að ekki þyki gerlegt að láta hann starfa lengur er heimilt að veita honum lausn frá störfum vegna heilsubreysts þegar launagreiðslum vegna veikinda lýkur, en þeirri ákvörðun má skjóta til hlutaðeigandi ráðherra. Ef embættismaður er leystur frá störfum samkvæmt þessari grein skal hann halda óbreyttum launakjörum í þrjá mánuði. Sama regla gildir um greiðslu til maka látins embættismanns.

1. Lögskýringargögn

Ákvæðinu fylgdu svohljóðandi skýringar í greinargerð:

„Í 1. mgr. er tekið efnislega upp ákvæði sem nú er að finna í 1. mgr. 5. gr. reglugerðar nr. 411/1989, um veikindaförföll starfsmanna ríkisins. Í ákvæði reglugerðarinnar er það skilyrði sett að starfsmaður hafi verið fjarverandi svo mánuðum skipti á hverju ári um fimm ára tímabil. Hér er aftur á móti um að ræða um embættismenn sem hafa fimm ára skipunartíma og því ekki hægt að byggja á sömu forsendum. Í stað þessa er því lagt til að miðað sé við að sá sem er fjarverandi fimmtung eða meira af skipunartíma sínum verði leystur frá störfum vegna heilsubreysts.

Í 2. mgr. er tekið efnislega upp ákvæði 3. mgr. 7. gr. laga nr. 38/1954 með þeirri breytingu annars vegar að ekki verði um lausn um stundarsakir að ræða og hins vegar að ákvörðun um lausn úr starfi megi skjóta til hlutaðeigandi ráðherra. Eins er þar tekið fram að lausn á þessari forsendu skuli ekki taka gildi fyrr en starfsmaður hafi nýtt sér veikindarétt sinn að fullu.

Í 3. mgr. er tekið að mestu óbreytt upp ákvæði 21. gr. laga nr. [38/1954](#)“.⁹¹

1.1 Breytingar við 2. umræðu

Meiri hluti efnahags- og viðskiptanefndar lagði til, að í stað orðanna „ber að greiða honum föst laun“ í 3. mgr. kæmu orðin: „skal hann halda óbreyttum launakjörum“. Í nefndaráliti meiri hlutans segir, að tillagan sé til komin vegna þeirrar breytingartillögu meiri hlutans, að embættismenn „taki alfarið laun samkvæmt Kjaradómi eða kjarnefnd og eigi því ekki rétt á viðbótarlaunum samkvæmt skyv. 2. mgr. 9. gr. frumvarpsins“.⁹²

2. Dómar

2.1 Dómar Hæstaréttar

Hrd. 19. desember 2012 í máli nr. [236/2012](#). Lausn embættismanns vegna heilsubreysts.

„S höfðaði mál gegn Í til heimtu bóta vegna starfsloka hennar sem fangavörður. S hafði verið í veikindaleyfi í kjölfar aðgerðar og er veikindaréttur hennar var að renna út var henni tilkynnt bréflaga að meðan hún hefði ekki heilsu til að gegna starfi fangavarðar yrði ekki um endurkomu hennar í það starf að ræða. Var í bréfinu vísað til vottorðs trúnaðarlæknis F um starfshæfni S. Tæplega ári síðar var

⁹¹ Alþt. 1995, A-deild, bls. 3153. Sjá einnig viðauka nr. II.

⁹² Alþt. 1995, A-deild, bls. 4221-23 og B-deild, dalkur 5807. Sjá einnig viðauka nr. II.

S tilkynnt að henni væri veitt lausn frá störfum. Í dómi Hæstaréttar kom fram að S hafi verið embættismaður í merkingu laga nr. 70/1996 um réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins og um lausn hennar frá embætti færi eftir VI. kafla laganna. Taldi Hæstiréttur að með fyrrgreindu bréfi hafi verið lagður grunnur að þeirri ákvörðun að veita S lausn frá embætti með stoð í álitum trúnaðarlæknis F. Slík ákvörðun væri stjórnvaldsákvörðun í merkingu stjórnslulaga nr. 37/1993. Hafi F borið að veita S færi á að kynna sér umrædd gögn og tjá sig um efni málsins áður en því hafi endanlega verið ráðið til lykta. Meðferð málsins hafi því ekki verið í samræmi við andmæla-reglu 13. gr. laga nr. 37/1993 og 1. mgr. 15. gr. laganna um aðgang að gögnum. Þá hafi málsmeðferðin einnig brotið í bága við 10. gr. sömu laga um rannsókn máls. Embættissmáttir S hafi því verið ólögmaður og bæri í ábyrgð á honum eftir almennum reglum skaðabótaréttar. Voru S dæmdar bætur að álitum en ekki voru talin lagaskilyrði til greiðslu miskabóta.⁹³

---

⁹³ <http://www.haestirettur.is/domar?nr=8505>

31. gr.

Stjórnvald er skipar mann í embætti veitir og lausn frá því, nema öðruvísi sé sérstaklega fyrir mælt í lögum. Lausn skal veita skriflega og jafnan greindar orsakir, svo sem vegna heilsubrests, tiltekinna ávirðinga o.s.frv. Í lausnarbréfi skal jafnan kveðið á um frá hvaða degi embættismaður skuli lausn taka og með hvaða kjörum, svo sem um eftirlaun, sé um þau að ræða, lífeyri, hvenær embættismaðurinn skuli sleppa íbúð, jarðnæði o.s.frv., eftir því sem við á.

Embættismanni, sem víkja skal úr embætti, skal veittur kostur á að tala máli sínu áður en ákvörðun er tekin, ef þess er kostur.

1. Lögskýringargögn

Ákvæðinu fylgdu svohljóðandi skýringar í greinargerð:

„Greinin samsvarar 10. gr. laga nr. [38/1954](#) og er að efni til óbreytt. Mikilvægt er að gengið sé formlega frá lausn og höfð til hliðsjónar þau atriði sem greind eru í lokamálslið 1. mgr., sbr. m.a. Hrd. 1991,14.

Í 2. mgr. er tekið upp ákvæði 1. mgr. 11. gr. laga nr. [38/1954](#)“.⁹⁴

2. Dómar

2.1 Dómar Hæstaréttar

Hrd. 19. desember 2012 í máli nr. [236/2012](#). Lausn embættismanns vegna heilsubrests.

Sjá reifun við [30](#). gr.

Hrd. 17. maí 2001 í máli nr. [25/2001](#). Flutningur sýslumanns í annað embætti.

Dómsmálaráðherra ákvað að flytja S úr starfi sýslumanns á Akranesi. Taldi S ákvörðun ráðherra saknæma og ólögmetra gagnvart sér og höfðaði mál á hendur íslenska ríkinu til greiðslu miska- og skaðabóta. Kröfum S var m.a. hafnað með þeim rökum að dómsmálaráðherra hefði ekki verið nauðsyn að leita atbeina forseta Íslands þegar tekin var ákvörðun um flutning S eftir [36](#). gr. starfsmannalaga. Sjá einnig við [26](#). gr.

Hrd. 22. mars 2001 í máli nr. [368/2000](#). Frávikning lögreglumanns.

Fallist var á að það bæri undir ríkislögreglustjóra að taka ákvörðun um frávikningu lögreglumanns í lögreglulið sýslumannsins á Keflavíkurflugvelli á grundvelli 3. mgr. [29](#). gr. stml. Áður hafði lögreglumanninum verið gefinn kostur á að tala máli sínu.

Hrd. 3. febrúar 2000 í máli nr. [277/1999](#). Uppsögn lektors í spænsku við Háskóla Íslands. Krafa um viðurkenningu á gildi ráðningarsamnings. Málsmeðferð.

Talið var að ótímabundinn ráðningarsamningur sem gerður var við A 1991 hefði ekki verið í samræmi við 11. gr. laga nr. [131/1990](#), um Háskóla Íslands, þar sem segir að ráðherra skipi lektora. Þrátt fyrir að rangri aðferð hefði verið beitt við ráðninguna var talið að aðeins ráðherra hefði getað veitt A lausn frá störfum í samræmi við 7. og 10. gr. þágildandi laga nr. [38/1954](#) um réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins. Því var talið að A hefði verið sagt upp á ólögmetan hátt. Einnig var talið að brotið hefði verið gegn 12. og 13. gr. [stjórnsýslulaga](#) nr. 37/1993 og 1. mgr. 11. gr. laga nr. [38/1954](#)

⁹⁴ Alpt. 1995, A-deild, bls. 3153. Sjá einnig viðauka nr. II.

við uppsögn A. Með vísan til laga nr. [38/1954](#) var ekki talið að A ætti rétt til að fá starf sitt aftur. Í sérákvæði tveggja dómara er leyst úr málinu á þeim grundvelli að Háskólanum sem hafði verið heimilt að ráða A á sínum tíma hefði Háskólanum jafnframt verið heimilt að segja upp ráðningu A. Minni hlutinn taldi uppsögnina óréttmæta, þar sem andmælaréttar hefði m.a. ekki verið gætt.

3. Álit

3.1 Álit umboðsmanns Alþingis

SUA 2007:142. Álit umboðsmanns Alþingis 5. október 2007 í máli nr. 4949/2007. Launalaus leyfi starfsmanna við Háskóla Íslands. Tilkynning um starfslok. Leiðbeiningar um heimild aðila til að fá rökstuðning fyrir ákvörðun. Rökstuðningur.

A kvartaði yfir ákvörðun rektors Háskóla Íslands um að verða ekki við beiðni hans um launalaust leyfi frá störfum í þrjú ár meðan hann gegndi störfum rektors við annan háskóla. Því var m.a. haldið fram að jafnræðisregla 1. mgr. 11. gr. [stjórnsýslulaga](#) nr. 37/1993 hefði verið brotin. Fjöldmörg fordæmi hefðu verið fyrir því að kennarar Háskóla Íslands hefðu verið í launalaus leyfi um lengri tíma. Voru tilgreind einstök tilvik í því sambandi. Athugun umboðsmanns takmarkaðist við leyfi sem veitt höfðu verið í málum eftir að lög nr. [41/1999](#), um Háskóla Íslands, tóku gildi. Það var niðurstaða umboðsmanns að þau tilvik sem voru nefnd í kvörtuninni hefðu ekki verið sambærileg máli X, enda voru tilefni leyfa um launalaus leyfi í þessum tilvikum ekki stjórnandastaða á borð við rektorsstöðu í háskóla sem væri í samkeppni við Háskóla Íslands. Því gerði umboðsmaður ekki athugasemd við ákvörðun Háskóla Íslands um að verða ekki við beiðni X um launalaust leyfi. Með vísan til þessa og annarra atriða lauk umboðsmaður athugun sinni á máli X með bréfi til hans. Hins vegar ákvað umboðsmaður að rita bréf til háskólarektors þar sem hann kom ákveðnum ábendingum á framfæri við hann vegna stjórnsýslu háskólans í máli X og í tilefni af athugun sinni á því.

32. gr.

Rétt er þeim er vikið er úr embætti að bera málið undir úrlausn dómstóla.

Nú er embættissmissir dæmdur óréttmætur og fer þá um bætur til aðila eftir úrskurði dómstóla, nema hlutaðeigendur hafi komið sér saman um annað. Þegar bætur eru metnar skal hafa til hliðsjónar ástæður embættismanns, svo sem aldur og atvinnumöguleika, svo og fram komnar málsbætur þess stjórnvalds sem leysti hann frá embætti.

1. Lögskýringargögn

Ákvæðinu fylgdu svohljóðandi skýringar í greinargerð:

„Greinin svarar að mestu til 2.-3. mgr. 11. gr. laga nr. [38/1954](#). Hér er kveðið á um heimild embættismanns til að leita dóms um lögmati frávikningar og hugsanlegan bótarétt hans. Um málshöfðun fer eftir almennum reglum réttarfars og um skaðabætur eftir almennum reglum skaðabótaréttarins“.⁹⁵

2. Dómar

2.1 Dómar Hæstaréttar

Hrd. 8. júní 2006 í máli nr. [8/2006](#). Breyting á störfum yfirlæknis. Starfslok starfsmanns með skipun í tíð eldri laga. Ógilding ákvörðunar. Aukastörf. Málskostnaður.

Talið var að ákvörðun Landspítala-háskólasjúkrahús að leysa T undan starfsskyldum yfirlæknis og gera hann að sérfræðilækni hefði verið tekin af þar til bæru stjórnvaldi og var því ekki fallist á kröfu T um ógildingu hennar, sbr. 2. mgr. [32](#). gr. laganna. Viðurkennt að L hefði verið óheimilt að grípa til umræddrar breytingar á starfi T. Sjá nánar við [19](#). gr.

Hrd. 22. september 2005 í máli nr. [33/2005](#). Frávikning tollvarðar úr embætti deildarstjóra tollgæslunnar á Selfossi. Skilyrði lausnar um stundarsakir. Margítrekuð vanræksla. Sératkvæði.

Sjá reifun við [29](#). gr.

Hrd. 18. mars 2004 í máli nr. [275/2003](#). Háskóli Íslands gegn þrotabúi G og þrotabú G gegn Háskóla Íslands og Landspítala-háskólasjúkrahúsi. Niðurlagning starfs. Bætur.

Talið var að HÍ hefði ekki getað sýnt fram á að aðrar efnislegar forsendur en þær, sem tengdust G hefðu ráðið því að staða hans við HÍ var lögð niður. Af þeim sökum var ekki fallist á að staða hans hefði verið lögð niður í skilningi 34. gr. stml. sem taki til niðurlagningar stöðu vegna atvika sem ekki varða starfsmanninn sjálfan. Fram kom að ríkur vilji hefði staðið til þess innan læknadeildar að víkja G úr starfi vegna ætlaðar ávirðinga hans. Hefði þá borið að gera það í samræmi við [VI. kafla](#) stml, sbr. [3. mgr.](#) ákvæði til bráðabirgða, svo að hann fengi notið þeirrar réttarverndar, sem ríkisstarfsmönnum væru þar tryggð. Með hliðsjón af því hvernig staðið var að því að koma G úr starfi andstætt ákvæðum stml. þótti HÍ ekki hafa sérstakar málsbætur, sem hefðu áhrif á bótafjárhæðina. Hefðu þessar aðstæður einnig leitt til þess að talið yrði að G hefði orðið fyrir ólögmati meingerð á æru sinni og persónu. Þ byggði bótakröfu sína á því að HÍ bæri að efna þann ráðningarsamning sem fælist í æviskipun G í embætti prófessors og því bæri að miða bætur við núvirðisreiknuð laun til ætlaðra starfsloka við hámarksaldur starfsmanna ríkisins. Tekið fram að kröfugerðin væri fjarri lagi og

⁹⁵ Alpt. 1995, A-deild, bls. 3153. Sjá einnig viðauka nr. II.

ætti sér enga stoð í dómvenjum um bætur handa þeim, sem sæta ólögumætri uppsögn eða frávikningu úr starfi.

33. gr.

Embættismanni skal veita lausn frá og með næstu mánaðamótum eftir að hann nær 70 ára aldri.

Sé maður orðinn 65 ára, þegar hann er skipaður tímabundið í embætti skv. [23. gr.](#), skal skipunartími hans miðaður við að hann láti af störfum frá og með næstu mánaðamótum eftir að hann nær 70 ára að aldri.

1. Lögskýringargögn

Ákvæðinu fylgdu svohljóðandi skýringar í greinargerð:

„Ákvæði um aldurshámark er að finna í 1. mgr. 13. gr. laga nr. [38/1954](#). Ákvæðið hafði verið túlkað svo að starfsmanni bæri að láta af störfum næstu áramót eftir 70 ára afmælisdaginn. Hér er lagt til að starfsmaður skuli láta af störfum næstu mánaðamót eftir 70 ára afmælisdag hans.

Í 2. mgr. er að finna undantekningu frá 1. mgr. 23. gr. frumvarpsins og takmarkar hún skipunartíma embættismanna ávallt við 70 ára aldurshámark. Eftir að 65 ára aldri er náð verður maður aðeins skipaður í embætti til skemmri tíma en 5 ára“.⁹⁶

2. Dómar

3. Álit

4. Dreifibréf fjármálaráðuneytisins

[Nr. 7/2001](#), Túlkun og framkvæmd á 1. mgr. 33. gr. Aldurshámark ríkisstarfsmanna.

---

⁹⁶ Alpt. 1995, A-deild, bls. 3153. Sjá einnig viðauka nr. II.

34. gr.

Nú er embætti lagt niður og skal þá embættismaður jafnan halda óbreyttum launakjörum er embættinu fylgdu í sex mánuði frá því að hann lét af starfi, ef hann hefur verið í þjónustu ríkisins skemur en 15 ár, en ella í tólf mánuði, enda hafi hann þá ekki hafnað öðru sambærilegu starfi, óháð því hvort það er á vegum ríkisins eða annars aðila.

Nú tekur maður, er launagreiðslna nýtur skv. 1. mgr., við starfi í þjónustu ríkisins eða annars aðila áður en liðinn er sex eða tólf mánaða tíminn, og skulu þá launagreiðslur samkvæmt þessari grein falla niður ef laun þau er nýja starfinu fylgja eru jöfn eða hærri en þau er hann naut í fyrra embætti. Ef launin í nýja starfinu eru lægri skal greiða honum launamismuninn til loka sex eða tólf mánaða tímabilsins.

1. Lögskýringargögn

Ákvæðinu fylgdu svohljóðandi skýringar í greinargerð:

„Þetta ákvæði svarar til 14. gr. laga nr. [38/1954](#). Lagt er til að þau ákvæði 2. og 3. mgr. 14. gr., sem ætlað er að tryggja starfsmanni forgangsrétt til starfa hjá ríkinu, verði afnumin, en þessi ákvæði hafa haft litla þýðingu í raun.

Ákvæði 14. gr. um biðlaun var á sínum tíma rökstutt með því að rétt væri að tryggja starfsmanni laun sem svöruðu ríflegum uppsagnarfresti ef starf hans yrði lagt niður. Sama sjónarmið býr að baki þessu ákvæði, en skýrt er kveðið á um það í 2. mgr. að þau laun, sem embættismaður fær greidd meðan á biðlaunagreiðslum stendur, skuli koma til frádráttar biðlaunum, hvort sem launin eru innt af hendi af ríkinu eða öðrum aðilum. Sá háttur að maður fái biðlaun greidd ofan á venjuleg laun, t.d. við það eitt að ríkisstofnun er gerð að hlutafélagi eða starf er fært frá ríki til sveitarfélags, svo sem 14. gr. laga nr. [38/1954](#) hefur verið skýrð, samrýmist engan veginn nútímaviðhorfum“.⁹⁷

1.1 Breytingar við 3. umræðu

Við 3. umræðu frumvarpsins lagði meiri hluti efnahags- og viðskiptanefndar til, að í stað orðanna „fá föst laun, er embættinu fylgdu, greidd“, í 1. mgr. kæmu orðin: „halda óbreyttum launakjörum er embættinu fylgdu“. Í nefndarálitinu meiri hlutans kemur fram, að breytingin sé í samræmi við „... skýringu á 14. gr. laga nr. [38/1954](#), að embættismaður haldi ekki aðeins föstum launum fyrir dagvinnu á biðlaunatímanum, heldur einnig öðrum launakjörum er embættinu hafa fylgt“.⁹⁸

2. Dómar

2.1 Dómar Hæstaréttar

Hrd. 9. desember 2010 í máli nr. [76/2010](#). Íslenska ríkið gegn B. Biðlaun. Rof á ráðningu.

B starfaði hjá G frá 24. maí 2004 til 31. september 2008 er honum var sagt upp störfum vegna [breyttra](#) áherslna í starfsemi G. B krafðist greiðslu biðlauna með vísan til [5. mgr.](#) bráðabirgðaákvæðis laga nr. 70/1996 þar sem kveðið var á um að þeir ríkisstarfsmenn sem höfðu rétt til biðlauna eftir eldri lögum nr. [38/1954](#) héldu rétti sínum. B starfað samfelld hjá L frá árinu 1985 til janúarloka 2004 og sem stundakennari við Tækniskóla Íslands frá 1. janúar til 31. maí 2004. Í taldi að rof hefði orðið á

⁹⁷ Alpt. 1995, A-deild, bls. 3154. Sjá einnig viðauka nr. II.

⁹⁸ Alpt. 1995, A-deild, bls. 4635. Sjá einnig viðauka nr. II.

ráðningu G hjá Í frá 1. febrúar til 23. maí 2004. Var það í samræmi við þá framkvæmd sem tíðkast hefur hjá Í um að áunninn biðlaunaréttur héldist ef um samfellda ráðningu starfsmanna í þjónustu ríkisins væri að ræða, enda þótt starfsmaður skipti um starf og réði sig til annarrar ríkisstofnunar. Á grundvelli þessarar ráðstöfunar á sakarefninu, og þar sem Í væri að öðru óbreyttu á grundvelli jafnræðisreglu bundinn við þessa ívilnandi lagaframkvæmd taldi Hæstiréttur að ágreiningur málsins um biðlaunarétt B réðist af því hvort talið yrði að rof hafi orðið á samfelldri ráðningu B í starfi hjá Í. Á tímabilinu frá 1. febrúar til og með 23. maí 2004 sinnti B stundakennslu og gegndi ekki föstu ótímabundnu starfi í þágu Í. Uppfyllti starf hans á þeim tíma því ekki kröfur sem gerðar voru samkvæmt 14. gr. laga nr. [38/1954](#). Samkvæmt því taldi Hæstiréttur að rof hefði orðið á ráðningu B hjá Í á umræddu tímabili og gæti hann því ekki byggt rétt til biðlauna á [5. mgr.](#) ákvæðis til bráðabirgða við lög nr. 70/1996. Var Í því sýknað af kröfum B í málinu. Sjá einnig dóm hrd. í máli nr. [34/2010](#), Skógarbær hjúkrunarheimili gegn K er varðar rof á ráðningu.

Hrd. 18. mars 2004 í máli nr. [275/2003](#). Háskóli Íslands gegn þrotabúi G og þrotabú G gegn Háskóla Íslands og Landspítala-háskólasjúkrahúsi. Niðurlagning starfs. Bætur.

Sjá nánar við [32.](#) gr

Hrd. 9. mars 2000 í máli nr. [378/1999](#). Biðlaunaréttur fyrrverandi starfsmanna Landsbanka Íslands. Aðild.

G var starfsmaður Landsbanka Íslands þegar lög nr. [50/1997](#), um stofnun hlutafélaga um Landsbanka Íslands og Búnaðarbanka Íslands, voru staðfest. Tekið fram að um biðlaunaréttinn giltu nú lög nr. 70/1996 og skv. 34. gr. þeirra laga væri rétturinn háður því að viðkomandi hefði ekki hafnað sambærilegu starfi á vegum ríkisins eða annars aðila. Þar sem ríkissjóður hefði lagt allar eignir, réttindi, skuldir og skuldbindingar hvors ríkisviðskipabanka um sig til hlutafélaganna, hefði Landsbankinn Íslands hf. yfirtekið allar skuldbindingar Landsbankans ekki aðeins skv. kjarasamningum og ráðningarsamningum heldur einnig skv. lögum. Af þessum sökum átti að beina kröfunni til Landsbanka Íslands hf. Sama niðurstaða í Hrd. 9. mars 2000 í máli nr. [377/1999](#).

Hrd. 3. febrúar 2000 í máli nr. [357/1999](#). Biðlaunaréttur fyrrverandi starfsmanns Landsbanka Íslands. Starfslokasamningur.

Í október 1997 var gerður starfslokasamningur við B, sem hafði starfað hjá Landsbanka Íslands í 42 ár. Vinnuframlags hans var ekki krafist í þriggja mánaða uppsagnarfresti, en eftir það skyldi hann m.a. fá greidd í einu lagi 6 mánaða laun. Talið var að um uppsögn B ætti að fara eftir sérreglum kjarasamninga, sbr. lög nr. [34/1977](#) um kjarasamninga starfsmanna banka í eigu ríkisins. Talið var að staða B hefði verið lögð niður og að ákvæði 14. gr. laga nr. [38/1954](#) um réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins ættu við um B og því gæti hann átt rétt til bóta er næmi launum í 12 mánuði væri starf hans lagt niður, sbr. [5. mgr.](#) ákvæðis til bráðabirgða laga nr. 70/1996 um réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins. Ekki var talið að B hefði verið beittur ólögumætri nauðung við undirskrift samningsins, en talið var ósanngjarnt í skilningi 36. gr. laga nr. [7/1936](#), um samningsgerð, umboð og ógilda löggæringa að B skyldi vera bundinn af samningnum. Var honum því vikið til hliðar að hluta og Landsbanki Íslands hf. dæmdur til að greiða B bætur sem námu 6 mánaða launum.

Hrd. 7. október 1999 í máli nr. [53/1999](#). Starf grunnskólakennara lagt niður fyrir 1. ágúst 1996. Frádráttur frá biðlaunum. Lagaskil.

Í málinu væri óumdeilt að R hafði tekið við nýju starfi 1. ágúst 1996 og notið hærri launa en í starfinu sem var lagt niður. Uppfyllti hann því ekki skilyrði 2. mgr. [34.](#) gr. stml. til biðlauna. Ekki var talið að sú breyting á rétti til biðlaunagreiðslna sem leiddi af lögum nr. 70/1996, að réttur til biðlaunagreiðslna réðist af launamismun eldra og nýs starfs, án tillits til þess hvort það væri hjá ríki eða öðrum aðila, bryti gegn mannréttindaákvæðum stjórnarskrár Lýðveldisins Íslands nr. 33/1944. Var staðfest niðurstaða héraðsdóms um að sýkna Í af kröfum R, sjá umfjöllun við [54.](#) gr. Sama niðurstaða í Hrd. 1999: 3514 (Mál [85/1999](#)).

2.2 Dómar héraðsdóms

Héraðsdómur Reykjavíkur 15. nóvember 2010 í máli nr. E-2363/2010. Þ gegn Biskupsstofu. Staðaruppbót.

Ekki var fallist á það með Þ að staðaruppbót hans hafi verið hluti af launakjörum hans í skilningi 1. mgr. 34. gr. laga nr. 70/1996 og var Biskupsstofa því sýknaður af kröfu Þ.

3. Álit

3.1 Álit umboðsmanns Alþingis

SUA 2010:104. Álit umboðsmanns Alþingis 30. desember 2010 í máli nr. 5882/2009 (óbirt). Niðurlagning starfs. Uppsögn vegna hagræðingar. Vandaðir stjórnarsýsluhættir.

Sjá einnig við 14. gr. og 44. gr.

A kvartaði yfir ákvörðun utanríkisráðuneytisins um að leggja niður embætti sem hann gegndi hjá ráðuneytinu. A hafði áður gegnt stjórnunarembætti í öðru ráðuneyti en fluttist úr því í embættið í utanríkisráðuneytinu. Með bréfi utanríkisráðherra var honum tilkynnt um að embættið yrði lagt niður frá og með 1. febrúar 2009. Athugun umboðsmanns á máli A einskorðaðist við tvenns konar álitaefni. Í fyrsta lagi hvort skýringar utanríkisráðuneytisins á grundvelli ákvörðunar um að leggja niður embættið og rök ráðuneytisins fyrir ákvörðuninni styddust nægilega við fyrirliggjandi gögn málsins. Í öðru lagi hvort málsmeðferð utanríkisráðuneytisins í aðdraganda og við undirbúning ákvörðunar um að leggja embættið niður og við starfslok A hefði samrýmst ákvæðum stjórnarsýslulaga nr. 37/1993 og óskráðum grundvallarreglum stjórnarsýsluréttarins. Með vísan til skýringa utanríkisráðuneytisins og fyrirliggjandi gagna um niðurskurð á framlögum til tiltekinnar viðfangsefna ráðuneytisins í fjárlögum í kjölfar bankahrunsins haustið 2008 taldi umboðsmaður sig ekki hafa forsendur til að gera athugasemdir við þá ákvörðun utanríkisráðuneytisins að nauðsynlegt hefði verið að leggja stöðuna niður með tilliti til sparnaðar og skipulagsbreytinga. Þá taldi umboðsmaður sig ekki hafa forsendur til að gera athugasemdir við málsmeðferð utanríkisráðuneytisins að öðru leyti en því að við framkvæmd starfslokanna hefði ekki verið gætt nægjanlega að því að fylgja sjónarmiðum sem leiða af vönduðum stjórnarsýsluháttum og 1. mgr. 14. gr. laga nr. 70/1996 þar sem fram kemur að starfsmenn ríkisins skuli gæta kurteisi, lipurðar og réttsýni í starfi.

SUA 2000:110. Álit umboðsmanns Alþingis 29. desember 2000 í máli nr. 2799/1999. Frádráttur frá biðlaunum.

A kvartaði yfir þeirri ákvörðun ríkisbókshalds að skerða greiðslur biðlauna til sín. Nam skerðingin þeirri hækkun sem varð á launagreiðslum til hans vegna þess að hann jók kennslu sína við Háskóla Íslands í kjölfar starfslokanna. A hélt því fram að ákvæði 2. mgr. 34. gr. stml, yrði ekki skýrt svo rúmt að það næði til hvers konar tekna sem biðlaunaþegi aflaði sér. Í bréfi til A tók umboðsmaður fram að samkvæmt orðalagi 2. mgr. 34. gr. stml. væri heimilt að draga frá biðlaunagreiðslum launatekjur sem biðlaunaþegi aflaði sér í starfi er hann hefði tekið við í þjónustu ríkisins eða í þjónustu annars aðila. Yrði þá að taka afstöðu til þess hvernig skýra bæri hugtakið starf í skilningi ákvæðisins. Taldi umboðsmaður að ekki væru rök til annars en að telja að félli starf undir gildissvið laga nr. 70/1996 væri um starf í skilningi 2. mgr. 34. gr. þeirra laga að ræða og því heimilt að draga launagreiðslur fyrir það starf frá biðlaunagreiðslum. Samkvæmt 1. gr. laganna tækju þau til hvers manns sem væri skipaður, settur eða ráðinn í þjónustu ríkisins til lengri tíma en eins mánaðar enda yrði starfið talið aðalstarf. Með vísan til athugasemda við 1 gr. frumvarps þess er varð að lögum nr. 70/1996 taldi umboðsmaður að væri starf hálf starf miðað við dagvinnu yrði það talið aðalstarf. Þá yrði að telja að fengi viðkomandi meginhluta tekna sinna frá ríkinu þá væri það aðalstarf hans. Umboðsmaður taldi upplýst að hvort sem miðað væri við þá aukningu sem varð á kennslu A eða raunverulegt starfshlutfall hans félli starf hans við stundakennslu undir gildissvið laga nr. 70/1996. Var

Það því niðurstaða umboðsmanns að sú aðferð sem viðhöfð var af hálfu ríkisbókhalds við frádrátt frá biðlaunagreiðslum til A hefði haft viðhlítandi stoð í lögum.

35. gr.

Nú er maður, sem skipaður hefur verið tímabundið í embætti skv. 23. gr., ekki skipaður að nýju í embættið, og skal hann þá halda óbreyttum launakjörum er embættinu fylgdu í þrjá mánuði frá því að hann lét af starfi ef hann hefur gegnt embættinu skemur en 15 ár, en ella í sex mánuði, enda hafi hann þá ekki hafnað öðru sambærilegu starfi, óháð því hvort það er á vegum ríkisins eða annars aðila.

Nú tekur maður, er launagreiðslna nýtur skv. 1. mgr., við starfi í þjónustu ríkisins eða annars aðila áður en liðinn er þriggja eða sex mánaða tíminn, og skulu þá launagreiðslur samkvæmt þessari grein falla niður ef laun er nýja starfinu fylgja eru jöfn eða hærri en þau er hann naut í fyrraembætti. Ef launin í nýja starfinu eru lægri skal greiða honum launamismuninn til loka þriggja eða sex mánaða tímabilsins.

Á meðan maður nýtur launa skv. 1. mgr. er honum skylt að starfa áfram, sé þess óskað, og veita eftirmanni sínum aðstoð svo að sem minnst röskun verði á starfsemi þeirri sem hann hafði með höndum.

1. Lögskýringargögn

Ákvæðinu fylgdu svohljóðandi skýringar í greinargerð:

„Eðlilegt er að maður sem skipaður hefur verið tímabundið í embætti skv. 23. gr. frumvarpsins, en ekki er skipaður að nýju í embættið, fái laun sem svari ríflegum uppsagnarfresti. Byggir þetta ákvæði því að nokkru leyti á sömu sjónarmiðum og 34. gr., en þó er hér ekki um biðlaun að ræða þar sem í 3. mgr. er gert ráð fyrir að maður inni vinnuskyldu af hendi meðan hann nýtur launa skv. 1. mgr. Engin slík vinnuskylda hvílir á hinn bóginn á manni ef embætti hans hefur verið lagt niður og hann nýtur þar af leiðandi biðlauna skv. 34. gr.“⁹⁹

1.1 Breytingar við 3. umræðu

Við 3. umræðu frumvarpsins lagði meiri hluti efnahags- og viðskiptanefndar til, að orðalagi 1. mgr. yrði breytt. Í stað orðanna: "fá föst laun, er embættinu fylgdu, greidd" kæmi: "halda óbreyttum launakjörum er embættinu fylgdu". Í nefndarátliti meiri hlutans er vísað til þess að breytingin sé sú sama og lögð hafi verið til, að gerð yrði á 34. gr. frumvarpsins¹⁰⁰. Umrædd breytingartillaga við 34. gr. fól í sér, að orðalag ákvæðisins yrði fært til samræmis við skýringu á 14. gr. laga nr. [38/1954](#), að embættismaður héldi ekki aðeins föstum launum fyrir dagvinnu á biðlaunatímanum, heldur einnig öðrum launakjörum er embættinu hefðu fylgt.¹⁰¹

⁹⁹ Alþt. 1995, A-deild, bls. 3154. Sjá einnig viðauka nr. II.

¹⁰⁰ Alþt. 1995, A-deild, bls. 4637. Sjá einnig viðauka nr. II.

¹⁰¹ Alþt. 1995, A-deild, bls. 4635. Sjá einnig viðauka nr. II.

36. gr.

Stjórnvald, sem skipað hefur mann í embætti, getur flutt hann úr einu embætti í annað, enda heyri bæði embættin undir það. Enn fremur getur stjórnvald, sem skipað hefur mann í embætti, samþykkt að hann flytjist í annað embætti er lýtur öðru stjórnvaldi, enda óski það stjórnvald eftir því.

Flytjist maður í annað embætti skv. 1. mgr., sem er lægra launað en fyrra embættið, skal greiða honum launamismuninn þann tíma sem eftir er af skipunartíma hans í fyrra embættinu.

1. Lögskýringargögn

Ákvæðinu fylgdu svohljóðandi skýringar í greinargerð:

„Ákvæðið er byggt á 4. mgr. 20. gr. [stjórnarskrárinnar](#) sem veitir forseta Íslands, eða í raun rétttri hlutaðeigandi ráðherra, heimild til að flytja mann úr einu embætti í annað. Í síðari málslíð 1. mgr. er tekið af skarið um það að heimilt sé að flytja mann úr einu embætti í annað þótt embættin heyri undir tvo ráðherra. Í því tilviki þyrfti sá ráðherra sem skipar í embættið að sjálfsgöðu að óska eftir því að embættismaður er lyti öðrum ráðherra flyttist í það embætti og síðarnefndi ráðherrann að samþykkja þá ráðstöfun. Ekki væri skylt að auglýsa embættið í því tilviki, sbr. 1. mgr. 7. gr. frumvarpsins, en um skipun í það giltu að öðru leyti almennar reglur.

Sá möguleiki að flytja embættismenn þannig til í störfum er í samræmi við það sjónarmið, sem lýst er í almennum athugasemdum hér að framan, að æskilegt sé að auka tilfærslu á fólki í störfum, ekki aðeins á milli ríkisins og annarra aðila, svo sem sveitarfélaga og einkaaðila, heldur einnig innbyrðis í ríkiskerfinu, þ.e. á milli einstakra ríkisstofnana.

Ákvæði 2. mgr. er í samræmi við 4. mgr. 20. gr. [stjórnarskrárinnar](#) og 19. gr. frumvarps þessa. Sem dæmi má nefna ef embættismaður er fluttur í annað lægra launað embætti eftir þrjú ár í starfi, yrði hann skipaður til fimm ára í hið nýja embætti en fengi laun greidd í tvö ár samkvæmt launakerfi fyrra embættisins“.¹⁰²

2. Dómar

2.1 Dómar Hæstaréttar

Hrd. 26. september 2002 í máli nr. 92/2002. Flutningur lögreglumanns. Ágreiningur hvort hinu nýja starfi hafi fylgt óbreytt launakjör.

H var skipaður 15. júlí 1988 til að gegna starfi lögreglumanns við embætti sýslumannsins í Árnæssýslu. Í desember 1995 fékk H launalaust leyfi og hóf þá störf hjá rannsóknarlögreglu ríkisins og vann þar, uns embættið var lagt niður. H var skipaður rannsóknarlögreglumaður til fimm ára frá 1. júlí 1997. Í september 1999 fól ríkislögreglustjóri honum að gegna störfum rannsóknarlögreglumanns við embætti lögreglustjórans í Reykjavík frá 1. október 1999 með vísan til 36. gr. stml. H taldi að hann hefði lækkað í launum við tilflutninginn þar sem hann hefði ekki notið sömu greiðslna fyrir vaktálag eins og áður. Vaktálaginu hafði m.a. verið ætlað að vera þóknun fyrir álag og óhagræði, sem fylgdi því hugsanlega að fara, án fyrirvara til starfa fjarri heimili og starfsstöð o.fl. Í niðurstöðum héraðsdóms segir að við flutninginn hefði H losnað undan nefndri starfskvöð hjá ríkislögreglustjóra. Hefði H ekki átt rétt á slíkri greiðslu er hann var komin í hið nýja embætti þar sem viðlíka kvöð hvíldi þá ekki á honum. Er áréttað að ekki hafi verið um að ræða lögbundinn eða sammingsbundinn rétt H til greiðslnanna og að hún hafi verið bundin við lögreglumenn við embætti ríkislögreglustjóra skv. ákvörðun þess embættis. Var því ekki unnt að líta svo á að H hefði lækkað í launum í skilningi 2. mgr. 36. gr. stml. Hæstiréttur staðfesti niðurstöðu héraðsdóms með tilvísun til forsendna hans.

¹⁰² Alpt. 1995, A-deild, bls. 3154. Sjá einnig viðauka nr. II.

Hrd. 17. maí 2001 í máli nr. 25/2001. Flutningur sýslumanns í annað embætti.

Dómsmálaráðherra ákvað að flytja S úr starfi sýslumanns á Akranesi. Talið var að ákvörðun ráðuneytisins hefði verið tekin á málefnalegan hátt eftir [36. gr. stml](#) og 4. mgr. 20. gr. [stjórnarskrárinnar](#).

2.2 Dómar héraðsdóms

Héraðsdómur Reykjavíkur 27. desember 2002 í máli 3525/2002. Lögreglumaður fluttur mill deilda. Ágreiningur hvort hinu nýja starfi hafi fylgt óbreytt launakjör. Ekki talið að [36. gr. stml.](#) ætti við.

Héraðsdómur Reykjavíkur 27. desember. 2002 í máli 3526/2002. Lögreglumaður fluttur milli deilda. Ágreiningur hvort hinu nýja starfi hafi fylgt óbreytt launakjör. Ekki talið að [36. gr. stml.](#) ætti við.

3. Álit

3.1 Álit umboðsmanns Alþingis

SUA 2012:x. Álit umboðsmanns Alþingis 18. júní 2012 í máli nr. 6137/2010. Setning í embætti lögreglumanns. Auglýsing á lausum störfum. Sjónarmið sem ákvörðun verður byggð á. Mat á hæfni umsækjenda. Forsvaranlegt mat. Álitsumleitan. Rannsóknarreglan. Rökstuðningur.

Sjá reifun við [6. gr.](#)

SUA 2003:125. Álit umboðsmanns Alþingis 1. júlí 2003 í máli nr. 3684/2003 og 3714/2003. Ráðning í starf innkaupastjóra við sjúkrahús. Breytingar á störfum. Auglýsingaskýlda.

Í breytingum sem sjúkrahúsið X gerði á innra skipulagi stofnunarinnar fólst m.a. að tiltekin verkefni A, innkaupafulltrúa voru færð til innkaupastjóra og hann gerður að undirmanni innkaupastjóra. A taldi að hann hefði í raun gegnt þessu starfi og að framhjá sér hefði verið gengið þegar C var fluttur í starfið á grundvelli [36. gr. stml](#). Umboðsmaður féllst ekki á að í [36. gr. stml](#). fælist heimild til þess að flytja embættismann í almennt starf hjá ríkinu og að slíkt viki til hliðar skyldu til þess að auglýsa almennt starf skv. 2. mgr. [7. gr. stml](#). Sjá einnig við [19. gr.](#)

SUA 1996:357. Álit umboðsmanns Alþingis 21. júní 1996 í máli nr. 1448/1995. Flutningur lögreglumanns úr stöðu yfirlögregluþjóns í stöðu varðstjóra.

Umboðsmaður tók fram, að réttur embættismanns sem ekki vildi sæta flutningi í aðra stöðu til eftirlauna væri enn til staðar samkvæmt 4. mgr. 20. gr. [stjórnarskrárinnar](#). Þar sem engin lagaákvæði hafi verið sett um útfærslu þessa réttar, taldi umboðsmaður að úrlausn málsins réðist alfarið af þeim rétti sem 4. mgr. 20. gr. [stjórnarskrárinnar](#) veitir embættismönnum. Taldi umboðsmaður að ákvæðinu væri ætlað að veita embættismanni raunhæft val um, hvort hann tæki við hinu nýja starfi eða léti af störfum og færi á eftirlaun. Niðurstaða dóms- og kirkjumálaráðuneytisins og leiðbeiningar til A um þetta efni voru að mati umboðsmanns ekki í samræmi við lög.

SUA 1996:352. Álit umboðsmanns Alþingis 15. október 1996 í máli nr. 1611/1995. Ráðning yfirlæknis geðdeildar á Landspítala. Auglýsing á lausum stöðum. Flutningur úr einni stöðu í aðra.

Sjá reifun við [19. gr.](#)

37. gr.

Nú vill embættismaður biðjast lausnar, og skal hann þá gera það skriflega og með þriggja mánaða fyrirvara, nema ófyrirsjáanleg atvik hafi gert hann ófæran um að gegna embættinu eða stjórnvald, sem lausn á að veita, samþykki skemmri frest.

Skylt er að veita lausn ef hennar er löglega beiðst. Þó er óskjaltað veita lausn frá þeim tíma sem beiðst er ef svo margir leita lausnar samtímis eða um líkt leyti í sömu starfsgrein að til auðnar um starfrækslu þar mundi horfa ef beiðni hvers um sig væri veitt. Getur stjórnvald þá áskilið lengri uppsagnarfrest, allt að sex mánuðum, en á meðan heldur embættismaðurinn óbreyttum launakjörum og réttindum. Ákvörðun þessi skal tilkynnt embættismanni svo fljótt sem verða má og eigi síðar en þegar sex vikur eru eftir af upphaflegum uppsagnarfresti.

1. Lögskýringargögn

Í skýringum við ákvæðið segir, að samsvarandi ákvæði sé að finna í 15. gr. laga nr. 38/1954 og sé „ekki um efnisbreytingu að ræða“. Tekið er fram að embættismanni sé veittur réttur til að fá lausn úr embætti með þriggja mánaða fyrirvara, en veitingarvaldshafi geti þó lengt frestinn í allt að sex mánuði ef sérstaklega stendur á.¹⁰³

1.1 Breytingar við 2. umræðu

Í upphaflega frumvarpstextanum var tekið fram, í 2. málslíð 2. mgr. ákvæðisins að embættismaður skyldi auk óbreyttra launakjara og réttinda halda "viðbótarlaunum skv. 2. mgr. 9. gr." Við aðra umræðu frumvarpsins lagði meiri hluti efnahags- og viðskiptanefndar til að orð þessi yrðu felld brott. Í nefndaráliti meiri hlutans vísaði meiri hlutinn til breytingartillagna sinna við 30. gr. frumvarpsins. Segir þar, að „embættismenn taki alfarið laun samkvæmt Kjaradómi eða kjaranefnd og eigi því ekki rétt á viðbótarlaunum samkvæmt 2. mgr. 9. gr. frumvarpsins“.¹⁰⁴

1.2 Breytingar við 3. umræðu

Meiri hluti efnahags- og viðskiptanefndar lagði til að svohljóðandi breytingar yrðu gerðar á 2. mgr. frumvarpsins:

„Við 2. mgr. bætist nýr málslíður er orðist svo: Ákvörðun þessi skal tilkynnt embættismanni svo fljótt sem verða má og eigi síðar en þegar sex vikur eru eftir af upphaflegum uppsagnarfresti.“¹⁰⁵

Um ástæður breytingarinnar segir svo í framhaldsnefndaráliti meiri hluta efnahags- og viðskiptanefndar:

„Bent hefur verið á að það geti verið mjög ósanngjarnt í garð starfsmanns ef honum er fyrst tilkynnt um framlengingu á uppsagnarfresti við lok hans. Þess vegna er lagt til að framlengingu verði að tilkynna svo fljótt sem verða má og eigi síðar en þegar sex vikur eru eftir af hinum upphaflega uppsagnarfresti“.¹⁰⁶

¹⁰³ Alþt. 1995, A-deild, bls. 3154. Sjá einnig viðauka nr. II.

¹⁰⁴ Alþt. 1995, A-deild, bls. 4221. Sjá einnig viðauka nr. II.

¹⁰⁵ Alþt. 1995, A-deild, bls. 4637. Sjá einnig viðauka nr. II.

¹⁰⁶ Alþt. 1995, A-deild, bls. 4635. Sjá einnig viðauka nr. II.

VII. KAFLI

Sérstakar skyldur

38. gr.

Ráðherra setur sérhverjum forstöðumanni stofnunar erindisbréf þar sem tilgreind skulu helstu markmið í rekstri stofnunar og verkefni hennar, bæði til lengri og skemmri tíma litið.

Forstöðumaður ber ábyrgð á að stofnun, sem hann stýrir, starfi í samræmi við lög, stjórnvaldsfyrirmæli og erindisbréf skv. 1. mgr. Forstöðumaður ber og ábyrgð á því að rekstrarútgjöld og rekstrarafkoma stofnunarinnar sé í samræmi við fjárlög og að fjármunir séu nýttir á árangursríkan hátt. Ef útgjöld fara fram úr fjárlagaheimildum, verkefnum stofnunar er ekki sinnt sem skyldi eða þjónusta hennar telst óviðunandi getur ráðherra veitt forstöðumanni áminningu skv. 21. gr. eða veitt honum lausn frá embætti skv. VI. kafla ef hann hefur gerst sekur um ítrekaða eða stórfellda vanrækslu í starfi með þeim hætti sem að framan er lýst.

1. Lögskýringargögn

Ákvæðinu fylgdu svohljóðandi skýringar í greinargerð:

„Svo sem lýst er í almennum athugasemdum hér að framan er að því stefnt með frumvarpinu að auka sjálfstæði forstöðumanna ríkisstofnana og möguleika þeirra til að taka ákvarðanir er varða stjórnun og starfsmannahald. Samhliða þessu er eðlilegt að gerðar verði auknar kröfur til forstöðumanna og ábyrgð þeirra aukin. Að því er stefnt í þessari grein, en samsvarandi ákvæði er ekki að finna í núgildandi lögum.

Í 1. mgr. er sú skylda lögð á herðar hlutadeigandi ráðherra að setja sérhverjum forstöðumanni erindisbréf, þar sem skilgreind skulu helstu markmið í rekstri stofnunar og verkefni hennar, á meðan í 2. mgr. 8. gr. frumvarpsins er aðeins að finna heimild til að setja öðrum starfsmönnum erindisbréf. Með erindisbréfi skv. 1. mgr. 38. gr. á að gera forstöðumanni ljóst hvaða markmiðum stefnt skuli að í rekstri stofnunar og hvaða verkefnum sé ætlast til að hún sinni. Gert er ráð fyrir að tilgreind verði markmið og verkefni bæði til lengri og skemmri tíma litið.

Í 2. mgr. er forstöðumanni ekki aðeins gert að sjá til þess að stofnun sem hann stýrir starfi í samræmi við lög, stjórnvaldsfyrirmæli og erindisbréf skv. 1. mgr., heldur ber hann og ábyrgð á því að rekstrarútgjöld og rekstrarafkoma stofnunarinnar sé í samræmi við fjárlög og að fjármunir séu nýttir á árangursríkan hátt. Með þessu orðalagi er einkum átt við þrjá þætti í starfsemi stofnunar, þ.e. þjónustu hennar við almenning, úrlausn verkefna að öðru leyti og fjárhagslegan rekstur. Í niðurlagi 2. mgr. er mælt svo fyrir að fari útgjöld fram úr fjárlagaheimildum, sé verkefnum stofnunarinnar ekki sinnt sem skyldi eða þjónusta hennar teljist óviðunandi geti ráðherra veitt forstöðumanni áminningu skv. 21. gr. frumvarpsins eða, ef um ítrekaða eða stórfellda vanrækslu er að ræða, veitt honum lausn frá embætti skv. 6. kafla frumvarpsins.“¹⁰⁷

¹⁰⁷ Alþt. 1995, A-deild, bls. 3155. Sjá einnig viðauka nr. II.

39. gr.

Laun og önnur launakjör embættismanna skulu ákveðin af [kjararáði, enda geti þau ekki ráðist með samningum á venjulegan hátt vegna eðlis starfanna eða samningsstöðu]¹⁰⁸. Kjaradómi og kjaranefnd samkvæmt þeim lögum sem um þá úrskurðaraðila gilda. Þó skulu laun og önnur launakjör lögreglumanna, tollvarða og fangavarða fara eftir kjarasamningum sem stéttarfélög eða samtök þeirra gera við ríkið, sbr. [47. gr.](#)

1. Lögskýringargögn

Við aðra umræðu frumvarpsins voru gerðar allnokkrar breytingar á greininni. Upphaflega hljóðaði greinin svo:

„Laun og önnur launakjör embættismanna skulu ákveðin af kjaranefnd samkvæmt þeim lögum sem um hana gilda“.

Ákvæðinu fylgdu svohljóðandi skýringar:

„Gert er ráð fyrir að laun embættismanna skuli ákveðin af kjaranefnd enda njóta þeir ekki verkfallsréttar skv. 40. gr. frumvarpsins. Ákvörðun launa og starfskjara hjá nokkrum embættismönnum, svo sem dómurum, mundi við þetta færast frá Kjaradómi til kjaranefndar.“¹⁰⁹

1.1 Breytingar við 2. aðra umræðu

Við 2. umræðu lagði meiri hluti efnahags- og viðskiptanefndar til að greininni yrði breytt með þeim hætti, sem síðar varð að 39. gr. laganna. Sagði svo um ástæður breytingarinnar í nefndaráli meiri hlutans:

„Lagðar eru til tvær breytingar á greininni. Um fyrri málslið greinarinnar vísast til skýringa við breytingartillögur við 56. gr. Þá er lagt til að lögreglumenn, tollverðir og fangaverðir haldi samningsrétti sínum þótt þeir teljist til embættismanna. Vegna fjölbreytileika starfa þeirra og mismunandi staðhátta víðs vegar um landið þótti meiri hlutanum ekki rétt að um launakjör þeirra væri fjallað af kjaranefnd.“¹¹⁰

Framsögumaður meiri hlutans vék að því í framsöguræðu sinni, að breytingartillagan fæli í sér „ákveðið stílbrot“ á frumvarpinu og því, hvernig þessum málum væri almennt háttað. Síðan sagði í ræðu framsögumannsins:

„Með frv. er verið að gera lögreglumenn og fangaverði og tollverði alla að embættismönnum en í stað þess að laun þeirra heyri undir kjaranefnd er gert ráð fyrir að þessir aðilar hafi samningsrétt og geti þá samið um sín kjör. Hins vegar hafa þeir ekki verkfallsrétt. Þetta var samkvæmt óskum félaga þessara starfsmanna eða embættismanna“.¹¹¹

2. Dómar

2.1 Dómar Hæstaréttar

¹⁰⁸ c-liður 3. tölul. 13. gr. laga nr. [47/2006](#).

¹⁰⁹ Alþt. 1995, A-deild, bls. 3155. Sjá einnig viðauka nr. II.

¹¹⁰ Alþt. 1995, A-deild, bls. 4221. Sjá einnig viðauka nr. II.

¹¹¹ Alþt. 1995, B-deild, dálkur 5808. Sjá einnig viðauka nr. II.

Hrd. 26. september 2002 í máli nr. [310/2002](#). Íslenska ríkið gegn Háskóla Íslands, Á, B, I, S og E. Aukastörf prófessora við MBA-nám á vegum viðskipta- og hagfræðideildar Háskóla Íslands.

Talið að kennslustörf prófessora við MBA-nám væri viðbót við regluleg störf þeirra hjá viðskipta- og hagfræðideild.

3. Álit

3.1 Álit umboðsmanns Alþingis

SUA 2002:140. Álit umboðsmanns Alþingis 19. desember 2002 í máli nr. [3466/2002](#). Laun presta. Sameining prestakalla Andmælaréttur.

SUA 2001:145. Álit umboðsmanns Alþingis 20. september 2001 í máli nr. [2903/1999](#). Mat á störfum prófessors við lagadeild Háskóla Íslands.

Álit umboðsmanns Alþingis 20. september 2001 í máli nr. 2973/1999. (óbirt) Mat á störfum prófessors við lagadeild Háskóla Íslands.

Álit umboðsmanns Alþingis 20. september 2001 í máli nr. 2533/1999. (óbirt) Mat á störfum prófessors við lagadeild Háskóla Íslands.

Álit umboðsmanns Alþingis 20. september 2001 í máli nr. 2974/1999. (óbirt) Mat á störfum prófessors við lagadeild Háskóla Íslands.

SUA 2000:95. Álit umboðsmanns Alþingis 5. apríl 2000 í máli nr. [2496/1998](#). Laun embættismanna. Kjaranefnd.

A, skrifstofustjóri í Stjórnarráði Íslands, kvartaði yfir þremur ákvörðunum kjaranefndar sem vörðuðu fasta mánaðarlega greiðslu til A í formi eininga fyrir alla yfirvinnu og álag sem fylgdi starfi A. Gerði A athugasemdir við rökstuðning kjaranefndar um fjölda eininga og að fyrsta ákvörðun nefndarinnar hefði ekki verið byggð á lögum sjónarmiðum. Samkvæmt 2. mgr. 8. gr. laga nr. [120/1992](#) um kjaradóm og kjaranefnd, sbr. [56](#). gr. laga nr. 70/1996 ákveður kjaranefnd laun og önnur starfskjör embættismanna, en ákvæði 1. mgr. [11](#). gr. sömu laga hafi verið skilið svo að nefndin ákvarði heildarlaun þeirra manna sem falli undir úrskurðarvald hennar, sbr. álit umboðsmanns í málum nr. [2271](#) og [2272/1997](#).

SUA 2000:98. Álit umboðsmanns Alþingis 31. maí 2000 í máli nr. [2606/1998](#). Laun embættismanna. Aukastarf. Kjaranefnd.

Umboðsmaður taldi að ganga bæri út frá því sem meginreglu að væri embættismanni falið að gegna starfi samhliða aðalstarfi sínu, sem félli utan þess ramma sem aðalstarfinu væri markaður samkvæmt lögum og fæli í sér viðbót við þær starfsskyldur sem á honum hvíla í aðalstarfi, skuli það launað sérstaklega. Ákvörðun kjaranefndar var ekki talin í samræmi við 20. og 22. gr. [stjórnsýslulaga](#) um að því er snerti leiðbeiningu um heimild til að fá ákvörðun rökstudda og um efni rökstuðnings.

SUA 1999:137. Álit umboðsmanns Alþingis 3. ágúst 1999 í máli nr. [2422/1998](#). Laun skrifstofustjóra í Stjórnarráðinu.

Skrifstofustjórar í Stjórnarráðinu, kvörtuðu yfir synjun fjármálaráðuneytisins á greiðslum til þeirra. Var um að ræða þann launamun til lækkunar sem varð við ákvörðun kjaranefndar og þeirra launa sem þeim voru greidd fyrir þann tíma.

SUA 1998:141. Álit umboðsmanns Alþingis 19. október 1998 í málum nr. 2271/1997 og 2272/1997. Laun embættismanna. Skrifstofustjórar í Stjórnarráðinu.

Skrifstofustjórar í Stjórnarráðinu kvörtuðu yfir ákvörðun kjaranefndar um launakjör þeirra, annars vegar töldu þeir nefndina hafa brotið gegn málsmeðferðarreglum [stjórnsýslulaga](#) nr. 37/1993 og hins vegar gegn efnisreglum laga nr. [120/1992](#), um Kjaradóm og kjaranefnd.

40. gr.

Embættismönnum er óheimilt að efna til eða taka þátt í verkfalli eða öðrum sambærilegum aðgerðum.

1. Lögskýringargögn

Í skýringum við greinina sagði í frumvarpinu, að ákvæðið væri í samræmi við lög nr. [33/1915](#) og þarfnaðist því ekki frekari skýringa.¹¹²

1.1 Breytingar við 3. umræðu

Í upphaflega frumvarpstextanum var gert, ráð fyrir því, að embættismönnum væri einnig „óheimilt að efna til, stuðla að eða ...“. Meiri hluti efnahags- og viðskiptanefndar lagði til að orðin „stuðla að“ yrðu felld brott. Um ástæður breytingarinnar sagði í framhaldsnefndaráliti meiri hlutans, að í athugasemdum þeirra lögmannna, sem veitt hefðu nefndinni álit um málið, hefði komið fram, að orðalagið stuðla að „...í greininni mætti túlka ansi rúmt og er því lagt til að þau orð falli brott úr greininni“.¹¹³

---

¹¹² Alþt. 1995, A-deild, bls. 3155. Sjá einnig viðauka nr. II.

¹¹³ Alþt. 1995, A-deild, bls. 4635. Sjá einnig viðauka nr. II.

III. hluti.

Sérstök ákvæði um aðra starfsmenn ríkisins en embættismenn.

Þriðji hluti laganna á einvörðungu við um aðra starfsmenn ríkisins en embættismenn, sbr. 2. mgr. 1. gr. laganna.

VIII. KAFLI

Ráðning í starf.

41. gr.

Starfsmenn ríkisins, aðrir en embættismenn, skulu ráðnir til starfa ótímabundið með gagnkvæmum uppsagnarfresti. Skal sá frestur vera þrjú mánuðir að loknum reynslutíma, nema um annað sé samið í kjarasamningi.

Heimilt er að ráða starfsmann til starfa tímabundið og er unnt að taka fram í ráðningarsamningi að segja megi slíkum samningi upp af hálfu annars hvors aðila áður en ráðning fellur sjálfkrafa úr gildi við lok samningstíma. Tímabundin ráðning skal þó aldrei vara samfelld lengur en í tvö ár.

1. Lögskýringargögn

Ákvæðinu fylgdu svohljóðandi skýringar í greinargerð:

„Í 1. mgr. er sett fram sú meginregla að ráða skuli aðra starfsmenn en embættismenn ótímabundið en með gagnkvæmum uppsagnarfresti. Þessi meginregla er í samræmi við þá stefnu sem samið var um í kjarasamningum við stéttarfélag opinberra starfsmanna árið 1989 þar sem því var lýst yfir af hálfu beggja sammingsaðila að ráðning með gagnkvæmum uppsagnarfresti yrði ríkjandi ráðningarform hjá ríkinu.

Í 2. mgr. er að finna reglur um tímabundna ráðningu sem verið hafa við lýði hjá ríkinu og voru m.a. hluti af kjarasamningum ríkisstarfsmanna 1989.“¹¹⁴

1.1 Breytingar við 2. umræðu

Við 2. umræðu frumvarpsins lagið meiri hluti efnahags- og viðskiptanefndar til að aukið yrði nýjum málslíð við 1. mgr., sem síðar varð 2. málslíður. Í nefndaráliti meiri hlutans segir, að lagt sé til að uppsagnarfrestur verði áfram miðaður við þrjú mánuði, nema um annað sé samið í kjarasamningum.¹¹⁵ Í ræðu framsögumanns meiri hlutans segir enn fremur að „gagnkvæmur uppsagnarfrestur skuli vera þrjú mánuðir nema annað sé tekið fram“.¹¹⁶

2. Dómar

2.1 Dómar Hæstaréttar

Hrd. 10. mars 2005 í máli nr. 378/2004. Uppsögn rafeindavirkja á reynslutíma.

Þ var ráðinn til starfa hjá H með ráðningarsamningi frá 1. ágúst 2003 þar sem kveðið var á um þriggja mánaða uppsagnarfrest en tekið fram að gagnkvæmur uppsagnarfrestur skyldi þó vera einn mánuður fyrstu þrjú mánuði í starfi. Þ var sagt upp starfi 15. október. Talið var með vísan til ráðningarsamningsins og fyrri dóma Hæstaréttar í sambærilegum málum (Hrd. 1999:4956 Mál nr. 296/1999), að H hafi verið uppsögnin heimil þar sem hún hafi átt sér stað á reynslutíma en á því tímabili sé hvorum aðila um sig, eðli máls samkvæmt, heimilt að segja upp samningi án þess að tilgreina ástæður. Breytti engu um þá niðurstöðu þótt H hafi tiltekið sérstakar ástæður fyrir

¹¹⁴ Alþt 1995, A-deild, bls. 3155. Sjá einnig viðauka nr. II.

¹¹⁵ Alþt. 1995, A-deild, bls. 4221. Sjá einnig viðauka nr. II.

¹¹⁶ Alþt. 1995, B-deild, dálkur 5808. Sjá einnig viðauka nr. II.

uppsögninni, sem að loknum reynslutíma kynnu að hafa fallið undir ákvæði [21.](#) gr. laga nr. 70/1996. Ekki hafi heldur verið skylt að gefa Þ kost á að tjá sig áður en til uppsagnar kom.

Hrd. 22. maí 2003 í máli nr. [510/2002](#). Tímabundinn ráðningarsamningur kennara. Fyrirvari. Gagntilboð.

„B starfaði samkvæmt tímabundnum ráðningarsamningi sem framhaldsskólakennari við framhaldsskólann MK skólaárið 2000-2001. Hafði hann leitað án árangurs eftir fastráðningu í kennarastöðu á árinu 2000 vegna skólaársins 2000-2001. Í apríl 2001 knúði hann á um fastráðningu fyrir næsta skólaár og ítrekaði erindi sitt í júní sama árs. Skólameistari MK neitaði og gaf B frest til loka mánaðarins til að undirrita tímabundinn ráðningarsamning til eins árs. Kom B á skrifstofu skólans 20. júní að skólameistara fjarstöddum og undirritaði tímabundinn ráðningarsamning, en bætti við fyrir neðan megintexta hans: „Með fyrirvara um niðurstöðu fastráðningarmáls“. Í framhaldi af þessu tilkynnti skólameistari fjármálaráðuneytinu að B yrði ekki við störf í skólanum næsta skólaár. Talið var að skólameistara hafi verið rétt að líta svo á að með áritun sinni á samninginn hafi B hafnað boði um tímabundinn ráðningarsamning og jafnframt gert nýtt tilboð um samning með öðru efni. Vegna þessa hafi bindandi ráðningarsamningur ekki komist á með undirritun B. Þá var ekki talið sannað að hann hafi fyrir lok tilskilins frests samþykkt munnlega að ganga að tímabundnum ráðningarsamningi. Var íslenska ríkið því sýknað af kröfu hans.“¹¹⁷

Hrd. 8. nóvember 2001 í máli nr. [131/2001](#). Uppsögn starfsmanns Vinnueftirlits ríkisins á reynslutíma.

Í ráðningarsamningi P var kveðið á um að uppsagnarfrestur væri þrjú mánuðir, en gagnkvæmur uppsagnarfrestur einn mánuður á fyrstu þremur mánuðum í starfi. Þá var mælt fyrir um að uppsögn væri miðuð við mánaðarmót. P var sagt upp störfum áður en þrjú mánuðir voru liðnir. Aðilar málsins deildu um hvort uppsagnarfrestur P væri einn eða þrjú mánuðir. Í dómi Hæstaréttar kemur fram að P hafi verið ráðinn til starfa 10. janúar 2000, en sagt upp störfum 7. apríl sama árs. Honum hafi því verið sagt upp með eins mánaðar fyrirvara og skipti ekki máli þótt sá frestur hafi ekki byrjað að líða samkvæmt ákvæðum ráðningarsamningsins fyrr en 1. maí sama árs og þar með að loknum þriggja mánaða reynslutíma hans í starfi. Af þessum sökum var íslenska ríkið sýknað af kröfu P um greiðslu launa miðað við þriggja mánaða uppsagnarfrest.

Hrd. 16. desember 1999 í máli nr. [296/1999](#). Uppsögn framkvæmdastjóra Heilsugæslunnar í Garðabæ. Uppsögn á reynslutíma.

Sjá við [43.](#) gr.

Hrd. 29. mars 1999 í máli nr. [391/1998](#). Uppsögn framkvæmdastjóra verndaðs vinnustaðar.

B krafði íslenska ríkið um skaða- og miskabætur vegna uppsagnar hans sem framkvæmdastjóra verndaðs vinnustaðar. B hafði verið ráðinn tímabundið og átti ráðningu hans að ljúka sjálfkrafa 31. desember 1987. Honum var sagt upp störfum 13. október 1987 með þriggja mánaða fyrirvara, og var síðasti starfsdagur hans 31. janúar 1988. Talið að uppsögn samningsins hefði verið óþörf og leitt til þess eins að B var lengur við störf en þurft hefði að vera.

2.2 Dómar héraðsdóms

Héraðsdómur Reykjavíkur 11. febrúar 2011 í máli nr. [E-3507/2010](#). Starfsmaður Landspítala-háskólasjúkrahúss átti rétt til greiðslu veikindalauna jafnlangan tíma og nam rétti til uppsagnarfrests.

M var með ótímabundin ráðningarsamning við LS en undirritaði í desember 2008 tilkynningu um breytingar á ráðningarsamningi, þar sem fram kom að starfshlutfall M skyldi vera 50 % og væri M ráðin tímabundið frá 1. janúar til 31. mars 2009. Með bréfi stéttarfélags M var skorað á LS að draga til

¹¹⁷ Heimasíða Hæstaréttar, <http://www.haestirettur.is/domar?nr=2350>.

baka ráðningarsamninginn frá því í desember 2008 og því haldið fram að löggerningurinn væri í andstöðu við lög og kjarasamningsbundin réttindi. LS hafnaði þeirri málaleitan með bréfi í mars 2009, þar sem fram kom að forsenda breytingar á starfskjörum M hefði verið að M hafi ætlað að leita sér vinnu annars staðar. Stéttarfélagið hafnaði skýringum LS á breytingum á ráðningarsamningi og krafði LS um greiðslu veikindalauna til M frá 1. janúar til 31. mars 2009. Þeirri kröfu hafnaði LS með bréfi í apríl 2009. Fram kom í niðurstöðu dómsins að hinn nýi ráðningarsamningur hafði í för með sér verulega skerðingu á launakjörum og réttindum M. Samkvæmt 19. gr. starfsmannalaga átti M rétt á að halda óbreyttum launakjörum og réttindum um jafnlangan tíma og nam rétti til uppsagnarfrests, eða í þrjá mánuði, sbr. ákvæði 17.1.2 kjarasamnings Eflingar-stéttarfélags og ríkisins. M fékk greidd 50% laun frá 1. janúar til 31. mars 2009, en samkvæmt læknisvottorði gat M þá aðeins sinnt hálfu starfi. Var það mat dómsins að M ætti rétt til 50% veikindalauna á því tímabili, sbr. 12. gr. starfsmannalaga. Dómurinn taldi hins vegar að samkvæmt 19. gr. starfsmannalaga ætti M ekki rétt til launa vegna veikinda eftir lok uppsagnarfrests samkvæmt ákvæði 12.2.1 kjarasamnings Eflingar-stéttarfélags og ríkisins. Þá féllst dómurinn ekki á það með M að M ætti rétt til lausnarlauna samkvæmt ákvæði 12.5.1 kjarasamningsins enda var ekki sýnt fram á það að M hefði verið veitt lausn frá störfum sökum óvinnufærni vegna veikinda svo sem greinir í ákvæði 12.4.2 kjarasamningsins.

Dómur Héraðsdóms Reykjavíkur frá 19. mars 2010 í máli nr. E-3228/2009. Þ gegn íslenska ríkinu. Tímabundinn ráðning. Samfellt lengur en í tvö ár.

Þ var ráðinn tímabundið sem sögukennari við MK haustið 2002. Var Þ ráðinn tímabundið til eins árs við skólann eða frá 1. ágúst 2002 til 31. júlí 2003. Kenndi Þ 22 kennslustundir og var þannig í 95% starfi. Sá samningur var síðan endurnýjaður frá 1. ágúst 2003 til 31. júlí 2004 og var þá miðað við 100% starfshlutfall. Haustið 2004 var enn á ný gerður tímabundinn ráðningarsamningur við Þ í 100% starf frá 1. ágúst 2004 til 31. júlí 2005. Haustið 2005 var útbúinn ráðningarsamningur við Þ sem átti að gilda frá 1. ágúst 2005 en Þ neitaði að skrifa undir þann samning. Skólameistari MK útbjó á ný samning við Þ sem átti að gilda frá 1. janúar 2006 til 31. júlí s.á. en Þ neitaði einnig að skrifa undir þann ráðningarsamning. Með tölvupósti 6. júní 2006 tilkynnti skólameistari MK að ekki gæti orðið af frekari ráðningu Þ hjá skólanum og starfaði Þ ekki við skólann eftir það. Þ kvartaði til umboðsmanns Alþingis vegna fyrirkomulags ráðningar hans til kennslu við MK og starfsloka hans við skólann. Samkvæmt álitum umboðsmanns Alþingis var það niðurstaða hans að sú ákvörðun MK haustið 2004 að bjóða Þ aðeins tímabundinn ráðningarsamning eftir að hann hafði starfað við skólann samfellt í tvö ár hafi ekki verið í samræmi við ákvæði 41. gr. laga nr. 70/1996 um réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins. Með bréfi Félags framhaldsskólakennara til MK í apríl 2008 var þess óskað að skólinn tæki afstöðu til þess með hvaða hætti yrði komið til móts við Þ í ljósi álits umboðsmanns Alþingis. MK hafnaði bótaskyldu. Þ stefndi því íslenska ríkinu til greiðslu skaðabóta vegna þessa. Þ byggði dómkröfur sínar í málinu á því að hann hafi átt rétt á fastráðningu í starf sem framhaldsskólakennari við MK haustið 2004. Sú ákvörðun skólameistara MK að hafna beiðni hans um fastráðningu hafi verið ólögmat. Þá byggði Þ einnig á því að hann hafi haft stöðu fastráðins starfsmanns þegar honum var einhliða tilkynnt með tölvupósti 6. júní 2006 að hann yrði ekki ráðinn áfram hjá MK. Fram kom í málalíbúnaði ríkisins að það taldi ekki heimilt að ráða starfsmenn tímabundið samfellt í lengri tíma en tvö ár, sbr. 2. mgr. 41. gr. laga nr. 70/1996 og ákvæði laga nr. 139/2003, um tímabundna ráðningu starfsmanna. Því bar við lok þess tíma sem Þ hafði starfað tímabundið í 2 ár að auglýsa stöðuna, sbr. 2. mgr. 7. gr. laga nr. 70/1996, enda hefði starfið þá átt að vera laust. Hins vegar taldi ríkið að ósannað væri með öllu hverjir hefðu sótt um starfið að undangenginni auglýsingu. Að mati ríkisins var útilokað að segja að skólameistara hafi borið að fastráða Þ eins og hann hélt fram. Þ hafi aðeins átt rétt á fastráðningu ef hann væri talinn hæfastur umsækjenda að undangenginni auglýsingu um starfið. Dómurinn féllst á það með Þ að hann hefði átt rétt á ótímabundinni ráðningu er hann var ráðinn áfram til kennslu við MK haustið 2004. Þau sjónarmið MK að ekki gæti komið til fastráðningar Þ við skólann vegna minnkandi kennslumagns í sögu og breytinga á námsskrá framhaldsskóla og skólaskrá skólans breyttu engu í þessu efni. Þá féllst dómurinn ekki á þá málsástæðu að auglýsa hefði átt starfið aftur að loknum tveggja ára starfstíma Þ með þeim rökum að Þ hafi upphaflega verið ráðinn tímabundið á grundvelli auglýsingar í samræmi við ákvæði 2. mgr. 7. gr. laga nr. 70/1996 og kom ekki til álita að starfið yrði auglýst að nýju. Sú ákvörðun MK að gera aðeins tímabundinn ráðningarsamning við Þ haustið 2004 braut því gegn 2. mgr. 41. gr. laga nr. 70/1996, sbr. og ákvæði laga nr. 139/2003 og

var því dæmd ólögmet og var MK bótaskyld gagnvart Þ vegna þessa. Sjá álit umboðsmanns Alþingis í máli nr. [4929/2007](#).

Dómur héraðsdóms Reykjavíkur 18. júlí 2003 í máli nr. E-15360/2002. H gegn íslenska ríkinu. Ákvörðun skaðabóta fyrir ólögmeta uppsögn. Lengd ráðningarsamnings.

H hafði verið ráðinn fjármálastjóri við Þjóðminjasafn Íslands til tveggja ára og fimm mánaða. Hann hafði gegnt starfinu í 16 mánuði þegar honum var sagt upp störfum. Í dómi héraðsdóms segir að samkvæmt 41. gr. starfsmannalaga skuli tímabundinn ráðningarsamningur ekki vara lengur en tvö ár samfelld, en þá eigi starfsmaður rétt á að gerður verði við hann ótímabundinn samningur. Samningur aðila hefði því ekki verið í samræmi við reglur starfsmannalaga að þessu leyti. Ekki var talið að með því að samningurinn hefði verið til lengri tíma en heimilt var að gera, ætti að líta svo á að ráðningarsamningurinn hefði verið ótímabundinn. „Hins vegar hefði [H] getað samkvæmt fyrrgreindu lagaákvæði, óskað eftir því, að gerður yrði við hann ótímabundinn ráðningarsamningur eftir tveggja ára samfelld starf hjá stefnda.“

3. Álit

3.1 Álit umboðsmanns Alþingis

SUA 2011:x. Álit umboðsmanns Alþingis 23. september 2011 í máli nr. 6261/2010. Starfslok. Tímabundin ráðning ekki framlengd.

A kvartaði yfir því að hafa ekki fengið skriflegar skýringar á því hvers vegna hún hefði ekki hlotið áframhaldandi ráðningu sem fangavörður. Í kvörtuninni kom fram að A hefði farið fram á skýringar í bréfi til forstöðumanns og jafnframt sent forstjóra fangelsismálastofnunar tvö tölvubréf vegna málsins en engin svör fengið. Kvörtun A beindist einnig að því að henni hefði verið synjað um svokallað umsagnarbréf og að einstaklingar sem hefðu styttri starfsreynslu og uppfylltu ekki menntunarkröfur hefðu fengið framlengingu á ráðningu.

SUA 2008:132. Álit umboðsmanns Alþingis 8. maí 2008 í máli nr. 5356/2008. Gerð tímabundins ráðningarsamnings hjá Kvennaskólanum í Reykjavík. Lögætisreglan. Réttmætisreglan. Andmælaréttur. Efni rökstuðnings. Leiðbeiningar um rétt til rökstuðnings. Skýringar til umboðsmanns Alþingis.

A kvartaði yfir ákvörðun skólameistara K um að endurnýja ekki ráðningu hennar við skólann. Í kvörtun A kom fram að hún hefði starfað við kennslu í sögu og fleiri greinum hjá skólanum í fjögur ár á grundvelli tímabundinna ráðningarsamninga. Vorið 2008 hefði verið ákveðið að endurnýja ekki ráðningu A. Jafnframt hefði laust starf verið auglýst til umsóknar við skólann sem A hefði sótt um en ekki hlotið. Umboðsmaður rakti að í 1. mgr. [41.](#) gr. laga nr. 70/1996, um réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins, væri gengið út frá því að starfsmenn í þjónustu ríkisins væru að meginstefnu ráðnir ótímabundið með þriggja mánaða uppsagnarfresti að loknum reynslutíma. Í 2. mgr. [41.](#) gr. væri að finna undantekningu frá þeirri meginreglu en þar væri kveðið á um að heimilt væri að ráða starfsmann til starfa tímabundið, þó aldrei lengur en til tveggja ára samfelld. Umboðsmaður rakti einnig ákvæði 16. gr. laga nr. [86/1998](#), um lögverndun á starfsheiti og starfsréttindum grunnskólakennara, framhaldsskólakennara og skólustjóra og 5. gr. laga nr. [139/2003](#), um tímabundna ráðningu starfsmanna, er settu sömu skorður við tímalengd tímabundinna ráðninga starfsmanna. Þá vísaði hann til þess að stjórnvísan væri í störfum sínum bundin af þeim lögum sem um hana giltu. Af þessu leiddi að þeir sem færu með vald til að ráða menn til opinberra starfa gætu ekki við meðferð þess valds vikið frá settum fyrirmælum laga um slíkar ráðningar. Með vísan til þessa taldi umboðsmaður að ákvörðun K um að endurnýja ráðningu A tímabundið 1. ágúst 2006 þegar hún hafði starfað við skólann í tvö ár samfelld hefði ekki verið í samræmi við lög. Jafnframt taldi umboðsmaður að það hefði ekki samrýmst reglum nr. [351/1996](#), um form ráðningarsamninga og um skyldu til að upplýsa starfsmenn um ráðningarkjör, að gera ekki skriflegan ráðningarsamning við A síðustu tvö starfsár hennar við skólann.

SUA 2007:134. Álit umboðsmanns Alþingis 31. desember 2007 í máli nr. 4929/2007. Ráðning framhaldsskólakennara hjá Menntaskólanum í Kópavogi. Gerð tímabundins ráðningarsamnings. Lögmætisreglan.

A kvartaði vegna fyrirkomulags ráðningar sinnar til kennslu við MK og starfsloka sinna við skólann. Var hann m.a. ósáttur við að ekki hafði verið gerður við hann ótímabundinn ráðningarsamningur eftir að hann hafði starfað í tvö ár við MK, en hann starfaði samfelld við skólann frá 1. ágúst 2002 til 31. júlí 2006. Beindist erindi hans til umboðsmanns að því hvort brotin hefðu verið á honum réttindi sem hann hefði átt að njóta samkvæmt lögum um réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins. Umboðsmaður rakti í áliti sínu að skólameistarar framhaldsskóla væru bundnir af almennum reglum laga nr. 70/1996, um réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins, við ráðningu kennara og lausn þeirra frá störfum. Benti umboðsmaður á að í lögnum væri gengið út frá því að starfsmenn í þjónustu ríkisins væru að meginstefnu ráðnir ótímabundið með þriggja mánaða uppsagnarfresti að loknum reynslutíma, sbr. 1. mgr. 41. gr. laganna. Umboðsmaður rakti einnig ákvæði 2. mgr. 41. gr. sömu laga þar sem kveðið væri á um heimild til þess að ráða starfsmann til starfa tímabundið og ráðning félli þá niður við lok samningstíma. Tók umboðsmaður fram að þar væri um að ræða frávik frá meginreglu 1. mgr. 41. gr. laganna og samkvæmt 2. mgr. 41. gr. væri ekki heimilt að binda tímabundið vinnusamband við lengri tíma en tvö ár. Það var niðurstaða umboðsmanns að sú ákvörðun MK haustið 2004 að bjóða A aðeins tímabundinn ráðningarsamning eftir að hann hafði starfað við skólann samfelld í tvö ár hefði ekki verið í samræmi við ákvæði 41. gr. laga nr. 70/1996, sbr. einnig lög nr. 139/2003. Umboðsmaður lagði áherslu á að með ákvæðum 2. mgr. 41. gr. laga nr. 70/1996 og 5. gr. laga nr. 139/2003 hefði löggjafinn tekið skýra og afgerandi afstöðu til þess að ekki væri heimilt að ráða starfsmenn tímabundinni ráðningu lengur en tvö ár samfelld í senn. Ekki væri í lögum að finna nein ákvæði þess efnis að annað gildi um þá sem starfa í framhaldsskólum. Stjórnslan væri í störfum sínum bundin af þeim lögum sem um hana giltu og ákvarðanir og/eða athafnir stjórnvalda yrðu annars vegar að eiga sér stoð í lögum og mættu hins vegar ekki brjóta í bága við lög. Þeir sem færu með vald til að ráða menn til opinberra starfa gætu ekki við meðferð þess valds vikið frá settum fyrirmælum laga um slíkar ráðningar þó að þeir teldu óhentugt eða óhagkvæmt að fylgja þeim fyrirmælum. Sjá héraðsdóm Reykjavíkur í máli nr. E-3228/2009.

42. gr.

Gerður skal skriflegur ráðningarsamningur milli forstöðumanns stofnunar og starfsmanns þar sem meðal annars komi fram ráðningarkjör.

Fjármálaráðherra skal setja reglur¹¹⁸ um form ráðningarsamninga skv. 1. mgr.

1. Lögskýringargögn

Ákvæðinu fylgdu svohljóðandi skýringar í greinargerð:

„Ákvæði 1. mgr. er efnislega samhljóða 3. gr. laga nr. 97/1974, um eftirlit með ráðningu starfsmanna og húsnæðismálum ríkisstofnana. Ákvæði þetta er í samræmi við þá stefnu sem sett er fram í tilskipun 91/533/EBE, um skyldu vinnuveitanda að skýra launþegum frá samningsskilmálum eða ráðningarfyrirkomulagi, svo sem vikið er að í 8. gr. þessa frumvarps.

Í 2. mgr. er gert ráð fyrir að fjármálaráðherra setji reglur um form ráðningarsamninga. Það fyrirkomulag tíðkast nú að fjármálaráðherra sér um að gera eyðublöð sem stofnunum er skylt að nota við ráðningar starfsmanna. Með nútíma tölvutækni er hægur vandi fyrir stofnanir að hanna og nota eigin eyðublöð og hafa margar þeirra óskað eftir heimild til slíks. Ákvæði 2. mgr. gerir slíkt mögulegt án þess að það samræmi sem nú gildir glattist“.¹¹⁹

2. Dómar

2.1 Dómar Hæstaréttar

Hrd. 22. maí 2003 í máli nr. 510/2002. Fyrirvari gerður við lengd ráðningarsamnings.

Skólameistara var rétt að líta á áritun A á tímabundinn ráðningarsamning: „Með fyrirvara um niðurstöðu fastráðningarmáls“ sem höfnun boðs um tímabundinn ráðningarsamning og jafnframt sem nýtt tilboð um samning með öðru efni. Vegna þess hefði bindandi ráðningarsamningur ekki komist á með undirritun A.

¹¹⁸ Reglur nr. [351/1996](#), um form ráðningarsamninga og skyldu til að upplýsa starfsmenn um ráðningarkjör.

¹¹⁹ Alpt. 1995, A-deild, bls. 3156. Sjá einnig viðauka nr. II.

IX. KAFLI

Starfslok

43. gr.

Forstöðumaður stofnunar hefur rétt til að segja starfsmanni upp störfum eftir því sem fyrir er mælt í ráðningarsamningi. Ráðning starfsmanns, sem ráðinn er tímabundið skv. 2. mgr. 41. gr., fellur úr gildi við lok samningstíma án uppsagnar.

Starfsmanni skal þó jafnan segja upp störfum frá og með næstu mánaðamótum eftir að hann nær 70 ára aldri.

1. Lögskýringargögn

Ákvæðinu fylgdu svohljóðandi skýringar í greinargerð:

„Í fyrri málslíð 1. mgr. er áréttað að forstöðumaður hafi rétt til að segja starfsmanni upp í samræmi við ákvæði í ráðningarsamningi. Í síðari málslíð er áréttað það sem segir í 2. mgr. 41. gr. þessa frumvarps, að ekki þurfi að segja sérstaklega upp tímabundinni ráðningu þegar tíma þeim sem henni var markaður lýkur.

Í 2. mgr. er að finna þá meginreglu sem tekin hefur verið upp í 33. gr. frumvarpsins að segja skuli starfsmanni upp störfum frá og með næstu mánaðamótum eftir að hann nær 70 ára aldri. Þessi regla hefur að meginstefnu gilt um þá sem nú falla undir lög nr. [351/1996](#), en óljóst hefur verið hvaða regla gildi um aðra starfsmenn ríkisins. Hér er lagt til að sama regla skuli gilda um alla“.¹²⁰

2. Dómar

2.1 Dómar Hæstaréttar

Hrd. 24. nóvember 2011 í máli nr. [257/2011](#). Uppsögn K hjá Greiningar- og ráðgjafarstöðinni. Fæðingarorlof. Rökstuðningur.

K byggði á því að óheimilt hefði verið að segja henni upp störfum vegna ákvæða 30. gr. laga nr. 95/2000 um fæðingar- og foreldraorlof. Óumdeilt var að uppsögn K tengdist því ekki að hún hefði tilkynnt um fyrirhugaða töku fæðingarorlofs heldur greindi aðila á um hvort gildar ástæður hefðu búið að baki uppsögninni í skilningi lagagreinarinnar. Fyrir lá að K hafði ekki sérmenntun á því sviði sem starf hennar hjá G laut að. Í janúar 2010 var K tilkynnt að til stæði að ráða starfsmann með slíka sérþekkingu og var starfsmönnum stofnunarinnar einnig tilkynnt þetta í tölvubréfi 1. febrúar sama ár. Féllst Hæstiréttur á með héraðsdómi að uppsögn K hefði ekki verið andstæð 30. gr. laga nr. [95/2000](#) og var Í sýknað af kröfum K.

Hrd. 10. mars 2005 í máli nr. [378/2004](#). Uppsögn rafeindavirkja á reynslutíma.

Sjá við [41](#). gr.

Hrd. 16. desember 1999 í máli nr. [296/1999](#). Uppsögn framkvæmdastjóra Heilsugæslunnar í Garðabæ. Lögmatar ástæður uppsagnar. Reynslutími.

J var ráðin til starfa hjá H sem framkvæmdastjóri frá 1. ágúst 1998, en skriflegur ráðningarsamningur var gerður 21. sama mánaðar. Í ráðningarsamningnum kom fram, að ráðning J

---

¹²⁰ Alpt. 1995, A-deild, bls. 3156.

væri ótímabundin og uppsagnarfrestur þrjú mánuðir. Þó skyldi gagnkvæmur uppsagnarfrestur á fyrstu þremur mánuðunum í starfi vera einn mánuður. Stjórn H ákvað 20. október 1998 að segja J upp starfi frá og með 1. nóvember sama árs. Í svari H við beiðni J um rökstuðning 20. sama mánaðar, kom fram að uppsögnin hefði átt sér stað á reynslutíma samningsins og væri að öllu leyti í samræmi við umsaminn uppsagnarfrest. J krafði H um skaðabætur vegna ólögmatrar uppsagnar. Á það var fallist með héraðsdómi, að J hefði mátt vera fyllilega ljóst að samningurinn gerði ráð fyrir þriggja mánaða reynslutíma. Gegn andmælum H var ekki á það fallist, að uppsögnin hefði átt rætur að rekja til ávirðinga í starfi, sem getið væri í 21. gr. stml. Hefði því 44. gr. laganna ekki átt við og því ekki skylt að gefa H færi á að tjá sig áður en til uppsagnarinnar kom. Bæri að líta til þess, að uppsögn J hafi farið fram á reynslutíma, en samkvæmt eðli máls hlyti svigrúm aðila til uppsagnar að vera rýmra þá en ella. Í þessu ljósi var og talið að rökstuðningur fyrir uppsögninni af hálfu H hefði verið nægilegur. Var því fallist á þá niðurstöðu héraðsdóms, að uppsögnin hefði verið lögmat samkvæmt 43. gr. stml.

Hrd. 25. febrúar 1999 í máli nr. 247/1998. Uppsögn forstöðumanns vinnustofu fatlaðra.

E gegndi starfi forstöðumanns vinnustofu fatlaðra. Hún var ráðin til starfsins með þriggja mánaða gagnkvæmum uppsagnarfresti. Naut hún réttinda og bar skyldur starfsmanna ríkisins samkvæmt lögum nr. 70/1996. Tekið er fram í dóminum að í áminningu er E hlaut í febrúar 1997 hafi verið vísað til 21. gr. stml. og að um uppsögn E hlyti því að fara eftir 44. gr. laganna en ekki 43. gr. þeirra.

Sjá einnig 44. gr.

2.2 Dómar héraðsdóms.

Dómur Héraðsdóms Vesturlands 26. nóvember 2012 í máli nr. E-1/2012. Á gegn Heilbrigðisstofnun Vesturlands.

Sjá einnig 44. gr.

Á, hjúkrunarfræðingur, var sagt upp störfum. HSV hélt því fram að tilefni starfsloka Á mætti rekja til þeirrar forsendu sem legið hefði til grundvallar ráðningu Á sem deildarstjóra starfsmannaheilsuverndar, vegna verksamnings HSV og N, og uppbyggingu faglegrar öryggis- og starfsmannaheilsuverndar hjá N. Við stofnun ráðningarsambands Á við HSV hafi Á verið gert það ljóst að ein af meginforsendum ráðningar Á væri sú að Á ætti að sinna starfsmannaheilsuvernd hjá N á grundvelli samnings HSV við N. Í auglýsingu um starfið hafi komið fram að óskað væri eftir hjúkrunarfræðingi til að sinna starfsmannaheilsuvernd á starfssvæði HSV. Í viðræðum aðila í aðdraganda ráðningar Á í starfið hafi komið skýrt og ótvírætt fram að um væri að ræða starf við starfsmannaheilsuvernd hjá N til að uppfylla samningsskyldur HSV samkvæmt verksamningi. Grundvöllur ráðningar Á hafi verið skýr og ótvíræður og því ekki nauðsynlegt að geta þess sérstaklega í ráðningarsamningi að þjónustusamningur HSV við N væri grundvöllur ráðningar Á. Er N ráðgerði að segja upp þjónustusamningi var Á tilkynnt að ekki yrði hjá því komist að segja Á upp störfum. Var uppsögn Á byggð á 43. gr. stml. Á taldi að uppsögnin væri ólögmat þar sem HSV hefði borið að fara eftir 1. mgr. 44. gr. stml. og veita henni áminningu áður en til uppsagnar kæmi. Héraðsdómur féllst ekki á að 44. gr. stml. ætti við um í tilvikinu Á. Í niðurstöðu héraðsdóms sagði að líta yrði til þess að samkvæmt samningi HSV og N skyldi Á vera í fullu starfi hjá N. Verður á því að byggja hér að þegar litið er til aðdraganda ráðningar Á og samnings þess sem gerður var við N að Á hafi verið ráðin til þess að sinna ákveðnu verkefni sem byggst hafi á samningi HSV við einkaaðila sem með því vildi efna skyldur sínar samkvæmt kjarasamningum starfsmanna sinna. Þegar síðan var ljóst að N vildi segja upp samningi við HSV voru brostnar forsendur fyrir áframhaldandi starfi Á. Á gat því ekki gert sér væntingar um að hún yrði áfram við störf hjá HSV eins og háttaði til um ráðningu hennar og starfsskyldur. Féllst dómurinn því ekki á að uppsögnin hefði verið ólögmat og sýknaði HSV.

Dómur Héraðsdóms Austurlands frá 7. nóvember 2012 í máli nr. E-202/2010. H gegn Heilbrigðisstofnun Austurlands og E.

Skaðabótakröfu H, fyrrverandi yfirlæknis hjá HSA, vísað frá dómi en H dæmdar miskabætur úr hendi stofnunarinnar og E, forstjóra hennar. Í gagnsök krafði stofnunin H um endurgreiðslu vegna oftekinna þóknana fyrir læknisverk á grundvelli úttektar sem stofnunin hafði látið vinna. Ekki var fallist á aðalkröfu HSA, en varakrafa sem byggðist á viðurkenningu H var tekin til greina.

Héraðsdómur Reykjavíkur 17. október 2012 í máli nr. E-275/2012. S gegn Áfengis- og tóbaksverslun ríkisins. Veikindi. Bætur vegna ólögmetrar uppsagnar.

S var aðstoðarverslunarstjóri í vínbúð Á. Í ráðningarsamningi málsaðila var tiltekið sérstaklega að um réttindi og skyldur starfsmanns færi eftir lögum um réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins nr. 70/1996. Voru þau lög lögð til grundvallar við gerð ráðningarsamnings auk kjarasamnings þess stéttarfélags sem tilgreint var í ráðningarsamningi. S þjáðist af bakverkjum snemmsumars 2010 en í byrjun júní skilaði S læknisvottorði frá bæklunarlækni. Í vottorðinu kom fram að S væri með brjós-klos í baki og mætti því ekki lyfta neinu þungu meðan S væri í meðferð vegna brjós-klossins hjá sjúkraþjálfara, fram til 30. nóvember 2010. Með bréfi í október 2010 var S sagt upp störfum með þriggja mánaða fyrirvara miðað við mánaðamótin október/nóvember og tiltekið að uppsögnin væri í samræmi við 43. gr. laga um réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins, nr. 70/1996. Ekki var óskað eftir vinnuframlagi stefnanda í uppsagnarfresti. Stéttarfélag S óskaði eftir rökstuðningi fyrir uppsögninni. Í rökstuðningi Á kom fram að S hefði verið sagt upp störfum þar sem S væri „...ófær um að sinna núverandi starfi með fullnægjandi hætti“. Ákvörðunin var rökstudd nánar með vísan til samtals S við trúnaðarlækni Á en í samtalinu átti S að hafa rætt um bakverki sem hafi hrjád S vegna brjós-kloss í baki og að S vonaðist til að fá lyftara til að létta undir með sér í starfi, að öðrum kosti myndi S beita „vinnuhagræðingu“, meðan S væri að jafna sig á bakverkjunum, s.s. með því að lyfta ekki heilu kössunum heldur taka upp eina og eina flösku, setjast við að raða í hillur o.s.frv. Að mati Á hafi það verið „fullkomlega óraunhæft“ að S gæti uppfyllt starfsskyldur sínar með þeirri vinnuhagræðinu sem S hafi stungið upp á. Annars vegar vegna þess að ekki hafi staðið til að kaupa lyftara eins og S vonaðist eftir. Hins vegar vegna þess að það hafi ekki verið raunhæft fyrir S að ætla að taka eina flösku í einu þegar tekið væri af vörubrettum og fært í hillur verslunarinnar, auk þess sem slíkt væri alls ekki kleift í öllum tilvikum. Fram kom í niðurstöðu héraðsdóms að samkvæmt 2. ml. 1. mgr. 44. gr. laga nr. 70/1996 hafi forstöðumaður stofnunar rétt til að segja starfsmanni upp störfum eftir því sem fyrir er mælt í ráðningarsamningi, án þess að veita starfsmanni áminningu samkvæmt 21. gr. laga nr. 70/1996, ef uppsögnin á ekki rætur að rekja til ástæðna sem þar eru greindar. Með því að uppsögn S var grundvölluð á því að S gæti ekki rækt starfann sökum heilsuþrengingar var ekki þörf á að veita S áminningu áður en til uppsagnarinnar kom. Hins vegar bar að líta til þess að er ákvörðun um uppsögn S var tekin lá ekki fyrir læknisvottorð um að S gæti ekki rækt starfann sökum heilsuþrengingar heldur aðeins tölvupóstskeyti trúnaðarlæknis Á, þar sem fram kemur að lækjirinn hafi talað við S um tilhögun vinnu S. S hélt því fram að hún hafi verið orðin heil heilsu er henni var sagt upp störfum. Gegn mótmælum S taldi dómurinn að Á hefði ekki sýnt fram á það að S hafi ekki verið fær um að rækja starfann á fullnægjandi hátt, er henni var sagt upp störfum. Þar með hafi ekki verið heimilt að segja S upp störfum með vísan til heilsufars S. Var uppsögn S samkvæmt niðurstöðu dómsins grundvölluð á ómálefnalegu sjónarmiði og því ólögmet. Var Á skaðabótaskyldur af þessum sökum gagnvart S samkvæmt almennum reglum skaðabótaréttarins.

Héraðsdómur Reykjavíkur 18. janúar 2012 í máli nr. 2961/2010. Lausn embættismanns vegna heilsuþrengingar.

Sjá reifun við [30](#). gr.

Héraðsdómur Reykjavíkur 23. júní 2009 í máli nr. E-5391/2008. Á gegn Íslenska ríkinu. Starfsmaður Veðurstofu Íslands. Einelti. Uppsögn. Miskabætur.

Á veðurfræðingur á V kvaðst hafa orðið fyrir miklu mótlæti af hálfu yfirmanns síns X síðasta árið áður en hún fékk launalaust leyfi í ágúst 2007. Óskaði Á aðstoðar stéttarfélags síns í febrúar 2007 og kom það á framfæri formlegri kvörtun til Vinnueftirlits ríkisins. Einnig átti framkvæmdastjóri félagsins fund með forstöðumanni V og afhenti honum bréf félagsins í mars 2007 þar sem m.a. var farið fram á að það við forstöðumann V að fenginn yrði aðili sem Vinnueftirlit ríkisins viðurkendi til

að greina það hvort einelti ætti við rök að styðjast gagnvart Á. Forstöðumaður V fékk viðurkenndan aðila til að greina það hvort einelti á vinnustaðnum ætti við rök að styðjast gagnvart Á. Skýrslu var skilað til V þar sem fram kom í samantekt að það væri mat skýrsluhöfundar að framkoma X í garð Á félli undir skilgreiningu á einelti á vinnustað. Einnig byggði Á körfur sínar á því að hún hefði með ólögætum hætti verið flæmd úr opinberu starfi og við það orðið bæði fyrir fjártjóni og verulegum miska. Hélt Á því fram að forstöðumaður V hefði beitt Á þvingunum og látið undirmann sinn X komast upp með eineltisaðgerðir sem hefði gert viðveru Á á vinnustaðnum að hreinu kvalræði. Í málinu var því mótmælt að Á hefði með ólögætum hætti verið flæmd úr opinberu starfi. Forstöðumaður V hefði brugðist við kvörtun um einelti með því að láta viðurkenndan aðila skoða það hvort einelti ætti við rök að styðjast og brugðist við með því að gefa gerandanum X áminningu þegar eineltið var staðfest. Frumkvæði að starfslokum Á hefði komið frá henni sjálfri. Ekkert í athöfnum forstöðumanns V hefði gefið Á tilefni til þess að hún mætti líta svo á að um uppsögn eða brottrekstur úr starfi væri að ræða og því síður að líta mætti svo á að forstöðumaður V hefði viljað flæma Á úr starfi. Féllst dómurinn ekki á að Á hefði sýnt fram á neina þá háttsemi forstöðumanns V sem jafna mætti til tilefnislausrar og ólögætrar uppsagnar sem V bæri bótaábyrgð á. Var ríkið því sýknað af kröfu Á um bætur vegna fjártjóns. Hins vegar var það mat dómsins að síðbúin viðbrögð forstöðumanns V við umleitan Á hefði falið í sér vanrækslu af hans hálfu og verið til þess fallin að valda henni vanlíðan. Fól þetta saknæma athafnaleysi forstöðumanns V í sér meingerð gegn persónu Á, sem ríkið bar ábyrgð á. Var ríkið því dæmt til greiðslu miskabóta.

Héraðsdómur Reykjavíkur 23. maí 2005 í máli nr. E-9175/2004. G gegn íslenska ríkinu. Grundvöllur uppsagnar. Heilsubrestur.

G var ráðin í starf skrifstofumanns hjá Sýslumanninum á Patreksfirði 7. janúar 2004. Hinn 29. apríl leitaði G til lækni vegna kvíða og naut meðferðar til 13. maí 2004. Með bréfi 18. maí 2004 var G sagt upp störfum með tilvísun til ákvæðis í ráðningarsamningi og 43. gr. stml. Lagt var til grundvallar að G hefði verið sagt upp störfum með vísan til þess að hún væri varanlega ófær um að gegna starfi sínu vegna þunglyndis. Tekið fram að við missir starfsgengisskilyrða væri heimilt að víkja starfsmanni frá störfum. Um missir starfsgengisskilyrða vegna heilsubrests, sbr. 3. tölul. 6. gr. stml., væru nánari ákvæði að finna í lögum svo og kjarasamningum. Þá væri ennfremur að finna leiðbeiningar í dreifibréfi fjármálaráðuneytisins nr. [1/2003](#) um lausn frá störfum. Í kjarasamningum væru fastákveðnar reglur um grundvöll og nánari framkvæmd starfsloka G við þær aðstæður að talið væri að hún væri ekki fær um að gegna starfi sínu vegna varanlegs heilsubrests. Að virtum þessum reglum væri ljóst að ekki var lögætt að grundvalla uppsögn G á því að hún hefði verið frá störfum tímabundið vegna veikinda, enda hefðu veikindin ekki verið svo veruleg að framangreindar reglur ættu við. Talið að ekki hefði verið sýnt fram á að heimilt hefði verið að segja G upp störfum með vísan til heilsufars hennar. Hefði uppsögn G því verið grundvölluð á ólögætum sjónarmiðum. Væri Í skaðabótaskyld af þessum sökum gagnvart G samkvæmt almennum reglum, sbr. einnig til hliðsjónar Hrd. 1999, bls. 802 (Mál nr. [247/1998](#)).

3. Álit

3.1 Álit umboðsmanns Alþingis

SUA 2001:148. Álit umboðsmanns Alþingis 23. maí 2001 í máli nr. [2970/2000](#). Uppsögn ljósmóður hjá Landspítala.

Ráðningarsamningi A var rift af hálfu sjúkrahússins, en henni ekki sagt upp í skilningi [43](#). gr. og [44](#). gr. stml. Umboðsmaður rakti m.a. ákvæði 43.- 45. gr. stml. og mögulegar heimildir ríkisins til riftunar ráðningarsamninga. Umboðsmaður taldi að þótt fallist yrði á að ekki væri útilokað að lögum að rifta ráðningarsamningi ríkisstarfsmanns við ákveðnar aðstæður þá væri ekki unnt að grípa til þess úrræðis þegar lög nr. 70/1996 mæltu beinlínis fyrir um meðferð máls við aðstæður sem kynnu að leiða til loka ráðningarsamnings. Sjá einnig við [21](#). gr. og [44](#). gr.

SUA 1994:207. Álit umboðsmanns Alþingis 25. júlí 1994 í máli nr. 881/1993. Uppsögn starfsmanns hjá Orðabók Háskólans.

A var sagt upp störfum með þriggja mánaða fyrirvara, í samræmi við ákvæði í ráðningarsamningi. A taldi hins vegar að staðan hefði verið lögð niður í sparnaðarskyni og fór fram á greiðslu biðlauna. Í vottorði vinnuveitanda kom fram að A hefði látið af störfum vegna endurskipulagningar, en jafnframt kom fram í skýringum Orðabókar Háskólans að annar starfsmaður hefði verið ráðinn til Orðabókarinnar, sem talinn hefði verið hæfari. Í bréfi til A lýsti umboðsmaður þeirri skoðun sinni að af gögnum málsins, fyrrgreindu vottorði, ráðningarsamningum og uppsagnarbréfum, yrði ekki dregin sú ályktun að staðan hefði verið lögð niður. Þá benti umboðsmaður á að heimilt hefði verið skv. ráðningarsamningi að segja A upp störfum með þriggja mánaða fyrirvara. Ákvörðun um slíka uppsögn yrði þó að vera byggð á málefnalegum sjónarmiðum. Það sjónarmið að segja starfsmanni upp störfum til að ráða mætti annan hæfari varð samkvæmt grundvallarreglum stjórnsýsluréttar ekki talið ómálefnalegt.

SUA 1993:174. Álit umboðsmanns Alþingis 28. desember 1993 í máli nr. 828/1993. Sjónarmið sem ákvörðun um starfslok (niðurlagningu stöðu) verða byggð á.

A var sagt upp starfi hjá ríkisstofnun á þeirri forsendu að leggja átti stöðu, þá er hann gegndi niður. Umboðsmaður tali að baki uppsögninni hefði búið málefnaleg sjónarmið. Hann tók á hinn bóginn til nánari athugunar reglur um það þegar velja skyldi úr einn af þremur stöðum. Í niðurstöðu umboðsmanns sagði nánar um þetta: „Hvorki í lögum nr. 38/1954 um réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins né öðrum lögum er að finna lagaákvæði, sem víkja að þessu. Verður því að telja að val stjórnvalds í þessu efni sé að meginstefnu komið undir mati þess. Vali stjórnvalds eru þó settar skorður af grundvallarreglum stjórnsýsluréttar. Verður slík ákvörðun því að vera byggð á lögmætum sjónarmiðum, svo sem lengd starfsaldurs eða nauðsyn þess að tryggja tiltekna þekkingu. Einnig getur verið heimilt að taka mið af hæfni starfsmanna að öðru leyti, þannig að við val þeirrar stöðu, sem lögð skuli niður, sé byggt á atriðum, eins og afköstum, færni eða reynslu af samstarfi við aðra starfsmenn.“ Það voru starfshættir A og viðhorf hans, sem réðu úrslitum um það, að staða hans var lögð niður. Taldi umboðsmaður heimilt að leggja slík sjónarmið til grundvallar ef þau voru á rökum reist. Í slíkum tilvikum bæri á hinn bóginn að gefa starfsmanni kost á að koma sjónarmiðum sínum á framfæri, áður en ákvörðun er tekin um að leggja stöðu hans niður. Þannig bæri að gera honum grein fyrir, að til álita komi að leggja stöðu niður vegna tiltekinnna ástæðna, er hann varða. Leiddi þessa niðurstöðu meðal annars af því, að stjórnvöldum ber að upplýsa mál, áður en ákvörðun væri tekin í því. Þegar um er að ræða ástæður, sem varða starfsmann, getur verið hætt á að mál upplýsist ekki nægilega, ef honum er ekki gefinn kostur á að skýra sjónarmið sín. Þá ber til þess að líta, að ákvörðun sem þessi kemur hart við hlutaðeigandi starfsmann. Ber því samkvæmt hinni óskráðu meginreglu um andmælarétt að veita starfsmanni færi á að gera grein fyrir sínu máli. A hafði ekki verið gefinn kostur á að skýra sjónarmið sín áður en staða hans var lögð niður og var það annmarki á málsmeðferðinni.

4. Dreifibréf fjármálaráðuneytis

Nr. 7/2001 Túlkun og framkvæmd á 2. mgr. 43. gr. laga nr. 70/1996, um réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins. Aldurshámark embættismanna.

44. gr.

Skylt er að veita starfsmanni áminningu skv. 21. gr. og gefa honum færi á að bæta ráð sitt áður en honum er sagt upp störfum ef uppsögn á rætur að rekja til ástæðna sem þar eru greindar. Annars er ekki skylt að gefa starfsmanni kost á að tjá sig um ástæður uppsagnar áður en hún tekur gildi, þar á meðal ef uppsögn stafar af öðrum ástæðum, svo sem þeirri að verið sé að fækka starfsmönnum vegna hagræðingar í rekstri stofnunar.

Ef starfsmaður óskar skal rökstyðja uppsögn skriflega. Ef hún á rætur að rekja til ástæðna sem greindar eru í 21. gr. má bera hana undir hlutaðeigandi ráðherra.

1. Lögskýringargögn

Við aðra umræðu frumvarpsins voru allnokkrar breytingar gerðar á greininni. Til nánari skýringar er rétt að taka hér upp greinina eins og hún hljóðaði upphaflega í frumvarpinu:

„Ekki er skylt að veita starfsmanni áminningu áður en honum er sagt upp störfum. Ef uppsögn á rætur að rekja til ástæðna, sem tilgreindar eru í 21. gr., skal gefa starfsmanni kost á að tjá sig um ástæður uppsagnar áður en hún tekur gildi, en það er hins vegar ekki skylt ef uppsögn stafar af öðrum ástæðum, svo sem þeirri að verið sé að fækka starfsmönnum vegna hagræðingar í rekstri stofnunar.

Ef starfsmaður óskar skal rökstyðja uppsögn skriflega“.

Ákvæðinu fylgdu svohljóðandi skýringar í greinargerð:

„Í 1. mgr. er staðfest að ekki sé skylt að veita manni áminningu áður en honum er sagt upp störfum án tillits til þess hver ástæðan fyrir uppsögn er. Sé uppsögn hins vegar byggð á ástæðum þeim sem 21. gr. þessa frumvarps tilgreinir, t.d. óstundvísi eða vanrækslu, skal gefa starfsmanni kost á að tjá sig um þessar ástæður áður en uppsögnin tekur gildi. Með því er átt við að heimilt sé að segja starfsmanni upp störfum áður en honum hefur verið gefinn kostur á að tjá sig ef honum gefst kostur á að tjá sig á uppsagnarfrestinum, þ.e. svo snemma að forstöðumanni gefist tækifæri til að meta andmælin og endurskoða afstöðu sína til uppsagnarinnar áður en hún tekur gildi. Gert er ráð fyrir að starfsmaður eigi hins vegar ekki rétt til andmæla ef uppsögnin stafar af öðrum ástæðum en þeim sem tilgreindar eru í 21. gr. þessa frumvarps, svo sem ef verið er að fækka starfsmönnum vegna hagræðingar í rekstri stofnunar. Rökin eru þau að þá sé um að ræða aðrar ástæður en þær sem varða starfsmanninn sérstaklega og því eigi andmæli ekki sama rétt á sér í því líkum tilvikum.

Í 2. mgr. er tekin upp sú regla, sem er að finna í 21. gr. stjórnsýslulaga, að skylt sé að rökstyðja stjórnvaldsákvörðun ef þess er óskað“.¹²¹

1.1 Breytingar við 2. umræðu

Í nefndaráliti meiri hluta efnahags- og viðskiptanefndar segir, að lögð sé til „sambærileg breyting og á 26. gr., sbr. og breytingatillögu meiri hlutans við 21. gr.“¹²² Í ræðu framsögumanns meiri hlutans um breytingartillöguna, er í upphafi vísað til þess að í frumvarpinu sé gert ráð fyrir því að ekki sé skylt að veita starfsmanni áminningu áður en honum er sagt upp störfum. Því næst er gerð grein fyrir breytingartillögunni og sagt, að verið sé að færa greinina „... í stíl við stjórnsýslulögin.“¹²³

2. Dómar

¹²¹ Alþt. 1995, A-deild, bls. 3156. Sjá einnig viðauka nr. II.

¹²² Alþt. 1995, A-deild, bls. 4221. Sjá einnig viðauka nr. II.

¹²³ Alþt. 1995, B-deild, dálkur 5808. Sjá einnig viðauka nr. II.

2.1 Dómar Hæstaréttar

Hrd. 8. desember 2011 í máli nr. 258/2011. Aðilaskipti. Uppsögn öryggisvarðar hjá Isavia ohf. Áminningarskylda. Gildissvið.

G starfaði sem öryggisvörður hjá lögreglustjóranum á S. Með sameiginlegu bréfi lögreglustjórans og I ohf. var G tilkynnt að fyrirtækið myndi yfirtaka ráðningarsamning hans í samræmi við reglur laga nr. [72/2002](#) um réttarstöðu starfsmanna við aðilaskipti að fyrirtækjum. G var sagt upp störfum 29. maí 2009 og leystur undan vinnuskyldu. Í málinu hélt G því fram að við flutning úr starfi hefði hann haldið öllum þeim réttindum sem hann hafði hjá fyrri vinnuveitanda og uppsögn án undanfarandi áminningar hefði því verið óheimil. Vísaði Hæstiréttur til þess að í fyrrnefndu bréfi hefði ekki verið gerður fyrirvari um að G ætti að njóta lakari verndar gegn uppsögn en hann bjó við hjá fyrri vinnuveitanda. Vafa um réttarstöðu G yrði að virða I ohf. í óhag. Hefði I ohf. borið að veita G áminningu ef framgangi hans í starfi gaf tilefni til þess áður en honum yrði sagt upp starfi. Var uppsögn G talin ólögmat og bæri I ohf. skaðabótaábyrgð á henni eftir almennum reglum.

Hrd. 3. mars 2011 í máli nr. 472/2010. Uppsögn kennara hjá Háskólanum á Akureyri vegna samdráttar í starfsemi.

S starfaði sem dósent í stærðfræði og eðlisfræði hjá H þegar honum var sagt upp störfum vegna skipulagsbreytinga. Breytingarnar fólu á sér að dregið var úr námsframboði í kennaradeild H sem S starfaði við. S krafði H um bætur vegna uppsagnarinnar. Þar sem fyrir lá að kennaradeild og háskólaráð H höfðu komist að þeirri niðurstöðu að draga ætti úr raungreinakennslu við deildina féllst Hæstiréttur ekki á með S að rektor H hefði með uppsögninni farið gegn ákvörðunum deildarráðs eða háskólaráðs. Ekki var talið orka tvímælis að ráðning S hefði verið bundin við kennaradeild og að byggt hefði verið á því í starfsemi H að einstakir kennarar væru ráðnir til ákveðinna deilda H, störfuðu við þær og lytu í ýmsum atriðum boðvaldi deildarforseta eða deildarfundar. Við samanburð á kennurum þeirra greina sem S kenndi hefði rektor H því ekki með réttu lagi getað litið út fyrir raðir þeirra sem störfuðu við kennaradeild H. Hæstiréttur taldi heldur ekki efni til að hnekkja því mati H að annar kennari í kennaradeild stæði framar í samanburði við S þegar H lagði mat á það hvort ætti að víkja við skipulagsbreytinguna. Var H því sýknaður af kröfu S.

Hrd. 21. október 2010 í máli nr. 702/2009. Læknir. Ráðningarsamningur. Uppsögn. Skaðabætur.

S starfaði sem sérfræðingur á skurðlækningadeild Sjúkrahúss Reykjavíkur og rak jafnframt læknastofu utan sjúkrahússins. S var ráðinn sem yfirlæknir hjá L í júlí 2002 og ritaði af því tilefni undir tvö skjöl. Í öðru þeirra var meðal annars kveðið á um að hann myndi hætta stofurekstri utan sjúkrahússins fyrir árslok 2004 svo fremi sem aðstaða og starfsumhverfi til slíkrar starfsemi væri þá viðunandi innan veggja L að áliti samningsaðila. Snemma árs 2005 vöktu stjórnendur L máls á því við S að hann hætti rekstri læknastofu sinnar, en hann svaraði því til að fyrrgreind skilyrði væri ekki uppfyllt og honum það því óskilyt. Ágreiningur reis á milli aðila sem leiddi til þess að L veitti honum áminningu og í kjölfarið var honum sagt upp störfum í nóvember 2005. Með dómi Héraðsdóms Reykjavíkur ([E-7184/2005](#)) var áminning L til S dæmd ólögmat. Í kjölfarið leitaði S eftir því að uppsögnin yrði dregin til baka en því var hafnað. S höfðaði mál og krafði L um greiðslu skaðabóta að fjárhæð kr. 139.144.180.-, sem svaraði til tekna S í starfi við sjúkrahúsið í tíu ár og jafnframt um kr. 10.000.000.- í miskabætur. Í málinu var óumdeilt milli aðila að uppsögn S hjá L hafi verið ólögmat. Ágreiningur snérist því einungis um bætur til handa S. Talið var að samkvæmt dómaframkvæmd Hæstaréttar yrði að ákveða S bætur að teknu tilliti til aðstæðna, launatekna og kosta hans á störfum, allt miðað við þann tíma, þegar hann lét af störfum. Til þess yrði að líta að S hafi látið af stöðu dósentis við læknaeild HÍ eftir að hann lét af störfum hjá L og mætti líta svo á að þessi stöðumissir hafi tengst uppsögn hans úr starfi. Við ákvörðun skaðabóta vegna fjártjóns S yrði ekki litið fram hjá því að hann hafði samið við upphaf starfa hjá L að hann léti af rekstri eigin læknastofu í árslok 2004. Þrátt fyrir ágreining um hvort L hefði fyrir sitt leyti efnt þær skyldur sem samið hefði verið um, hafi S engan veginn geta vænst þess að njóta um ókomna framtíð óbreyttra kjara með annars vegar launum frá L og

hins vegar tekjum og hagnaði af eigin rekstri. Voru bætur til S taldar hæfilega ákveðnar kr. 5.000.000.-. Þá féllst dómurinn ekki á með S að stjórnendur L hefðu sýnt ásetning um að brjóta rétt á honum eða beitt hann misgerð, né að rýrð hefði verið kastað á starfsheiður hans sem sérfræðilæknis. Var kröfu S um miskabætur því hafnað.

Hrd. 10. maí 2007 í máli nr. 647/2006. Niðurlagning stöðu tölvunarfræðings hjá Landspítala-háskólasjúkrahúsi. Uppsögn.

S starfaði sem tölvunarfræðingur hjá LSH þegar honum var tilkynnt að starf hans hefði verið lagt niður vegna skipulagsbreytinga. Í rökstuðningi fyrir uppsögninni vísað LSH einkum til þess að helstu verkefni S hefðu snúið að tilteknum tölvukerfum LSH og að stefnt væri að því að hætta notkun þeirra. S krafðist þess að felld yrði úr gildi ákvörðun LSH um að segja honum upp störfum, en til vara viðurkenningar á því að ákvörðunin hefði verið ólögsmæt. Hæstiréttur taldi að ákvörðun um hvaða starfsmanni skuli segja upp vegna hagræðingar í rekstri réðist að meginstefnu af mati LSH, en að því mati væru þó settar skorður af grunnreglum stjórnsýsluréttar, þar með talinni réttmætisreglunni. Hafi starfsmaður verið ráðinn til ákveðins starfs geti verið nægilegt í þessu sambandi að uppsögn hans sé reist á því að ekki sé talin þörf á að nokkur gegni því starfi lengur. Hafi starfsmaður á hinn bóginn sinnt ákveðnu verkefni á tilteknu tímabili dugi ekki að líta eingöngu til þess að það verkefni muni dragast saman eða leggjast af, heldur þurfi jafnframt að leggja frekara mat á hæfni hans í samanburði við aðra starfsmenn. Hvorki var talið að S hefði verið ráðinn til að starfa við né starf hans verið einskorðað við þau tölvukerfi sem LSH bar við í rökstuðningi fyrir uppsögninni að hætt yrði að nota. Taldi Hæstiréttur því að LSH hefði verið skylt að leggja frekara mat á hæfni S áður en tekin var ákvörðun um uppsögn hans. Þar sem slíkt mat fór ekki fram taldi Hæstiréttur að ekki hefði verið réttilega staðið að ákvörðuninni. Féllst Hæstiréttur ekki á aðalkröfu S þar sem ákvörðunin var þegar komin til framkvæmda, en viðurkenndi hins vegar að LSH hefði verið óheimilt að segja S upp störfum á þeim grunni sem gert var. Sjá einnig dóm Héraðsdóms Reykjavíkur frá 25. janúar 2012 í máli nr. E-2019/2011 en þar voru S dæmdar skaðabætur vegna uppsagnar.

Hrd. 1. mars 2007 í máli nr. 438/2006. Uppsögn sviðsmanns hjá Sinfónúhljómsveit Íslands. Andmælaréttur. Skaðabætur.

Þ var sagt upp störfum hjá SÍ og voru ástæður uppsagnarinnar sagðar vera langvarandi vandkvæði er fylgt hefðu störfum hans hjá SÍ. Höfðaði hann mál á hendur SÍ til greiðslu skaðabóta vegna uppsagnarinnar. Í dómi Hæstaréttar kom fram að af rekstrarformi SÍ leiddi að ekki teldist vera um ríkisstofnun að ræða í skilningi laga nr. 70/1996 um réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins. Hins vegar var fallist á með Þ að SÍ teldist vera stjórnvald í skilningi [stjórnsýslulaga](#) nr. 37/1993 og af þeim sökum hafi borið að gæta form- og efnisreglna þeirra laga við uppsögn hans. Með vísan til þess að Þ var ekki gefinn kostur á að tala máli sínu áður en ákvörðun um uppsögn var tekin svo sem skylt var samkvæmt 13. gr. [stjórnsýslulaga](#) var uppsögn hans talin hafa verið ólögsmæt og af því leiddi réttur hans til skaðabóta úr hendi SÍ.

Hrd. 22. febrúar 2007 í máli nr. 241/2006. Niðurlagning stöðu yfirlæknis við skurðstofur kvennasviðs Landspítalans. Uppsögn. Andmælaréttur. Stjórnsýsla. Veikindaförföll. Laun. Tómlæti.

„A starfaði sem yfirlæknir við skurðstofur kvennasviðs L. Í janúar 2004 var honum tilkynnt að starf hans hefði verið lagt niður og að honum væri því jafnframt sagt upp störfum. Í málinu gerði A fjárkröfu sem skiptist í fjóra liði. Var sá fyrsti um greiðslu yfirvinnulauna í veikindaförföllum, annar um greiðslu vegna áunnins námsleyfis, sá þriðji fyrir miska og sá fjórði fyrir innheimtubóknun til lögmanna hans. Krafa A um greiðslu yfirvinnulauna var studd við það að hann hefði þurft að hætta yfirvinnu að læknisráði í lok árs 2001. Fyrir lá að A hafði ekki krafist greiðslu yfirvinnulauna á grundvelli ætlaðs veikindaréttar fyrr en eftir að hann lét af störfum hjá L. Að því virtu var talið að hann hefði glatað ætluðum rétti til þessara launagreiðslna, enda yrði engin stoð fundin fyrir því í kjarasamningi að slík laun féllu fyrst í gjalddaga að liðnu ári frá því að rétturinn hæfist. Þá var ekki talið að A hefði sýnt fram á að hann ætti rétt á greiðslu vegna áunnins námsleyfis, enda var krafan ekki sett fram sem endurgreiðsla á kostnaði á þeim tíma sem ferðir höfðu verið farnar eins og gert var ráð

fyrir í kjarasamningi. Krafa A um miskabætur var meðal annars reist á því að ákvörðun L hefði byggst á röngum forsendum og að ekki hefði verið leitað álits lækna ráðs áður en hún var tekin. Talið var ósannað að ákvörðunin hefði byggst á röngum forsendum og var komist að þeirri niðurstöðu að hún félli utan skyldu til að leita álits lækna ráðs samkvæmt 32. gr. laga nr. [97/1990](#) um heilbrigðisþjónustu. Fallist var á að L hefði verið óskyldt að gefa A kost á að tjá sig áður en ráðstafanir hans komu til framkvæmdar, enda tengdust þær rekstri hans en að engu leyti ávirðingum í starfi. Jafnframt var ekki talið að brotið hefði verið gegn meðalhófsreglu eða rannsóknarreglu stjórnarsýsluréttar við töku ákvörðunarinnar. Var L því sýknað af kröfu A um miskabætur. Hins vegar var fallist á að A ætti rétt á þóknun til lögmannna hans vegna innheimtu þeirra biðlauna sem honum bar á grundvelli [3. og 5. mgr.](#) ákvæðis til bráðabirgða í lögum nr. 70/1996, sbr. [34.](#) gr. laganna.¹²⁴

Hrd. 9. mars 2006 í máli nr. [441/2005](#). Uppsögn heilsugæslulæknis hjá Heilbrigðisstofnun Suðurlands. Málsmeðferð í samræmi við [44.](#) og [21.](#) gr. stml.

A var ráðinn ótímabundið með gagnkvæmum þriggja mánaða uppsagnarfresti. A var sagt upp störfum miðað við 1. apríl 2003 í kjölfar áminningar samkvæmt [21.](#) gr. stml. Ekki var óskað eftir vinnuframlagi A á uppsagnartímanum. Auk skaðabóta og miskabóta krafðist A greiðslu fyrir svonefndar gæsluvaktir vegna þess tíma sem ekki var óskað eftir vinnuframlagi hans. Talið var að stjórn heilsugæslunnar hefði verið rétt, með vísan til [44.](#) gr. stml. að segja A upp störfum vegna óheimilla fjarvista og óstundvísi eftir að hafa áður veitt honum áminningu fyrir sams konar hegðun, og að löglega hafi verið staðið að töku þessara ákvarðana. A var ekki talinn hafa sýnt fram á að hann ætti fram til loka uppsagnarfrests rétt til frekari greiðslna en hann hafði þegar fengið.

Hrd. 9. mars 2006 í máli nr. [384/2005](#). R var sagt störfum á sambýli fyrir fatlaða á Blönduósi. Gildi tveggja áminninga og tengsl þeirra við ástæður uppsagnar. Andmælaréttur. Ákvörðun bótafjárhæðar.

Sjá einnig álit umboðsmanns Alþingis í máli nr. [2877/1999](#).

R var sagt upp störfum 1998. Voru laun greidd út uppsagnarfrestinn án þess óskað væri eftir vinnuframlagi hans. Í rökstuðningi var m.a. vísað til þess að með ógætilegum yfirlýsingum og ásökunum á samstarfsmann eða –menn og með því að gefa í skyn að starfsemi á sambýlinu væri saknæm án þess að geta rökstutt það hefði R varpað rýrd á starfseminna, samstarfsfólk og yfirmenn. Var ennfremur vísað til þess að R hefði með háttsemi sinni brotið gegn þagnarskyldu skv. [18.](#) gr. stml. og að hann hefði sýnt af sér vankunnáttu skv. [21.](#) gr. sömu laga. Talið að áminningar sem R voru veittar í maí og júní 1997 og lutu að því að R hefði annars vegar gengið í gögn forstöðumanns, breytt þeim og dreift og hins vegar með því að hafa fyllt út og breytt vinnuskýrslu annarra starfsmanna, hefðu verið veittar af allt öðru tilefni en því sem varð til þess að R var sagt upp störfum og löngu áður en til þess kom. Hefðu áminningarnar því ekki staðið í nægilegum tengslum við framantaldar ástæður fyrir uppsögninni til þess að með þeim hefði verið fullnægt þeirri lagaskyldu að veita R áminningu og gefa honum kost á að bæta ráð sitt áður en til uppsagnar kom, sbr. 1. mgr. [44.](#) gr. stml. Þá var ekki fallist á að heimilt hefði verið að víkja R frá störfum á grundvelli [45.](#) gr. stml. eða að rök hefðu staðið til þess að víkja hefði mátt R úr starfi áður en ákvörðun um uppsögnina var tekin eins og gert var án þess að gætt væri ákvæða 1. mgr. [44.](#) gr., sbr. [21.](#) gr. stml. Þá var R ekki heldur gefinn kostur á að tjá sig áður en ákvörðun um uppsögnina var tekin eins og skylt hefði verið að gera skv. 13. gr. [stjórnarsýslulaga](#). Bætur voru ákveðnar að álitum samkvæmt dómvenju, þar sem m.a. var litið til háttsemi og framkomu R sem leiddi til samskipta vanda á vinnustaðnum.

Hrd. 6. maí 2005 í máli nr. [146/2005](#). A gegn íslenska ríkinu. Uppsögn. Niðurlagning stöðu. Lögvarðir hagsmunir.

Sjá reifun við ákvæði til bráðabirgða, [3. mgr.](#)

Hrd. 18. mars 2004 í máli nr. [275/2003](#). Háskóli Íslands gegn þrotabúi G og þrotabú G gegn Háskóla Íslands og Landspítala-háskólasjúkrahúsi. Niðurlagning starfs. Bætur

¹²⁴ Heimasíða Hæstaréttar, <http://www.haestirettur.is/domar?nr=4389>.

Ekki var talið að skilyrði til niðurlagningar starfs væru fyrir hendi. Talið að G hefði sætt ólögmati uppsögn. Sjá við [32](#). gr.

Hrd. 28. september 2000 í máli nr. [105/2000](#). Uppsögn kennara við Fjölbrotaskóla Vesturlands. Fullnægjandi árangur í starfi. Tímabundinn ráðningarsamningur.

Þ var ráðin í starf framhaldsskólakennara tímabilið 1. ágúst 1997 til 31. júlí 1998. Skólameistari tilkynnti Þ að ráðningarsamningi hennar yrði rift frá og með 1. desember 1997, með starfslokum þegar skólastarfi á haustönn lyki. Ástæður uppsagnarinnar voru taldar þær að Þ hefði ekki valdið starfi sínu. Með því að Hæstiréttur taldi uppsögnina samkvæmt þessu falla undir [21](#). gr. stml. bar samkvæmt skýru ákvæði [44](#). gr. sömu laga, að veita Þ skriflega áminningu áður en til uppsagnar kæmi, og gefa henni kost á að bæta ráð sitt. Ekki var á það fallist að [44](#). gr. laganna ætti ekki við þegar um tímabundna ráðningarsamninga væri að ræða.

Hrd. 16. desember 1999 í máli nr. [296/1999](#). Uppsögn framkvæmdastjóra Heilsugæslunnar í Garðabæ. Lögmatar ástæður uppsagnar. Reynslutími.

Gegn andmælum H var ekki á það fallist, að uppsögnin hefði átt rætur að rekja til ávirðinga í starfi, sem getið væri í [21](#). gr. stml. Hefði því [44](#). gr. laganna ekki átt við og því ekki skylt að gefa H færi á að tjá sig áður en til uppsagnarinnar kom. Bæri að líta til þess, að uppsögn J hafi farið fram á reynslutíma, en samkvæmt eðli máls hlyti svigrúm aðila til uppsagnar að vera rýmra þá en ella. Í þessu ljósi var og talið að rökstuðningur fyrir uppsögninni af hálfu H hefði verið nægilegur. Var því fallist á þá niðurstöðu héraðsdóms, að uppsögnin hefði verið lögmat samkvæmt [43](#). gr. stml. Sjá nánar við [43](#). gr.

Hrd. 25. febrúar 1999 í máli nr. [247/1998](#). Uppsögn forstöðumanns vinnustofu fatlaðra. Málsmeðferð við veitingu áminningar.

E var áminnt og síðar sagt upp störfum. Verulegur vafi var talinn leika á því, hvort henni hefði verið kynnt, að til stæði að áminna hana og hverjar ástæður gætu legið til áminningar. Þótti andmælaréttar ekki hafa verið réttilega gætt. Þá var ekki fallist á að E hefði í starfi brotið gegn hlýðniskyldu sinni. Uppsögnin var því talin ólögmat. Var niðurstaða héraðsdóms um skaðabætur staðfest.

2.2 Dómar héraðsdóms

Dómur Héraðsdóms Vesturlands 26. nóvember 2012 í máli nr. [E-1/2012](#). Á gegn Heilbrigðisstofnun Vesturlands.

Sjá reifun við [43](#). gr.

Héraðsdómur Reykjavíkur 17. október 2012 í máli nr. [E-275/2012](#). S gegn Áfengis- og tóbaksverslun ríkisins. Veikindi. Bætur vegna ólögmatrar uppsagnar.

Sjá reifun við [12](#). og [43](#). gr.

Héraðsdómur Reykjavíkur 16. maí 2012 í máli nr. [E-3673/2011](#). Uppsögn vegna skipulagsbreytinga. Kjarasamningur. Ríkisstarfsmaður.

Sjá reifun við [1](#). gr.

Héraðsdómur Reykjavíkur frá 8. mars 2012 í máli nr. [2355/2011](#). Andmælaréttur. Ráðningarsamningur. Riftun. Uppsögn.

Sjá einnig [21](#). gr.

L var ráðinn til starfa sem kennari við skóla sem reknir eru af T ehf. T ehf. sagði L upp störfum vegna vanrækslu í starfi. L hafði fengið áminningu en T ehf. þótt L ekki hafa bætt sig í starfi

frá því að honum var veitt áminning. T ehf. taldi að í háttsemi L fælist vanræksla á starfsskyldum, ósæmileg hegðun og óhlýðni við löglegt boð yfirmanns, sbr. 21. gr. laga nr. 70/1996. Um uppsögnina var vísað til 1. mgr. 44. gr., sbr. 43. gr. laga nr. 70/1996. L taldi að fyrirvaralaus uppsögn T ehf. væri ólögmat. Bygðði L á því að um réttarsamband hans og T ehf. giltu lög nr. 70/1996, sbr. 2. mgr. 13. gr. laga um menntun or ráðningu kennara og skólustjórnenda við leikskóla, grunnskóla og framhaldsskóla nr. 87/2008. Heimildir T ehf. til að segja L fyrirvaralaust upp störfum hafi því verið verulega takmarkaðar, sbr. 45. gr. laga nr. 70/1996. T ehf. leit svo á að ráðningarsamningi L hefði verið rift við uppsögn L tíu mánuðum eftir áminningu, að undangenginni fundarboðun þar sem L hafi verið gefinn kostur á að koma að andmælum og honum tilkynnt með nákvæmum hætti tilefni fundarboðunar. L hafi hins vegar ekki mætt til fundarins. Þar sem L hafi ekki nýtt sér andmælarétt sinn, auk þess sem það hafi verið ljóst að L ætlaði sér ekki að sinna starfsskyldum sínum frekar, hafi ráðningu L verið rift. Um riftun ráðningarsamnings sagði dómurinn að samkvæmt almennum reglum vinnuréttar geti samningsaðili almennt gripið til riftunar ráðningarsamnings hafi gagnaðili hans vanefnt verulega skyldur sínar samkvæmt samningnum. Ekki er vikið að þessu úrræði í lögum nr. 70/1996. Taldi dómurinn að ekki yrði dregin sú ályktun af 45. gr. laganna að óheimilt væri að rifta ráðningarsamningum á öðrum grunni en þar er lýst. Í ljósi fyrirhæla laga nr. 70/1996 og grundvöll lagasetningar taldi dómurinn að það yrði að ætla að sama regla gildi um beitingu þessa vanefndaúrræðis í lögskiptum sem löginn taka til og í öðrum vinnuréttarsamböndum. Dómurinn taldi að þegar brot L á haustönninni væru metin heildstætt þætti ekki næg efni til að hrófla við þeirri ályktun T ehf. að efnisleg skilyrði riftunar um verulega vanefnd hefði legið fyrir þegar ráðningarsamningi L var rift. Dómurinn taldi hins vegar að L hefði aldrei fengið tækifæri til að tjá sig um ávirðingarnar með tilliti til þess að þær gætu valdið því að ráðningarsamningnum yrði rift. Því formaskilyrði skv. ráðningarsamningi fyrir slitum á ráðningu L að hann fengi tækifæri til að tjá sig um málið var því að mati dómsins ekki fullnægt og T ehf. dæmt til að greiða L bætur vegna uppsagnar.

Héraðsdómur Reykjavíkur 25. janúar 2012 í máli nr. E-2019/2011. Skaðabætur vegna uppsagnar tölvunarfræðings hjá Landspítala.

S var starfsmaður í tölvudeild Sjúkrahúss Reykjavíkur frá 1996. Er sjúkrahúsin í Reykjavík voru sameinuð á árinu 2001 varð S verkefnastjóri á upplýsingatæknisviði hins sameinaða sjúkrahúss. Fundur var haldinn með starfsmönnum sviðsins 6. september 2006 þar sem kynnt var greinargerð um stefnumótun og nýtt skipulag sviðsins. Með bréfi 28. sama mánaðar var S tilkynnt að starf hans yrði lagt niður við skipulagsbreytingarnar. S krafðist rökstuðnings fyrir ákvörðuninni og þá kom fram að hagræðing og skipulagsbreytingar í rekstri upplýsingatæknisviðsins hefðu leitt til þess að leggja yrði starf hans niður. S sætti sig ekki við þessa ákvörðun og höfðaði mál á hendur stefnda í október 2006. Þar krafðist S þess að ákvörðun um uppsögn yrði felld úr gildi, til vara að viðurkennt yrði að ákvörðunin hefði verið ólögmat. Dómur gekk í málinu í héraði 14. desember 2006 og var ekki fallist á kröfur S. S áfrýjaði og með dómi Hæstaréttar 10. maí 2007 (sjá mál nr. [647/2006.](#)) var viðurkennt að Landspítalanum hefði verið óheimilt að segja S upp störfum, „á þeim grunni, sem gert var með bréfi stefnda 28. september 2006“. Í dómi Hæstaréttar er fallist á með héraðsdómi að ekki hafi annað verið leitt í ljós en að uppsögn S hafi stafað af fækkun starfsmanna vegna hagræðingar í rekstri. Vísar Hæstiréttur til 1. mgr. 44. gr. laga nr. 70/1996. Síðan er talið að S hafi ekki einungis verið ráðinn til, eða starfað eingöngu við tiltekin tölvukerfi sem hætt hafði verið að nota. Því hefði verið skylt að leggja mat á hæfni S áður en ákveðið yrði að segja honum upp störfum. Þar sem slíkt mat hefði ekki farið fram hefði ekki verið staðið réttilega að ákvörðun um að segja S upp störfum. Í kjölfar dóms Hæstaréttar hafi S krafist þess að verða kallaður til starfa á ný. Þeirri kröfu S var hafnað. Aðilar gerðu einhverjar tilraunir til að ná sáttum, en það tókst ekki. Í niðurstöðu héraðsdóms kemur fram að staðfest var með dómi Hæstaréttar í máli nr. [647/2006](#) að ekki hefði verið staðið rétt að uppsögn S. Í því fólst að S var vikið úr starfi á ólögmatan hátt sem leiddi til þess að hann átti rétt á bótum úr hendi L, hafi hann orðið fyrir fjárhagslegu tjóni. Réttur til miskabóta er háður frekari skilyrðum. Jafnframt segir í dómnum að um fjárhæð bóta vegna ólögmatrar uppsagnar ríkisstarfsmanns hefur Hæstiréttur fjallað í fjölmörgum dómum. Bætur eru metnar að álitum hverju sinni og þær eru almennt ákveðnar í heilum hundruðum þúsunda króna. Má heita regla að miðað sé við tap á allt að 12 mánaða tímabili. Engin heimild er til þess, hvorki í lögum né dómafordæmum, að miða bætur til S við þau laun sem hann hefði fengið frá L, ef ekki hefði komið til uppsagnarinnar, til þess er hann næði lífeyrisaldri. Mat

dómurinn það svo að fjártjón S væri hæfilega ákveðnar kr. 2.500.000.- en S hafði metið tjón sitt á kr. 34.882.360.-. Héraðsdómur taldi hins vegar ekki uppfyllt skilyrði 26. gr. skaðabótalaga til að ákveða S miskabætur eins og hann hafði krafist.

Héraðsdómur Reykjavíkur 12. október 2009 í máli nr. E-1215/2009. S gegn íslenska ríkinu. Starfsmanni hjá Vinnuálastofnun veitt áminning og síðan sagt upp störfum þar sem hann bætti ekki ráð sitt.

Óumdeilt var að S var ekki gefinn kostur á að tjá sig áður en ákvörðun um uppsögn var tekin. Andmæli S, sem fram komu við kröfu hennar um afturköllun uppsagnarinnar, komu hins vegar til skoðunar hjá V, og gafst S því kostur á að koma á framfæri sjónarmiðum sínum um uppsögnina á uppsagnarfrestinum, sbr. 44. gr. stml. og athugasemdir með því ákvæði, sbr. og 13. gr. [stjórnsýslulaga](#). Var íslenska ríkið sýknað af kröfu S. Sjá nánar við [21. gr.](#)

Héraðsdómur Reykjavíkur 25. október 2007 í máli nr. E-3907/2006. G gegn Lánasjóði íslenskra námsmanna.

G var deildarstjóri hjá LÍN. G hafði um nokkra ára skeið átt í vanskilum með afborganir af námslánum hjá LÍN sem endaði með því að vanskil hans voru send lögmanni til innheimtu. Í upphafi árs 2003 var G með bréfi framkvæmdastjóra LÍN veitt frí frá störfum um óákveðinn tíma til að koma fjármálum sínum í lag. Þar til annað yrði ákveðið hélt G fullum launum samkvæmt ráðningarsamningi. Vegna sameiningar fjármáladeildar og tölvudeildar var ákveðið að leggja niður starf G og var honum sagt upp störfum í febrúar 2003 og jafnframt leystur strax undan vinnuskyldu. G taldi að réttur hefði verið á sér brotinn og leitaði með mál sitt til umboðsmanns Alþingis og kemur niðurstaða hans fram í álitni nr. [3853/2003](#). Fram kemur í dómi héraðsdóms að hvergi sé að finna ákvæði sem beinlínis veitir forstöðumanni heimild til þess að ákveða einhliða að starfsmaður taki sér frí frá störfum til lengri eða skemmri tíma þá verði engu síður að telja að í stjórnunarrétti forstöðumanns felist slík heimild, enda geti atvik verið með þeim hætti að nauðsynlegt sé að grípa til slíks úrræðis, og liggi þá málefnaleg sjónarmið að baki. Í ljósi [19. gr.](#) taldi héraðsdómur að heimildin væri bundin því skilyrði að starfsmaður héldi óbreyttum launakjörum og réttindum þann tíma sem leyfi hans varði. Leit héraðsdómur svo á að við undirbúning og töku einhliða ákvörðunar forstöðumanns um frí starfsmanns væri skylt að fylgja fyrirmælum [stjórnsýslulaga](#), þ.á.m. 12., 13. og 14. gr. þeirra. Leit héraðsdómur sérstaklega til þess að ákvörðun LÍN var mjög íþyngjandi vegna skertra tekna G og engin gögn lágu frammi sem stutt gátu þá fullyrðingu LÍN að ákvörðunin hafi verið nauðsynleg til þess að endurheimta traust milli G og starfsmanna LÍN. Féllst héraðsdómur á það að ákvörðun LÍN hafi verið ólögmat og ekki verið gætt málsmeðferðarreglna 12., 13. og 14. gr. [stjórnsýslulaga](#) við undirbúning og töku ákvörðunar um frí G. Hvað uppsögn vegna skipulagsbreytinga varðaði sagði héraðsdómur að LÍN væri óumdeilanlega heimilt að ráðast í slíkar breytingar, að því tilskyldu að þær væru í samræmi við lög og meginreglur stjórnsýsluréttar. Á þeim forsendum gat LÍN sagt G upp störfum með lögboðnum uppsagnarfresti, óháð því hvort G var þá við störf eða ekki, og án þess að gefa G kost á að tjá sig um ástæður uppsagnarinnar, sbr. 2. málslíð 1. mgr. [44. gr. stml.](#) Féllst héraðsdómur því ekki á það að uppsögn G hafi verið ólögmat. Sjá einnig álit umboðsmanns Alþingis 5. mars 2004 í máli nr. [3853/2003](#)

Héraðsdómur Vesturlands 7. nóvember 2006 í máli nr. E-27/2006. S gegn Fjölbrautaskóla Vesturlands. Uppsögn vegna hagræðingar. Orlof. Námsleyfi. Veikindaleyfi.

Í mars 2000 auglýsti F lausa til umsóknar kennarastöðu í myndlist. S sótti um stöðuna og var ráðinn í fullt starf hjá F. Eftir að S hafði starfað liðlega í eitt ár hjá F var gerður við hann skriflegur ráðningarsamningur. Samkvæmt þeim samningi var S ráðinn í fullt starf og átti að taka laun samkvæmt kjarasamningi ríkisins við KÍ. Einnig var tekið fram í samningnum að uppsagnarfrestur væri þrjú mánuðir miðað við mánaðamót. Í fyrstu fólst starf S einkum í því að kenna myndlist hjá F, en samhliða var S falið að kenna stærðfræði í grunnáföngum til að fylla upp í starf hans hjá F. Haustið 2003 voru fáir nemendur við skólann sem völdu myndlist og enginn valdi þá grein á vormisseri 2004. Hafði S þá eingöngu með höndum stærðfræðikennslu. Á þessum tíma hafði orðið sú breyting að engin

námsbraut var í boði við skólann sem hafði listgrein sem skyldufag. Síðasta brautin við skólann sem hafði slíka kjarnagrein var uppeldisbraut, en sú braut var lögð niður eftir að sett var ný aðalnámskrá fyrir framhaldsskóla. Haustið 2003 sótti S um námsorlof frá kennslu skólaárið 2004 til 2005 á grundvelli heimildar í 12. gr. laga um framhaldsskóla, nr. [80/1996](#), og reglugerðar um námsorlof framhaldsskólakennara, nr. 331/1997. Með bréfi menntamálaráðuneytisins í nóvember 2003 var fallist á þá beiðni og S veitt námsorlofið með fullum föstum launum. Var miðað við að S kæmi aftur til starfa hjá F í byrjun ágúst 2005 að loknu námsorlofi og sumarleyfi í kjölfarið. Með bréfi í maí 2005 var S sagt upp störfum hjá F með þriggja mánaða uppsagnarfresti frá næstu mánaðamótum. Óskaði S eftir skriflegum rökstuðningi fyrir uppsögninni. Sá rökstuðningur var veittur með bréfi skólameistara en þar kom fram að ástæður uppsagnarinnar væru rekstrarlegs eðlis. Með bréfi lögmanns S í desember 2005 var skorað á F að draga uppsögnina til baka þar sem hún væri ólögmat. Þeirri málaleitan var hafnað með bréfi F. Fyrir dómi bar S m.a. brigður á að málefnaleg sjónarmið hafi legið til grundvallar ákvörðun F. Í dómnum kom fram um þetta að á fyrirsvarsmönnum F hvíldi sú almenna skylda að sýna ráðdeild við meðferð þeirra fjármuna sem lagðir eru til skólans og hagræða eftir því sem föng eru á í rekstrinum. Í samræmi við það bar að draga saman við starfsmannahald eftir þörfum á hverjum tíma miðað við þær greinar sem kenndar voru við skólann. Þá bar fyrirsvarsmönnum F að taka mið af menntun þegar kennslu er úthlutað til kennara skólans, sbr. 1. mgr. 15. gr. laga nr. [86/1998](#), um lögverndun á starfsheiti og starfsréttindum grunnskólakennara, framhaldsskólakennara og skólustjóra. Leit dómurinn svo á að það hefði verið málefnalegt að líta til þess að kennsla hefði dregist saman í þeirri grein sem S var upphaflega ráðinn til að kenna. Jafnframt var málefnalegt að taka mið af því að S hefði ekki viðhlítandi menntun í stærðfræði og fela kennurum með menntun í þeirri grein að annast þá kennslu. Í því tilliti gat engu breytt þótt S hefði nokkra reynslu af stærðfræðikennslu á grunn- og framhaldsskólastigi, og að hann hefði í námsorlofi haustið 2004 lokið sjö einingum í þeirri grein við Kennaraháskóla Íslands. Þá taldi dómurinn að ekkert hefði komið fram sem stutt gat þá fullyrðingu S að óvild skólameistara F hefði haft áhrif á þá ákvörðun að segja S upp störfum. Að öllu þessu virtu taldi dómurinn að F hefði reist ákvörðun sína um uppsögn S á málefnalegum sjónarmiðum. Af hálfu S var einnig byggt á því að meðalhófs hefði ekki verið gætt þegar ákveðið var að segja honum upp starfi en dómurinn féllst ekki á að með ákvörðun um uppsögn S hafi verið brotið gegn meðalhófsreglu stjórnsýslulaga. S var afhent uppsagnarbréf F í byrjun maí 2005 og miðaði F við að þriggja mánaða uppsagnarfrestur tæki að líða frá næstu mánaðamótum. Um það leyti var S að ljúka námsorlofi sínu og hefja töku reglulegs orlofs, en gert var ráð fyrir að S snéri aftur til starfa að því loknu í byrjun ágúst. Með uppsögn sinni gat F ekki án samþykkis S skipað málum þannig að uppsagnarfrestur, sem ekki var lengri en hér reyndi á, félli saman við sumarleyfi S, sem hann átti ekki kost á að taka á öðru tímabili, sbr. til hliðsjónar dóm Hæstaréttar frá 17. febrúar 1994 (Hrd. 1994:329). Samkvæmt þessu gat uppsögn S að réttu lagi ekki haft áhrif fyrir en frá 1. ágúst þannig að uppsagnarfrestur hafi liðið í lok október 2005. Tók dómurinn því til greina kröfu S að því marki sem S fékk ekki greidd laun miðað við þriggja mánaða uppsagnarfrest, sem tók að líða 1. ágúst 2005. S fékk greidd laun í ágúst og voru honum því dæmdar bætur sem svöruðu til launa í september og október. Auk þess var F dæmdur til að greiða bætur sem svöruðu til meðaltals yfirvinnu auk fjárhæðar sem nam orlofi og mótframlagi vinnuveitanda í lífeyrissjóð. Hins vegar tók dómurinn ekki til greina kröfuliði vegna eingreiðslu í nóvember 2005 og desemberuppbótar það ár, enda var ráðningarsambandi aðila þá endanlega lokið. Auk þess voru dregnar frá greiðslur sem S fékk úr sjúkrasjóði stéttarfélags fyrir það tímabil sem dæmdar bætur tóku til með vísan til almennra bótasjónarmiða og dómvenju. Aftur á móti var ekki fallist á það með F að draga ætti frá bótum laun sem S fékk vegna viðbótar námsorlofs á öðru tímabili.

Héraðsdómur Reykjavíkur 23. maí 2005 í máli nr. E-9175/2004. G gegn íslenska ríkinu. Uppsögn starfsmanns sýslumannsins á Patreksfirði vegna skorts á nauðsynlegu heilbrigði til að gegna starfinu.

Sjá reifun við [43](#). gr.

Héraðsdómur Reykjavíkur 2. mars 2004 í máli nr. E-17879/2002. R gegn íslenska ríkinu. Uppsögn framkvæmdastjóra kertaverksmiðju.

Í byggði á því að uppsögn R hefði byggst á [43](#). gr. stml., og að ástæður hennar hefðu m.a. verið þörf stjórnenda V fyrir framkvæmdastjóra með menntun og kunnáttu við reksturinn. Ekki var talið sannað að ástæður uppsagnarinnar hefðu átt rætur að rekja til raunverulegrar endurskipulagningar

heldur hafi hún átt rætur að rekja til þess að stjórn V hefði kosið að fá annan mann með meiri menntun til þess að gegna starfi A í þeirri von að betur gengi með rekstur verksmiðjunnar. Fallist var á það með A að uppsögnin hans hefði ekki verið í samræmi við 44. gr. stml. og því verið ólöglegt. Bæri ríkið því bótaábyrgð gagnvart A samkvæmt almennum sjónarmiðum skaðabótaréttar, vegna uppsagnar hans úr starfi.

Héraðsdómur Reykjavíkur 10. desember 2003 í máli nr. E-3666/2003. S gegn ríkislögglustjóra. Tílefni áminningar. Sönnun. Málsmeðferð.

Sjá einnig við 44. gr.

S, sem vann afgreiðslustörf, var sagt upp störfum vegna ávirðinga á hendur henni. Uppsögnin var ekki talin samræmast ákvæðum 44. gr., sbr. 21. gr. starfsmannalaga og 10. 12 og 13. gr. [stjórnsýslulaga](#).

Héraðsdómur Reykjavíkur 18. júlí 2003 í máli nr. E-15360/2002. H gegn íslenska ríku Ákvörðun skaðabóta fyrir ólöglega uppsögn. Lengd ráðningarsamnings.

H hafði verið ráðinn fjármálastjóri við Þjóðminjasafn Íslands til tveggja ára og fimm mánaða. Hann hafði gegnt starfinu í 16 mánuði þegar honum var sagt upp störfum. Í dómi héraðsdóms segir að samkvæmt 41. gr. starfsmannalaga skuli tímabundinn ráðningarsamningur ekki vara lengur en tvö ár samfellt, en þá eigi starfsmaður rétt á að gerður verði við hann ótímabundinn samningur. Samningur aðila hefði því ekki verið í samræmi við reglur starfsmannalaga að þessu leyti. Ekki var talið að með því að samningurinn hefði verið til lengri tíma en heimilt var að gera, ætti að líta svo á að ráðningarsamningurinn hefði verið ótímabundinn. „Hins vegar hefði [H] getað samkvæmt fyrrgreindu lagaákvæði, óskað eftir því, að gerður yrði við hann ótímabundinn ráðningarsamningur eftir tveggja ára samfellt starf hjá stefnda.“ Bætur til H tóku mið af þeim tíma sem ráðningu H var ætlað að vara. Bætur vegna hinnar ólöglegu uppsagnar og miskabætur voru dæmdar í einu lagi.

Héraðsdómur Reykjavíkur 29. ágúst 2003 í máli nr. E-10131/2002. S gegn íslenska ríkinu. Ákvörðun bóta vegna ólögletrar uppsagnar.

S hafði verið ráðinn skrifstofustjóri Kvikmyndasjóðs Íslands með ráðningarsamningi, dags. 1. febrúar 2000. S var sagt upp störfum 4. desember 2001. Menntamálaráðuneytið úrskurðaði uppsögnina ólöglega og lagði fyrir framkvæmdastjóra Kvikmyndasjóðs Íslands að semja við S um bætur vegna starfslokanna. Við ákvörðun bótanna var litið til þess að S hefði notið réttinda og borið skyldur starfsmanna ríkisins samkvæmt lögum nr. 70/1996. Þótt hann hefði verið ráðinn með gagnkvæmum uppsagnarfresti mátti hann almennt treysta því að fá að gegna starfi sínu áfram, þar til einhverjar sérstakar ástæður kæmu til, er ýmist snertu hann sjálfan eða starf hans á þann veg að annaðhvort 43. gr. eða 44. gr. starfsmannalaga yrði réttilega beitt um uppsögn hans. Ekki var talið að sérstakar málsbætur gætu leitt til lækkunar bótafjárhæðar. Ekki voru efni talin til ákvörðunar miskabóta.

3. Álit

3.1 Álit umboðsmanns Alþingis

SUA 2011:x. Álit umboðsmanns Alþingis 22. júlí 2011 í máli nr. 6097/2010. Starfslok vegna sparnaðar.

A kvartaði yfir ákvörðun þjóðleikhússtjóra um að segja sér upp störfum með vísan til sparnaðar. Í skýringum þjóðleikhússtjóra til umboðsmanns kom m.a. fram að uppsögnin hefði byggst á rekstrarlegum sjónarmiðum, forgangsröðun og mati á yfstrustu nauðsyn þess að staðan sem A gegndi væri fyrir hendi. Ekkert kom fram í málinu sem benti til þess að staðan hefði verið lögð niður af ástæðum er varðar starfshæfni A eða frammistöðu í starfi. Umboðsmaður taldi sig ekki hafa forsendur

til að draga í efa réttmæti þeirrar ákvörðunar þjóðleikhússtjóra að grípa til aðgerða í formi uppsagna til að bregðast við skertri fjárveitingu til Þjóðleikhússins í fjárlögum.

SUA 2010:104. Álit umboðsmanns Alþingis 30. desember 2010 í máli nr. 5882/2009 (óbirt). Niðurlagning starfs. Uppsögn vegna hagræðingar. Vandaðir stjórnsýsluhættir.

Sjá einnig við [14.](#) gr. og [34.](#) gr.

A kvartaði yfir ákvörðun utanríkisráðuneytisins um að leggja niður embætti sem hann gegndi hjá ráðuneytinu. A hafði áður gegnt stjórnunarembætti í öðru ráðuneyti en fluttist úr því í embættið í utanríkisráðuneytinu. Með bréfi utanríkisráðherra var honum tilkynnt um að embættið yrði lagt niður frá og með 1. febrúar 2009. Athugun umboðsmanns á máli A einskorðaðist við tvenns konar álitaefni. Í fyrsta lagi hvort skýringar utanríkisráðuneytisins á grundvelli ákvörðunar um að leggja niður embættið og rök ráðuneytisins fyrir ákvörðuninni styddust nægilega við fyrirliggjandi gögn málsins. Í öðru lagi hvort málsmeðferð utanríkisráðuneytisins í aðdraganda og við undirbúning ákvörðunar um að leggja embættið niður og við starfslok A hefði samrýmt ákvæðum stjórnsýslulaga nr. 37/1993 og óskráðum grundvallarreglum stjórnsýsluréttarins. Með vísan til skýringa utanríkisráðuneytisins og fyrirliggjandi gagna um niðurskurð á framlögum til tiltekinnar viðfangsefna ráðuneytisins í fjárlögum í kjölfar bankahrunsins haustið 2008 taldi umboðsmaður sig ekki hafa forsendur til að gera athugasemdir við þá ákvörðun utanríkisráðuneytisins að nauðsynlegt hefði verið að leggja stöðuna niður með tilliti til sparnaðar og skipulagsbreytinga.

SUA 2005:110. Álit umboðsmanns Alþingis 6. júní 2005 í máli nr. 4018/2004. Almenn sjónarmið við töku ákvörðunar um starfslok opinberra starfsmanna í tilefni af sparnaðaraðgerðum. Rannsókn og undirbúningur máls. Vandaðir stjórnsýsluhættir.

Í tilefni af niðurstöðu sinni í máli A, þar sem fjalla var um starfslok hans hjá tiltekinni ríkisstofnun, ákvað umboðsmaður að birta þann hluta álits síns sem fjallaði almennt um undirbúning ákvarðana um að leysa starfsmenn frá störfum á grunvelli atvika sem lúta að fjárhagsaðstöðu viðkomandi stofnunar og skipulagsbreytinga. Umboðsmaður rakti nokkur almenn sjónarmið sem hann taldi að horfa yrði til við úrlausn einstakra mála eins og lögum og almennum grundvallarreglum stjórnsýsluréttar væri hagað. Vék hann að þeim lagareglum sem gilda um skyldu stjórnvalda til þess að rannsaka og upplýsa mál áður en því er ráðið til lykta og um meðalhóf. Gæti stjórnvald ekki valið grundvöll uppsagnar og sagt starfsmanni upp á fyrirhafnarlítinn hátt, ef undanfari uppsagnar væri áminning, sbr. [21.](#) gr. stml. Stjórnvöld yrðu að jafnaði að leitast við að haga verklagi sínu með þeim hætti og þá í samræmi við vandaða stjórnsýsluhætti að fyrir lægju gögn eða upplýsingar í skráðu formi um þann undirbúning og þær einstöku ákvarðanir um uppsögn starfsmanna sem teknar væru t.d. við framkvæmd sparnaðaraðgerða.

SUA 2005:116. Álit umboðsmanns Alþingis 15. apríl 2005 í máli nr. 4187/2004. Lagt að starfsmanni tollstjórans í Reykjavík að segja upp störfum. Skilyrði þess að starfsmanni verði sagt upp störfum vegna meintra ávirðinga í starfi.

A var kölluð til fundar með tveimur starfsmönnum tollstjóra vegna skriflegra athugasemda sem gerðar höfðu verið við störf hennar er vörðuðu m.a. breytingar á merkingum hjá þáverandi tengdasyni hennar í tekjubókhaldskerfi ríkisins. Á fundinum ritaði A uppsögn sína. Ekki bar lýsingum að öllu leyti saman um hvað hefði farið fram á fundinum. A hélt því fram síðar að hún hefði verið þvinguð til að segja upp starfi sínu. Embætti tollstjóra mótmælti því og tók fram að A hefði verið gefinn kostur á að afturkalla uppsögn sína á meðan kannað yrði hvort henni yrði sagt upp starfi án áminningar. Umboðsmaður benti á álit sín í málum nr. [53/1988](#) og nr. [927/1993](#) þar sem hann hefði í tíð eldri starfsmannalaga fjallað um það þegar því væri haldið að starfsmönnum að segja upp störfum vegna meintra brota á starfsskyldum. Taldi umboðsmaður að þau sjónarmið sem þar kæmu fram ættu enn við. Ættu stjórnvöld samkvæmt því ekki að halda því að starfsmanni að hann gæti sjálfur sagt upp starfi sínu nema að það þætti næsta ljóst að lagaskilyrði væru uppfyllt til að stjórnvaldið veitti honum lausn að fullu. Taldi umboðsmaður að í tilviki A hefði m.a. þurft að gæta að því að skilyrði [44.](#) gr. stml. væru fyrir hendi áður en því var haldið að henni að segja upp starfi sínu nema að tryggt væri að

heimild væri til þess að víkja frá kröfum ákvæðisins. Embætti tollstjóra vísaði m.a. til þess að háttsemi A hefði verið svo alvarleg að forsendur ráðningar hennar hefðu brostið. Hefði háttsemin ekki fallið undir lýsingu 21. gr. stml. og því verið heimilt að segja ráðningu hennar upp án áminningar. Umboðsmaður benti á að í lögunum væri ekki vikið að því að hægt væri að víkja frá lagakröfum 44. gr. laganna ef starfsmaður bryti alvarlega af sér í starfi nema í þeim tilvikum þegar skilyrði 45. gr. þeirra teldust vera fyrir hendi. Þá gæfu lögin ekki til kynna að stjórnendur stofnana ættu um það mat hvort forsendur ráðningar hefðu brostið vegna brota starfsmanns á skyldum sínum og gætu með vísan til þess bundið enda á ráðningarsambandið án þess að fylgja fyrir mælum 44. gr. laganna. Umboðsmaður taldi að tollstjóra hefði ekki verið rétt án skýrari fordæma um slíka heimild að leggja til grundvallar að í tilviki A hefði staðið heimild til þess að segja henni upp án áminningar. Að því er varðaði tilvísun tollstjóra til álits umboðsmanns í máli nr. 2970/2000 taldi umboðsmaður ástæðu til þess að víkja að þeim sjónarmiðum og viðhorfum sem þar komu fram. Tók umboðsmaður fram að þar hefði ekki verið tekin afstaða til þess hvort heimild til rifturnar á ráðningarsamningi starfsmanns sem félli undir starfsmannalög, væri heimil á ólögfestum grundvelli, enda ekki þörf á því. Umboðsmaður tók jafnframt fram að sér virtist sem það hefði verið forsenda þess að ákveðið var að gefa A kost á því að segja upp starfi sínu að heimilt hefði verið að segja henni upp án áminningar. Hann taldi hins vegar ótvírætt að umræddar ávirðingar hefðu fallið undir 21. gr. laga nr. 70/1996 og að ekki hefðu verið skilyrði í máli A til að víkja frá almennri reglu 44. gr. sömu laga. Mætti því ætla að A hefði ritað undir uppsagnarbréfið á röngum forsendum.

SUA 2004:98. Álit umboðsmanns Alþingis 6. júlí 2004 í máli nr. 3769/2003. Uppsögn hjúkrunarfræðings vegna skipulagsbreytinga á Heilbrigðisstofnuninni X. Meðalhófsregla.

Umboðsmaður tók fram að þó vísbendingar væru um að samvinna A og framkvæmdastjóra stofnunarinnar hefði ekki gengið snurðulaust fyrir sig hefði athugun hans ekki leitt í ljós að uppsögn A úr starfi hjúkrunarfræðings hefði mátt rekja til ágreinings eða óvildar milli þeirra. Umboðsmaður komst að þeirri niðurstöðu að af hálfu heilbrigðisstofnunarinnar hefði ekki verið tekin nein afstaða til þess hvort önnur úrræði en að leysa A frá störfum hefði verið nærtæk. Ekki var að áliti umboðsmanns ótvírætt að aðrir valkostir, sem voru minna íþyngjandi en uppsögn, hefðu verið útilokaðir við þær aðstæður sem uppi voru. Hafði heilbrigðisstofnunin því ekki sýnt fram á að nægjanlegt hefði verið gætt að meðalhófsreglu 12. gr. [stjórnsýslulaga](#) þegar ákveðið var að segja A upp störfum.

SUA 2004:99. Álit umboðsmanns Alþingis 5. mars 2004 í máli nr. 3853/2003. Uppsögn deildarstjóra hjá sjóðnum X vegna breytinga á skipulagi. Stjórnunarréttur. Vinnuframlagi starfsmanns hafnað. Meðalhófsregla.

Umboðsmaður taldi að ekki væri hægt að útiloka að sú ákvörðun framkvæmdastjóra sjóðsins að leysa A frá stöfum og hafna vinnuframlagi hans yrði byggð á stjórnunarrétti hans sem forstöðumanns. Vísaði umboðsmaður þar m.a. til ákvæða 15., 17. og 19. gr. starfsmannalaga. Slík ákvörðun þyrfti þó að byggjast á málefnalegum sjónarmiðum og ekki vera meira íþyngjandi gagnvart starfsmanni en nauðsyn krefði. Umboðsmaður taldi að þegar litið væri til þess að ákvörðunin hefði veri ótímabundin og leiddi til umtalsverðrar lækkunar á heildartekjum A og með hliðsjón af áhrifum hennar að örðu leyti á stöðu hans, svo sem með vísan til eðlis ákvörðunarinnar og þeim ástæðum sem lágu henni að baki, að leggja yrði til grundvallar að um ákvörðun í skilningi stjórnsýslulaga hefði verið að ræða. Það var mat umboðsmanns að ákvörðunin hefði ekki verið til þess fallin að ná því markmið sem að var stefnt, sbr. meðalhófsreglu 12. gr. [stjórnsýslulaga](#), en tilgangur hennar var að gefa A kost á að koma fjármálum sínum í trúverðugan farveg og færa vanskil hans við X í viðunandi horf. Þá var málsmeðferðin ekki talin vera í samræmi við 13. og 14. gr. [stjórnsýslulaga](#). Eftir að hafa kynnt sér gögn málsins tók umboðsmaður fram að ekki yrði annað séð en að uppsögn A hefði byggst á skipulagsbreytingum sem snertu sérstaklega þá deild sem A starfaði á. Þá varð það niðurstaða umboðsmanns, að stjórnvöldum bæri jafnan að taka til athugunar hvort nauðsynlegt væri að segja starfsmanni upp í tilefni af skipulagsbreytingum, áður en til uppsagnar væri gripið, eða hvort unnt væri að beita vægara úrræði, sbr. meðalhófsreglu 12. gr. [stjórnsýslulaga](#). Það var niðurstaða umboðsmanns að ekki hefði verið tilefni til þess að álita að uppsögn A hefði verið ólögmet. og með vísan til 2. málslíðar 1. mgr. 44. gr. starfsmannalaga og H 1999: 4956 (mál nr. 296/1999) að ekki hefði verði skylt

að gefa A sérstakt færi á að tjá sig um uppsögnina. Þá yrði ekki séð af gögnum málsins að meðferð stofnunarinnar á málinu hafi verið í ósamræmi við lög.

SUA 2001:141. Álit umboðsmanns Alþingis, 27. febrúar 2001 í máli nr. 2877/1999. Uppsögn ríkisstarfsmanns úr starfi við sambylí fatlaðra.
Sjá einnig Hrd. í máli nr. 384/2005.

Umboðsmaður tók fram að ganga yrði út frá því að ákvörðun um uppsögn ráðningarsamnings A við svæðisskrifstofuna teldist stjórnvaldsákvörðun samkvæmt 2. mgr. 1. gr. [stjórnsýslulaga](#) nr. 37/1993. Umboðsmaður benti á að 44. gr. stml. mælti fyrir um ófrávíkjanlegt skilyrði við beitingu uppsagnar í ákveðnum tilvikum. Væri viðkomandi stjórnvaldi skylt samkvæmt ákvæðinu að veita starfsmanni áminningu og gefa honum færi á að bæta ráð sitt áður en honum væri sagt upp störfum ef ástæður uppsagnar væru taldar upp í 21. gr. laganna. Fæli áminning í sér viðvörðun stjórnvalds til starfsmanns um að það kunni að leiða til uppsagnar hans bæti hann ekki úr misfellum í starfi. Taldi umboðsmaður að við mat á því hvort starfsmaður hefði bætt úr misfellum í kjölfar áminningar hefði hann, ekki síður en við undanfarandi áminningu, hagsmuni af því að tryggja réttindi sín með því að kynna sér gögn máls og málsástæður er ákvörðun myndi byggjast á, leiðrétt framkomnar upplýsingar og koma að frekari upplýsingum um málsatvik. Breytti ákvæði 44. gr. laga nr. 70/1996 því að áliti umboðsmanns ekki skyldu stjórnvalds til að gefa starfsmanni sérstakt færi á að koma að athugasemdum sínum samkvæmt 13. gr. [stjórnsýslulaga](#) við mat á því hvort til uppsagnar skyldi gripið í kjölfar áminningar. Þá vísaði umboðsmaður til 2. mgr. 44. gr. laga nr. 70/1996 um heimild starfsmanns, sem sagt hefði verið upp af ástæðum sem taldar væru upp í 21. gr. laganna, til að kæra uppsögnina til hlutaðeigandi ráðherra. Taldi umboðsmaður að við slíka kæru bæri ráðherra að fylgja ákvæðum stjórnsýslulaga við meðferð kæru og form og efni úrskurða. Umboðsmaður taldi ljóst að með 44. gr. laga nr. 70/1996 hefði markmiðið verið að tryggja ríkisstarfsmönnum ákveðið réttaröryggi í þeim tilvikum þegar ástæður fyrirhugaðrar uppsagnar væru meintar misfellur starfsmanns í starfi eða aðrar ástæður sem tilgreindar væru í 21. gr. laganna. Væri stjórnvöldum ekki unnt að afnema þá réttarvernd með ákvörðunum sínum, enda yrði ófrávíkjanlegum lögum ekki breytt á annan hátt en með lögum. Umboðsmaður taldi ljóst að ráðuneytið hefði ekki leyst úr því hvort skilyrði uppsagnar samkvæmt ofangreindum ákvæðum væri fyrir hendi í máli A og þar með hvort uppsögnin væri lögmæt. Þá var ekki leyst úr þeim málsástæðum af hálfu ráðuneytisins sem A byggði stjórnsýslukæru sína á.

SUA 2001:148. Álit umboðsmanns Alþingis 23. maí 2001 í máli nr. 2970/2000. Riftun ráðningarsamnings ljósmóður á Landspítalanum.

Samhliða starfi sínu á L hafði A verið verktaki skv. samningi Ljósmæðrafélags Íslands og Tryggingastofnunar ríkisins. A lagði fram vottorð vegna veikinda í júlí 1999 til loka ágúst mánaðar. Á sama tíma hafði hún sent Tryggingastofnun reikninga vegna starfa sinna í heimahúsum. Í lok fundar sem hún hafði verið boðuð til í september 1999 var henni afhent uppsagnarbréf. A kærði þá ákvörðun til heilbrigðis- og tryggingamálaráðuneytisins með tilvísun til 44. gr. stml. Ráðuneytið taldi að hinar almennu reglur vinnuréttarins um riftun ættu einnig við um ríkisstarfsmenn og væru til fyllingar ákvæðum starfsmannalaga eftir því sem við ætti. Taldi ráðuneytið að ákvæði 49. gr. stml. geymdi ekki sérstaka kæruheimild til ráðherra þegar ráðningarsamningi hefði verið rift. Í forsendum umboðsmanns eru ákvæði 43.- 45. gr. stml. rakin. Umboðsmaður tekur fram að stml. nefni ekki sérstaklega möguleika til riftunar á ráðningu ríkistarfsmanna, en að undir vissum kringumstæðum væri ekki útilokað að grípa mætti til riftunar. Slíkt væri á hinn bóginn útilokað í þeim tilvikum þegar lög nr. 70/1996 mæltu beinlínis fyrir um meðferð máls við aðstæður sem kynnu að leiða til starfsloka. Til þess að svara því hvort heimilt hefði verið að rifta ráðningarsamningnum yrði fyrst að taka afstöðu til þess hvort þær ástæður sem L byggði á í máli A hefðu fallið undir ákvæði stml um tiltekna meðferð máls. Því næst er í álitinu rakin ákvæði 21. og 44. gr. stml. og gerð grein fyrir lögskýringargögnum. Það var niðurstaða umboðsmanns að stjórnendum L hefði borið að fara með málið skv. 21. gr. stml. og eftir atvikum 44. gr. stml. Hefði ráðuneytið því ekki leyst úr málinu á réttum lagagrundvelli. Með hliðsjón af þessari niðurstöðu væri ekki þörf á að taka frekari afstöðu til þess hvort ríkinu kynni í

einhverjum tilvikum að vera heimilt að ljúka ráðningarsamningi við starfsmann sinn með riftun. Sjá nánar við [21.](#) gr.

3.2 Álit kærunefndar jafnréttismála

Álit kærunefndar jafnréttismála 2. september 2011 í máli nr. [5/2011](#). Uppsögn konu úr starfi hjá Skjólskógum á Vestfjörðum.

S sögðu K upp störfum og taldi K að brotið hafi verið gegn jafnréttislögum með því að segja henni upp störfum fremur en öðrum hvorum þeirra karlmannna er störfuðu hjá stofnuninni. S töldu hins vegar að uppsögn K hefði verið nauðsynleg í ljósi mikils niðurskurðar á fjárframlögum til S. Kærunefnd jafnréttismála taldi að með uppsögn K hefði verið brotið gegn lögum nr. [10/2008](#) um jafna stöðu og jafnan rétt kvenna og karla. Kom m.a. fram að S hefði ekki lagt fram gögn sem sýndu fram á að málefnalegt mat hefði átt sér stað eða að málefnalegar ástæður að öðru leyti hefðu legið til grundvallar ákvörðun um uppsögn K umfram þann starfsmann er gegndi starfi svæðisstjóra. Að þessu virtu og þeim samanburði á menntun og hæfni starfsmanna S var það álit nefndarinnar að S hefði ekki sýnt fram á að aðrar ástæður en kynferði hafi legið til grundvallar ákvörðun um uppsögn K.

45. gr.

Starfsmanni skal víkja úr starfi fyrirvaralaust ef hann hefur verið sviptur með fullnaðardómi rétti til að gegna því starfi. Nú hefur starfsmaður verið sviptur þeim rétti með dómi í héraði, og skal þá í þeim dómi kveða á um hvort það ákvæði hans skuli þegar koma til framkvæmdar eða fresta því þar til ráðið verður hvort honum skuli skjóta til æðra dóms eða þar til úrlausn æðra dóms er fengin.

Starfsmanni skal og víkja úr starfi fyrirvaralaust ef hann hefur játað að hafa gerst sekur um refsiverða háttsemi sem ætla má að hefði í för með sér sviptingu réttinda skv. [68. gr.](#) almennra hegningarlaga.

1. Lögskýringargögn

Í skýringum við ákvæðið segir í frumvarpinu, að um sé að ræða sömu reglu og sé að finna í [29. gr.](#) frumvarpsins og vísist til þess, sem þar segir.¹²⁵

2. Dómar

2.1 Dómar Hæstaréttar

Hrd. 9. mars 2006 í máli nr. [384/2005](#). R var sagt störfum á sambylí fyrir fatlaða. Gildi tveggja áminninga og tengsl þeirra við ástæður uppsagnar. Andmælaréttur. Ákvörðun bótafjárhæðar.

Sjá við [44. gr.](#)

3. Álit umboðsmanns Alþingis.

SUA 2006:142. Álit umboðsmanns Alþingis 31. október 2006 í máli nr. [4601/2005](#). Frávikning aðstoðaryfirlögregluþjóns hjá Ríkislögreglustjóra að fullu. Játning á refsiverðri háttsemi.

A kvartaði yfir ákvörðun dóms- og kirkjumálaráðuneytisins um að víkja honum að fullu úr embætti aðstoðaryfirlögregluþjóns hjá embætti ríkislögreglustjóra. Ákvörðun ráðuneytisins byggðist á því mati þess að uppfyllt væru skilyrði 3. mgr. [29. gr.](#) laga nr. 70/1996, um réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins, um að fyrir lægi játning A á refsiverðri háttsemi sem hefði í för með sér sviptingu réttinda samkvæmt [68. gr.](#) almennra hegningarlaga nr. 19/1940. Umboðsmaður skildi skýringar dóms- og kirkjumálaráðuneytisins svo að það teldi játningu í merkingu 3. mgr. [29. gr.](#) laga nr. 70/1996 hafa legið fyrir strax eftir fund A með yfirmönnum sínum hjá embætti ríkislögreglustjóra 19. desember 2004, en um það sem fram fór á fundinum rituðu yfirmennirnir minnisblað. Auk þess væri ljóst að ráðuneytið liti svo á að í bréfi sem A ritaði ráðuneytinu 22. desember s.á. hefði falist „ný“ játning sem út af fyrir sig og sjálfstætt hefði uppfyllt skilyrði lagaákvæðisins. Umboðsmaður taldi að við skýringu ákvæðis 3. mgr. [29. gr.](#) laga nr. 70/1996 bæri að hafa í huga að það fæli ótvírætt í sér undantekningu frá þeirri meginreglu samkvæmt lögunum að við frávikningu embættismanns skyldi fyrst beitt lausn um stundarsakir og mál hans síðan lagt fyrir nefnd sérfróðra manna samkvæmt [27. gr.](#) laganna. Ennfremur yrði að skýra ákvæðið svo að fyrir þyrfti að liggja játning sem fæli í senn í sér að viðkomandi játaði að hafa gert það sem hann væri sakaður um og að sú háttsemi væri honum refsiverð. Umboðsmaður benti á að það væri meginregla okkar réttarríkis að það sé viðfangsefni dómstóla að leggja mat á hvort sekt þess sem borinn er sökum um refsiverða háttsemi hafi verið sönnuð. Að áliti hans þyrftu stjórnvöld að gæta sérstakrar varúðar við meðferð máls þegar þeim væri í lögum fengin heimild til að byggja ákvarðanir sínar á því að viðkomandi hafi játað að hafa gerst sekur um refsiverða háttsemi. Umboðsmaður benti á að hann hefði í áliti sínu í máli nr. [4187/2004](#) fjallað um hvaða kröfur yrði að gera til þess að yfirlýsing starfsmanns teldist játning í skilningi 2. mgr. [45. gr.](#) laga nr. 70/1996,

¹²⁵ Alþt. 1995, A-deild, bls. 3156. Sjá einnig viðauka nr. II.

en það lagaákvæði væri um orðalag samhljóða 3. mgr. 29. gr. laganna. Taldi hann, á grundvelli þess sem fram kom í minnisblaði starfsmanna ríkislögreglustjóra, að ekki hefði nægjanlega verið sýnt fram á að A hefði á fundinum 19. desember 2004 notið þess réttaröryggis sem gera yrði kröfu um ef byggja ætti á því sem þar kom fram um að skilyrði 3. mgr. 29. gr. laganna væru uppfyllt. Þá taldi umboðsmaður að dóms- og kirkjumálaráðuneytinu hefði ekki heldur verið rétt að byggja ályktun sína um að fyrir lægi „játning“ á refsiverðri háttsemi í merkingu lagaákvæðisins á því sem fram kom í bréfi A til ráðuneytisins, dags. 22. desember s.á. Var niðurstaða umboðsmanns sú að ákvörðun dóms- og kirkjumálaráðuneytisins um að víkja A úr embætti að fullu hefði ekki verið í samræmi við kröfur 3. mgr. 29. gr. laga nr. 70/1996 til þeirrar játningar sem ákvörðun um brottvikningu að fullu, án undanfarandi brottvikningar um stundarsakir, yrði byggð á.

SUA 2005:116. Álit umboðsmanns Alþingis 15. apríl 2005 í máli nr. 4187/2004. Lagt að starfsmanni tollstjórans í Reykjavík að segja upp störfum. Meint brot í starfi.

A hélt því fram að hún hefði verið þvinguð til að segja upp starfi sínu hjá tollstjóranum í Reykjavík vegna ávirðinga sem henni voru kynntar á fundi með tveimur yfirmönnum hennar. Af skýringum tollstjórans til umboðsmanns mátti ráða að á fundinum hefði A verið gefinn kostur á að segja upp starfi sínu í ljósi ávirðinganna og jafnframt gerð grein fyrir að gerði hún það ekki íhugaði embættið að veita henni lausn frá starfi án áminningar. Að því er varðaði tilvísun tollstjórans til þess að heimilt hefði verið að víkja A frá störfum á grundvelli 2. mgr. 45. gr. stml. tók umboðsmaður fram að ekki hefði legið fyrir viðurkenning A á því að hafa gert þær breytingar á tekjubókhaldskerfi ríkisins sem málið snérist um, er hefði falið í sér játningu um að hún hefði gerst sek um refsiverða háttsemi. Sjá nánar við 44. gr.

46. gr.

Starfsmaður hefur rétt til að segja upp störfum eftir því sem fyrir er mælt í ráðningarsamningi.

Þó er forstöðumanni stofnunar heimilt að lengja uppsagnarfrest í allt að sex mánuði ef svo margir leita lausnar samtímis eða um líkt leyti í sömu starfsgrein innan stofnunar að til auðnar um starfrækslu þar mundi horfa ef beiðni hvers um sig væri veitt. Á meðan heldur starfsmaðurinn óbreyttum launakjörum og réttindum, þar á meðal viðbótarlaunum skv. 2. mgr. 9. gr. Ákvörðun þessi skal tilkynnt starfsmanni svo fljótt sem verða má og eigi síðar en þegar sex vikur eru eftir af upphaflegum uppsagnarfresti. Sé uppsagnarfrestur skemmri skal ákvörðunin tilkynnt um leið og starfsmaður segir upp störfum.

1. Lögskýringargögn

Ákvæðinu fylgdu svohljóðandi skýringar í greinargerð:

„Í 1. mgr. er staðfestur réttur starfsmanns til að segja upp störfum í samræmi við ákvæði ráðningarsamnings.

Í 2. mgr. er að finna sambærilegt ákvæði og er í 3. og 4. másl. 1. mgr. 15. gr. laga nr. 38/1954, um réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins. Á því hefur verið gerð sú breyting að í stað þess að miða við að til auðnar horfi í starfsgrein er horft til hvernar stofnunar fyrir sig. Er það til samræmis við aukna áherslu á sjálfstæði stofnana og aukna ábyrgð forstöðumanna sem fyrir er mælt í frumvarpinu“.¹²⁶

1.1 Breytingar við 3. umræðu

Meiri hluti efnahags- og viðskiptanefndar lagði til að gerðar yrðu tvær breytingar á ákvæðinu við þriðju umræðu frumvarpsins. Í fyrsta lagi, að í stað orðanna: „hjá stofnun“ í 1. másl. 2. mgr. kæmi: „í sömu starfsgrein innan stofnunar“. Í öðru lagi lagði nefndin til að við 2. mgr. skyldu bætast tveir nýir málslíðir, sem síðar urðu 3. og 4. málslíður ákvæðisins. Í framhaldsnefndarálit meiri hlutans segir, að fyrri breytingin sé gerð vegna athugasemda við ákvæði 2. mgr. og þrengi því gildissvið ákvæðisins. Síðari breytingin sé aftur á móti sama efnis og gerð hafi verið grein fyrir við 37. gr. frumvarpsins.¹²⁷ Um breytingatillöguna kom fram í ræðu framsögumanns meiri hlutans, að hún væri til komin vegna „gagnrýni“ sem fram hefði komið frá stéttarfélögum og að rétt hafi þótt að þrengja ákvæðið. Að því er laut að síðari lið breytinganna tók framsögumaðurinn fram að þar ætti við það sama og kæmi fram í 37. gr.¹²⁸

¹²⁶ Alþt. 1995, A-deild, bls. 3157. Sjá einnig viðauka nr. II.

¹²⁷ Alþt. 1995, A-deild, bls. 4635. Sjá einnig viðauka nr. II.

¹²⁸ Alþt. 1995, A-deild, dálkar 6863-7. Sjá einnig viðauka nr. II.

X. KAFLI

Sérstök réttindi

47. gr.

Stéttarfélög eða samtök þeirra gera kjarasamninga við ríkið um laun félagsmanna sinna og launakjör eftir því sem nánar er fyrir mælt í lögum.

1. Lögskýringargögn

Ákvæðinu fylgdu svohljóðandi skýringar í greinargerð:

„Í 1. mgr. er einungis verið að staðfesta að stéttarfélög eða samtök þeirra skuli vera sá aðili sem semji um laun og starfskjör félagsmanna sinna eftir því sem lög á hverjum tíma mæla fyrir um.

[Í 2. mgr. er kveðið á um með hvaða hætti ákvarða skuli laun þeirra sem kjósa að standa utan stéttarfélaga. Að meginstefnu til er gert ráð fyrir að laun þeirra starfsmanna verði þau sömu og annarra sem gegna sambærilegum störfum, en ef starf það sem hlutaðeigandi gegnir fellur ekki innan samningssviðs einhvers ákveðins félags þá skal fjármálaráðherra ákveða honum laun.]“¹²⁹

1.1 Breytingar við 3. umræðu

Við þriðju umræðu lagði meiri hluti efnahags- og viðskiptanefndar til, að 2. mgr. ákvæðisins yrði felld brott. Kemur fram í framhaldsnefndarátliti meiri hlutans, að það hafi verið gert vegna þess að ákvæði svipaðs efni væri að finna í lögum nr. [94/1986](#), um kjarasamninga opinberra starfsmanna, og væri eðlilegt að það yrði „... tekið til athugunar m.a. í ljósi nýs félagafrelsisákvæðis stjórnarskrárinnar í tengslum við heildarendurskoðun á þeim lögum“.¹³⁰

¹²⁹ Alþt. 1995, A-deild, bls. 3157. Sjá einnig viðauka nr. II.

¹³⁰ Alþt. 1995, A-deild, bls. 4635. Sjá einnig viðauka nr. II.

48. gr.

Stéttarfélagi er heimilt að gera verkfall hjá ríkinu í þeim tilgangi að stuðla að framgangi krafna sinna í deilu um kjarasamning með þeim skilyrðum og takmörkunum sem sett eru í lögum um kjarasamninga opinberra starfsmanna, lögum um stéttarfélög og vinnudeilur og öðrum lögum.

1. Lögskýringargögn

Ákvæðinu fylgdu svohljóðandi skýringar í greinargerð:

„Í greininni er kveðið á um rétt stéttarfélaga til að gera verkfall til að stuðla að framgangi krafna sinna í deilu um kjarasamning. Slíkt er þó bundið þeim skilyrðum og takmörkunum sem sett eru, meðal annars í lögum nr. [94/1986](#), um kjarasamninga opinberra starfsmanna, lögum nr. [80/1938](#), um stéttarfélög og vinnudeilur, sbr. og lög nr. [33/1915](#), um verkfall opinberra starfsmanna, lög nr. [34/1977](#), um kjarasamninga starfsmanna banka í eigu ríkisins og fleiri sérákvæði í lögum.“¹³¹

2. Dómar

2.1 Dómar Hæstaréttar

2.2 Dómar héraðsdóms

Dómur Héraðsdóms Reykjavíkur 12. september 2003 í máli nr. E-1649/2003. G gegn Íslenska ríkinu. Til hverra verkfall tekur.

Í maí 2001 boðaði stéttarfélag G, Félag íslenskra hjúkrunarfræðinga til tveggja daga verkfalls 30. og 31. maí 2001. Með bréfi fjármálaráðuneytisins, dags. 23. maí 2001 til vinnustaða félagsmanna í FÍH kom fram að við útborgun launa 1. júní skyldi draga tvo vinnudaga frá föstum launum hjúkrunarfræðinga í verkfalli, næðust samningar ekki áður en laun yrðu afgreidd. Þetta var óháð því hvort viðkomandi ætti vinnuskyldu umrædda daga eða ekki og skyldi draga jafn mikið af öllum. Í dómi héraðsdóms segir að boðað verkfall samkvæmt 18. gr. laga nr. [94/1986](#), um kjarasamninga opinberra starfsmanna, taki til allra starfsmanna í viðkomandi stéttarfélagi hjá þeim vinnuveitendum sem verkfall beinist gegn, annarra en þeirra sem óheimilt er að leggja niður störf í verkfalli. Þegar boðað sé til verkfalls felist í því að félagsmenn leggja niður störf í verkfalli og skylda launagreiðanda til greiðslu launa fellur niður fyrir þann tíma sem verkfallið stendur. Það var niðurstaða héraðsdóms að telja yrði að G hefði tekið þátt í umræddu verkfalli og að hún yrði af þeim sökum að sæta því að dregið yrði af launum hennar í samræmi við meginregluna um að laun greiðist ekki fyrir þann tíma sem vinna fellur niður vegna verkfalls.¹³²

2.3 Dómar Félagsdóms

Dómur Félagsdóms frá 3. nóvember 2011 í máli nr. 12/2011 (óbirtur): Íslenska ríkið gegn Starfsmannafélagi Sinfóníuhljómsveitar Íslands. Boðun verkfalls. Atkvæðagreiðsla.

¹³¹ Alpt. 1995, A-deild, bls. 3157. Sjá einnig viðauka nr. II.

¹³² Hæstiréttur hafnaði beiðni G um leyfi til áfrýjunar málsins. Í bréfi Hæstaréttar, dags. 16. febrúar 2004, þar sem tilkynnt er um niðurstöðuna segir: „Ekki eru fyrir hendi lagaskilyrði til að verða við beiðninni, sbr. 4. mgr. 152. gr. laga nr. [91/1991](#), um meðferð einkamála. Þykja sömu meginreglur eiga við í máli þessu og koma fram í dómi Hæstaréttar 7. nóvember 1996 í málinu nr. 306/1995, sem birtur er í dómasafni réttarins 1996 á blaðsíðu 3309.“

S tilkynnti Í um boðun vinnustöðvanna í nóvember og desember 2011. Í lýsti því yfir að framkvæmd atkvæðagreiðslu um boðaðar vinnustöðvanir hefði ekki farið fram réttan hátt og yrði vinnustöðvun samkvæmt henni ólögmat ef til hennar kæmi. S mótmælti þessum skilningi Í og lýsti því yfir að boðuð vinnustöðvun myndi koma til framkvæmda. Fyrir Félagsdóm hélt Í því fram að við framkvæmd atkvæðagreiðslu hefði ekki verið fylgt þeim reglum sem mæla fyrir um hvernig staðið skyldi að löglegri vinnustöðvun til að stuðla að framgangi krafna í deilu um kjarasamning skv. 14. gr. lag nr. 94/1986. Hélt Í því fram að í 15. gr. laga nr. 94/1986 væri boðun verkfalls í eintölu en vinnustöðvun S nái til fjölda sjálfstæðra vinnustöðvanna. Leit Í því svo á að samkvæmt orðanna hljóðan hefðu félagsmenn S átt að kjósa um hverja vinnustöðvun fyrir sig en ekki í einu lagi, eins og framkvæmd S var og atkvæðaseðill bar með sér. Fram kom í niðurstöðu dómsins að í lögum nr. 94/1986 væri ekki til að dreifa neinum nánari ákvæðum um atkvæðagreiðslu félagsmanna um verkfallsboðun en greinir í 15. gr. laganna og samkvæmt lögskýringargögnum um forsögu þessa ákvæðis var ekki gerð krafa um ákveðið form við atkvæðagreiðslu vegna verkfallsboðunar. Í dómnum sagði jafnframt að samkvæmt vinnurétti væri almenn regla að stéttarfélög hefðu nokkuð frjálsar hendur um að ákveða hve víðtæk vinnustöðvun væri og um framkvæmd hennar að öðru leyti. Ljóst væri að lögboðin atkvæðagreiðsla um verkfallsboðun yrði að vera fullnægjandi þannig að tryggt væri að afstaða viðkomandi félagsmanna lægi fyrir með skýrum og ótvíræðum hætti. Boðað verkfall S fæli í sér að félagsmenn S, leggðu niður venjuleg störf sín að hluta til á því tímabili sem tiltekið var í verkfallsboðuninni en gengu að öðru leyti til verka á tímabilinu. Þótti dómnum því eðlilegt að virða hina boðuðu verkfallsaðgerð heildstætt sem eina vinnustöðvun en ekki sem fleiri sjálfstæðar vinnustöðvanir og féllst ekki á að þeir ágallar hafi verið á atkvæðagreiðslu um verkfallsboðun sem Í hélt fram, enda bar þá engin nauðsyn til þess að fram færi sérstöð atkvæðagreiðsla um hverja verkfallslotu samkvæmt verkfallsboðuninni. Var S því sýknað af kröfu Í.

Dómur Félagsdóms 28. september 2000 í málinu [F-9/2000](#). Íslenskra ríkið gegn ASÍ vegna VMSÍ f.h. Verkalýðsfélagsins Bárunnar-Þórs.

Í málinu reyndi á lögmæti boðunnar verkfalls. Ríkið hélt því fram að verkfallsboðunin væri ólögmat m.a. með tilvísun til laga nr. [33/1915](#), um verkföll opinberra starfsmanna, þar sem félagsmenn verkalýðsfélagsins féllu ekki undir lög nr. [94/1986](#), um kjarasamninga opinberra starfsmanna. Í niðurstöðu Félagsdóms er vísað til þess að það sé meginregla skv. lögum um stéttarfélög og vinnudeilur og skv. lögum um kjarasamninga opinberra starfsmanna að stéttarfélög hafi heimild til verkfallsboðunnar til þess að stuðla að framgangi krafna sinna í deilu um kjarasamninga með þeim skilyrðum og takmörkunum sem sett eru í lögum. Tekið er fram að með 48. gr. stml. sé verkfallsrétturinn áréttaður.

3. Álit umboðsmanns Alþingis

SUA 2003:105. Bréf umboðsmanns Alþingis frá 21. febrúar 2003 í málinu nr. [3409/2002](#). Boðun verkfalls flugumferðarstjóra.

IV. hluti.

Önnur ákvæði

Fjórði hluti laganna geymir ýmis sérákvæði auk þess sem þar er að finna fyrirmæli um gildistöku laganna og lagaskil.

XI. KAFLI

Ýmis sérákvæði.

49. gr.

Ákvörðunum stjórnvalda samkvæmt lögum þessum verður ekki skotið til æðri stjórnvalda, nema öðruvísi sé fyrir mælt í einstökum ákvæðum laganna.

1. Lögskýringargögn

Ákvæðinu fylgdu svohljóðandi skýringar í greinargerð:

„Ef ekki væri öðruvísi fyrir mælt væri heimilt að kæra sérhverja ákvörðun, sem tekin er á grundvelli laganna til æðra stjórnvalds með stjórnslukæru skv. 26. gr. stjórnslulaga. Slíkt myndi hins vegar draga úr sjálfstæði því sem ætlunin er að veita einstökum forstöðumönnum ríkisstofnana samkvæmt frumvarpinu. Af þeim sökum er lagt til í þessari grein að ákvörðunum stjórnvalda samkvæmt lögnum verði ekki skotið til æðri stjórnvalda, þar á meðal ráðherra, nema öðruvísi sé fyrir mælt í einstökum ákvæðum laganna, svo sem t.d. er gert í 2. mgr. 13. gr., 1. mgr. 20. gr. og [2.] mgr. 30. gr. frumvarpsins. Að sjálfsögðu væri unnt að bera ákvarðanir samkvæmt lögnum undir umboðsmann Alþingis og dómstóla með venjulegum hætti“.¹³³

2. Dómar

2.1. Dómar hæstaréttar

Hrd. frá 24. september 2009 í máli nr. 24/2009. L gegn íslenska ríkinu. Kjarasamningur. Ráðningarsamningur. Stjórnslula. Valdmörk.

Sjá einnig álit umboðsmanns Alþingis í máli 4355/2005.

L starfaði sem flugumferðarstjóri og í ráðningarsamningi hans var starfsheiti tilgreint „varðstjóri“. Samkvæmt eldri kjarasamningum fengu flugumferðarstjórar starfsheitið varðstjóri eftir 10 ára starf án þess að því fylgdu breytingar á störfum eða stjórnunarlegri ábyrgð og var starfsheitið því eingöngu starfsheiti til launa. Í kjarasamningi aðila sem tók gildi 1. desember 1995 var fellt út ákvæðið um að menn fengju starfsheitið varðstjóri vegna starfsaldurs. Nýr kjarasamningur tók gildi 1. desember 1997 en með honum voru gerðar grundvallarbreytingar á uppbyggingu og fyrirkomulagi kjaramála flugumferðarstjóra. Í nýjum samningi var flugumferðarstjórum raðað í launaflokka innan ramma A en varðstjórum/kennurum raðað í launaflokka innan ramma B. L var settur í launaflokk A, enda gegndi hann eftir sem áður starfi almenns flugumferðarstjóra. L ritaði í júlí 2004 bréf til flugmálastjóra og fór fram á leiðréttingu á því misræmi launa sem honum hefðu verið greidd frá desember 1997 og þeirra sem honum hefði borið þar sem starfsheiti hans var tilgreint „varðstjóri“ í ráðningarsamningi. Því var hafnað í ágúst 2004 og sendi L í kjölfarið „stjórnslukæru“ til samgönguráðherra. Með úrskurði samgönguráðuneytisins í nóvember 2004 var fallist á kröfu L. Fjármálaráðuneytið gerði verulegar athugasemdir við úrskurðinn, þar sem ráðuneytið taldi að samgönguráðuneytið hefði skort lagagrundvöll til að úrskurða í málinu. L leitaði til umboðsmanns Alþingis í mars 2005 og kvartaði yfir því að Flugmálastjórn hefði ekki framfylgt úrskurði samgönguráðuneytisins. Umboðsmaður taldi að úrskurður samgönguráðuneytisins hefði verið stjórnvaldsákvörðun í skilningi stjórnslulaga, sem L ætti að geta byggt rétt sinn á. Beindi hann þeim tilmælum til samgönguráðuneytisins og Flugmálastjórnar að launaútreikningar yrðu gerðir til að úrskurðurinn kæmi til framkvæmda án tafar. Ítrekaði umboðsmaður að hann hefði á þessu stigi ekki

¹³³ Alpt. 1995, A-deild, bls. 3157. Sjá einnig viðauka nr. II.

tekið afstöðu til aðkomu fjármálaráðuneytisins, valdmarka milli ráðuneyta og röksemda fjármálaráðuneytisins um valdþurrð samgönguráðuneytisins til þess að fjalla um launamál. Um röðun í launaflokk sagði Hæstiréttur að L gæti borið hana undir samstarfsnefnd samkvæmt 10. gr. kjarasamningsins og eftir atvikum Félagsdóm samkvæmt 26. gr. laga nr. [94/1986](#) um kjarasamninga opinberra starfsmanna, en gerði ekki. Þess í stað fór hann fram á leiðréttingu í bréfi til flugmálastjóra tæpum sjö árum síðar. Hæstiréttur taldi að svarbréf flugmálastjóra í ágúst 2004 hefði falið í sér túlkun á kjarasamningi og verið staðfesting á röðun í launaflokk. Sú niðurstaða hefði verið fengin á grundvelli vinnuréttar en ekki stjórnsluréttar og gæti því ekki talist stjórnsluákvörðun samkvæmt stjórnslulögum, sem kæra mætti til æðra stjórnvalds. Féllst Hæstiréttur á það með fjármálaráðuneytinu að með því að kveða upp úrskurð um kæru án kærueimildar hefði úrskurður samgönguráðuneytisins orðið markleysa og gat L ekki reist á honum kröfu sína.

3. Álit

3.1 Álit umboðsmanns Alþingis

SUA 2006:110. Álit umboðsmanns Alþingis 11. júlí 2006 í máli nr. [4355/2005](#). Málsmeðferð stjórnvalda. Eftirlit stjórnsluadila. Skylda stjórnvalda til að fylgja eftir úrskurði æðra stjórnvalds. Vandaðir stjórnsluhættir.

Sjá einnig hrd. í máli nr. [24/2009](#).

SUA 2000:96. Álit umboðsmanns Alþingis 27. júní 2000 í máli nr. [2569/1998](#). Synjun á staðfestingu ráðningarsamnings ekki kæránleg til æðra stjórnvalds.

A kvartaði yfir úrskurði utanríkisráðuneytisins í tilefni af stjórnslukæru hans vegna ákvörðunar ríkislögreglustjóra að synja staðfestingu á ráðningarsamningi A við lögreglustjóran á Keflavíkurflugvelli með vísan til brotaferils A. A átti ekki rétt á því að fá synjun ríkislögreglustjóra endurskoðaða af æðra stjórnvaldi, sbr. [49](#). gr. stml. Umboðsmaður taldi að ákvæðið tæki aðeins til málskots, skv. 26. gr. [stjórnslulaga](#) nr. 37/1993. Með vísan til 14. gr. [stjórnarskrárinnar](#) kæmi það á hinn bóginn ekki í veg fyrir að utanríkisráðuneytinu væri heimilt að fjalla um erindi A þótt því væri ekki skylt að taka það til úrskurðar sem stjórnslukæru á grundvelli 26. gr. [stjórnslulaga](#).

Álit umboðsmanns Alþingis 4. apríl 2001 í máli nr. [2956/2000](#). (óbirt) Starfsmaður fluttur á milli deilda hjá skattstjóra.

A kvartaði yfir því að hann hefði verið færður til í starfi milli deilda embættisins. Í bréfi umboðsmanns til A kemur fram að heimild forstöðumanns til breytinga á grundvelli [19](#). gr. stml. byggist á almennum stjórnunarrétti hans, sem m.a. hafi þann tilgang að markmiðum um árangursríka nýtingu fjármuna verði náð, sbr. 2. mgr. [38](#). gr. sömu laga. Í bréfi til A er vísað til þess, að í [49](#). gr. stml komi fram að ákvörðun stjórnvalds verði ekki skotið til æðra stjórnvalds nema öðruvísi sé fyrir mælt í einstökum ákvæðum þeirra. Ekki sé mælt sérstaklega fyrir um málskostsrétt til æðra stjórnvalds vegna ákvörðunar lægra sett stjórnvalds um breytingu á störfum ríkisstarfsmanna. Ákvörðun skattstjóra var því ekki borin undir æðra stjórnvald. Sjá einnig við [19](#). gr.

50. gr.

Forstöðumenn geta framselt vald, sem þeim er veitt í þessum lögum, til annarra stjórnenda í stofnun, enda sé það gert skriflega og tilkynnt starfsmönnum stofnunar.

Forstöðumenn ríkisfyrirtækja njóta í hvívetna sömu réttarstöðu og forstöðumenn stofnana samkvæmt lögum þessum þótt það sé ekki sérstaklega tekið fram.

1. Lögskýringargögn

Ákvæðinu fylgdu svohljóðandi skýringar í greinargerð:

„Nýmæli er að kveðið sé á um framsalsheimildir í lögum um réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins. Almennt mun viðurkennt í framkvæmd að forstöðumenn stofnana hafi heimild til framsals á valdi sínu, en rétt þykir að lögfesta þá reglu og binda framsal þeim skilyrðum að það sé skriflegt og tilkynnt starfsmönnum. Er það einkum gert í því augnamiði að taka af allan vafa um hverjir séu bærir til að taka ákvarðanir samkvæmt lögumum.

2. mgr. þarfnast ekki skýringa“.¹³⁴

2. Dómar

2.1 Dómar Hæstaréttar

Hrd. 18. mars 2004 í máli nr. 371/2003. Áminning lögreglumanns. Heimild varalögreglustjóra til þess að veita áminningu. Sönnun um atvik máls.

Sjá við [21.](#) gr.

3. Álit

3.1 Álit umboðsmanns Alþingis

SUA 2011:x. Álit umboðsmanns Alþingis 18. nóvember 2011 í málin nr 5986/2010. Ráðningar læknanema í afleysingarstörf á heilbrigðisstofnunum. Félagafrelsi. Valdframsal. Yfirstjórnunar- og eftirlitsheimildir ráðherra.

Sjá einnig álit umboðsmanns Alþingis í máli nr. [5858/2009](#).

A kvartaði yfir því að Heilbrigðisstofnun Suðurlands hefði dregið til baka ákvörðun um ráðningu hans í sumarstarf árið 2009 þar sem ákveðið hefði verið að læknanemar yrðu eingöngu ráðnir til starfa fyrir milligöngu Félags læknanema. A hélt því fram að í aðkomu Félags læknanema að ráðningarferlinu fælist ólöglegt valdframsal þar sem stjórnendur heilbrigðisstofnunarinnar fengju ekki sjálfir í hendur umsóknir um störf heldur réðu undantekningarlaust þá umsækjendur sem félagið úthlutaði starfinu. A hafði áður leitað til umboðsmanns vegna aðkomu Félags læknanema að ráðningum læknanema í afleysingarstörf á heilbrigðisstofnunum, sbr mál nr. [5858/2009](#). Umboðsmaður fékk ekki betur séð en að aðkoma Félags læknanema að ráðningunum hefði falist í því að þrengja hóp umsækjenda og það hefði haft afgerandi áhrif til útilokunar gagnvart læknanemum eins og A sem ekki höfðu hug á að nýta sér kerfið. Umboðsmaður taldi að í því að fela Félagi læknanema að þrengja hóp umsækjenda um opinber störf með þeim hætti sem gert var hefði falist framsal stjórnarsýsluvalds til aðila utan stjórnarsýslukerfisins án þess að til þess hefði staðið viðhlítandi heimild að lögum. Af þessu taldi umboðsmaður leiða að sú afstaða Heilbrigðisstofnunar Suðurlands, að A kæmi

¹³⁴ Alþt. 1995, A-deild, bls. 3158-9. Sjá einnig viðauka nr. II.

ekki til greina í afleysingarstarf á stofnuninni nema hann nýtti sér ráðningarkerfi Félags læknanema, hefði ekki verið í samræmi við lög.

SUA 2007:131. Álit umboðsmanns Alþingis 6. febrúar 2007 í máli nr. 4456/2005. Valdmörk. Valdframsal. Auglýsing.

Læknar kvörtuðu yfir skipuriti Landspítala-háskólasjúkrahúss og starfslýsingum sviðsstjóra á sjúkrahúsinu. Gerðu læknarnir athugasemdir við að staða sviðstjóra, verksvið þeirra og ábyrgð stönguðust á við lögbundið verksvið yfirlækna á sjúkrahúsinu.

SUA 2005:125. Álit umboðsmanns alþingis 25. nóvember 2005 í máli nr. 4315/2005. Breyting á viðbótarlaunum sérfræðings hjá X-stofnun Háskóla Íslands.

Umboðsmaður fjallaði m.a. um hvaða aðili innan Háskóla Íslands hefði heimild til þess að segja upp samningum um ráðningarkjör sérfræðinga sem störfuðu á einstökum stofnunum skólans og vísaði þar til 50. gr. stml. Benti umboðsmaður á að almennt þyrfti að liggja fyrir formlegar og skýrar ákvarðanir af hálfu forstöðumanns stofnunar, í þessu tilviki rektors Háskóla Íslands, um framsal valds samkvæmt greininni til þess að aðrir starfsmenn viðkomandi stofnunar getu tekið þær ákvarðanir sem væru á hans valdi samkvæmt lögunum.

SUA 2001:156. Álit umboðsmanns Alþingis 13. júlí 2001 í máli nr. 3077/2000. Ákvörðun hjúkrunarforstjóra um ráðningu í starf deildarstjóra.

A kvartaði yfir ráðningu í starf deildarstjóra á Landspítala-háskólasjúkrahúsi. Það lá fyrir í málinu að hjúkrunarforstjóri sjúkrahússins tók ákvörðun um að ráða B í starfið. Ótvírætt var á hinn bóginn að ákvörðunarvaldið var hjá forstjóra. Erindisbréf hjúkrunarforstjóra hafði verið birt á heimasíðu sjúkrahússins áður en ákvörðun um ráðningu var tekin. Í erindisbréfinu var framsal á valdi samkvæmt 50. gr. stml. ekki orðað með beinum hætti heldur tekið fram að hjúkrunarforstjóri bæri „stjórnunarábyrgð á starfi hjúkrunar“. Umboðsmaður taldi að orðið „stjórnunarábyrgð“ afmarkaði ekki eitt og sér að um framsal samkvæmt 50. gr. laga nr. 70/1996 væri að ræða en tilvísun til laganna í erindisbréfinu hefði ekki verið nákvæm um þetta atriði. Þó taldi hann að skýra yrði erindisbréfið þannig að í því hefði falist framsal á valdi forstjóra sjúkrahússins til hjúkrunarforstjóra til að annast ráðningar í störf á sviði hjúkrunar. Beindi hann þeim tilmælum til yfirstjórnar sjúkrahússins að texti erindisbréfsins yrði endurskoðaður að þessu leyti og tekin af öll tvímæli um framsal samkvæmt ákvæðum 1. mgr. 50. gr. laga nr. 70/1996. Þá tók hann fram að sá háttur sem hafður var á birtingu erindisbréfsins á heimasíðu sjúkrahússins yrði að telja fullnægjandi tilkynningu til starfsmanna stofnunar í skilningi ákvæðisins. Var það því niðurstaða umboðsmanns að leggja yrði til grundvallar að hjúkrunarforstjórinn hefði verið bær til þess að taka ákvörðun um ráðningu í viðkomandi starf.¹³⁵

SUA 2001:148. Álit umboðsmanns Alþingis 23. maí 2001 í máli nr. 2970/2000. Uppsögn ljósmóður. Framsal valds til hjúkrunarforstjóra. Sjá einnig við 21. og 44. gr.

Heilbrigðis- og tryggingamálaráðuneytið hélt því fram í úrskurði sínum að hjúkrunarforstjóri hefði verið bær til þess að ákveða starfslok A á grundvelli stöðuumboðs. Samkvæmt 43. gr. stml væri það forstöðumaður stofnunar sem segði starfsmönnum upp störfum samkvæmt ráðningarsamningi. Gilti sama meginregla um hvers konar aðrar ákvarðanir um starfslok ríkisstarfsmanna að frumkvæði stjórnvalda nema skýrlega væri kveðið á um annað í lögum. Ákveðnar formkröfur væru gerðar skv. 50. gr. stml til framsals á valdi því sem forstöðumönnum væri fengið með lögunum. Ekki yrði séð að

¹³⁵ Með bréfi, dags. 22. mars 2002 hefur framkvæmdarstjóra hjúkrunar/hjúkrunarforstjóri Landspítalaháskóla-sjúkrahúsi verið framselt vald skv. 50. gr. stml. Um framsalið er vísað til sérstakrar yfirlýsingar forstjóra sama dag. Í niðurlagi yfirlýsingarinnar er gert ráð fyrir því að forstjóri tilkynni starfsmönnum framsalið á þann hátt sem hann telur nauðsynlegan. Er gert ráð fyrir því að framsalsins sé getið í ráðningarsamningum. Gert er ráð fyrir því að yfirlýsingin gildi til septemberloka 2004 eða þar til annað verður ákveðið.

fyrir hafi legið skriflegt framsal valds samkvæmt ákvæðinu. Taldi umboðsmaður að hjúkrunarforstjórann hefði því skort vald til þess að taka ákvörðun um að rifta ráðningarsamningi A við sjúkrahúsið.

51. gr.

Forseti Alþingis er í fyrirsvari gagnvart starfsmönnum þingsins og tekur ákvarðanir um réttindi þeirra og skyldur á sama hátt og ráðherra og forstöðumenn stofnana samkvæmt lögum þessum. Forseti Alþingis fer með það vald gagnvart starfsmönnum þingsins sem fjármálaráðherra er fengið í 3. mgr. [9.](#) gr. og 2. mgr. [27.](#) gr.

Ráðuneytisstjórar eru í fyrirsvari gagnvart starfsmönnum ráðuneyta og taka ákvarðanir um réttindi þeirra og skyldur á sama hátt og forstöðumenn stofnana skv. [9.](#), [11.](#), [13.](#), [17.](#) og [21.](#) gr. Skrifstofustjóri Alþingis er á sama hátt í fyrirsvari gagnvart starfsmönnum þingsins, svo og ríkisendurskoðandi og umboðsmaður Alþingis gagnvart starfsmönnum sínum.

1. Lögskýringargögn

Ákvæðinu fylgdu svohljóðandi skýringar í greinargerð:

„Í 1. mgr. er að finna hliðstætt ákvæði og nú er í 35. gr. laga nr. [38/1954](#). Ráðherrar eru að sjálfsögðu forstöðumenn hvers ráðuneytis í skilningi laganna, en í 2. mgr. er gert ráð fyrir að ráðuneytisstjórar komi í þeirra stað þegar um er að ræða ýmsar minni háttar ákvarðanir er varða starfsmenn ráðuneyta“.¹³⁶

1.1 Breytingar við 2. umræðu

Við 2. umræðu frumvarpsins lagði meiri hluti efnahags- og viðskiptanefndar til að bætt yrði við nýjum málslíðum við 1. og 2. mgr. Segir í nefndarálit meiri hlutans, að breytingarnar snúi „... að stöðu Alþingis og stofnana þess innan ríkisvaldsins“.¹³⁷

---

¹³⁶ Alþt. 1995, A-deild, bls. 3158. Sjá einnig viðauka nr. II.

¹³⁷ Alþt. 1995, A-deild, bls. 4221. Sjá einnig viðauka nr. II.

52. gr.

Við samningu stjórnvaldsfyrirmæla samkvæmt lögum þessum, annarra en verklagsreglna, svo og við endurskoðun þeirra, skal jafnan gefa Bandalagi starfsmanna ríkis og bæja, Bandalagi háskólamanna og Alþýðusambandi Íslands kost á að fylgjast með og fjalla fyrir hönd félaga sinna um ágreiningsatriði þau sem upp kunna að koma.

1. Lögskýringargögn

Ákvæðinu fylgdu svohljóðandi skýringar í greinargerð:

„Ákvæðið er í samræmi við 36. gr. laga nr. [38/1954](#). Sú breyting ein hefur átt sér stað að Alþýðusambandi Íslands hefur verið bætt inn í ákvæðið sem umsagnaraðila en það er í samræmi við 1. mgr. 1. gr. frumvarpsins. Þá eru tekin af tvímæli um það að óskylt sé að gefa hagsmunasamtökum kost á að tjá sig um setningu hreinna verklagsreglna í stjórnsýslunni“.¹³⁸

---

¹³⁸ Alþt. 1995, A-deild, bls. 3158. Sjá einnig viðauka nr. II.

53. gr.

Brot á [40. gr.](#) varða fésektum, nema mælt sé fyrir um þyngri refsingu í öðrum lögum.

1. Lögskýringargögn

Í skýringum við ákvæðið í greinargerð segir að það þarfnist ekki skýringa.¹³⁹

---

¹³⁹ Alþt. 1995, A-deild, bls. 3158. Sjá einnig viðauka nr. II.

XII. KAFLI

Gildistaka og lagaskil.

54. gr.

Lög þessi öðlast gildi 1. júlí 1996.

1. Lögskýringargögn

Í skýringum við ákvæðið í greinargerð segir að það þarfnist ekki skýringa.¹⁴⁰

2. Dómar

2.1 Dómar Hæstaréttar

Hrd. 7. október 1999 í máli nr. [53/1999](#). Niðurlagning starfs grunnskólakennara fyrir 1. ágúst 1996.

R var tilkynnt um að staða hans hjá Í yrði lögð niður samhliða því að ný lög um grunnskóla nr. 66/1995 tækju gildi 1. ágúst 1996. Talið var að staða R hefði ekki verið lögð niður fyrr en 1. ágúst 1996 og bæri því að miða réttarstöðu hans, að því er biðlaun varðaði, við lög nr. 70/1996 um réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins, sem gengu í gildi 1. júlí sama árs, sjá einnig umfjöllun við [34.](#) gr. Sama niðurstaða í Hrd. 1999: 3514 í máli nr. [85/1999](#).

---

¹⁴⁰ Alpt. 1995, A-deild, bls. 3158. Sjá einnig viðauka nr. II.

55. gr.

Við gildistöku laganna falla brott eftirgreind lög:

1. Lög nr. [38/1954](#), um réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins.
2. Lög nr. [27/1935](#), um aldurshámark opinberra embættis og starfsmanna.
3. Lög nr. [97/1974](#), um eftirlit með ráðningu starfsmanna og húsnæðismálum ríkisstofnana.

1. Lögskýringargögn

Í skýringum við ákvæðið í greinargerð segir að það þarfnist ekki skýringa.¹⁴¹

---

¹⁴¹ Alþt. 1995, A-deild, bls. 3158. Sjá einnig viðauka nr. II.

56. gr.

1. 2. mgr. 1. gr. laga nr. [94/1986](#), um kjarasamninga opinberra starfsmanna, orðast svo:

Ákvæði laganna taka ekki til:

1. Þeirra embættismanna sem heyra undir lög um Kjaradóm og kjaranefnd.
2. Starfsmanna ríkisbanka eða lánastofnana ríkisins.
3. Starfsmanna stofnana og fyrirtækja ríkis og sveitarfélaga þegar kaup þeirra og kjör fara eftir kjarasamningum stéttarfélaga þeirra og vinnuveitenda, sbr. lög nr. [80/1938](#) og lög nr. [19/1979](#).
4. Þeirra sem skipa samninganefndir ríkis og sveitarfélaga.
5. Þeirra starfsmanna sveitarfélaga sem getið er í 3.5. tölul. 19. gr. þessara laga og eru utan samningsumboðs stéttarfélags samkvæmt ákvörðun sveitarstjórnar sem ákveður þeim starfskjör án samnings.

1. mgr. 19. gr. sömu laga orðast svo:

Heimild til verkfalls skv. 14. gr. nær eigi til eftirtalinna starfsmanna:

1. Þeirra embættismanna sem heyra undir lög um Kjaradóm og kjaranefnd.
2. Starfsmanna Alþingis og stofnana þess, svo og starfsmanna á skrifstofu forseta Íslands og í Stjórnarráði, þar með talinna starfsmanna utanríkisþjónustunnar.
3. Starfsmanna Hæstaréttar og héraðsdómstóla.
4. Starfsmanna við embætti ríkissaksóknara, ríkislögmanns, ríkissáttasemjara og umboðsmanns barna.
5. Þeirra sem starfa við nauðsynlegustu öryggisgæslu og heilbrigðisþjónustu.
6. Framkvæmdastjóra sveitarfélaga, borgar og bæjarlögmannna, borgar og bæjarritara, borgar og bæjarverkfræðinga, skrifstofustjóra borgarstjórnar og starfsmanna launa-deilda.
7. Forstöðumanna stærri atvinnu- og þjónustustofnana sveitarfélaga og staðgengla þeirra.
8. Annarra þeirra er gegna störfum sem öldungis verður jafnað til þeirra starfa sem getið er í 6. og 7. tölul.

Í 2. mgr. 19. gr. sömu laga falla brott orðin "3.6. tölul.", en í staðinn kemur: 5.8. tölul.

Í stað orðanna "1. og 2. svo og 4.6. tölul. 19. gr." í 2. mgr. 22. gr. sömu laga kemur: 2.-4. og 6.-8. tölul. 19. gr.

2. Eftirfarandi breytingar verða á lögum um Kjaradóm og kjaranefnd, nr. [120/1992](#):

1. Í stað orðanna "og umboðsmanns Alþingis" í 2. gr. laganna kemur: umboðsmanns Alþingis og umboðsmanns barna.

2. 2. mgr. 8. gr. laganna orðast svo:

Kjaranefnd ákveður laun og starfskjör embættismanna, annarra en þeirra sem taldir eru upp í 2. gr., lögreglumanna, tollvarða og fangavarða, sbr. ákvæði laga um réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins.

3. 9. gr. laganna fellur brott og breytist greinatala samkvæmt því.

4. Í stað 1. og 2. mgr. 12. gr. (er verður 11. gr.) laganna kemur ný málsgrein er orðast svo:

Kjaranefnd skal ákvarða föst laun fyrir dagvinnu og kveða á um önnur starfskjör. Hún úrskurðar hvaða aukastörf tilheyra aðalstarfi og hver beri að launa sérstaklega. Við ákvarðanir sínar getur nefndin tekið tillit til sérstakrar hæfni er nýttist í starfi og sérstaks álags sem starfinu fylgir.

5. Við lög in bætist nýtt ákvæði til bráðabirgða er orðast svo:

Þrátt fyrir breytingu á 2. mgr. 8. gr. þessara laga samfara gildistöku nýrra laga um réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins skal kjaranefnd fyrst ákveða laun og starfskjör þeirra embættismanna, sem fram að þessu hafa ekki fallið undir lög þessi, frá og með 1. janúar 1997. Fram að þeim tíma skulu laun og starfskjör þessara embættismanna ráðast af kjarasamningum.

1. Lögskýringargögn

Ákvæðinu fylgdu svohljóðandi skýringar í greinargerð:

„Gert er ráð fyrir að lögum nr. [94/1986](#), um kjarasamninga opinberra starfsmanna, og lögum nr. [120/1992](#), um Kjaradóm og kjaranefnd verði breytt til samræmis við ákvæði þessa frumvarps. Miðað er við að takmarkanir á verkfallsrétti ríkisstarfsmanna verði í megindráttum þær sömu og samkvæmt núgildandi lögum. Þannig gildi lög nr. [33/1915](#) áfram, en til þess að takmarkanirnar verði þær sömu er óhjákvæmilegt að breyta 19. gr. laga nr. [94/1986](#) þar sem 29. gr. laga nr. [38/1954](#) fellur brott.“¹⁴²

1.1 Breytingar við 3. umræðu

Við 3. umræðu frumvarpsins voru lagðar til nokkrar breytingar á ákvæðinu, er einkum lutu að 2. tölulið þess. Segir í nefndarálit meiri hluta efnahags- og viðskiptanefndar, að breytingin sé í samræmi við framkomnar athugasemd við 2. mgr. 22. gr. Að öðru leyti sé gert ráð fyrir sömu breytingum og gerðar voru við 2. umræðu um frumvarpið á þingskjali 887, að því frátöldu að 4. töluliður b-liðar hafði verið lítillega breytt til samræmis við aðrar breytingar sem gerðar voru við 2. umræðu um frumvarpið.¹⁴³ Til skýringar er rétt að taka hér upp nefndarálit meiri hluta efnahags- og viðskiptanefndar, sem fram kom á þingskjali 887:

„Meginbreytingin miðar að því að fallið verði frá því að launakjör embættismanna verði alfarið ákveðin af kjaranefnd. Því er gert ráð fyrir að núgildandi fyrirkomulag haldist óbreytt, en þó er lagt til að umboðsmaður barna verði tekinn inn í 2. gr. laga nr. [120/1992](#) í samræmi við ákvæði laga um umboðsmann barna, nr. [83/1994](#), sbr. a-lið breytingartillögunnar. Tillögu b-liðar leiðir af þeim breytingum sem meiri hlutinn leggur til að gerðar verði á 2. gr. laga nr. [120/1992](#) og 39. gr. frumvarpsins. Í d-lið er lagt til að kjaranefnd fái sambærilega heimild til ákvörðunar viðbótarlauna og er að finna í ákvæði 2. mgr. 9. gr. frumvarpsins varðandi aðra starfsmenn. Loks er í tillögu um ákvæði til bráðabirgða, í e-lið, lagt til að laun og starfskjör embættismanna, sem hingað til hafa tekið laun samkvæmt kjarasamningum, verði óbreytt til loka þeirra samninga.“¹⁴⁴

2. Dómar

2.1 Dómar Hæstaréttar

Hrd. 26. september 2002 í máli nr. [310/2002](#). Íslenska ríkið gegn Háskóla Íslands. Ákvörðun kjaranefndar um aukastörf kennara vegna MBA-náms. Kennsla vegna MBA-náms ekki talin til aðalstarfs.

Sjá reifun við [39](#). gr.

¹⁴² Alþt. 1995, A-deild, bls. 3158. Sjá einnig viðauka nr. II.

¹⁴³ Alþt. 1995, A-deild, bls. 4635. Sjá einnig viðauka nr. II.

¹⁴⁴ Alþt. 1995, A-deild, bls. 4221-22. Sjá einnig viðauka nr. II.

Ákvæði til bráðabirgða.

[1] Starfsmenn ríkisins, sem fá laun greidd fyrir fram við gildistöku laga þessara, halda þeim rétti þrátt fyrir ákvæði 1. mgr. [10.](#) gr. laga þessara.

[2]¹⁴⁵

[3] Um starfslok þeirra starfsmanna ríkisins, sem skipaðir hafa verið eða ráðnir í störf ótímabundið fyrir gildistöku laga þessara, án gagnkvæms uppsagnarfrests, gilda ákvæði [25.](#) gr. og [VI.](#) kafla laga þessara eftir því sem við á, sbr. þó 4. mgr.

[4] Þegar í hlut eiga þeir starfsmenn ríkisins, sem 3. mgr. tekur til og ekki teljast embættismenn skv. [22.](#) gr. laga þessara, gilda ákvæði í kjarasamningum um lausn frá störfum vegna heilsubreysts í stað [30.](#) gr. laganna.

[5] Sé starf lagt niður á starfsmaður, sem skipaður hefur verið eða ráðinn í þjónustu ríkisins fyrir gildistöku laga þessara og fallið hefur undir lög nr. [38/1954](#), en telst ekki embættismaður skv. [22.](#) gr. laga þessara, rétt til bóta er nemi launum í sex mánuði, ef hann hefur verið í þjónustu ríkisins skemur en í 15 ár, en ella í tólf mánuði. Að öðru leyti gilda um bótarétt og bótafjárhæð ákvæði [34.](#) gr.

[6] Ef starf hefur verið lagt niður fyrir gildistöku laga þessara halda þeir starfsmenn, sem starfinu gegndu og féllu undir lög nr. [38/1954](#), forgangsrétti til starfa skv. 2. og 3. mgr. 14. gr. þeirra laga í fimm ár frá því að starfið var lagt niður.

[7] Fram til 1. júlí 1997 gilda eftirfarandi ákvæði:

[...]¹⁴⁶

4. Þrátt fyrir ákvæði 1. mgr. [22.](#) gr. skulu rannsóknarlögreglustjóri og vararannsóknarlögreglustjóri teljast til embættismanna¹⁴⁷

1. Lögskýringargögn

Ákvæðinu fylgdu svohljóðandi skýringar í greinargerð:

„Í ákvæðinu er mælt svo fyrir að þeir starfsmenn ríkisins, sem skipaðir hafa verið eða ráðnir í þjónustu ríkisins fyrir gildistöku laganna, haldi áunnum, stjórnarskrárvörðum réttindum sínum. Í 2. og 4. mgr. er tekið af skarið um það að réttur til launa í veikindaforföllum og fæðingarorlofi verði sá sami og verið hefur hjá þeim starfsmönnum sem skipaðir hafa verið eða ráðnir í þjónustu ríkisins fyrir gildistöku laganna, þar á meðal reglur 21. gr. laga nr. [38/1954](#) um svonefnd lausnar og makalaun, þó að því undanskildu að 30. gr. um lausn úr starfi vegna heilsubreysts á við þá starfsmenn sem teljast embættismenn skv. 22. gr. frumvarpsins. Réttur til biðlauna skv. 14. gr. laga nr. [38/1954](#) hefur ekki verið talinn til stjórnarskrárbundinna eignarréttinda, sbr. nú 72. gr. [stjórnarskrárinnar](#), a.m.k. hlýtur löggjafanum að vera heimilt að breyta þeim reglum, sem gilda um fjárhæð slíkra bóta fram í tímann, svo sem lagt er til að gert verði í 5. mgr. Ef starf hefur verið lagt niður fyrir gildistöku laganna á

¹⁴⁵ Í samningum við stéttarfélög ríkisstarfsmanna er nú kveðið nánar á um rétt ríkisstarfsmanna í veikindaforföllum og fæðingarorlofi. Í þeim samningum er einnig fjallað um lausnarlaun. Með auglýsingu fjármálaráðuneytisins nr. 122/2002 var tilkynnt, að málsgreinin hefði verið felld úr gildi og þar með nefndar reglugerðir.

¹⁴⁶ Sbr. 51. gr. laga nr. [83/1997](#), um breytingar á sérákvæðum í lögum er varða réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins.

¹⁴⁷ Sbr. 11. gr. laga nr. [150/1996](#), um breytingar á sérákvæðum í nokkrum lögum er varða réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins.

starfsmaður hins vegar rétt til bóta á grundvelli 14. gr. laga nr. [38/1954](#) þar er hið bótaskylda atvik hefur þá átt sér stað áður en lögin taka gildi. Í 6. mgr. er og tekið fram, til þess að taka af allan vafa, að í slíku tilviki haldi starfsmaður, sem starfi gegndi og féll undir lög nr. [38/1954](#), forgangsrétti til starfs skv. 2. og 3. mgr. 14. gr. þeirra laga í fimm ár, talið frá því starfið var lagt niður“.¹⁴⁸

1.1 Breytingar við 2. umræðu

Við 2. umræðu frumvarpsins lagði meiri hlutinn til breytingar á ákvæðinu, sem miðuðu að því að tímallengd varðandi rétt til biðlauna yrði óbreytt frá gildandi lögum hjá starfsmönnum sem höfðu verið skipaðir eða ráðnir í starf hjá ríkinu fyrir gildistöku laganna.¹⁴⁹

1.2 Breytingar við 3. umræðu

Við 3. umræðu frumvarpsins lagði meiri hluti efnahags- og viðskiptanefndar til, að 5. mgr. yrði breytt með eftirfarandi hætti: „... er lagt til að 5. gr. verði breytt þannig að þeir núverandi ríkisstarfsmenn sem rétt eiga á biðlaunum fái bætur í samræmi við þá skýringu á 14. gr. laga nr. [38/1954](#) að starfsmenn haldi ekki aðeins föstum launum fyrir dagvinnu á biðlaunatímanum heldur einnig öðrum föstum launum er starfinu hafa fylgt.“¹⁵⁰

2. Dómar

2.1 Dómar Hæstaréttar

Hrd. 9. desember 2010 í máli nr. 76/2010. Uppsögn vegna breyttra áherslna í starfsemi Geislavarna ríkisins vegna lagabreytinga. Biðlaun. Rof á ráðningu.

B starfaði hjá G frá 24. maí 2004 til 31. september 2008 er honum var sagt upp störfum vegna breyttra áherslna í starfsemi G. B krafðist greiðslu biðlauna með vísan til 5. mgr. bráðabirgðaákvæðis laga nr. 70/1996 þar sem kveðið var á um að þeir ríkisstarfsmenn sem höfðu rétt til biðlauna eftir eldri lögum nr. [38/1954](#) héldu rétti sínum. B starfað samfelldt hjá L frá árinu 1985 til janúarloka 2004 og sem stundakennari við Tækniskóla Íslands frá 1. janúar til 31. maí 2004. Í taldi að rof hefði orðið á ráðningu G hjá Í frá 1. febrúar til 23. maí 2004. Var það í samræmi við þá framkvæmd sem tíðkast hefur hjá Í um að áunninn biðlaunaréttur héldist ef um samfellda ráðningu starfsmanna í þjónustu ríkisins væri að ræða, enda þótt starfsmaður skipti um starf og réði sig til annarrar ríkisstofnunar. Á grundvelli þessarar ráðstöfunar á sakarefninu, og þar sem Í væri að öðru óbreyttu á grundvelli jafnræðisreglu bundinn við þessa ívilnandi lagaframkvæmd taldi Hæstiréttur að ágreiningur málsins um biðlaunarétt B réðist af því hvort talið yrði að rof hafi orðið á samfelldri ráðningu B í starfi hjá Í. Á tímabilinu frá 1. febrúar til og með 23. maí 2004 sinnti B stundakennslu og gegndi ekki föstu ótímabundnu starfi í þágu Í. Uppfyllti starf hans á þeim tíma því ekki kröfur sem gerðar voru samkvæmt 14. gr. laga nr. [38/1954](#). Samkvæmt því taldi Hæstiréttur að rof hefði orðið á ráðningu B hjá Í á umræddu tímabili og gæti hann því ekki byggt rétt til biðlauna á 5. mgr. ákvæðis til bráðabirgða við lög nr. 70/1996. Var Í því sýknað af kröfum B í málinu. Sjá hér til samanburðar dóm hrd. í máli nr. [34/2010](#), Skógarbær hjúkrunarheimili gegn K er varðar rof á ráðningu og skilgreiningu Hæstaréttar á orðin „starf“ í 5. mgr. ákvæðis til bráðabirgða.

Hrd. 8. júní 2006 í máli nr. 8/2006. Breyting á störfum yfirlæknis. Starfslok starfsmanns með skipun í tíð eldri laga. Ógilding ákvörðunar. Aukastörf. Málskostnaður.

T hafði verði skipaður yfirlæknir á geðsviði Landspítala. Um starfslok hans fór því samkvæmt 25. gr. og VI. kafla stml., sbr. 3. mgr. til bráðabirgða í þeim lögum. Sjá nánar við 19. gr.

¹⁴⁸ Alpt. 1995, A-deild, bls. 3158-9. Sjá einnig viðauka nr. II.

¹⁴⁹ Alpt. 1995, A-deild, bls. 4222. Sjá einnig viðauka nr. II.

¹⁵⁰ Alpt. 1995, A-deild, bls. 4635. Sjá einnig viðauka nr. II.

Hrd. 18. mars 2004 í máli nr. 275/2003. Háskóli Íslands gegn þrotabúi G og þrotabú G gegn Háskóla Íslands og Landspítala-háskólasjúkrahúsi. Niðurlagning starfs. Bætur.

Sjá við [32](#). gr.

Hrd. 6. maí 2005 í máli nr. 146/2005. Niðurlagning starfs forstöðumanns kerfisþjónustu hjá Landsbókasafni-Háskólabókasafni.

A hélt því fram að starf hennar, sem henni hafði verið tilkynnt að hefði verði lagt niður 1. mars 2002 með bréfi landsbókavardar 28. febrúar 2002, hefði í raun ekki verið lagt niður heldur hafi verið um málamyndagering að ræða. Er A var tilkynnt um niðurlagninguna hafði hún fengið leyfi frá starfi sínu á meðan hún gegndi öðru starfi hjá samnorrænni stofnun. A var ekki talin hafa sýnt fram á að hún hefði af því hagsmuni að lögum að sérstaklega yrði viðurkennt með dómi að henni hefði á ólögmatan hátt verið sagt upp starfi, líkt og fyrsta krafa hennar laut að. Önnur krafa A var sú, að Í yrði dæmt bótaskyldt vegna ólögmatrar uppsagnar hennar úr starfi. Talið að A hefði ekki leitast við að sýna fram á að hún hafi orðið fyrir eða yrði fyrir tjóni. Var þessi kröfugerð talin andstæð meginreglum réttarfars um skýran málartilbúnað og því vísað frá héraðsdómi. Þriðja krafa A laut að greiðslu miskabóta. Enda þótt sýnt væri að krafan væri reist á fyrrnefndri ákvörðun um niðurlagningu stöðu hennar var fallist á, að yrði málið rekið um þá kröfu eina og sér yrði grundvöllur þess verulega breyttur frá því sem upp var lagt. Var þó ekki alveg næg ástæða til þess að vísa þessari kröfu A frá dómi.

Hrd. 11. nóvember 1999 í máli nr. 223/1999. Bætur vegna niðurlagningar starfs hjá Ríkisútvarpinu.

Í mótmælti kröfu M um sex mánaða biðlaun og vísaði til fordæma Hæstaréttar um skýringu 14. gr. laga nr. 38/1954 um réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins því til stuðnings, að draga ætti frá bótunum laun í þriggja mánaða uppsagnarfresti M. Talið var, að lýsing 5. mgr. ákvæðisins til bráðabirgða á inntaki réttar starfsmanns vegna niðurlagningar starfs væri ekki óbreytt frá eldri starfsmannalögum, þar sem nú væri tekið fram berum orðum, að um væri að ræða bætur og bótarétt. Takmarkaðist rétturinn af því einu, að starfsmaður nyti ekki launa í öðru starfi á tímabilinu. Með hliðsjón af dómaframkvæmd um takmörkun biðlaunaréttar samkvæmt 14. gr. laga nr. 38/1954 var talið, að löggjafinn hefði þurft að tiltaka það með tvímælalausum hætti, ef bótarétturinn ætti að sæta frekari skerðingum eftir gildistöku laga nr. 70/1996 en leiddi af launum í öðru starfi. Samkvæmt þessu þóttu eldri dómsúrlausnir Hæstaréttar um skerðingu biðlauna vegna launa í uppsagnarfresti ekki hafa fordæmisgildi við úrlausn málsins og var fallist á þá niðurstöðu héraðsdómara, að M bæru bætur sem næmu launum í sex mánuði frá og með 1. október 1997.

Hrd. 7. október 1999 í máli nr. 53/1999. Niðurlagning stöðu sálfræðings við Fræðsluskrifstofu Suðurlands. Frádráttur frá biðlaunum.

Staða R var lögð niður samhliða því að ný lög um grunnskóla nr. [66/1995](#) gengu í gildi 1. ágúst 1996. Talið var að staða R hefði ekki verið lögð niður fyrr en 1. ágúst 1996 og bæri því að miða réttarstöðu hans, að því er biðlaun varðaði, við lög nr. 70/1996 um réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins, sem gengu í gildi 1. júlí sama árs. Óumdeilt var að R hafði tekið við nýju starfi 1. ágúst 1996 og notið hærri launa en í starfinu sem var lagt niður. Uppfyllti hann því ekki skilyrði 2. mgr. [34](#). gr. laga nr. 70/1996 til biðlauna. Ekki var talið að sú breyting á rétti til biðlaunagreiðslna sem leiddi af lögum nr. 70/1996, að réttur til biðlaunagreiðslna réðist af launamismun eldra og nýs starfs, án tillits til þess hvort það væri hjá ríki eða öðrum aðila, bryti gegn mannréttindaákvæðum stjórnarskrár lýðveldisins Íslands nr. [33/1944](#). Sjá einnig í máli nr. [85/1999](#) þar sem fjallað var um niðurlagning starfs fræðslustjóra.

Hrd. 9. mars 2000 í máli nr. 378/1999. Biðlaunaréttur fyrrverandi starfsmanna Landsbanka Íslands. Aðild.

G var starfsmaður Landsbanka Íslands þegar lög nr. [50/1997](#), um stofnun hlutafélaga um Landsbanka Íslands og Búnaðarbanka Íslands, voru staðfest. Í dóminum segir að um biðlaunaréttinn

gildi nú ákvæði 5. mgr. ákvæðis til bráðabirgða og [34.](#) gr. stml. um réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins, sbr. 10. gr. laga nr. [50/1997](#), en samkvæmt því er biðlaunarétturinn háður því að viðkomandi hafi ekki hafnað sambærilegu starfi á vegum ríkisins eða annars aðila. Tekið fram að um biðlaunaréttinn giltu nú lög nr. 70/1996 og skv. [34.](#) gr. þeirra laga væri rétturinn háður því að viðkomandi hefði ekki hafnað sambærilegu starfi á vegum ríkisins eða annars aðila. Þar sem ríkissjóður hefði lagt allar eignir, réttindi, skuldir og skuldbindingar hvors ríkisviðskipabanka um sig til hlutafélaganna, hefði Landsbanki Íslands hf. yfirtekið allar skuldbindingar Landsbankans ekki aðeins skv. kjarasamningum og ráðningarsamningum heldur einnig skv. lögum. Af þessum sökum átti að beina kröfunni til Landsbanka Íslands hf. Sama niðurstaða í Hrd. 9. mars 2000 í máli nr. [377/1999](#).

Hrd. 3. febrúar 2000 í máli nr. [357/1999](#). Starfslokasamningi starfsmanns Landsbanka Íslands vikið til hliðar að hluta. Bætur sem námu 6 mánaða launum.

Í október 1997 var gerður starfslokasamningur við B, sem hafði starfað hjá bankanum LÍ í 42 ár. Vinnuframlags hans var ekki krafist í þriggja mánaða uppsagnarfresti, en eftir það skyldi hann m.a. fá greidd í einu lagi 6 mánaða laun. Talið var að um uppsögn B ætti að fara eftir sérreglum kjarasamninga, sbr. lög nr. [34/1977](#) um kjarasamninga starfsmanna banka í eigu ríkisins. Talið var að staða B hefði verið lögð niður og að ákvæði 14. gr. laga nr. [38/1954](#) um réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins ættu við um B og því gæti hann átt rétt til bóta er næmi launum í 12 mánuði væri starf hans lagt niður, sbr. 5. mgr. ákvæðis til bráðabirgða, stml. Sjá einnig við [34.](#) gr.

2.2 Dómar héraðsdóms

Héraðsdómur Reykjavíkur frá 5. desember í máli nr. [E-4607/2012](#): Störfum deildarstjóra mæðraverndar Heilbrigðisstofnunar Suðurnesja breytt. Niðurlagning.

Sjá einnig við [19.](#) gr.

H, deildarstjóri mæðraverndar, krafðist þess að viðurkennt yrði að hún ætti, samkvæmt 5. mgr. bráðabirgðaákvæðis í stml., rétt til skaðabóta úr hendi HSS er næmi launum í tólf mánuði vegna niðurfellingar stöðu hennar. Í hélt því fram að staða H hefði ekki verið lögð niður heldur hefði HSS nýtt sér rétt til breytinga á starfi og verksvið H skv. 19. gr. stml. og hefði tilkynnt H fyrirhugaðar breytingar á stöfum með hæfilegum fyrirvara, að gættum fresti til handa H til að tjá sig um þær. HSS hafi einungis ætlað að gera breytingar á stöfum og verksviði H vegna skipulagsbreytinga hjá HSS. Áherslur í starfsemi stofnunarinnar hefðu breyst þegar hagræða hafi þurft í starfsemi HSS m.a. vegna niðurskurðar almennt í heilbrigðisþjónustu, lokunar skurðstofu og þess að fæðingum hefði fækkað á sjúkrahúsinu. Fólust breytingarnar í því að sett hafi verið á fót ný sameinuð deild mæðraverndar og fæðinga. Forráðamenn HSS tóku þá ákvörðun við skipulagsbreytingarnar að ráða nýjan starfsmann til að gegna starfi deildarstjóra á nýrri deild og hafi nýtt starf deildarstjóra á sameinaðri deild verið auglýst. H lét af stöfum hjá HSS þegar nýr deildarstjóri sameinaðrar deildar tók til starfa. Héraðsdómur féllst á það með H að fyrirhugaðar breytingar og sú staða sem henni hafi verið boðin hafi verið verulega frábrugðin fyrra starfi hennar og breytingar á verksviði hennar og vinnufyrirkomulagi hafi orðið verulega íþyngjandi þó svo að ekki lægi fyrir að breyting yrði á heildarlaunakjörum H. Að því virtu féllst héraðsdómur á það að starf H hefði verið lagt niður og svo umtalsverð breyting hefði orðið á starfi H við þá breytingu að líta bæri svo á að henni hafi ekki boðist sambærilegt starf. Féllst dómurinn á viðurkenningarkröfu H eins og hún var fram sett.

Héraðsdómur Reykjavíkur frá 5. desember í máli nr. [E-4608/2012](#): Störfum deildarstjóra fæðingardeildar Heilbrigðisstofnunar Suðurnesja breytt. Niðurlagning.

Sjá einnig við [19.](#) gr.

G, deildarstjóri fæðingardeildar í 60% starfshlutfalli, krafðist þess að viðurkennt yrði að hún ætti, samkvæmt 5. mgr. bráðabirgðaákvæðis í stml., rétt til skaðabóta úr hendi HSS er næmi launum í tólf mánuði vegna niðurfellingar stöðu hennar. Í hélt því fram að staða G hefði ekki verið lögð niður heldur hefði HSS nýtt sér rétt til breytinga á starfi og verksvið G skv. 19. gr. stml. og hefði tilkynnt G fyrirhugaðar breytingar á stöfum með hæfilegum fyrirvara, að gættum fresti til handa G til að tjá sig

um þær. HSS hafi einungis ætlað að gera breytingar á störfum og verksviði G vegna skipulagsbreytinga hjá HSS. Áherslur í starfsemi stofnunarinnar hefðu brest þegar hagræða hafi þurft í starfsemi HSS m.a. vegna niðurskurðar almennt í heilbrigðisþjónustu, lokunar skurðstofu og þess að fæðingum hefði fækkað á sjúkrahúsinu. Fólust breytingarnar í því að sett hafi verið á fót ný sameinuð deild mæðravendar og fæðinga. Forráðamenn HSS tóku þá ákvörðun við skipulagsbreytingarnar að ráða nýjan starfsmann til að gegna starfi deildarstjóra á nýrri deild og hafi nýtt starf deildarstjóra á sameinaðri deild verið auglýst. G hélt áfram störfum hjá HSS þegar nýr deildarstjóri sameinaðrar deildar tók til starfa. Héraðsdómur féllst á það með G að fyrirhugaðar breytingar og sú staða sem henni hafi verið boðin hafi verið verulega frábrugðin fyrra starfi hennar og breytingar á verksviði hennar og vinnufyrirkomulagi hafi orðið verulega íþyngjandi þó svo að ekki lægi fyrir að breyting yrði á heildarlaunakjörum G. Að því virtu féllst héraðsdómur á það að svo umtalsverð breyting hefði orðið á starfi og verksviði G og hún jafnframt sett undir boðvald annars sem tók við deildarstjórarstarfi sameinaðrar deildar, að starf hennar hafi verið lagt niður, og varð ekki talið að það breyti nokkru um að G var aðeins í 60% starfi sem deildarstjóri. Var niðurstaða dómsins sú að G átti rétt til skaðabóta og ekki var fallist á að með því að taka við starfi almennrar ljósmóður hafi G fyrirgert þeim rétti sínum. Féllst dómurinn á viðurkenningarkröfu G eins og hún var fram sett.

Héraðsdómur Reykjavíkur 13. maí 2004 í máli nr. E-45/2004. S gegn Íslenska ríkinu. Rof verður á ráðningu starfsmanns.

S starfaði hjá ríkisútvarpinu 1984 til 1991 og lét þá af stöfum og hóf að starfa sjálfstætt sem blaðamaður og ritstjóri. S hóf störf að nýju hjá RÚV 1. ágúst 1996. Það var niðurstaða héraðsdóms að skýra bæri 5. mgr. bráðabirgðaákvæðis laganna þannig að það tryggði aðeins þeim starfsmönnum ríkisins, sem voru starfsmenn ríkisins við gildistöku laga nr. 70/1996, áframhaldandi rétt til biðlauna, enda hefðu það verið þessir menn sem hefðu haft fjárhagslega hagsmuni umfram aðra af því að biðlaunaréttur væri ekki afnuminn. Ekki var fallist á að allir þeir, sem á einhverjum tíma hefðu starfað hjá ríkinu í tíð laga nr. [38/1954](#) ættu rétt til biðlauna samkvæmt bráðabirgðaákvæðinu, tækju þeir á ný við starfi hjá ríkinu eftir gildistöku laga nr. 70/1996.

Viðauki I

Yfirlit yfir dóma og álit.

1. gr.:

Lög þessi taka til hvers manns sem er skipaður, settur eða ráðinn í þjónustu ríkisins til lengri tíma en eins mánaðar, án tillits til þess hvort og þá hvaða stéttarfélagi hann tilheyrir, enda verði starf hans talið aðalstarf.
Ákvæði II. hluta laganna taka þó einvörðungu til embættismanna, sbr. 22. gr., og ákvæði III. hluta einvörðungu til annarra starfsmanna ríkisins.
Ef ekki er annað tekið fram er með hugtakinu „starf“ átt við sérhvert starf í þjónustu ríkisins sem lögin ná til, en með hugtakinu „embætti“ er einungis átt við starf sem maður er skipaður til að gegna, sbr. 22. gr.

Hæstaréttardómar

Dómur 8. desember 2011 í máli nr. [258/2011](#). Aðilaskipti. Uppsögn öryggisvarðar hjá Isavia ohf.

Dómur 26. september 2002 í máli nr. [310/2002](#). Íslenska ríkið gegn Háskóla Íslands, Á, B, I, S og E. Aukastörf prófessora við MBA-nám á vegum viðskipta- og hagfræðideildar Háskóla Íslands.

Dómar héraðsdóms

Héraðsdómur Reykjavíkur 16. maí 2012 í máli nr. [E-3673/2011](#). Uppsögn vegna skipulagsbreytinga. Kjarasamningur. Ríkisstarfsmaður.

Álit umboðsmanns

Álit 22. mars 2005 í máli nr. [4227/2004](#). Ráðning landvarða. Rökstuðningur. Leiðbeiningaskylda.

Álit 29. desember 2000 í máli nr. [2799/1999](#). Frádráttur frá biðlaunum. Aðalstarf.

Álit 31. maí 2000 í máli nr. [2606/1998](#). Laun embættismanna. Aukastarf. Kjaranefnd.

2. gr.:

Lög þessi taka ekki til forseta Íslands, ráðherra eða alþingismanna. Lögintaka til hæstaréttardómara og héraðsdómara eftir því sem við getur átt.
Lögin taka ekki til eftirgreindra starfsmanna:
1. starfsmanna hlutafélaga og annars konar félaga, einkaréttareðlis, jafnvel þótt þau séu að öllu leyti í eigu ríkisins,
2. starfsmanna stofnana sem að einhverju eða öllu leyti eru í eigu annarra en ríkisins, þar á meðal sjálfseignarstofnana, jafnvel þótt þær séu einvörðungureknar fyrir framlög frá ríkinu.

Hæstaréttardómar

Dómur 8. desember 2011 í máli nr. [258/2011](#). Aðilaskipti. Uppsögn öryggisvarðar hjá Isavia ohf. Áminningarskylda. Gildissvið.

Dómur 12. maí 1999 í máli nr. [266/1998](#). Starfsmaður Háskólabíós. Sjálfseignarstofnun.

Dómur 25. nóvember 1999 í máli nr. [192/1999](#). Fyrirvaralaus uppsögn fulltrúa á meðferðarstofnun SÁÁ.

Dómar héraðsdóms

Héraðsdómur Reykjanes 9. febrúar 2011 í máli nr. [E-1037/2010](#). Aðilaskipti. Ráðningarsamningur. Uppsögn.

Héraðsdómur Reykjanes 9. febrúar 2011 í máli nr. [E-1347/2010](#). Aðilaskipti. Ráðningarsamningur. Uppsögn.

Álit umboðsmanns

Álit 13. apríl 1999 í máli nr. [2275/1997](#). Starfsmenn Sinfóníuhljómsveitar Íslands. Stjórnsýslulög.

Álit 20. febrúar í máli nr. [2830/1999](#). Ráðning í starf hjá Listaháskóla Íslands.

5. gr.:

Það fer eftir ákvæðum laga hvaða stjórnvald veitir starf.
Séu ekki fyriræli um það í lögum skal sá ráðherra er stofnun lýtur skipa forstöðumann stofnunar og, eftir atvikum, aðra embættismenn er starfa við stofnunina, en forstöðumaður ræður í önnur störf hjá henni.

Hæstaréttardómar

Dómur 20. ágúst 2010 í máli nr. [435/2010](#). G gegn íslenska ríkinu. Ráðning þyrluflugmanna hjá Landhelgisgæslu Íslands.

Dómur 15. október 2009 í máli nr. [25/2009](#). Jafnréttisstofa vegna Ö gegn Háskóla Íslands. Ráðning í stöðu dósents í tölvunarfræði. Jafnrétti. stöðuveiting.

Dómur 22. janúar 2008 í máli nr. [239/2008](#). Ráðning í starf kennara hjá Framhaldsskólanum á Húsavík. Starfsréttindi.

Dómur 29. mars 2007 í máli nr. [516/2006](#). Ráðning starfsmanns í afgreiðslu Héraðsdóms Reykjavíkur. Málefni fatlaðra. Starfsúmsókn.

Dómur 3. júní 2004 í máli nr. [39/2004](#). E gegn Neyðarlínunni hf. Ráðning í starf vaktstjóra. Jafnrétti. Ákvörðun skaðabóta.

Dómur 19. september 2002 í máli nr. [90/2002](#). G gegn Heilbrigðisstofnuninni á Blönduósi. Annmarkar á málsmeðferð álitsgjafa.

Álit umboðsmanns

Álit 18. nóvember 2011 í málin nr [5986/2010](#). Ráðningar læknanema í afleysingarstörf á heilbrigðisstofnunum. Félagafrelsi. Valdframsal. Yfirstjórnunar- og eftirlitsheimildir ráðherra.
Sjá einnig álit umboðsmanns Alþingis í máli nr. [5858/2009](#).

Álit 10. október 2011 í máli nr. [6387/2011](#). Ráðningar í starf lögfræðings hjá Mannvirkjastofnun.

Álit 30. september 2011 í máli nr. [6354/2011](#). Ráðningar í hálfu stöðu prófessors við Háskóla Íslands.

Álit 20. september 2011 í máli nr. [6327/2011](#). Ríkisstofnun. Gildissvið stjórnsýslulaga. Meinbugir á lögum.

Álit 14. júlí 2011 í máli nr. [6218/2010](#). Ráðning í starf upplýsingafulltrúa. Ráða skal hæfasta einstaklinginn í starfið. Rannsóknarreglan. Vandaðir stjórnsýsluhættir. Aðgangur að gögnum máls. Rökstuðningur.

Álit 24. júní 2011 í máli nr. [5890/2010](#). Skipun í embætti forstöðumanns. Varðveisla og skráning gagna. Aðgangur að gögnum máls. Rannsóknarreglan. Jafnræðisreglan. Aðstoð ráðningarfyrtækis.

Álit 29. apríl 2011 í máli nr. [5949/2010 og 5959/2010](#). Ráðning í starf umsjónarmanns. Auglýsing á lausum störfum. Almenn hæfisskilyrði. Skráningarskylda. Rökstuðningur. Birting ákvörðunar. Leiðbeiningar um rétt til rökstuðnings.

Álit 31. mars 2011 í máli nr. [5778/2009](#). Auglýsing á lausum embættum. Skipun í embætti prests. Sjóarmið sem ákvörðun verður byggð á. Reglur um mat á hæfni umsækjenda.

Álit 31. mars 2011 í máli nr. [5757/2009](#). Auglýsing á lausum embættum. Skipun í embætti prests. Sjóarmið sem ákvörðun verður byggð á. Reglur um mat á hæfni umsækjenda.

Álit 31. mars 2010 í máli nr. [5858/2009](#). Ráðningar læknanema í afleysingarstörf á heilbrigðisstofnunum. Yfirstjórnunar- og eftirlitsheimildir ráðherra.
Sjá einnig álit umboðsmanns Alþingis í máli nr. [5986/2010](#).

Álit 24. mars 2010 í máli nr. 5424/2008 (óbirt, sjá SUA 2010:98.). Ráðning í starf deildarsérfræðings í ráðuneyti. Rannsóknarreglan. Skráningarskylda. Aðstoð ráðningarfyrtækja.

Álit 28. september 2009 í máli nr. [5466/2008](#). Skipun í embætti Orkumálastjóra. Sjóarmið sem ákvörðun verður byggð á. Forsvaranlegt mat. Andmælaréttur. Skráningarskylda. Aðgangur að gögnum.

Álit 8. maí 2009 í máli nr. [5408/2008](#). Ráðning í starf þjóðgarðsvarðar hjá Vatnajökulsþjóðgarði. Sjóarmið sem ákvörðun verður byggð á. Mat á hæfni umsækjenda. Valdframsal. Álitsumleitan. Leiðbeiningaskylda. Skráningarskylda.

Álit 30. desember 2008 í málum nr. [5220/2008 og 5230/2008](#). Skipun í embætti héraðsdómara. Reglur um undirbúning stöðuveitingar og mat á hæfni umsækjenda. Umsögn dómnefndar. Rannsóknarregla. Forsvaranlegt mat. Rökstuðningur. Sérstakt hæfi.

Álit 17. nóvember 2008 í máli nr. [5129/2007](#). Ráðning í starf hjá Háskólanum á Akureyri. Andmælaréttur. Rannsóknarreglan. Skráning munnlegra upplýsinga. Vandaðir stjórnsýsluhættir. Viðurlög við brotum á stjórnsýslulögum.

Álit 4. júní 2008 í máli nr. [5151/2007](#). Skipun sendifulltrúa í utanríkisráðuneytinu. Jafnrétti. Rökstuðningur.

Álit 21. mars 2006 í máli nr. [4210/2004](#). Skipun í embætti ráðuneytisstjóra félagsmálaráðuneytisins. Auglýsing. Framlenging umsóknarfrests. Kröfur um framkvæmd mats á hæfni umsækjenda.

Bréf umboðsmanns Alþingis 7. mars 2006 í máli nr. [4469/2005](#). Ráðning í starf jafnréttisfulltrúa Háskóla Íslands. Rökstuðningur. Málsmeðferð

Álit 6. mars 2006 í máli nr. [4427/2005](#). Ráðning sérfræðings við Landspítala-háskólasjúkrahús. Viðtöl. Rökstuðningur.

Álit 30. desember 2005 í máli nr. [4430/2005](#). Skipun í embætti umboðsmanns barna. Rannsóknarreglan. Starfsviðtöl. Sjóarmið sem ákvörðun byggist á.

Álit 30. desember 2005 í máli nr. [4413/2005](#). Skipun í embætti umboðsmanns barna. Starfsviðtöl. Rannsóknarreglan. Sjóarmið sem ákvörðun byggist á.

Álit 15. júlí 2005 í máli nr. [3977/2003](#). Ráðning sérfræðings á sviði framleiðslu- og markaðsmála í landbúnaðarráðuneytinu. Boðun í viðtöl. Skráning munnlegra upplýsinga. Skilyrði um sérmenntun. Starfsreynsla. Auglýsing.

Álit 11. júlí 2005 í máli nr. [4217/2004](#). Ráðning í starf á rekstrarsviði Byggdastofnunar. Aðstoð ráðningarfyrtækja. Sjóarmið sem ákvörðun verður byggð á. Skráning munnlegra upplýsinga.

Álit 30. júní 2005 í máli nr. [4205/2004](#). Skipun í embætti rektors Landbúnaðarháskóla Íslands. Lagakröfur um framkvæmd starfsviðtala. Sjóarmið sem ákvörðun verður byggð á. Skráning munnlegra upplýsinga.

Álit 6. júní 2005 í máli nr. [4291/2004](#). Setning 10 lögreglumanna hjá lögreglunni í Reykjavík. Valdsvið ríkislögreglustjóra. Tilkynning ákvörðunar. Andmælaréttur. Skráning munnlegra upplýsinga. Rannsókn máls. Efni rökstuðnings.

Álit 6. júní 2005 í máli nr. [4249/2004](#). Setning 13 lögreglumanna hjá lögreglunni í Reykjavík. Valdsvið ríkislögreglustjóra. Tilkynning ákvörðunar. Andmælaréttur. Skráning munnlegra upplýsinga. Rannsókn máls.

Álit 22. mars 2005 í máli nr. [4227/2004](#). Ráðning landvarða. Rökstuðningur. Leiðbeiningaskylda.

Álit 29. nóvember 2004 í máli nr. [4108/2004](#). Skipun í embætti héraðsdýralæknis. Sjóarmið sem byggt verður á. Skráning upplýsinga. Aðgangur að gögnum.

Álit 1. september 2004 í máli nr. [3956/2003](#). Ráðning í starf deildarsérfræðings hjá samgönguráðuneytinu. Auglýsingaskylda.

Álit 6. júlí 2004 í máli nr. [3769/2003](#). Ráðning í starf hjúkrunarforstjóra hjá Heilbrigðisstofnuninni X. Sjóarmið um viðhorf til stjórnunar og rekstrar stofnunar. Samanburður á umsækjendum.

Álit 6. júlí 2004 í máli nr. [3955/2003](#). Ráðning í starf yfirfélagsráðgjafa. Rökstuðningur. Lögmetar ástæður uppsagnar. Aðgangur umsækjanda að gögnum.

Álit 18. júní 2004 í máli nr. [4020/2004](#). Aðgangur að umsögnum vegna umsóknar um starf forstöðumanns fréttasviðs Ríkisútvarpsins. Aðstoð ráðningarfyrtækja.

Álit 28. maí 2004 í máli nr. [3989/2004](#). Ráðning í starf yfirfélagsráðgjafa hjá Landspítala-háskólasjúkrahúsi. Rökstuðningur.

Álit 3. maí 2004 í málum nr. [3882/2003](#), [3909/2003](#) og [3980/2003](#). Skipun í embætti Hæstaréttardómara. Rannsókn máls.

Álit 2. júní 2003 í máli nr. [3680/2002](#). Ráðning yfirflugumferðarstjóra. Umsækjendum heitið trúnaði. Varðveisla gagna. Skráning upplýsinga. Rökstuðningur. Ráðningarfyrtækja.

Álit 18. júní 2003 í máli nr. [3490/2002](#). Skipun sýslumanns á Ísafirði. Rannsókn máls og skráning upplýsinga. Rökstuðningur starfsveitingar. Málefnaleg sjónarmið.

Álit 26. maí 2003 í máli nr. [3616/2002](#). Ráðning dagskrárstjóra á Rás 2 hjá Ríkisútvarpinu. Aðstoð ráðningarfyrtækja.

Álit 11. maí 2003 í máli nr. [3667/2002](#). Setning í starf lögreglufulltrúa við efnahagsbrotadeild ríkislögreglustjóra. Andmælaréttur.

Álit 2. september 2003 í máli nr. [3736/2003](#). Skipun flokksstjóra hjá tollstjóranum í Reykjavík. Meðferð umsagna um umsækjendur. Málsmeðferð við veitingu starfa. Persónulegir eiginleikar. Frestur til að koma að andmælum.

Álit 5. desember 2001 í máli nr. [3066/2000](#). Meðferð umsóknar um starf framkvæmdastjóra kennslu og fræða við Landspítala-háskólasjúkrahús. Andmælaréttur við umsögn matsnefndar læknaeildar Háskóla Íslands. Leiðbeiningarskylda. Hæfisskilyrði.

Álit 21. maí 2001 í máli nr. [2999/2000](#). Aðgangur að umsögn um umsækjanda starfs forstöðuproskafjálfa. Skráning upplýsinga 23. gr. upplýsingalaga.

Álit 29. febrúar 2000 í máli nr. [2641/1999](#). Skipun í embætti skólustjóra Garðyrkjuskóla ríkisins. Álitsumleitan. Sjóarmið sem ákvörðun verður byggð á. Rannsóknarreglan. Rökstuðningur.

Álit 29. mars 1994 í máli nr. [887/1993](#). Skipun í embætti forstjóra Tryggingastofnunar Ríkisins. Stöðuveiting. Umsögn. Málsmeðferð tryggingaráðs í sambandi við skipun í stöðu forstjóra Tryggingastofnunar ríkisins.

Álit 24. febrúar 1994 í máli nr. [968/1993](#). Veiting stöðu stöðvarstjóra Póst- og símamálastofnunar. Stöðuveiting. Umsögn.

Álit 10. september 1992 í máli nr. [382/1991](#). Skipun í embætti tollvarðar á Keflavíkurlflugvelli. Veiting á opinberri stöðu. Auglýsing á lausri stöðu. Undirbúningur og rannsókn máls. Almenn hæfisskilyrði. Mat á hæfni umsækjenda. Svör við umsóknum um auglýsta stöðu.

6.gr.

Almenn skilyrði til þess að fá skipun eða ráðningu í starf eru þessi:

1. Átján ára aldur. Þó má víkja frá þessu alderslágmarki um störf samkvæmt námssamningi, ræstingastörf, sendilsstörf eða önnur svipuð störf. Einstökákvæði í lögum, þar sem annað aldurstakmark er sett, skulu haldast.
2. Lögræði. Þó gildir lögræðiskrafan ekki þegar undanþága er gerð skv. 1. tölul.
3. Nauðsynleg heilbrigði, andleg og líkamleg, til þess að gegna þeim starfa sem hverju sinni er um að ræða.
4. Íslenskur ríkisborgararéttur. Þó má ráða ríkisborgara frá öðrum ríkjum Evrópska efnahagssvæðisins eða aðildarríkjum stofnsamnings Fríverslunarsamtaka Evrópu til starfa með sömu kjörum og íslenska ríkisborgara. Einnig má víkja frá

Þessu ákvæði þegar um er að ræða aðra erlenda ríkisborgara ef sérstaklega stendur á.
5. Almenn menntun og þar að auki sú sérmenntun sem lögum samkvæmt er krafist eða eðli málsins samkvæmt verður að heimta til óaðfinnanlegrar rækslu starfans.
6. Fjárforraði, ef starfi fylgja fjárreiður, svo sem gjaldkera eða innheimtustörf, eða ef svo er fyrir mælt í lögum eða sérstök ástæða þykir til að gera þá kröfu.

Nú hefur umsækjandi um starf hlotið dóm fyrir refsiverðan verknað, slíkan sem um ræðir í 1. mgr. 68. gr. almennra hegningarlaga, og telst hann þá ekki fullnægja starfsskilyrðum.
Konur og karlar hafa jafnan rétt til opinberra starfa og til sömu launa fyrir sambærileg störf.

Hæstaréttardómar

Dómur 19. desember 2012 í máli nr. [236/2012](#). Lausn embættismanns vegna heilsubreysts.

Dómur 14. apríl 2011 í máli nr. [412/2010](#). Íslenska ríkið og Á gegn G og gagnsök. Skipun í embætti héraðsdómara.

Dómur 24. september 2009 í máli nr. [686/2008](#). I gegn íslenska ríkinu. Skipun í embætti rektors Landbúnaðarháskóla Íslands. Jafnrétti. Stöðuveiting.

Sjá einnig álit umboðsmanns Alþingis í máli nr. [4205/2004](#).

Dómur 22. janúar 2008 í máli nr. [239/2008](#). K gegn Framhaldsskólanum á Húsavík. Ráðning í starf kennara. Starfsréttindi. Stjórnsýsla. Skaðabætur. Fjártjón.

Dómur 16. nóvember 2006 í máli [195/2006](#). Íslenska þjóðkirkjan gegn S. Skipun í embætti sendiráðsprests í London. Stöðuveiting. Jafnrétti.

Dómur 20. janúar 2005 í máli nr. [258/2004](#). Akureyrarbær gegn G. Ráðning í starf deildarstjóra á félagsmálastofnun Akureyrarbæjar. Jafnverðmæt og sambærileg störf. Sératkvæði

Dómur 3. júní 2004 í máli nr. [39/2004](#). E gegn Neyðarlínunni hf. Ráðning í starf vaktstjóra. Jafnréttislög. Ákvörðun skaðabóta.

Dómur 22. janúar 2004 í máli nr. [330/2003](#). Leikfélag Akureyrar gegn H. Veiting starfs Leikhússtjóra á Akureyri. Sönnunarreglur. Lögmat sjónarmið. 24. gr. laga nr. 96/2000, um jafna stöðu og jafnan rétt kvenna og karla.

Dómur 10. október 2002 í máli nr. [121/2002](#). Íslenska ríkið gegn K. Veiting embættis sýslumanns á Keflavíkurflugvelli. Lögmat sjónarmið. Efni auglýsingar.

Dómur 11. maí 2000 í máli nr. [11/2000](#). Akureyrarbær gegn Kærunefnd jafnréttismála vegna R. Ráðning í starfi jafnréttis- og fræðslufulltrúa hjá Akureyrarbæ. Jafnverðmæt og sambærileg störf.

Dómur 1997:1008 í máli nr. 255/1996. Kærunefnd jafnréttismála f.h. G gegn íslenska ríkinu. Launajafnrétti. Sönnun. Mismunandi laun útsendingarstjóra hjá Ríkisútvarpinu. Kjarasamningar.

Dómur 1997:1544 í máli nr. 310/1996. Ráðning í starf grunnskólakennara. Kennsluréttindi. Skaða- og miskabætur.

Dómar héraðsdóms

Héraðsdómur Reykjavíkur 20. júní 2012 í málinu nr. [E-2870/2011](#). A gegn íslenska ríkinu. Stöðuveiting. Jafnrétti. Miskabætur. Skaðabótamál.

Héraðsdómur Reykjavíkur 23. maí 2005 í málinu E-9175/2004. G. gegn íslenska ríkinu. Grundvöllur uppsagnar. Heilsubrestur.

Álit umboðsmanns

Álit 18. júní 2012 í máli nr. [6276/2011](#). Skipun í embætti lögreglumanna. Auglýsingar á lausum störfum. Tímabundnar setningar lögreglumanna.

Álit 18. júní 2012 í máli nr. [6137/2010](#). Setning í embætti lögreglumanns. Auglýsing á lausum störfum. Sjóarmið sem ákvörðun verður byggð á. Mat á hæfni umsækjenda. Forsvaranlegt mat. Álitsumleitan. Rannsóknarreglan. Rökstuðningur.

Álit 18. júní 2012 í máli nr. [5864/2009](#). Ráðningar í störf stjórnarráðsfulltrúa. Auglýsing á lausum störfum. Sjóarmið sem ákvörðun verður byggð á. Mat á hæfni umsækjenda. Forsvaranlegt mat. Skyldubundið mat.

Álit 30. desember 2011 í máli nr. [6045/2010](#). Ráðning í starf þjóðleikhússtjóra. Jafnræðisregla. Starfsreglur. Vanhæfi. Upplýsingaskylda. Rökstuðningur.

Álit 28. desember 2011 í máli nr. [6320/2011](#). Ráðning í starf framkvæmdastjóra Íbúðalánasjóðs. Rökstuðningur. Umsagnir. Aðstoð ráðningarfyrirtækis. Auglýsing. Athugasemdir við stjórnsýslu.

Álit 29. apríl 2011 í máli nr. [5949/2010 og 5959/2010](#). Ráðning í starf umsjónarmanns. Auglýsing á lausum störfum. Almenn hæfisskilyrði. Skráningarskylda. Rökstuðningur. Birting ákvörðunar. Leiðbeiningar um rétt til rökstuðnings.

Álit 30. desember 2008 í málum nr. [5220/2008 og 5230/2008](#). Skipun í embætti héraðsdómara. Reglur um undirbúning stöðuveitingar og mat á hæfni umsækjenda. Umsögn dómnefndar. Rannsóknarregla. Forsvaranlegt mat. Rökstuðningur. Sérstakt hæfi.

Álit 19. ágúst 2009 í máli nr. [5118/2007](#). Ráðning í starf lögfræðings hjá Neytendastofu. Rannsóknarreglan. Auglýsing. Rökstuðningur. Svör stjórnvalda.

Álit 10. janúar 2006 í máli nr. [4279/2004](#). Skipun í embætti umboðsmanns barna. Auglýsing á lausu starfi. Almenn hæfisskilyrði.

Álit 15. júlí 2005 í máli nr. [3977/2003](#). Ráðning sérfræðings á sviði framleiðslu- og markaðsmála í landbúnaðarráðuneytinu. Boðun í viðtöl. Skráning munnlegra upplýsinga. Skilyrði um sérmenntun. Starfsreynsla. Auglýsing.

Álit 22. mars 2005 í máli nr. [4227/2004](#). Ráðning landvarða hjá Umhverfisstofnun. Rökstuðningur. Leiðbeiningarskylda.

Álit 5. febrúar 2002 í máli nr. [3245/2001](#). Skipun í embætti framkvæmdastjóra Þróunarsamvinnustofnunar Íslands.

Álit 21. maí 2001 í máli nr. [2999/2000](#). Aðgangur að umsögn um umsækjanda starfs forstöðuproskajálfa. Skráning upplýsinga 23. gr. upplýsingalaga.

Álit 22. júní 2000 í máli nr. [2795/1999](#). Setning tveggja tollvarða á Keflavíkurflugvelli. Krafa um sérmenntun. Skráning munnlegra upplýsinga 23. gr. upplýsingalaga.

Álit 7. apríl 2000 í máli nr. [2630/1998](#). Auglýsing á starfi deildarstjóra búnaðarsviðs landbúnaðarráðuneytisins. Rökstuðningur. Sjóarmið sem ákvörðun verður byggð á.

Álit 22. júlí 1999 í máli nr. [2408/1998](#). Auglýsing um starf á hljóðvarpsdeild Ríkisútvarpsins. Krafa um háskólamenntun. Orðalag auglýsingar.

Álit 4. júní 1999 í máli nr. [2202/1997](#). Skipun í embætti skólastjóra Listdanskóla Íslands. Auglýsing á lausum störfum. Álitsumleitan. Sjóarmið sem ákvörðun verður byggð á. Birting stjórnvaldsákvörðunar. Leiðbeiningarskylda.

Álit 26. júní 1996 í máli nr. [1391/1995](#). Veiting embættis umboðsmanns barna. Krafa um lögfræðimenntun. Málefnaleg sjóarmið.

Álit 24. febrúar 1994 í máli nr. [968/1993](#). Veiting stöðu stöðvarstjóra Pósts- og síma. Málefnaleg sjóarmið. Almenn hæfisskilyrði.

Álit kærunefndar jafnréttismála

Álit 12. desember 2012 í máli nr. [6/2012](#). Ráðning Seðlabanka Íslands í starf sérfræðings í lánamálum ríkisins.

Álit 9. nóvember 2012 í máli nr. [4/2012](#). Konu hjá Heilsugæslu höfuðborgarsvæðisins mismunað í launum.

Álit 9. nóvember 2012 í máli nr. [5/2012](#). Kona hjá Slökkviliði Akureyrar taldi karlmann njóta betri starfskjara.

Álit 28. ágúst 2012 í máli nr. [2/2012](#). Skipun innanríkisráðherra í embætti sýslumanns á Húsavík.

Álit 15. maí 2012 í máli nr. [1/2012](#). Ráðning í starf tryggingafulltrúa hjá Tryggingastofnun ríkisins

Álit 22. desember 2011 í máli nr. [7/2011](#). Ráðning í starf ráðgjafa hjá búsetudeild Akureyrarbæjar.

Álit 22. desember 2011 í máli nr. [6/2011](#). Ráðning í starf verkefnastjóra fjölmeningarmála hjá Akureyrarbæ.

Álit 22. mars 2011 í máli nr. [3/2010](#). Skipun í embætti skrifstofustjóra á skrifstofu stjórnarsýslu- og samfélagsþjónustu í forsætisráðuneytinu.

Álit 22. september 2009 í máli nr. [8/2009](#). Ráðning Vinnumálastofnun í starf forstöðumanns hjá Vinnumálastofnun á Norðurlandi eystra.

Álit 22. september 2009 í máli nr. [6/2009](#). Ráðning Fornleifaverndar ríkisins í starf minjavarðar Suðurlands.

Álit 28. maí 2009 í máli nr. [8/2008](#). Ráðning í stöðu sérfræðilæknis hjá Landspítala.

Álit 11. desember 2008 í máli nr. [7/2008](#). Ráðning í starf forstöðumanns Fjöliðjunnar á Akranesi og í Borgarnesi.

Álit 14. nóvember 2008 í máli nr. [5/2008](#). Ráðning í starf verkefnisstjóra sjávarútvegsmála á Srí Lanka.

Álit 28. ágúst 2008 í máli nr. [6/2008](#). Skipun í embætti skrifstofustjóra stjórnarsýslu- og stefnumótunarsviðs félags- og tryggingamálaráðuneytisins.

Álit 22. júlí 2008 í máli nr. [2/2008](#). Skipun í embætti orkumálastjóra við Orkustofnun.
Sjá álit umboðsmanns Alþingis í máli nr. [5466/2008](#), sjá reifun við 5. gr.

Álit 22. janúar 2008 í máli nr. [4/2007](#). Hvort Flugmálastjórn Keflavíkurflugvallar hefði við starfslok A brotið gegn ákvæðum laga nr. 96/2000, um jafna stöðu og jafnan rétt kvenna og karla.

Álit 27. desember 2007 í máli nr. [5/2007](#). Launagreiðslur til námsráðgjafa hjá Háskólanum á Akureyri.

Álit 14. desember 2007 í máli nr. [3/2007](#). Skipun í embætti forstöðumanns Blindrabókasafns Íslands.

Álit 16. apríl 2007 í máli nr. [14/2006](#). Hvort mismunur á launagreiðslum til A, sem sýslumannsfulltrúa við embætti sýslumannsins á Húsavík, og karlkyns sýslumannsfulltrúa fælu í sér mismunun sem bryti í bága við ákvæði laga nr. 96/2000 um jafna stöðu og jafnan rétt kvenna og karla.
Sjá dóm héraðsdóms Reykjavíkur frá 22. janúar 2009 í [máli nr. E-2865/2008](#).

Álit 9. Mars 2007 í máli nr. [12/2006](#). Launakjör forstöðuiðjupjálfa í samanburði við launakjör forstöðusálfræðinga við geðsvið Landspítala-háskólasjúkrahúss.

Álit 21. desember 2006 í máli nr. [13/2006](#). Hvort utanríkisráðuneytið hefði brotið gegn lögum um jafna stöðu og jafnan rétt kvenna og karla með ákvörðun um greiðslu eftirlauna vegna starfsloka þriggja forsetaskipaðra embættismanna hjá ráðuneytinu.
Sjá einnig álit umboðsmanns Alþingis í máli nr. [4962/2007](#).

Álit 18. desember 2006 í máli nr. [7/2006](#). Ráðning í starf sérfræðings við stærðfræðistofu Raunvísindastofnunar Háskóla Íslands.

Álit 26. september 2006 í máli nr. [5/2006](#). Ráðning í starf lektors í fjölmiðlafræði, fjölmiðlarýni og vinnulagi á fjölmiðlum við félagsvísinda- og lagadeild Háskólans á Akureyri.

Álit 7. júlí 2006 í máli nr. [4/2006](#). Ráðning í starf umsjónarmanns sjúkraflutninga við Heilbrigðisstofnun Suðurlands.

Álit 16. júní 2006 í máli nr. [6/2005](#). Ráðning í tímabundna stöðu framkvæmdastjóra rannsóknarstofu hjá Umhverfisstofnun.

Álit 1. júní 2006 í máli nr. [10/2005](#). Ráðning í starf dósents í tölvunarfræði við tölvunarfræðiskor verkfræðideildar Háskóla Íslands.

Álit 29. desember 2005 í máli nr. [7/2005](#). Skipun í stöðu rektors við Landbúnaðarháskóla Íslands.

Álit 29. desember 2005 í máli nr. [2/2005](#). Skipun í stöðu rektors við Landbúnaðarháskóla Íslands.

Álit 1. nóvember 2005 í máli nr. [16/2004](#). Ákvörðun launa fyrir jafnverðmæt störf. Jafnrétti

Álit 28. janúar 2005 í máli nr. [12/2004](#). Skipan í embætti aðstoðaryfirlögslupjóns hjá sýslumanninum í Kópavogi.

Álit 24. ágúst 2004 í máli nr. [15/2003](#). Ráðning í starf dagskrárgerðar- og fréttamanns við svæðisútvarpið D.

Álit 10. ágúst 2004 í máli nr. [8/2004](#). Ráðning sérhæfðra aðstoðarmanna ljósmóður á kvennadeild Landspítala háskólasjúkrahúss.

Álit 29. apríl 2004 í máli nr. [2/2004](#). Ráðning í starf starfsmanns hjá tölvudeild Fræðslumiðstöðvar Reykjavíkur.

Álit 29. apríl 2004 í máli nr. [16/2003](#). Veiting embættis Hæstaréttardómara.

Álit 5. apríl 2004 í máli nr. [14/2003](#). Ráðning í stöðu skólastjóra “ráðgjafarskóla Reykjavíkur”

Álit 20. október 2000, í máli nr. [1/2000](#). Veiting starfs deildarstjóra við embætti ríkistollstjóra. Krafa um sambærilega menntun við próf frá tollskóla tengist því starfi sem um er að ræða.

7. gr.:

Laust embætti skal auglýsa í Lögbirtingablaði og skal umsóknarfrestur ekki vera skemmri en tvær vikur frá útgáfudegi blaðsins. Þó er heimilt að skipa mann eða setja í embætti skv. 2. mgr. 23. gr. eða setja í forföllum skv. 1. másl. 24. gr. eða flytja hann til í embætti skv. 36. gr. án þess að embættið sé auglýst laust til umsóknar.

Önnur störf skulu auglýst opinberlega samkvæmt reglum sem settar skulu af fjármálaráðherra. Forstöðumanni stofnunar er heimilt að setja sérreglur um það hvernig auglýsa skuli störf hjá stofnuninni, enda sé það gert opinberlega og reglurnar hljóti staðfestingu fjármálaráðherra. Í reglum samkvæmt þessari málsgrein má mæla svo fyrir að störf þar sem ekki er krafist tiltekinnar sérmenntunar eða sérhæfingar þurfi ekki að auglýsa opinberlega.

Skylt er, sé þess óskað, að veita almenningi aðgang að upplýsingum um nöfn og starfsheiti umsækjenda þegar umsóknarfrestur er liðinn.

Hæstaréttardómar

Dómur 24. september 2009 í máli nr. [686/2008](#). I gegn íslenska ríkinu. Skipun í embætti rektors Landbúnaðarháskóla Íslands. Jafnrétti. Stöðuveiting.

Sjá einnig álit umboðsmanns Alþingis í máli nr. [4205/2004](#).

Dómar héraðsdóms

Héraðsdómur Reykjavíkur 20. júní 2012 í máli nr. [E-2870/2011](#). A gegn íslenska ríkinu. Stöðuveiting. Jafnrétti. Miskabætur. Skaðabótamál.

Álit umboðsmanns

Álit 18. júní 2012 í máli nr. [6276/2011](#). Skipun í embætti lögglumanna. Auglýsingar á lausum störfum. Tímabundnar setningar lögglumanna.

Álit 18. júní 2012 í máli nr. [6137/2010](#). Setning í embætti lögreglumanns. Auglýsing á lausum störfum. Sjóarmið sem ákvörðun verður byggð á. Mat á hæfni umsækjenda. Forsvaranlegt mat. Álitsumleitan. Rannsóknarreglan. Rökstuðningur.

Álit 18. júní 2012 í máli nr. [5864/2009](#). Ráðningar í störf stjórnarráðsfulltrúa. Auglýsing á lausum störfum. Sjóarmið sem ákvörðun verður byggð á. Mat á hæfni umsækjenda. Forsvaranlegt mat. Skyldubundið mat.

Álit 28. desember 2011 í máli nr. [6320/2011](#). Ráðning í starf framkvæmdastjóra Íbúðalánasjóðs.

Álit 10. október 2011 í máli nr. [6387/2011](#). Ráðningar í starf lögfræðings hjá Mannvirkjastofnun.

Álit 29. apríl 2011 í máli nr. [5949/2010](#) og [5959/2010](#). Ráðning í starf umsjónarmanns. Auglýsing á lausum störfum. Almenn hæfisskilyrði. Skráningarskylda. Rökstuðningur. Birting ákvörðunar. Leiðbeiningar um rétt til rökstuðnings.

Álit 31. mars 2011 í máli nr. [5778/2009](#). Auglýsing á lausum embættum. Skipun í embætti prests. Sjóarmið sem ákvörðun verður byggð á. Reglur um mat á hæfni umsækjenda.

Álit 31. mars 2011 í máli nr. [5757/2009](#). Auglýsing á lausum embættum. Skipun í embætti prests. Sjóarmið sem ákvörðun verður byggð á. Reglur um mat á hæfni umsækjenda.

Álit 31. desember 2010 í máli nr. [5740/2009](#). Ráðning í starf starfsmanns verkefnisstjórnar 2. áfanga rammaáætlunar um nýtingu vatnsafls og jarðvarma. Sjóarmið sem ákvörðun verður byggð á. Rannsóknarregla. Réttmætisregla. Jafnræðisregla. Stjórnarskrá. Tjáningarfrelsi.

Álit 18. júní 2010 í máli nr. [5947/2010](#). Ráðning í sérfræðistörf hjá Vinnumálastofnun. Rökstuðningur.

Álit 24. mars 2010 í máli nr. [5424/2008](#). Ráðning í starf deildarsérfræðings í iðnaðarráðuneytinu. Rannsóknarreglan. Skráningarskylda. Aðstoð ráðningarfyrirtækja.

Álit 10. febrúar 2010 í máli nr. [5900/2010](#). Ráðning í auglýst sumarstarf. Auglýsingar á lausum störfum. Frumkvæðisathugun.

Álit 4. september 2009 í máli nr. [5677/2009](#). Ráðning í starf almannatengils hjá Landspítala. Auglýsingaskylda. Opinber tilkynning um að ákvörðun stjórnvalda sé ákveðin og skýr. Frumkvæðisathugun.

Álit 29. desember 2008 í máli nr. [5519/2008](#). Ráðning skrifstofustjóra á nýrri efnahags- og alþjóðafjármálaskrifstofu forsætisráðuneytis. Tímabundin setning. Auglýsing á lausu starfi.

Álit 18. nóvember 2008 í máli nr. [4866/2006](#). Lögreglu maður fluttur úr starfi lögreglumanns í starf deildarstjóra innheimtumiðstöðvar sekta og sakarkostnaðar hjá sýslumanninum á Blönduósi. Auglýsing starfa. Stjórnunarheimildir forstöðumanna.

Álit 17. nóvember 2008 í máli nr. [5129/2007](#). Ráðning í starf hjá Háskólanum á Akureyri. Andmælaréttur. Rannsóknarreglan. Skráning munnlegra upplýsinga. Vandaðir stjórnsýsluhættir. Viðurlög við brotum á stjórnsýslulögum.

Álit 28. janúar 2008 í máli nr. [4699/2006](#). Skipun í embætti lögregluvarðstjóra. Rannsóknarregla. Álitsumleitan. Jafnrétti kynjanna. Sjóarmið sem ákvörðun verður byggð á.

Álit 6. febrúar 2007 í máli nr. [4456/2005](#). Sviðsstjórar á Landspítala. Valdmörk. Valdframsal. Auglýsing.

Álit 15. júlí 2005 í máli nr. [3977/2003](#). Ráðning sérfræðings á sviði framleiðslu- og markaðsmála í landbúnaðarráðuneytinu. Boðun í viðtöl. Skráning munnlegra upplýsinga. Skilyrði um sérmenntun. Starfsreynsla. Auglýsing.

Álit 30. maí 2005 í máli nr. [4205/2004](#). Skipun í embætti rektors Landbúnaðarháskóla Íslands. Sérstakt hæfi. Sjóarmið sem ákvörðun verður byggð á. Rannsóknarreglan. Skráning munnlegra upplýsinga. Rökstuðningur. Sjá einnig hrd. nr. [686/2008](#).

Álit 1. september 2004 í máli nr. [3956/2003](#). Ráðning í starf deildarsérfræðings hjá samgönguráðuneytinu. Auglýsingaskylda.

Álit 12. desember 2003 í máli nr. [3878/2003](#). Möguleikar Flugmálastjórnar til þess að færa flugumferðarstjóra í önnur störf án auglýsingar.

Álit 4. apríl í máli nr. 3630/2002 (óbirt). Auglýsing og ráðning kennara við ATS-skóla flugmálasviðs Flugmálastjórnar Íslands.

Álit 2. september 2003 í máli nr. [3736/2003](#). Skipun þriggja tollvarða hjá tollstjóranum í Reykjavík. Heimild til flutnings embættismanns. Auglýsingaskylda.

Álit 1. júlí 2003 í málum nr. [3684/2003](#) og [3714/2003](#). Ráðning í starf innkaupastjóra hjá FSA. Breytingar á störfum. Auglýsingaskylda.

Álit 15. nóvember 2001 í málum nr. [3091/2000](#) og [3215/2001](#). Efni auglýsinga. Aðgangur umsækjanda að gögnum.

Álit 18. apríl 2001 í máli nr. [2992/2000](#). Ráðning í afleysingastarf félagsráðgjafa. Auglýsingaskylda. Rökstuðningur.

Álit 21. nóvember 2000 í máli nr. [2787/1999](#). Ráðning í starf sérfræðings á rannsóknarstofnun. Aðgangur umsækjanda að upplýsingum. Skráning munnlegra upplýsinga. Andmælaréttur.

Álit 21. nóvember 2000 í máli nr. [2826/1999](#). Auglýsing embættis skrifstofustjóra á lyfjamálaskrifstofu heilbrigðis- og tryggingamálaráðuneytisins. Umsókn berst að liðnum umsóknarfresti. Setning í embætti.

Álit 20. nóvember 2000 í máli nr. [2793/1999](#). Ráðning í starf deildarstjóra launavinnslu hjá Sjúkrahúsi Reykjavíkur. Aðstoð ráðningarfyrtækis.

Álit 5. september 2000 í máli nr. [2850/1999](#). Framlenging setningar forstjóra Flugstöðvar Leifs Eiríkssonar um eitt ár. Auglýsingaskylda.

Álit 22. júní 2000 í máli nr. [2795/1999](#). Setning tveggja tollvarða á Keflavíkflugvelli. Krafa um sérmenntun. Skráning munnlegra upplýsinga 23. gr. upplýsingalaga.

Álit 7. apríl 2000 í máli nr. [2630/1998](#). Auglýsing á starfi deildarstjóra búnaðarsviðs landbúnaðarráðuneytisins. Skyldubundið mat.

Álit 2. nóvember 1999 í máli nr. [2699/1999](#). Setning í stöðu lögreglufulltrúa við embætti ríkislögreglustjóra.

Álit 2. nóvember 1999 í máli nr. [2685/1999](#). Aðgangur að ljósritum málsskjala vegna ráðningar í starf verkefnisstjóra Rannsóknarstofnunar Kennaraháskóla Íslands.

Álit 4. júní 1999 í máli nr. [2202/1997](#). Skipun í embætti skólustjóra Listdanskóla Íslands. Auglýsing á lausum störfum. Álitsumleitan. Sjónarmið sem ákvörðun verður byggð á. Birting stjórnvaldsákvörðunar. Leiðbeiningarskylda.

Álit 15. október 1996 í máli nr. [1611/1995](#). Ráðning yfirlæknis geðdeildar á Landspítala. Auglýsing á lausum stöðum. Flutningur úr einni stöðu í aðra.

Álit 26. júní 1996 í máli nr. [1391/1995](#). Veiting stöðu umboðsmanns barna.

Álit 2. febrúar 1996 í máli nr. [1320/1994](#). Auglýsing á lausum stöðum ríkisstarfsmanna. Undirbúningur stjórnvaldsákvörðunar. Frumkvæðisathugun.

Álit 13. október 1995 í máli nr. [1097/1994](#). Réttur umsækjanda til nafnleyndar. Aðgangur að upplýsingum hjá stjórnvöldum. Meinbugir á lögum.

Álit 10. september 1992 í máli nr. [382/1991](#). Skipun í embætti tollvarðar á Keflavíkurlflugvelli. Veiting á opinberri stöðu. Auglýsing á lausri stöðu. Undirbúningur og rannsókn máls. Almenn hæfisskilyrði. Mat á hæfni umsækjenda. Svör við umsóknum um auglýsta stöðu.

Úrskurðir úrskudarnefndar um upplýsingamál

Úrskurður 29. mars 2012 í máli nr. [A-413/2012](#). Aðgangur að lista yfir nöfn, heimilisföng og starfsheiti allra umsækjenda um stöðu forstjóra Bankasýslunnar

Úrskurður 14. desember 2010 í máli nr. [A-346/2010](#). Aðgangur að gögnum um ráðningu framkvæmdastjóra Íslandsstofu.

Úrskurður 29. apríl 2010 í máli nr. [A-335/2010](#). Aðgangur að upplýsingum um nöfn umsækjenda um starf sérfræðings í félagsþjónustu sveitarfélaga hjá Sambandi íslenskra sveitarfélaga og nöfn þeirra umsækjenda sem boðaðir voru í viðtal vegna starfsins.

Úrskurður 24. september 2009 í máli nr. [A-311/2009](#). Aðgangur að upplýsingar um menntun umsækjenda um stöðu framkvæmdastjóra Svæðisskrifstofu málefna fatlaðra í Reykjavík.

8. gr.:

Veita skal starfsmanni upplýsingar um skipunar eða ráðningarkjör þegar hann er skipaður eða ráðinn til starfa. Fjármálaráðherra skal setja nánari reglur um framkvæmd þessa ákvæðis.

Hver sá er starf veitir getur sett starfsmanni erindiðsbref, enda skal að jafnaði setja starfsmanni slík fyrirmæli ef hann óskar þess, hvort sem það varðar starf hans almennt eða einstaka grein þess eða greinar.

Álit umboðsmanns

Álit 18. nóvember 1999 í máli nr. [2680/1999](#). Áminning starfsmanns skattstjóra. Lögleg fyrirmæli yfirmanns. Andmælaréttur.

Álit 19. desember 1989 í máli nr. [53/1988](#). Fyrirmæli til starfsmanns um framkvæmd starfs.

9. gr.:

Starfsmenn eiga rétt á launum fyrir störf sín samkvæmt ákvörðun kjararáð, sbr. 39. gr., eða samkvæmt kjarasamningum, sbr. 47. gr.

Forstöðumenn stofnana geta ákveðið að greiða einstökum starfsmönnum, öðrum en embættismönnum og þeim sem kjararáð ákvarðar laun, laun til viðbótar grunnlaunum, sem samið er um skv. 1. mgr., vegna sérstakrar hæfni er nýttist í starfi eða sérstaks álags í starfi, svo og fyrir árangur í starfi. Þessum ákvörðunum má breyta hvenær sem er. Starfsmaður getur kosið að segja upp starfi sínu vegna slíkrar breytingar, enda skýri hann forstöðumanni frá því innan eins mánaðar frá því að breytingin var tilkynnt honum. Sé breytingin starfsmanni í óhag tekur hún ekki gildi fyrr en að liðnum uppsagnarfresti hans, sbr. 46. gr.

Ákvarðanir forstöðumanna skv. 2. mgr. skulu fara eftir reglum sem fjármálaráðherra setur þar sem meðal annars skal kveðið á um það að karlar og konur hafi sömu möguleika á að fá viðbótarlaun. Fjármálaráðherra hefur eftirlit með framkvæmd þessara reglna. Þar á meðal getur hann að eigin frumkvæði breytt ákvörðunum um viðbótarlaun ef þær brjóta í bága við reglurnar og afnumið heimild einstakra forstöðumanna til að ákvarða starfsmönnum viðbótarlaun ef rekstrarútgjöld og rekstrarafkoma stofnunar er ekki í samræmi við fjárlög.

Hæstaréttardómar

Dómur 16. júní 2012 í máli nr. [655/2011](#). Lögreglustjórinn á Suðurnesjum gerði starfslokasamning við varðstjóra í öryggisdeild. Starfslokasamningur staðfestur.

Dómur 24. september 2009 í máli nr. [24/2009](#). Kjarasamningur. Launaleiðrétting flugumferðarstjóra Ráðningarsamningur. Stjórnsýsla. Valdmörk.

Dómur 12. október 2006 í máli nr. [503/2005](#). Starfslokasamningur starfsmanns Lánasýslu ríkisins um líffeyrisréttindi. Vextir.

Dómur 26. maí 2005 í máli nr. [501/2004](#). Frádráttur launatengdra gjalda frá launum úr ritlauna- og rannsóknarsjóði prófessora.

Dómur 27. janúar 2005 í máli nr. [329/2004](#). Ákvæði kjarasamnings um greiðslu slysabóta vegna slyss í íþróttakappleik. Lögreglumenn.

Sama niðurstaða í hrd. 27. janúar 2005 í máli nr. [330/2004](#).

Dómur 29. apríl 2004 í máli nr. [366/2003](#). Framkvæmdastjóri rannsóknarnefndar sjóslysa. Vinnusamningur. Endurkrafa.

Dómur 6. nóvember 2003 í máli nr. [210/2003](#). Afstaða stéttarfélags við gerð kjarasamnings til samninga um viðbótarkjör. Uppsögn á einstaklingsbundnum viðbótarkjörum.

Dómur 16. janúar 2003 í máli nr. [343/2002](#). Starfslokasamningur við kennara við Menntaskólann á Laugarvatni hafði ekki lagaheimild.

Dómur 7. nóvember 2002 í máli nr. [240/2002](#). Kaupauki við ákvörðun launa löglærðs fulltrúa hjá sýslumanninum á Akureyri í barnsburðarleyfi.

Dómar héraðsdóms

Héraðsdómur Reykjavíkur 3. október 2012 í máli nr. [E-4668/2011](#). M gegn Seðlabanka Íslands. Úrskurður kjararáðs um laun og starfskjör.

Héraðsdómur Reykjavíkur 14. september 2012 í máli nr. [E-4867/2011](#). Þ gegn íslenska ríkinu. Dráttarvextir á launaleiðréttingu. Starfsaldur til hækkunar.

Héraðsdómur Reykjavíkur 19. júní 2012 í máli nr. [E-183/2012](#). S gegn Þjóðskrá Íslands. Krafa um greiðslu fyrir bakvaktir.

Héraðsdómur Reykjavíkur 10. maí 2011 í máli nr. [E-5840/2010](#). Fjárslá ríkisins gegn B. B ranglega greidd tvenn mánaðarlaun í ellefu mánuði. Endurgreiðslukrafa samþykkt.

Héraðsdómur Reykjavíkur 10. desember 2010 í máli nr. [E-2960/2010](#). B gegn sýslumanninum í Reykjavík. Uppsögn á fastri yfirvinnu.

Héraðsdómur Reykjavíkur 22. janúar 2009 í máli nr. [E-2865/2008](#). R gegn Sýslumanninum á Húsavík og Ríkissjóði Íslands. Kynbundinn launamunur.

Héraðsdómur Reykjavíkur 9. janúar 2009 í máli nr. E-3899/2007. L gegn íslenska ríkinu. Kjarasamningur. Ráðningarsamningur. Stjórnsýsla. Valdmörk.

Sjá héraðsdóm í hrd. mál nr. [24/2009](#)

Héraðsdómur Reykjavíkur 24. apríl 2007 í máli nr. [E-4351/2008](#). Einkaleyfastofan gegn Ó. Ó greidd laun í 8 mánuði eftir starfslok. Endurgreiðslukrafa.

Héraðsdómur Reykjavíkur 13. mars 2000 í máli nr. E-1540/1999. H gegn Svæðisskrifstofu málefna fatlaðra á Reykjanesi. Endurgreiðslukrafa S samþykkt.

Álit umboðsmanns

Álit 14. júlí 2011 í máli nr. [6294/2011](#). Laun og starfskjör.

Fyrirspurnarbréf Umboðsmanns Alþingis til fjármálaráðherra í máli nr. [6376/2011](#). Jafnræði. Laun. Fyrirspurn.

Álit 22. nóvember 2007 í máli nr. [5103/2007](#). Upplýsingar um laun útvarpsstjóra.

Álit 25. nóvember 2005 í máli nr. [4315/2005](#). Breyting á viðbótarlaunum sérfræðings hjá X-stofnun Háskóla Íslands.

Álit 2. maí 1994 í máli nr. [665/1992](#). Ofgreidd laun. Skuldajöfnun á móti áunnu orlofsfé.

Úrskurðir úrskuaðarnefndar um upplýsingamál

Úrskurður úrskurðarnefndar um upplýsingamál 14. desember 2011 í máli nr. [A-395/2011](#). Aðgangur að launum forstjóra Fjármálaeftirlitsins. Kæruheimild. Þegar orðið við beiðni. Frávísun.

Úrskurður úrskurðarnefndar um upplýsingamál 14. desember 2011 í máli nr. [A-393/2011](#). Aðgangur að gögnum um föst launakjör tiltekinna starfsmanna Fjármálaeftirlitsins. Beiðni skal beint að stjórnvaldi sem tekur stjórnvaldsákvörðun. Tilgreining máls eða gagna í máli. Einka- eða fjárhagsmálefni einstaklinga. Launakjör opinberra starfsmanna. Aðgangur veittur að hluta.

Úrskurður 26. maí 2009 í máli nr. [A-304/2009](#). Aðgangur að upplýsingum um föst laun og önnur föst kjör B, vegna starfa hans hjá Fasteignamati ríkisins, eins og þau voru í maí 2007

Úrskurður 26. maí 2009 í máli nr. [A-303/2009](#). Aðgangur að afriti af ráðningarsamningi A, auk skjalfestra breytinga sem gerðar hefðu verið á samningnum, bréfi viðskiptaráðherra til stjórnar Fjármálaeftirlitsins um að hún gengi frá starfslokum við A og segði af sér í kjölfarið, og starfslokasamningi sem stjórn Fjármálaeftirlitsins hefði gert við A.

Úrskurður 19. desember 2008 í máli nr. [A-290/2008](#). Aðgangur að upplýsingum um laun bankastjóra Nýja Landsbankans hf. (nú NBI hf.) og annarra stjórnenda bankans.

Úrskurður 19. ágúst 2008 í máli nr. [A-288/2008](#). Aðgangur að sundurliðuðum upplýsingum um föst laun og önnur föst kjör [A] vegna starfa hans hjá Fasteignamati ríkisins eins og þau voru í maí 2007.

Úrskurður 19. ágúst 2008 í máli nr. [A-287/2008](#). Aðgangur að upplýsingum um laun starfsmanna Reykjavíkurborgar, fjölda þeirra í hverjum launaflokki fyrir sig, flokkað eftir kyni.

Úrskurður 5. maí 2008 í máli nr. [A-277/2008C](#). Krafist var endurupptöku úrskurðar nr. [A-277/2008](#), sem kveðinn var upp 11. mars 2008. Frávísun.

Úrskurður 18. mars 2008 í máli nr. [A-277/2008B](#). Krafist var frestunar á réttaráhrifum úrskurðar nr. [A-277/2008](#), sem kveðinn var upp 11. mars 2008. Kröfu hafnað.

Úrskurður 11. mars 2008 í máli nr. [A-277/2008](#). Aðgangur að upplýsingum um mánaðarlaun A og B hjá Ríkisútvarpinu ohf. fyrir septembermánuð 2007.

Úrskurður 25. júlí 2005 í máli nr. [A-214/2005](#). Aðgangur að upplýsingum hjá fjársýslu ríkisins um föst laun og kjör 49 nafngreindra opinberra starfsmanna.

Úrskurður 28. október 2003 í máli nr. [A-165/2003](#). Aðgangur að samningum um föst laun læknaritara.

Úrskurður 1. ágúst 2001 í málinu nr. [A-122/2001](#). Aðgangur að ráðningarsamningum starfsmanna sveitarfélags.

Úrskurður 17. nóvember 1999 í málinu [A-86/1999](#). Aðgangur að upplýsingum um laun og launa kjör B hitaveitustjóra Seltjarnaneskaupstaðar.

10. gr.:

Föst laun skulu greidd eftir á fyrsta virkan dag hvers mánaðar. Með hugtakinu „föst laun“ er í þessum lögum átt við föst laun fyrir dagvinnu án viðbótarlauna skv. 2. mgr. 9. gr.
Nú tekur maður við starfi eftir fyrsta dag mánaðar, og fær hann þá laun í réttu hlutfalli við tölu þeirra daga sem eftir eru af þeim mánuði.

Hæstaréttardómar

Dómur 1996:3251 í máli nr. 11/1996. Endurkrafa ofgreiddra launa sveitarstjóra. Vextir.

Dómar héraðsdóms

Héraðsdómur Reykjavíkur 10. maí 2011 í máli nr. [E-5840/2010](#). Fjársýsla ríkisins gegn B. B ranglega greidd tvenn mánaðarlaun í ellefu mánuði. Endurgreiðslukrafa samþykkt.

Álit umboðsmanns

Álit 14. júlí 2011 í máli nr. [6294/2011](#). Laun og starfskjör.

Álit 2. maí 1994 í máli nr. [665/1992](#). Ofgreidd laun. Skuldajöfnun á móti áunnu orlofsfé.

11. gr.:

Starfsmenn skulu eiga rétt á orlofi eftir því sem fyrir er mælt í lögum og, eftir atvikum, ákveðið eða um samið með sama hætti og laun, sbr. 1. mgr. 9. gr.
Forstöðumaður stofnunar ákveður í samráði við starfsmenn hvenær þeir taki orlof.
Skýlt er starfsmanni að taka orlof.

Hæstaréttardómar

Dómur 29. mars 2012 í máli nr. [531/2011](#). Uppsagnarfrestur. Orlof.

Dómur 2. apríl 2004 í máli nr. [411/2003](#). Sveitarfélagið Skagafjörður gegn SB. Orlof á fasta yfirvinnu. Dráttarvextir.

Dómur 11. maí 2000 í máli nr. [473/1999](#). Hafnarfjarðarkaupstaður gegn Á. Heildarlaun.

Dómar héraðsdóms

Héraðsdómur Reykjavíkur 10. janúar 2008 í máli nr. [E-938/2007](#). B gegn Þjóðleikhúsinu. Orlofsfé.

Héraðsdómur Reykjavíkur 28. febrúar 2001 í máli nr. E-1956/2000. S gegn Landspítala-háskólasjúkrahúsi. Fyrning orlofsréttar.

Héraðsdómur Reykjavíkur 17. janúar 2002 í máli nr. E-4228/2001. H gegn sýslumannsembættinu í Keflavík og ríkissjóði. Skipulagning orlofs. Áminning.

Álit umboðsmanns

Álit 2. maí 1994 í máli nr. [665/1992](#). Ofgreidd laun. Skuldajöfnun á móti áunnu orlofsfé.

12. gr.:

Starfsmenn skulu eiga rétt til launa í veikindaförföllum og fæðingarorlofi eftir því sem fyrir er mælt í lögum og, eftir atvikum, ákveðið eða um samið með sama hætti og laun, sbr. 1. mgr. 9. gr.

Hæstaréttardómar

Dómur 19. desember 2012 í máli nr. [236/2012](#). Lausn embættismanns vegna heilsubreysts.

Dómur 31. maí 2012 í máli nr. [598/2011](#). Starfsmanni dæmdar skaðabætur vegna veikinda sem raktar voru til aðstæðna á vinnustað. Atvinnusjúkdómur.

Dómur 24. nóvember 2011 í máli nr. [257/2011](#). Uppsögn K hjá Greiningar- og ráðgjafarstöðinni. Fæðingarorlof. Rökstuðningur.

Dómur 1. október 2009 í máli nr. [53/2009](#). Ráðningarsamningur. Starfslok.

Dómur 8. mars 2007 í máli nr. [315/2006](#). Íslenska ríkið gegn H. Starfsmaður á speglunardeild. Vinnusjúkdómur. Mengun.

Dómur 1984:439. Áfengissýki ekki talin veikindi.

Dómar héraðsdóms

Héraðsdómur Reykjavíkur 17. október 2012 í máli nr. [E-275/2012](#). S gegn Áfengis- og tóbaksverslun ríkisins. Veikindi. Bætur vegna ólögmatrar uppsagnar.

Héraðsdómur Reykjavíkur 11. febrúar 2011 í máli nr. [E-3507/2010](#). Starfsmaður Landspítala-háskólasjúkrahúss átti rétt til greiðslu veikindalauna jafnlangan tíma og nam rétti til uppsagnarfrests.

Héraðsdómur Reykjavíkur 7. maí 2008 í máli nr. [E-6409/2007](#). V gegn Landspítala-háskólasjúkrahúsi. Veikindadagar.

Héraðsdómur Reykjavíkur 20. febrúar 2008 í máli nr. [E-4803/2007](#). K gegn íslenska ríkinu. Hlutaveikindi K starfsmanns skattstjórans í Reykjanesumdæmi.

Héraðsdómur Vesturlands 7. nóvember 2006 í máli [E-27/2006](#). S gegn Fjölbrautaskóla Vesturlands. Uppsögn. Veikindi.

Héraðsdómur Reykjavíkur 29. desember 2000 í máli nr. E-2303/2000. S gegn íslenska ríkinu. Uppsögn. Veikindi. Lyf.

14. gr.:

Starfsmanni er skylt að rækja starf sitt með alúð og samvirkusemi í hvívetna. Hann skal gæta kurteisi, lipurðar og réttssýni í starfi sínu. Hann skal forðast að hafast nokkuð það að í starfi sínu eða utan þess sem er honum til vanvirðu eða álitshnekkis eða varpað getur rýrð á það starf eða starfsgrein er hann vinnur við.

Starfsmanni er skylt að veita þeim sem til hans leita nauðsynlega aðstoð og leiðbeiningar, þar á meðal að benda þeim á það, ef svo ber undir, hvert þeir skuli leita með erindi sín.

Hæstaréttardómar

Dómur 22. september 2005 í mál nr. [33/2005](#). Frávikning tollvarðar úr embætti deildarstjóra tollgæslunnar á Selfossi. Skilyrði lausnar um stundarsakir. Margítrekuð vanræksla.

Dómur 22. mars 2001 í máli nr. [368/2000](#). Frávikning lögreglumanns hjá lögreglustjóranum á Keflavíkurflugvelli. Ölvun við akstur. Valdur að umferðarslysi.

Dómur 17. febrúar 2000 í máli nr. [369/1999](#). Áminning kennara við Fjölbrautaskólann í Breiðholti.

Dómur 1997:490. Frávikning yfirlögregluþjóns.

Dómur 1989:1627. Brottvikning hæstaréttardómara.

Dómur 1981:834. Frávikning bæjarlögmanns.

Dómur 1972:459. Uppsögn bryta á heimavistarskóla.

Dómur 1969:305. Framkoma lögregluvarðstjóra við undirmenn sína.

Álit umboðsmanns

Álit 30. desember 2010 í máli nr. 5882/2009 (óbirt, sjá SUA [2010:104](#).). Niðurlagning starfs. Uppsögn vegna hagræðingar. Vandaðir stjórnsýsluhættir.

Álit 26. júlí 1999 í máli nr. [2475/1998](#). Áminning kennara við Fjölbrautaskólann X. Lögmæt sjónamið sem áminning verður byggð á. Tjáningarfrelsi Málsmeðferð. Leiðbeiningar og rökstuðningur.

Álit 30. desember 1994 í máli nr. [912/1993](#). Vammleysi ríkisstarfsmanna. Reglur um ölvunarakstur löglæðra fulltrúa sýslumanna.

15. gr.:

Skylt er starfsmanni að hlýða löglegum fyrirskipunum yfirmanna um starf sitt.

Hæstaréttardómar

Dómur 18. desember 2003 í máli nr. [247/2003](#). G gegn skipulagsstofnun. Ítrekað brot gegn hlýðniskyldu 15. gr. stml. Greiðsla á yfirvinnu til starfsmanns samkvæmt yfirmælum forstöðumanns.

Dómur 24. febrúar 1999 í máli nr. [247/1998](#). Svæðisskrifstofa málefna fatlaðra á Suðurlandi gegn E. Forstöðumaður vinnustofu fatlaðra. Form og efni áminningar.

Dómar héraðsdóms

Héraðsdómur Reykjavíkur 17. janúar 2002 í máli nr. E-4228/2001. H gegn sýslumannsembættinu í Keflavík og ríkissjóð. Skipulagning orlofs lögreglumanna vegna Kristnihátíðar. Áminning felld úr gildi.

Álit umboðsmanns

Álit 21. febrúar 2001 í máli nr. [2887/1999](#). Fyrirmæli um klæðaburð flugumferðarstjóra. Bláar gallabuxur.

18. gr.:

Hverjum starfsmanni er skylt að gæta þagmælsku um atriði er hann fær vitneskju um í starfi sínu og leynt skulu fara samkvæmt lögum, yfirmælum yfirmanna eða eðli málsins. Þagnarskyldan helst þótt látið sé af starfi.

Álit umboðsmanns

Álit 29. desember 1997 í máli nr. [2334/1997](#). Heimild opinberra starfsmanna til að afla sér trúnaðarupplýsinga.

Álit 29. ágúst 1995 í máli nr. [1272/1994](#). Þagnarskylda lögreglumanna.

Álit 29. október 1992 í máli nr. [698/1992](#). Aðgangur að gögnum samkeppnisaðila. Meðferð og nýting upplýsinga sem aflað er við opinbert eftirlit.

19. gr.:

Skylt er starfsmanni að hlíta breytingum á störfum sínum og verksviði frá því er hann tók við starfi. Starfsmaður getur kosið að segja upp starfi sínu vegna slíkra breytinga, enda skýri hann ráðherra eða forstöðumanni frá því innan eins mánaðar frá því að breytingarnar voru tilkynntar honum. Ef breytingarnar hafa í för með sér skert launakjör starfsmanns eða réttindi skal hann halda óbreyttum launakjörum og réttindum þann tíma sem eftir er af skipunartíma hans í embætti eða jafnlangan tíma og réttur hans til uppsagnarfrests er samkvæmt ráðningarsamningi, sbr. 46. gr.

Hæstaréttardómar

Dómur 10. nóvember 2011 í máli nr. [700/2010](#): F gegn Landspítala og gagnsök. Starfshlutfall. Breyting.

Dómur 27. janúar 2011 í máli nr. [244/2010](#). Hjúkrunarfræðingur fluttur á milli deilda. Starfslok. Veikindi Skaðabætur.

Sjá einnig dóm hrd. í máli nr. [430/2007](#).

Dómur 18. september 2008 í máli nr. [430/2007](#). Hjúkrunarfræðingur fluttur á milli deilda. Stjórnsýsluákvörðun. Andmælaréttur. Miskabætur.

Dómur 8. júní 2006 í máli nr. [8/2006](#). Breyting á störfum yfirlæknis. Starfslok starfsmanns með skipun í tíð eldri laga. Ógilding ákvörðunar. Aukastörf. Málskostnaður.

Dómur 4. maí 2005 í máli nr. [475/2004](#). Breytingar á störfum hjúkrunarfræðings við Landspítala-háskólasjúkrahús. Breyting á störfum ekki talin niðurlagning starfs.

Dómur 16. desember 2004 í máli nr. [390/2004](#). Gildi samþykktar háskólaráðs um breytingu á kennsluskyldu háskólakennara.

Dómur 26. september 2002 í máli nr. [92/2002](#). Lögreglumaður fluttur frá ríkislögreglustjóra til lögreglustjórans í Reykjavík. Sérstakt vaktaálag.

Dómur 24. apríl 2002 í mál nr. [342/2001](#). Breyting á skipulagi kennslu. Fækkun kennslustunda í einstökum kennsluáföngum við Iðnskólann í Reykjavík.

Dómar héraðsdóms

Héraðsdómur Reykjavíkur 5. desember í máli nr. [E-4608/2012](#): Störfum deildarstjóra mæðraverndar Heilbrigðisstofnunar Suðurnesja breytt. Niðurlagning. Ákvörðun átti undir 5. mgr. ákvæði til bráðabirgða.

Héraðsdómur Reykjavíkur 5. desember í máli nr. [E-4607/2012](#): Störfum deildarstjóra fæðingardeildar Heilbrigðisstofnunar Suðurnesja breytt. Niðurlagning. Ákvörðun átti undir 5. mgr. ákvæði til bráðabirgða.

Héraðsdómur Reykjavíkur 11. febrúar 2011 í máli nr. [E-3507/2010](#). Starfsmaður Landspítala-háskólasjúkrahúss átti rétt til greiðslu veikindalauna jafnlangan tíma og nam rétti til uppsagnarfrests. Ákvörðun átti undir 19. gr.

Héraðsdómur Reykjanes 14. mars 2007 í máli nr. [E-664/2006](#). Starfsmaður Svæðisskrifstofu málefna fatlaðra á Reykjanesi fluttur á milli starfsstöðva í sama sveitarfélagi. Ákvörðun átti undir 19. gr.

Héraðsdómur Reykjavíkur 10. júní 2003 í máli nr. E-13983/2002. Starfsmaður fluttur milli deilda hjá skattstjóra.

Héraðsdómur Reykjavíkur 27. desember. 2002 í máli E-3525/2002. Lögreglumaður fluttur mill deilda. Ágreiningur, hvort hinu nýja starfi hafi fylgt óbreytt launakjör. Ekki talið að 36. gr. stml. ætti við.

Héraðsdómur Reykjavíkur 27. desember. 2002 í máli E-3526/2002. Lögreglumaður fluttur milli deilda. Ágreiningur, hvort hinu nýja starfi hafi fylgt óbreytt launakjör. Ekki talið að 36. gr. stml. ætti við.

Álit umboðsmanns

Álit 12. desember 2003 í máli nr. [3878/2003](#). Möguleikar Flugmálastjórnar til þess að færa flugumferðarstjóra í önnur störf án auglýsingar.

Álit 1. júlí 2003 í málum nr. [3684/2003 og 3714/2003](#). Ráðning í starf innkaupastjóra hjá FSA. Breytingar á störfum. Auglýsingaskylda.

Álit 12. nóvember 1999 í máli nr. [2591/1998](#). Breytingar á starfsskyldum kennara við Fjölbrautaskólann í Breiðholti. Flutningur yfir í Borgarholtsskóla.

Álit 28. maí 1999 í máli nr. [2666/1999](#). Breytingar á starfi rannsóknarlögreglumanns. Flutningur milli deilda.

Álit 18. nóvember 1999 í máli nr. [2680/1999](#). Áminning starfsmanns skattstjóra. Lögleg fyrirmæli yfirmanns. Andmælaréttur.

Álit 4. apríl 2001, í máli nr. 2956/2000 (óbirt). Starfsmaður fluttur á milli deilda hjá skattstjóra.

Álit 15. október 1996 í máli nr. [1611/1995](#). Ráðning yfirlæknis geðdeildar á Landspítala. Auglýsing á lausum stöðum. Flutningur úr einni stöðu í aðra.

Álit 22. mars 1991 í máli nr. [259/1990](#). Starfshlutfall skipaðs frönskukennara lækkað vegna samdráttar í kennslugrein hans.

20. gr.:

Áður en starfsmaður hyggst, samhliða starfi sínu, taka við launuðu starfi í þjónustu annars aðila, ganga í stjórn atvinnufyrirtækis eða stofna til atvinnurekstrar ber honum að skýra því stjórnvaldi, er veitti starfið, frá því. Innan tveggja vikna
--

skal starfsmanni skýrt frá því ef áður nefnd starfsemi telst ósamrýmanleg starfi hans og honum bannað að hafa hana með höndum. Bera má slíkt bann undir hlutaðeigandi ráðherra.
Rétt er að banna starfsmanni slíka starfsemi sem í 1. mgr. segir ef það er síðar leitt í ljós að hún megi ekki saman fara starfi hans í þjónustu ríkisins.

Hæstaréttardómar

Dómur 24. september 2009 í máli nr. [596/2008](#). E gegn Landspítala-háskólasjúkrahúsi. Kjarasamningur. Ráðningarsamningur.

Dómur 26. september 2002 í mál nr. [310/2002](#). Íslenska ríkið gegn Háskóla Íslands, Á, B, I, S og E. Aukastörf prófessora við MBA-nám á vegum viðskipta- og hagfræðideildar Háskóla Íslands.

Álit umboðsmanns

Álit 31. maí 2000 í máli nr. [2606/1998](#). Laun embættismanna. Aukastarf. Kjaranefnd.

Álit 9. maí 1995 í máli nr. [858/1993](#). Riftun starfssamnings í tilefni af aukastarfi ríkisstarfsmanns.

21. gr.:

Ef starfsmaður hefur sýnt í starfi sínu óstundvísi eða aðra vanrækslu, óhlýðni við löglegt boð eða bann yfirmanns síns, vankunnáttu eða óvandvirkni í starfi, hefur ekki náð fullnægjandi árangri í starfi, hefur verið ölvaður að starfi eða framkoma hans eða athafnir í því eða utan þess þykja að öðru leyti ósæmilegar, óhæfilegar eða ósamrýmanlegar starfinu skal forstöðumaður stofnunar veita honum skriflega áminningu. Áður skal þó gefa starfsmanni kost á að tala máli sínu ef það er unnt.

Hæstaréttardómar

Dómur 8. mars 2012 í máli nr. [505/2011](#). Lækni hjá Heilbrigðisstofnuninni Blönduósi veitt áminning vegna hegðunar sem ekki samrýmdist starfi hans.

Dómur 8. desember 2011 í máli nr. [258/2011](#). Aðilaskipti. Uppsögn öryggisvarðar hjá Isavia ohf. Áminningarskylda. Gildissvið.

Dómur 9. mars 2006 í máli nr. [441/2005](#). Uppsögn heilsugæslulæknis hjá Heilbrigðisstofnun Suðurlands. Áminning.

Dómur 9. mars 2006 í máli nr. [384/2005](#). Uppsögn starfsmanns á samþýli fyrir fatlaða á Blönduósi. Áminning.

Dómur 18. mars 2004 í máli nr. [371/2003](#). Áminning lögreglumanns. Heimild varalögreglustjóra til þess að veita áminningu. Sönnun um atvik máls.

Dómur 18. desember 2003 í máli nr. [247/2003](#). G gegn skipulagsstofnun. Brot gegn hlýðniskyldu. Starfsmaður neitar að fara að ítrekuðum fyrirmælum forstöðumanns.

Dómur 4. desember 2003 í mál nr. [145/2003](#). Áminning sjúkraliða felld úr gildi. Málsmeðferð. Miskabætur. Lögmannskostnaður vegna málareksturs fyrir stjórnvöldum.

Dómur 19. október 2000 í mál nr. [157/2000](#). Embættisfærsla sýslumanns. Boðun áminningar. Málsmeðferð.

Dómur 28. september 2000 í máli nr. [105/2000](#). Uppsögn kennara við Fjölbrautaskóla Vesturlands. Ófullnægjandi árangur í starfi. Tímabundinn ráðningarsamningur.

Dómur 28. september 2000 í máli nr. [72/2000](#). Þýskukennari við Menntaskólann í Kópavogi. Boðun áminningar. Andmælaréttur.

Dómur 17. febrúar 2000 í mál nr. [369/1999](#). Áminning kennara við Fjölbrautaskólann í Breiðholti. Ábyrgðar og trúnaðarskyldur. Stærðfræðiþróf.

Dómur 25. febrúar 1999 í máli nr. [247/1998](#). Uppsögn forstöðumanns vinnustofu fatlaðra á Suðurlandi. Boðun áminningar. Andmælaréttur. Óhlýðni við fyrirskipanir. Samstarfsörðugleikar.

Dómar héraðsdóms

Héraðsdómur Reykjavíkur 16. maí 2012 í máli nr. [E-3673/2011](#). Uppsögn vegna skipulagsbreytinga. Kjarasamningur. Ríkisstarfsmaður.

Héraðsdómur Reykjavíkur 8. mars 2012 í máli nr. [2355/2011](#). Andmælaréttur. Ráðningarsamningur. Riftun. Uppsögn.

Héraðsdómur Vestfjarða 19. maí 2010 í máli nr. [E-118/2009](#). U gegn sýslumanninum á Ísafirði. Löglærðum fulltrúa veitt áminning og síðan sagt upp störfum þar sem hann bætti ekki ráð sitt. Áminning felld úr gildi.

Héraðsdómur Reykjavíkur 12. október 2009 í máli nr. [E-1215/2009](#). S gegn íslenska ríkinu. Starfsmanni hjá Vinnuálastofnun veitt áminning og síðan sagt upp störfum þar sem hann bætti ekki ráð sitt

Héraðsdómur Reykjavíkur 19. desember 2008 í máli nr. [E-2813/2008](#). B gegn sýslumanninum á Sauðárkróki. Yfirlögregluþjóni veitt áminning vegna nokkurra ávirðinga í starfi.

Héraðsdómur Reykjavíkur 27. október 2006 í máli nr. [E-7054/2005](#). F gegn Lögreglustjóranum í Reykjavík og íslenska ríkinu.

Héraðsdómur Reykjavíkur 29. júní 2006 í máli nr. [E-7184/2005](#). S gegn Landspítala-háskólasjúkrahúsi.

Héraðsdómur Reykjavíkur 27. maí 2005 í máli E-8800/2004. R. gegn íslenska ríkinu Starfsmanni sagt störfum á sambyli fyrir fatlaða. Gildi tveggja áminninga og tengsl þeirra við ástæður uppsagnar. Ákvörðun bótafjárhæðar
Sjá héraðsdóm í hrd. 9. mars 2006 í máli nr. [384/2005](#).

Héraðsdómur Reykjavíkur 10. desember 2003 í máli nr. E-3666/2003. S gegn ríkislögreglustjóra. Tílefni áminningar. Sönnun. Málsmeðferð.

Héraðsdómur Reykjavíkur 17. janúar 2002 í máli nr. E-4228/2001. H gegn sýslumannsembættinu í Keflavík og ríkissjóði. Skipulagning orlofs lögreglumanna í tilefni Kristnihátíðar.

Héraðsdómur Reykjavíkur 18. maí 1998 í máli nr. E-5472/1998: S gegn Flugmálastjórn. Flugumferðarstjóri áminntur vegna brota á reglum með því að tilkynna ekki aðalvarðstjóra um synjun um flugheimild í tvö skipti. Áminning felld úr gildi.

Álit umboðsmanns

Álit 29. september 2010 í máli nr. [5525/2008](#). Menntamálaráðuneytið veitti skólustjóra áminningu á þeim grundvelli að hann hefði ekki farið að fyrirmælum ráðuneytisins um framtal prófaðra nemenda við X. Framhaldsskólar. Áminning. Jafnræðisregla.

Álit 15. apríl 2005 í máli nr. [4187/2004](#). Lagt að starfsmanni tollstjórans í Reykjavík að segja upp störfum. Skilyrði þess að starfsmanni verði sagt upp störfum vegna meintra ávirðinga í starfi.

Álit 18. nóvember 1999 í máli nr. [2680/1999](#). Áminning starfsmanns skattstjóra. Lögleg fyrirmæli yfirmanns. Andmælaréttur.

Álit 26. júlí 1999 í máli nr. [2475/1998](#). Áminning kennara við Fjölbrautaskólann X. Lögmæt sjónamið sem áminning verður byggð á. Tjáningarfrelsi. Málsmeðferð Leiðbeiningar og rökstuðningur.

Álit 23. maí 2001 í máli nr. [2970/2000](#). Riftun ráðningarsamnings ljósmóður á Landspítalanum.

Álit 27. nóvember 2002 í máli nr. [3493/2002](#). Áminning sviðstjórajúkrunar á öldusnarsviði Landspítala-háskólasjúkrahúsi haldin annmörkum.

22. gr.:

Embættismenn teljast samkvæmt lögum þessum einvörðungu þeir starfsmenn ríkisins sem taldir eru upp hér á eftir:

1. Skrifstofustjóri Alþingis, ríkisendurskoðandi og umboðsmaður Alþingis.
2. Forsetaritari, ráðuneytisstjórnar og skrifstofustjórnar í Stjórnarráði, sendiherrar og sendifulltrúar í utanríkisþjónustunni.
3. Hæstaréttardómarar, skrifstofustjóri Hæstaréttar og héraðsdómarar.
4. Biskup Íslands, vígslubiskupar, prófastar og prestar þjóðkirkjunnar.
5. Ríkissaksóknari, vararíkissaksóknari og saksóknarar.
6. Ríkislögmaður, ríkissáttasemjari og umboðsmaður barna.
7. Sýslumenn, ríkislögreglustjóri, vararíkislögreglustjóri, lögreglustjórinn og varalögreglustjórinn í Reykjavík, skólastjóri Lögregluskóla ríkisins, forstjóri Útlendingastofnunar og lögreglumenn.
8. Tollstjórinn í Reykjavík og tollverðir.
9. Forstjóri Fangelsismálastofnunar, forstöðumenn fangelsa og fangaverðir.
10. Ríkisskattstjóri, skattransóknarstjóri ríkisins, yfirskattanefnd sem hafa það starf að aðalstarfi og skattstjórnar.
11. [...]
12. Yfirdýralæknir.
13. Forstöðumenn ríkisstofnana og ríkisfyrirtækja, áður ótaldir.

Fjármálaráðherra sker úr því hvaða starfsmenn falla undir 13. tölul. 1. mgr. og skal hann fyrir 1. febrúar ár hvert birta lista í Lögbirtingablaði yfir þá starfsmenn.

Álit umboðsmanns

Álit 4. júní 1999 í máli nr. [2202/1997](#). Úrskurðarvald fjármálaráðherra.

24. gr.:

Nú fellur maður frá sem skipaður hefur verið í embætti, eða er fjarverandi um lengri tíma vegna veikinda eða af öðrum ástæðum, og getur þá það stjórnvald sem veitir embættið sett annan mann til að gegna því um stundarsakir, þó aldrei lengur en í eitt ár. [Jafnframt má setja mann til reynslu í embætti, áður en hann er skipaður í það, til eins árs í senn, þó aldrei lengur en tvö ár.]¹⁵¹ Sá sem settur er í embætti nýtur réttinda og ber skyldur skv. [VI](#). og [VII](#). kafla eftir því sem við á.

Álit umboðsmanns

Álit 18. júní 2012 í máli nr. [6276/2011](#). Skipun í embætti lögreglumanna. Auglýsingar á lausum störfum. Tímabundnar setningar lögreglumanna.

Álit 18. júní 2012 í máli nr. [6137/2010](#). Setning í embætti lögreglumanns. Auglýsing á lausum störfum. Sjónumið sem ákvörðun verður byggð á. Mat á hæfni umsækjenda. Forsvaranlegt mat. Álitsumleitan. Rannsóknarreglan. Rökstuðningur.

26. gr.:

Stjórnvald er skipar í embætti veitir og lausn frá því um stundarsakir. Rétt er að veita embættismanni lausn um stundarsakir ef hann hefur sýnt í starfi sínu óstundvísi eða aðra vanrækslu, óhlýðni við löglegt boð eða bann yfirmanns síns, vankunnáttu eða óvandvirkni í starfi, hefur ekki náð fullnægjandi árangri í starfi, sbr. meðal annars 38. gr., hefur verið ölvæður að starfi eða framkoma hans eða athafnir í því eða utan þess þykja að öðru leyti ósæmilegar, óhæfilegar eða ósamrýmanlegar því embætti sem hann gegnir.

Nú hefur embættismaður fjárreiður eða bókhald með höndum og má þá veita honum lausn um stundarsakir ef ætla má eða víst þykir að óreiða sé á bókhaldi eða fjárreiðum, bú hans er tekið til gjaldþrotaskipta eða hann leitar nauðasamninga. Sama er ef embættismaður er grunaður um háttsemi sem hefði í för með sér sviptingu réttinda skv. 68. gr. almennra hegningarlaga.

Lausn um stundarsakir skal jafnan vera skrifleg með tilgreindum ástæðum. Ef embættismanni er veitt lausn um stundarsakir af ástæðum sem greindar eru í 2. mgr. er skylt að veita honum áminningu skv. 21. gr. og gefa honum færi á að bæta ráð sitt áður en honum er veitt lausn. Annars er ekki skylt að gefa honum kost á að tjá sig um ástæður lausnar áður en hún tekur gildi.

Ef embættismaður óskar skal rökstyðja ákvörðun um lausn um stundarsakir. Ef annað stjórnvald en ráðherra hefur tekið þá ákvörðun má bera hana undir hlutaðeigandi ráðherra.

Hæstaréttardómar

Dómur 22. september 2005 í mál nr. [33/2005](#). Frávíking tollvarðar úr embætti deildarstjóra tollgæslunnar á Selfossi. Skilyrði lausnar um stundarsakir. Margítrekuð vanræksla.

¹⁵¹ Sbr. 10. gr. laga nr. [150/1996](#), um breytingar á sérákvæðum í nokkrum lögum er varða réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins.

Dómur 8. desember 2005 í máli nr. [175/2005](#). Starfslok framkvæmdastjóra jafnréttisstofu. Meðalhófsregla. Misbeiting valds. Málsmeðferð.

Dómur 10. apríl 2003 í máli nr. [338/2002](#). Íslenska ríkið gegn H. Lausn embættismanns að fullu úr embætti tollfulltrúa.

Dómur 17. maí 2001 í máli nr. [25/2001](#). Flutningur sýslumanns frá Akranesi til Hólmavíkur. Valdbærni.

Dómur 22. mars 2001 í máli nr. [368/2000](#). Frávikning lögreglumanns hjá sýslumanninum á Keflavíkurflugvelli. Ölvun við akstur. Valdur að umferðarslysi.

Dómur 11. nóvember 1999 í máli nr. [132/1999](#). Lausn forstjóra Landmælinga Íslands úr embætti. Krafa um ógildinguna ákvörðunar. Málsmeðferð.

Álit umboðsmanns

Álit 13. október 1998 í máli nr. [2127/1997](#). Frávikning lögregluvarðstjóra hjá lögreglunni í Reykjavík að fullu. Nefnd skv. 27. gr. stml.

27. gr.:

Nú hefur embættismanni verið veitt lausn um stundarsakir fyrir meintar misfellur í starfi og skal mál hans þá þegar rannsakað af nefnd sérfróðra manna svo að upplýst verði hvort rétt er að veita honum lausn að fullu eða láta hann taka aftur við embætti sínu. Stjórnvaldi eða starfsmanni er þó ætíð heimilt að vísa máli til rannsóknar að hætti opinberra mála.

Í nefnd, sem rannsaka skal mál embættismanns skv. 1. mgr., skulu eiga sæti þrír menn, sérfróðir um stjórnsýslu. Fjármálaráðherra skipar nefndina, þar af formann hennar og varamann hans til fjögurra ára í senn. Aðrir nefndarmenn taka sæti í nefndinni í hvert sinn og skal annar þeirra tilnefndur af þeim ráðherra sem í hlut á en hinn af samtökum ríkisstarfsmanna sameiginlega. Ef samtökin koma sér ekki saman skal fjármálaráðherra skipa nefndarmanninn án tilnefningar. Nefndin skal láta í ljós rökstutt álit á því hvort rétt hafi verið að víkja embættismanni frá störfum um stundarsakir.

Hæstaréttardómar

Dómur 28. maí 2009 í máli nr. [520/2008](#). Frávikning tollvarðar hjá tollstjóranum í Reykjavík. Förgun áfengis.

Dómur 22. september 2005 í máli nr. [33/2005](#). Frávikning tollvarðar úr embætti deildarstjóra tollgæslunnar á Selfossi. Skilyrði lausnar um stundarsakir. Margftrékuð vanræksla.

Dómur 10. apríl 2003 í máli nr. [338/2002](#). Íslenska ríkið gegn H. Lausn tollvarðar hjá tollstjóranum í Reykjavík að fullu úr embætti.

Dómur 22. mars 2001 í máli nr. [368/2000](#). Frávikning lögreglumanns hjá sýslumanninum á Keflavíkurflugvelli. Ölvun við akstur. Valdur að umferðarslysi.

Álit umboðsmanns

Álit 20. júlí 2011 í máli nr. [6417/2011](#). Opinberir starfsmenn. Viðurlög. Lausn frá embætti um stundarsakir.

Álit 13. október 1998 í máli nr. [2127/1997](#). Frávikning lögregluvarðstjóra hjá lögreglunni í Reykjavík að fullu. Nefnd skv. 27. gr. stml.

28. gr.:

Meðan lausn um stundarsakir stendur nýtur embættismaður helmings af föstum launum sem embætti hans fylgja. Embættishúsnæði og jarðnæði, ef um er að ræða, heldur hann, enda komi þau fríðindi til reiknings samkvæmt mati í þeim launum er hann fær.

Nú tekur sá aftur við embætti sínu sem lausn hefur fengið um stundarsakir og skal þá líta svo á að hann hafi gegnt starfanum óslitið, þar á meðal skulu honum þá greidd þau laun er hann hefur verið sviptur skv. 1. mgr.

Hæstaréttardómar

Dómur 22. mars 2001 í máli nr. [368/2000](#). Frávikning lögreglumanns hjá sýslumanninum á Keflavíkurflugvelli. Krafa um bætur vegna lausnar um stundarsakir.

29. gr.:

Embættismanni skal víkja úr embætti að fullu ef hann hefur verið sviptur með fullnaðardómi rétti til að gegna því embætti. Nú hefur starfsmaður verið sviptur þeim rétti með dómi í héraði, og skal þá í þeim dómi kveða á um hvort það ákvæði hans skuli þegar koma til framkvæmdar eða fresta því þar til ráðið verður hvort honum skuli skjóta til æðra dóms eða þar til úrlausn æðra dóms er fengin.

Embættismanni skal víkja úr embætti að fullu ef meiri hluti nefndar skv. 27. gr. kemst að þeirri niðurstöðu að rétt hafi verið að víkja honum frá störfum um stundarsakir nema þær ávirðingar, sem honum voru gefnar að sök, hafi ekki reynst vera fyrir hendi.

Embættismanni skal og víkja úr embætti að fullu, án fyrirvara, ef hann hefur játað að hafa gerst sekur um refsiverða háttsemi sem ætla má að hefði í för með sér sviptingu réttinda skv. 68. gr. almennra hegningarlaga.

Hæstaréttardómar

Dómur 28. maí 2009 í máli nr. [520/2008](#). Frávikning tollvarðar hjá tollstjóranum í Reykjavík. Förgun áfengis.

Dómur 22. september 2005 í máli nr. [33/2005](#). Frávikning tollvarðar úr embætti deildarstjóra tollgæslunnar á Selfossi. Skilyrði lausnar um stundarsakir. Margftrékuð vanræksla. Sératkvæði.

Dómur 22. mars 2001 í máli nr. [368/2000](#). Frávikning lögreglumanns hjá sýslumanninum á Keflavíkurflugvelli. Krafa um bætur vegna lausnar um stundarsakir.

Álit umboðsmanns

Álit 31. október 2006 í máli nr. [4601/2005](#). Frávikning aðstoðaryfirlöggluþjóns hjá embætti ríkislögglustjóra að fullu. Játning á refsiverðri háttsemi.

Álit 13. október 1998 í máli nr. [2127/1997](#). Frávikning lögreglumanns hjá lögreglustjóranum í Reykjavík að fullu. Nefnd skv. 27. gr. stml.

30. gr.:

Ef embættismaður hefur verið frá störfum vegna sjúkdóma eða slysa samfelld í eitt ár eða sem svarar 1/18 af samfelldum starfstíma hans hjá ríkinu, ef sá tími er lengri en eitt ár, skal veita honum lausn frá störfum vegna heilsubrests. Þetta gildir þó ekki ef lækni vottar að líkur séu til fulls bata innan næstu þriggja mánaða, enda sé honum þá veitt lausn að liðnum þessum þremur mánuðum ef hann er enn óvinnufær.

Ef embættismaður veikist og lækni vottar að heilsu hans sé svo farið að ekki þyki gerlegt að láta hann starfa lengur er heimilt að veita honum lausn frá störfum vegna heilsubrests þegar launagreiðslum vegna veikinda lýkur, en þeirri ákvörðun má skjóta til hlutaðeigandi ráðherra. Ef embættismaður er leystur frá störfum samkvæmt þessari grein skal hann halda óbreyttum launakjörum í þrjá mánuði. Sama regla gildir um greiðslu til maka látins embættismanns.

Hæstaréttardómar

Dómur 19. desember 2012 í máli nr. [236/2012](#). Lausn embættismanns vegna heilsubrests.

31. gr.:

Stjórnvald er skipar mann í embætti veitir og lausn frá því, nema öðruvísi sé sérstaklega fyrir mælt í lögum. Lausn skal veita skriflega og jafnan greindar orsakir, svo sem vegna heilsubrests, tiltekinnar ávirðinga o.s.frv. Í lausnarbréfi skal jafnan kveðið á um frá hvaða degi embættismaður skuli lausn taka og með hvaða kjörum, svo sem um eftirlausn, sé um þau að ræða, lífeyri, hvenær embættismaðurinn skuli sleppa íbúð, jarðnæði o.s.frv., eftir því sem við á.

Embættismanni, sem víkja skal úr embætti, skal veittur kostur á að tala máli sínu áður en ákvörðun er tekin, ef þess er kostur.

Hæstaréttardómar

Dómur 19. desember 2012 í máli nr. [236/2012](#). Lausn embættismanns vegna heilsubrests.

Dómur 17. maí 2001 í máli nr. [25/2001](#). Flutningur sýslumanns frá Akranesi til Hólmavíkur.

Dómur 22. mars 2001 í máli nr. [368/2000](#). Frávikning lögreglumanns hjá sýslumanninum á Keflavíkurlflugvelli. Ölvunarakstur. Valdur að umferðarslysi.

Dómur 3. febrúar 2000 í máli nr. [277/1999](#). Uppsögn lektors í spænsku við Háskóla Íslands. Krafa um viðurkenningu á gildi ráðningarsamnings. Málsmeðferð.

Álit umboðsmanns

Álit 5. október 2007 í máli nr. [4949/2007](#). Launalaus leyfi starfsmanna við Háskóla Íslands. Tilkygning um starfslok. Leiðbeiningar um heimild aðila til að fá rökstuðning fyrir ákvörðun. Rökstuðningur.

32. gr.:

Rétt er þeim er vikið er úr embætti að bera málið undir úrlausn dómstóla.
Nú er embættismissir dæmdur óréttmætur og fer þá um bætur til aðila eftir úrskurði dómstóla, nema hlutaðeigendur hafi komið sér saman um annað. Þegar bætur eru metnar skal hafa til hliðsjónar ástæður embættismanns, svo sem aldur og atvinnumöguleika, svo og fram komnar málsbætur þess stjórnvalds sem leysti hann frá embætti.

Hæstaréttardómar

Dómur 8. júní 2006 í máli nr. [8/2006](#). Breyting á störfum yfirlæknis. Starfslok starfsmanns með skipun í tíð eldri laga. Ógilding ákvörðunar. Aukastörf. Málskostnaður.

Dómur 22. september 2005 í máli nr. [33/2005](#). Frávikning tollvarðar úr embætti deildarstjóra tollgæslunnar á Selfossi. Skilyrði lausnar um stundarsakir. Margítrekuð vanræksla.

Dómur 18. mars 2004 í máli nr. [275/2003](#). Háskóli Íslands gegn þrotabúi G og þrotabú G gegn Háskóla Íslands og Landspítala-háskólasjúkrahúsi. Niðurlagning starfs. Bætur.

34. gr.:

Nú er embætti lagt niður og skal þá embættismaður jafnan halda óbreyttum launakjörum er embættinu fylgdu í sex mánuði frá því að hann lét af starfi, ef hann hefur verið í þjónustu ríkisins skemur en 15 ár, en ella í tólf mánuði, enda hafi hann þá ekki hafnað öðru sambærilegu starfi, óháð því hvort það er á vegum ríkisins eða annars aðila.
Nú tekur maður, er launagreiðslna nýtur skv. 1. mgr., við starfi í þjónustu ríkisins eða annars aðila áður en liðinn er sex eða tólf mánaða tíminn, og skulu þá launagreiðslur samkvæmt þessari grein falla niður ef laun þau er nýja starfinu fylgja eru jöfn eða hærri en þau er hann naut í fyrra embætti. Ef launin í nýja starfinu eru lægri skal greiða honum launamismuninn til loka sex eða tólf mánaða tímabilsins.

Hæstaréttardómar

Dómur 9. desember 2010 í máli nr. [76/2010](#) Íslenska ríkið gegn B. Geislavarnir ríkisins. Biðlaun. Rof á ráðningu.

Dómur 18. mars 2004 í máli nr. [275/2003](#). Háskóli Íslands gegn þrotabúi G og þrotabú G gegn Háskóla Íslands og Landspítala-háskólasjúkrahúsi. Niðurlagning starfs. Bætur.

Dómur 9. mars 2000 í máli nr. [378/1999](#). Biðlaunaréttur fyrrverandi starfsmanna Landsbanka Íslands. Aðild.
Sama niðurstaða í hrd. 9. mars 2000 í máli nr. [377/1999](#).

Dómur 3. febrúar 2000 í máli nr. [357/1999](#). Biðlaunaréttur fyrrverandi starfsmanns Landsbanka Íslands. Starfslokasamningur.

Dómur 7. október 1999 í máli nr. [53/1999](#). Starf grunnskólakennara lagt niður fyrir 1. ágúst 1996. Frádráttur frá biðlaunum. Lagaskil.
Sama niðurstaða í hrd. 7. október 1999 í máli nr. [85/1999](#).

Dómar héraðsdóms

Héraðsdómur Reykjavíkur 15. nóvember 2010 í máli nr. [E-2363/2010](#). Þ gegn Biskupsstofu. Staðaruppbot prests.

Álit umboðsmanns

Álit 30. desember 2010 í máli nr. 5882/2009 (óbirt, sjá SUA 2010:104.). Niðurlagning starfs. Uppsögn vegna hagræðingar. Vandaðir stjórnsýsluhættir.

Álit 29. desember 2000 í máli nr. [2799/1999](#). Frádráttur frá biðlaunum. Frádráttur nam þeirri hækkun sem varð á launagreiðslum til fyrrverandi starfsmanns vegna þess að hann jók kennslu sína við Háskóla Íslands í kjölfar starfsloka.

36. gr.:

Stjórnvald, sem skipað hefur mann í embætti, getur flutt hann úr einu embætti í annað, enda heyrir bæði embættin undir það. Enn fremur getur stjórnvald, sem skipað hefur mann í embætti, samþykkt að hann flytjist í annað embætti er lýtur öðru stjórnvaldi, enda óski það stjórnvald eftir því.

Flytjist maður í annað embætti skv. 1. mgr., sem er lægra launað en fyrra embættið, skal greiða honum launamismuninn þann tíma sem eftir er af skipunartíma hans í fyrra embættinu.

Hæstaréttardómar

Dómur 26. september 2002 í máli nr. [92/2002](#). Flutningur lögreglumanns frá ríkislögreglustjóra til lögreglustjórans í Reykjavík. Ágreiningur hvort hinu nýja starfi hafi fylgt óbreytt launakjör.

Dómur 17. maí 2001 í mál nr. [25/2001](#). Flutningur sýslumanns frá Akranesi til Hólmavíkur.

Dómar héraðsdóms

Héraðsdómur Reykjavíkur 27. desember 2002 í máli 3525/2002. Lögreglumaður fluttur milli deilda. Ágreiningur hvort hinu nýja starfi hafi fylgt óbreytt launakjör. Ekki talið að 36. gr. stml. ætti við.

Héraðsdómur Reykjavíkur 27. desember. 2002 í máli 3526/2002. Lögreglumaður fluttur milli deilda. Ágreiningur, hvort hinu nýja starfi hafi fylgt óbreytt launakjör. Ekki talið að 36. gr.stml. ætti við.

Álit umboðsmanns

Álit 18. júní 2012 í máli nr. [6137/2010](#). Setning í embætti lögreglumanns. Auglýsing á lausum störfum. Sjóarmið sem ákvörðun verður byggð á. Mat á hæfni umsækjenda. Forsvaranlegt mat. Álitsumleitan. Rannsóknarreglan. Rökstuðningur.

Álit 1. júlí 2003 í málum nr. [3684/2003 og 3714/2003](#). Ráðning í starf innkaupastjóra hjá FSA. Breytingar á störfum. Auglýsingaskylda.

Álit 21. júní 1996 í máli nr. [1448/1995](#). Flutningur lögreglumanns úr stöðu yfirlögregluþjóns í stöðu varðstjóra.

Álit 15. október 1996 í máli nr. [1611/1995](#). Ráðning yfirlæknis geðdeildar á Landspítala. Auglýsing á lausum stöðum. Flutningur úr einni stöðu í aðra.

39. gr.:

Laun og önnur launakjör embættismanna skulu ákveðin af kjararáði, enda geti þau ekki ráðist með samningum á venjulegan hátt vegna eðlis starfanna eða samningsstöðu. Kjaradómi og kjaranefnd samkvæmt þeim lögum sem um þá úrskurðaraðila gilda. Þó skulu laun og önnur launakjör lögreglumanna, tolvarða og fangavarða fara eftir kjarasamningum sem stéttarfélög eða samtök þeirra gera við ríkið, sbr. 47. gr.

Hæstaréttardómar

Dómur 26. september 2002 í máli nr. [310/2002](#). Íslenska ríkið gegn Háskóla Íslands, Á, B, I, S og E. Aukastörf prófessora við MBA-nám á vegum viðskipta- og hagfræðideildar Háskóla Íslands.

Álit umboðsmanns

Álit 19. desember 2002 í máli nr. [3466/2002](#). Laun presta. Sameining prestakalla. Andmælaréttur.

Álit 20. september 2001 í máli nr. [2903/1999](#). Mat á störfum prófessors við lagadeild Háskóla Íslands.

Álit 20. september 2001 í máli nr. 2973/1999 (óbirt). Mat á störfum prófessors við lagadeild Háskóla Íslands.

Álit 20. september 2001 í máli nr. 2533/1999 (óbirt). Mat á störfum prófessors við lagadeild Háskóla Íslands.

Álit 20. september 2001 í máli nr. 2974/1999 (óbirt). Mat á störfum prófessors við lagadeild Háskóla Íslands.

Álit 5. apríl 2000 í máli nr. [2496/1998](#). Laun embættismanna. Kjaranefnd.

Álit 31. maí 2000 í máli nr. [2606/1998](#). Laun embættismanna. Aukastarf. Kjaranefnd.

Álit 3. ágúst 1999 í máli nr. [2422/1998](#). Laun skrifstofustjóra í Stjórnarráðinu.

Álit 19. október 1998 í málum nr. [2271/1997](#) og [2272/1997](#). Laun embættismanna. Skrifstofustjórar í Stjórnarráðinu.

41. gr.:

Starfsmenn ríkisins, aðrir en embættismenn, skulu ráðnir til starfa ótímabundið með gagnkvæmum uppsagnarfresti. Skal sá frestur vera þrjú mánuðir að loknum reynslutíma, nema um annað sé samið í kjarasamningi. Heimilt er að ráða starfsmann til starfa tímabundið og er unnt að taka fram í ráðningarsamningi að segja megi slíkum samningi upp af hálfu annars hvors aðila áður en ráðning fellur sjálfkrafa úr gildi við lok samningstíma. Tímabundin ráðning skal þó aldrei vara samfelld lengur en í tvö ár.

Hæstaréttardómar

Dómur 10. mars 2005 í máli nr. [378/2004](#). Uppsögn rafeindavirkja á reynslutíma.

Dómur 22. maí 2003 í máli nr. [510/2002](#). Tímabundinn ráðningarsamningur kennara við Menntaskólann í Kópavogi. Fyrirvari. Gagntilboð.

Dómur 8. nóvember 2001 í máli nr. [131/2001](#). Uppsögn starfsmanns Vinnueftirlits ríkisins á reynslutíma.

Dómur 16. desember 1999 í máli nr. [296/1999](#). Uppsögn framkvæmdastjóra Heilsugæslunnar í Garðabæ. Uppsögn á reynslutíma.

Dómur 29 mars 1999 í máli nr. [391/1998](#). Uppsögn framkvæmdastjóra verndaðs vinnustaðar í Vestmannaeyjum.

Dómar héraðsdóms

Héraðsdómur Reykjavíkur 11. febrúar 2011 í máli nr. [E-3507/2010](#). Starfsmaður Landspítala-háskólasjúkrahúss átti rétt til greiðslu veikindalauna jafnlangan tíma og nam rétti til uppsagnarfrests.

Héraðsdómur Reykjavíkur 18. júlí 2003 í máli nr. E-15360/2002. H gegn íslenska ríku. Ákvörðun skaðabóta fyrir ólögmeða uppsögn. Lengd ráðningarsamnings.

Álit umboðsmanns

Álit 23. september 2011 í máli nr. [6261/2010](#). Opinberir starfsmenn. Starfslok.

Álit 8. maí 2008 í máli nr. [5356/2008](#). Gerð tímabundins ráðningarsamnings hjá Kvennaskólanum í Reykjavík. Lögmætisreglan. Réttmætisreglan. Andmælaréttur. Efni rökstuðnings. Leiðbeiningar um rétt til rökstuðnings. Skýringar til umboðsmanns Alþingis.

Álit 31. desember 2007 í máli nr. [4929/2007](#). Ráðning framhaldsskólakennara hjá Menntaskólanum í Kópavogi. Gerð tímabundins ráðningarsamnings. Lögætisreglan.

42. gr.:

Gerður skal skriflegur ráðningarsamningur milli forstöðumanns stofnunar og starfsmanns þar sem meðal annars komi fram ráðningarkjör.
Fjármálaráðherra skal setja reglur um form ráðningarsamninga skv. 1. mgr.

Hæstaréttardómar

Dómur 22. maí 2003 í máli nr. [510/2002](#). Fyrirvari gerður við lengd ráðningarsamnings.

43. gr.:

Forstöðumaður stofnunar hefur rétt til að segja starfsmanni upp störfum eftir því sem fyrir er mælt í ráðningarsamningi. Ráðning starfsmanns, sem ráðinn er tímabundið skv. 2. mgr. 41. gr., fellur úr gildi við lok samningstíma án uppsagnar.
Starfsmanni skal þó jafnan segja upp störfum frá og með næstu mánaðamótum eftir að hann nær 70 ára aldri.

Hæstaréttardómar

Dómur 24. nóvember 2011 í máli nr. [257/2011](#). Uppsögn K hjá Greiningar- og ráðgjafarstöðinni. Fæðingarorlof. Rökstuðningur. Gildar ástæður til uppsagnar skv. 30. gr. laga nr. 95/2000.

Dómur 10. mars 2005 í máli nr. [378/2004](#). Uppsögn rafeindavirkja á reynslutíma.

Dómur 16. desember 1999 í máli nr. [296/1999](#). Uppsögn framkvæmdastjóra Heilsugæslunnar í Garðabæ. Lögætar ástæður uppsagnar. Reynslutími.

Dómur 25. febrúar 1999 í máli nr. [247/1998](#). Uppsögn forstöðumanns vinnustofu fatlaðra á Suðurlandi.

Dómar héraðsdóms

Héraðsdómur Vesturlands 26. nóvember 2012 í máli nr. [E-1/2012](#). Á gegn Heilbrigðisstofnun Vesturlands. Uppsögn vegna þess að forsendur breyttust þegar þjónustusamningi við HSV var sagt upp.

Héraðsdómur Austurlands 7. nóvember 2012 í máli nr. [E-202/2010](#) H gegn Heilbrigðisstofnun Austurlands og E. Miska og skaðabótakrafa vegna uppsagnar læknis. Endurgreiðslukrafa.

Héraðsdómur Reykjavíkur 17. október 2012 í máli nr. [E-275/2012](#). S gegn Áfengis- og tóbaksverslun ríkisins. Veikindi. Bætur vegna ólögætrar uppsagnar.

Héraðsdómur Reykjavíkur 18. janúar 2012 í máli nr. [2961/2010](#). Lausn embættismanns vegna heilsuþrests.

Héraðsdómur Reykjavíkur 23. júní 2009 í máli nr. [E-5391/2008](#). Á gegn Íslenska ríkinu. Starfsmaður Veðurstofu Íslands. Einelti. Uppsögn. Miskabætur.

Héraðsdómur Reykjavíkur 23. maí 2005 í máli nr. E-9175/2004. G. gegn íslenska ríkinu. Grundvöllur uppsagnar. Heilsuþrestur.

Álit umboðsmanns

Álit 23. maí 2001 í máli nr. [2970/2000](#). Uppsögn ljósmóður hjá Landspítala.

Álit 25. júlí 1994 í máli nr. [881/1993](#). Uppsögn starfsmanns hjá Orðabók Háskólans.

Álit 28. desember 1993 í máli nr. [828/1993](#). Sjónarmið sem ákvörðun um starfslok (niðurlagningu stöðu) verða byggð á.

44. gr.:

Skylt er að veita starfsmanni áminningu skv. 21. gr. og gefa honum færi á að bæta ráð sitt áður en honum er sagt upp störfum ef uppsögn á rætur að rekja til ástæðna sem þar eru greindar. Annars er ekki skylt að gefa starfsmanni kost á að tjá sig um ástæður uppsagnar áður en hún tekur gildi, þar á meðal ef uppsögn stafar af öðrum ástæðum, svo sem þeirri að verið sé að fækka starfsmönnum vegna hagræðingar í rekstri stofnunar.

Ef starfsmaður óskar skal rökstyðja uppsögn skriflega. Ef hún á rætur að rekja til ástæðna sem greindar eru í 21. gr. má bera hana undir hlutaðeigandi ráðherra.

Hæstaréttardómar

Dómur 8. desember 2011 í máli nr. [258/2011](#). Aðilaskipti. Uppsögn öryggisvarðar hjá Isavia ohf. Áminningarskylda. Gildissvið.

Dómur 3. mars 2011 í máli nr. [472/2010](#). Uppsögn kennara hjá Háskólanum á Akureyri vegna samdráttar í starfsemi.

Dómur 21. október 2010 í máli nr. [702/2009](#). Læknir á Landspítala. Ráðningarsamningur. Uppsögn. Skaðabætur.

Dómur 10. maí 2007 í máli nr. [647/2006](#). Niðurlagning stöðu tölvunarfræðings á Landspítala. Uppsögn.

Dómur 1. mars 2007 í máli nr. [438/2006](#). Uppsögn sviðsmanns hjá Sinfóníuhljómsveit Íslands. Andmælaréttur. Skaðabætur.

Dómur 22. febrúar 2007 í máli nr. [241/2006](#). Niðurlagning stöðu yfirlæknis við skurðstofur kvennasviðs Landspítalans. Uppsögn. Andmælaréttur. Stjórnsýsla. Veikindaföröll. Laun. Tómlæti.

Dómur 9. mars 2006 í máli nr. [441/2005](#). Uppsögn heilsugæslulæknis hjá Heilbrigðisstofnun Suðurlands. Málsmeðferð í samræmi við 44 og 21. gr. stml.

Dómur 9. mars 2006 í máli nr. [384/2005](#). R var sagt störfum á sambyli fyrir fatlaða á Blönduósi. Gildi tveggja áminninga og tengsl þeirra við ástæður uppsagnar. Andmælaréttur. Ákvörðun bótafjárhæðar. Sjá álit umboðsmanns Alþingis 27. febrúar 2001, í máli nr. [2877/1999](#).

Dómur 6. maí 2005 í máli nr. [146/2005](#). A gegn íslenska ríkinu. Uppsögn. Niðurlagning stöðu hjá Landsbókasafni Háskólabókasafni. Lögvarðir hagsmunir.

Dómur 18. mars 2004 í máli nr. [275/2003](#). Háskóli Íslands gegn þrotabúi G og þrotabú G gegn Háskóla Íslands og Landspítala-háskólasjúkrahúsi. Niðurlagning starfs yfirlæknis. Bætur

Dómur 28. september 2000 í máli nr. [105/2000](#). Uppsögn kennara við Fjölbrautaskóla Vesturlands. Fullnægjandi árangur í starfi. Tímabundinn ráðningarsamningur

Dómur 16. desember 1999 í máli nr. [296/1999](#). Uppsögn framkvæmdastjóra Heilsugæslunnar í Garðabæ. Lögmeitar ástæður uppsagnar. Reynslutími.

Dómur 25. febrúar 1999 í máli nr. [247/1998](#). Uppsögn forstöðumanns vinnustofu fatlaðra á Suðurlandi. Málsmeðferð við veitingu áminningar.

Dómar héraðsdóms

Héraðsdómur Vesturlands 26. nóvember 2012 í máli nr. [E-1/2012](#). Á gegn Heilbrigðisstofnun Vesturlands. Uppsögn vegna þess að forsendur breyttust þegar þjónustusamningi við HSV var sagt upp.

Héraðsdómur Reykjavíkur 17. október 2012 í máli nr. [E-275/2012](#). S gegn Áfengis- og tóbaksverslun ríkisins. Veikindi. Bætur vegna ólögmeðrar uppsagnar.

Héraðsdómur Reykjavíkur 16. maí 2012 í máli nr. [E-3673/2011](#). Uppsögn vegna skipulagsbreytinga. Kjarasamningur. Ríkisstarfsmaður.

Héraðsdómur Reykjavíkur frá 8. mars 2012 í máli nr. [2355/2011](#). Andmælaréttur. Ráðningarsamningur. Riftun. Uppsögn.

Héraðsdómur Reykjavíkur 25. janúar 2012 í máli nr. [E-2019/2011](#). Skaðabætur vegna uppsagnar tölvunarfræðings hjá Landspítala.

Héraðsdómur Reykjavíkur 12. október 2009 í máli nr. [E-1215/2009](#). S gegn íslenska ríkinu. Starfsmanni hjá Vinnuálastofnun veitt áminning og síðan sagt upp störfum þar sem hann bætti ekki ráð sitt.

Héraðsdómur Reykjavíkur 25. október 2007 í máli nr. [E-3907/2006](#). G gegn Lánasjóði íslenskra námsmanna.

Héraðsdómur Vesturlands 7. nóvember 2006 í máli nr. [E-27/2006](#). S gegn Fjölbautaskóla Vesturlands. Uppsögn kennara vegna hagræðingar. Orlof. Námsleyfi. Veikindaleyfi.

Héraðsdómur Reykjavíkur 23. maí 2005 í máli nr. E-9175/2004. G gegn íslenska ríkinu. Uppsögn starfsmanns sýslumannsins á Patreksfirði vegna skorts á nauðsynlegu heilbrigði til að gegna starfinu.

Héraðsdómur Reykjavíkur 2. mars 2004 í máli nr. E-17879/2002. R gegn íslenska ríkinu. Uppsögn framkvæmdastjóra kertaverksmiðju.

Héraðsdómur Reykjavíkur 10. desember 2003 í máli nr. E-3666/2003. S gegn ríkislögreglustjóra. Tilefni áminningar. Sönnun. Málsmeðferð.

Héraðsdómur Reykjavíkur 18. júlí 2003 í máli nr. E-15360/2002. H gegn íslenska ríkinu. Ákvörðun skaðabóta fyrir ólögsmæta uppsögn. Lengd ráðningarsamnings.

Héraðsdómur Reykjavíkur 29. ágúst 2003 í máli nr. E-10131/2002 S gegn íslenska ríkinu. Ákvörðun bóta vegna ólögsmætrar uppsagnar.

Álit umboðsmanns

Álit 22. júlí 2011 í máli nr. [6097/2010](#). Starfslok vegna sparnaðar.

Álit 30. desember 2010 í máli nr. 5882/2009 (óbirt, sjá SUA [2010:104](#)). Niðurlagning starfs. Uppsögn vegna hagræðingar. Vandaðir stjórnisýsluhættir.

Álit 6. júní 2005 í máli nr. [4018/2004](#). Almenn sjónarmið við töku ákvörðunar um starfslok opinberra starfsmanna í tilefni af sparnaðaraðgerðum. Rannsókn og undirbúningur máls. Vandaðir stjórnisýsluhættir.

Álit 15. apríl 2005 í máli nr. [4187/2004](#). Lagt að starfsmanni tollstjórans í Reykjavík að segja upp störfum. Skilyrði þess að starfsmanni verði sagt upp störfum vegna meintra ávirðinga í starfi.

Álit 6. júlí 2004 í máli nr. [3769/2003](#). Uppsögn hjúkrunarfræðings vegna skipulagsbreytinga á Heilbrigðisstofnuninni X. Meðalhófsregla.

Álit 5. mars 2004 í máli nr. [3853/2003](#). Uppsögn deildarstjóra hjá sjóðnum X vegna breytinga á skipulagi. Stjórnunarréttur. Vinnuframlagi starfsmanns hafnað. Meðalhófsregla.

Álit 27. febrúar 2001 í máli nr. [2877/1999](#). Uppsögn ríkisstarfsmanns úr starfi við sambýli fatlaðra á Blönduósi. Sjá hrd. mál nr. [384/2005](#).

Álit 23. maí í máli nr. [2970/2000](#). Riftun ráðningarsamnings ljósmóður á Landspítalanum.

Álit kærunefndar jafnréttismála

Álit kærunefndar jafnréttismála 2. september 2011 í máli nr. [5/2011](#). Uppsögn konu úr starfi hjá Skjólaskógum á Vestfjörðum.

45. gr.:

Starfsmanni skal víkja úr starfi fyrirvaralaust ef hann hefur verið sviptur með fullnaðardómi rétti til að gegna því starfi. Nú hefur starfsmaður verið sviptur þeim rétti með dómi í héraði, og skal þá í þeim dómi kveða á um hvort það ákvæði hans skuli þegar koma til framkvæmdar eða fresta því þar til ráðið verður hvort honum skuli skjóta til æðra dóms eða þar til úrlausn æðra dóms er fengin.

Starfsmanni skal og víkja úr starfi fyrirvaralaust ef hann hefur játað að hafa gerst sekur um refsiverða háttsemi sem ætla má að hefði í för með sér sviptingu réttinda skv. 68. gr. almennra hegningarlaga.

Álit umboðsmanns

Álit 31. október 2006 í máli nr. [4601/2005](#). Frávikning aðstoðaryfirlögslupjóns hjá Ríkislögreglustjóra að fullu. Játning á refsiverðri háttsemi.

Álit 15. apríl 2005 í máli nr. [4187/2004](#). Lagt að starfsmanni tollstjórans í Reykjavík að segja upp störfum. Meint brot í starfi.

48. gr.:

Dómar héraðsdóms

Dómur Héraðsdóms Reykjavíkur 12. september 2003 í máli nr. E-1649/2003. G gegn Íslenska ríkinu. Til hverra verkfall tekur.

Álit umboðsmanns

Bréf umboðsmanns Alþingis frá 21. febrúar 2003 í máli nr. [3409/2002](#). Boðun verkfalls flugumferðarstjóra.

49. gr.:

Stéttarfélagi er heimilt að gera verkfall hjá ríkinu í þeim tilgangi að stuðla að framgangi krafna sinna í deilu um kjarasamning með þeim skilyrðum og takmörkunum sem sett eru í lögum um kjarasamninga opinberra starfsmanna, lögum um stéttarfélög og vinnudeilur og öðrum lögum.

Hæstaréttardómar

Dómur 24. september 2009 í máli nr. [24/2009](#). L gegn íslenska ríkinu. Kjarasamningur. Leiðrétting á launum flugumferðarstjóra. Ráðningarsamningur. Stjórnsýsla. Valdmörk.

Sjá einnig álit umboðsmanns Alþingis í máli nr. [4355/2005](#).

Álit umboðsmanns

Álit 11. júlí 2006 í máli nr. [4355/2005](#). Leiðrétting á launum flugumferðarstjóra. Málsmeðferð stjórnvalda. Eftirlit stjórnsýsluaðila. Skylda stjórnvalda til að fylgja eftir úrskurði æðra stjórnvalds. Vandaðir stjórnsýsluhættir.

Sjá hrd. í máli nr. [24/2009](#).

Álit 27. júní 2000 í máli nr. [2569/1998](#). Synjun á staðfestingu ráðningarsamnings ekki kæránleg til æðra stjórnvalds.

Álit boðsmanns Alþingis í máli nr. 2956/2000 (óbirt). Starfsmaður fluttur á milli deilda hjá skattstjóra.

50. gr.:

Forstöðumenn geta framselt vald, sem þeim er veitt í þessum lögum, til annarra stjórnenda í stofnun, enda sé það gert skriflega og tilkynnt starfsmönnum stofnunar.

Forstöðumenn ríkisfyrirtækja njóta í hvívetna sömu réttarstöðu og forstöðumenn stofnana samkvæmt lögum þessum þótt það sé ekki sérstaklega tekið fram.

Hæstaréttardómar

Dómur 18. mars 2004 í máli nr. [371/2003](#). Íslenska ríkið gegn B. Áminning lögreglumanns. Heimild varalögreglustjóra til þess að veita áminningu. Sönnun um atvik máls.

Álit umboðsmanns

Álit 18. nóvember 2011 í málin nr [5986/2010](#). Ráðningar læknanema í afleysingarstörf á heilbrigðisstofnunum. Félagafrelsi. Valdframsal. Yfirstjórnunar- og eftirlitsheimildir ráðherra.

Sjá einnig álit umboðsmanns Alþingis í máli nr. [5858/2009](#).

Álit 6. febrúar 2007 í máli nr. [4456/2005](#). Valdmörk. Valdframsal. Auglýsing.

Álit 25. nóvember 2005 í máli nr. [4315/2005](#). Breyting á viðbótarlaunum sérfræðings hjá X-stofnun Háskóla Íslands.

Álit 13. júlí 2001 í máli nr. [3077/2000](#). Ákvörðun hjúkrunarforstjóra um ráðningu í starf deildarstjóra.

Álit 23. maí 2001 í máli nr. [2970/2000](#). Uppsögn ljósmóður. Framsal valds til hjúkrunarforstjóra.

54. gr.:

Lög þessi öðlast gildi 1. júlí 1996.

Hæstaréttardómar

Dómur 7. október 1999 í máli nr. [53/1999](#). Niðurlagning starfs grunnskólakenna fyrir 1. ágúst 1996.

56. gr.:

2. tl. liður 4 og 5.:

4. Í stað 1. og 2. mgr. 12. gr. (er verður 11. gr.) laganna kemur ný málsgrein er orðast svo:

Kjaranefnd skal ákvarða föst laun fyrir dagvinnu og kveða á um önnur starfskjör. Hún úrskurðar hvaða aukastörf tilheyra aðalstarfi og hver beri að launa sérstaklega. Við ákvarðanir sínar getur nefndin tekið tillit til sérstakrar hæfni er nýtist í starfi og sérstaks álags sem starfinu fylgir.

5. Við lögín bætist nýtt ákvæði til bráðabirgða er orðast svo:

Þrátt fyrir breytingu á 2. mgr. 8. gr. þessara laga samfara gildistöku nýrra laga um réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins skal kjaranefnd fyrst ákveða laun og starfskjör þeirra embættismanna, sem fram að þessu hafa ekki fallið undir lög þessi, frá og með 1. janúar 1997. Fram að þeim tíma skulu laun og starfskjör þessara embættismanna ráðast af kjarasamningum.

Hæstaréttardómar

Dómur 26. september 2002 í máli nr. [310/2002](#). Íslenska ríkið gegn Háskóla Íslands. Ákvörðun kjaranefndar um aukastörf kennara vegna MBA-náms. Kennsla vegna MBA- náms ekki talin til aðalstarfs.

Ákvæði til bráðabirgða:

3. mgr.:

Um starfslok þeirra starfsmanna ríkisins, sem skipaðir hafa verið eða ráðnir í störf ótímabundið fyrir gildistöku laga þessara, án gagnkvæms uppsagnarfrests, gilda ákvæði 25. gr. og VI. kafla laga þessara eftir því sem við á, sbr. þó 4. mgr.

5. mgr.:

Sé starf lagt niður á starfsmaður, sem skipaður hefur verið eða ráðinn í þjónustu ríkisins fyrir gildistöku laga þessara og fallið hefur undir lög nr. 38/1954, en telst ekki embættismaður skv. 22. gr. laga þessara, rétt til bóta er nemi launum í sex mánuði, ef hann hefur verið í þjónustu ríkisins skemur en í 15 ár, en ella í tólf mánuði. Að öðru leyti gilda um bótarétt og bótafjárhæð ákvæði 34. gr.

Hæstaréttardómar

Dómur 9. desember 2010 í máli nr. [76/2010](#). Íslenska ríkið gegn B. Starfsmaður Geislavarna ríkisins. Biðlaun. Rof á ráðningu.

Sjá einnig hrd. í máli nr. [34/2010](#), Skógarbær hjúkrunarheimili gegn K er varðar rof á ráðningu.

Dómur 8. júní 2006 í máli nr. [8/2006](#). Breyting á störfum yfirlæknis. Starfslok starfsmanns með skipun í tíð eldri laga. Ógilding ákvörðunar. Aukastörf. Málskostnaður.

Dómur 18. mars 2004 í máli nr. [275/2003](#). Háskóli Íslands gegn þrotabúi G og þrotabú G gegn Háskóla Íslands og Landspítala – háskólasjúkrahúsi. Niðurlagning starfs. Bætur.

Dómur 6. maí 2005 í máli nr. [146/2005](#). Niðurlagning starfs forstöðumanns kerfisþjónustu hjá Landsbókasafni-Háskólabókasafni.

Dómur 11. nóvember 1999 í máli nr. [223/1999](#). Bætur vegna niðurlagningar starfs hjá Ríkisútvarpinu.

Dómur 7. október 1999 í máli nr. [53/1999](#). Niðurlagning stöðu sálfræðings við Fræðsluskrifstofu Suðurlands. Frádráttur frá biðlaunum.

Sjá einnig hrd. í máli nr. [85/1999](#) þar sem fjallað var um niðurlagning starfs fræðslustjóra.

Dómur 9. mars 2000 í máli nr. [378/1999](#). Biðlaunaréttur fyrirverandi starfsmanna Landsbanka Íslands. Aðild.

Sama niðurstaða í hrd. í máli nr. [377/1999](#).

Dómur 3. febrúar 2000 í máli nr. [357/1999](#). Starfslokasamningi starfsmanns Landsbanka Íslands vikið til hliðar að hluta. Bætur sem námu 6 mánaða launum.

Dómar héraðsdóms

Héraðsdómur Reykjavíkur 5. desember í máli nr. [E-4608/2012](#): Störfum deildarstjóra mæðraverndar Heilbrigðisstofnunar Suðurnesja breytt. Niðurlagning. Ákvörðun átti undir 5. mgr. ákvæði til bráðabirgða.

Héraðsdómur Reykjavíkur 5. desember í máli nr. [E-4607/2012](#): Störfum deildarstjóra fæðingardeildar Heilbrigðisstofnunar Suðurnesja breytt. Niðurlagning. Ákvörðun átti undir 5. mgr. ákvæði til bráðabirgða.

Héraðsdómur Reykjavíkur 13. maí 2004 í máli nr. E-45/2004. S gegn Íslenska ríkinu. Rof verður á ráðningu.

Úrskurðir, álit, svör og bréf Persónuverndar er varða málefni er tengjast starfsmannamálum.

- Úrskurður 23. október 2012 í máli nr. [2012/899](#). Kvörtun vegna viðtals forstöðumanns við fjölmiðla.
- Úrskurður 6. febrúar 2012 í máli nr. [2011/327](#). Skoðun á tölvupósti fyrrverandi starfsmanns.
- Úrskurður 17. ágúst 2011 í máli nr. [2011/568](#). Útsending tölvupósts um meintan þjófnað starfsmanns
- Úrskurður 22. júní 2011 í máli nr. [2011/450](#). Afhending nafnalista frá stéttarfélagi.
- Úrskurður 22. júní 2011 í máli nr. [2011/437](#). Miðlun RÚV á upplýsingum um umsækjanda um sumarstarf.
- Úrskurður 22. júní 2011 í máli nr. [2011/482](#). Óheimil framsending á tölvupósti.
- Úrskurður 22. júní 2011 í máli nr. [2011/477](#). Aðgangur fyrrverandi starfsmanns að tölvupósti.
- Úrskurður 22. júní 2011 í máli nr. [2011/147](#). Samanburður á stimpilklukku og ökurita.
- Úrskurður 3. mars 2011 í máli nr. [2010/1054](#). Framsending á tölvupósti fyrrverandi starfsmanns í pósthólf annars starfsmanns.
- Úrskurður 18. janúar 2011 í máli nr. [2010/1046](#). Ábyrgð fjármálaráðuneytisins sem ábyrgðaraðila á rangri fræðslu þátttakenda í könnun á einelti meðal ríkisstarfsmanna.
- Úrskurður 14. september 2010 í máli nr. [2010/617](#). Framsending yfirmanns á læknisvottorði starfsmanns.
- Úrskurður 22. júní 2010 í máli nr. [2010/417](#). Miðlun upplýsinga um uppsögn til allra starfsmanna.
- Úrskurður 22. júní 2010 í máli nr. [2010/211](#). Framsending á tölvupósti.
- Úrskurður 29. janúar 2010 í máli nr. [2009/892](#). Skoðun á tölvupósti fyrrum starfsmanns Morgunblaðsins.
- Úrskurður 10. júní 2009 í máli nr. [2009/172](#). Fræðsluskylda í tengslum við vinnustaðaskýrslu.
Sjá álit umboðsmanns Alþingis í máli nr. [6055/2010](#).
- Úrskurður 23. febrúar 2009 í máli nr. [2008/609](#). Óheimil meðferð á vinnustaðaskýrslu sálfræðings.
- Úrskurður 18. ágúst 2008 í máli nr. [2007/890](#). Úrskurður um upplýsingarétt.
- Úrskurður 19. maí 2008 í máli nr. [2007/408](#). Óheimil miðlun upplýsinga frá FSA til Capacent Gallup.
- Úrskurður 14. apríl 2008 í máli nr. [2007/870](#). Skráning á upplýsingum um fjarvistir og veikindi starfsmanns. Sjá [frétt](#) 8. júlí 2008, fjarvistuupplýsingum eytt í framhaldi af úrskurði Persónuverndar.
- Úrskurður 22. janúar 2007 í máli nr. [2006/620](#). Upplýsingum um uppsögn miðlað til ráðgjafarþjónustu án ótvíræðs samþykkis.
- Álit 22. september 2008 í máli nr. [2007/684](#). Öflun Tollstjóra á upplýsingum úr málaskrá.
- Álit 20. júní 2006 í máli nr. [2005/251](#). Tölvupóstur starfsmanns skoðaður.
- [Álit](#) 23. janúar 2006. Um meðferð tölvupósts.
- Álit 19. janúar 2006 í máli nr. [2005/593](#). Heimildir þjónustuaðila til að afhenda vinnuveitendum upplýsingar um tölvunotkun starfsmanna.
- [Álit](#) vegna skoðunar atvinnurekanda á tölvupósti starfsmanns, birt 2003.

[Álit](#) vegna kröfu stéttarfélaga um afrit af beiðni læknis um sjúkraþjálfun, birt 2002.

Ákvörðun 22. júní 2012 í máli [2011/1211](#). Skýrsla um einelti.

Ákvörðun 5. júní 2012 í máli nr. [2012/193](#). Öryggi í tenglum við aðgang heilbrigðisstarfsmanna að sjúkraskrár HSA.

Ákvörðun 17. ágúst 2011 í máli nr. [2011/600](#). Upplýsingar úr starfsmannaviðtölum.

Ákvörðun 7. apríl 2011 í máli nr. [2010/1067](#). Fræðsla til starfsmanna sem sæta rafrænni vöktun hjá bakaríi.

[Svar](#) Persónuverndar til Alcan á Íslandi hf. vegna vinnslu heilsufarsupplýsinga um starfsmenn.

[Svar](#) Persónuverndar við fyrirspurn Huggarðs um öflun sakavottorðs starfsmanna barnaverndaryfirvalda, heimila og stofnana.

[Svar](#) Persónuverndar við fyrirspurn Sjúkraliðafélag Íslands um vinnslu upplýsinga um laun og kjör félagsmanna.

[Svar](#) Persónuverndar vegna kennitalna á framhliðum vinnustaðaskírteina, birt 1. nóvember 2010.

[Svar](#) Persónuverndar um heimild vinnuveitanda til að leita í skápum starfsmanna án vitundar þeirra, birt 11. maí 2010.

[Svar](#) Persónuverndar um heimild vinnuveitanda til að skoða tölvugögn starfsmanns, birt 24. ágúst 2009.

[Svar](#) Persónuverndar vegna sundurliðunar á símtölum starfsmanna, birt 2005.

Svar Persónuverndar vegna upplýsinga um áminningu í opinberu starfi, birt 2005.

[Leiðsögn](#) Persónuverndar til Reykjanesbæjar um það hvernig haga beri skráningu upplýsinga um veikindi starfsmanna bæjarins.

[Umsögn](#) Persónuverndar frá 6. febrúar 2012 um rafræna vöktun hjá Tollstjóra.

[Bréf](#) Persónuverndar vegna aðgangs að samanburðarmati sálfræðings varðandi mál þyrluflugmanns sem sótti um starf hjá Landhelgisgæslunni, birt 8. apríl 2004.

[Athugun](#) á öryggi persónuupplýsinga hjá starfsmannaheilsugæslu Alcoa Fjarðaáls, birt 18. september 2008.

Úrskurðir úrskurðarnefndar um upplýsingamál er varða málefni er tengjast starfsmannamálum og ekki er getið um í samantektinni.

Úrskurður 15. nóvember 2012 í máli nr. [457/2012](#). Vísað var frá kæru þar sem farið var fram á gögn er vörðuðu skipun í embætti skólameistara en kærandi var meðal umsækjenda um stöðuna. Um rétt hennar til aðgangs að umbeðnum upplýsingum fór því eftir ákvæðum stjórnisýslulaga nr. 37/1993. Í 1. málslíð 2. mgr. 2. gr. upplýsingalaga segir að þau gildi ekki um aðgang að upplýsingum samkvæmt stjórnisýslulögum nr. 37/1993.

Úrskurður 24. október 2012 í máli nr. [449/2012](#). Staðfest var synjun Hafnarfjarðarbæjar á því að veita kæranda aðgang að vitnisburðum 15 fyrrverandi samstarfsmanna, hennar sem veittir voru í tengslum við gerð úttektar á samskiptum kæranda við aðra starfsmenn tiltekins leikskóla og grunnskóla í Hafnarfirði. Hagsmunir þeirra einstöku starfsmanna sem gáfu skýrslurnar taldir vega þyngra en hagsmunir kæranda af aðgangi.

Úrskurður 4. október 2012 í máli nr. [445/2012](#). Staðfest synjun utanríkisráðuneytisins á beiðni um aðgang að skjali þar sem fram komu upplýsingar um heildargreiðslu til starfsmanns ráðuneytisins vegna tjóns sem hann og eiginkona hans urðu fyrir þegar búslóð þeirra var flutt til Bandaríkjanna vegna starfa hans fyrir ráðuneytið. Upplýsingarnar taldar varða einkahagsmuni og fjárhagsmálefni sem sanngjarnt væri að leynt færi sbr. 5. gr. upplýsingalaga.

Úrskurður 18. júní 2012 í máli nr. [421/2012](#). Synjun sýslumannsins á X um að afhenda yfirlögregluþjóni afrit af skýrslu frá fyrirtækinu Z til X í tilefni ásakana um einelti kæranda í garð tiltekinnna lögreglumanna. Synjun staðfest að því undanskildu að veittur var aðgangur að forsiðu og fyrstu síðu skýrslunnar, frásögn kæranda sjálfs og kafla um samantekt frásagna vitna.

Úrskurður 20. apríl 2012 í máli nr. [416/2012](#). Kærð var synjun utanríkisráðuneytisins á aðgangi að skrá yfir þá muni sem tilteknum starfsmanni ráðuneytisins og eiginkonu hans voru bættir eftir að þeir eyðilögðust við flutning til Bandaríkjanna árið 2011. Einka- og fjárhagsmálefni einstaklinga. Friðhelgi heimilis. Synjun staðfest.

Úrskurður 17. febrúar 2012 í máli nr. [405/2012](#). Kærð var ákvörðun Háskóla Íslands að synja um aðgang að upplýsingum um nöfn tannlækna og aðstoðarfólks sem ráðið var til tannlæknadeildar HÍ til að sinna tímabundnu verkefni velferðarráðuneytisins um ókeypis tannlækningar fyrir börn. Listinn ekki fyrirbyggjandi er beiðni um hann kom fram. Synjun staðfest.

Úrskurður 17. febrúar 2012 í máli nr. [403/2012](#). Kærð var afgreiðsla Reykjavíkurborgar á beiðni um aðgang að gögnum um námsleyfi starfsmanns Reykjavíkurborgar. Ekki til sérstök gögn um veitingu þess námsleyfis sem kæra beindist að. Frávísun.

Úrskurður 21. júní 2011 í máli nr. [371/2011](#). Synjun á afhendingu afrits af ráðningasamningum sveitarfélags við sviðsstjóra tæknideildar, skólustjóra grunnskóla, fjármálastjóra, bæjartæknifræðing, leikskólustjóra og bæjarstjóra sveitarfélagsins. Einka- eða fjárhagsmálefni einstaklinga. Ljósrit. Aðgangur veittur.

Úrskurður 20. júní 2011 í máli nr. [366/2011](#). Synjun um aðgang að listum yfir útreiknuð rannsóknastig háskólakennara við HÍ fyrir árin 2001-2009. Gildissvið gagnvart lögum um persónuvernd og meðferð persónuupplýsinga. Frávísun.

Úrskurður 7. júlí 2010 í máli nr. [A-340/2010](#). Synjun á afhendingu afrits af bréfi skólustjóra til starfsmanna skólans.

Úrskurður 22. desember 2009 í máli nr. [A-318/2009](#). Synjun um aðgang að tveimur skýrslum sem gerðar voru af starfsmönnum ríkislögrelustjóra varðandi málefni lögreglunnar á Sauðárkróki.

Úrskurður 4. maí 2009 í máli nr. [A-299/2009](#). Synjun Landmælinga Íslands á afhendingu skýrslu vinnusálfræðings sem unnin var vegna samskiptavanda sem upp kom innan stofnunarinnar.

Úrskurður 29. júlí 2008 í máli nr. [A-282/2008](#). Synjun heilbrigðisráðuneytisins á beiðni um fjölda starfslokasamninga sem gerðir hefðu verið hjá ráðuneytinu frá áramótum 1995/1996 og hversu mikið hver þeirra kostaði ráðuneytið.

Úrskurður 6. mars 2007 í máli nr. [A-246/2007](#). Synjun svæðisskrifstofu málefna fatlaðra í Reykjavík, um aðgang og afrit af öllum skjölum og gögnum um fjármálamisferli fyrrverandi forstöðumanns á áfangastaðnum X sem uppvíst varð um í ágúst 2005.

Viðauki II.

Ferli frumvarps um réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins (heildarlög)

(Heimild: <http://www.althingi.is/dba-bin/ferill.pl?ltg=120&mmr=372>)

372. mál lagafrumvarp Lög nr. [70/1996](#), 120. löggjafarþingi.

[Til- og millivísanir](#) í málið í efnisskrá. [Innsend erindi](#) vegna málsins.

1. umræða

Þingskjöl			
Útbytingard.	Þingskjal	Tegund skjals	Flutningsmaður
05.03.1996	650	stjórnarfrumvarp	fjármálaráðherra

Umræða			
Dags. umr.	Tími umræðu	Tegund umræðu	Þingfundur
19.03.1996	13:54-19:07	1. umræða	110. fundur
19.03.1996	20:32-23:37	1. umræða	110. fundur
20.03.1996	14:18-14:19	Framhald 1. umræðu 2 atkvæðagreiðslur	112. fundur

19.03.1996	13:54-19:07	1. umræða	110. fundur
------------	-----------------------------	-----------	-----------------------------

Réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins, 1. umr.

[Forseti \(Ólafur G. Einarsson\):](#)

[Fjármálaráðherra \(Friðrik Sophusson\):](#)

[Steingrímur J. Sigfússon \(andvar\):](#)

[Fjármálaráðherra \(Friðrik Sophusson\) \(andvar\):](#)

[Steingrímur J. Sigfússon \(andvar\):](#)

[Fjármálaráðherra \(Friðrik Sophusson\) \(andvar\):](#)

[Ögmundur Jónasson:](#)

[Pétur H. Blöndal \(andvar\):](#)

[Ögmundur Jónasson \(andvar\):](#)

[Pétur H. Blöndal \(andvar\):](#)

[Ögmundur Jónasson \(andvar\):](#)

[Fjármálaráðherra \(Friðrik Sophusson\) \(andvar\):](#)

[Ögmundur Jónasson \(andvar\):](#)

[Fjármálaráðherra \(Friðrik Sophusson\) \(andvar\):](#)

[Ögmundur Jónasson \(andvar\):](#)

[Jón Baldvín Hannibalsson:](#)

[Fjármálaráðherra \(Friðrik Sophusson\) \(andvar\):](#)

[Jón Baldvín Hannibalsson \(andvar\):](#)

[Fjármálaráðherra \(Friðrik Sophusson\) \(andvar\):](#)

[Jón Baldvín Hannibalsson \(andvar\):](#)

[Ágúst Einarsson:](#)

[Pétur H. Blöndal \(andvar\):](#)

[Ágúst Einarsson \(andvar\):](#)

[Pétur H. Blöndal \(andvar\):](#)

[Ágúst Einarsson \(andvar\):](#)

[Kristín Ástgeirsdóttir:](#)

[Fjármálaráðherra \(Friðrik Sophusson\) \(andvar\):](#)

[Kristín Ástgeirsdóttir \(andvar\):](#)

[Fjármálaráðherra \(Friðrik Sophusson\) \(andvar\):](#)

[Kristín Ástgeirsdóttir \(andvar\):](#)

[Steingrímur J. Sigfússon:](#)

[Kristín Ástgeirsdóttir \(andvar\):](#)

[Steingrímur J. Sigfússon \(andvar\):](#)

[Kristín Ástgeirsdóttir \(andvar\):](#)

[Steingrímur J. Sigfússon \(andvar\):](#)

[Fjármálaráðherra \(Friðrik Sophusson\) \(andvar\):](#)

[Steingrímur J. Sigfússon \(andvar\):](#)

[Fjármálaráðherra \(Friðrik Sophusson\) \(andvar\):](#)

[Steingrímur J. Sigfússon \(andvar\):](#)

[Össur Skarphéðinsson:](#)

[Pétur H. Blöndal \(andvar\):](#)

[Össur Skarphéðinsson \(andvar\):](#)

19.03.1996	20:32-23:37	1. umræða	110. fundur
------------	-----------------------------	-----------	-----------------------------

Réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins, frh. 1. umr.

[Svavar Gestsson:](#)
[Kristinn H. Gunnarsson:](#)
[Ögmundur Jónasson:](#)
[Kristín Ástgeirsdóttir:](#)
[Fjármálaráðherra \(Friðrik Sophusson\):](#)
[Ágúst Einarsson \(andsvar\):](#)
[Ögmundur Jónasson \(andsvar\):](#)
[Fjármálaráðherra \(Friðrik Sophusson\) \(andsvar\):](#)
[Óssur Skarphéðinsson \(andsvar\):](#)
[Fjármálaráðherra \(Friðrik Sophusson\) \(andsvar\):](#)
[Óssur Skarphéðinsson \(andsvar\):](#)
[Fjármálaráðherra \(Friðrik Sophusson\) \(andsvar\):](#)
[Pétur H. Blöndal \(andsvar\):](#)
[Fjármálaráðherra \(Friðrik Sophusson\) \(andsvar\):](#)
[Óssur Skarphéðinsson:](#)
[Svavar Gestsson:](#)
[Steingrímur J. Sigfússon:](#)

20.03.1996	14:18-14:19	Framhald 1. umræðu 2 atkvæðagreiðslur	112. fundur
------------	-----------------------------	--	-----------------------------

2. umræða

Þingskjöl			
Útbýtingard.	Þingskjal	Tegund skjals	Flutningsmaður
30.04.1996	886	nefndarálit	meiri hl. efh.- og viðskn.
30.04.1996	887 til 3.	breytingartillaga	meiri hl. efh.- og viðskn.
06.05.1996	912	nefndarálit	minni hl. efh.- og viðskn.
07.05.1996	930 til 3.	breytingartillaga	Kristín Ástgeirsdóttir
09.05.1996	945 til 3.	breytingartillaga	Kristín Ástgeirsdóttir

Umræða			
Dags. umr.	Tími umræðu	Tegund umræðu	Þingfundur
07.05.1996	14:32-19:00	2. umræða	132. fundur
07.05.1996	20:34-00:28	2. umræða	132. fundur
09.05.1996	12:46-18:59	Framhald 2. umræðu	134. fundur
09.05.1996	21:01-23:48	Framhald 2. umræðu	134. fundur
10.05.1996	10:32-13:00	Framhald 2. umræðu	135. fundur
10.05.1996	15:11-18:52	Framhald 2. umræðu	135. fundur
13.05.1996	15:49-18:21	Framhald 2. umræðu	136. fundur
13.05.1996	20:32-00:31	Framhald 2. umræðu	136. fundur
14.05.1996	13:37-17:21	Framhald 2. umræðu	137. fundur
15.05.1996	14:03-16:00	Framhald 2. umræðu 77 atkvæðagreiðslur	138. fundur

07.05.1996	14:32-19:00	2. umræða	132. fundur
------------	-----------------------------	-----------	-----------------------------

Réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins, 2. umr.

[Frsm. meiri hluta efh.- og viðskn. \(Vilhjálmur Egilsson\):](#)
[Ögmundur Jónasson \(andsvar\):](#)
[Frsm. meiri hluta efh.- og viðskn. \(Vilhjálmur Egilsson\) \(andsvar\):](#)
[Ögmundur Jónasson \(andsvar\):](#)
[Frsm. meiri hluta efh.- og viðskn. \(Vilhjálmur Egilsson\) \(andsvar\):](#)
[Kristín Ástgeirsdóttir \(andsvar\):](#)
[Frsm. meiri hluta efh.- og viðskn. \(Vilhjálmur Egilsson\) \(andsvar\):](#)

[Kristín Ástgeirsdóttir \(andsvar\):](#)
[Frsm. meiri hluta efh.- og viðskn. \(Vilhjálmur Egilsson\) \(andsvar\):](#)
[Guðný Guðbjörnsdóttir \(andsvar\):](#)
[Frsm. meiri hluta efh.- og viðskn. \(Vilhjálmur Egilsson\) \(andsvar\):](#)
[Frsm. minni hluta efh.- og viðskn. \(Ágúst Einarsson\):](#)
[Frsm. meiri hluta efh.- og viðskn. \(Vilhjálmur Egilsson\) \(andsvar\):](#)
[Frsm. minni hluta efh.- og viðskn. \(Ágúst Einarsson\) \(andsvar\):](#)
[Frsm. meiri hluta efh.- og viðskn. \(Vilhjálmur Egilsson\) \(andsvar\):](#)
[Frsm. minni hluta efh.- og viðskn. \(Ágúst Einarsson\) \(andsvar\):](#)
[Frsm. meiri hluta efh.- og viðskn. \(Vilhjálmur Egilsson\) \(andsvar\):](#)
[Frsm. minni hluta efh.- og viðskn. \(Ágúst Einarsson\) \(andsvar\):](#)
[Frsm. meiri hluta efh.- og viðskn. \(Vilhjálmur Egilsson\) \(andsvar\):](#)
[Frsm. minni hluta efh.- og viðskn. \(Ágúst Einarsson\) \(andsvar\):](#)
[Steingrímur J. Sigfússon:](#)

07.05.1996	20:34-00:28	2. umræða	132. fundur
------------	-----------------------------	-----------	-----------------------------

Réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins, frh. 2. umr.

[Steingrímur J. Sigfússon \(frh.\):](#)
[Fjármálaráðherra \(Friðrik Sophusson\) \(andsvar\):](#)
[Steingrímur J. Sigfússon \(andsvar\):](#)
[Fjármálaráðherra \(Friðrik Sophusson\) \(andsvar\):](#)
[Steingrímur J. Sigfússon \(andsvar\):](#)
[Jón Baldvin Hannibalsson:](#)
[Fjármálaráðherra \(Friðrik Sophusson\) \(andsvar\):](#)
[Jón Baldvin Hannibalsson \(andsvar\):](#)
[Fjármálaráðherra \(Friðrik Sophusson\) \(andsvar\):](#)
[Jón Baldvin Hannibalsson \(andsvar\):](#)
[Frsm. meiri hluta efh.- og viðskn. \(Vilhjálmur Egilsson\) \(andsvar\):](#)
[Jón Baldvin Hannibalsson \(andsvar\):](#)
[Frsm. meiri hluta efh.- og viðskn. \(Vilhjálmur Egilsson\) \(andsvar\):](#)
[Jón Baldvin Hannibalsson \(andsvar\):](#)
[Kristín Ástgeirsdóttir:](#)
[Frsm. meiri hluta efh.- og viðskn. \(Vilhjálmur Egilsson\) \(andsvar\):](#)
[Kristín Ástgeirsdóttir \(andsvar\):](#)
[Frsm. meiri hluta efh.- og viðskn. \(Vilhjálmur Egilsson\) \(andsvar\):](#)
[Kristín Ástgeirsdóttir \(andsvar\):](#)
[Fjármálaráðherra \(Friðrik Sophusson\) \(andsvar\):](#)
[Kristín Ástgeirsdóttir \(andsvar\):](#)
[Fjármálaráðherra \(Friðrik Sophusson\) \(andsvar\):](#)
[Kristín Ástgeirsdóttir \(andsvar\):](#)

09.05.1996	12:46-18:59	Framhald 2. umræðu	134. fundur
------------	-----------------------------	--------------------	-----------------------------

Réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins, frh. 2. umr.

[Ögmundur Jónasson:](#)
[Frsm. meiri hluta efh.- og viðskn. \(Vilhjálmur Egilsson\) \(andsvar\):](#)
[Ögmundur Jónasson \(andsvar\):](#)
[Frsm. meiri hluta efh.- og viðskn. \(Vilhjálmur Egilsson\) \(andsvar\):](#)
[Ögmundur Jónasson \(andsvar\):](#)
[Jóhanna Sigurðardóttir:](#)
[Fjármálaráðherra \(Friðrik Sophusson\) \(andsvar\):](#)
[Jóhanna Sigurðardóttir \(andsvar\):](#)
[Fjármálaráðherra \(Friðrik Sophusson\) \(andsvar\):](#)
[Jóhanna Sigurðardóttir \(andsvar\):](#)
[Gísli S. Einarsson:](#)
[Guðmundur Árni Stefánsson:](#)

09.05.1996	21:01-23:48	Framhald 2. umræðu	134. fundur
------------	-----------------------------	--------------------	-----------------------------

Réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins, frh. 2. umr.

[Guðmundur Árni Stefánsson \(frh.\):](#)
[Frsm. meiri hluta efh.- og viðskn. \(Vilhjálmur Egilsson\) \(andsvar\):](#)
[Guðmundur Árni Stefánsson \(andsvar\):](#)
[Frsm. meiri hluta efh.- og viðskn. \(Vilhjálmur Egilsson\) \(andsvar\):](#)
[Guðmundur Árni Stefánsson \(andsvar\):](#)
[Bryndís Hlöðversdóttir:](#)

10.05.1996	10:32-13:00	Framhald 2. umræðu	135. fundur
------------	-----------------------------	--------------------	-----------------------------

Réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins, frh. 2. umr.

[Sigríður Jóhannesdóttir:](#)
[Kristín Halldórsdóttir:](#)
[Fjármálaráðherra \(Friðrik Sophusson\) \(andsvar\):](#)
[Kristín Halldórsdóttir \(andsvar\):](#)
[Fjármálaráðherra \(Friðrik Sophusson\) \(andsvar\):](#)
[Kristín Halldórsdóttir \(andsvar\):](#)
[Sighvatur Björgvinsson:](#)

10.05.1996	15:11-18:52	Framhald 2. umræðu	135. fundur
------------	-----------------------------	--------------------	-----------------------------

Réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins, frh. 2. umr.

[Sighvatur Björgvinsson \(frh.\):](#)
[Pétur H. Blöndal \(andsvar\):](#)
[Sighvatur Björgvinsson \(andsvar\):](#)
[Pétur H. Blöndal \(andsvar\):](#)
[Sighvatur Björgvinsson \(andsvar\):](#)
[Frsm. meiri hluta efh.- og viðskn. \(Vilhjálmur Egilsson\) \(andsvar\):](#)
[Sighvatur Björgvinsson \(andsvar\):](#)
[Frsm. meiri hluta efh.- og viðskn. \(Vilhjálmur Egilsson\) \(andsvar\):](#)
[Sighvatur Björgvinsson \(andsvar\):](#)
[Hjörleifur Guttormsson:](#)
[Kristín Ástgeirsdóttir \(andsvar\):](#)
[Hjörleifur Guttormsson \(andsvar\):](#)
[Kristín Ástgeirsdóttir \(andsvar\):](#)
[Fjármálaráðherra \(Friðrik Sophusson\) \(andsvar\):](#)
[Hjörleifur Guttormsson \(andsvar\):](#)
[Fjármálaráðherra \(Friðrik Sophusson\) \(andsvar\):](#)
[Hjörleifur Guttormsson \(andsvar\):](#)
[Frsm. meiri hluta efh.- og viðskn. \(Vilhjálmur Egilsson\) \(andsvar\):](#)
[Hjörleifur Guttormsson \(andsvar\):](#)

13.05.1996	15:49-18:21	Framhald 2. umræðu	136. fundur
------------	-----------------------------	--------------------	-----------------------------

Réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins, frh. 2. umr.

[Guðný Guðbjörnsdóttir:](#)
[Fjármálaráðherra \(Friðrik Sophusson\) \(andsvar\):](#)
[Guðný Guðbjörnsdóttir \(andsvar\):](#)
[Fjármálaráðherra \(Friðrik Sophusson\) \(andsvar\):](#)
[Guðný Guðbjörnsdóttir \(andsvar\):](#)
[Frsm. meiri hluta efh.- og viðskn. \(Vilhjálmur Egilsson\) \(andsvar\):](#)
[Lúðvík Bergvinsson:](#)

13.05.1996	20:32-00:31	Framhald 2. umræðu	136. fundur
------------	-----------------------------	--------------------	-----------------------------

Réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins, frh. 2. umr.

[Lúðvík Bergvinsson \(frh.\):](#)
[Pétur H. Blöndal \(andsvar\):](#)
[Lúðvík Bergvinsson \(andsvar\):](#)
[Pétur H. Blöndal \(andsvar\):](#)
[Lúðvík Bergvinsson \(andsvar\):](#)
[Frsm. meiri hluta efh.- og viðskn. \(Vilhjálmur Egilsson\) \(andsvar\):](#)
[Lúðvík Bergvinsson \(andsvar\):](#)
[Frsm. meiri hluta efh.- og viðskn. \(Vilhjálmur Egilsson\) \(andsvar\):](#)
[Lúðvík Bergvinsson \(andsvar\):](#)
[Össur Skarphéðinsson:](#)
[Kristján Pálsson \(andsvar\):](#)
[Össur Skarphéðinsson \(andsvar\):](#)
[Kristján Pálsson \(andsvar\):](#)
[Össur Skarphéðinsson \(andsvar\):](#)
[Frsm. meiri hluta efh.- og viðskn. \(Vilhjálmur Egilsson\) \(andsvar\):](#)
[Össur Skarphéðinsson \(andsvar\):](#)
[Frsm. meiri hluta efh.- og viðskn. \(Vilhjálmur Egilsson\) \(andsvar\):](#)
[Össur Skarphéðinsson \(andsvar\):](#)
[Pétur H. Blöndal \(andsvar\):](#)
[Össur Skarphéðinsson \(andsvar\):](#)
[Pétur H. Blöndal \(andsvar\):](#)

[Kristín Ástgeirsdóttir:](#)
[Frsm. meiri hluta efh.- og viðskn. \(Vilhjálmur Egilsson\) \(andvar\):](#)
[Kristín Ástgeirsdóttir \(andvar\):](#)
[Frsm. meiri hluta efh.- og viðskn. \(Vilhjálmur Egilsson\) \(andvar\):](#)
[Kristín Ástgeirsdóttir \(andvar\):](#)
[Svavar Gestsson:](#)

14.05.1996	13:37-17:21	Framhald 2. umræðu	137. fundur
------------	-----------------------------	--------------------	-----------------------------

Réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins, frh. 2. umr.

[Margrét Frimannsdóttir:](#)
[Fjármálaráðherra \(Friðrik Sophusson\) \(andvar\):](#)
[Margrét Frimannsdóttir \(andvar\):](#)
[Fjármálaráðherra \(Friðrik Sophusson\) \(andvar\):](#)
[Margrét Frimannsdóttir \(andvar\):](#)
[Frsm. minni hluta efh.- og viðskn. \(Ágúst Einarsson\):](#)
[Ögmundur Jónasson:](#)
[Frsm. meiri hluta efh.- og viðskn. \(Vilhjálmur Egilsson\) \(andvar\):](#)
[Fjármálaráðherra \(Friðrik Sophusson\):](#)
[Óssur Skarphéðinsson \(andvar\):](#)
[Fjármálaráðherra \(Friðrik Sophusson\) \(andvar\):](#)
[Óssur Skarphéðinsson \(andvar\):](#)
[Fjármálaráðherra \(Friðrik Sophusson\) \(andvar\):](#)
[Frsm. minni hluta efh.- og viðskn. \(Ágúst Einarsson\) \(andvar\):](#)
[Fjármálaráðherra \(Friðrik Sophusson\) \(andvar\):](#)
[Frsm. minni hluta efh.- og viðskn. \(Ágúst Einarsson\) \(andvar\):](#)
[Svavar Gestsson:](#)
[Fjármálaráðherra \(Friðrik Sophusson\) \(andvar\):](#)
[Svavar Gestsson \(andvar\):](#)
[Fjármálaráðherra \(Friðrik Sophusson\) \(andvar\):](#)
[Svavar Gestsson \(andvar\):](#)
[Guðný Guðbjörnsdóttir:](#)
[Fjármálaráðherra \(Friðrik Sophusson\) \(andvar\):](#)
[Guðný Guðbjörnsdóttir \(andvar\):](#)
[Fjármálaráðherra \(Friðrik Sophusson\) \(andvar\):](#)
[Óssur Skarphéðinsson:](#)
[Fjármálaráðherra \(Friðrik Sophusson\) \(andvar\):](#)
[Óssur Skarphéðinsson \(andvar\):](#)
[Fjármálaráðherra \(Friðrik Sophusson\) \(andvar\):](#)
[Óssur Skarphéðinsson \(andvar\):](#)

15.05.1996	14:03-16:00	Framhald 2. umræðu <u>77 atkvæðagreiðslur</u>	138. fundur
------------	-----------------------------	--	-----------------------------

3. umræða

Þingskjöl			
Útbýtingard.	Þingskjal	Tegund skjals	Flutningsmaður
17.05.1996	973	frumvarp eftir 2. umræðu	
23.05.1996	1056	framhaldsnefndarálit	meiri hl. <u>efh.- og viðskn.</u>
23.05.1996	1057	breytingartillaga	meiri hl. <u>efh.- og viðskn.</u>
24.05.1996	1072	frhnal. með rökst.	minni hl. <u>efh.- og viðskn.</u>

Umræða			
Dags. umr.	Tími umræðu	Tegund umræðu	Þingfundur
24.05.1996	10:49-13:11	3. umræða	148. fundur
24.05.1996	14:32-15:33	3. umræða	148. fundur
24.05.1996	16:25-18:49	3. umræða	148. fundur

24.05.1996	10:49-13:11	3. umræða	148. fundur
------------	-----------------------------	-----------	-----------------------------

Réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins, 3. umr.

Frsm. meiri hluta efh.- og viðskn. (Einar Oddur Kristjánsson):
 Hjörleifur Guttormsson (and svar):
 Frsm. meiri hluta efh.- og viðskn. (Einar Oddur Kristjánsson) (and svar):
 Hjörleifur Guttormsson (and svar):
 Frsm. meiri hluta efh.- og viðskn. (Einar Oddur Kristjánsson) (and svar):
 Frsm. minni hluta efh.- og viðskn. (Steingrímur J. Sigfússon):
 Frsm. meiri hluta efh.- og viðskn. (Einar Oddur Kristjánsson) (and svar):
 Frsm. minni hluta efh.- og viðskn. (Steingrímur J. Sigfússon) (and svar):
 Ágúst Einarsson:
 Sighvatur Björgvinsson:

24.05.1996	14:32-15:33	3. umræða	148. fundur
------------	-----------------------------	-----------	-----------------------------

Réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins, frh. 3. umr.

Kristín Ástgeirsdóttir:
 Frsm. meiri hluta efh.- og viðskn. (Einar Oddur Kristjánsson) (and svar):
 Kristín Ástgeirsdóttir (and svar):
 Frsm. meiri hluta efh.- og viðskn. (Einar Oddur Kristjánsson) (and svar):
 Kristín Ástgeirsdóttir (and svar):
 Ásta B. Þorsteinsdóttir:
 Fjármálaráðherra (Friðrik Sophusson) (and svar):
 Ásta B. Þorsteinsdóttir (and svar):
 Fjármálaráðherra (Friðrik Sophusson) (and svar):

24.05.1996	16:25-18:49	3. umræða	148. fundur
------------	-----------------------------	-----------	-----------------------------

Réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins, frh. 3. umr.

Svavar Gestsson:
 Frsm. meiri hluta efh.- og viðskn. (Einar Oddur Kristjánsson) (and svar):
 Svavar Gestsson (and svar):
 Frsm. meiri hluta efh.- og viðskn. (Einar Oddur Kristjánsson) (and svar):
 Svavar Gestsson (and svar):
 Hjálmar Jónsson (and svar):
 Svavar Gestsson (and svar):
 Hjálmar Jónsson (and svar):
 Svavar Gestsson (and svar):
 Ögmundur Jónasson:
 Fjármálaráðherra (Friðrik Sophusson):
 Ögmundur Jónasson (and svar):
 Fjármálaráðherra (Friðrik Sophusson) (and svar):
 Ögmundur Jónasson (and svar):
 Fjármálaráðherra (Friðrik Sophusson) (and svar):
 Kristín Ástgeirsdóttir (and svar):
 Fjármálaráðherra (Friðrik Sophusson) (and svar):
 Kristín Ástgeirsdóttir (and svar):
 Frsm. minni hluta efh.- og viðskn. (Steingrímur J. Sigfússon) (and svar):
 Fjármálaráðherra (Friðrik Sophusson) (and svar):
 Frsm. minni hluta efh.- og viðskn. (Steingrímur J. Sigfússon) (and svar):
 Fjármálaráðherra (Friðrik Sophusson) (and svar):

Þingskjöl			
Útbýtingard.	Þingskjal	Tegund skjals	Flutningsmaður
29.05.1996	1101	lög í heild	

Umræða			
Dags. umr.	Tími umræðu	Tegund umræðu	Þingfundur
29.05.1996	16:07-16:51	Framhald 3. umræðu 13 atkvæðagreiðslur	151. fundur

Lög nr. 38/1954, um réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins.

(Síðasta útgáfa laganna í lagasafni)

I. kafli.

Til hverra lög þessi taka.

1. gr.

Lög þessi taka til hvers manns, sem er skipaður, settur eða ráðinn í þjónustu ríkisins með föstum launum, meðan hann gegnir starfanum, enda verði starf hans talið aðalstarf. Ákvæði í lögum, sem öðruvísi mæla um einstaka flokka starfsmanna, skulu haldast. Rétt er og að setja í ráðningarsamninga forstjóra atvinnufyrirtækja, er ríkið rekur, ákvæði um uppsögn og annað, er kann að vera nauðsynlegt eða heppilegt starfans vegna.

Nú verður ágreiningur um það, hvort starfsmaður skal sæta ákvæðum laga þessara, og sker þá fjármálaráðherra úr. Ef starfsmaður vill eigi hlíta úrskurði ráðherra, getur hann borið málið undir dómstóla, og skal þá höfða mál á hendur fjármálaráðherra.

II. kafli.

Um veitingu starfa.

2. gr.

Það fer eftir ákvæðum laga um hverja starfsgrein, hver veita skuli, setja í eða ráða í stöður. Nú er eigi um það mælt í lögum, og skal þá svo meta sem sá ráðherra, er starfinn lýtur, geri þá ráðstöfun, en geti þó veitt forstjóra viðkomandi starfsgreinar heimild til að gera það, ef ráðstafa skal hinum vandaminni og ábyrgðarminni stöðum í grein hans.

3. gr.

Almenn skilyrði til þess að fá skipun, setningu eða ráðningu í stöðu eru þessi:

1. 21 árs aldur. Þó má víkja frá þessu aldurslágmarki um vélritunar-, afgreiðslu- og sendilsstörf eða önnur svipuð störf.

Einstök ákvæði í lögum, þar sem annað aldurstakmark er sett, skulu haldast.

2. Lögræði. Þó gildir lögræðiskrafan ekki, þegar undanþága er gerð samkvæmt 1. tölul.

3. Nauðsynleg heilbrigði, andleg og líkamleg, til þess að gegna þeim starfa, sem hverju sinni er um að ræða.

4. [Íslenskur ríkisborgararéttur. Þó getur ráðherra heimilað að ríkisborgarar annarra ríkja Evrópska efnahagssvæðisins verði ráðnir til starfa með sömu kjörum og íslenskir ríkisborgarar. Einnig má víkja frá þessu ákvæði ef telja má sérstaklega eftirsóknarvert að fá erlendan ríkisborgara til að gegna starfi til bráðabirgða.]1)

[5.]Almenn menntun og þar að auki sú sérmenntun, sem lögum samkvæmt er krafist eða eðli málsins samkvæmt verður að heimta til óaðfinnanlegrar rækslu starfans 2).

[6.]Fjárforræði, ef stöðu fylgja fjárreiður, svo sem gjaldkera- eða innheimtustörf, eða ef svo er fyrir mælt í lögum eða sérstök ástæða þykir til að gera þá kröfu 2).

[Nú hefur umsækjandi um starf hlotið dóm fyrir refsiverðan verknað, slíkan sem um ræðir í 1. mgr. 68. gr. almennra hegningarlaga, og telst hann þá ekki fullnægja starfsskilyrðum.]2)

Konur og karlar hafa jafnan rétt til opinberra starfa og til sömu launa fyrir sömu störf.

1) [L. 58/1993, 3. gr.](#) 2) [L. 44/1961, 1. gr.](#)

4. gr.

Nú er maður skipaður í stöðu, og ber þá að líta svo á, að hann skuli gegna stöðunni, þar til eitthvert eftirgreindra atriða kemur til:

1. að hann brýtur af sér í starfinu, svo að honum beri að víkja úr því;
2. að hann fullnægir ekki skilyrðum 3. gr. laga þessara;
3. að hann fær lausn samkvæmt eigin beiðni;

4. að hann hefur náð hámarksaldri, sbr. 13. gr.;
5. að hann flyst í aðra stöðu hjá ríkinu;
6. að skipunartími hans samkvæmt tímabundnu skipunarbréfi er runninn út;
7. að staðan er lögð niður, sbr. 14. gr.

5. gr.

Lausa stöðu skal auglýsa í Lögbirtingablaði, venjulega með 4 vikna fyrirvara. Heimilt er að taka til greina umsóknir, sem berast eftir að liðinn er umsóknarfrestur, enda hafi staðan ekki þegar verið veitt eða í hana sett eða maður í hana ráðinn, eftir að frestur var liðinn.

Veita skal umsækjendum og viðurkenndum félögum opinberra starfsmanna kost á að fá vitneskju um það, hverjir sótt hafa.

Nú hefur staða verið auglýst, en eigi þykir rétt að skipa nokkurn umsækjanda í hana, og má þá setja þann umsækjanda, er næst þykir standa til þess að fá skipun. Veita má slíkum manni stöðu án auglýsingar að nýju, eftir að hann hefur gegnt henni óaðfinnanlega eitt ár eða lengur, enda á hann þá rétt á að fá úr því skorið, hvort hann eigi að fá veitingu.

Ákvæði þessarar greinar taka ekki til starfa í þágu utanríkisþjónustunnar.

6. gr.

Hver sá, er stöðu ráðstafar, getur sett starfsmanni erindisbréf, enda skal að jafnaði setja starfsmanni slík fyrirmæli, ef hann óskar þess, hvort sem það varðar starf hans almennt eða einstaka grein þess eða greinar.

III. kafli.

Um lausn úr stöðu.

7. gr.

Það stjórnvald, er veitir stöðu, veitir og lausn frá henni um stundarsakir. Forstjóri starfsgreinar getur þó veitt starfsmanni í þeirri grein lausn um stundarsakir, þótt hann hafi ekki veitt þá stöðu, ef bið þykir hættuleg, en tilkynna skal þá þeim, er stöðu veitir, tafarlaust þá ráðstöfun með skýringu á málavöxtum, enda tekur hann fullnaðarákvörðun um lausnarveitinguna.

Rétt er að veita starfsmanni lausn um stundarsakir, ef hann hefur sýnt í starfi sínu óstundvísi eða aðra vanrækslu, óhlýðni við löglegt boð eða bann yfirmanns síns, vankunnáttu eða óvandvirkni í starfi sínu, hefur verið ölvaður að starfi eða framkoma hans eða athafnir í því eða utan þess þykir að öðru leyti ósæmileg, óhæfileg eða ósamrýmanleg því starfi. Þó skal veita starfsmanni áminningu og gefa honum kost á að bæta ráð sitt, áður en honum er veitt lausn um stundarsakir samkvæmt þessari málsgrein.

Nú hefur starfsmaður fjárreiður eða bókhald með höndum, og má þá veita honum lausn um stundarsakir án áminningar, ef ætla má eða víst þykir, að óreiða sé á bókhaldi eða fjárreiðum, bú hans tekið til gjaldprotaskipta eða hann leitar nauðasamninga. Sama er, ef starfsmaður er grunaður eða sannur orðinn að háttsemi, er varða kynni sviptingu réttinda samkvæmt 68. gr. almennra hegningarlaga, eða heilsu hans er svo farið, að eigi þyki kerlegt að láta hann gegna starfa lengur.

Lausn um stundarsakir skal jafnan vera skrifleg með tilgreindum ástæðum.

8. gr.

Nú hefur starfsmanni ríkisins verið veitt lausn um stundarsakir fyrir meintar misfellur í starfi, og skal þá þegar mál hans rannsakað af kunnáttumönnum eða ...1) að hætti opinberra mála, ef ástæða þykir til, svo að upplýst verði, hvort rétt er að veita honum lausn að fullu eða láta hann aftur taka við starfi sínu.

Úrslit um stöðuna skulu ráðin strax og lokaniðurstöður rannsóknar eru kunnar.

1) [L. 19/1991, 194. gr.](#)

9. gr.

Meðan lausn um stundarsakir stendur, nýtur starfsmaður hálfra fastra launa þeirra, sem stöðu hans fylgja. Embættishúsnæði og jarðnæði, ef um er að ræða, heldur hann, enda komi þau fríðindi til reiknings samkvæmt mati í þeim launum, er hann fær.

Nú fellur niður lausn um stundarsakir, og skal starfsmaður þá fá greiddan þann helming hinna föstu launa, er hann hefur verið sviptur.

Nú tekur sá, sem lausn hefur fengið um stundarsakir, aftur við starfa sínum, og skal þá líta svo á um starfsaldur sem hann hafi gegnt starfanum óslitið.

10. gr.

Hver sá, er skipar starfsmann í stöðu, veitir og lausn úr henni, nema öðruvísi sé sérstaklega fyrir mælt í lögum. Lausn skal veita skriflega og jafnan greindar orsakir, svo sem vegna umsóknar, heilsubreysts, tiltekinna ávirðinga o.s.frv.

Í lausnarbréfi skal jafnan kveðið á um það, frá hvaða degi starfsmaður skuli lausn taka og með hvaða kjörum, svo sem um eftirlaun, sé um þau að ræða, lífeyri, hvenær starfsmaðurinn skuli sleppa íbúð, jarðnæði o.s.frv., eftir því sem við á.

11. gr.

Jafnan skal starfsmanni, sem víkja skal úr stöðu, veittur kostur á að tala máli sínu, áður en ákvörðun er tekin, ef þess er kostur.

Rétt er þeim, er vikið er úr stöðu, að bera málið undir úrlausn dómstóla ...1) Stefna skal fjármálaráðherra fyrir hönd ríkissjóðs.

Nú er stöðumissir úrskurðaður óréttmætur, og fer þá um bætur til aðila eftir úrskurði dómstóla, nema hlutadeigendur hafi komið sér saman um annað. Þegar bætur eru metnar, skal hafa til hliðsjónar ástæður starfsmanns, svo sem aldur og atvinnumöguleika, svo og fram komnar málsbætur stöðuveitanda.

1) [L. 19/1991, 194. gr.](#)

12. gr.

Starfsmanni skal víkja úr stöðu að fullu, ef hann hefur verið sviptur með fullnaðardómi rétti til að gegna stöðu þeirri. Nú hefur starfsmaður verið sviptur þeim rétti með dómi í héraði, og skal þá í þeim dómi kveða á um það, hvort það ákvæði hans skuli þegar koma til framkvæmdar eða fresta því, þar til ráðið verður, hvort honum skuli skjóta til æðra dóms, eða þar til úrlausn æðra dóms er fengin.

13. gr.

Starfsmanni skal veita lausn, þegar hann er fullra 70 ára að aldri.

Heimilt er þó starfsmanni að láta af störfum með rétti til eftirlauna og/eða lífeyris, hvenær sem er, eftir að hann er orðinn 65 ára, eða fyrr, ef hann hefur unnið sér þann rétt samkvæmt öðrum lögum.

Ákvæði 1. mgr. þessarar greinar ná ekki til ráðherra og opinberra fulltrúa í þjónustu ríkisins, sem kosnir eru almennri kosningu.

Ef embættismaður, sem hlotið hefur embætti sitt með almennri kosningu, fer frá samkvæmt ákvæðum þessarar greinar, skal honum heimilt að sækja um embættið af nýju. Hjóti hann kosningu, skal hann fá veitingu fyrir embættinu um 5 ár.

[Um dómara gilda sérákvæði laga.]1)

1) [L. 92/1991, 31. gr.](#)

14. gr.

Nú er staða lögð niður, og skal þá starfsmaður jafnan fá föst laun, er starfanum fylgdu, greidd í 6 mánuði frá því að hann lét af starfi, ef hann hefur verið í þjónustu ríkisins skemur en 15 ár, en í 12 mánuði, eigi hann að baki lengri þjónustualdur, enda hafi hann þá ekki hafnað annarri sambærilegri stöðu á vegum ríkisins.

Ef sama staða er aftur stofnuð innan 5 ára, á starfsmaður að öðru jöfnu rétt til hennar.

Nú hefur maður verið leystur frá starfi vegna þeirra orsaka, sem um getur í grein þessari, eða annarra atvika, sem honum verður ekki sök á gefin, og skal hann þá í 5 næstu ár að öðru jöfnu sitja fyrir um starf í þjónustu ríkisins, er losna kann, ef hann sækir um það.

Starfsaldur hans áður og eftir skal þá saman lagður og veitir þá sömu réttindi sem óslitin þjónusta.

Nú tekur maður, er launagreiðslna nýtur samkvæmt 1. mgr., við starfi í þjónustu ríkisins, áður en liðinn er 6 eða 12 mánaða tíminn, og skulu þá launagreiðslur samkvæmt þessari grein falla niður, ef laun þau, er nýja starfinu fylgja, eru jöfn eða hærri en þau, er hann naut í fyrri stöðunni. Ef launin í nýju stöðunni eru lægri, skal greiða starfsmanni launamismuninn til loka 6 eða 12 mánaða tímabilsins.

15. gr.

Nú vill starfsmaður beiðast lausnar, og skal hann þá gera það skriflega og með þriggja mánaða fyrirvara, nema ófyrirsjáanleg atvik hafi gert starfsmann ófæran til að gegna stöðu sinni eða viðkomandi stjórnvöld samþykki skemmri frest. Skylt er að veita lausn, ef hennar er löglega beiðst. Þó er óskytt að veita starfsmönnum lausn frá þeim tíma, sem beiðst er, ef svo margir leita lausnar samtímis eða um líkt leyti í sömu starfsgrein, að til auðnar um starfrækslu þar mundi horfa, ef beiðni hvers um sig væri veitt. Getur stjórnvald þá áskilið lengri uppsagnarfrest, allt að sex mánuðum.

Ákvæði ráðningarsamnings, sem gerður hefur verið fyrir gildistöku laga þessara, eða sérákvæði í lögum, er öðruvísi kveða á, skulu standa.

IV. kafli.

Um orlof og veikindaleyfi.

16. gr.

[Starfsmenn skulu árlega fá orlof í 21 virkan dag og einskis í missa af föstum launum. Þeir starfsmenn sem verið hafa í þjónustu ríkisins í 10 ár, skulu fá orlof í 24 virka daga. Starfsmönnum, sem eiga að baki lengri

þjónustualdur en 15 ár, má veita orlof allt að 27 virkum dögum. Nánari reglur um orlof skal setja með reglugerð.¹⁾

Forstjóri hverrar starfsgreinar eða skrifstofu ákveður í samráði við starfsmenn, í hverri röð þeir fái orlof.

Nú tekur starfsmaður ekki orlof tiltekið ár, og er honum þá rétt, með samþykki yfirmanns, að leggja saman orlof þess árs og hins næsta til orlofstöku síðara árið.

Nú tekur starfsmaður ekki orlof samkvæmt beiðni yfirmanns síns, og ber honum þá aukagreiðsla fyrir starf sitt þann tíma. Annars er starfsmönnum óheimilt að taka vinnu í stað orlofs í starfsgrein sinni fyrir endurgjald.

Skylt er starfsmanni að taka orlof, ef yfirmaður hans skipar svo.

Haldast skulu sérreglur í lögum og ráðningarsamningum um orlof starfsmanna í tilteknum greinum eða tilteknum störfum, sbr. 15. gr. Þó sé það aldrei skemmra en lágmark það, sem ákveðið er í 1. mgr. þessarar greinar.

1) [L. 27/1965.](#)

17. gr.

Ákveða skal með reglugerð,¹⁾ hvernig fari um launagreiðslur til starfsmanna í veikindaförföllum svo og til kvenna í fjarvistum vegna barnsburðar.

1) Rg. 411/1989 (um veikindaförföll starfsmanna ríkisins). Rg. 227 og 228/1958. Rg. 410/1989 (um barnsburðarleyfi).

V. kafli.

Um launagreiðslur og hlunnindi.

18. gr.

Starfsmenn taka laun samkvæmt lögum eða ráðningarsamningum.

Starfsmönnum er skylt að hlíta breytingum á launakjörum sínum samkvæmt lögum eða reglugerðum, staðfestum af hlutaðeigandi ráðherra, þar sem heimild er til slíks að lögum, enda standi ráðningarsamningur því eigi í gegn.

19. gr.

Þegar laun fara stighækkandi eftir starfsaldri, skal svo fara sem hér segir:

Nú fær starfsmaður launahærri stöðu en hann hafði áður, og tekur hann þá lægstu laun í hinni nýju stöðu, ef þau eru hærri en hæstu laun í hinni fyrri. En ef byrjunarlaun í nýju stöðunni eru jöfn eða lægri en þau, er hann hafði þá í hinni fyrri, tekur hann næstu laun fyrir ofan þau, er hann hafði þar. Starfsaldur til launahækkunar í nýju stöðunni telst frá því, er hann fékk skipun eða setningu í hana.

Nú tekur starfsmaður við sams konar stöðu og hann hafði áður, og telst starfsaldur hans þá frá skipun eða setningu í hina eldri stöðuna.

Nú tekur maður verr launaða stöðu í sömu starfsgrein en hann hafði áður, og fær hann þá laun í nýju stöðunni, sem næst eru þeim launum eða hærri en þau laun, er hann hafði í fyrri stöðunni. Ef hann tekur stöðu í annarri starfsgrein, þá fær hann hæstu laun þar, ef þau eru lægri eða jafnhá þeim, er hann hafði. En ef þau eru hærri, þá tekur hann þau, er hann hafði í eldri stöðunni.

Nú tekur starfsmaður við stöðu aftur, sem hann hafði farið úr, og er þá rétt að telja saman allan starfstímann.

20. gr.

Föst laun greiðast fyrir fram mánaðarlega fyrsta starfsdag hvers mánaðar. Greidd laun eru óafturkræf, þótt starfsmaður andist eða verði leystur frá starfa, áður en mánuður er liðinn.

Nú tekur maður við starfa eftir fyrsta dag mánaðar, og fær hann þá laun í réttu hlutfalli við tölu þeirra daga, sem eftir eru af þeim mánuði.

21. gr.

Nú er starfsmaður leystur frá starfa vegna vanheilsu eða slysa, sem honum verður ekki með skynsamlegu mati gefin sök á, og ber þá að greiða honum þau föstu laun, er stöðu hans fylgja, í þrjá mánuði.

Nú tekur maður, sem látið hefur af starfi vegna vanheilsu, aftur við starfi í starfsgrein sinni, og skal þá starfsaldur hans áður og eftir lagður saman og veitir þá sama rétt og óslitin þjónusta.

Um greiðslu til maka látins starfsmanns fer eftir ákvæðum 1. mgr.

22. gr.

Þegar einhver hluti launa er greiddur í fríðu, svo sem jarðarafnotum, húsnæði, ljósi, hita, fæði og öðru, skulu þessi hlunnindi metin árlega af yfirskattanefnd í því umdæmi, sem starfsmaður er búsettur í, og matsverðið dregið frá heildarlauninum.

Ákvörðun yfirkattaneftndar má skjóta til [yfirkattaneftndar],¹⁾ sem fellir fullnaðarúrskurð í málinu. Húsnæði ráðherra og risnufé, sem ákveðið er í fjárlögum, telst ekki til embættislauna.

1) [L. 30/1992, 23. gr.](#)

23. gr.

Óheimilt er starfsmanni að gefa út ávísanir á laun, sem ekki eru í gjalddaga komin, nema fjármálaráðuneytið veiti til þess samþykki sitt hverju sinni. Sú heimild má þó ekki fara fram úr fjórðungi árslauna. Enginn vinnur rétt samkvæmt slíkri ávísun, nema samþykki sé fengið.

24. gr.

Nú þykir hlýða, að dómi ráðherra, að starfsmaður beri einkennisbúning eða einkennismerki önnur í starfi sínu, og ber ríkissjóði að leggja hann eða þau merki til starfsmanni að kostnaðarlausu eftir þeim reglum,¹⁾ er ráðherra setur.

1)Rg. 118/1990, sbr. 139/1993. Rg. 188/1983 og 228/1992.

25. gr.

Konur, er veita heimili forstöðu, eiga rétt til þess að vinna tvo þriðju hluta ákveðins vinnutíma gegn samsvarandi frádrætti í launum, enda megi slíkt verða að skaðlausu.

Samsvarandi ívilnun má og öðrum veita, er sérstaklega er farið, svo sem vegna heilsuveilu.

26. gr.

Nú gegnir starfsmaður samkvæmt ákvörðun stjórnvalds jafnhliða sínum starfa öðrum starfa, og fær hann þá hálf þau föstu byrjunarlaun, er þeim starfa fylgja, og aukatekjur allar. Ef slíkum starfa er skipt milli tveggja eða fleiri starfsmanna, kveður ráðherra á um þóknun hvers þeirra með hliðsjón af vinnu og aðstöðu að öðru leyti.

27. gr.

Fjármálaráðherra ákveður með reglugerð daglegan vinnutíma starfsmanna svo og þóknun fyrir verk, sem unnin eru utan þess tíma.

VI. kafli.

Skyldur starfsmanna.

28. gr.

Starfsmanni er skylt að rækja starf sitt með alúð og samviskusemi í hvívetna. Hann skal gæta kurteisi, lipurðar og réttsýni í starfi sínu. Hann skal forðast að hafast nokkuð það að í starfi sínu eða utan þess, sem er honum til vanvirðu eða álitshnekkis eða varpað getur rýrð á það starf eða starfsgrein, er hann vinnur við.

29. gr.

[Skyld er starfsmanni að hlýða löglegum fyrirskipunum yfirmanna um starf sitt.

Þrátt fyrir ákvæði laga um kjarasamninga opinberra starfsmanna er þeim er skipa eftirtalin störf óheimilt að gera verkfall:

1. Starfsmenn Alþingis og stjórnarráðs.
2. Starfsmenn skrifstofu forseta Íslands og starfsmenn íslenskra sendiráða erlendis.
3. [Hæstaréttarritari og starfsmenn Hæstaréttar, héraðsdómarar, lögreglustjórar, fulltrúar lögreglustjórans í Reykjavík, [sýslumenn],¹⁾ tollstjóri, tollgæslustjóri, vígslubiskupar, prófastar, sóknarprestar og sérþjónustuprestar.]²⁾
4. Starfsmenn ríkissáttasemjara, ríkissaksóknara og ríkislögmans.
5. Forstöðumenn stjórnsýslustofnana ríkisins og staðgenglar þeirra.
6. Forstöðumenn atvinnurekstrar- og þjónustufyrirtækja ríkisins og staðgenglar þeirra nema þeir séu ráðnir sérstakri ráðningu.
7. Aðrir þeir er gegna embættum sem öldungis verður jafnað til embætta þeirra manna sem getið er í 1.–6. tölul.

Fyrir 1. febrúar ár hvert skal fjármálaráðherra birta lista yfir þá starfsmenn sem falla undir 5. og 6. tölul. þessarar greinar.³⁾

Ágreiningur um það, hvort maður falli undir ákvæði 1.–7. tölul. þessarar greinar, skal lagður fyrir Félagsdóm sem sker úr honum til fullnustu.]⁴⁾

1) [L. 92/1991, 31. gr.](#) 2) [L. 45/1991, 2. gr.](#) 3) Augl. 65/1995. 4) [L. 90/1986, 1. gr.](#)

30. gr.

Starfsmenn skulu koma stundvíslega til starfa, hvort heldur er að morgni eða eftir hlé. Skrifstofustjórar og aðrir yfirmenn skulu fylgjast með stundvísi starfsmanna. Hafa skal stimpilklukkur í skrifstofum og vinnustofum, þar sem því verður við komið, og halda skrá um, hvernig starfsmenn koma til vinnu.

Starfsmanni er skylt að vinna án endurgjalds yfirvinnu allt að tvöföldum þeim tíma, er hann hefur verið frá starfi án gildra forfalla, eða hlíta því, að dregið sé af launum, sem því nemur.

Nú sýnir starfsmaður óstundvísi og vanrækslu í starfi sínu og lætur ekki skipast við áminningu yfirboðara, og varðar það brottvikningu um stundarsakir eða fyrir fullt og allt, ef miklar sakir eru.

31. gr.

Skylt er starfsmönnum að vinna yfirvinnu, sem yfirboðarar telja nauðsynlega. Þó er engum starfsmanni, nema þeim, er gegnir lögreglustörfum eða annarri öryggisþjónustu, skylt að vinna meiri yfirvinnu í viku hverri en nemur þriðjungu af lögmæltum vikulegum vinnutíma.

32. gr.

Hverjum starfsmanni er skylt að gæta þagmælsku um atriði, er hann fær vitneskju um í starfi sínu og leynt skulu fara samkvæmt lögum, fyrirmælum yfirboðara eða eðli málsins. Þagnarskyldan helst, þótt látið sé af starfi.

33. gr.

Skylt er starfsmanni að hlíta breytingum lögum samkvæmt á störfum hans og verkahring frá því, er hann tók við starfi, enda hafi breytingin ekki áhrif til skerðingar á launakjörum hans eða réttindum. Sama er um breytingar, er yfirmaður ákveður, en þeirri ákvörðun má skjóta til ráðherra.

VII. kafli.

Um aukastörf.

34. gr.

Heimilt er að fela starfsmanni að vinna fyrir sanngjarnt endurgjald aukastörf í þágu ríkisins, enda valdi það ekki vanrækslu á þeim störfum, er stöðu hans fylgja.

Áður en starfsmaður stofnar til atvinnurekstrar, hyggst að taka við starfi í þjónustu annars aðila en ríkisins gegn varanlegu kaupum eða ganga í stjórn atvinnufyrirtækis, ber honum að skýra því stjórnvaldi, er veitti stöðuna, frá því. Innan tveggja vikna skal starfsmanni skýrt frá því, ef áðurnefnd starfsemi telst ósamrýmanleg stöðu hans, og honum bannað að hafa hana með höndum. Bera má slíkt bann undir ráðherra.

Rétt er að banna starfsmanni slíka starfsemi sem í 2. mgr. segir, ef það er síðar leitt í ljós, að hún megi ekki saman fara starfi hans í þjónustu ríkisins.

VIII. kafli.

Starfsmenn Alþingis.

35. gr.

Forsetar Alþingis hafa aðild og úrskurðarvald um réttindi og skyldur starfsmanna þingsins samkvæmt lögum þessum.

IX. kafli.

Um félagsskap starfsmanna.

36. gr.

Við samning reglugerða samkvæmt lögum þessum svo og við endurskoðun þeirra skal jafnan gefa Bandalagi starfsmanna ríkis og bæja kost á að fylgjast með og fjalla fyrir hönd félaga sinna um ágreiningsatriði þau, sem upp kunna að koma.